CORNELII GEMMAE

LOVANIENSIS MEDICINÆ PROFESSORIS,

DE ARTE CYCLOGNOMICA,

TOMI III.

DOCTRINAM ORDINVM VNIVERSAM, VNAQVE PHIlosophiam Hippocratis, Platonis, Galeni & Ariſtotelis in vnius communiſſimæ, ac circularis Methodi ſpeciem referentes, quæ per animorum triplices orbes ad ſphæræ cæleſtis ſimilitudinem fabricatos, non Medicinæ tantùm arcana pandit myſteria, ſed & inueniendis, conſtituendisque artibus, ac ſcientiis cæteris viam compendiariam patefacit.

Ζεὺς εἶδος πάντων.

IOVIS OMNIA PLENA.

Ternus, ter triplices animus ſi compleat orbes,
Principio finem, Manibus aſtra ligat.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXIX

MENTI RERVM ARCHITECTRICI,

DIVINI AMORIS ET PSYCHES HYMENEVM COR. GEMMA LOCO HYMNI MAGICI CONSECRAVIT.

RMA *ducéſque ſuos veterum celeberrima vatum*
Turba canens, aures, animos, atque ora potenti
Perculit appulſu: ſeu Saturni aurea pandat
Secula, ſeu ſobolem argento, electróque decoram,
Seu rutila horrendum terris ferrugine Martem.
Maior me nunc, maior agit Deus, omnia latè.
Et ſpolia, & currus, diuorúmque agmina ſecum
Corripiens; cuius ſimulatque afflauerit ignis,
Non ego vel venti vires, flammæqúe triſulcæ
Amplius, aut Bacchum, aut Cereris mirabor ariſtas:
Nec Iouis imperiis ſæuo ſubmiſſa tridenti
Regna canam, nec ditis opes Acheronte ſub imo:
Sed tu magna opifex mundi, MENS *ab Ioue ſummo*
Progenita, innumeros mundi diffuſa per artus:
Tu coniunx & amor magno immortalis AMORI.
Naturam expedies, genus, atque minacia ſponſi
Arma tui, quibus ille modis, quo ſemine primum
Terrarúmque, fretiqúe chaos, æthræqúe liquentis
Informes habitus formoſi in luminis orbem
Extuderit, naſciqúe eadem, & naſcentia duci
Circuitu dederit certo, & reſoluta referri.
Conde caput tenebris procul (heu) procul accola diræ
Tyſyphones, cui deſidiæ glacialis ab vnda,
Et pluſquàm Arctoo concreſcens frigore ſanguis
Obriguit, cui liuor inops, cui faſtus, & atrox
Ambitio, primi ſub limina pectoris omnem
Eripiunt oculis lucem, & talaria plantis

Amor certè magnus dæmon Deorũ omnium potẽtiſſimus artis quoq; Cyclognomicæ primus inuentor.

Mens rerum architectrix Amoris coniunx, Pſyche veteribus appellata.

In coniugio Amoris & Pſyches comprehenſa naturæ facies vniuerſa.

Tres naturæ motus, Anal. Synth. conuerſio.

Animarũ luſtratio ante diuinorũ Conſyd.

Animarum deſcenſus.

Aſcenſu prohibent, & ad inferiora reuellunt.
Animarum aſcēnſus. *Iam noua terrarum facies, nouus ardet Eoo*
Lucifer, en video medium diſcedere cælum
Flammarúmque globos, nulloqúe eliſa fragore
Fulgora, ceu ſudo radios Aquilone moueri.
Amoris diuini maieſtas. *Magnus* AMOR, *ſacra quem maieſtate verendum*
Sublimes ſtipant animæ, cœtúſque Deorum:
Magnus AMOR *triplici tria torta volumina ſpiræ*
Orbes diſcurſus Cyclognomici. *Inſinuans, vnum ex multis vomit orbibus orbem,*
Qui media extremis pariter liget, infima ſummis,
Partim habitu prono, partim reuoluta ſupino.
Effectus eiuſdem. *Tum ſubitò terram quatiens, pelagúmque, polúmque,*
Multipliceſque vago iaculatus turbine tædas,
Anticipat celeri volitantia nubila curru.
Amor Amoris humanus animus. *Vnam te thalamo* PSYCHE, *te è millibus vnam*
Coniugio poſcens, O lucis lumen, AMORIS
Animi ſpecies. *Fortis amor, ſimplex auraï ſimplicis aura,*
Aura quidem ſimplex, ſed vires, nomina mille,
Æternóſque trahens æterna ab origine motus.
Dos Amoris mundi theatrum vniuerſum. *Huc ades ô formoſa, tui te ampliſſima ſponſi*
Regna vocant, pulchroqúe viro pulcherrima coniunx
Accipies pulchrum Mundi pro dote theatrum.
Pſyches & Cupidinis, id eſt Animæ atq; Amoris Hymenæus. *Pande ſinus formoſa thoro iam coniugis aureo,*
Flauentémque comam, & niueos proiecta lacertos,
Qualis ebur, Tyrium candens vbi tinxerit oſtrum,
Qualis in aërio Narciſſus vertice campi
Purpureos albo permiſcet flore colores.
Pande ſinus formoſa, tuus te expectat Apollo,
Ille tuus, ſplendore tuo, percuſſus & arcu,
Mentis diuinæ defluxus in animã rationalem. *Igne tuo flagrat, cuius violentior ignis*
Hactenus & Superûm vix vlli, hominúmque pepercit.
En tibi nunc animos ſupplex, tibi tela, manúſque
Porrigit, & pharetram, & lato venabula ferro

Saucius,

Saucius, in sola te figens virgine vultus.
Utqúe voles plenum felix agitata per orbem,
Nec teneros artus, habitum, florémque iuuentæ
Aut Boreas premat, aut hyberni frigora Cori,
Laxabit Zephyrum, blandi feret aura Fauonij,

Animæ raptus à Mente diuina vel cęlesti cupidine.

Et rhœdam, & radios celeres, lapsúsque rotarum
Subiiciet, virgam digitis, pennæqúe sonantis
Remigium aptabit dorso, & sublimibus armis.

Animæ vehiculum alæ, & virga itineris dux.

Pande sinus formosa, sacro te semine sponsus
Imbuet, æterno saturam te nectare Flora
Accipiens, summi Iouis in penetralia ducet;
Unde Deûm voces, hominúmque, & sensa ferarum,

Animæ rationalis ἀποθέωσις.

Mille mali species aperit, medicamina mille,
Quæqúe trahunt supra cælos, infráque reducunt,
Quæqúe solent similem cyclo sortita figuram,
Et bona fermentare malo, & deformia pulchris,
Unde maris vasti, terræ, cæliqúe decorem,

Naturæ cognitio fructus Amoris & circuitus animarum. 3 Ordines Mundi.

Et varias rerum possis cognoscere caussas:
Mortaliqúe in veste opera immortalia præstans,

Caussarum cognitio.

Erga homines humana, Deos diuina, perennem
Circuitum peragas, quo te cælestibus ortam
Auspiciis tuus & cælo regnare maritus,
Et superis faciat paulatim assuescere mensis.

Finis vltimus ac rerum Bonum.

SERENISSIMO REGI PHILIPPO CAROLI V. IMPER. FILIO,

CAETERISQVE CONSILII REGII PRINCIPIBVS *viris, nec non totius inferioris Germaniæ triplici Statui, ceu circa Iouem in terris vnicum Diuorum cœtui vniuerso. S. P.*

CRIPTVRVS VNIVERSALEM METHODI formam, quæ Medicinã imprimis, deinde & artes, ſcientasq; cæteras, inſtar vnius ſphæræ circa ſphærarum innumeros orbes, omnem quoque rationalis animæ motum, intra vnius circularis ambitus ſpeciem contineret; ita per vniuerſi circulos ſum agitatus, vt longè ſubliimiore carpento, quam quo vectum Promethea, vel Triptolemum ferunt, rerum ſingularum pugnas & ſimilitudines, conſenſuum leges atq; diſſenſuum longè firmiſſimas animaduertens, eaſdem ſimul & vnitate ſenſerim, & multitudine regi, agentium rerum ac paſſibilium ſympathia prognatas cauſſarũ antipathia diſſolui celeriter, interituſque viciſſitudinem experiri.

Proinde vt cum materie forma totius operis, iuxtaq; primi conceptus ideam, & partus ratio, & iam vitalis fœtus ſuſceptio reſponderet; me quoque facturũ hic operępretium duxi, ſi quemadmodũ ille ſupremus Naturæ architectus Mundum hunc ambientẽ, atque ſenſibilem Mundo interiori, vel animæ rationali congruentẽ eidẽ propter analogiæ ſpeciem dedicauit: Ego ſimiliter ferè hanc artem vnicam, vno ſuffultam ſtabili centro, pro ternis ordinibus rerum tres circulorum ſpecies continentẽ (quo virtus Animæ Naturæque reducitur infinita) tali quoque in terris numini conſecrarem, cui velut Monarchæ inuictiſſ. orbis hic pareat vniuerſus, ſitque vna iuſtitiæ auguſtiſſima ratio, tres adſint radij, ęternis orbibus, æternæ felicitatis ſolio circumfuſæ, Fortitudo, Prudentia, Tẽperantia, ceu circa Solem triplex errantium ſyderum ſtatus, circa Deorum patrem tres illæ charites primum, deinde & reliquus vertitur ſuperorum omnium, mediorum, atque infimorum numinum chorus.

Talem ego contemplor nunc Maieſtatem tuam, Sereniſſime Rex,

diuinæ

diuinæ & volũtatis & poteſtatis imaginem, virtutum omniũ inter mortales, imperij ſacroſancti, tuendæque Reip. Chriſtianæ & Religionis exemplar admirandum.

Video & circumfuſos Procerum cetus, quorũ ordo diuinus mentem quoq; diuinã refert ſupernis ſedibus lapſam, inq; omnes terrarum (Regni tui) margines exporrectã. Ordo enim incõcuſſus & boni, & veri, pulchriq; eſt index lõgè certiſſimus: vt de pręſagio ſuo diuinus Hippocr. in epiſtola quadã ad Philopœmenẽ abundè teſtatur.

Verè mihi & illud videre videor, quod multis in locis lib. de cæleſti deq; Eccleſiaſtica Hierarchia ſummus philoſophus demõſtrauit, quod vti interioris animæ ſint quædã corporeæ notæ, rerumq; ſenſibus occultarũ foris paſsim appareat ſenſibile ſimulachrum, ita cæleſtem illã Hierarchiã non ſolum hæc mundi viſibilis machina, ſed & homines ſinguli, atque vna ex multis conflata reſpublica repræſentet. Ita æternã Chriſti Eccleſiam terrenis oculis longè lateq; ſemotam refert in terris alter diuinus exercitus partem corpoream trahens, quæ tamẽ cum priore illa ſic coaleſcit, vt non minus quàm anima cum humano corpore vnam conſtituit humani ſpeciem animalis, hæc quoque præſens in terris cum illa ſuperna, minuſq; conſpicua intra vnitatis vnius & indiuiduæ rationem ſit comprehenſa. Quemadmodũ rurſus idem B. Dionyſius in cælis angelorum cõſtituit ordines nouem, qui rurſus in ternariũ redeunt, & hinc in vnitatẽ (qualis profecto partitionis regula in recenſendis demonũ claſſibus Æthnicæ quoque philoſophiæ principibus viris Iamblico, & Mercurio imprimis eſt familiaris:) Ita me hercule contemplor hunc cetum in terris longè pulcherrimũ, cuius caput incorporeũ Deus, Spiritale magis & ſummus pontifex, corporeum Rex, quo nemo ad regis æterni ſimulacrum propius venit. Diducti patẽt hinc ordines trini, in tres particulares alios diſtributi. Habitant autem hanc re- „
gionem (vt verbis Hipp. vtar in epiſtola) & artes, & virtutes omnis „
generis, & dij, & dæmones, ſenatus, conſilia, polus quoq; maximus, „
ſtellis inſignioribus coronatus. Vt iuxta diſtributionem Philonis lib. de Gigantibus primus ordo ſit ſummi illius concilij pars ſublimior ſacræ religionis antiſtites comprehendens, tanquam in vni-

uerſo

uerſo Angelicę claſſes,tanquam in humana fabrica caput,in anima diuinę mentis particula. Succedit iſti ſublimis alter nobiliũ cœtus, ducum,comitum,aliorumque virorũ Principum mirabilis fulgor, armis,conſiliis Remp.Chriſtianam iuuans,qualis heroum ordo inter exercitus vniuerſi,cordis in humano corpore,vitalis animæ vis, aut ſpiritus inter illius cæteras poteſtates. Poſtremus ordo diuinus quoq;,quamuis pro loci,& rerum particularium multiplici vultu maiorem in multitudinem effundatur,ciuitatum reges, & conſules habet,duces & Senatores, quorum ea ad cæteros comparatio eſt & locus in vniuerſo,qui & dęmonibus bonis in illo circuitu animarũ; in corporibus hepati; inter animæ vires atque ſpirituum, potentiæ naturali. Sunt rurſus in ſingulis,vt per naturæ reliquã ditionẽ gradus inferni,medij, ſupremi: ſed horum omniũ vna quædam conſenſio,vna virtus,& pulchritudo ad ſalutem regni totius,Regis inuicti gloriam, integritatemque proſpiciens. Quò ſanè ſpectare & iſtud augurium puto,Georg.IIII.

Ille operum cuſtos,illum admirantur,& omnes
Circumſtant fremitu denſo,ſtipantque frequentes,
Et ſæpè attollunt humeris,& corpora bello
Obiectant,pulchramque petunt per vulnera mortem.

Vos igitur magnanimi Principes cum auguſtiſſimo Rege, velut Naturæ totius optimum ſimulachrũ,velut vnũ ex particulis pluribus conflatum corpus appello, vt eodẽ numine quo penè labentẽ hanc orbis machinã ſumma hac ſeculi calamitate ſuſtinuiſtis, noſtros labores pluſquam Herculeos adiuuetis: Opus hoc noſtrum, quod ſeſe ad orbis immẽſi ſpeciem rapit,ſuſceptum patrocinio veſtro ſit in accepti beneficij monumentũ,quò famã noſtrã inter contentionis publicæ tempeſtates,ab inuidorũ hominum rabie, morſu,mẽdacio & calumnia liberaſtis: vt idem pulchritudine veſtra videri pulchrius poſſit,veſtræ vnitatis imagine contra maleuolorum (vt ſunt hodie plurimi) peſtilens virus, & vires & robur accipiat. Veſtra denique prudentia & virtutum circulis abſolutis,ſeſe ab interitu vindicet,æternitatiſque ſpeciem conſequatur.

ILLVSTRISS. PRINCIPI

AC HEROI MAGNANIMO

DOMINO FEDERICO DE TOLETO, &c.

ILLVSTRISS. DVCIS ALBANI

INFERIORIS GERMANIAE GVBER-
NATORIS FILIO,

S. P.

MVNDI totius ambitu vaſto, naturæque partibus infinitis, tria mihi propoſui ſemper, Federice illuſtriſsime, quibus inter fortunæ munera, vel corporum, vel animorum, fructum vniuerſum & gloriam, ſuſcipiendorum operum felix auſpicium, rerumque vel maximarum patrocinia debeamus. Primi ordinis eſt ille qui ſolus EST, à quo diuinus amor infuſus animæ mundi, iuxta Platonicos, formam vniuerſo præſtat atque materiem, addit vtriſque vinculum ſpiritale & effectricem cauſam, addit robur & pulchritudinem, & quicquid exactæ perfectionis circulo eſt comprehenſum. Secundus honos habendus eſt Regi & Patriæ, ſiue natali ſolo: habendus & cæteris, qui ſua virtute illius opes auxerunt, gloriam pepererunt, ſalutem incolumitatemque à maleuolorum aduerſis machinis vindicarunt: quorum catalogo propemodum infinito in formam vnius corporis diuinæque Reipubl. conſpiranti, opus hoc generatim prius communique tantum ſub notione voluimus commendari. Sed præter claſſes anteà memoratas eſt & in vniuerſo tertius gradus, in quo quemadmodũ ſui cuique ſunt peculiares Dij & Genij,

pare-

parentes corporum, præceptores animæ, honoris & rerum ad vitam neceſſariarum defenſores, erga vnumquemque vel vſu & naturarum affinitate, vel pulchri honeſtique ſpecie & virtutum cognatione procliues: licet ſanè & ex eodem aceruo nobis in album tales producere, quorum virtus eximia, qualis ex Olympia ſede ſtellarum primæ magnitudinis fulgor, potentiore radio cunctorum oculos animoſque perſtringit: quorum & viuam induſtriam & integerrimam fidem, humanitatem ac patrocinium ipſi coràm experti ſumus: quorum denique pro componendis diſtribuendiſque rebus ſummè ordinata prudentia cum operis propoſiti ſcopo, tractandorumque ordinum ſphærica abſolutione conſentit. Talem ego te video, Princeps magnanime Federice, illuſtriſsimo patre prognatum, à quo quemadmodum ex naturæ præſidis intellectu amor ille diuinus germinat, mentis ac poteſtatis vniuerſę character abſolutus, qui quaſi vinculum extremorum ſub vno gratiſsimo diis atque hominibus clementiæ numine (quo diuulſa optimè glutinantur) aliarũ in ſe complectitur virtutum omnium rationem: tua certè Excellentia nobis occurrit primò velut Amorem in terris alterum repręſentans, cui peculiariter ceu meo patrono colendiſsimo, hanc mei fœturam ingenij conſecrarem. Tuus enim viuificus ſplendor, Gemmæ tui ſplendorem maximè potis eſt illuſtrare, quando & cæterorum mortalium languentes animos recreet, ſummis inferna connectat, penè demortuos auris vitalibus reddat, vti nõ ego tantùm viuis exemplis didici, cùm nuper me tuus ille fidus Achates duceret omni virtute & doctrina ornatus, & qui tãtũ Principẽ deceat Secretarius Alfonſus Suarez, ſed & erga innumeros alios in grauioribus cauſis toto vitæ tuæ curriculo demonſtraſti. Decet igitur, vt, quemadmodum acti tempeſtatibus nautæ ad Helicen ſolẽt, omnes in te reſpiciant maximè ὥσπερ πρὸς τὸν φανερώτερον ἀστέρα, ſiue ſecurum vitæ ſuæ aut exiſtimationis portum, ſiue præclari principis exemplar elimatum complecti animo aut imitatione conſequi velint. Illud enim tale exiſtimo, vt nullum habeat orationis definitum modum, cuius terminis ſeptum teneatur, cùm (vt præſens præſenti licuit intueri pręter omne meritum meum) ſit in eodem mellita morum ſuauitas,

ſum-

summa cum maiestate coniuncta. Est animus tuus isto bene nati corporis domicilio dignus, εὐφυής scilicet, bonarum artium, præsertim Mathematum, omnisque Philosophiæ non tantùm amantissimus, sed qui eandem quoque à teneris haustam in præcipua felicitatis parte collocarit. Est animus ingens & generosus, rerum maximarum capax, in humanitate amplissimus, in amplitudine humanissimus; à quo nihil erga quemquam asperum expectetur, nihil etiam populare nimis ac dissolutum: cuius ea potissimùm virtus in ora hominum sensusque permanat, vt non solùm intentus publico bono ea cures quæ totius sunt vniuersi, sed more diuorum omnium, te quoque subinde ad inferna demittas, vota subditorum & preces in sublime referas, mandata Regis & munera ad subditam plebem, ceu cardo & commissura qua mundi vnius solidum pēdeat firmamentum, interque graues & acutos musicæ tonos concentus suauissimi altera quædam temperata æquabilitas comparetur. Cùm verò inter sæuissimas tempestates, amicorum numinum vires & radios optimè discernamus, tuam sanè Excellentiam complectar memori mente, Princeps pręstantissime; *dum memor ipse mei, dum spiritus hos reget artus*. Quanquam & amicis cęteris propter fidem & operam non supinam præstitam in negotio meo quamplurimum debeamus, quos inter humanitatem summam aliarumque virtutum pręclara insignia experti sumus in illustrissimo duce Arscotēsi Philippo de Croy, ac pluribus aliis inter proceres Status Brabantici, quorum nomina recensere, loci & temporis magis est opportuni. Expertus & olim piæ M. parens Gēma in illustrissimo duce de Feria, D. Petro Fernando de Corduba & Figueroa, & reuerendissimo cardinali Antonio Perenotto, quorū eximia virtus, eruditio, summaque propensio erga præclaros in disciplina Philosophica viros, digna est vt sese disseminet in orbis memoriam sempiternam. Verùm ad te redeo virtutum maximarum cumulo florentissime Princeps, cuius amicitiam vel si cętera quæ sunt fortunę lubricioris, non aspirassent, mihi pro omni corporis animique contentione velut palmarium ducerem, & pro triumphali laurea circumferrem: cuius denique spectata benignitas & concors dextera eam absoluet cum cæteris pręstan-

 tissi-

tiſsimis viris Reip. ſpeciem, quæ à Platone libro de Legib. exaratur. Iam enim tempus affore video, quod ille deorum ſator Veneri quondam prędixerat ſuæ: (Amori ſcilicet rerum opifex Intellectus)

Cana fides & Veſta, Remo cum fratre Quirinus
Iura dabunt: diræ ferro, & compagibus arctis
Claudentur belli portæ, furor impius intus
Sæua ſedens ſuper arma, & centum vinctus ahenis
Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.

Felix hæc certè, felix ter & amplius ætas, quæ te Principem tantum, tot inſignitum optimarum rerum luminibus ſit habitura. Gratulor mihi ipſi tuam Excellentiam honore inter mortales ampliſsimo venerari; ſic enim exiſtimo Superos & Reip. per te conſultum optimè voluiſſe; tibi verò virtutis illuſtrandæ materiem longa poſteritatis ſerie præparaſſe. Quæ res, precor Opt. Max. vt primũ Excell. tuæ, deinde & gregi Chriſtiano, & nobis omnibus vertat bene. Me verò numini tuo & patrocinio pluribus commendarem, niſi nobis quotidie promiſſæ tuæ beneuolentiæ fides inconcuſſa, tibi viciſsim pro me res ipſa ærumnis pluribus iactata hactenus loqueretur. Louanij, III. kal. Febr. M. D. LXIX.

Excell. veſtræ omni officiorum genere addictiſsimus

Corn. Gemma.

ARTIS CYCLOGNOMICAE

TOMVS I. DOCTRINÆ TOTIVS CONSTITVTIONEM EXHIBENS, IVXTA NORMAM DISCVRSVS TRIPLICIS AB INTELLECTV PARTIM ET SENSV, PARTIM A RATIONE PROFLVENTIS.

B IOVE PRINCIPIVM MVSÆ, *Iouis omnia plena, vt rectè diuinus cecinit Maro. Illũ ego cum Poëta opt. max. vt nostrã hanc animet foueatq; sibi cõcentricam sphæram, illũ supplex ante omnia dominumq; patremq; compello Jouem, cuius solius nutu hic orbis immensus excubat, cuius viuifico spiritu velut anima, Naturæ per partes indita miscẽtur, viuũt, germinant vniuersa; è cuius immenso sinu, diuina ratio, diuinumq; verbum, instar torrentis fluuij è summo in pronum præcipiti cursu cõcitati cunctis illabitur, cuncta permeat, totamq; infusa per artus Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.*

Ex illa etenim patris æterna potestate, verbiq; sapientia postquam ardentissimi spiritus amor, siue voluntas vniuersa fundens & copulans, velut ab Analysi in Synthesim mundi plenus irrupit, hæc primo rerum concretio ac dissipatio, Anaxagoræ sub naturæ vocabulo intellecta prouenit: ac sanè quemadmodum in cæteris omnibus non solum ipsius artificis, sed & maioris mundi similitudinem hic minor vbique repræsentat; hos ipsos etiã cõmunioris naturæ geminos motus vna cum eorundẽ plenis cõuersionibus humanus animus pro rerũ inuẽtione atque iudicio, admiratione primùm, studio deinceps assiduo, amore, propositiq; exemplaris imitatione aliqua tenus est assecutus.

Operis didu- ctio ab opi- ficis summi similitudine.

Cõmun naturæ simplici motus.

Mundorum omniū in ordinis charactèrismo cōsensus cōmunissimus.

Primum etenim ex abditissimo Naturæ opificis intellectu, rebus singulis suæ creationis ordo velut quidam diuinitatis character inoleuit; illum acceptum haustu puriore mentes angelicæ in mundum externum hunc atque sensibilē, eiusque partes singulas penes officij necessitudinem tradiderunt. Vnde & in motu maioris mundi per ortus atque occasus, accessus recessusq; varios, agitationis illius triplicis imago perspicua protinus elucescit. Secutus est hanc & μικρόκοσμος homo; in anima simul et corpore passim consimiles impetus, anfractusq; viarū analogos ad amussim deprehendens. Quare & paulatim cùm alij ad scientiā magis, alij ad actionis felicitatē cōferre plurimū vellēt iuxta Naturæ pantomorphæ arcanam similitudinē, artes quidē particulares plurimas ante omnia meditabantur: verùm quia singulorum modos effectuumq; minus communiū rationes in vniuersali cuiusdam alterius gremio cōprehendi viderant, scandētes altius paulo, rudes paulatim artium typos ex obseruatione primum, deinde & epilogismo protulerunt. At cùm neq; in hisce conclusionum perpetuus vigor neque stabilitas vlla sufficeret, rationem ilicet vnà cum intellectu in consilium aduocarunt. Hinc primum disciplinæ natæ sunt communiores Rationalis scilicet & Metaphysica, quarū cōpositio vnà cum rerum naturaliū spectaculis à sensu primum atque imaginatione desumptis scientiā alterā longè cōmunissimam fecit, veræ Dialecticæ nomine cōprehensam, artiū cæterarum & facultatum sponsam indiuiduā: cuius quisquis firmū coniugiū volet non cum arte duntaxat Medica, sed et particulari quouis cognitionis habitu, hic rursus ad quandā mediā sese recipiat planè est necessariū, oportet enim extrema connecti vinculo quodā istiusmodi quod cum extremorū vtroque societatem perpetuā gerat. Tale quiddā est hoc inuentū Artis Cyclognomicæ, augustius multò quàm vel ipsa aliarū cōiunx Dialectica,

Resolutio cō munissima.

Ex resolutione cōmunissima necessitas verę Dialecticæ, artisq; Cyclognomicę demonstratur.

Præcipua vis huius instituti in vinculo siue cōiugio per Methodum Cyclognomicen Dialecticę velut sponsæ cū artibus ac facultatibus cęteris.

vel

vel habituum differentiæ cæteræ, quæ per Dialecticam sint exploranda. At neque istius vniuersam gloriã ab ipso vestibulo spectandam protinus exhibere operæpretium duxi; tum quòd illius ambitum, ac latè exporrectam ditionem nemo perlustret facilè, nisi ingressus altius vel ad vsque penetralia mentem direxerit suam: tum quòd eiusdem fulgor atque infanda acies sic omnes perstringat animi neruos, omnémque exuperet dicendi facultatem, robur, & copiam, vt nullum sit adeo facundum ingenij flumen, nulla tam studiosè affectata oratio, quæ veræ laudis huiusmodi aut speciem aut magnitudinem cõprehendat. Præstat hanc igitur nõ tam longè quæsitis encomiis persequi, quàm (quod fieri in Ægyptiorum mysteriis solet) solo silentio numinis instar venerari, contenti scilicet vsus istius imagine quadã rudiuscula, dũ sese Silenus hic prorsus aperiat, radióq; diuinitatis repentino cuncta perfundat. Quandoquidem verò negotium penè sit inauditum, et adhuc recenti inuẽtione calidum fumet, ne nimis longè petitis principiis rem parum frugiferam vestigasse videar; idcirco præter plurimorum vsitatam in docendo viam doctrinæ scopum & diagramma vniuersum malui statim in limine ante oculos & ora omnium constituere, non iuxta plenæ syntheseos ritum quo tradi primum discentibus debet, verùm ordine prorsus resolutorio. Cuius vnius ope filóq; certissimo gratulor mihi repertam sedem tanti numinis, maiestatis, lucis & gloriæ, etsi me hercule per anfractus arduos, per sudores inexhaustos, per saxa & præcipitia, per labyrinthos inextricabiles. Cur enim mihi nõ gratuler ea iam facultate prodita quæ cunctis scientiis potior, cũctis antiquior, cunctis ductricem manum per auia subministrat, quæ nõ superbit vnius artis freta molimine, strictisq; paucarũ marginibus exporrecta, sed naturalem facultatem occupans Rationalem & Metaphysicam cum arte quauis atque sciẽtia totius

Breue huius artis encomium.

Cur prius doctrinæ schema analyticũ ante oculos constituerit.

Vtilitates Methodi Cyclognomicæ.

philoſophiæ coniugium meditatur artificio prorſus admirabili, per doctrinam ſcilicet ordinum, circuloſq́; methodicos ad naturæ exemplar fabricatos, quorum adminiculo nõ tantum inueniendæ tradendæq́; rei medicæ methodus vniuerſa comparetur, ſed & artes quælibet ſiue ſcientiæ, omnéſque rerum abditiſsimarum rationes à natura ſumptis exordiis per varios aſcenſus deſcenſuſque & circuitus animorum tradi ac veſtigari poſsint, bonum hoc tam præclarũ, tam ſuaue, tam latè patens celare poſteros nolui. Quamuis enim illius ſeminaria pleraq; reperias in veterum philoſophorum monumentis, Galeni potiſsimum atque Hippocratis, Platonis & Ariſtotelis, in artem tamen iſtiuſmodi redigere nemo ante nos vel ſomniauit quidem. Nec eſt quod dictũ hoc quiſquam arrogantiùs putet, ſcio de methodis tractaſſe Galenum, ac multo fuſius Galeni interpretes, vel vſq; ad nauſeam ſcilicet. Scio & inſtrumentorum omnium conſtare apud Dialecticos expeditam rationem, ſcio deniq; eſſe & apud Neotericos Methodorum infinitum numerũ, cùm iſti quibus id nomẽ ſemper in ore verſatur, vel actum ſæpius agant, viam à veteribus rectè ſignatam in ſyrtes magis & ſaxa trahentes, vel partem duntaxat negotij pro toto venditent, vel (quod longè turpius eſt) congeſtam farraginem ex ſentẽtiis alienis ſub Methodi nomine comprehendant, diſpendia verius bonarũ artium, quàm vera compendia. Eiuſmodi medicinæ methodos hodie in triuiis inſtar holerum ſuccreſcentes paſsim reperias. At nos de illa loquimur generali methodo actionum quarumcunque ſignificatrice, conſtitutrice artium ac ſcientiarum omnium, particulares illas methodos, velut partes potius integrantes vnius doctrinæ habitu ac maieſtate complexa. Huic ego orarim vel à Ioue ſummo non infimam in cæleſti zodiaco ſedem, pro huius inuento litandam victimam Deo, ſtruendas aras, noua tẽpla dedicanda.

Doctrinę Cyclognomicæ ſeminaria quidem à veteribus tradita à nobis primũ in artem eſſe redacta.

Quantũ neoterici abutantur nomine Methodi.

Quænam ſit nobis Methodi appellatio.

At

At iam in rei laudem vel inuitus transferor, possentq́ plurimi ante rei gustum merito fortaßis illud cum Poëta dicere: Parturient montes, nascetur ridiculus Mus. Malo itaque statim ab ipsis finibus auspicari, à rebus sensui manifestis, donec cautes & scopulos circumuectis ex improuiso pulcherrimus sese philosophandi campus aperiat, in quo non tantum huius medicinæ, sed & artium quarumcunque & scientiarum principia vel sole clariùs elucescent.

Artis meæ summariam formam ipsa nonnihil præceptionum multitudine exemplorũ & partitionum varietate distractam, nullo commodius typo illorũ aspectui possum subiicere, qui rerũ argumenta lubentius doctrinarũ laciniosis periodis latéque diffusa paraphrasi prosequũtur: quàm si ad orbis circumfusi externam similitudinem: Solem illos & Lunam, vnà cum stipatricibus stellis, stellarum circulis, circulorum partibus, contentis & animalibus, in vniuersa Methodo in artium & sciẽtiarum omnium Encyclopedia iubeam contemplari, omnemq́ intendere mentis aciem, vt ambientis mundi singulas formas, conuersiones atque connexus mutuos, causarum omnium & effectuum necessitudines, in hominem transferat, ex anima, spirituq́ & corpore constitutum. Primò quidem vim omnem ex mente opifice in opus productum, ex vno Archetypo in vultus ordine posteriores, ex parte intelligibili in spiritalem atque corpoream trahat, ex mundo maiore in μικρόκοσμον hominem, ex homine in hominum societates, siue cõnexus (quos Reipublicæ vel ciuitatis nomine possumus appellare) in ciuitatum gubernandarũ leges, in artium denique & scientiarum καταστάσεις, in rerum omnium agendarũ, vel cognoscendarũ rationes. Atqui vt magnum hoc primæ philosophiæ mysterium paucis expediam, cogita primò id esse solem inter cælestia, quod rebus infusum singulis naturæ

Operis totius argumẽtum.

Comparatio Methodici syntagmatis cum vniuerso.

Imaginũ & exẽplarium mutua necessitudo in arte Methodica.

Solem quid referat in Methodo constituẽda.

exemplar absolutißimum Deus; sua videlicet mente, luce, virtute infinita totum hoc syntagma penetrans, regens atque perficiens. Planetæ qui subter supráque Solem sese circumagunt, velut particulares intelligentiæ, vniuersalem opificis rationem (iuxta Platonis placitum in Timæo) ad architecturæ inferioris speciem multiplicem trahunt, ideoq; ceu tutelares dij vel succenturiati præsides nominantur. Luna his omnibus paulo inferior, induta naturæ faciem vtriusque, mutabilis simul & immutabilis, optimè humanos animos alligatos, sedi corporeæ repræsentat; vires quidē et lumen à Sole primum concipiens, deinde & à planetis reliquis per ascensum: facta rursus digreßione easdē parturiens, & reflectens in orbem hunc infimum sublunarem: qui meritò cum ciuitate optimè constituta, etiam cum artium & scientiarum œconomia per diuinam Methodum dirigenda pulcherrimè comparatur.

Planetas quid referat.

Luna menti humanæ in discursu Methodico comparatur.

Itaque vt in Sole omnium principe certa est & intellectus, & voluntatis, & potestatis symphonia per exactißimam vnionem, sed horum principiorum ratio magis, magisq; diuisa in planetarum singulis: magis multo in orbe lunari, omnium maximè propter materiei infinitudinem & dissolutionem, in his quæ Lunæ & ætheri subiiciuntur: ita quoque de Methodorum exēplari primo ad posteriores idæas, idæarumq; postremas imagines comparato secūdum analogiam Hippocrati celebrem libro de Locis, item Platoni & Anaxagoræ, statuere non inconueniens arbitramur. Est enim in animis nostris ad normam mentium supernarum, sicut & in Luna ad ritum orbium superiorū ascensus, descensusq; & conuersionis perpetua ratio, secundum vel intellectus & cognitionis scalam, vel voluntatis & appetitus, vel actionis denique & potestatis, quam quidem à sublimioribus haustam in inferiora transmittit, sic vt illorum motuum orbitæ

Ascensus, descensus, & peripheriæ ratio ab vniuersi similit. ad Methodi cōstit. translata.

Quid libet in quolibet.

in ſupernis quidem ad modum ſigilli potiſsimum & penes agendi conditionem magis exiſtant, in inferioribus contra paſſibili modo ad normam imaginum expreſſarum, in mente humana velut medio ſpeculo, qui characteriſmum ſanè ab alto ſit ſuſcepturus, eundem denuo in inferiores ordines tranſmiſſurus.

Mentis humanę conuerſiones ad Archetypũ vniuerſi.

Sicut igitur Luna per ſuos acceſſus ad Solem multo plus luminis in ſeipſam recipit ac virtutis, iuxta angulorum magnitudinem variè commutatam, minus verò reflectit in terras; ſed per digreſſus iterum creſcente pariter reflexionis angulo, vſque ad oppoſitionem terras quidem magis illuſtrat; paulatim tamen illi minuitur à Sole conceptum lumen: ita & mens humana ſi motum ab intellectu conſideres, per aſcenſum quidem ab effectis ad cauſas, à ſingularibus ad vniuerſalia, propior iam diuinis ad inuentionem rerúmque conceptum fit multo habitior, per deſcenſum verò ad traditiones & conſtitutiones earundem: per plenos autem circuitus exactum iudicium vtrimque protenſum, & ſibi triplex à natura delegatum munus abſoluit paucis ab Hipp. comprehenſum lib. diuino penitus, quem περὶ διαιτῆς inſcripſit: vbi poſtquam ſecerni ſingula in generatione mundi & commiſceri denuo tradidit, donec harmoniam ſint conſecuti per ſymphonias tres comprehenſim in ſingula penetrantes, ſic vt acutis & grauibus media conſonent, & infimis quibusque per proportionem ſumma conſentiant, huius quidem inconcuſſæ muſicæ cauſam in aquæ & ignis mutuo temperamento viſus eſt collocaſſe, tandem in hæc verba prorumpens: Ignis quæ in cor- „ pore ſicut omnia ad vniuerſi ſimilitudinem exornauit parua „ cum magnis et magna cum paruis. Paulo poſt ſpiritum addens „ vtriusque vinculum de ipſo ſic loquitur: Et alia quidem „ conſu-

Motus ab intellectu.

Hipp. pręclara ſententia Methodi exẽplar vniuerſum in ſe cõplexa.

Ignis circuitus triplex.

*consumens, alia verò adaugens, aquæ tenuis & ignis dispersio-
,, nem fecit, insupérque non obscuri et apparentis secretionem à
,, compacto, in quo delata omnia in apertum proueniunt, singula
,, iuxta destinatum fatum: In hoc verò triplices circuitus ignis
,, fecit, inter se mutuo intus (ro) & foras terminantes, alios qui-
,, dem ad cauitatem humorum Lunæ facultate; alios verò ad
,, externam circumferentiam, ad ambientẽ soliditatem astorum
,, facultate: medij verò & ad intro & foras terminantes, cali-
,, dißimum ac fortißimum ignem habent, qui sanè omnibus do-
,, minatur, omnia gubernans secundum naturam sine strepitu,
,, in quo Anima, Mens, Prudentia, Augmentum, Imminutio,
,, Permutatio, Somnus, Vigilia. Hi sanè circuitus triplices potis-
simum in rerum externarum generatione conspicui, ab anima
mundi per spiritum procedentem in mundi corpus vniuersum,
in mentis humanæ discursus tandem, in artificiosam Metho-
dum & methodicè constitutas scientias dimanarunt. Quin
si præter intellectus reciprocos orbes, motũ quoque vel appetitus
vel voluntatis obserues, similiter animus cõtemplationi deditus
à rebus abstrahitur sensibilibus, in sensuum lenocinia se demer-
gens, à rerum diuinarum cogitatione decidit, & subinde quidem
longißimè fluens in vmbram interpositæ terræ, tota & luminis,
& virtutum suarũ Eclypsim patitur. Soli verò sese vniens exa-
ctißimè, ipsa quidem eodem fruitur maximè vires concipiens
longe plenißimas, sed terris diram ferruginem referens, & Solis
splendorem paulisper abscondens, maximarũ deinceps mutatio-
num conuersionúmque causa existit.*

Motus animi à voluntate & appetitu.

Eclypsis mẽtis humanæ.

*Quemadmodum rursus ad Solis arbitrium Planetæ ceteri
conuertuntur, Luna verò tum Phœbi sui, tum aliorũ satellitum
motus obseruat, à singulis quoque virtutis & luminis per aspe-
ctus varios diuersitatem quandã arripiens: Ita & animus no-
ster*

Diuersi aspectus mentis humanę.

ſter ſurſum, deorſum, in orbem mobilis ad ſpeciem pulcherrimi exemplaris particulares circulos quibus inſiſtat, ex vniuerſi ambitu trahit, ad quorum rurſus ſimilitudinem cuncta corripiat quæ ditioni illius proximè ſubſternuntur, vt ſunt ratiocinatrici menti artes, ſcientiæ & rerum abditarum quæſtiones, quemadmodum ad ſpeciem motus Lunaris in circulis excentrico, deferente, epicyclo, mouentur hæc elementa orbis inferioris, laxatur corporum humiditas atque contrahitur, maria in longitudinem ac latitudinem fluunt & refluunt, & in altitudinem depreſſæ, ab æſtuante ſpiritu denuo attolluntur.

Cõuerſiones Lunæ & mentis humanæ ad normam ſuperiorum. Cõuerſiones infimarũ rerũ ad normã Lunę ſuperioris.

Sit itaque motus in elementis hiſce conſpicuis velut Methodi artificialis ab hominibus cõſtituendæ certiſſima lex & character indelebilis, cuius exemplar proximum in Luna hac noſtra, in humanis animis per certiores paulo, magisq́ & vniuerſales, & conſtantes circuitus definitur. Omnium verò anteſignana ſpecies in illa cæleſti reuolutione depicta, Solem quidem velut rationalis ordinis fontem, naturamq́ communiſſimã per omnia commeabilem optimè repræſentat. Cælum autem ſtellarũ fixarum, intellectus ſtabilem vim, ordinemq́ rerũ analogicum à ſupernis notionibus influentem. Planetæ reliqui ſeriem rerum phyſicam magis, ſecundum idem genus communiſſimum omnia referẽtes, quæ nobis ad vim imaginatricem præ cæteris ordinum ſpeciebus opportuna dicetur.

Methodi totius conſtitutio cũ vniuerſi circuitu comparatur.

Ordo Rationalis.

Ordo Intellectualis.

Ordo Imaginatricis facul.

Primum itaque de Methodo exẽplari quæ cunctis antiquior in vniuerſo naturæ delituit ſinu, libro peculiari à nobis eſt exarandum. Secundo libro de cauſsis eiuſdem propioribus, de circulis Animæ rationalis ad conſtitutionem Methodi altius pertinentibus diſſeretur: Cuius Idæam ſequetur protinus vniuerſalis & abſoluta Methodi forma, tertiã operis totius partẽ occupatura, qua facultates artium & ſcientiarum omnium inueniri probè,

Primi libri inſtitutum.

Secundi.

Tertij.

vt ante promisimus, constitui & indicari poßint: cuius sanè inscriptio, multis nominibus reddi potest, si quis fortè vel frõtis intuitu, vel titulorum externis splendoribus capiatur. Habet enim hoc opus Philosophiæ omnium primæ syntaxim pro nostris viribus hodie & pro ratione temporis accuratam, qualis nimirum inter fortunæ publicas priuatasq́ue tempestates construi potest. Habes totius Physicæ, Metaphysicæ, & Logicæ complexũ admirabilem, qui Medicinam præcipuè, deinde & facultates artesq́ue cæteras per vniuersalẽ Methodum cum illa Philosophia triplici componat atque conglutinet. Habes fœcundißimum omnis ferè peritiæ, prudentiæ, sapientiæq́ue seminarium, ex multis riuulis in vnum Oceanum refluis. quæ quidem mihi non ita deberi volo, vt omnium fontes non intelligam primos Hipp. Platonem, Gal. & Aristotelem, quorum dispersas sententias in artis dumtaxat vnius Methodicæ formam coaptare conati sumus, vt ille quondam Æsculapius, discerpta Hippolyti membra componens, vitam naturæ opificis imitatione restituit, ad quam nos sedulo collimantes,

Breue totius operis argumentum.

Doctrinę Methodicæ fontes 4.

TE MENS *stellarum numero cœlisq́ue locamus:*
Centrum & apex Deus his, area mundus erit.

TOMI

TOMI PRIORIS,

PARS I.

CATHOLICÆ METHODI SIVE TOTIVS ARTIS CYCLOGNOMICAE CONSTITVTIONEM EXHIBENS.

CAPVT I.

De Artis huius principiis προλεγομενῶν loco pauca præmittit.

OMO DIVINVM ANIMAL, NATVRÆ IVXTA mortalis & immortalis confinium, ceu ſola cæleſtis planta in terris eſt conſtituta, cuius radicem conditor hiſce infernis ſedibus vinxit, comam verò atque perpetuò frondentē verticem ſupra anni & Solis viam, ſupra cæli extremam circumferentiam ad nunquam interituros ambitus religauit. Quare huic tanquã ſuæ maieſtatis ſimulachro longè pulcherrimo & mundum,& quæ in mundo ſunt ſingula,tum ad vitam, tum ad bene viuendum contulit; quorum illud, ad fruitionem paratarum rerum vbertas perficit; alterum iſtuc naturæ & vniuerſitatis contemplatio, qua quidem perculſa mens veternoſæ moli repudium mittit, amorē ſimul, & deſiderium ſcientiæ rerum iſtiuſmodi concipit. Vnde licet antè mortalis homo ex ipſo deſcenſu atque terreni corporis indumēto, licèt ęger, ſentus, ſqualidus, licet in ſenſibilium ſpectrorum gurgite penè demerſus, per aſcenſum denuo caput attollit, paulatimque à fæce turbida repurgatus velut ex Cimmeriorũ regione in clariſſimam ætheris lucem immigrat, tandemque & cæli fornicem penetrans, iam ab ærumnis atque cupiditatibus liber, immortalitatem ipſam ceu poſtliminio recipit, ibique cum diis & deorum filiis pernoctando, veritatis verè (cuius nunc tantum per vmbram reminiſcitur) idæam viuam aſſiduè contemplatur.

Homo ceu finis eorum omnium quæ ab opifice ſummo ſint inſtituta.

In homine creato particulares fines duo, vita ſcilicet, vitæque fælicitas.

Finis vtriuſque vlterior reſolutio.

Philoſophicæ cõtēplationis vis.

Conſtat igitur hominem ex tribus velut in vnum coagmentari, anima nimirum, ſpiritu, corpore; quarum cuique partium ſua rurſus natura particularis exiſtit, ſua virtus & ἐνέργεια, ſua denique quodammodo propria perfectionis ratio. Diſperſis, inquã, his omnibus iuxta conceptus animi noſtri iam multiplicis, re tamen ipſa in indiuiduum quoddam centrum æterno flumine concurrentibus.

Hominē ex tribus conſiſtere.

Animi natura (vt tantum his obiter viam ſternamus ad ſequentium enarrationem, donec de artis noſtræ principiis diſſerendi fuſius alter ſeſe offerat ex profeſſo locus) in hoc potiſſimum ſita eſt: vt corpus gubernet intercedente ſpiritu, per corpus verò mundi huius ſenſibilis adminiſtrationem ſubiens, cunctorũ & rex & Deus velut tutelaris exiſtat. Corpus hoc animæ loco domicilij datum

1 Partiũ ſingularũ triũ vlterior Reſolutio Animæ.

2 Corporis.

datum eſt,vt inſtar fomitis ignem violenter extra natiuam ſedem continentis,illam quoque patriis quondam cunabulis vulſam huic prouinciæ ad præ-

Spiritus. 3

ſcriptum æui curriculum obligaret. Verùm quia id craſſum & lubricum corpus maximè cum æternitate animi pugnet,nec duo extrema inter ſe diſſidentia modis omnibus in vnam naturam facilè coaleſcant, acceſſit medio ſpiritus eſſentia indolis vtriuſque conſors,vniuerſæ ſyngamiæ nodus indiſſolubilis.

Singularum nexus obiter & ſympatheia.

Rurſus ille auræ ſimplicis vigor apparet vt actus quidam immortalis à Deo atque intellectu communiore dependēs,ſurſum deorſum means,quandoque in ſe reflexa,agens interim per ſpiritum in corpus,per vtrunq; verò in alia quæ ſint extra corpus conſtituta. Spiritus autem in animæ arbitrio poſitus,etſi animæ ſit inſtrumentum proximum , eiuſdem participatione per corpus ſeſe agendo verſus exteriora protendit. At corporis moles rei paſſibili cognata maximè,ſuapte quidem natura ignaua & excors actionem foras effundit per ſpiritum & animā, velut effectricibus cauſſis ad nutum accliue ſubſterniculum.

Naturam rerum quarūcunq; ſimiliter & naturæ fines ex vnitate in multitudinem fluere, ex hac viciſſim in vnionē reuocari. Finis vnius & ſimpliciſſimi nimirum ſummi boni propoſitionē omnibus natura inſitam eſſe. Finis vnius itinera lōgè diuerſiſſima.

Quare ſicut & natura reipſa eſt vnica ex animorum digreſſu diuerſaque relatione diſtincta,ſimiliter & ſcopi illius vniuerſim conceptus varia ſucceſſione vt plures occurrunt,ſic tamen vt in vnam eſſentiam,veram perfectionem ſcilicet ſolidamque in ſummi boni vnione poſitam felicitatem referantur. Hinc & hominum generi fomes à Deo eſt inſitus , qui boni pulchrique expectationem enutriat,cuius tamen inuentio non minus ſit abdita quàm Moly illius Homerici, cui, teſte eodem poëta, *Nigra ſubeſt radix, lactiſque albedine flos eſt*; fitque ideo vt inter ſeſe prope diſſentiant omnes , tametſi cunctos exerceat communis Amor & deſiderium Boni, ad cuius cōſecutionem tam multis variiſque itineribus paſſim contenditur,vt propter opinionum negotiorumque diuerſitatem aliis quidem ſecundo ſpiritu , aliis aduerſo fluctuātibus circa falſiſſimas vmbras perſonatas ſub imagine veri, nunquam idem fatum paremq; fortunam ſortiantur. Atqui cùm velut in tenebris theſaurum quiuis reconditùm quærat,innumeræ nobis malorum ſpecies & calamitatū germinant, propter ſolam beatitudinis ſpem intercedente per ignorantiam deceptione.

Omnis error ad conſecutionē finis in viarū ignorantia collocatur.

Itaque turbulenta hæc primum affectio mortalium animos in diuerſa concitauit,cælum,terras,ac mare permiſcuit, cogi conciones voluit , induci iudicia,compleri carceres.

hic ferrea iura,
Inſanumque forum, & populi tabularia tractat.
Sollicitant alij remis freta cæca,ruuntque
In ferrum,penetrant aulas & limina regum.
Hic petit excidiis vrbem miſeroſque penates,
Vt gemma bibat,& Serrano dormiat oſtro.
Condit opes alius,defoſſoque incubat auro.
Hic ſtupet attonitus roſtris. &c.

Verùm poſteaquam ex vnitate naturæ & finium , lapſi in multitudinem fumus; dico illius ſimpliciſſimi ſcopi , prima quædam conſtituenda capita duo, ipſum

ipſum eſſe ſcilicet, & bene eſſe; quorum eſſentia quidem in naturæ ſolius arbitrio ſita eſt: bene eſſe tum à natura, tum à nobiſmetipſis proficiſcitur. Quare omiſſis illis quæ non vſqueadeò in manu mortalium ſunt; vniuerſim hoc eſſe bene in particulares alios fines ſic ſubdiuiſimus, quorum natura prior ſit ipſa cognitio, dignitate tamen executio præſtet, quam & operationem appelles licet. Cognitio magis ad arcem totius animæ ſpectat: Executio ad corpus vniuerſum, verùm & cognitionem ſibi præuiam poſtulat. Cognitio præſentium partim, partim præteritorum ac futurorũ æſtimatur: Operatio demum, ſi deinceps progredi voles, in orationẽ ſeſe diffundit, actionem atque effectionem: de quibus ſingulis diſtinctius alibi cùm vſuuenerit loquar.

Eſſe et bene eſſe fines naturæ primi, quorũ bene eſſe magis in noſtro arbitrio poſitùm eſt.

Finium ſimpliciſſimorũ analyſis vlterior.

Iam quia ad ſpem felicitatis per operationẽ aut cognitionem maximè proueham ur; neceſſe fuit, ſcopos hoſce poſteriores, ad priorem alterum cauſſæ atque principij rationem obtinere: quo ſanè adepto, futurum cogitemus, vt effectum illum potiorem promptè velut optatam induſtriæ metam aſſequamur. Artes igitur ſingulas ad ſcopos ſingulos fabricari humanis ingeniis decuit, vt harum intuitu generali, illorum finium particularem quemlibet dextrè quis inueſtiget. Quotquot enim communioris ſcopi partitiones per analyſim excurrunt latiùs, totidẽ & artiũ particulariũ gratia propagantur. Poſtremò cùm vita ſit breuis, ars autem (vt ille dixit) vnaquęque prolixior ſcrutandi altius occaſionem intercludat; neceſſe fuit cunctarum artium artem alteram reperiri, caput ac ducem anteſignanam, quæ fluctuátibus animis per rerum infinitam multitudinem ceu lichnucha quæpiam in nocte altiſſima viarum omnium compendioſos circulos monſtrat ad fabricæ partim humanæ, partim orbis exterioris ſimilitudinem exaratos. Eiuſmodi quiddam eſt Methodus hæc longè pulcherrima anfractuum diuerſiſſimorum orbiculare ſyntagma; cuius profectò ſi ſcopos ſingulos & hinc ſurgentium innumera penè ſcientiarum genera contempleris, Methodorum ſpecies quoque plures emergunt. Verùm ſi ad vnitatem ſimplicem vnumque præcipuum finem executionem ſcilicet effectionémue (cui cognitionis incluſa ratio eſt) ſeries illarum vniuerſa trahatur vna cum hiſce differentiis, quas modò ex aliorum quoque principiorum iure deducemus, mox & inſtar vnius corporis ex ſpeciebus compactũ pluribus velut membris diagramma naſcetur, quale quod nobis vel abſolutæ Methodi ſolidæ ſiue Catholicæ nominibus eſt inſignitum.

Artium inuẽtio.

Artium diuerſitas pro diuerſiſſimorum finium ratione.

Methodi inuentio eiúſq; breuis delineatio.

Omnium artiũ et ſciẽtiarũ, vnã eſſe, ceu cõmuniſſimam Methodũ Cyclognomicen, quæ & Catholica meritò nominetur.

Sed vt ab illa (quam Rationales ſpecificam vocant) Methodorũ diſtinctione auſpicium fiat, eo demum hactenus noſtra vergebat oratio, propter hanc diuerſarũ in naturæ fabrica & partium, & facultatũ, & actionũ viciſſitudinẽ, finium quoq; multiplicitatẽ in humanis animis rectè conſtitui, quorũ reſpectu diuerſi demum animorũ habitus, artes atque ſciẽtię, diuerſa Methodo & tradi & veſtigari poſtulent, vt non immeritò, ſi Methodorum partitiones varias, iuxta Methodicorum principiorum differentias, voces in harmoniam vnicam, idipſum à finium reſolutione (cuius ſanè cõceptus vbique ſe obtulit primum) meritò ſit inchoandum. Quare

Progreſſus ad diſtinctionem Methodi, quæ omnis à cauſis tũ propinquis, tum remotis ſingulis, maximè ſit eruenda.

Primam diſtinctionem Methodi à finium ratione rectè deſumi.

I

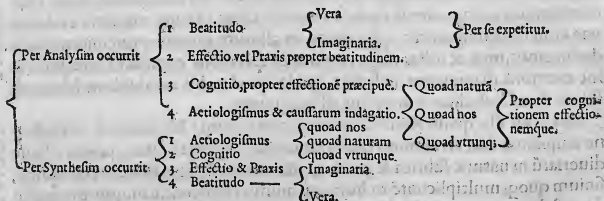
Primā diuisionē Methodi in species à fine sic probe cōstitues vt alia referatur

- Ad esse simpliciter in solo arbitrio naturæ posita totius Methodi exemplar archetypum.
  - Ad esse
    - Animale
    - Vitale
    - Naturale.
  - hanc Methodum naturalem & exemplarem dicimus.
- Ad bene esse in hominis potestate posita ad imaginem Methodi naturalis, & hęc rursus vel spectat ad
  - Cognitionē nudam, hinc Methodus speculatiua.
    - Præteritorum, vnde memoria & eius artificiū Methodicum.
    - Præsentium, vnde scientia eiusque adipiscendæ Methodus.
    - Futurorum, vnde prædictio & præsagiū eiusq; Methodus.
  - Operationem siue executionem. hinc Methodus operatiua vel practica, vergens denuo, vel ad
    - Orationem
    - Actionem
      - Moralē
      - Nō moralem.
    - Effectionem
      - Eorum quæ nō sunt
        - Productionem per similia.
        - Prohibitionem per cōtraria.
      - Circa ea quæ facta sunt
        - Conseruationē per similia.
        - Demolitionem per cōtraria.

Vides quopacto ille simplicior finis processu tandem analytico iuxta conceptus speciem infinitam in membra penè infinita procedat; quæ tamen singula sicut ad vnam beatitudinem vel verè talem vel imaginariam vergunt, iuxta ordinis compositorij normam, ita & huic opposita via resolutoria in finem priorem alterum colliguntur, quem Aetiologismum, siue caussarum indagationem appellamus, cuius vnius suffragio omnis dexteritas negotij nostri propositæque dudum felicitatis cardo versatur. Vides iterum huius partitionis membra talem inter se habitudinem obseruare, vt quamuis distincta specie videantur, ritu subalternorum tamen posterius vnumquodque thesim prioris sibi in subsidium vocet, eiusque rationem includat tacitè, non autem contrà. Quare inter præcipuos limites hic ferè continuus ordo spectatur.

Finium resolutorum cōpositio in Aetiologismū proximè reuocatur.

Ordo et necessitudo mutua specierum quæ sint à fine desumptæ.

Hos itaque animorum primos impulsus natura mortalibus dedit, vt fine sibi proposito quolibet eius resolutionem continuo meditentur, donec ad scopos particulares maximè & indiuiduos fluāt, vnde regressus per synthesim denuo priorum finium classes tanquam principia posterioribus applicet, optatoque

tóque laboris præmio potiatur, quare & ex eodem fonte ad constitutionem nostræ Catholicæ Methodi primus ille Canon emerget.

Secũda Methodi distinctio à causſa effectrice desumpta à partitione scilicet animi rationalis.

Verùm quandoquidem caussæ finalis intuitus caussam efficiẽtem prouocet, rerumque agendarum diuersa ratio in efficiẽtis animo ante omnia delitescat, erit & proxima finali partitioni suprà constitutæ illa quæ nunc penes idæam principij efficientis est fabricanda.

Discursuum quorumcunque effectricem caussam humanum animum in tres diuisum facultates libro sequenti demonstrabimus. Cùm enim in nobis hæc tria spectentur, Intellectus, Ratio, Imaginatio; idcirco & Methodi diuisionem alteram priori sic adaptabimus.

2.

Methodi omnes siue ad cognitionẽ, siue ad praxim referantur, primas discursuũ species habent propter ætiologismum, vel

- 1 Ab Intellectu, hinc Methodus intellectualis & metaphysica.
  - Metaphysicam viam insistens.
  - In longitudinem fluens.
  - Relatione ad idem principium.
  - Via indeterminata planè quoad nos.
  - Determinate quoad naturam.
- 2 Ab Imaginatione, hinc Methodus Physica & imaginatrix.
  - Physicam viam ingressa.
  - In longitudinem & latitudinem.
  - Relatione secundum idem principium.
  - Via indeterminata quoad naturæ perfectionem.
  - Via determinata quoad nos.
- 3 A Ratione, hinc Methodus Dialectica, vel Logica potius, & Rationalis.
  - Logicam viam obseruans.
  - In tres dimensiones, sed potiss. altitudinem.
  - Relatione circa idem principium.
  - Via determinata partim quoad nos, partim quoad naturam.

Ad hanc partitionem tertij potissimum canonis doctrina pertinebit.

Ordo & connexus specierũ ab efficiente desumptum.

Est & in huius compage membrorum quædam necessitudo mutua, sic vt notitiam vtroq; modo determinatam & ratione comparabilem velut primariam perfectioremque ordine resolutorio proponamus. Huius gratia præcedat discursus Physicus, vti & propter Physicum is qui ab intellectu dimanauit. Contrà secundum naturæ seriem compositoriam priùs laborandum est intellectu, per quem educta linea à finibus singulis per phantasiá magis est terminanda, donec vtriusque iudex ratio vtriusque imperfectionem suppleat per notionum copulam atque extremorum symmetriam.

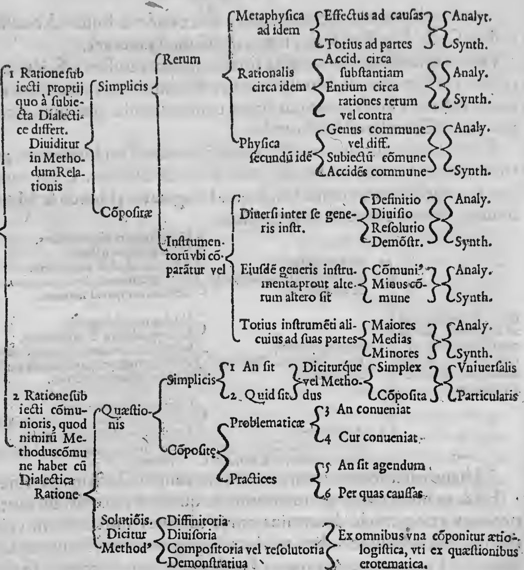
Tertia distinctio Methodi à materie ex quæstionis scilicet vel relationis specie qua quæstionum partes variè cõferuntur.

Porrò Methodorum omnium inuentrix anima postquam in finis cuiusque idæam sese direxit, materiem inuestigat, totique iam repertæ sic sese accommodat, vt huius vniuersa series per prioris distributionis extremos margines æquabiliter fusa videatur.

Est autem discursus Methodici materies duplex, prior propriè dicta, penes Relationis differẽtiam, inclusam tacitè in effectricis caussę partibus ipsorumq; finium ratione. Est & materies communis altera penes quæstionũ, & responsionum genera: vnde adeò & Methodi subit partitio tertia, vel ex relationum diuersitate, tanquam subiecto proprio, vel instrumẽtorum & quęstionum, ceu materiei communis varietate cõtexta: quam sanè idcirco velut interiore fultá principio, materialem sectionẽ non verebimur appellare. Nectatur interim & hæc cum præcedentibus ad formam subiecti diagrammatis.

Metho-

Methodus omnis ſiue ad cognitionẽ, ſiue ad praxim referatur: ſiue rurſus ab intellectu pẽdeat ſeu ſenſu magis vel ratione: Omnis iterũ ſecũdũ materiem ſecta eſt.

Illud imprimis hic obſeruandũ, nomen analyticæ methodi vel ſyntheticæ differentias aſſignare, non tam à materie quàm à forma deſumptas; ideo verò poſtremis ſubiici diuiſionum ſingulis membris, vt diſtributionum omnium contextus quidam perpetuus eluceſcat.

Cæterùm quoties Methodum vel definitiuam, vel diuiſiuam, compoſitiuam, aut demonſtratiuam appellamus: illud non ſegniter expendendũ reor, (in quo pluris impacti naufragiũ patiuntur) hęc ipſa nomina valde ambigua, multis prolixæ diſputationis hactenus, erroris maximi occaſionem præbuiſſe. Vel enim ſic dici intelliges, vti ad inſtrumentorum fabricam, velut finem referantur, vt definitiua ſit Methodus quæ definire docet, compoſitiua quæ componere: vel prout ex talium inſtrumentorum partibus velut principio certa quædam tractatio rei ignotæ, aut artis conſtitutio in membra ſua, ac partes ſit tribuẽda, vt cùm ex definitionis norma Medicinam conſtituimus, vel vnius demonſtrationis explicandis partibus totum inſtituti noſtri curriculum occupamus.

Habes

Habes in hac diuisionis tabula rursus specierum contextus istiusmodi, vt particulari cuilibet vniuersalis illa subseruiat, vtque ad simplicioris arbitrium compositioris ratio sit adaptanda. Quare & rerum idæam prius communem figendá in animis arbitramur, quàm exerceri possis circa singula; prius discendam naturæ cognitionem in negotio medico, quàm ægrorum curationem; prius instrumentarias methodos atq; prodromas; quàm hanc catholicam, ex iis velut viis pluribus in vnam perpetuam coagmẽtatis. Nulli itaque dubium puto, quin ea vulgata Methodus examinandi thematis (quæ quia per quæstiones concatenatas incedit, Erotematica dici ad aliarum distinctionem promeretur) non tam sit absolutè Methodus appellanda, quàm discurrentis animi substrata materies methodique perfectioris elementum potius & pars natura antiquior, quodq; altera instrumentalis methodus huic ad amussim correspondeat instar correlatiuæ (vt sic loquar.) Cùm enim quæstio rem primo in dubium vocet, instrumenta verò dissoluant, pares necesse est dari & quæstionũ & instrumentorum differẽtias, si quæstionum genera prima præ oculis statuamus. Nam vt 4. sunt instrumenta potissimum ad caussæ indaginem requisita, Resolutio, Diuisio, Diffinitio, Demonstratio: ita & quæstionum aliæ ad res dispersas nimium aut contractas atque multiplices, vel rursus occultam essentiam, vel plurium compositionem altius explorandam referuntur.

Ordo in speciebus singulis à materie desumptis.

Liquet hinc adeò illorum absurda distributio, qui ordinem à Methodi ratione secernunt, huius nimirum constituendo species 4. Diuisoriam, Resolutoriam, Definitoriam, Demonstratiuam, quæ nihil sunt aliud, quàm Methodi solidæ prima, & simplicissima quædam elementa, vel instrumenta potius à Dialecticis mutuata, quorum singula ad sui integritatem inuentionemque viam compendiariam alteram particulatim prærequirunt. Illius verò doctrinæ ordinum constituunt species tantum tres, cùm potiùs ex ordinis distributione, differẽtiæ Methodorum essentiales elici debeant, vti mox deducemus. Nihil enim aliud sonat vel ipsum Methodi nomen, quàm expeditam viã, siue ordinis succinctam rationem.

Non esse plures ordinũ differentias quàm Methodi, nec econtrario.

Posteaquam igitur efficiens caussa Methodicæ constitutionis materiẽ aptè pro finis necessitate digessit, formam essentialem nititur introducere pendentem penitus ex illa efficientis ad finem habitudine, agentisque ad passum analogia mutua. Quare cùm & in finiũ cõsecutione, & formæ effectricis exẽplari (mente humana scilicet) prioris pateat, posterioris ac medij connexus sempiternus, sitque in illis circa hæc tria motionum ordinatarum differentiis, alia simplex, alia verò composita, simplicium rursus hæ quidem rectæ sint, illæ circulares; rectè demum vel animorum ascensu vel descensu diffiniantur: idcirco pro motus quoque & ordinis varietate (quem propriè Methodorum omnium caussam formalem recensuimus) hæc demum quarta Methodorum sectio in species verè essentiales germanasque differentias, sic aptè prioribus attexetur.

Methodi quarta distributio cæteris potior à formæ ratione dependens.

4

Methodus omnis siue ad cognitionem siue ad executionem pertinens, siue rursus ab intellectu, sensu, aut ratione, seu denique vniuersalis, particularis, simplex, composita, erotematica vel instrumentaria.
Omnis per formam tandem essentialem (ordinis scilicet ratione) est subdiuisa in

- Simplicem, per ascẽsum descensumue duntaxat vniformẽ
  - Rectam
    - Analyticam, quæ ad inuentionem sit accommodatior, iuxta naturæ ordinem.
    - Syntheticam, quæ ad tradendum aptior iuxta doctrinæ seriem.
  - Circularem
    - Plenam
    - Imperfectam & vnius ordinis tantũ
      - Augustiorem
      - Strictiorem alteram.
- Compositam, ex ascensu descensuque variè distractam, vt cùm quis ratione totius operis analyticam viam insequitur, in partibus tamen viam syntheticam spectat.

Necessitudo mutua specierum à forma deducta-rum.

Quod si in illa pridem cœpta membrorum comparatione perstiteris, patebit denuo simplicius vnumquodque amplexu compositioris includi, similiter institutionem Methodi rectè circulari prælibandam, circulis autem plenioribus imperfectos. Quandoquidem, vti iam insinuatum sæpius fuit, simpliciora singula compositorum sunt elementa.

Conclusio summaria de Methodi distinctione multiplici.

En quanto vobis compendio Methodorum omnium non species tantùm recensuerim, sed & diuidendi diuersas rationes, iuxta principiorũ constituentium analogiam; quæ si cum aliorum partitionibus conferantur, has planè in vnitatem proximè consentire deprehendes, illas autem diuulsas magis atque infinitas quàm sint mundi Democritici.

Quo pacto diuisiones tam multiplices Methodi in vnitatem optimè reuocentur.

Vnionis ratio, qua iam propositæ sectionum quadruplices classes ad sygygiam inconcussam redigantur, ferè talis existit, vt ab efficiente caussa sumpta diuisio in finalem totam se tota diffundat, omnesque species istius ordinis in speciebus alterius, præsertim primis & simplicioribus expendantur, similiter materialis partitio in vtramque priorem se porrigat, formalis tanquam interiore principio manans in omnes omnium species siue dispersas, siue per modum vnius corporis inuicem coaptatas, adeò vt quicquid viarum sit vspiam, aut Methodorum atq; discursuum, ad tria hæc velut capita reducantur, Analysim, Synthesim, & conuersionẽ siue σωυπεριφέρίαν. Quorum Analysis quidẽ magis ad scientiarum inuentionem pertinet: Synthesis ad traditionem effectionemque, Iudicium etsi ad compositoriam viam sit inclinatior, vtriusq; tamen circuitu veriùs adimpletur. Verùm quando iam Methodi partitiones singulæ rudi Minerua sunt exaratæ, iuxta illam diuisionis normam, quæ generis dicitur in suas species, tandem ad postremam alteram accingamur, antedictarum omnium seriem vniuersam, non iam vt species ambitu suo complectentem, sed veluti totum concretum ex partibus multis in vnius corporis molem.

Tria præcipua totius Methodi capita, Analysis, Synthesis et Peripheria.

Digressio ad alteram partitionis speciem, qua Methodus, vt totum diuiditur in partes integritatem absoluentes.

CAPVT II.

Delineationem syntheticam docet Methodi solidæ siue Catholicæ ex speciebus cæteris in vnius effigiem ductæ.

CVM itaque nomen id generale Methodi ad scopum propositum ab animis nostris, circa quæstionem vnamquamque viam compendiariam præ se ferat planam ac facilem penes ordinis rationem, sintque tot Methodi distinctiones specificæ complexu perpetuo sibi cohærentes, quòd illius prima principia demonstrantur: idcirco & solidam Methodum, perfectam, siue catholicam definimus, quæ à primis & simplicissimæ cognitionis Methodis ad finem vltimum siue compositissimum (vt est effectio) vel ab effectione, contrà per quæstiones medias ad simplicissimas vsque prorogatur. Quamuis enim illud vix vsuueniat vnquam, vt scopi cuiusuis consequendi gratia extremarum classium, & mediarum omnium plenè curriculum peragremus; hanc tamen idcirco ceu plenioris idæam ante oculos statui, vt quantum in nobis positum sit, exemplar omne perfectius in animum nostrum, & consuetudinem transferamus.

Methodi absolutæ siue Catholicæ definitio.

Nunc de quæstione qualibet quænam sit prior, quæque posterior, ex antedictis liquidò constat. Id sanè cunctorum caput & summa est, simpliciores Methodi species velut ministras totius & instrumenta perenni quodam ordine referri ad suam principem, vti partes ciuitatis in bene constituta rep. solent. Verùm artis cuiusque inueniendæ gratia, iuxta seriem resolutoriam eruenda sunt nobis ex abdito primùm axiomata, rerumque quas aucupamur caussæ, principia, & elementa, propter hæc argumentandi ratio & demonstrationis principia, quorum comprehensio ab altera rursus terminorum notitia simpliciore dependet. Sed postquam per finis analysim inuentis artibus circuli medietatem absoluerimus; mox huic discursui Methodus synthetica constituendis omnibus quàm vestigandis aptior, eadem vestigia relegens, ad ipsum finem statim ab elementis per medias caussas ordine propiores aduersam orbitam rapit. Atqui apparet & compositionis, & resolutionis ratio non solùm in hac catholica Methodo, verùm & in eius partibus singulis partiumque particulis minimis, donec ad instrumenta peruenerimus.

Species Methodi antedictas habere interdum et partium ratione ad Methodum absolutam, qualis in artium inuentione & constitutione imprimis est æstimanda.

Resolutionis totius & compositionis breue diagramma.

Idæa partiũ omnium in toto & totius in partibus singulis.

Quandoquidem verò penes & finium & quæstionum cohærentiam omnis istius contextus, seu compositionis cardo versetur, contextus denuo se iuxta, vel plenioris, vel simplicioris notionem ingerat intellectui nostro, proinde hanc ipsam examinis nostri consequentiam paucis exhibui antè totalis Methodi diagrãma, vt quamuis hæc eadẽ pro plena artis istius cõstitutione sub ipsum finem nonnihil sint repetenda: principiorũ tamen doctrinã superficiariã ceu gustũ pellicẽ tironũ inexercitatis animis in ipso limine moueamus.

Ratio cur totius negotij breue cõpendium in operis fronte constituat antequã artis principia plenè sint demonstrata.

Cum de circulariter diſcurrendi artificio ſit ſuſceptus ſermo, debere et ſermonis eiuſmodi partes circuli rationem inter ſe obtinere.

Sic enim rei quam profitemur profeſſionis norma planè conſentiet, vtque in omni Methodo à rudi primum cognitione ad determinatam alterius proficiſcimur, qua parta denuo reuerſi in circulum indefinita priùs cognitionis principia propius intuemur, ita & ex obſcura totius negotij ſyntheſi rectè in plenam analyſim ſeſe mẽs noſtra diffundit, vnde rurſus in orbem obliquata ſuæmet conſtitutionis modum atque principia explorans, certius illud, vnde defluxus rudimenta deſumpſit, elaboratorum axiomatum fide & ſtabilitate compenſat.

Syntheſeos totius breuis exegeſis.

Confuſa quælibet ac magis vniuerſalia notiora quoad nos exiſtere ſatis demonſtrat Ariſtoteles capite 1. lib. Phyſ. 1. Huius autem cognitionis ductu prius, velut per nebulam, procul cõſpecto Socrate, offert ſeſe ſubſtantiæ notio, deinde corporis, paulatim verò & animati atque ſenſibilis, rationalis, atque poſtremo etiam indiuidui. Neque verebor hic ſcabras paſſim Dialecticorum voces interſerere, cum in ſermone philoſophico Syrenes Muſis, iuxta Pythagoram minimè ſint præferendæ.

Simpliciſſimarũ quæſtionum expeditio.

Priùs itaque quæritur, quid ſit corpus, quàm quid ſit corpus humanũ, priùs etiam de corpore humano ſimpliciter tali eſt differendum, quàm quatenus morbis aut ſanitati obnoxium ſui curationem poſtulet. prius denique de ſanitate vel morbis in vniuerſum, quàm de huius atque illius affectione naturali vel præter naturam. Quin quòd ſi à communiſſimis iter auſpicaberis: ante omnia quæres, Num res talis exiſtat, de qua nobis eſt controuerſia, idque ſub abſoluta ratione, & minimè ad ſubſtantiam vel qualitatem vllam determinata: Vt ſi quæratur, An ſit corpus humanum, ſtatim notiones communes ſuggerunt omnis ſcientiæ atque cognitionis principium à ſenſu eſſe vel intellectu. vbi ſenſus abundè teſtatur, mentis negotium eſt ſuperuacuum; ſi de rebus inſenſibilibus quæſtio fiat, ſtatim per prius vel poſterius aliquod concluſio eſt inferenda. Ita enim Deum ex effectibus, ex patris hypotheſi filium eſſe cognoſcimus: Nunc cùm homines eſſe & hominũ corpora ſenſus oſtendat, quid-
1 nam ſit corpus inquiritur, ſimiliter per ſuas cauſſas. Primò quidem indeter-
minatè quoad nos, determinatè quo ad naturã, ex relatione ſcilicet ad idem
principium, & ordinum inſpectione, quem mundi res obtinent, tum inter ſe
mutuo, tum ad principium primum ac finem vltimũ, qualis intuitus ſimplex
& naturæ prior exiſtit, nobis verò maximè rudis & confuſaneus, ab intellectu
quippe & Metaphyſica diſcurſione dependens. Secundò aduocat mens ſen-
2 ſum in ſubſidium, cuius lenocinio iam pridem corporibus eſt alligata, atque
hic ſecundum idem commune principium vel eſſentiale vel accidentale cuncta diſpeſcens denuo explorat altius, ac Phyſica diſcurſus ſpecie definit melius quo ad nos, minus quo ad naturam. Itaque & mobile colligit & ſubſtantię rationem, vbi per ſubſtantiam commune quiddam cum incorporeis habet; per mobile verò à rebus immobilibus eſt ſeparatum. Poſtremò per rationem cun-
3 cta componens, ac diuidens multo quàm pridem accuratiùs concreta fundit, diffuſa recolligit, donec perfectum diſcurſionis orbem circa cõcluſionis eiuſ-

3 Modi examinandæ quæſtionis ſimplicis ordine coherentes ab intellectu, à ſenſu & ratione.

dem

dem centrum peragrauit. Vnde & corporis accidētia & substantiales proprietates variè discutit, totum quoque in partes dirimit, & partium singularū rationes cùm substantiales; tum accidentarias inuestigat; vbique determinans partim quo ad nos, partim quo ad naturam, quid sit illorum quodlibet, quantum, quale, vbi, quando, quæ cuique cognata, quæ pugnantia, & id genus reliqua, quorum coaceruatio in Methodi communis speciem surgit inuestigando themati dedicatam. At cùm de corpore satis doctrinam communiorem exanthlarit, ad humani corporis contemplationem descendit, iuxta tritam sententiam, Scientiæ Physicę extremos fines in Medicinę auspicia propagari; sunt enim inuicem subalternatę, quales Græci ὑπαλλήλας vocant. Itaque humani corporis caussas perimendas iterum sibi proponit, iuxta triplicem discursionis seriem ante iam definitam, distinguens protinus totum in suas partes vsque ad elementa, in singulis spectans inuentionem formę atque materiæ primùm, deinde & caussarum cæterarum, semel per ordinis cohærētiam ab intellectu, mox per signa interna quædam & propria, quædam magis communia, tádem & per Logices instrumenta. Rursus cùm de humano corpore satis est demonstratum, nequaquam cessans rationalis anima sub sanitatis vel ægritudinis ipsum ratione perstringit, vnde & sanitatis ac morbi caussas inquirit planè, vti in præcedentibus dictum est, sed sub restrictione maiori & propriùs ad praxim declinante. Tandem verò cùm per singulorum statuum caussas eorundem scientiam anima sit cōsecuta, quærit num naturalem affectionem seruare per similia possit, num præter naturam inundantes morbos curare contrariis. Itaque ad compositissimam speculationem deuoluta diuersorum trium in arte proposita subiectorum naturas meditabitur, humani corporis scilicet tanquā passibilis, medicaminum verò & rerum adhibendarum velut agentis, postremò & Analogiæ tanquam vinculi sub indicationum classe delitescentis. Vbique verò eadem est trium antedictarum discursionum ratio ad caussarum inuentionem vel Aetiologismum, nisi quòd quæstio compositior quæuis in finium formas multipliciores sese diffundat pro rerum scilicet spectandarū diuersitate. Simplicioris autem alterius simplicior quoque est resolutio, nam pro cognitione humani corporis, vt tale est, tantum corporis fit resolutio, deinde & humanæ figuræ, ex qua interiorum formarum analysis ante occulta se prodit. Verùm si corpus humanum spectes, vt morbo vel sanitate affectum, ibi & antedictorum analysis prærequiritur, deinde & sanitatis & morbi. si demū propius ad negotium Medicum, artisque necessitatem prouehamur; mox terminorū, & medij simul indaganda natura est, vt nauem in portu collocemus. Similiter pro artis vniuersalis cōstitutione prius ipsarum vocum quàm rerum doctrina capessitur, mox prius an sit, quàm an hoc vel illud, tantum vel tale. &c. Postremò si quis axiomatū artē constituentiū veram scientiam volet adipisci, terminorum simplicium, vt subiecti & prędicati cognitio est obtinenda, atq; adeò ipsius medij per quod illorū copula demonstretur, prius quàm horū connexionem veram aut falsam esse deprehendat. Terminorum & medij similiter

4

Methodus vulgaris & vsitata maximè.

Descēsus ab vniuersalibus paulatim ad particularia.

Progressus ad quæstiones problematicas.

Postrema discursio per synthesim circa rerum agendarum rationes, seu quæstiones practicas.

Quæstionis practicæ partes triplices, agens, patiens atque proportio.

Omnia ad caussarum inuētionem referenda.

militer cognitio exiſtit per cauſſas proximas, Rationis ratio tandem per cauſſas vlteriores. Felix igitur qui rerũ potuit cognoſcere cauſſas: Hoc enim opus, hic labor eſt, huc mentis acies, huc omnes ingenij nerui ſunt intendendi.

Laudes ætiologiſticæ diſciplinæ.

Nam non antè datur Telluris operta ſubire,
Auricomos quàm quis decerpſerit arbore ramos,
Hoc ſibi pulchra ſuum ferri Proſerpina munus
Inſtituit, primo auulſo non deficit alter
Aureus, & ſimili frondeſcit virga metallo.
Ergo altè veſtiga oculis, & ritè repertum
Carpe manu, namque ipſe volens facilisque ſequetur,
Si te fata vocant, aliter &c.

Ars quantũ naturæ conferat ad cauſſarum inueſtigationem.

Omnes enim ſcientiarum habemus principia in nobiſmetipſis, at non omnibus demonſtrandi artificium datum eſt, niſi idipſum vel authorum probatiſſimorum lectione ſedula, memoria ſtabili, accuratoque examine conſequantur, vel (quod pauciſſimis vſuuenit) fæcundæ indolis atque naturæ indulgẽtia, tanquam dextri afflatu ſyderis, impetrarint. Eſto tamen, vt inter naturæ dona præcipua Methodicam hanc dexteritatem numeremus, eandem tamen humani rurſus ingenij legibus atque arte roboratam ad perfectionis cumulum altiùs aſpirare nemo inficias ibit. Hæc de ſynthetica totalis Methodi diſpoſitione impræſentiarum ſatis. Nunc ad eiuſdem doctrinam Analyticam fuſiùs excurramus, donec in priora veſtigia verſi rudem hanc artis conſtitutionem latiùs effundamus.

Digreſſio ad totius doctrinæ Cyclognomicæ conſtitutionem Analyticam.

CAPVT III.

De Methodi Catholicæ Analytico typo.

Analytica dictio quid à ſynthetica differat.

CATHOLICÆ Methodi ſeu curſum ſyntheticum, ſiue analyticum ſpectes, vnũ & idem eſt diagráma ordinis, duntaxat ratione differẽs ſecundum partes ſingulas, prout in ipſis à diſcurrente animo ad cognitionẽ viciſſitudo eſt deprehenſa. Quare & figurã ſolidæ Methodi ſub tabulæ vnius imagine pictam facilè diſces, ſi priùs illud perceperis, totius cuiuſlibet integritatem ex ſuis partibus ſub ſolo figuræ materialis intuitu percipi poſſe, ac proinde nos eiuſdem Methodi ſyntaxim non tam ſpectandam euidenter in cauſſis cæteris, quàm queſtionũ ſerie protuliſſe, ſic tamẽ vt & principiorum reliquorum ratio incluſa tacitè comprehẽdatur. Duo ſunt etenim interna maximè rerum principia, per quę vnumquodq; totius cõpoſiti eſſentiã præ ſe ferat, forma nimirũ atq; materiès. Sed vtraq; rurſum media eſt inter cauſſas extremas, finem atque efficientẽ ſcilicet, ſic vt & forma & materies quandoque finis ſpeciem poſſit induere, quandoque & effectricis cauſſæ, finis quidem vt ſequitur, efficientis vt præcedit, etſi non ſemper finis vel efficiens conuerſim ſub formæ aut materiei imagine concipiatur, etſi neque materies vnquam formæ includat ſpeciem, nec forma materiei. Ergo ſi principiorum

Delineationem Methodi et totius ex partibus è ſinu materiæ maximè deſumendam.

Cauſſarũ diuerſarum notiones ſub vnius aliquando nominibus cõprehendi.

piorum internorum vtrumque ſumpſeris tacitè, mox & cauſſas cæteras in totius compoſitione ligabis. Sed rurſus forma cùm ſit poſterior quo ad nos, nec definitè nobis, niſi ſub ſignis ſenſibilibus exprimatur, quodammodo in ſinu materiæ deliteſcit, ſic vt materies totum quiddam potentia dici mereatur, ex cuius intuitu formales adeò & finales, & ab efficiente cauſſa ſpecierum differentiæ ſumptæ nobis facillimè ſuboleſcant. Itaque quot ſunt fines, totidem & quæſtionum genera cogitemus, vt & quæſtionum gratia & circa quæſtiones ab iiſdem & per eaſdem fieri cuncta non immeritò cenſeantur. Vt cùm de fabricando ædificio quis laborat, prima occurrit quæſtio quo pacto ſeſe ab hominum conſpectu atque ambientis aëris inclementia tueatur; mox tecti ſtruendi ratio ſurgit, deinde propter hunc alterum finem oritur & ſecunda quæſtio, tectum quopacto firmiter locet, vt & figuram commodam & durationem aſſequatur, quare pro concluſione & muros & baſim neceſſariam videt, ſed horum cauſſa denuo lignorum, lapidum, calcis, tanquam elementorum vſus in mentem venit. Quibus demum comparatis, procedit oppoſita via ex antequæſitis iam muros & fundamenta locans, ac tectum vltimò ſuperinducens. Reſoluitur itaque quæſtio compoſita quæuis in ſimplices, particularis in communiores alias ſub conceptu finium, ſed procedunt iterum inuerſo tramite ſimplices ad compoſitas illas, verùm ſub efficientis ratione, & hæc demum omnia propter formam præcipuè & per formam interiorem, cuius reuera exterior iſthæc ſyndrome materialis tantum velut index & fomes occurrit.

Materies totum quiddam potẽtia rationis finalis et formæ et effectricis cauſſe habitũ præ ſe fert.

Reſolutio in Architectura.

Compoſitio in Architectura.

Cõcluſio ex ante dictis de diuiſione Methodi totius in partes.

Primum itaque in negotio Medico Cephalalgiæ hiſtoriam demus exempli loco. Hanc ſi in particulari quopiam curare Methodicῶs voles, ad morbi illius Methodum communiorem omnis cogitandi cura decumbat, vt quemadmodum ſub axiomate generali particularius alterum per ſubſumptionem innoteſcit, ſic & ſub artis vniuerſali ratione illa ſe manifeſtet, quæ circa ſingula eſt. Vnde cùm in communi Cephalalgiæ curandæ Methodo, iuxta viam inuentricem ſeu reſolutoriam primò ad ſymptomatum ſeriem ſignaque humanis ſenſibus obuia, tanquam cauſſarum optimè indicatricem ſobolem intellectus conuertatur, fit quoque in conſideratione minus communium, vt ſtatim ab his quæ vel vulgi oculis patent demonſtrandi auſpicia nobis certiora quæramus, diſcurſu quidem analogiſtico, cuius tamen principia ex obſeruatione ſedula & diuturna per epilogiſmum antè ſint conſtituta. Verùm quia omnis determinatio fida ad veram ſcientiam ſpectans, tum quo ad nos, tum quo ad naturam ſcilicet, ſola ratione ſit comparabilis tanquam diſcurſus logici effectrice proxima cauſſa: ratio autem ſe ipſa ſenſum exigat determinantem ſingula plenius quo ad nos; intellectum verò à parte diuerſa plenius quo ad naturam: Idcirco diſcurſus logicus ipſa conſecutione poſtremus recenſebitur, & tamen natura externorum medius, quippe qui illorum vtrumque perficiat, & ab vtroque viciſſim perfectionis ſuæ auſpicium trahat. Primos itaque animorum impetus, vt viam Methodicam currant,

Analyticæ diuiſionis breuiſsima cõprehẽſio exemplo ab arte Medica.

Aſcenſus à particularibus primũ quæſtionibus ad vniuerſaliores ordines.

Aſcenſus à ſenſu ad intellectũ ac rationem.

currant, ab intellectu protinus ordiri consentaneum est, rebus conceptis scilicet per modum finium mediorum principiorumque ordine cohærentiũ notione confusa. Huic discursui succedit Physica determinatio à sensibilibus signis exorsa, velut carceribus propriis, quæ cum obiectis intelligibilibus componens Ratio extensam in tres dimensiones sphæram prorsus absoluet.

Quæstionis practica consideratio prima penes Analyticã viã.

Cùm itaque circa communiores, & (quæ istis subsumi solent) particulares Methodos conceptus finium sit omnium primus; Sanitatis autẽ restitutio vel conseruatio in re medica sint de operationum genere; illud imprimis cogita, Restitutionem circa ea versari quæ non sunt, Conseruationem circa res actu iam subsistentes. Atqui restitutio fit per demolitionem contrarij, quandoquidem morbo sublato, qui sanitatem impugnat, natura mox ipsa partes restaurat absque subsidio Medici. Similiter conseruatio fit partim per prohibitionem contrarij nondum aduentantis, partim per roborationem naturæ. Contrarij prohibitio & demolitio fiunt per caussas contrarias: Naturæ autem roboratio fit per naturæ fomites atque consimiles caussas. Communissimæ itaque Medicorum indicationes sunt vel similium, vel contrariorum, similiter & hæ sunt nobis, ceu primùm in arte nostra infusæ notiones, Conseruationem esse per similia, Contrariorum demolitionem per contraria: quanquam & hæ sententiæ siue cõceptus primi ad aliarum facultatum genera sese non minùs extendant, quàm ad Medicinam ipsam. Cùm itaque effectio vel procreatio eius, quod ante non erat in rebus naturalibus, naturæ concessa soli videatur per suas nimirum caussas intrinsecas, sic vt nec propriè hominem homo creet, neque substãtiam deperditam possit restituere; fit sanè vt ad naturæ opificis imitationem atq; exemplar archetypum Medicæ professionis opera velut amussim explorẽtur vniuersa quidem vel conseruationis vel profligationis nomine comprehensa. Seruamus sanum per similia, morbum infringimus per contraria: sed cùm actio vnius in alterũ per similia vel contraria includat sibi rerum triplicium hypothesim, subiecti scilicet agentis, vt termini à quo fit actio; subiecti passibilis, vt termini in quem recipitur virtus agentis: ac postremò medij paragogi, velut vinculi, quo virtus actiua rei passibilis naturæ copulatur. Patet continuo istorum trium, agentis inquam, passi, & proportionis mediæ caussas primum internas, & proximas nobis eruẽdas, deinde remotiores atque extrinsecas, donec venerimus vsque ad elementa. Nam sicut omnis doctrina atque scientia per suas caussas existit, ita prorsus & actio, quodque de actione dictũ est per similia fieri aut contraria, id omne ad caussarum indolem est referendum, ita tamen vt nomẽ contrarij latiùs se proroget, quàm apud Aristotelem, pro omni scilicet eo quòd actionis alterius caussæ quomodocunq; refragatur.

Communissimorum finium communes, maximè indicationes & axiomata.

Ascensus à quæstione practica ad simpliciores ordine.

Exempli deductio in Cephalea.

Cum igitur Cephaleam tibi curandam proposueris velut finem vltimum, hunc tibi in conseruationem & expugnationem deinceps resoluas licet, quandoquidem humani capitis integritas labefactata sub diuersa formarũm imagine ingerit sese intellectui nostro; etenim primũ vt sani quiddam residuum obtinet, deinde vt affectum alterum præter naturam. Caput igitur vt sanum est,

est, seruari per similia decet, vt ægrotum curari per morbo contraria. Iam quia & conseruatio & profligatio sunt actionum diuersæ species, vtrobique necesse est spectes motionum terminos duos, & inter vtrumque analogiam mediam. Imprimis igitur pro conseruatione subiectum passibile vel terminus ad quem est capitis portio adhuc integra, cui quærendum est subiectum agẽs simile per causarum analogiam, quare subiectum passibile in suas caussas est resoluendum, vt similitudinis ratio in extremis per analogiam indicem ex naturæ penetralibus hauriatur. Similiter pro morbi ablatione caput rursus loco subiecti passibilis in considerationem cadit, iam non vt sanum, sed sub ægritudinis notione: quærẽdum est igitur genus affectuum præter naturam, per caussas principiaque prima & elementa, quibus coaptandæ sunt per analogiam mediam caussæ contrariæ in subiecto altero, cui totius actionis præfectura sit tribuenda. Vides ad Aetiologismum & caussarum inuestigandarum necessitatẽ cuncta referri, quẽ scopum catholicum vt dextrè cõsequamur, discursuum trium circulos in solidam sphæram coaptabis, iuxta doctrinam sequentium Canonum IX. quos tomo istius operis III. effusius prosequemur.

Et hæc quidem totius artis superficiaria quædam est comprehensio. Nunc æquor ingressi plenius secundis ventis expansa carbasa proferamus.

CAPVT IIII.

De Artis Cyclognomicæ elementis primis, deque Methodorum omnium Archetypo & exemplari primo.

QVOD si res omnis per suas caussas est, atque cognoscitur, cõstituendæ quoque Methodi caussæ necessariò referuntur: sunt & harum propinquiores quædã & magis intrinsecæ, remotiores aliæ, quæ vel principij verius vel elementi appellationem promerentur. Sed vt iam solidam constitutionem artis ingressi à primis vsque cunabulis filo perpetuò descẽdamus, caussarũ omniũ principem suprà vulgariter notas 4. Idæam Archetypam siue exemplarem non immeritò posuit diuinus Plato. Sunt enim non in mundo duntaxat intelligibili, sed & in animis nostris ante productionem quamlibet rerum efficiendarum rationes. Sunt & in mundi partibus totius quædam imagines, & in ipso toto Idææ partium velut adumbrationes perfectissimæ, velut infusa seram & tenues sine corpore vitæ. Quamobrem si per omnem vastæ illius machinæ, quam vniuersi nomine vocant, oculorum aciem vndique circumtuleris, occurret ilicò huius quoque conuersionis Methodicæ exemplar absolutissimum, nobis quidem adhuc mortalibus infandum penitus atque in arduo positum, sub notione tamẽ obscura comprehensibile; si defœcatis terræ sordibus, animorum alas ex hoc ergastulo ad illam sponte influentem atque inuitantem lucem explicuerimus. Videbis etenim in Architecto Deo ante cunctorum fabricam (vt pulchrè lib. de mundi opificio docuit Philo) totius ordinis Analytici primùm, deinde &

Constituendæ Methodi caussæ atque principia.

De caussa Methodorum omniũ principe vel exemplari.

Exemplar in ipso opifice Deo & totius mundi fabrica.

Synthetici fuiſſe quandam velut vmbratilem rationem. Propoſito etenim homine tanquam ſcopo, res mundi maioris cæteras eius penè vnius gratia, partim vt cauſſas proximas, partim vt medias atque elementa digeſſit. Rurſus in

Exemplar in fabrica humani corporis.

ipſo particulatim homine, partes tum corporeas omnes, tum incorporeas ea lege cõtexuit, vt primò totius nomine in ὁλομελίαν ϗ εὐφυΐαν planè cõſentiant, deinde vt minores maiorum miniſtræ ſint & pediſſequæ; maiores verò minoribus nexæ, & vitam vitæque pabula & robur, vnà cum ſpiritu largiantur. Similiter in mundi maioris partibus, ſiue hunc viſibilem ſpectes atq; incorporeum, ſiue intelligibilem alterum, talis quoque ſpectari debet ſymphonia mutua, vt cum infernis ſupera, cùm primis vltima officiorum æterna viciſſitudine vinciantur. Hanc primam Analyſin apparet ſecuta ſyntheſis, qualem dierum 6. curriculo nõ in inſtanti vnico ipſe per Moyſem diuinus ſpiritus tradit cap. Geneſ. 1. Quòd ſi ad captum humanæ mentis primi motoris efficientiam celebrant Vates, quid eſt quòd nos quoque prohibeat cum Philone penes Mineruam craſſiuſculam arbitremur hanc mundi mẽtem opificem ſeu ſigillum ordinis vniuerſi ex creandarum rerum analyſi, ad earundem ſyntheſim facta

Imago prima in rerum eſſentia & gradibus.

velut conuerſione prorupiſſe. Habes iſtius imaginem triplicem, Primam in rerum eſſentia & gradibus, penes quos illæ ſunt diſtributæ: In totis quidem & ſingulis, vt ſi aſcenſus ſit à corporibus ad qualitates, hinc rurſus ad animam, angelos, Deum: In partibus verò, vt in eodẽ homine gratia viſcerum ſint vaſa, vaſorũ cauſſa ſint oſſa & muſculi; vel propter rationalẽ animã iraſcibilis, propter hãc cõcupiſcibilis, & generatrix: In mundo externo propter animalia ſint humores, cibi potuſque; propter hæc denuò orbis elementaris, elementorum gratia cælum atq; ætherea regio, quibus poſtremò præfici oportuit mundum alterum incorporeum, vti & animabus ſenſu carentibus, quæ ſentiunt aliæ; irrationabilibus rationales; & formis ligatis corpore, intellectus puri ſiue

Imago altera in rerum effectarũ connexu & mutatione.

intelligentiæ. Secundam eius conuerſionis imaginem habes in rerum effectarum connexu, alteratione, ortu, interitu, viciſſitudine varia, & conſecutione mutua, dum ſcandunt quæcunque priùs cecidere, caduntque quæ fuerant in honore. Eiuſdem orbis figura tertia eſt obſcura primum in animis

Imago tertia in animis noſtris tũ quo ad habitus, tum quo ad facultates ipſas & actiones.

noſtris, & veluti à cunis inſita, procedente verò tum vſu, tum iudicio ab arte confirmatur. Obſcura quidem exiſtit primùm in quæſtionum genere, dum ad felicitatem omnes & boni conſecutionem tendimus, velut vltimum finem; eius autem potiundi ſtudio actionem variam meditamur; propter actiones, artium ſtudia; harum deinceps gratia propoſitiones & axiomata, & tandem quæſtiones ſimpliciſſimas de natura partium, propoſitionis, ſubiecti & prædicati. Quibus inuentis omnibus regredimur conuerſa ſerie, & quaſi per ſyntheſim ad orbis integritatem aſpirantes, donec potiti fuerimus ſcopo, qui nobis

Artium & facultatum circulus.

præfixus ab initio fuit. Rurſus in artiũ & facultatũ genere propter ſuſceptam quæſtionem, artem quoque particularem iuxta naturam ſubiecti meditamur, huius gratia indagandi veri falſiq; ſcientiam, quæ nobis ſcilicet diſcurſionum inſtrumenta ſuppeditet, ea eſt facultas Logica vel rationalis: propter rationalem

nalem denique Methodi perfectæ diſciplina eſt expetenda, vt nobis vtendi facilè cuiuſuis inſtrumenti viam monſtret ac elaboret. Quare & à Logica ſcandimus ad Phyſicam, ab hac ad Mathematicen, à Mathematica ad Metaphyſicen; qui quidem ſcientiarum circulus eſt longè perfectiſſimus, ad naturæ exemplar fabricatus. Pari ratione à ſenſu ac phantaſmatibus ad rudem aſcendimus compoſitionis ac diuiſionis notam in potentia imaginatrice poſitam, vel deſcendimus econtrario. ab imaginatione ſæpius itur ad rationem certiorem, ab hac poſtremò ad ſtabilem notionem, & Metaphyſicam, ad intellectus lucem æternam notioneſque communes. Omnis itaque confuſa cōuerſionis ratio ſub†Syntheſis nomine atq; Analyſis, velut capitibus, cōtinetur. Earundē impetus primos, robur atq; perfectionem in magni illius Dæmonis ſiue Amoris poteſtate conſtitui. Nunc poſtquam naturæ opificis ſigillum probè intuiti ſumus, de abſoluta Methodo, & ea quam arte elaborādam diximus, verba per compendium faciamus.

Potentiarum circulus cæteris indefinitior, cū ſæpe aſcenſus à notionibus videatur ad ipſas ſenſibiles ſpecies, ſæpe à ſenſu ad intellectū, ſæpè ab vtriſque ad rationem, vel à ratione & ſenſu ad intellectum, prout variè concipitur noti ignotique ratio.

†Analyſis et Syntheſis omnis in animo diſcurrēti conuerſionis capita ſeu circulorum partes exiſtunt.

Cum nihil ſit aliud Methodus quam veſtigandi veri via compendiaria, quę ſit compēdij potiſſima ratio, ſcire imprimis operæ pretiū duco. Tota vis igitur agendi dexterè, & facilè cognoſcendi per rerum cauſſas in ipſis ordinibus potiſſimum collocatur. Ordo enim intelligētiæ ſignū eſt, vt Plotinus refert; & quicquid ab ordinis ratione diſcedit, inſtar ἀμεθόδου non iniuria recenſetur. Sed rurſum diuerſi ſunt ordines pro diſcurrētis animi relatione diuerſa. Nāque is vel res vniuocè ſpectat cōceptu Phyſico, & ſecundū idē, vt in conſtituēdis generibus 10. quo maximè filo fertur doctrina Peripathetica: vel res cōſiderat habitudine prorſus analoga & Metaphyſica, quo, iuxta Platonicos, in omnibus omnia figurantur ductu perpetuo ad vnū idemq; principiū, fontē vnionis ſcilicet, bonitatis, veritatis, ac pulchritudinis: vel res circūagit cōceptu logico & rationali per inſtrumentorū peripheriā circa eandē concluſionē velut centrū, donec aſſumptis primo & media vniuerſa, & rationū extrema conſentiāt. Eam ſanè velut vndantis animi ſalutarē anchorā amplecti potiſſimū viſus eſt diuinus Hippocrates; cùm circularis ordo non ſolū robuſtior cæteris, ſed & figurarū omniū ſit maximè capax. Iuxta Idæā itaq; mētis illius triplicis diuinę, mundanæ, atq; humanę ter in ternariū ęqua proportione diſtributæ, iuxtaq; hæc antedicta relationū genera tria, rerum tres etiā claſſes velut Cyclognomicæ facultatis elemēta, velut diſcurſionum carceres primos præfixos tibi vel à natura cogitabis.

Methodi definitio.

Ordo Methodi formalis ratio eſt.

Ordines ex animorum relatione maximè diſcrepare.

Relatio triplex.

Digreſſio ad prima artis Cyclognomices elementa.

*Quemadmodū verò in mēte opifice prima, in anima noſtra, in anima mundi, & rebus vniuerſis ſunt quidam circuli, vel orbes orbibus implexi variè, quorum illæ limitibus raptę in ſeipſas denuo conuertuntur: ſimiliter & nos diſcurſionum quarumlibet ſcalas in circulorum ſpecies adaptauimus, ſic tamen vt ipſa connexionis ratio penes animi diſcurrentis infinitudinem, ſit infinita. †Sicut rurſus in ſphęra maiores circuli, minores continent, omnes autem in orbis vnius integritatē planè cōſentiunt: ita prorſus & iſthic vſuuenit, vt quemadmodum imaginatio à ratione, ratio ab intellectu continetur; ſic & imaginatricis potentiæ claſſis ſeu ſphæra phyſica intra rationalis ambitum ſita;

**Orbium cōſenſus & circulorū in vniuerſo.*

†Continentiū et contentorū ſeries reſpectu cognitionis quo ad nos, nā vti particularia in vniuerſalibus continētur, ita imaginatrix virtus & ratio minus cōmuniū principiorum in intellectu, qui circa communiora eſt occupatus.

 hæc

hæc verò deinceps intra ſuperiorem ſeu metaphyſicen, & demum in ſingulis imagines omnes ab exemplaribus interni circuli ab extrinſecis comprehendantur.

Claſſes rerũ quæ dicantur.

Sunt igitur claſſes rerum, velut certorum ordinũ, penes quos ſub certa relatione diſcurritur, obſcura quædam diagrammata ad exemplarem Methodum ſiue Archetypum quodammodo referenda. Vnde & velut orbis vnius atque immenſi ſphæras particulares tres aſſignauimus, quarum virtutis imaginatricis vna ſit intima, intellectus exterior altera, tertia inter vtramque media ad facultatem rationalem referatur.

Claſſes triplices.

Singularum claſſium trium ſubdiuiſio.

Et quoniam vbique peripheriarum differentiæ particulares occurrunt, proinde & ſingulas in tres minores alias ordine diſtribuimus, & ſic deinceps ſeruata ſæpius ſacræ ternionis analogia.

Vis animæ in conſtituendis ordinibus & partitionibus rerum infinita.

Sed illa eſt animæ rationalis vis atque pernicitas, vt & numerum pro arbitrio variet, ac licet illius ſphæra intra maiores cæteras collocetur, ipſa tamen ſuperato vel orbis immenſi ambitu cæteras quandoq; contineat, & complectatur. Fitque hoc modo, vt & contentum continẽtis induat rationem; vt animus ſeſe quodammodo & ſe ſuperiora cognoſcat, fatoque (iuxta Platonicos) longè ſublimior, eius ſe poteſtate prorſus abſoluat.

Summa diſtributionis antedictæ.

Sunt itaque claſſes præcipuè tres, Phyſica, Rationalis, & Metaphyſica: ſed & hæ rurſum triplices iuxta contentæ imaginis vel continentis exemplaris neceſſitudinem: ſunt enim & idæarum genera triplicia; quædam ſolius continentis ſiue ſigilli rationem præ ſe ferunt, quædã imaginis tantum, quædam denique vtriuſque.

Exẽplar in vnoquoq; claſſis genere vnicũ eſt, imagines duæ, ſic vt ternarius in nouenarium proferatur.

Ac licèt vnus ſit Deus exemplar omnium, ſolius continentis vniuerſalis notam vſurpans ſibi, eſt tamen in vnoquoque mentium genere quiddã ſuperius omnia continens, velut exemplar archetypum eſt, & imago multiplex ad huius efficta ſimilitudinem; eſt & medium quod pro relatione diuerſa ſuperioris quidẽ imago, inferioris exemplar dici non incongruè mereatur.

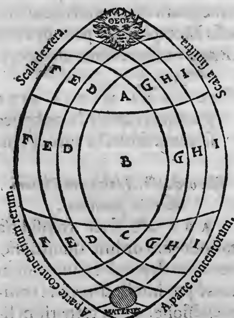
Claſſes ſiue coordinatarum rerum habirudines mutuæ ſunt triplices	Metaphyſicæ, ad intellectum pertinentes relatione rerum ad idem principium ęquiuocè, & à notioribus naturæ diſcurrendi auſpiciũ præbens	Exemplar & Idæa prior
		Idæa media, ipſa præcipua claſſis Metaphyſica
		Idæa poſterior & imago.
	Rationales, ad rationalem ſeu logicam facultatem pertinentes, relatione rerum circa idem, res ignotas determinans, tum quo ad nos, tum quo ad naturam.	Exemplar prius
		Imago media præcipua claſſis Logica
		Imago poſterior
	Phyſicæ, ad phantaſiam & ſenſum pertinentes relatione rerum ſecundum idem vniuocè, & à notionibus potiſſimum quo ad nos frequentiora diſcurrendi auſpicia præbens	Exemplar prius
		Imago media præcipua claſſis Phyſica
		Imago ſiue Idea poſterior.

Quod autem ad partes vniuſcuiusque ſeu particulares ordines ſpectat, habent & nouem iſtorum ordinum ſinguli ſcalas tranſuerſas alias, plæraſque rectas, ac tertias velut obliquas, cuiuſmodi omnes licebit vel dimenſionũ triũ, vt lon-

vt longit. latitudinis atque altitudinis nominibus insignire, sic tamen vt altitudinis ratio vbique sit cæteris absolutior, ipso dumtaxat genere triplex, & primis generibus classium æquè communis, quippe quæ omnem relationis ideã primario in se comprehendat. Etenim in Metaphysicis classibus tribus vbique relationis sunt ordines ad idem continuum loco, tempore, vel æquiuoca similitudine. In Physicis tribus secundum eiusdem essentiæ rationem, idem subiectum vel accidens. In tribus classibus Logicis circa idem instrumentaria col latione & circuitu facto, vel vt instrumenta diuersarum specierum inuicem comparentur, vel eiusdem speciei plura, vel vnius instrumenti partes inter se mutuò. Exemplar primum vbiq; est velut cõmunior ratio, cuius nimirũ instinctu posterior imago dirigitur, cum hæc vicissim illius velut soboles, notas exhibeat particulares magis rationi aut sensui manifestas. Sic enim oportuit non solum in creatione vniuersi, sed & consideratione qualibet mentem corporibus alligatam paulatim à superis ad inferiora duci, vt hinc similiter sursum eadem graduum necessitudine conuertatur. Sed pressius singula atque euidentius forsan sub tabellarum effigie referemus. *Quid sit exemplar primum in vnoquoque classium genere. Quid imago. Vsus singulorũ.*

TYPUS CLASSIS METAPHYSICAE

Primus, pro exemplari & idæa priore, secundum conceptum sublimiorem magisque Metaphysicum.

Pro longitudine.

A B C Scala transuersa rerum ab vno ad infinitam multitudinem atque materiem. *Partium enarratio in scala trãsuersa.*

A quidem gradus entium maioris participationis, boni, veri, vnius, & pulchri.

B Gradus entium mediæ participationis.

C Gradus entium inferioris ordinis ac minoris participationis.

Pro Latitudine.

D E F Scala recta à parte continentium, vt sphærarum. *Partium enarratio in scala recta.*

G H I sinistra à parte contentorum, vt animalium, &c.

D quidem & G vtrobique opacitatis, abyssi atque materiæ.

F & I lucis & formæ nobilioris.

E & H vtrobique ordinem in scala recta demonstrat eius analogiæ siue proportionis quæ est inter lucem & abyssum, inter formã atque materiem. Velim te verò hîc contemplari segmenta singula A B C in latitudinem exporrecta distribui singulis quæ in longitudinem prorogantur. Quod & in tabellis sequentibus etiam atque etiam obserues moneo. *Omnia ferè in omnibus cõtemplãda penes cõtinuam quandã analogiam.*

Eiusdem exemplaris Metaphysici altera delineatio ad Physicam rationem propius deuergens.

Aſſumatur eadem figura quæ prior. Hic

A B C ſcalam tranſuerſam à cauſſis primis ad effectus vltimos denotabit.

A quidem gradum cauſſarum extrinſecarum maximè, quas Græci προκαταρχόντες vocant, effectrices primo Latini & remotiores nuncuparunt.

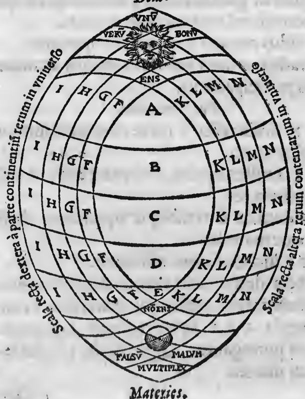
B Gradum refert cauſſarum præcedentium.

C Proximarum & continentium.

Reliqui ſcalæ rectæ ordines D E F à parte continētium rerum, quæ in vniuerſo ſunt. G H I autem à parte contentarum, formæ materiæque diſtributę claſſes oſtendunt, & inter vtramque analogiæ mediæ, vti ſupra. Sunt enim & inter materiales formas & formantes ſeu principes, continentes aliæ, aliæ prǫcedentes & procatarcticæ, vt fuſiùs alibi demonſtrabitur.

Triplicium claſſium, alterni tranſgreſſus.

Iunges autem ordinibus ſingulis in altitudinem id quod in hac claſſe velut præcipuum eſt, iuxta tres rerum præcipuos gradus; ſegmenta quoque confuſa continuę dependentiæ ad idem principium temporis & loci, iuxta illorum ſcilicet differentias III. quæ quia intelligenti à ſenſibus inoleſcant, ægrè idcirco à Metaphyſicis abſtrahuntur, quorum relatio ad idem potiſſima iuxta tabulā præcedentem in illa rerum æquiuoca ſimilitudine & diſſimilitudine continetur, ſignis interim ſecundariò & à relatione Phyſica mendicatis, prout vnumquodque ſitu, tempore præcedit vel ſequitur. Vbi tamē nihilominus præcipua vis ab intellectu eſt referēte ſingula ad idem principium quantitatis, quæ materiæ vt comes eſt indiuidua, vnde & hanc claſſis Metaphyſicæ partem velut nonnihil ambiguā vſq; ad Phyſicen prorogaui. Ratio in ſequētibus eluceſcet.

Partium enarratio in ſcala trāſuerſa.
Claſſiū ſegmēta in varios numeros diſtrahi, quorum tamen ternarius velut fons, & caput exiſtat.

PRO IDÆA MEDIA SIVE præcipua claſſe Metaphyſica ſchæma ſubiectū intueberis.

Hic ordo eſt Analogicus Platoni maximè familiaris.

A B C D E ſcala tranſuerſa mundorum ordine quintuplici inuicem dependentium, quem tamē pro intellectus varia comprehēſione, vel in ternarium licet contrahere, vt par ſit vbique diuiſionis proportio: vel extendere in ſeptenarium, vel ad alterius numeri harmoniam religare, cuius tamē ternarius ſit velut elementum primum.

Scala

Scala recta dexterior F G H I, & sinistra K L M N rerũ sunt circuli, ex quibus vniuersi natura consistit, F quidẽ & K ipsorũ corporũ: G & L qualitatũ quæ spiritus corporibus iungunt. H & M spirituum qui animas qualitatibus nectunt. I & N formarum gubernatricum seu principalium classes ostendunt, à dextris quidem L H G F rerum continentium, à sinistris cæteræ K L M N rerum quæ à dextris continentur. Rursus in A quidem rerum quæ pertinent ad mũdum incorporeum atque intelligibilem maiorem, angelis scilicet & intelligentiis liberioribus destinatum. In B eorum quæ ad mundum corporeum maiorem, vt cæli, ætheris atque orbis sublimioris. In C quæ ad minorem mundum & incorporeum spectant, vtpote ad animum humanum vinculum & nodum totius vniuersi. In D eorum quæ ad mundũ corporeum minorem referuntur, ad corporis scilicet humani fabricam, mundi maioris atque sensibilis imaginem, vti animus ipsius est mundi intelligibilis. Postremò in E transuerso circulo rerum congeriem imaginandã proposuimus, quæ ad mundum artificialem siue rempublicam bene constitutam, nec non ad artium œconomiam, & cuiuslibet scientiæ syntaxim ordinatam à supernorum orbium analogia traducuntur. Cogitabis itaque in horum mundorum vnoquoque eum esse concentum & ligaturæ musicæ speciem, vt passim superna summis, inferna infimis, media quoque mediis pari proportione consentiant. Vt sint in singulis velut quædam corpora, ad materiei rationem proximè deuergentia; quanquam in rebus incorporeis ipsa natura abstractior omnem penè compositionis & diuisionis modum subterfugiat. Sed loquor humano more, & iuxta Plotinum, qui & suam quandam materiã in angelis posuit non tam verè materiem, quàm quatenus ab intellectu nostro respectu sensibilium rerum, quibus immergi solet, penesque similitudinem, proportionem, atque metaphoram sic sese habere concipitur. Est igitur sua quædam cuique materialis portio, velut compositionis basis, est & aura siue vehiculum spiritus qualitatum syndrome, scilicet ad spiritus animæque & corporum nexus imprimis necessaria. Sunt & sui cuique spiritus, sua anima velut forma totius præses & gubernatrix. Confer te demum per ordines singulos, & discurrens obiter in latitudinem modò, modò in longitudinis scalam, & in omnibus omnia per analogiam harmonicam sedulò contemplatus, videbis ilicò per intellectus aciem, Homeri illam catenam auream, à Luciano toties decantatam, qua mundi res singulæ ab vno dependent, & ab eodem delapsæ in infinitæ multitudinis chaos conuersa serie ad idem principium, ad vnitatem indiuiduam, præclari velut cuiusdam tripudij choro, assiduè reuertuntur. Sed hæc expressius in maiori tomo (si diis visum erit.) Nunc vide tabellam alteram, eiusdem Metaphysicæ classis velut idæam tertiã præ ceteris antepositis sensui maximè planam, qualis rursum extendi & contrahi modis fermè infinitis potest.

Partiũ enarratio in scala recta.

Mundi quintuplices. 1 2 3 4 5

Concentus omnium.

Singula in singulis esse, quomodo accipiendum.

Catena aurea Deorũ omnium ab Homero celebrata.

CLASSIS METAPHYSICAE IDAEA TERTIA *vmbratili tantum ratione depicta.*

Partium explicatio in transuersis ordinibus mutuo se consequentiũ. Creationis triplicis ordo in vniuerso, vnde & principiorum effluxus omnisquę essentię.

I

Esse simpliciter.

2.

		A	B	C
D		M	N	O
E	G	P	Q	R
	H	S	T	V
F	I	I	2	3
	K	4	5	6
	L	7	8	9

Transuersi circuli D E F triplicis creationis seriem demonstrant, D quidem à Patre, virtute stabili, vnde esse simpliciter prodit (si paulo altiùs loqui iuxta veterem theologiã fas est) centro comparabile, estque vt exemplar omnium, vt sigillum, archetypum, & cõceptus vniuersi. huius series omnino consona est cum mundi iam actu formati partibus atque concentu. E, seriem creationis alteram notat, à diuino spiritu scilicet virtutisq; radio velut in rectum prorogato. Hinc esse cõmune atq; protensum indefinitè, areæ sphæricæ cõparabile, tanquam generationis rudis inchoatio; quæ statim & duplex occurrit, primũ absq; reuolutione perfecta in G circulo, vnde principiorũ ortus planè indeterminatus: ea numero triplicia recensuimus ex radiorũ impulsu in lõgit. materiẽ primã, ex ductu in lõgit. & lat. formã, ex impetu tertio in altitudinẽ omnesq; dimensiones, proportionẽ extermorum vinculũ. Materiei indefinitas qualitatum differẽtias assignauimus, præter cæterorum forsitan opinionem peruulgatã, eæ sunt æquabilitas, asperitas, & extremorum mediocritas, humoris cuiusdam imaginem vel glutinis materialis præ se ferentes, quo partes magnitudinis inuicẽ copulentur, dicente scriptura sacra: Erant aquæ super faciem abyssi. Formarum differentias primas statuimus perspicuitatem lucis, opacitatem, & mediam qualitatẽ tertiã. Proportionis verò æqualitatem vnicam, & species inæqualitatis duas, maioris scilicet atque minoris. Quod si iam nectas singula singulis, variæ exurgent cõpositionum differentiæ, quarum contextu in eodem E circulo & creationis ordine elementa catholica numero totidem, indefinita quidem adhuc secundum speciem, sed ex radij diuini reuolutionis subobscuro rudimento, determinatiora paulo in H quàm erant in G ipsa principia prima. Materies enim iã posterior in qua actu contemperatio est humoris æquabilis cum luce perspicua, elementum producit aëreum tam in cælis atq; ęthere, quàm in orbe sublunari. Lux, humor, qualitatum vtrinque mediocrium confluentes, aurã elementarem præstant extremorum mediam, & connexionis vlterioris instrumẽtum. Lux opaca cum humore aspero & inæquali indefinitum constituunt terræ elementum in singulis quoque mundis & mundi partibus conspicuum, eadem serie qua elementa cætera A B C in longitudinẽ scalæ vniuersim prorogantur,

Esse communo.

Principiorũ ortus indeterminatus maximè.

Materiei ortus.

Formæ.

Proportionis.

Singulorũ principiorũ indefinitæ qualitates.

Elemẽtorum Catholicorum ortus indedeterminatus.

Eorundem ortus determinatior.

Aeris ortus.

Auræ mediæ ortus.

Terræ ortus.

rogantur, vt sint A & C quidem extremorum ordines, B verò ipsius vinculi & proportionis mediæ. Postremò F litera transuersam seriem signat creationis tertiæ atque postremæ à verbo seu filio virtutis diuinæ radio in orbem vndique circumacto, vnde esse perfectum in rebus apparet circumferentiæ comparabile, velut partus vniuersi huius gradus sunt, ordo, cõnexio, vita. Distribuitur autem eiusdem creationis subiectum primo in mundum maiorem, minorem, & minimum, siue rempublicam humanam. Horum trium vnumquodque partem habet sui corpoream, incorpoream, & mediam. In singulis rursus à dextris velut continentes spheræ: à sinistris velut contenta animalia, quorũ alia supremum rursus ordinem, inferiorem alia sibi, tertia mediam regionem vendicarunt. Postremò in omnibus apparet ordo quem ante præscripsimus, corporum, qualitatum, spirituum, animarum. Vel (si intra ternarij fines malis persistere) apparet portio quædam aërea, quædam terrea, quædam cum auræ mediæ natura planè consentiens. Nam quod ad ignem & aquam attinet, sunt & hæc elementa, sed sensibiliora, iuxta Hippocratem, sed posterioris cuiusdam compositionis, virtute scilicet lucis perspicuæ vel opacæ in aërem, vel terram vlterius progressa. Diuidimus igitur planiùs mũdi sensibilis machinam in regionem cælestem, æthereã, & sublunarem, in harum singulis primæ compositionis elementa statuimus aërem, terram, & auram mediam. Posterioris compositionis ignem, aquam, & auram rursus vtriusque mediam: sic tamen vt in cælestibus forma ad lucis magis accedat speciem, ad splendoris in regione ætherea circa lunam ad luminis vim in sublunaribus, ad colorem in mixtis atque compositis orbis inferioris. Similem partitionis normam in mundis cęteris, & (quæ cuique sunt) particularum differentiis Marte tuopte (si paulum aduigiles) facilè deprehẽdes. Sed vt istius schematis vtiliorem dumtaxat portionem rudiusculè demus, huc mentem aduertito.

Esse perfectum.
Ordo.
Connexio.
Vita.
Partes creationis tertiæ.
Ignis & aquæ cuiusmodi sint elementa.
Diuisio vniuersi maximè plana.

E *Mundi*

Mundi opifex iuxta Merc. Trisineg. Materiei purissimus aër, Aeris anima, Animæ mens, Mentis deniqùe DEVS *ad efficientiam exigit.*

	1 MATERIEM, ceu subiectum vltimum.	2 QVALITATEM, vt vinculū spiritus.	3 SPIRITVM, vt vinculū animæ.	4 ANIMAM, vt totius præsidem formam.
IN MVNDO INTELLIGIBILI	*Lux intelligibilis in glutine materiali consimili.*	*Qualitates intelligibiles.*	*Spiritus intelligibiles.*	*Intellectus purissimi.*
IN CAELESTIBVS	*Lux corporea cælestis & firmissimæ concretionis.*	*Cælestis calor ex luce perspicua, & frigus cæleste eiusdem vinculū ex luce opaca vel inperspicua.*	*Cælestis spiritus inferiorum gubernatores.*	*Intelligētiæ orbium cælestium gubernatrices.*
IN ÆTHEREIS	*Corpora splendida mediæ concretionis.*	*Calor æthereus, frigus æthereum.*	*Spiritus ætherei.*	*Dæmones.*
IN SVBLVNARIBVS	*Corpora luminosa infirmæ cōcretionis.*	*Calor elementaris & frigus illi oppositum.*	*Spiritus elementares.*	*Heroës.*
IN ANIMANTIBVS	*Corpora colorata concretionis polymorphæ.*	*Calor animātis Hippocrati innatum calidum, huic frigus innatum opponitur.*	*Spiritus animæ ideas continens & rationes rerum agendarum, vel ante fœtus formationem.*	*Animæ.*
IN HOMINIS ANIMA	*Sensus, in quo obiecta sensibilia.*	*Imaginatio, in qua phantasmata.*	*Ratio, in qua discursuum seminaria comp. & diuis. rudimenta.*	*Mens, in qua notiones, καὶ κοιναὶ ἔννοιαι.*
IN REPVBLICA	*Corporeæ partes in republica, vt principatus, magistratus, populatus.*	*Legum, qualitatū, & circumstantiarū velut nexus propiores.*	*Legum ritus et ceremoniæ, velut vincula.*	*Legum rationes velut animæ earundem.*
	QVATERNIO PYTHAGORICVS PER MVNDI *septenos ordines pari proportione distributus.*			

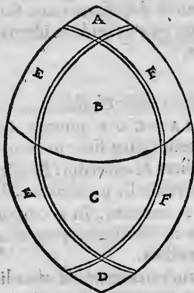
Quàm

Quàm multa ſtatim ex hac connexione cuique argumentari liceat in facultate ſua, nulli niſi ſtupidiſſimo dubium reor. Sed non eſt quod rationes omnium vel diduci latius, vel iſthic particulatim à nobis excuti velis: Sunt enim hæc loci alterius, temporis atque negotij. Atque vtinam quæ nunc pro vtiliſſimis tradere in ſcopum propoſitum volui, id fieri quàm pauciſſimis poſſit, ne nimiũ videar in docenda Methodo ipſius Methodi ſepta tranſiluiſſe. Verùm age nunc ad claſſes Phyſicas vela vertamus.

CLASSIS PHYSICAE TYPI.

Prior pro exemplari claſſis Phyſicæ ſecundum idem habitudine ducta ab imaginatrice potentia.

1 *Sub notione magis rationali ordo vniuocus Ariſtoteli familiarior.*

In Longitudine.

A Summorum generum gradum repreſentat. *Partes ſcalæ trãſuerſæ in longitudinẽ protogatæ.*

D Infimorum omnium atque indiuiduorum claſſem.

B Generum & ſpecierum ſubalternarum.

C Specierum ſpecialiſſimarum.

In Latitudine.

E & F differentias vtrinque velut formas eſſentiales, vel proprias vel cõgeſtitias, ſuperiorum diuiſiuas, conſtitutrices inferiorum. *Partes ſcalæ rectæ ſiue in latitudinẽ protogatæ.*

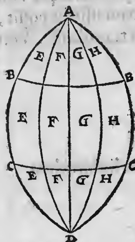
E quidem dextri lateris.

E Prioribus oppoſitæ, & ſiniſtri lateris.

In Altitudine.

Licebit occultis notulis tres illos adiungi Phyſicos continuæ dependentiæ gradus, quorum præcipuus ſecundum communem atque eandem ſubſtantiam, alter ſecundum idem ſubiectum, tertius ſecundum accidens referatur. totus enim hic ordo prioribus totis ferè promiſcue complicatur. *In altitudinem.*

2 *Sub notione magis reali, eaque rurſus vel Phyſica magis in rectum vel Metaphyſica transuerſim incedens, quarum vtraque intra priorem ſit comprehenſa.*

In ſcala tranſuerſa.
- A B Ordo partium maiorum totius integralis.
- B C Minorum partium.
- C D Minimarum.

vel
- Temporis præteriti.
- Temporis præſentis
- Tēporis futuri

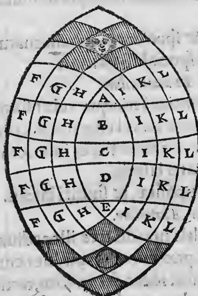
Rebus enim ſenſibilibus cunctis per phantaſiam illico nectūtur locus & tempus. Vnde hæc ſcala ad Phyſicos ęquè & Metaphyſicos ſpectat cum & latitudo quæuis longitudinem in ſe contineat.

In ſcala recta.
- E Rerum quæ ad ignem analogæ ſunt.
- F Rerum aëriarum.
- G Rerum aquearum.
- H Rerum terrearum.

vel in
- E Corporeæ ſubſtantiæ communionem ſignificet.
- F Qualitatum.
- G Spirituum.
- H Animarū & formarū gubernatricum.

Licet enim ſic variis nominibus atque ſegmentis diſpeſcere nunc ſcalam rectam, nunc tranſuerſam, modò relationis ſpecies, quæ ſecundum idem commune vertitur, ſua nequaquam ſepta tranſcendat.

Partium enarratio in Scala trāſuerſa.

Partium Scalæ rectæ explanatio.

Idæa Media claſsis Phyſicæ.

Hic rurſus A B C D E quinque tranſuerſi circuli rerum quæ ſunt in vniuerſo, ſphærarum ſcilicet & animaliū. In A quidem ſint immortalia. In B rationalia. In C ſenſibilia. In D animata. In E corporea. Hunc ordinem in continuum proportione pari vt proroges licet.

Scala longitudinis dextra ad mundi eſſentiam ſpectat, rerumque ſucceſſiones ex eſſentia profluētes, in F quidem, actiones, in G proprietates, in H formę intimæ, principes atque eſſentiales.

Scala longitudinis ſiniſtra accidentium cæterorum, & rerum eſt magis in ſinu materiei collocatarum, vt I. eorum accidentium quæ ad figuram propius ſpectant, quantitatem dico, qualitatem, locum, & tempus. etſi K naturales magis potentias referat, vel impotentias, L verò paſſiones atque paſſibiles qualitates.

Ex

EX ANTEDICTIS PATET

Eiusdem classis Idæa posterior, & hæc, vt cuique ingenium fert, formæ quoque multiplicis assignari potest.

1 *Secundum accidentium magis communionem manifestam.*

	Lux perspicua cum humore æquabili.	*Lux perspicua cum humore inæquabili.*	*Lux opaca in humore inæquabili.*	*Lux opaca in humore æquabili.*
	Calidum Humidum.	Calidum Siccum.	Frigidum Siccum.	Frigidum Humidum.
ELEMENTA COMMVNIA.	AER	IGNIS	TERRA	AQVA
ELEMENTA CAELESTIA.	Lux qualis in ♃ ♀	Lux qualis in ♂ ☉	Lux qualis in ♄ ☿	Lux qualis in ☾
ELEMENTA AETHEREA.	Splendor aut vehiculum aëreum.	Splendor aut vehiculum igneum.	Splendor aut vehiculum terreum.	Splendor aut vehiculum aqueum.
ELEMENTA SVBLVNARIA.	Lumen aëreum ex perspicuo & æquabili.	Lumen aut subiectum igneum ex perspicuo & inæquabili.	Lumē terreum ex opaco & inæquabili.	Lumen aqueū ex opaco & æquabili.
HVMORES ET TEMPERAMENTA	Sanguis & sanguineū temperamentum.	Cholera & biliosa crasis.	Atra bilis & crasis melancholica.	Pituita & crasis phlegmatica.
AETATES.	Pueritia. Pubertas. Adolescentia.	Iuuentus. Aetatis virilis exordia.	Senectus & ætas decrepita.	Virilis ætas. Senium.
ANNI TEMPORA.	Ver Galeno temperatum.	Aestas.	Autumnus Galeno inæqualis.	Hyems.
CARDINES MVNDI.	Meridies.	Ortus.	Septentrio.	Occasus.
VENTI.	Auster cum collateralibus.	Eurus.	Aquilo.	Zephyrus.
PARTES ANIMALIVM.	Caro, pulmones, medullæ.	Parenchymata, vt hepar, splen, cor.	Solidæ partes, vt ossa, nerui, cartilag. venæ, arteriæ.	Cerebrum, adeps, stomachus, intestina.
PARTES VINI, OLEI ET SIMILIVM.	Flos { Vini. Olei.	Vinum feruentius aut oleum.	Fex { Vini. Olei.	Mustum aut oleum quod iam concoqui pridem cœpit.
ANALOGIA accidentiū cæterorū præsentim sensibilium. { Visu Auditu Gustu Olfactu Tactu.	*Aërea.* Aequabilia tenuia.	*Ignea* Tenuia leuia, sed inæquabilia.	*Terrea* Crassa & inæquabilia.	*Aquea* Crassa, sed æquabilia quæuis.

Consensus partiũ, & habitudo mutua in classe Physica.

Patet hic habitudo maximè quæ secundum idem appellatur: nam vel secundum substantiæ communis analogiam ista coordinantur, naturæ scilicet igneæ, aëreæ, aqueæ, terreę participationem, vel secundum accidentium communionem, calidi, frigidi, humidi, sicci, quorum cõsensus vim formæ interioris magna ex parte comitatur. *Vsus.* Pulcherrimè quoq; ex eodem fonte deduces, quæ quibus consentiant maximè, & quibus offendantur, iuxta formarum essentialium accidentalium sympathiam & antipathiam. *Exemplum.* Ita enim iuuenibus morbi biliosi magis incumbunt, propter ignis communionem; iidem æstate & ventis orientalibus imprimis accendi solent; & si temperati sunt, similibus gaudent; si pro naturæ conditione intemperati, à contrariis facilè temperantur, vt hyeme & flante potissimum zephyro. Similiter de cæteris ratiocinabere.

Eiusdem ordinis atque Ideæ figura altera, cum exemplari classis Physicæ primo exactius quadrans, & res coaptans secundum essentiæ communionem magis occultam, tam in accidentibus quàm substantiis ipsis; particulatius tamen expressa passim in Dialecticorum monumentis.

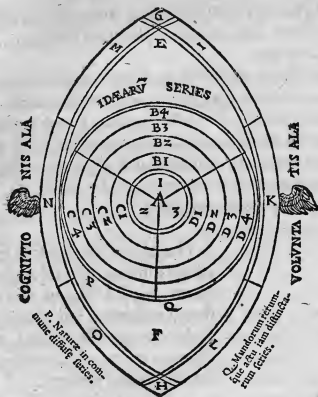

Partium explanatio.

Tres sunt naturæ totius orbes præcipui, A quidem idearum relationũ omnium atq; entium rationis, B substantiarum, C verò accidentium cæterorum. Finge verò in A & B suos particulatim quotlibet respondẽtes inuicem. In C verò classium prædicamentalium interpuncta, Quãtitatis scilicet, Qualitatis, Actionis, Passionis, Loci, tẽporis, Situs, Habitus. Finge & circa substãtiæ interordinia orbis accidentalis circulũ verti, deprehendes & isthoc modo habitudinem quæ secundum idem est, modo tamen magis rationali, quique iam pene circa idem discurrentis animum rapere videatur. Apparet enim intuentibus obiter hæc classis cum illo exemplari primo nonnihil ambigua. Nam vti à sensu proficiscitur primum, & ex consideratione secundum idem, ad physicen facultatem propius spectat: vti verò ex animorum agitatione circa idem, atque ex peripheria accidẽtium circa substantias, formarum circa subiecta, naturæ communioris circa singula, vbique sub nominibus entium rationis, magnam hinc sanè suæ constitutionis partem discursioni Logicæ debet. *Instrumentorum Dialecticorũ primus exortus.* Vnde profectò & definitiones, diuisionesq;, & demõstrationes logicæ vel rationales magis, tum ex isthac, tum primo physicæ classis exemplari, quàm illa propria & sibi dedicata rationali classe trahuntur. Eadem verò instrumenta quatenus physicam appellationem subeant, ex præcedente schemate viuidiùs efflorescunt, vti ex sequentibus facilè disces.

Sed

Sed superest classis Logica siue rationalis, tertia quidem quo ad nos, sed media inter priores naturæ ordine collocanda.

CLASSIS RATIONALIS PARADEIGMATA.

1 *Prius quod exemplaris Archetypi locũ habet in animis nostris, hac fermè ratione describitur.*

Pro Longitudine.

Interior circulus A Deus omniũ A καὶ Ω, fons veri, vnius, boni: fons omnis essentiæ vitę, & pulchritudinis, expers omnis compositionis, loci, & temporis. Circa hunc orbes ingentes 4. transuersi sese conuertunt, mentemque humanam ad motus illius instar Methodicæ circumducunt.

Partium transuersarum anatome.

Orbes 4. circa Deum velut centrum perpetuo reuoluti, quorum particulatim singuli in 3. portiones alias distribuuntur. Atque hic triẽtes iuxta essentiæ [illegible] differunt, sed ipsi gradatim circuli iuxta recessus accessusque gradus ad Deũ, vel materiẽ primã.

B. quidem Idæarũ omnium, et simplicioris essentiæ triẽs.
- *Idæas simpliciores ostendit in* 1. *circulo.* quales in mente Archetypi vigent.
- *Rationes in* 2. quales in anima pullulascunt
- *Semina in* 3. quales in natura aut qualitate
- *Formas in* 4. quales in mole materiali maximè efflorescunt.

Hic circulorum triens ad esse simplex penitius spectat.

C Naturæ seriem monstrat indeterminata passim ratione diffusæ.

In
- 1 Quidem circulo mentis stabilis, cui annexa est numeri ratio.
- 2 Animæ mobilis per se, cui inest & numerus & tempus.
- 3 Naturæ mobilioris in alio, non ab alio, cui subest & numerus, & locus, & tempus.
- 4 Molis materialis magis atque corporeæ, mobilis in alio, & ab alio, cui annexa sunt numerus, locus, tempus, & ἀταξία.

Hic circulorum triens ad esse commune altius spectat.

D Mundorum ordinem prę se fert, interni intelligibilium superiorum, externi circuli eorum magis, qui circa intelligibilium imaginem assidua cognatione reuoluuntur.

In
- 1 Mundus intelligibilis maior.
- 2 Mundus maior corporeus.
- 3 Mundus minor, seu μικρόκοσμος homo.
- 4 Mundus artificialis, vt scientiarum constitutio & reip.

Hic triens ad esse perfectum magis est referendus.

G Fati

G Fati initium.

H Eiusdem perfectionem significat.

E Vitam superiorem, penes quam, cum libet, supra Fatum attollimur.

F Vitam inferiorem, quæ nos in fati abyssum præcipites vocat, nisi alis subducti Platonicis pedem maturius supra alterum hæmisphærium eleuemus.

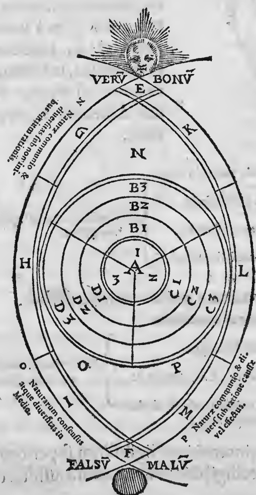
Pro Latitudine.

Explicatio partium schalæ rectæ.

M N O scala circuli recti pro cognitionis ala dextra, quæ veritatem velut obiectum respicit. Vbi M quidem intellectus gradum exhibet. O phantasiæ. N verò rationis mediæ. I K L eiusdem circuli recti scala dextera, pro appetitus & volũtatis ala, cui & nos tria segmẽta insculpsimus, vt in L quidẽ sit amor cœlestis & solidus. In I vanus & voluptuarius. In K alter quidã ἀλλοπρόσαλλος.

2 *Schæma ideæ Mediæ atque præcipuæ classis rationalis, quæ superioris quidem velut imago est exemplar posterioris.*

Transuersi ordinis explanatio.

Hic ordo totus per tota extrema diffusus, vtrorũque particeps, æquè & Platoni & Aristoteli celebris, sed maximè Galeno atque Hippocrati, ex quorum officina Methodi totius ratio penè defluxit.

A Velut cõclusio circa quã vertuntur orbes cæteri B C D.

B Quidem circuli tres, naturæ communionem omnem atq; diuersitatẽ inuestigant. &

B quidem in orbe:
- 1 Naturæ cõmunionem, & diuersitatẽ secundũ relationẽ ad idem totum siue principium.
- 2 Eandem penes etiã rationis.
- 3 Eandem penes accidentium habitudinem atque subiecti.

} *Primi trietis* B

Et hæc quidem omnia diuisione & resolutione illi opposita perfici solent.

C Circuli rursus in caussæ & effectus dependẽtiã elaborãt.

C quidem in orbe:
- 1 Ratione intellectuali Metaphysica, & ad idem facta relatione, hinc definitio Aetiologistica.
- 2 Ratione Logica, & circa idem, sub nominibus rationis, hinc definitio Rationalis.
- 3 Ratione Physica, sub habitudine signi & signati, hinc descriptio.

} *Secundi trientis* C

Vniuersa

Vniuersa igitur per ætiologismum & definitionem.

D Circuli, inuentionem medij moliuntur,

In orbe
1 Facta demonstratione per caussas sub caussæ nomine, & consideratione Metaphysica.
2 Per caussas sub generis vel differentiæ nomine, vel totius compositi.
3 Per caussas sub accidentali notione.
} Trientis tertij. D.

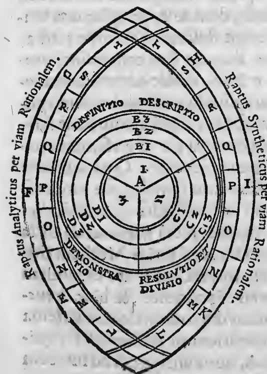
Hinc verò demonstratiua Methodus, quarum alia ex probabilibus, alia ex necessariis comparatur.

Rectorum orbium G H I scalam insinuat dextram, earum specierum quæ se animis nostris ad veri cognitionem tendentibus offerunt: quarum in G. quidem sunt species verissimæ; in H eædem ambiguæ; in I verò falsæ & personatæ. Scalæ sinistræ gradus K L M, similiter species virtutis appetitricis ostendunt: K quidem ingenuas veras: L ambiguas: M fucatas atque vmbratiles. Sed classis Logicæ duplicibus scalis, in longitudinem scilicet ac latitudinẽ exporrectis, restat in altitudinem tertia, cõmunis (pro altitudine) & classis eiusdem typis cæteris primo ac tertio scilicet. Nam vti occultis lineolis in Metaphysica classe pro altitudinis scala relationis continuæ gradus ad idem signari fecimus, in Physicis secundum idem; ita & hic tres sunt secundum idem permistim infusi continuæ dependentiæ gradus, ordinis instrumẽtarij circa conclusionem videlicet, prout nimirum in hoc ipso vel totius generici, vel speciei, vel integralis partes connexæ inuicem comparantur. Ex ante protracto schemate (tanquam ex parente soboles) sequens figura dependet.

Rectorum orbiũ explicatio.

Partium scalæ obliquæ et in altitudinem prorogata explicatio.

3 CLASSIS RATIONALIS IDAEA POSTERIOR.

Pro Longitudine.

A Sphæræ totius centrũ ipsa est cõclusio, circa quam orbis instrumentorum vertitur; cuius quidẽ reuolutionis certiora auspicia partim ex classis Physicę idea prima, partim ex Metaphysices posteriore trahuntur.

Orbium transuersorum distributio.

A 1 Ignoti simpliciter vestigationem spectat, cui debentur definitio, descriptio, nominis interpretatio.

A 2 Multiplicis indagationem respicit; cui si multitudo coacta est; diuisio quadrat; si dispersa, resolutio simplex.

A 3 Propositionis fidẽ explorat, dum terminorũ nexus in medio contẽplatur ipsius demonstrationis subsidio. Orbis interior intellectiuę potissimũ facultati, & discursioni Metaphysicæ cõparatur: Sequens rationali: Postremus Physicæ atque imaginatrici.

Vnde in B quidem ſtatuimus inſtrumentum prius, quod definitio nominatur, vt:

In orbe
- 1 Ea ſit definitio quæ per cauſſas expreſſe, atque ſub habitudine ad idem (principium vel effectum ſcilicet) eſt inſtituta, Logici cauſſalem vocant.
- 2 Illa quæ cauſſas quidē explicat, verum ſub nominibus entium rationis, & hæc quidem veriſſima definitio eſt.
- 3 Illa quæ accidentaliter ſumpta eſt à ſubiecto ſcilicet vel eius paſſione, vt ſunt cuncta deſcriptionum genera.

Trientis primi. B

In arcu C diuiſionis ac reſolutionis inſtrumenta vertuntur.

Atqui in
- C 1 Diuiſio vel cauſſæ in effectus, vel totius in partes, & his oppoſita reſolutio omnia ex relatione Metaphyſica ducta.
- C 2 Diuiſio generis in ſpecies, & huic oppoſita reſolutio, vtraq; ex habitudine logica circa idem.
- C 3 Diuiſio accidentis in ſubiecta, ſubiecti in accidentia, accidentis in accidentia: quibus & ſua eſt oppoſita reſolutio, vniuerſim ex relatione Phyſica ortum trahens.

Trientis ſecundi. C

In ſegmentis arcuum D demonſtrationum ordines exarantur; atqui hic rurſum,

In
- D 1 Demonſtratio, quæ per cauſſæ vel effectus habitudinem expreſſam comparatur.
- D 2 Demonſtratio, quę pet cauſſam fit ſub nominibus entium rationis.
- D 3 Demonſtratio Dialectica magis atque probabilis ex habitudine potiſſimum pendens, ſecundum idem ſubiectum vel accidens.

Trientis tertij. D

Si mentem adhibeas, facillimè in huius ſpheræ ſyntagmate animorum aſcenſum omnem atque deſcenſum rationalem, deinde & peripheriam vniuerſam velut in ſpeculo contemplaberis. Eſt enim deſcenſus ab orbe 1. ad 2. denuo & hinc ad orbem primum vel intimum, ſcientiæ ſiue concluſioni proximum. Circumuolutio à B potiſſimum per C in D. donec ad primos carceres, vnde digreſſa eſt, reuertatur. Atq; hæc de tranſuerſis orbibus tantum, quibus vt latitudo claſſis cum altitudine impleatur, recti ſuperincumbunt duo, interior vnus, alter exterior, & horum ſanè ſcala dextera E F G ad ſeriem analyticam ſpectat. ſiniſtra H I K ad eius oppoſitam ſyntheſim. Quæ quidem viarum differentiæ in inſtrumentorum Dialecticorum ſyntagmate vniuerſo imprimis eluceſcit. Cùm enim vulgata quædam ſit Methodus excutiēdi thematis, quæ quia per quæſtiones cathenatim incedit, rectè ἐιροτηματικὴ dicta eſt, plærisque tamen vel pro præcipua circumfertur, etſi totius Methodi ſiue catholicæ pars, vel inſtrumentum verius appelletur, idcirco iuxta earundem quæſtionum ſeriem, quæ à ſimplicibus ordine ad cōpoſitiores, & hinc ſe rurſus in orbem quandoque circumagit, nos & huius diſcurſionis logicæ ſyſtema vniuerſum in tria partiti ſumus, iuxta comparationum differentias, quibus hæc inſtrumenta logices, nunc ſyntheticῶs, nunc analyticῶs ad inuicem referuntur.

Diſtributio partium in ſcala recta.

Methodus vulgaris & ἐιροτηματικὴ.

Prima igitur collationis series sit velut in E instrumentorum diuersi generis inter se. Sub huius ambitu interni circuli L demonstrationum nomina, M punctus, diuisiones ac resolutiones rerum simplicium (nos compositiones rectius appellamus) N verò definitiones descriptionesque continebit. *Prima instrumentorum comparatio.*

Altera collationis species in F existit instrumentorum eiusdem generis inter se, idque secundum magis minusque communis rationem, & hæc proinde comparatio, ceu particularior intra priorem est comprehēsa, licèt & penes totius analyseos filum eandem apposité consequatur. Sic verò sub huius ditione interni circuli, Q quidem communiorum Argumentationum, Diuisionum, Resolutionum, Definitionum; P minus communium; O proximarum & particularium maximè stationes exhibebit. *Secunda.*

Postrema instrumentorum Logices comparatio in singulis patet, cum horum instrumētorum quodlibet totum dissoluitur in partes, maiores primum vt in R. deinde & in minores ordine, vt in S. tandem & in minutissima scrupula, vt in T. Quod si orbem tibi discursionis penè perfectum voles, hinc rursus sumptis auspiciis paulatim à partibus instrumenti cuiusque ad totius compositionem, à minus compositis ad perfectiora singula, ab vniuersalibus denique ad particularia, vel à remotioribus ad illa proxuma, minusque communia instrumentorū genera, opposito cōpositionis ordine progredi licet: vt eorundem orbium sinistræ scalæ descensus ostēdit, primū in H particulatim T S R, in G rursus Q P O, postremò & in K interioris ordinis gradus N M L. *Tertia.*

Habes constituendorum ordinum confusam hactenus & indeterminatam rationem, sed opportunam maximè & veritati proxumam, quippe quę ad stabiliendam Methodum certam numerorum æquabili lege consentiat, ab ipsa autem naturæ opificis similitudine protrahatur. Priusquàm verò dispersa nimium in vnitatem denuo referamus, hæc sit dictorum summa complexio. *Conclusio.*

CLASSIVM IX. BREVIS EPILOGVS,

Cum reductione earundem ad ternarium, rursus & hinc ad vnitatem indiuiduam.

CAPVT V.

CVM rerum omnium prima sint genera duo, quorum alia in mēte dumtaxat, alia in natura esse dicantur: idcirco & constituendarum classium duplex est ratio, rebus nimirum propositis, vel vt sunt in animo tantum, vel vt in natura. Equidem quo cunctis vno negotio facerem satis, mista ex vtrisq; generibus forma, compositionis tertium genus inueni. Mentalem etenim rerum cōsiderationem ad rationalem partem magis reuinxi cum classe logica, quæ ipsi imprimis sit dedicata. Reales ordines cōtra ad intellectum magis imaginatricemq; facultatem, ad contemplationem Physicam, vel Metaphysicam alligaui. *Rerum prima genera duo.* *Due constituendarum classium simplicies rationes.* *Tertia & mista constitutionis species.* *Ordo Mentalis. Ordo realis.*

Exemplares classes.

Imagines priores & posteriores. Classes ex 3. nouem.

Rursus cùm in consideratione qualibet siue ordinibus singulis, alij sint exemplares maxime, tanquam in Deo resides, in mente opificis primi: eorundem alij rursus ab intellectu inferiore tăquam imagines efflorescant, quarum & priores aliquæ, posteriores cæteræ, ceu magis effusæ nobisque familiares appellantur; idcirco & trinitate in se ducta classes vniuersim effinximus nouē, sic tamen vt omnes ad tres potissimum refluant, sintque in singulis trium archetypæ quædam, velut sigilla vel exemplaria; quædă vti effigies primę; quædam postremò, vt harum imagines posteriores.

Classis Metaphysicæ anacephaleosis.

In classe Metaphysica quæ ab intellectu potissimum pendet, exemplar id omnibus præferendum est, vt ordo prior in rectū perpetuus cogitetur, à summo Ente ad non Ens infimum per medios gradus, penes participationē idæarum omnium, Vnius, Boni, Veri, Pulchri. Transuersim rursus statuantur, & alij gradus rei cuique intra compositionem quodammodo subsistentes, à prima abysso siue materie ad auram mediam proportionis gubernatricem, & hinc ad superiorem alteram, seu toti præsidem formam. Huius imago sensibilis ac magis expressa est, in rectum sanè à mundo maiori per microcosmon hominem, vsque ad bene constitutam rempublicam siue scientiam aliquam, quæ velut imago mundorum sit omnium supernorum. Velut Mundus μικρόζῳτος ad naturalis vtriusque similitudinem ab homine conformatus, qualem ille fortasse Prometheus finxit, cùm ignem cęlitus sustulisset. Transuersim denuo ducantur ordines plures, ab ipsis nimirum corporibus ad qualitates, ab his ad spiritus animamque gubernatricem, quæ cæterorum vires in se complexa, sit finis compositi, sit & principium antesignanum. Nos hic maioris distinctionis gratia, mundorum singulos rursum diuisimus in alios duos, corporeum scilicet vnum, atque intelligibilem alterum, quæ vel vt partes cuiusque antedictorum trium, vel species concipi possunt, & rursum dirimi infinitis modis, cùm & ipsa in animo nostro compositionis diuisionisque potestas numero sit infinita. Postrema imago classis eiusdem fuerit, quæ iuxta creationis triplicem seriem mundi res vniuersas ductu continuo ab vno trinoque fonte diducit, & cuius subsidio dispersa plurimum in vnitatem optimè referuntur, vti vberius figura plenior suo loco & tempore demonstrabit. Istarum classium trium syntagma est vnicum, rectis vndique, transuersisque circulis exaratum, classis intellectualis vel Metaphysicæ nomine comprehensum; at circulis illis in longum latumque exporrectis accedunt alij communes sanè figuris tribus, ac velut occultioribus notis in altitudinem subrigēdi, vt cogitemus in singulis dependentiam mutuam ad idem vnicum per partes analogas rationę vel loci, vel temporis, vel alterius ordinis: ex quo similitudo confusa & tantum æquiuoca, naturæ certior quidem, nobis indefinita consurgit. Sunt autem sicut & ex diuisione qualibet totius in partes integritatem constituentes; ita & ex rerum ordinibus, locis atque temporibus distributarum plurimi gradus. vel enim dicuntur res summæ, mediæ, infimæ: vel priores loco, mediæ atque postremæ: vel demum pręteritæ, pręsentes tempore ac futuræ. Ex hisce classibus

intellectus

intellectus subsidio constitutis inuentio quoq; confusa primum exoritur quo ad nos: Quare & Metaphysicus ille discursus, qui cæteris prior in sphæra rationalis animæ pro longitudine referetur.

Succedunt Physicę classes ab imaginatrice potissimum facultate cõpositæ, atq; ad discursionẽ Physicam mox adaptandę. Huius syntaxeos pars vel forma exemplaris prior recto & pręcipiti lapsu à summis generibus per subalterna ad specialissima fertur, transuersim diuisiuas passim ostendens & constitutrices differentias; vel si quid promi possit illarũ loco. Idea eiusdem media vel imago prior in longitudine quidem substantiarum exhibet gradus, iuxta communioris minúsue communis formæ participationem: in latitudine verò formarum omnium seriem essentialiũ, accidentalium, & quæ essentiam comitãtur, prout eidem vel propiores sunt, vel ab eadem longiùs semouentur. Imago posterior mundi res vniuersas ad elementorum, vel trium, vel quatuor indolem optimè religauit, quod sanè vt feret cuique sententia, variari modis rursum vel infinitis licet. nam siue primorum generum, siue elementorum mundi catalogum spectes, etsi (vt libro de nat. humana inquit Hippocrates) diuersa diuersi struant; sententiam tamen omnes eandem ineunt, vt quamuis alij duo, alij tria vel plura numero elementa constituãt, nonnulli vnicum tantum, etsi rursus & inter Medicos plerique hominem ex solo sanguine conformatum censeãt, alij ex bili tantùm vel pituita, omnes quidem verbis diuersa proferũt; epilogum tamen eiusdem sententiæ vel inscij cõprehendunt. Quod & Aristoteli vsuuenisse arbitror, dum de principiorum numero contra Thaletẽ, Melissum, Anaxagorã, &c. tantopere litigat: cùm ipsi fortassis minimè cõstet quo pacto principij nomẽ ab antiquioribus fuerit definitum. alij enim principium substantiæ, alij fortasse continuitatis, vel magnitudinis, vel efficientiæ voluerunt. Ita cùm in corporibus nostris de venarum arteriarumque principio disputatur, nisi quid nomine principij voles antè constituas, possum & cor vasorum omnium, possum & hepar venarum principiũ affirmare. Ita sanè & particulares de re quapiam opiniones dissidentes in concordiam rediguntur iuxta cõceptus cõmunioris aliquam rationẽ. Sed vt ad classes me recipiã. Harũ quoq; figurarũ triũ cùm sit syntaxis vnica ex circulis pluribus, recta, trãsuersim excurrẽtibus; accedit tamẽ & ratio cõmunis altera, velut in altitudinẽ exarãda, progressus Physici, & secundum idem: vt alij sint continuitatis gradus secundum idem commune genus, siue essentiam rei, vel secundum commune accidens, vel commune subiectum, sub signi scilicet signatique nominibus, ex qua continuitate discursus ille in latitudinem germinascet.

Classis Physica anacephaleosis.

Variandi ratio in ordinibus infinita.

Postrema nobis est classis etsi naturæ media, quam Rationalem & Logicam appellaui, velut ex Rationis mediæ officina scaturientem. Huius exemplar primarium in longitudine tres voluntates habet, tres cognitionis præcipuos gradus, in latitudine Idearum ordines primo, inde & naturæ in commune diffusæ species, tandem & mundorum omnium rerumque seriem, vt actu sint distributæ, prout hęc singula circa suum opificem velut centrum, & circa ea-

Classis Logica anacephaleosis.

dem animus noſter cognitionis ala & voluntatis aſcendit deſcenditque continuè vel penitus circumfertur. Eiuſdem claſſis imago expreſſior data eſt, vt recto quidem aſcenſu deſcenſuq; voluntatis & cognitionis tripartitæ nuper obiecta totidem numero comprehendat, prout ſublatus animus ad verum bonumque, vel decliuis ad falſum malumque altius reuellatur. Tranſuerſim in latit. iterum III. ordines aſſignantur. Primò naturæ cõmunio atq; diuerſitas ſub nominibus entium rationis: Secũdò eiuſdem communio ac diuerſitas ſub nominibus cauſſæ vel effectus: Poſtremò earundem conſenſus atque diſſenſus, prout in medio quodam velut ad communem regulam comparatur. Reſpondet huic imagini tertia, cuius diductio tranſuerſim quidẽ inſtrumentorum Logicõn differentiis partim eſſentialibus, partim accidentariis adaptatur; alter autem in rectum deſcendens ordo eorundem collationem mutuam refert: primò, vt magis minuſque cõmunia ſunt inter ſe; mox & ſecundum vniuſcuiuſque partes maiores, medias atque minores: Ita in vnũ redactis rationalis diſcurſus claſſibus tribus, vna quoque conceptus ratio, & cõmuniſſima velut in altitudinem aſſignanda eſt: vt quidem ſint plurimi dependẽtiæ gradus per inſtrumenta ſpecificę ſimilitudinis, genericæ rurſus & accidẽtariæ. Horum omnis relatio circa idem, ex qua diſcurſus tandem rationalis aptiſſimè producetur. Vides vt rerum immenſa ſeries ex vnitate paulatim in infinitam multitudinem ſerpat: vtque naturæ totius conceptus rudior (cui potiſſimùm hæc operis pars à nobis eſt dedicata) per tres primarias claſſes, vel ordines diſtributus, velut multiplicatione quadrata ſeſe in nouenarium ſcindat, ex quo paulatim & Cubicè ad ſeptem vſque & viginti interordinia ad ſolidi corporis ſpeciem quàm facillimè proferatur.

Numeri ternarij & nouenarij ſummaria ratio, & eorundẽ progreſſus ex vnitate vſque ad 27. figuram corporis cubici.

Sed cùm inferna pars animæ noſtræ ex vno multiplici diſtincta fuſius rerumque communium particulares facies propter commercia externorũ ſenſuum certius aſſequatur, ſed non tam firma complecti memoria poſſit, niſi diſperſa penitus in vnitatem denuo vel ſimpliciores ordines colligantur. Idcirco ne propter inſolentẽ luxuriem ordinum IX. propterque exorbitantem paululum ipſarum vbiq; partium varietatẽ (quæ reddi modis innumeris queat) inter diſcurſus methodicos non ſatis ſuccurrant ſingula, nec prõpte cum libet in vſum neceſſitate præcipiti proferantur; nequaquam fore id ſuperuacuum puto, ſi tres præcipuas claſſes ex antedictis nouem ſic fabricaueris, vt particularium quælibet intra ternarij limites comprehenſa ad integritatem vnius id maximè conferat, quod ſit in genere ſuo velut anteſignanum. Eadem opera & fructu maximo diſces, quanta ſit animæ rationalis in compoſitione varia atque diuiſione dexteritas ſiue potentia, quantumque rebus iiſdem humanæ cogitationis vi vel impugnantes oppidò ſpecies ſeparatis, ordo tamẽ partium in toto (ſi rectè proceſſerit) atque in eodem illarum conſenſus mutuus vbique analogus effloreſcat. Atqui vt breui complexu inexercitatos tyrunculos paululum adiuuemus (nam dare perfectos rerum ordines, non eſt inſtituti noſtri, cùm potius docere ſit animus inſtituendi ordinis compendiariam rationem,

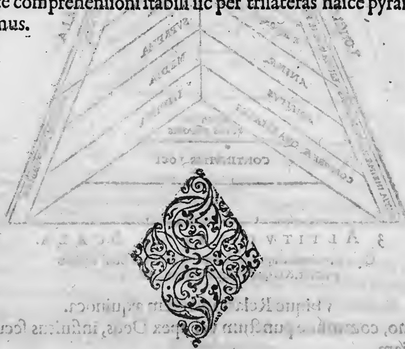
Ratio cur diſperſa reduci in vnitatem maximè debeant.

 ideoque

ideoq́ue inter communia tantum communis hactenus atque indefinito impetu discurramus ipsam discursionis cuiuslibet Methodum accuratam præ oculis statuentes, sed particulares quæstiones de rebus ipsis non nisi per accidens propterq; doctrinæ communioris illustrationem in medium producturi:) ponam figuris rursum liquidioribus effingendarum classium typos præcipuos III. Metaphysicum vnum relationis ad idem intellectui congruentẽ: mox & Physicum alterum relatione secundum idem ab externis sensibus maximè virtuti phantasticæ familiarem; quibus succedet tertius Rationi domesticus ordo, qui relatione omnium circa idem velut centrum Logicus vel Rationalis appelletur. Habebunt singuli ex sui generis particularibus typis decerptos præcipuos segmentorum gradus, quorum sublimior scala in longitudinem, in latitudinem infima, media rursus in altitudinẽ erigatur, vt insit vbiq; figuræ simplici sectionis prioris idea, qua primum vnitas in ternarium, ternarius in nouenarium excrescebat. Sed cùm planè ad circulum seu rationem sphæricam nostri contendat propositi forma, in rebus expansis figuram quoque ipsarum classium circularem maluimus imitari potentiæ mobili animæq́ue discursioni maximè consonantem. Nunc tamen cùm ad memoriæ stabilitatem, propter firmissimam basim, sit aptior trigonus; cumq́ue ad lineam rectam detur vel arcus vel circuli certa proportio; figuræ autem multilateræ ad trilateram reducantur vt elementum primum; idcirco postquam perlustrauerimus mobilioris animæ redactos nuper in circulum gradus, eorundem certè comprehensioni stabili sic per trilateras hasce pyramides optumè consulemus.

Reductio omnium nouem in ternarium.

Figurarum ratio in constituendis classibus.

FIGVRÆ

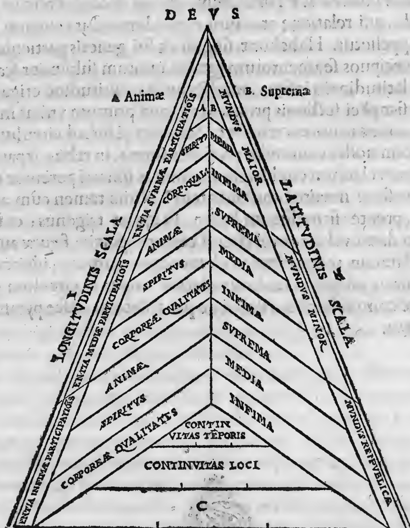
FIGVRAE PRIMARVM CLASSIVM TRIVM

Ex orbibus nouem in tres trilateras pyramides concinnatæ.

I

CLASSIS METAPHYSICA

intellectui maxumè familiaris.

C Continuitas apparentis similitudinis veri boni vnitatis pulchrit.&c. quæ ad Deum referuntur.

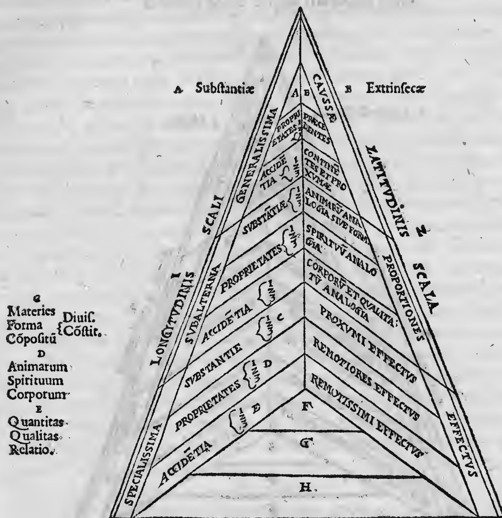
Vbique Relatio ad idem æquiuoca.

In summo, commune punctum vel apex Deus, infinitus secundum actiuam potentiam.

In imo Materies, infinita secundum passibilem vim.

2

CLASSIS PHYSICA VIRTVTI IMAGInatrici maximè seruitura.

3 ALTITVDINIS SCALA.

F Continuitas secundum idem vel commune Accidens.
G Continuitas secundum idem commune subiectum.
H Continuitas secundum eandem substantiæ rationem vel generis, vel speciei, vel differentiæ nomine comprehensam: quæ velut augustior cæteris locum in discursu Physico primarium habet.

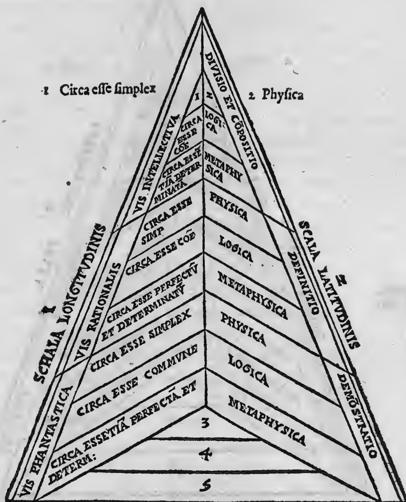
Vbique Relatio secundum idem, vniuoca, primario quidem si secundum substantiam, secundario & per reductionem quandam si secūdum subiectum vel accidens, vti ex sequentibus amplius innotescet.

Commune fastigium Natura rerum effectrix, vel Deus.

In Basi res singulares sensibiles, vel indiuidua.

3

CLASSIS MEDIA SEV LOGICA AD RATIONALEM facultatem maximè ſpectans humaniq́ue animi raptum circa naturam atque entia rationis.

3 Continuitas orbis inſtrumentarij totius generici ratione.
4 Continuitas orbis inſtrumentarij totius atque eiuſdem ſpeciei ratione.
5 Continuitas inſtrumentariæ collationis totius integritatis ratione.

Vbique relatio partim rerum, partim inſtrumentorum circa idem, ſubinde analoga, ſubinde vniuoca, ſubinde mixta quadam ratione.
In area naturæ rerum inſtrumentorumúe diuerſitas.
In medio ſcientia, ſi res rationis obſerues; Deus, ſi res vti ſubſiſtunt.
In circuitu animus rationalis vnus ac trinus, ad ſui artificis ſimilitudinem, & cuncta ad ſui imaginem in trinitatem & vnitatem rapiens.

Vberio-

Vberiorem istarum classium vsum per doctrinam canonum IX. interque exercitamenta particularia promptius assequeris.

Quod si adeò totius quoque conceptus Pyramides III. in vnam principem ceu columnam solidam arctare sit animus, quę tibi per inexhaustá oceani molem, Naturęque abditæ cymmerias tenebras gradienti velut fax æterna præluceat: ad vnitatem illam æternam hic te conuertas est necessarium. Vnde & vita omnis, & nexus, & pulchritudo, similiter & status, ascensus, descensus atq; conuesio velut radij triplicis cõtinua quadam dimanatione procedũt. Nihil enim in tota philosophia verius, quàm Deum vnum, Florem mentis & caput (vt Zoroastri verbis vtar) vbique velut architectum principem, summumque geometram vnitatis suæ & trinitatis indiuiduæ imaginem sacrosanctam in rebus conditis expressisse: vt sit ab infimis ad suprema vsque, & hinc cõuersim ad infima raptus quidam perpetuus, qualem profecto per scalá immensam à terræ radicibus ad plagas vsque æthereas exporrectam, perque accessus angelorum regressusque varios ostendit in somnis Deus patriarchæ summo atque philosopho Iacob: cuius sanè pulcherrima ratio præclarè à Iudæo Philone reddita est libro de somniis, vbi & diuorum venerationem æternorumq; spirituum ceu mediatorum mortalibus necessariam demonstrauit. nam & si inter nos & patrem sit mediator filius, si tamen inter & filium & nosmetipsos nulli sint ordines medij, iam certè extrema se turpiter iungunt, peritq; totius ordinis & hierarchiæ pulchritudo, vnde & plus impendeat periculi nobis, plus etiam diuinæ magnificentiæ detrahatur. Nec vetat quippiam vel hinc probari quæ rident insulse plurimi animarum hinc euolantium triplices status, atque inter extrema cuiusdam generis medij vindicem flammá, cuius sanè vel priscos philosophos sensum habuisse in viuis apparet, vti ex monumentis Platonis atque Plotini est manifestum.

Reductio in vnitatem quo fonte primum sit haurienda.

Deus omnium Fons.

Raptus mundi perpetuus.

Scala vniuersitatis Iacobo in somnio diuinitus ostensa.

Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes; penitusque necesse est
Multa diu concreta modis, &c.

Sed istæc nonnihil supra propositi metas, atque odiosá fortasse pluribus, qui in rebus sacris sermonem philosophicum vix admittant, reiectisque rationibus logicis à sola semper auctoritate depédeant, cùm tamen in auctoritate explicanda per rationem priuatam quiduis audeant, vt doctè admonet philosophus summus & Reuerendiss. Cardinalis Hosius libello quem de hæreseon originibus scripsit. Sed neque hic rationi assiduo locus. Vnde id tantum digressus volui, rectè vbique, ad vnitatem classis vnum principium summum & finem infimum, plures verò analogos statui atque intermedios gradus, cùm absque medio extrema inuicem nec pulchrè, nec commodè comparentur. Viderunt hæc Ethnici Vates, non per solidam fidem (quippe quæ nobis Christianis solis à sancto spiritu per Baptismatis sacramentum infundantur) sed tantum naturæ instinctu simpliciore, tumultuaria prorsus atq; vmbratili ratione,

Conclusio.

Aethnicorũ sagacitas circa diuinorum contemplationem.

qualis quæ per Ecclesiam vnicam, intellectumque communem minimè gubernatur. Vnde Pythagoras vnitatem imprimis creditur adoraſſe, ſed & eandem trinam virtutis triplicis aſtruebat. Eiuſdem ferè ſententiæ eſt illud Orpheicum.

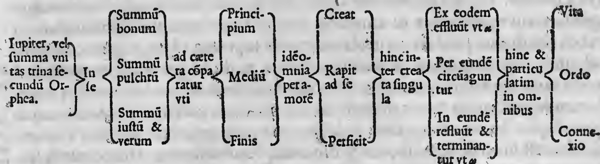
Monas Pythagorica.

ϖάντ᾽ ἐυορᾷς, ϗ πάντ᾽ ἐπακούεις ϗ ϖάντα βραβέυεις.

Monas & trias Orphica.

Videtur enim tribus hiſce nominibus cōſilio, luce, vita, trinitatem aliquam in vnitate ſignaſſe, qualem nos iſtic liquidiore ſchæmate commonſtramus.

TERNIONIS SACRAE PARADEIGMA.

Productionem huius vlteriorem columnæ ſequens pictura mox exhibebit. Quid autem prolixius inter Philoſophos moror, num magis illa Mercurij miranda ſententia? MENS autem (vt in Pimandro meminit) vtriuſq; ſexus „ fæcunditate pleniſſima, vita & lux, cùm ſuo VERBO mentem opificem pe„ perit, qui quidem Deus ignis & SPIRITVS numen ex hoc ternario in multis non longè à Moyſis ſententia diſcrepans, paulatim conſonam ducit vniuerſi molem, ſuo principio per numeros certos ac pondera, perque proportiones ordine reſpondentem, tandemque in fine Aſclepij & mētis humanæ portiones cōgruas pro gratiarum actione depingit, vbi ſic ait, Donas nos ſenſu, ra„ tione, intelligētia: Senſu quidem, vt te cognoſcamus (per ſenſibilia ſcilicet ſi„ mulachra) Ratione, vt te ſuſpicionibus indagemus (per inſtrumenta ſcilicet „ propria diſcurſuumq; ſeminaria) Intelligentia, vt te cognitione cognoſcentes „ gaudeamus (per infuſa ſcilicet prima principia radiumque mentis ſuperioris) „ ac tuo ſaluati numine gaudeamus. Pulchrè itaque vel ſolo naturæ lumine antiquiores philoſophi ad illud ENS ENTIVM viam mortalibus prępararunt. Vnde & vnitatem illius, & trinitatem, progreſſumque cōtinuum per ordines mundi minerua craſſiuſcula percepere.

Monas & Trias Mercurij Triſmegiſti.

Virgilij de Deo ſententia Georg. 4.

Deum namque ire per omnes
Terraſque, tractuſque maris, cælumque profundum;
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque ſibi tenueis naſcentem arceſcere vitas.
Scilicet huc reddi deinde, & reſoluta referri
Omnia, nec morti eſſe locum, ſed viua volare
Syderis in numerum atque alto ſuccedere cælo.

Vbi

Vbi Poëta maxumus eleganter admodum non modò diuinæ naturæ radium mundi mēbris infuſum ſingulis explanauit, verùm & primos inſinuaſſe viſus eſt omnium motus, aſcenſus ſcilicet, deſcenſus atq; conuerſiones, in quibus potiſſimum integritas mūdi & vniuerſa vita cōſiſtit. Sed multo expreſſiùs noſtræ religionis antiſtites, quorū referre ſententias quotcunq; vel huic loco ſunt opportunę, friuolum foret ac ſuperuacuū penitus. Quin cùm ille immenſus artifex, teſte Pſalmiſta, ignitis curribus ſuis, atque inacceſſæ luci æternam caliginem circumfuderit; præſtare arbitror vt cum B. Dionyſio Areopagita illud de Deo dicamus, potius omnes affirmationes noſtras incōpactas penitus apparere, vt ſumma hæc vnitas nullis humanis viribus vel capi vel exprimi poſſit: nam ſi veritatem voces, obiectat ſe falſitas; ſi ſubſtantiam, ingerit ſe accidentis ratio; ſi bonum, mali; ſi primum ens, non entis atq; materiæ conceptus animū (velis noliſque) diuellit. Vnde & nomina quidē quàm plurima tribuit in vnitatē vnicā conſonātia: nā & Deū vocat & vitā, pulchrū & ſapiens, lucem & veritatē. Sed ipſa quidē bonitas (vt verbis ipſius vtar lib. de diuinis nominibus cap. 2.) diuinam totam eſſentiā quicquid ſit tandē definiens atque enunciās à ſcriptura ſancta laudatur, nemo bonus, niſi ſolus Deus. quare & talē

Trinitatis atque vnitatis diuinæ idea paucis ex orthodoxis deſumpta.

coniunctionis diſtinctionisq; rationē theologis viſus eſt præfixiſſe, vt omniū ſit „
affirmatio, omniū negatio, omni affirmatione atq; negatione ſuperior, prima- „
rumq; principaliū perſonarū, ſi ita dicendū eſt, aliarū in aliis omnino cōiuncta „
& nulla in parte confuſa manſio & ſedes. Quemadmodum (inquit) lucernarū „
lumina (vt exemplis quæ ſub ſenſum cadunt & aptis vtar) quæ in vna ſunt do- „
mo & tota inter ſe, ac mutuo in totis, integram certamque inter ſe quæ pro- „
priè cohæret habent diſtinctionē, cùm interim & coniuncta diſtinctione ſint, „
& coniunctione diſtincta. quibus mehercule verbis Trinitatis ſacratiſſimæ ra- „
tionē infandā (quoad humanis viribus licuit) luculēter abſoluit, vnius & trini
radium in cuncta diffuſum eiuſdē operis cap. IIII. his ferè complectitur. Hoc „
autē & vnum, & bonū & pulchrū vnius vi ac nomine, omniū multorū & pul- „
chrorū cauſſa eſt & bonorū; ex hoc ſunt oēs rerū ſtatus, qui eſſentiā attingunt, „
cōiunctiones & diuiſiones (vt ita dicā) idētitates, diuerſitates, ſimilitudines, diſ „
ſimilitudines, ſocietates, commerciaq; contrariorū, non cōfuſæ res & proprie- „
tates, ſuperiorū prouidētiæ, parium inter ſe cōnexiones, cōuerſiones animorū, „
rurſusq; omniū in omnibus cōgruę cōmuniones, cōcentusq; vniuerſi, vt men- „
tium, animorū, corporū. Sed perſonarū trium in vnitate eſſentię rationē omnes theologi veteres ita paucis perſtringunt. Quia Deus eſt vnitas ſumma, gignēs ac pater dicitur: ex eo autē quòd vnitatis æqualitas, genitus ſiue filius: ex eo quod vtriuſq; cōnexio, ſanctus ſpiritus. Quod ſi autē exactè perpendas à patre filiū gigni, hoc fuit in ſacris Deū omnia in verbo creare, quo argumēto verbū, artē atq; ideā creatorū reſpectu affirmat D. Aurelius Auguſt. Nā creatura, quia Deus pater eſt, eſſe incipit; ex eo quod filius, perficitur; quod verò ſanctus ſpiritus, ordini cōgruit vniuerſali & coaptatur. quæ ſunt in rebus ſingulis trinitatis æternæ veſtigia; quod idē cōprobat cōmentario in Geneſ. ca. 1. Vides vt noſtra

hæc quoque principia etsi Platonem in pluribus redolent, ab illo sacrarum literarum fonte non ita dissideant, quin illuc vnde desumpta sunt primum (at nonnihil ab Ethnicis deprauata) quàm facillimè reducâtur. Sed vetus prouerbio vox est, Ea quæ supra nos, parum ad nos aut penitus nihil. Quin vt familiarem & nobis circunfusam proximè progressus istius imaginem demus: Refer te denuo ad mundos præcipuos tres, & eorundem singulos gradus: apparet hos omnes ratione stabili ex vno in tria & I X. ductu continuo prorogari: ac vicissim ex I X. per I I I. referri in simplicissimam vnitatem. Habes enim maiorē orbem, minorem & medium: in singulis sua contenta, continentia, & impetū, facientia vel animas, spiritus, corpora: postremo & in horum vnoquoque inferiores ordines, medios & supremos; nec verò partiri vlterius seruata ternarij similitudine, vel vsque in infinitum. Sic enim vniuersim ideę sunt comparatę, vt inferiorū omnium rationes in superioribus sint comprehensæ, superiora vicissim inferioribus ordine, iuxta minoris maiorisque participationis seriem naturæ suæ imaginem virtutemque communicent, ne temere dictum sit illud, OMNIA IN OMNIBVS ESSE, quod cùm Platone primum diuinus sensit Hippocrates. Accipe verò totius primum sensibilis mundi siue maioris imaginem in sole hoc longe pulcherrimo, quem propter cognationē vel apparentem similitudinē dignatus est ipsemet rerum summus artifex sedem suam vel habitaculū appellare. est enim Sol vnicus totius lucis, caloris ac vitæ sensibilis fons, velut princeps aut anima mundi, velut communis intelligentia totius orbis ideam infinitis radiis & potentissimo orbe complexus, quod sanè hinc facilè constat, quia quicquid stellarum reliquū est, hunc tanquam regem instar satellitij circumsistit, hunc solum obseruat, huius parent imperiis, orbes suos ad nutum istius circumagunt, calorē suum, vel caloris actum potius eiusdem caloris impulsu, vitam ex vita, & lumen quodammodo ex lumine mutuantur. Nam siue cælestium motuum secteris veterem theoriam, siue repertas pridem Nic. Copernici, viri clarissimi, & planè inuersas prioribus Hypotheses, Solem in centro scilicet vniuersi immotum penitus cum cælo octauo constituentes, Terram in loco Solis orbe lunari vndique comprehensum, vbique sanè Solem vt mundi medium fatearis est necessarium: & quod ad cæterorū motus attinet, omnes respectu viæ Solaris vnius eclipticæ scilicet diriguntur: vnde & deferentes augem excentrici eorundem & epicycli pulchrè ad Solis aspectum, velut vnam certissimam regulā, velut amussim explorantur. Quodque ad virtutes omnium, sunt suæ cuique peculiares, vt & effectus quotidiani, & ipsa apparens lucis varietas docet; verùm hæc eadem in Sole quodammodo velut actu perpetuo viget, in cæteris vinctæ perpetuo à Solis actu id planè expectant, vt per schematismos mutuos è potestate in actū prouocentur, vnde & eius calore & velut communi spiritu pendent accedente varia directionum vicissitudine. Nam habent planetæ omnes vim calidi in luce vt summe concreto fomite delitescentem, & si quid efficiunt in hisce inferioribus (quod omne tantum est vniuersale, propter correspondentis atque subiectæ materiæ infinitu-

Parasceue ad vnitatis & trinitatis ideā expressam in mundis tribus, et eorum partibus singulis.

Mundi prima distinctio.

Imago Dei in Mundo maiore Sol.

Sol mediū mundi aliorum sydetum dux.

Planetæ omnes ad solis arbitriū mouentur.

Solis vis actualis.

Syderum vires à sole in actū prouocantur.

infinitudinem, vnde & eorum significatio tantum est communissima) virtute solius id calidi præstant: verum Saturno idem calidum magis decumbit centrum versus ab ipsa circumferentia. quod & in orbe Lunari est vero simile. Marti cõuersim vis omnis protensa videtur ex centro magis ad circumferentiam. Ioui Venerique magis æquabili ratione per aream vniuersam, vti Mercurio per eandem, sed inæquabili modo. Ligatur omnis hæc calidi virtus propter ipsius lucis ingenitam qualitatem, quam præter communem à Sole protensam habet: in ♄ quidem propter analogam terræ compactamque nimis superficiem lucis, quæ quodammodo & frigidi caussa efficiens in sublunaribus est æstimanda. in ☽ ♃ ♀ propter analogam aëris elemento æquabilitatem nimiam velut humidi caussam. in ♂ & ☿ propter inæquabilitatem nimiam. Vnde & siccitas in rebus subditis germinascit. Vnde ☉ actum dat omnibus. Luna vehiculum vel vinculum calidi, & cum Sole Mercurius impetum præcipuè subministrat. Rectè igitur in prædictionibus illis meteorographicis non ex aspectu præsenti statim, vt vulgus facit, venturarum mutationum iudicia ferimus, cùm prius oporteat in sublunarem regionem à mundo superno totius systematis semina delegari, quæ per directiones, vmbrarumque circuitus certos ex mera potentia prouocentur in actum. Atqui cum cæli totius idea in Sole præcipuè vigeat, regionis sublunaris in Luna, rectè vbique eorundẽ congressus ceu maris & fœminæ in iudiciis obseruamus; vnde velut iactis seminibus directionem instituenti euentuum tempora & vicissitudines pulcherrimę deducuntur. nos horum (absit inuidia verbo) non absque applausu vel doctissimorum hominum persæpe periculum fecimus, nunc imitari studet ineptus vnus & alter sub cuiusdam Athẽsis nomine, qui rem nequaquam assequitur, verborum interim & carminũ ex nostris Ephemeridibus fœdissimo plagio vel plenas paginas suffuratur. Nunc vide, num qualis artifici Deo per vniuersum, talis ferme & Soli per res sensibiles ex vnitate virtutum multiplicitas fluat, ex multitudine rursus in vnitatem omnium reditus colligatur, quemadmodũ ex vno Oceano inundat vberrimus Nilus, vnde ceu facto circulo per sinus diuisos iterum

Probatur idẽ in singulis.

Solis & Lunæ congressus idea omnis generationis corruptionis.

Atque per ora nouem, vasto cum murmure montis
It mare præruptum, & pelago premit arua sonanti.

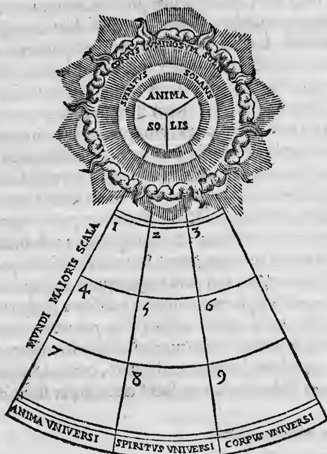
Sunt enim in mundo maiore contigua singula, propter communem spiritum, quæ contiguitas id maximè præstat, vt iuxta perhennes ordinis gradus caloris, vitæ, lucis, sensus & motus sit quidam consentus mutuus, mutua participatio. Atqui horum idea in Sole vt simplicissima & generalis maximè est, iuxta Ptolomæi sententiam libro τετρα βιβλίου. vbi & de Luna idem iudicium ferè promiscuè tulit; in stellis cæteris dispersa penitus & singularis, non tamen vsque adeò quantũ in sublunaribus elementis mistisque corporibus, quæ quanto ex pluribus sunt cõstituta, eo & signi, & caussæ rationẽ magis multiplicem præseferunt. hinc autem nata est contrarietas primum, deformitas omnis materialis, fortunæ acerbissima velitatio cum humana ratione, sic vt & iste delapsus

Solis & Lunæ vis generalis maxime, aliorũ syderum dispersa et singularis magis.

lapſus ex vno in multitudinem per animorum incuriam vel opinionem prauam, ceu prima ſit viſa veteribus peccandi occaſio, quemadmodum de lapſu angelorum doctiſſimè cenſuit Beatus Dionyſius Areopag. Verùm age, cum Cæli, Soli, Soliſq; intuendorum gratia nati propemodum ſimus, vt horum ſcilicet ſenſibili ſimulachro, internum illum ac nullis ſenſibus peruium Regem velut ſub ænigmatis nube, & obſcura cinctum indagine contemplemur:

Eſto hoc demum in mundo Maiore

SOLIS VNIVS ET TRINI SENSIBILE SIMVLACHRVM, eiuſque dimanatio in mundum maiorem hunc vniuerſum.

Sol Anima vel oculus Mundi, iuxta Platonicos.

1
Anima Cognitrix Princeps & Gubernatrix.
2
Mundi Maioris Spiritus Animalis.
3
Cæleſtis regio.
4
Anima Vitalis & Iraſcibilis mundi.
5
Mundi maioris Spiritus vitalis.
6
Aetherea regio circa Lunam.
7
Anima naturalis & vegetatrix.
8
Mundi Maioris Spiritus naturalis.
9
Elementorum turbida & Sublunaris regio.

A principe parte Solis vt anima vel eiuſdem intelligentia, mediante Spiritu, per corporeã lucem, inſinuat ſeſe illius Radius animæ vniuerſi, per ſpiritus eiuſdem, vſque ad corpoream qualitatẽ. Vnde hic Nouenarius

VT PRINCIPIA. 1	1 Princeps facultas intellectui comparabilis cum defluxu radiorum.	2 Media facultas rationi comparabilis cùm circuitu Radij.	3 Inferior poteſtas imaginatrici comparabilis cum reflexu radiorum.
VT MEDIA 2	4 Lux cum calore cæleſti vel elemento Stellarum.	5 Splendor cum calore æthereo.	6 Lumen & color cum calore elementari.
VT FINES. 3	7 Vita & eſſe ſimplex in rebus vniuerſi.	8 Connexus miſtura & eſſe determinatum.	9 Continuitatis ordo cum attractione ſimilis ſeparatione contrarij: vnde eſſe commune.

Ideam.

Ideam omnium prorſus analogam in cælo hoc vniuerſo, in ſtellis ſingulis, & mundi partibus minutiſſimis non aliena admodum ratione concipies.

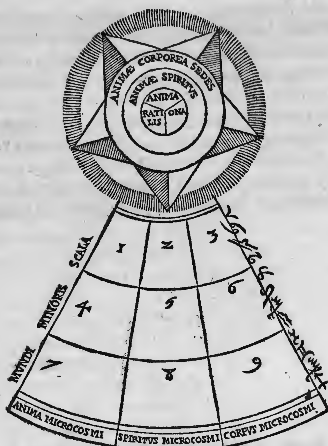
Flecte nunc mentis aciem in teipſum, inque humani generis ſpeciem microcoſmi nomine comprehenſam. Conſtamus omnes ſimiliter penè ex animo, ſpiritu, corpore. Sed anima rurſus in rationalem aptè dirimitur, iraſcibilemque, & appetitricem. Corpus proportione pari in ventrem ſuperiorem, medium & infernum. Spiritus in hæc diffuſus aut animalis dicitur, aut vitalis, aut naturalis. Atqui vt oculus vnicus ideam cerebri refert; cerebrum, vel caput (Platone teſte) totius humanæ fabricæ: ita & rationalis anima velut vnum & omne eſt, formamque ſimplicem ter triplici modo diuiſa potentia velut nouies Styx interfuſa coercet. Eiuſdem itaque & partitionis ratio & vnitatis imago priori conſimilis ſub ſtellæ vel ſyderis ſpecie ita concipi poteſt.

Imago diuina vnitatis & trinitatis in Microcoſmo et eius gubernatrice anima rationali.

ANIMAE HVMANAE VNIVS ET TRINAE

Imago rudiuſcula, eiuſdemque velut gubernatricis extenſio in Microcoſmum vniuerſum.

Anima Rationalis Microcosmi gubernatrix.

1 ☉ Animalis animæ vis, cognitionis, ſenſus, & motus.

2 Spiritus animalis Microcoſmi nat. ☉ ♃ ☿

3 Venter Superior vnà cum neruis vniuerſis & cerebro.

4 ☿ Vitalis animæ vis & pulſus gubernatrix.

5 Spiritus vitalis nat. ♂ ☿

6 Venter medius, vt thoracis regio, vnà cum corde, & arteriis, & pulm.

7 ☽ Naturalis animæ vis vegetationis gubernatrix.

8 Spiritus naturalis natura. ☽ ♄ ♀ ☿

9 Venter inferior cum hepate, ſtomacho, liene, inteſtinis, genitalibus, venis vniuerſis, & carnoſis partibus.

A parte principe minoris mundi fluunt virtutes analogo modo, per ſingulos gradus, vt in maiori oſtenſum eſt ſupra. Verùm ſi animam rationalem ad obiectum proprium referamus, pulchrè ex ternario hic nouenarius aperitur.

VT PRINCIPIA.	1	1 Intellectus agens.	2 Intellectus paſſibilis ſeu ratio.	3 Phantaſia vel imaginatio.
VT MEDIA	2	4 Analogiſmus.	5 Conuerſio mutua analogiſmi & epilogiſmi.	6 Epilogiſmus.
VT FINES	3	7 Sapientia.	8 Scientia.	9 Peritia.

Verùm de mentis humanæ partibus, deque totius animæ diſtributione pulcherrima, de gradibus ſingulis, partiumque conſenſu admirando, etſi abunde tractarint veteres ac neoterici; quantum tamen ad conſtitutionem methodi pro effectrice cauſſa ſit neceſſarium, dicemus fuſe ſecũdo huius ſyntagmatis libro, vbi de cauſſis nimirum fabricandæ methodi proxumis & præcedentibus ordine diſſeretur.

Nunc

Imago diuina vnitatis & trinitatis in mũdo humanæ reipublicæ, tertio scilicet omniumque minimo, & in eius anima gubernatrice, Rege vel Principe.

Consensus partium reipubl.

Nunc adeo ad mundum illum μικρόκοσμον à viua naturæ imagine conuertamur. Eiusmodi quiddã est; Ciuitas aut Respublica est & bene cõstituta scientia siue facultas in animis nostris. At nunc Rempublicam vt orbem vnum, eundemque multiplicem præ oculis statuamus. Constat hæc omnis religione, armis, atque forensi toga. Exurgunt in singulis particulares ordines tres; quorum infernos alios voces, mediocres status, ac supremos cæteros. Sunt itaque ceu partes in toto diuulsæ, quæ quantum in vnitatem semper aspirent, ex illo apologo Menenij Agrippæ de partibus humani corporis, earumque consensu mutuo facilè constat, quem (vt testis est Liuius) coram seditioso populo pacis conciliandæ gratia opportunè referebat. quem si semper obseruent & ciuitates cæteræ & summè florentia regna, non ita diuulsis animis, non ita plurimi priuato duntaxat commodo consulentes; & se, & salutem publicam præsenti exitio darent. Fit enim quemadmodum in humana fabrica quoties fatiscente spiritu naturali & animalis deficit, horumque consensu mox & vitalis tertius, aut ex corde afficitur cerebrum, ex cerebro hepar, aut ventriculus perturbatur: hic inter medicos varij varia consulentes, alij in caput mali coniiciunt caussam, alij in ventrem, hepar, vterum aut lienem: cùm interim sit vnus affectus propter humorũ duntaxat & partium sympatheiam multiplex, vnde & illi continui defluxionum atque exhalationum circuli, nisi & medicamentis pluribus in vnitatem temperatis, & vni toti, & promiscue partibus singulis consulatur. Ita nimirum in ciuitate si quisq; solum se sapere putet, si sibi consulat soli, & secum agi feliciter censeat, res vbi priuatas in portu collocarit, fato interim cõmuniore venturam procul perniciẽ non animaduertat: quodq; vel ex inflammato digito pedis subinde accensa febri & cordis pręcipuum viscus laboret, ex oculo accẽso cerebrum inflammetur, ex Solis defectu Lunęq; labore languescant & aliorum siderum vires, subiectaque animalia & mundi elementa perturbentur. Eiusmodi verò consensus primaria vincula sunt ipsa religio, iustitiæ leges, & rerum omnium pro cuiusque statu vel ordine summa mediocritas. Hæc cùm rumpuntur, mox velut diuulsis repagulis labascit paulatim & omnium vel multorum salus;

Simile.

Reipublicæ vincula.

Vt cùm carceribus sese effudere quadrigæ;
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Principis idea.

Eiusdem consensus denique, velut superior angulus atq; primarium caput, est gubernator vnicus, rex aut princeps, rursum vt oculus regni vel ciuitatis, vt maximus Sol qui terrarum flammis opera omnia lustret. Huius virtutes ad regni stabilitatem necessarias sic paucis carminibus insinuat Maro;

Vitisator curuam seruans sub imagine falcem,
Saturnusque senex, Ianique bifrontis imago
Vestibulo astabant, aliique ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnando vulnera passi.

Exempla veri principis.

Habes & eius exemplum viuax in Imperatore quondam Carolo quinto, cuius iustitia summæ iuncta clementiæ, cuius prudentia, temperantia, fortitudo semper inuicta in eiusdem filio, ac rege nostro Philippo sic reuirescit, vt cui & æqua potestas imperij, eidem sanè & morum atque fortunæ, eidē merito & præclarè gestorum, paternarumq; virtutum omnium infusa species tanquam hæreditario iure credatur.

Modus continēdæ reipublicæ in vnitate in quibus consistat. Triū præcipuarū facultatum communissima axiomata.

Modus autem quo res dispersæ ciuium in vnitatem optimè reuinciūtur, primo per illas naturæ cōmunissimas leges, deinde ciuiles & municipales priorum asseclas reperitur. Sunt autem & Medicinæ, & Iurisprudentiæ, & Theologiæ practicæ, iuxta connexum illum perpetuum animorum, corporis atque fortunæ, fermè communes leges atque ab origine nobis insitæ notiones, quarum intuitu particulares canones fabricantur. Similitudines quoque, prouerbia, allegoriæ, metaphoræ in vsum communem erui solent: quanquam & à rebus maiori interuallo naturæ disparatis, eorum collectio per ideam quandam vniuersalem fit ferè consimili modo. Habes passim exempla plurima sententiarū & axiomatum, quę facultates principes tres æqua quodammodo ratione concernunt. vt

Non auferri effectum, nisi sublata caussa.

Omnem curationem adiectione fieri & subtractione.

Affectum omnis intemperantiæ vel in astrictione nimia, vel fluore versari; in excessu vel defectu nimio.

Contraria curari contrariis.

Similia similibus conseruari.

Fluxum fluxu prouocari.

Parua incendia magnas vires neglecta sæpe assumere, & idcirco malorum principiis occurrendum.

Remedia pro ratione naturæ atque affectus ipsius variè temperanda.

Turpe rescindendum, ne pars syncera trahatur.

Orta principij indolem præse ferre, & econtrario.

Extremis morbis extrema remedia conuenire.

Nullum violentum perpetuum, Moderata perdurare.

Si quod cum ratione suscipitur non statim proderit, non illico mutanda remedia.

Omnem mutationem subitam ad contraria maximè periculosam.

Bonum esse contrariis assuefieri, si paulatim fiat.

Omnium rerum vicissitudinem esse.

Habitum fœlicem cum in supremo constiterit, maximè periculosum.

Generationem vnius esse corruptionem alterius.

Qui admodum crassi sint, citius perire quàm qui graciles.

Cum morbi inchoant siquid mouendum, moueri oportet; in statu melius est quiescant.

Concocta medicari non cruda oportere.

Impura quo magis nutries, magis lædes.

Si qua-

Si qualia purgari oportet purges, confert & facilè ferent; sin minus, contra.
Medicationes non tam quantitate, quam qualitate sunt æstimandæ.
Quæ iudicata sunt integrè mouere non oportet.
Quæ relinquūtur à morbis tollenda, ne recidiuá pariant, aut quoquo modo sunt reprimenda.
Ex duobus contrariis optumum quandoque temperamentum fieri.
Duorum malorum eligendum quod sit potissimum.
Omnia quæ modum excedunt mala.
Curandum vbique tuta maximè via, celeri & iucunda.
Omnia omnibus consentire, totumque corpus.
καὶ ἀπονεῖν καὶ ἐκπονεῖν εἶναι.

Hæc & sexcenta similia in monumentis veterum extant, quæ sanè idcirco recensui lubens, quod ea vel sola sufficiant accedente rerum vsu & Methodo, vt particulares leges in arte qualibet pro loci, temporis, naturæque differētia vel suscitari de nouo possint. cuius constitutionis illud quoque præcipuū axioma est, In rebus omnibus atque negotiis consyderandam protinus regionem, & tempus, ætatem & affectionum genera, & consuetudines ipsas (Hippocrates eleganter & paucis δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει, alibi καὶ τοὺς νόσους ἐπιβλέπειν cum cæteris postulat) in quibus conueniat nec ne, & patrios cultusque habitusque locorum, (inquit Poëta) & quid quæque ferat regio, quid quæque recuset. Hæc iudicare principis est non circumspecti tantum, sed & supra affectionem omnem penitus constituti; quique instar Camerinæ vel Herois Semidei, supra elementarem sortem & sublunares turbines afflictis rebus & passim turbatis consulat, ipse in tranquillo positus extra anni solisque vias, neque amore priuati boni, neque vnius odio vel alterius vel vindictæ studio propter offensam leuem in ciuitate aut regno quicquam instituat quod vel ab æquitatis publicæ vel clemētiæ moderatione recedat. Vno enim inconueniente dato, plurima consequuntur, eademq; passim est finis ratio & eorum quæ ad finem diriguntur. Sunt autem & spes & metus tyranni potentissimi, teste Luciano, quibus ferè subiicitur orbis hic vniuersus, quibus omnis calamitas primum omnisque concussę calamitatis cardo versatur. Nam horū impulsu & in arte nostra imposturæ maximæ tanquam capitibus continētur, propter hæc ipsa dissoluitur vnitas omnis in multitudinem, & ab vno rectè instituta principe inter inferiores ordines aliqui ad suum priuatum commodū sæpe diuellunt, vt horum nomine, cum ad particularia maximè deuenitur, id quod in vnitate optimum fuit, non æquè bonum sit singulis, nec iustum perpetuo videatur. Fiunt itaque propter spem & metum rerum omnium infandæ vicissitudines, legum iudiciorumq; plurimæ corruptelæ, & ex priuati quæstus vel commodi studio calamitates publicæ, præsertim si vel à capite vel à præcipuis visceribus morbus incipiat; fitque postremò vt qui vel Asiæ totius, vel Europæ, vel Aphricæ victores olim sint celebrati, (testantur vitæ Pompei, M. Antonij, Scyllæ, Neronis & eius generis sine nomine turba) afflicti tamen

Axioma præcipuum in gubernanda repub.

Princeps absque spe & metu.

Apathia laus in principe.

Spes & metus tyranni orbis potentissimi.

miſerrimè diſſidiis intercutaneis, & ab hoſte domeſtico obſeſſi, grauiter ſe ipſos vincere non potuerunt; vnde euecti ſubitò, & in felicitatis velut faſtigio collocati, poſtquàm ampliùs ſui non meminerũt, delapſi turpiter & citius quàm conſcenderant, vitam deinceps miſerã in tenebris luctuque traxerunt. Hæc ſunt in viris principibus execrandæ philautiæ corollaria, quę mihi vna in menſa diſcumbenti nuper in memoriam redegit illuſtriſſimus Dominus Comes Buranus Philippus-Guilhelmus, magni ingenij & generoſæ indolis adoleſcens, cui quantiſper Louanij muſis operam dedit, ego (ſi merui) in negotiis medicis ſemper hactenus à conſilio fui. illum hęc ego aut ferè ſimilia recitantem memini diſertis omnia & verbis appoſitiſſimis explanãtem, qui nunc quotidianus in aula eiuſdem, ſed vetuſtate & maiorum exemplis percelebris mos eſt, ſub gubernatore ſtrenuo atque inclyto viro D. Henrico à Wiltpurg, cuius præclara inſtitutio vel ſola exempli apud poſteros loco ad arma ſimul ac literas inuictum aliquando principem educare contendit. Ac iam paulatim elucet illa maieſtas principe digna, ſumma cum humanitate cõiuncta; de qua ſiquid mihi Virgilianum vt augurer licet,

Aggredere ô magnos (aderit iam tempus) honores,
Aſpice conuexo nutantem pondere mundum,
Terraſque, tractuſque maris, cælumque profundum:
Aſpice venturo lætentur vt omnia ſæclo.
O mihi tam longæ maneat pars vltima vitæ,
Spiritus & quantum ſat erit tua dicere facta.

Quod ſi & hortari amplius licet illum cui freno magis, quàm calcaribus opus ſit:

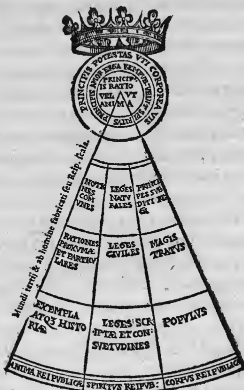
Tu facito mox cùm matura adoleuerit ætas,
Sis memor, atque animo repetentem, &c.

Sed non eſt inſtituti mei principem erudire, niſi quantum imago illius vniuerſa ad Solis inſtar in mundo maiore, animæque rationalis in Microcoſmo homine diffuſam continuè μόναδος, τρίαδος, ἐννέαδος potentiam per vniuerſa reipublicæ membra protendat.

ANIMAE

ANIMAE CIVITATIS VEL REIPVB. VNIVS ET trinæ imago qualis ſpectatur in principe viro.

Rex anima vel oculus τȣ̃ κόσμȣ μικροτάτȣ.

A Rege vel Principe in continuum fluunt.

VT PRINCIPIA.	1	1 Iuſtitia clementiæ iuncta.	2 Fortitudo veritati iuncta atque prudentiæ.	3 Temperantia.
VT MEDIA.	2	4 Retributio bonorũ, pœna malorum.	5 Cõpoſitio bonarũ rerum, & malorum ſequeſtratio.	6 Mediocritatis conſeruatio.
VT FINES.	3	7 Fuga mali, amor boni.	8 Concordia & pax.	9 Vbertas æquabilis & limitem non tranſcendens.

Hi ſunt ex anima triplicis mundi proceſſus analogi; quos ſi libet ad particularia magis extẽdi, circumfer oculos denuo in orbe maiori ad lapides, plãtas atque id genus alia, in quibus continuo ductu & vnionis, & ternionis, interdũ & nouenarij characteriſmus apparet. Diſſolue vel ouum in ſuas particulas (ſi magnis parua licet cõponere) videbis tres illico partes tribus particulatim aliis liquidò differentes. Diſſolue & arborẽ vel plantã aliquã in radicẽ, caudicem & caput. in radice occurrit protinus cortex, lignum atq; medulla; in trunco vniuerſo ſimiliter, in ipſo vertice fructus, flores & folia. Sed longè pulcherrima ratio

Imago vnitatis, trinitatis atque enneadis in rebus omnibus mundi.
In ouo.
In planta.
In face accenſa.

ratio eiusdem distributionis in igne artificiali quouis apparet. siue enim candelam, seu facem aut accensam lampadẽ spectes, pulchrè hæc omnis vniuersi speciem repræsentat; videbis etenim quacunque se lucis ambitus profert in centro quidem accensi elychnij speciem lumini comparabilem. Versus sublimen magis ardentis faculę regionem occurret splendidior flamma splendoris quoque ætherei imaginem seruans. At per extremam aream orbis se lucidissimus spargit, cuius natura & cælestis illius lucis ingenium proxumè mutatur. Distingue nunc accurata obseruatione trium istarum partium tres alias proportionali ordine differentes. Nam & in elychnio atra est & cæteris particulis crassior infima basis: hac verò rubentior & magis accensa, quę & loco superior visitur; ignita penitus quæ in sublimi collocatur. Similiter & in flamma inferior portio terrestris magis & indigesta, rubentior media, serena & lympida, quæ cæteris supereminet. In area cõformes omnino circuli tres, subuiridis aut subcerulens prior, flagrantior medius, tenuior multo splendidiorq; supremus; & hoc quidem exemplum planè domesticum, quippe quod sensibus quotidie obuium nolui præterire. Similè prorsus in Iride, & in Parheliis, atque infinitis aliis, ex quibus protinus vel mediocriter ingenioso colorum tam multiformis ratio elucescit. Verùm in orbe hoc Microcosmo occurrunt pari analogia minores particulæ cæteræ, quarũ demonstratio vt est prolixa, ita & huic loco parum opportuna: Tantum spectabis oculum visionis organum, nares olfactus, auditus illud os temporum lithoeide, quorum structura mirabilis non absque artificiosa anatome reperitur. nos pro virili nostra aliquando publicè demonstrauimus post lectionem libri Gal. de ossibus, & sectionem humani capitis administratã. Vtque compendio loquar, sunt in oculo externæ tunicæ tres adnata, cornea, vuea, & ex his velut prognatæ aliæ tres amphiblistroeidis, arachnoeidis, cum illa quæ iridem repręsentat. Implent humores numero totidem Hydatoeidis, Cristalloeidis, Hyaloeidis. In olfactus instrumento tres sunt cauitates insignes, duę in fronte, & vna alueolorum plurium specie, quarum singulis suæ particulatim tunicæ, sui humores, qui adueniẽtem è cerebro spiritũ & per neruos vel processus mamillares influentem alterant atque immutant, vt fiat particularis sensus idoneum instrumentum. In osse temporum Lithoeidi prima occurrit Tympanoeidis cauitas anterior, mox oualis altera & priore angustior: Spiralis tertia omnium angustissima: atqui in ipso Tympano, præter neruos complures atque membranas, officula tria nexu pulcherrimo certisq; articulis inuicẽ cõpedita malleus, incus, & stapha, in ouali cauitate foramina 6. laberinthum sanè inextricabilem per tres canales in se reductos constituentia, in Spirali antro tres orbes sinuosi in spiram mirabilem cõuoluti, in quam se porus acousticus occulit cum portione nerui quinti paris è cerebro ad auditus organum excurrentis. Vbique sanè analogia partium similis & in sensuum organis vniuersis, quæ in cerebro per sectionem aperitur. est & vtilitatum eadem ratio, vt quemadmodũ tota anima sit distributa in anterioribus, vel quibusque particulis infimis sit quædã receptio specierũ, in supremis depromptio vel

In iride & parheliis.

In organis humanorum sensuum.

In oculo visus organo.

In olfactus organo.

In auditus organo.

In organis cæteris.

vel conseruatio, in mediis autem compositio atque diuisio: quãquam sint rursus in omnibus omnia, & proportione musica res numero plures in vnius harmoniæ rationem exactè consentiant. Inter reipublicæ singulos gradus imago totius similiter exarata est, quam nos aliquando per lusum carmine sic expressimus.

In reipublica minoribus membris.

Tres hominum classes, tria sunt & in orbe theatra,
Transigitur scenis fabula tota tribus.
Illum diuitiæ stimulant, hunc turpis egestas,
Est quem sors mediæ conditionis alit.
Qui quid habet seruat, qui non habet vt licet aufert,
Anceps ancipitem sors dedit ire viam.
Pectine dentato furit hic, colum arripit ille,
Girgillum alterius concita dextra rotat.
Omnes lanifici, quorum orsa est tela priori,
Posterior carpit, tertius orbe legit.
Vnica materies, lis est non omnibus vna:
Iste premit nimis, hic implicat, ille rapit.
Nunc vt in extremis sit copula iusta duobus,
Is lanam, hic digitos præstet, at ille modum.
Sic quoties tibi tensa vides venabula Castor,
Tu resera testes, hic legat, ille vocet.

Quantum igitur diuinæ vnitatis ac ternionis idea in mundo maiori primum, deinde & in minoribus cæteris velut reflexione mutua germinascat, quantumque in singulis sit quædam particula princeps totius habitum, numerum, speciemque in se complexa, satis est demonstratum. At per easdem orbitas quibus se monas in triadem atque enneadem spargit, eadem multitudo in vnitatem reuocatur. Restat itaque ex antedictis, vt pro diuinæ monadis absolutissima forma systema hoc vnicum fabricemus, cuius apex sit architectus Deus, Basis humanus animus, vel scientiarũ methodus; at corpus immensum natura sit vniuersa; quodque instar ignitæ nubis per inaccessos aditus in multa nocte versantem rationalem animam ducat. vel instar columnæ solidę & cosmographicæ tabulæ, quæ rerum vniuersitatem augustam angusto margine comprehendat.

Conclusio.

Reductio triadis vniuersæ in absolutã monadẽ, qualem fortasse Pythagoras somniauit.

Columna vniuersitatis.

Quæ quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,
Expediat, cursusque dabit venerata secundos.

I MONAS

MONAS PYTHAGORICA.

ESSENTIA	VERITAS	BONITAS
VNITAS	POTESTAS	PVLCHRITVDO
VIRTVS INSE PERMANẼS	VIRTVS COPVLANS	VIRTVS EXTRORSV̄ FVSA

IN TOTO VNIVERSO.

Forma cui apparẽtia indefinita annectitur.	*Proportio & connexus extremorũ.*	*Materies cui gluten vel humor annexus.*	Principia.
Aequabilitas materiæ.	*Mediocritas Materialis glutinis.*	*Inæquabilitas siue asperitas materiæ.*	Coagulum Materiæ.
Perspicuitas formæ seu lux.	*Mediocritas apparentiæ in forma.*	*Opacitas formæ.*	Coagulum Formæ.
Proportio inæqualitatis minoris.	*Proportio æqualitatis.*	*Proportio maioris inæqualitatis.*	Coag. proportionis.
Aer.	*Aura.*	*Tellus.*	elemẽta .1. cop.
Ignis.	*aura.*	*Aqua.*	elem. 2. cop.
Esse simplex.	*Esse determinatũ.*	*Esse commune.*	esse in rebus
Vita & vnitas.	*Compositio & ordo.*	*Multiplicitas & pulchritudo.*	Natura.
Mundus maior.	*Mundus minor.*	*Mundus minimus*	Mũdi species.

IN MVNDO MAIORE.

Continentia.	*Vincula et Spiritus*	*Contenta.*	
Cælum.	*Aether.*	*Sublunaris regio.*	partes continẽtes.
Lux.	*Splendor.*	*Lumen & color.*	dimanatio & influxus.
Formæ præsides.	*Spiritus.*	*qualitat. et corpora*	Partes mundo contentæ.
Animæ sublimes.	*Animæ mediæ & rationales.*	*Animæ infimi gradus.*	

IN MICROCOSMO HOMINE.			
Anima.	*Spiritus*	*Corpus.*	Partes maiores.
Anima rationalis.	*Anima irascibilis.*	*Anima cōcupiscibilis & vegetatrix.*	Anima.
Intellectus.	*Ratio.*	*Imaginatrix virtus.*	Anima rationalis.
Spiritus animalis.	*Spiritus vitalis.*	*Naturalis Spiritus*	Spiritus.
Humor aerius.	*Aura media.*	*Humor terreus.*	Elementa 1. & 2. compositionis.
Igneus humor.	*aura media.*	*Humor aqueus.*	
Viscera.	*Vasa.*	*Externæ corporis partes.*	Partes sensibiles.
Cerebrum et nerui	*Cor & arteriæ.*	*Hepar & venæ.*	
IN MVNDO POSTREMÆ COMPOSITIONIS.			
Notiones.	*Discursuum seminaria.*	*Sensibilia simulachra.*	Seminaria.
Metaphysica.	*Logica.*	*Physica.*	Fines
Secta Methodica.	*Secta Dogmatica.*	*Secta empeirica.*	Sectæ
Analogismus.	*Conuersio vtriusque.*	*Epilogismus.*	Instrumenta primaria.
Synthesis.	*Conuersio.*	*Analysis.*	Motus primarij.
Mens legum.	*Lex.*	*Vsus & historia.*	Principia Reipub.
Principes.	*Magistratus.*	*Populus.*	Partes Reipub.
Discursus Metaphysicus in longit.	*Discursus Logicus in altitudine.*	*Discursus Physicus in latitudine.*	Methodus.

Monas insectilis, vti & punctum et virtus prima.

Ipſius Monadis nulla prorſus eſt vera ſectio, vti nec puncti, neque virtutis primæ & in ſe permanentis. eſt tamen omnium principiorum trium hęc ſumma ratio, vt ſint per ſe quidem indiuiſa, ac tria vnius numine comprehenſa; ſintque relatione totius quantitatis motus atque naturæ in vniuerſo (quorum auſpicia prima dicuntur) humanæ cogitationis ope diuiſa. Nam idem eſt punctus ſiue eſſentia, idẽ virtus & vnitas; ſed reſpectu progreſſus & dimanationis in quantitatem continuam, punctus appellatur; reſpectu numeri progreſſusq; in res diſcretas inuicem; vnitas rectè; reſpectu naturæ denique vt formarum omnium eſſentialium, accidentalium & proprietatum, virtus primaria; virtus in ſe primo quidem conſiſtens, mox diffuſa, & in orbem velut circumacta, humanis oculis ſpectandam ſe repræſentat. Ipſa enim omnium trium extenſio diuiſibilis ex indiuiſo termino, velut ex puncto linea propagatur. Vnde & vnitas ipſa nequaquam à nobis percipi, niſi modo partibili poteſt, dum vnionem trinam & ternionem nouenariam appellamus. Vnde & eſſentia, vnitas, veritas, bonitas, poteſtas, pulchritudo, atque omnis denique virtus vnum ſunt, penitus diſtincta quodammodo per intellectum ex rerum ſenſibilium obſcura quadam atque vmbratili ſimilitudine. Nam intellectus cùm in quacumq; diſcurſione, præſertim circa cauſſas primas indigeat phantaſia, ſimulachris autẽ ſenſibilibus permiſceri contingat & locum & tempus, idcirco abſtrahere difficilius eſt ea quæ ſunt phantaſmatum, à rebus ipſis quas in iiſdem ſpeculamur. Proinde cùm inter intelligibilia & ſenſibilia ſit quodammodo medius, aut putat ſæpius res eſſe ſupra quàm ſunt, abſtractas à materie ſcilicet, vel in rebus immaterialibus materialem conditionem affingit ſibimetipſi, qua (quantum in hoc mortali puluere licitum eſt) veram aut veroſimilem rei notionem atque eſſentiam deprehendat. Patieris igitur, ſi paulo liberius ad hęc exprimẽda myſteria voces accommodem opportunas, & paſſim pro mei ingenij tenuitate quæſitas: ſi fortè in rebus diuinis minùs modeſtè ac propriè quicquam conſtituero quàm pro maieſtate par ſit. Sic enim inquit clariſſ. Philoſophus B. Dionyſ. Areop. lib. de cæl. Hier. Simulachris ſub ſenſum cadentibus mẽtes illas cę-
„ leſtes in ſacro-ſanctis Scripturæ libris deſcripſit, vt nos & rebus ſenſum mouẽ-
„ tibus ad eas quæ animo ac ratione cernuntur, è ſignis fictitiis ad ſummam eue-
„ hat cæleſtium hierarchiarum ſimplicitatem. Nos itaque, quantum per oculos corporeos datum eſt, à mundi ſpectaculo ad ipſum artificem antè conſcendere conabamur impulſu Dauidici carminis: Cęli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ipſius &c. hinc per deſcenſus iterum ex vnitate & trinitate opificis ſummi mundi vnius ternariam rationẽ & triplicem quoque, ſi fas eſt, creationis ſeriem deriuauimus; vt quanquam in Deo nulla diuiſio, nulluſq; paſſiuus motus, dicam tamen cum Moyſe, motum diuinum ſpiritum ſuper abyſſi faciem. Statuam & ſyntheſis quandam atque analyſis atque conuerſionis ſpeciem iuxta illud Pſalmographi; Dante te illis, colligent; cõponente te manum
„ tuam, omnia replebuntur bonis. Vbi & ſyntheſis ſanè & ſpiritus emiſſio quæ-
„ dam inſinuatur. Auertẽte autẽ te faciem tuam, conturbabuntur. auferes ſpiritum

Diuina nomina quo pacto diſtinguantur.

Intellectui complicatur locus. et tempus vel inuita anima.

Errorum cauſſa circa diuinorum contemplationẽ ex ſenſu maximè.

Auctoris excuſatio circa diuina nomina.

Quomodo moueri Deũ aliqua ratione dicamus. Analyſis Syntheſis idea in mẽte diuina.

ritum eorum,deficient,& in puluerem suum reuertentur. Vides & veram in rebus analysis formam,dum mundi spiritus ad nutũ diuini spiritus redit vnde defluxit.Sequitur mox in eodem psalmo 104.quo vniuersi compositionem sa tis ostendit:Emittes spiritum tuum & creabuntur,& renouabis faciem terræ. ,,
Quod si verò in hoc naturæ theatro circa diuinorum nominum proprietatẽ, ,,
communionem, differentiam vel id genus alia superiora,ingenio meo præter mentem Ecclesiæ catholicæ & doctissimorum patrum sententiam,vel propter inscitiam, vel ex digressu ardẽtiore in campos Theologiæ Platonicæ imprudẽs fortè constitui, omni certè contentione id minimè ratum apud posteros volo: non enim hæc ideo ad diuinam essentiam vsque deduximus, vt illam aperiãt quæ nec angelis est manifesta; verùm vt ascendentibus aditum monstrent per res sensibiles atque mutabiles;vel descendentes econtrariò ex diuinorum con templatione rudiuscula, pulcherrimi opificij harmoniam exactam cum suo opifice aliquatenus apprehendant. Reductionis ergo totius in vnitatem ratio in antè præfixa tabula est,vt per descensus ascensusque rectos siue transuersos, res mundi singulæ primùm sub suo genere totoque composito ad vnitatẽ tri- plicẽ sic referantur,quatenus in eodem genere vel toto quædã suprema,quę- 1
dam sint media atque infima, quæ tamen in vnius generis rationẽ planè conueniant. Nam qualis est cæli ratio ad ætherem & sublunarem regionem inter mundi maioris sensibiles partes,vel formæ præsidis ad spiritum medium atq; infimam qualitatem inter insensibiles partes eiusdẽ; talis & in Microcosmo homine inter sensibiles partes cerebri habitudo ad cor atque hepar est æstimanda: & inter contenta vel insensibiles partes animæ rationalis ad vitalem ac naturalem,intellectus quoque ad rationem & phantasiam, & cæterorũ ordinum ad cæteros proportione analoga semper, etsi in Deo rationes omnium reuera sint semper vnitæ,diuisæ solum (vt dixi) per humanæ mentis relationẽ.
Est & reductio quædam posterior singularum partium ad sua tota maiora vel 2
pleniora,vt qualis sit habitudo in maiore mundo, vel cæli ad sublunarem regionem,vel cæli ad sibi præsidem formam & animalia in se contenta, & sublunaris regionis ad sua similiter; talis & in mundo maiori, capitis ad ventrem, vel capitis ad animæ vires in eo contentas,& per consequens totius maioris ad totum minorem orbem. Postrema reductio est vniuersalis maximè,vt qualis 3
habitudo maioris mundi ad minorem, & huius ad Rempubl. talis totius syntagmatis ad fontem atque architectum Deum,à quo vti digreditur primũ, in eodem sane & ab intellectu facta reductio pedem figat.

Ecclesiæ auctoritas omni rationi Philosophicæ præferenda.

Reductionis ternarij in vnitatẽ ratio triplex in ante præfixa tabula.

SI QVIS verò præter Pythagoræ Monadem,qualem nos ex naturæ opificio partim,partim ex Platonicis monumentis pingere conati sumus,eam desideret quæ verè catholico symbolo sit consentanea;fateor equidem in hoc ge nere me parum versatum,& omnium minimum posse, quãdo hoc omne mysterium nullo sermone hominum recludi penitus,nullo vel angelorum intellectu percipi possit. Verùm oporteat,vt inquit Aurelius lib. vij. de Trinit. creatorem per ea quę facta sunt,intellecta conspicientes,Trinitatem intelligamus.

Trinitatis mysteriũ nullo humani intellectus homine nedũ oratione cõprehendi posse.

„ In illa enim origo eſt ſumma omnium rerum,& perfectiſſima pulchritudo, & „ beatiſſima delectatio.

Memini quoque illius ſententiæ, Quod qui ſcrutator ſit maieſtatis diuinæ, ab eadem facillimè deturbetur. quodque lib. de Ciuitate Dei præclarè innuit D. Auguſt. cum ſic ait: Liberis verbis loquuntur philoſophi, neque in re„bus ad intelligendum difficillimis offenſionem religioſarum aurium perti„meſcunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas eſt, ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his ſignificantur, impiam gignat opinionem. Proinde id etiam atque etiam lectores monitos volui, ne fortè per imprudentiam vlli ſim offendiculo, neúe ex ſcriptis meis, in hoc negocio difficillimo plura quis ratiocinetur, quam vel ipſe conceſſerim, quæ fortè vel fidei noſtræ, literisque ſacris & patrum traditionibus aduerſentur. Si quid verò ab eorundem ſenſu magis ſit alienum, omne idipſum ex priſca gentilium Theologia, ex Academiæ ſpatiis, & Aegyptiorum ſchola à nobis eſſe depromptum ſciant, nullo quidem probandi tantopere vel aſſerendi ſtudio, ſed partim ornatus ſolius, atque illuſtrandæ doctrinæ gratia, partim vt omnes intelligant me non tam hic Theologum, quam naturalem Philoſophum agere. Nec res diuinas adeo ad viuam naturæ imaginem, quam contra hanc ipſam ad ſuum exemplar, ſiue opificem cogere voluiſſe, quod & Marcilius Ficinus & Picus Mirandulanus, & Gaſpar Contarenus Cardinalis illuſtriſſ. pluresque alij hac ætate viri in philoſophia percelebres abſque calumnia præſtiterunt.

Auctoris obteſtatio in materie vnitatis ac Trinitatis.

Huius autem præcepti toties à nobis facta eſt repetitio, quòd huius exulcerati ſæculi mores intelligam, quodque inuidioſorum peſtilens virus, cane & angue deterius extimeſcam: dum plures id captant ſcilicet vel ambitionis ſtudio, vel inflammatiodio aut auaritia, vti adiiciendo, auferendo, torquendo, calumniando, peruertendo paucula ſuam ſæpe opinionem conformem aliorum placitis reddant; ſæpè verò auctores eoſdem alios quàm reuera ſint, per hominum ora traducere moliantur; vt nobis hac ratione plus ſit negotij in horum arcendis machinis, quàm in nouorum operum compoſitione, quæ tanto telis maioribus, atque periculis patet, quanto per plures, & altiores gradus ſurſum, deorſumque prorogatur.

Trinitatē omniū rerum principem fontē, & idcirco hoc opere ad plenam ordinis explicationē de illa obiter fieri mentionem, magisq; ſecundum ſenſibilem quandam imaginē in opificio mūdi quàm eius eſſentiā veram nullis mortalium viribus veſtigandam.

Atqui vtinam à ſcriptis eiuſmodi rerumque diuinarum commemoratione mentem omnino abſtrahere licuiſſet, ne vel parergis, excuſationibus vel obteſtationibus crebris eadem toties vſque ad faſtidium inculcare ſit neceſſarium. Sed requirebat nonnihil ſublimem hanc conſiderationem totius operis filum ac penè præcipua baſis, ſi veram diſcurſionis methodum à primis principiis per intermedios gradus, vſque ad vltimam metam in vnitatis ternarij ac nouenarij perpetua ſymphonia, id eſt, à Deo ad materiem vſque, per res naturæ ſingulas opificis æmulatrices velis deducere. Habemus enim ſub hiſce ſpectaculis numerorum trium compræhenſam naturæ faciem vniuerſam, vt ex antè traditis liquet. Sed accuratiore methodo

Vſus huius ſpectaculi.

paulo

paulo post altiùs eruendam iuxta præcepta secundi, & tertij libri. Habemus, inquam, doctrinæ Physicæ, Logicæ, Metaphysicæ, imò totius philosophiæ fecundissimum seminarium, in quo vti res vniuersi cæteræ ex 9. ad 3. & hinc ad vnitatem rediguntur: ita quidem in artium & facultatum genere Grammatica, Dialectica, Rhetorica, ad vnam Logicen: Medicina, Meteorographia, Astrologia ad Physicen proximè: Mathematica, Iurisprudentia Theologia, ad Metaphysicen fortassis non incongruè pertinebunt. Omniumque tandem capita tria ad philosophiam vnicam, quæ vel Cicerone auctore in tres præcipuas partes est distributa. In naturæ obscuritatem, in disserendi facultatem, in vitam ac mores: Vnde nobis non malè definiatur cognitio siue doctrina & rationum omnium, & rerum naturæ & supra naturam existẽtium: cui coniugis loco deseruiat hæc Cyclognomice siue Methodica ratio, quæ ab vnitate progressu in multitudinem facto, & hinc reductione passim in vnitatem, demonstret perfectos circulos in rationali sphæra, quibus insistẽs animus cognitionem vniuersalium simplicissimam infinitis possit particularibus applicare, atque ita versari circa scientias, quæstionem & facultatem quamlibet humanæ subditã rationi, vt nusquam exorbitans à veri compendio circa errorum multiplices scopulos, naufragium patiatur.

Artes omnes atque scientiæ ad 3. capita primũ, inde ad Philosophiam vnicam reducuntur.

Philosophiæ diffinitio ex Ciceronis partitione præstantissima.

Cyclognomicæ facultas vt philosophiæ cõiunx.

Nam si præclarè Martianus ille philosophus dixerit, olim philosophiam ad vnitatis trinæ fastigium conscendere meditantem & sphæras vomuisse & circulos: quid mirum & nos, quibus omnis labor incumbit in animi sphæram, ardenti istius studio ab infimis rebus paulatim per medios gradus, conuersa serie ad illam vsq; vnionis ac ternionis infandam lucem supinos oculos cum manibus sustulisse? Da veniam tu magne Deum sator atque hominum rex, non enim hæc ego contẽtionis spiritu, nec maiestatis tuę scrutandę studio, nec inanis gloriæ spe, sed boni communis gratia, & quantum ipse concesseris pro hymnis & holocausto statuã in laudem nominis tui. Tu modo æternæ sapientiæ pater signa super nos lumen vultus tui, caleatque pectoribus nostris splendoris tanti vel parua scintillula, vt & infanti & paruulo manuum tuarũ opera manifestentur, sitque ex supernis mundi gradibus & mediis & infimis, benedicta Maiestas tua in sæculorum sæcula.

Martiani celebris sententia.

Equidem tractatum de Vnitate ac Trinitate sanctissima facilè quidem ex Orthodoxorum placitis, atque ex Magistro sententiarum doctiss. viro Episcopo Petro Lombardo in vnam tabulam redegissem, verùm hanc inseri nolui operibus meis, etsi fortassis magnopere oportunam, ne sensum illius purissimum soli spiritui atque Ecclesiæ cognitum viderer vel commentatione philosophica vel rationis humanæ viribus inquinasse, quippe cum qua nec conuenire penitus, nec vllo modo coalescere possit. quare & quæ relata sunt hactenus, & quæ dicentur postea, non eo contendunt, vt simplex illa atque purissima lux cum gentilitiis tenebris componatur; sed vt iisdem oppido separatis, nihil in hac materie discursioni lubricæ temerè permittatur, sed tempestiuè ceu simplici auctoritate contenti pedem ab

Cur parcius de vnitate ac Trinitate secundum veterẽ orthodoxorum traditionem philosophis inquirendum.

exam-

exemplari ad apparentem illius in opificio mundi imaginem referamus.

Symbolum Apostolicũ credẽdum esse simpliciter, non indagãdum altius.

Sit itaque satis ex illo nobis Apostolorum symbolo Deum vnum & trinum suam nobis & mundo imaginem reliquisse; quin & velle & posse in Deo sunt vnum, Aeternitas quoq;, potestas & volũtas vnum quid est & Deus ipse. Nam vt ex sacris verbo tenus istæc & obiter inferamus, pro depẽdentium ordinum
" quodam continuo filo, Deus pater in Deo filio est, filius in patre & Spiritus san-
" ctus in vtroque. Nec vllus horum est extra ipsorum quemlibet propter naturę
" vnitatem, nec est personarum aliqua pars diuinæ essentiæ, sed per cõsideratio-
" nem creaturarum vnius substantiæ trinitatem cognoscimus, scilicet vnũ Deũ
" patrem à quo sumus, & filium per quem sumus, & Spiritũ sanctum in quo su-
" mus. Scilicet principium ad quod recurrimus, & formam quam sequimur, &
" gratiam qua reconciliamur, vnum quo auctore conditi sumus, & similitudinẽ
" eius per quam ad vnitatem reformamur, & pacem qua vnitati adheremus.
"

Trinitatis imago in anima rationali.

Hanc vnionis trinæ imaginem monstrant interpretes sacri penè & in rebus mundi cæteris: præsertim verò in anima rationali; quam D. Augustinus diuidit in memoriam primò, deinde in intelligentiam, postremò in amorem & voluntatem.

Trinitatis imago in opificio vniuersi.

Similiter sanè & in orbe vniuerso, primùm vita siue potestas, inde veritas atque cognitio, tertiò connexus & actio.

Eiusdẽ imago in creationis serie.

In ipsa quoque creationis serie, quam Moyses distinguit per interualla dierum 6. eiusdem ternarij & vnitatis ratio maxumè repræsentata est.

Creationis mundanæ partes ex Alcuino.

Quare & vniuersam hanc operis molem in partes 4. vel potius operationis modos ab Alcuino diuisam accipimus: comment. in lib. Geneseos. Primus est is, in verbo omnia disponendo: secundus in informi materie, illam de nihilo procreando: tertius per opera sex dierum distinguendo varias creaturas: cui

Reductio 4. partium ad ternarium.

accedit quartus, quem nos, vt sit perpetua trinitatis ratio, in classe Metaphysica sub tertio comprehendimus, quo ex seminibus primis continua quadam generationis vicissitudine cuncta vel hodie reformãtur, ne cum particularibus formis rerum communes species extinguantur.

Excursus Platonicus de trinitate & vnitate in creationis successu & partibus tribus.

Sed nos ab hisce principiis ad sensibilia propiùs inclinati, triplex confestim in rebus genitis esse conclusimus. Primò, quod simplex & stabile penitus appelletur, velut diuinæ virtutis radio suo se termino continẽte. Secundò, quod-
1 dam esse confusum, virtutis eiusdem radio in rectum vltro citroque reducto,
2 & ad alia quædam à se per circunfusæ suæ caliginis nubem erumpẽte. Tertiò,
3 vt sit determinatum alterum essentiæ genus conuersione lucidi radij, velut in orbem sphærice conuoluta, in cuius circuitu pleno, plena & gignendarum rerum perfectio collocetur. Hic sanè ex rebus intelligibilibus ad naturalia discurrentes, loqui deinceps magis magisque Platonicῶs & rationibus abditissimis, notas miscere prophaniores cœpimus, pro captu scilicet humanæ mentis, quæ sæpe vel Deo ipsi status motusque affingit multiplicem formam, Amorẽ & odium, iram, zelotypiam, mærorem, gaudium, extensionem, contractionẽ, ætatem, manus, oculos, aures & brachia; vnde & nos ex illo Pimandri spectaculo

Esse triplex in rebus mundi.

Loquendũ Metaphysicis sæpe pro captu mentis humanæ.

Pimãdri spectaculũ apud Merc. Trismeg.

culo longè pulcherrimo diuini radij imaginati ſumus quodammodo tripli-
cem raptum, non tam profectò in Deo ipſo omnis compoſitionis & diuiſionis,
& mobilitatis experte, quàm mundi conſpicua varietate diſtinctum. quorum *Opificis radij triplex apparentia in rebus cõduir.*
prior ſit mẽtis opificis primę, quam Patrem appellat Mercurius, in cuius ſinu
mundus intelligibilis vel naturæ exemplar archetypum deliteſcit. Cui con- 1
ſentit & illa Philonis præclara ſentẽtia lib. de opificio mundi, vbi ſic ait, Mun- *Archetypi ratio & eſſe ſimpliciter.*
dum autem illum, qui ex ideis conſiſtit, nefas eſt loco vllo, vel dicendo vel co-
gitando circũſcribere: Sciemus tamen quo pacto cõſiſtat, ſi conſiderauerimus »
aliquam noſtratium rerum ſimilitudinem: quoties cõdenda eſt vrbs cura Re- »
gis alicuius aut Imperatoris, præſto eſt quiſpiam peritus architectonicæ, qui »
contemplatus loci oportunitatem, primum intra ſeipſum partes futuræ vrbis »
propemodum omnes delineat, templa, gymnaſia, vias, naualia, porticus, angi- »
portus &c. Secunda creationis ſpecies ſit à ſpiritali radio, qui ſuper abyſſi fa- 2
ciem prouolutus, cælum & terram indeterminata prius ratione conſtituit for *Eſſe indeterminatum ex primis principiis ſcilicet.*
mam ſcilicet atque materiem indefinitam, & vtriuſque medio proportionem
cõſimilem: cuius adminiculo paulatim ad elimatioris compoſitionis ſpeciem
mundus exurgit, & quaſi à verbo patris aut filio, (vt inquit Mercurius) ſic cun- 3 *Eſſe definitũ ex elementis actu iam ſeparatis.*
cta in orbem aptiſſimum colligãtur, vt ad ornatum ſui, neceſſitatem atq; per-
fectionem nihil amplius requiratur.

Obſerua hic obſecro Mercurij illius ter Max. orationem penitus admiran- *Mercurius creationis ſingulas partes ſubobſcurè ad perſonas ſingulas refert.*
dam, & ſpectatarum ordinem rerum, libro de poteſtate & ſapientia Dei cap. I.
Ibidem etenim poteſtatem referre videtur maximè ad perſonam Patris, Sa- *Applicantur 3. creationis partes ad Pimãdri ſpectaculum.*
pientiam Filio aſſignare, amorem & voluntatem Spiritui: atque in formatione
mundi primo immenſum quoddam ſpectaculum refert: Omnia videlicet re-
pente in lumen conuerſa, & ſpeciem ſtabilem infinito imperio præualentem: 1
Paulò poſt vmbram horrẽdam ſiue caliginem obliqua reuolutione ſubterla- 2
bentem vultu exagitatam ineffabili, vnde natura humida & indigeſta proti-
nus emanarit: Cui tertio aſſiſtens opifex verbum ex terra & aëre, aqua & igne 3
velut confuſis ſeminibus hactenus, diſtinctum ordinibus mundum menſura,
numeroque, & proportione formauit. Itaque velut ex conuerſione luminis in *Caligo.*
ſeipſum, obſcurè nonnihil ortum caliginis inſinuaſſe videbitur, ſi altè expẽdas
ſingula. Ex luce autem foras erumpente fortaſſis & formæ propagationem in- *Lux.*
tellexit: atque ex diffuſa caliginis ſpecie, abyſſum ſiue materiem. Similiter pe *Materies. Forma.*
nes ideam triplicis motus tum in actiuo principio tum in paſſiuo & vtriuſque
proportione media licebit tibi quodammodo & actionis concipere triplicem *Actionis voluntatis poteſtatiſque differentia triplex.*
differentiam, & voluntatis, & poteſtatis: quarum ſit prior in quiete ſtabili: ſe-
cunda ſit tanquam radiis diuinæ lucis in continuum exporrectis iuxta dimen-
ſionem triplicem: tertia verò iiſdem omnibus in orbem ſolidum vndique
reuolutis.

Ab eſſentia etenim ſimpliciter exiſtente & (vt ſic loquar) virtute ſtabili cen 1 *Rerum omnium conceptus primus.*
tro ſpheræ alicuius comparabili rerum omnium velut conceptus naſcitur at-
que archetypus, rerum eſſe puriſſimum ſcilicet, æternum, ac ſtabile ſemper in

mente opifice. de quo fortassis illud in sacris: fecit cælum & terrã, atque omne virgultum agri antequã oriretur, omnemque herbam antequam germinasceret: vbi sanè nihil nisi ideas intellexisse videtur consentaneum. Atque sic etiam interpretatus est Philo.

2 Rerum progressus in vniuersi fabrica.

Ab essentiæ dimanatione velut in rectum, quę areæ superficiali est cõparabilis, rerum progressus in generatione post conceptum, id est ipsa principia adhuc inconnexa prodierunt: vnde & esse simplex & indeterminatũ, donec paulatim radiis in circuli figuram coeuntibus cæperũt obscura compositionis rudimenta, indefinita tamen propter naturam superficiei: vnde & afflatu simpliciore mundi prima elementa sunt propagata.

3 Rerum partus.

Ex essentiæ verò dimanatione in orbem absolutũ & solidum, sphæricæ scilicet circumferentiæ comparabilem, Esse quoque compositum ac determinatum prorsus per hæc inferiora dimanauit. Hic autem velut quidam partus est atque perfectio, in mũdi scilicet triplicis, aut quintuplicis speciebus, & specierum diuersis partibus elucescens.

De Archetypo impræsentiarũ nihil amplius addam. Quod ad principiorũ creationem attinet, sunt hęc, vt dixi, potissimum tria, Materies, Forma, Proportio; omnia ex mundi spiritali radio protenso in rectum atque continuum ordine scaturientia.

3 Principia.

Ortus Materiæ. Ortus Formæ. Ortus Proportionis.

Cum verò sit & protensio triplex, vna dextrorsum sinistrorsum, hinc materies oriunda ẽst, lineæ tantum cõparabilis ac velut sola prædita longitudine. Altera sursum deorsum, vnde forma progreditur tanquã latitudinis rudimentum superficiali rationi cõparabile. Tertia verò antrorsum ac retrorsum: vnde altitudinis ratio pullulascit, oriturq; Proportio, quæ corpoream soliditatem in rebus absoluit, posteaquam scilicet hæc prima principia actu per medium sunt copulata.

Motus diuersitas in opificio mundi.

Cæterum in ante dictis motuum differentiis, quod si intellectus aciem ad summas vsque angustias redigamus, inueniẽtur denuo particulares alię differentiæ tres: duæ quidem simplices, vna composita. Dum enim vel in lineam mouetur spiritus mũdi vel superficiem, vel in altitudinem sphæricã: mouetur sanè vel extrorsum à centro scilicet, seu medio ad circumferentiã extremam: vel via opposita à circumferentia ad ipsum centrum: vel denique per motum compositum, pariter versus extrema protensum, rursusque ab extremis mediũ versus inuicem occurrentibus. Ex his autem differẽtiis motuum postremis in priorum singulis apparent & principiorum differentiæ quædam, indeterminatæ tamen, donec actu per proportionis spiritũ copulentur. Multi hæc monstra nominum & partitionum temerè iudicabunt, quibus hoc obiter dictũ volui, vt sese prius emungant probè, quam aliena temere iudicẽt vel præiudicatis opinionibus acquiescant: in omni enim doctrinæ genere summè periculosa addictio est.

Etsi enim materiem senserit Aristoteles omni penitus forma liberam, omni qualitate vita spirituque destitui: nos tamen hic Metaphysicæ rationi, vel intellectui

tellectui potius auscultantes lubenter concipimus vnicuiq; principio tria semper assistere. Primò Phenomenon, seu apparentiam quandam, indeterminatā tamen, vtpote linealem in materie, superficiariā in forma, in proportione corpoream. Secundò addimus & indefinitam animam quandam seu vitam indeterminatam illius principij quatenus adhuc est inconnexum. Tertio spiritum quendam in singulis mobilem vltro citroque: deinde & motiuum alterum, & copulantem, pro ratione impulsus facti ab anima mundi. *Tria in vnoquoque spectari principio mundi.*

Vnde materiei, quam scriptura Abyssum videtur appellasse, interdum & terram ipsam à cōceptus similitudine assistunt.

1 Gluten perpetuum seu humor quidā indeterminatus (quem pulchrè literæ sacræ vel aquas vel faciem abyssi nominant) cuius officium est partes linealis rationis inuicē connectere, modō tamen adhuc indefinito. *Materiei ratio.*

2 Spiritus extensus in lōngitudinem, passibilis tantum, & adhuc indefinitus.

3 Intelligentia vel vita consimilis.

Cæterum pro analogia huius principij materialis tanquam subiecti actionis ad virtutē agentis verbi diuini per impulsus continuitatem discontinuitatem (prout nimirū introrsum extrorsumúe procedit in longitudinē) oriūtur tum in materiali glutine, tum in illius spiritu ac vita seu potestate triplices apparentiarum differentiæ, continuitas, discontinuitas & extremorum Symmetria.

Vndē materiei dicitur

- Humor.
  - Aequabilis & leuis.
  - Inæquabilis & asper.
  - Symmetros.
- Spiritus
  - Leuis.
  - Asper.
  - Medius.
- Anima & vita materiei
  - Leuis.
  - Aspera.
  - Media.

Pro analogia rursus principij formalis ad virtutem agentis in ipso impulsu spiritus à centro ad circumferentiam, vel econtrario, vel permistum, triplices quoque in forma confusæ sunt differentiæ qualitatis: Nam *Principij formalis ratio vniuersa.*

Formæ quam scriptura sacra videtur cęli dignata nomine assistunt

1 Apparentia superficialis exterior, quę in cælestibus lūcem parit, in æthereis splendorem magis, in elementis corruptibilibus lumen, colorem cum suis vbique oppositis ex opaco prodeuntibus. vocat hanc faciē Moyses lucem & diem.

2 Spiritus fusus in latitudinem.

3 Vita formans, vel rerum formatrix intelligentia.

Vnde pro impulſus triplici ratione tres quoque particulares differentiæ in aſſiſtente formę Phornomeno geminaſcunt, Perſpicuitas ſcilicet, Opacitas, vel vt ſcripturæ verbis vtar, Caligo. Et inter hæc extremorum Medium.

Vnde formarum:
- Apparentia ceu lux dicitur
  - Perſpicua.
  - Caliginoſa.
  - Media.
- Spiritus.
  - Fuſus ad circumferentiam & leuis.
  - Contractus ad centrum ſeu grauis.
  - Ambiguus.
- Poteſtas vel vita
  - Leuis.
  - Grauis.
  - Symmetra.

Qualitates primæ.

Proportionis ratio vniuerſa.

Qualitatis æquabilis in materie comes humiditas in creatione determinata. Aſperi verò & inæquabilis ſiccitas, ſimiliter & perſpicui ſoboles calor: opaci ſiue caliginis, frigus. Quod ad proportionem attinet principium tertium, pro eius quoque reſpectu ad efficientem cauſſam ceu impulſorem ſpiritum illa ſimiliter quæ ſemper aſſiſtunt vide.

Aſſiſtunt autem proportioni:
1. Concretionis velut coagulum quoddam adhuc indefinitum: licet & gluten corporeum in potentia nuncupare, quod quidem in cæleſtibus firmiſſimã efficit formæ atque materiei ceu lucis & humoris concretioné: in orbe corruptibili infirmiſſimã: in æthereis mediam.
2. Spiritus in altitudinem extenſibilis.
3. Anima ceu vita corporea in potentia rationem altitudinis complexa adhuc indefinitam.

Idcirco pro impulſus varietate introrſum, extrorſum, permiſtumque in altitudinem oritur in rebus atque principiis concretio firmior, ex proportione minoris inæqualitatis; infirmior, propter maiorem; cõcretionis robur mediocritas, propter proportionum æqualem Symmetriam.

Hinc apparet in proportionum ſpecie:
- Phornomeni loco coagulum.
  - Maioris inæqua.
  - Minoris.
  - Symmetrum.
- Spiritus
  - Maioris inæqual.
  - Minoris
  - Symmetron.
- Animæ & poteſtatis inhærentis ſimiles differentiæ.

Habes

Habes ex tribus principiis Musicarum vocum differẽtias septem, Asperum, Lene, Graue, Leue, Aequale Inæquale, Symmetron. E quibus tandem restat vt aucupemur Symphoniam vniuersi numeris congruis & tamen discordibus variè temperatam.

Musicarũ vocũ in harmonia mũdi primæ differentiæ 7.

Restat inquam prædicta singula variè componamus per multiplicationem quadratam scilicet, aut si voles cubicam. Videbis ex coniugationibus singulis oriri totidem quoque elementorum species. Primò 27. quæ ad 9. reducuntur, hæc demum ad 5. Nos in ternione persistentes tria summatim deriuauimus: Vnum elementum scilicet ex connexu æquabilis cum perspicuo, qui sit veluti primarius aër. Secundum ex connexu inæquabilis cum inperspicuo vel opaco: idipsum primaria tellus appelletur. Tertium ex compositione æqualium æquali prodeat, in quo sanè residebit semper spiritus & intellectus à superiore dimanans ad vsque hæc inferiora iuxta ideam extremorum, nec non actionis & passionis omnis, quam in se complectitur. Hanc auram optimè, fomitemque innati calidi vel extremorum vinculum deinceps vocitabimus.

Elementorũ indefinitus exortus.

Itaque cùm sint partes vniuersi triplices, Cælestis mere actiua respectu inferiorum, Elementaris passioni subiecta, Aetherea verò actiuam facultatem obtinens versus inferiora, passiuam respectu superiorum.

Erunt & elementa triplicia in 3. singulis mũdi partibus ad huc confusa paulisper iuxta secundę creationis alteram partem.

- In cælestibus quidem
  - Lux perspicua cum humore æquabili.
  - Aequale cum æquali.
  - Lux opaca cum humore aspero vel inæquabili.
- In æthereis
  - Splendor perspicuus cum humore aspero.
  - Medium
  - Splendor imperspicuus cum humore aspero.
- In elementis & elementaribus.
  - Lumen vel color perspicuus cum humore æquabili.
  - Medium.
  - Lumen vel color imperspicuus cum humore aspero.

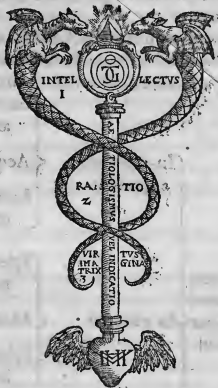
Ex hisce elementis indefinitis paulatim & tertia creationis species est absoluta: Vnde mox elemẽta in cælis, ęthere, & sublunari mũdi regione prodeunt.

Elementorum exortus determinatior.

Primò quidem aër, tellus & aura media, iam actu distincta, & suis limitibus circumscripta, mox & posterioris compositionis elemẽta ignis, aqua, & horum vehiculum medium: ex iisdem elemẽtis rursum humores corporum totidem & omnis mistorum secuta est generatio. Sed istæc alibi fusius & sparsim cum vsu venerint explicanda, nunc obiter retuli, vti omnem ascensus, descensus & conuersionis seriem ab æthnicis mutuatam cum rerum ordine naturali (meliore interim saluo iudicio) conferamus. Obseruabis itaq; sedulo mundorum trium tres quoque præcipuas partes, creationem triplicem, conceptum, progressum & partum, trium spirituum triplicem motum, trium principiorum triplicem qualitatem, tria elementa primæ & secundæ cõpositionis. quæ cuncta demum ad absolutam monadem referuntur.

Conclusio de Trinitate vniuersi.

Conclusio de Vnitate vniuersi.

DE

DE CIRCVLO SIVE CONVERSIONE EXEMPLARI *in rebus singulis vniuersi, rerumque caußis vsque ad elementa, ac primum in finibus vniuersi.*

CAPVT VI.

Epilogus antedictorum cum propositione nona.

ET HACTENVS quidem à Deo diduximus per mundũ triplicem vsque ad materiæ infinitudinem in rebus naturæ singulis, inque humanis animis distributorum ordinum classes, atque earundem analogias mutuas essentiæ, facultatum, actionumque specie congruentes. Vt hæc vel solæ sufficiant pro generalis illius Methodi elementis primis, quorum intuitu solo (absq; vlteriore præceptione scilicet) plurimos constat in magnos quandoque artifices euasisse.

Conuersio tertia pars exemplaris Methodi.

Verùm ea quæ modo protulimus vniuersa regressus quidem progressusque speciem, ascensus omnes atque descensus in exẽplari Methodo satis ostendũt: ipsam verò conuersionis imaginẽ ex vtrisque cõpositam, etsi intra se continẽt, minus tamen conspicuam præbet, nisi ex amborum pugnantium mutua vicissitudine vnius circuli perpetua ratio tum in rebus genitis, tum in rerũ caussis atque principiis, in toto simul ac partibus pari analogia monstretur.

Methodi exemplaris triplex ratio.

Omnis autem Methodi exemplaris ratio prima in Deo, naturaque opifice
collocatur. Posterior hac & imitatrix altera in humanis pectoribus superioris
aspectu sic viget & excitatur, vt ignis in naptha vel sulphure delitescens, ad il- 1
lud exurgit quod actu perpetuo viget incendium, viuacemque sequitur flam- 2
mæ exterioris afflatum.

Hæc rursus confusa primum Methodi species, & subita duntaxat impulsio- 3
ne progenita sedem paulisper in lubrico seruat, donec accedente rationis ad-
miniculo postremæ & solidioris methodi fundamentum solidum fiat. Cuius
robur vel ædificandis artibus cæteris, scientiisque ita cõueniat, vt nec fortunæ
ludibria, nec sophistarum inanes strepitus pertimescat; sed sit velut portus ab
accessu ventorum immunis, & vndæ: Nympharumque domus, vbi fessas vin-
cula naues contineant, & adunco pendeat anchora morsu.

Partes 3. exemplaris cuiusque.

Exemplaris Methodi, ac totius imaginis sunt partes præcipuæ duæ, ascensus, descensusque scilicet; qui quidem mutuè copulati absoluunt conuersionẽ vnicam, vel plenum circulũ, vt qui totius peripheriæ rationes intelligat, idem ascensus quoque & descensus, compositionis & dissolutionis speciem facilè in animo compræhendat, vel econtrario. quippe quæ sic innectant circuitus rationem, vti partes diuersæ inuicem, complexu mutuo vnum efficiunt compositum naturale.

Partitio dicendorum.

Pulchrè itaq; cõuersionis ideã in rebus omnibus assequemur, si per vniuersi
caussas partesque denuo processerimus, adiuncta passim demonstratione ru-
diuscula, quæ quendam circulum nobis aperiat. Primò in principiis mũdi re-
busque compositis, quarum syntagma loco sit exemplaris primi: deinde ex iis- 1
dem probet Exemplaris alterius rationem, cuius fundamento solidior tertia 2
sit ex-

3 ſit extruenda. Poſtremò vtilitatem quoq; huius ideæ vmbratilem paucis adhibeat, cuius illecebris velut incantamento magico faſcinatus animus ante non acquieſcat, quàm plenos pro ſcopo naturæ circuitus perluſtrarit.

Demonſtratio cõuerſionis mũdi in cauſſæ finalis genere.

At primùm exorſi à cauſſis extrinſecis, de finibus rerum pauca dicamus, prout in circulum omnes ſe mutuo conſequuntur, illamque progignunt Methodi ſpeciem in animis noſtris, quæ ſimpliciſſima eſt & cæteris prior ac περιαχοπικὴ nobis dicetur tertio libro.

Cauſſa finalis.

Id iſtic imprimis ſcire refert, quod cauſſa finalis vt finis exiſtit, in efficientis animo reliquas antecedat; vt autem effectus, ſit & iiſdem nunc re, nunc cogitatione poſterior. Idcirco cum cuncta ſub finis nomine ſint entia ſolius propemodum rationis, neceſſe eſt & effectrices cauſſas, & formam, atque materiem, ipſos etiam effectus artis, ſiue naturæ commutatis ſæpe reſpectibus, finalẽ inducere rationem. quare nec de finibus mundi; vel eorundem conuerſione mutua ſermo rectè inſtitui poteſt, quin idem ad mundi partes, ſiue materiem, ad formam quoque, & efficientem tacitè proferatur.

Relationis diuerſitas in genere cauſſæ cuiuſque.

Caput totius circuli Deus.

Illud verò non ſegniter expendendũ, quod quemadmodũ in defluxu rerum ſiue progreſſu ex vnitate in multitudinem totius hemicycli ſit caput primariũ Deus, idemq; finis & terminus in aſcenſu naturæ, vel animorũ à materie, per corpora, qualitates, animas, ad mentem & vnitatem: ita & in conuerſione omnium ſtatuendus eſt Deus vt centrum, idemque vt area quædam, vt ſphæræ totius circumferentia: hic quidem agendi potẽtia, & pulchritudinis radio infinitus, illic penes eſſentiam vnus & indiuiſus. Itaq; ſiue finalem ſeriẽ à nuda ratione pendentem in vniuerſo contemplemur, ſiue realem alteram, qua ſeſe effectus, & effectrices cauſſæ, tum ſub vnius compoſiti nomine, tum ſub materiæ & formæ diſtinctis ordinibus conſequuntur, vbique à Deo telam cõuerſionis exorſi, per eũdem merito & actiones, & ſtudia, ſermonemq; vniuerſum regere, & in eundem referre conabimur, donec inſtar lunaris globi à Sole digreſſi, & ad eundem conuerſi denuo, & lucis & motus orbem pulcherrimum abſoluerimus.

Relationũ circuli in ordine cauſſæ finalis.

Vnum hoc equidem mirari ſatis non poſſum, quòd in diuinis operibus ita ſint cõcinnata ſingula, vt idem medium ſæpe reſpiciat diuerſos ac penè contrarios ſcopos. Diuerſa quoque media conuerſim referantur ad vnicum finẽ, vnde cum in ordinibus quibuſcunq;, tria hæc ſemper occurrant; extrema duo & extremorum medium, vbi diuiſionis totius latitudo bipartita vel cõnexim ſub vnius medij nomine, vel diuiſim rurſus ſub extremorũ ambitu continetur: hinc ſanè cunctorum finium exurgit in vniuerſo maximè circularis ratio.
1 Nam modò referuntur infima quæque ad ſuperiora, tanquam ſuæ exiſtentiæ
2 vel actionis principes ſcopos: modò cõuerſim ſuperna videntur inſtitui infe-
3 riorũ gratia: modò extrema vtraq; propter vnius medij rationẽ, vel medium propter extrema. Vnde hæc analyſeos, atq; ſyntheſeos ratio in mente opifice, propter ſymphoniã triplicẽ, longè quidem pulcherrima eſt, ſed inexplicabilis mihi atq; mortalibus cæteris, quippe qui eius conſiliis non interfuerimus, ſed

rude

rude duntaxat veſtigium impreſſum animis habeamus: quod ſi oratione qualicunque nobis licet exprimere, dicam craſſiuſculè primùm, vt quondã Plato, mundum hunc vniuerſum ex vno verſum in infinitam pulchritudinem, ideoque Græcis κοσμόζετον κόσμον ex abundante ipſius opificis bonitate fluxiſſe, quam minus conuenerat abſque germine ſterilem in ſe ipſa permanere. Finis itaq; totius & opifex cauſſa eſt Deus, vel ſumma bonitas: idem & rationes formarum omnium eſſentialiũ, accidentalium, quantitatũ in ſe complexus, cunctorum quodammodo vt forma eſt generalis, atque materies. Vnde & mũdus propter Deum, vt gloriæ nimirum illius & maieſtati inſeruiat. propter eundẽ ſingula agit in mundo Deus; emittit ſpiritum ſuum, aufert, atque circumagit, rerum ortus efficit, interitus & conuerſiones mutuas. Hinc primũ mundi maioris gratia creatus eſt minor, & propter minorem ipſa Reſpublica, vel ecõtrario propter Reipublicæ mundum, propter artes atque ſcientias homo: propter hominem mundus maior: & rurſus in ſingulis minora propter maiora, & media: maiora conuerſim minorum gratia, vel medium propter extrema, & hæc propter mediũ. Ita enim inſeruiunt animabus corpora, corporibus animæ, ſed vtriſque ſpiritus medij. ita formæ figura inſeruit atque materies, materiei forma, vtriſque proportio; vt non ineptè mundũ conſiſtere ex mutuo debito arbitremur, licet alia quadã ratione inferna ſummis debeant, alia verò ſuprema infimis, vel vtraque medio. Superiora hoc etenim ex amore debẽt, vt inferiora queq; perficiant. Quod debiti genus ad agẽdi conditionẽ magis eſt referendũ. Inferiora quorũ cõditio magis paſſibilis eſt, ſupernis ordinibus recipiẽdi promptitudinẽ atq; obſequiũ debent. Media tandem extremis, vt ſint in actione, & paſſione qualibet vinculorũ loco, viamque deducant ex ortu interitũ verſus, ex vno contrariorũ in alterum, per cõmune ſymbolum in analogia mutua & proportione cælatũ. Rurſus inter extrema ſummæ naturæ faſtigiũ Deus, in omnes inferiores ordines agit: à nullo accipit, neq; patitur quicquã. Omnibus contra ſubſtrata materies patitur tantũ, reuera nihil agit licet actionis modũ ſępe peruertat, iuuet atq; prępediat, quę nõ tã per ſe videtur facere, quàm per cohęrentẽ qualitatẽ, quæ quaſi ſuperior corpore, & quantitate à Metaphyſicis æſtimatur. Quicquid eſt intermediorũ graduũ, omne id partim actiua, partim virtute paſſiua pręditũ ea neceſſitudine cõparatur, vt agẽs omne in agẽdo pati viciſſim, & quæ patiũtur agere videamus, vti ſeſe mutuo quærãt, amentq; ſingula, vel fuga & odio proſequãtur: Vnde illi attractus repulſuſq; perpetui aſcẽſus, atq; deſcenſus, miſturæ, & miſturarũ dialyſes, ortus, interitus, augmẽta, decremẽta, & in naturarũ genere quouis, cõtrariorũ perpetuæ quędã viciſſitudines.

Finis mundanæ fabricæ iuxta Platonem.

Demonſtrantur circuli in genere cauſſæ finalis vniuerſi.

Mundus ex mutuo debito conſtat.

Quid ſuperiora debent.

Quid inferna.

Quid media.

Quòd ſi particulatim in longa finium ſerie, eundem & primum cernere & nouiſſimum voles, refer te ad ſubiectam tabulam. Et per intermedias claſſes aciem vltro, citroque raptam circumage: adiuncta paſſim ſi libet iuxta finium reſolutiones & diuiſione Dialectica, qui ferè Platonis mos eſt, vt in artis noſtræ conſtitutione plenius demonſtrabitur.

Particularis ſynthesis & analyſis demonſtratio in opificio vniuerſi.

Circularis ratio ſiue conuerſionis idea in finibus vniuerſi.

L Finis

Finis efficiens & cunctorū princeps Deus.

Huius bonitati, sapientiæ, & fecundissimæ pulchritudini conueniebat Mundum sibi creare similē, qui vnitate simul ac trinitate rationem opificis sui, & maiestatis in fandæ gloriam testaretur.

- 1 Vt sit, id est essentiæ ipsius summa perfectio, quæ in rerū circuitu plenius, & contrariorum mutua conuersione spectatur.
  - Huius finis gratia vita requiritur triplex
    - Animalis
    - Vitalis
    - Naturalis
  - Propter vitam actio triplex
    - Animalis
    - Vitalis
    - Naturalis
  - Propter actionis genera tria facultates totidem
    - Animalis
    - Vitalis
    - Naturalis
  - Propter facultates, anima & forma vnica sed triplici ratiōe distincta
  - Propter animam corpus similiter diuisum in sedes tres.
    - Cerebrū animalis fac. & rat.
    - Cor vitalis & irascib.
    - Hepar concupis. & naturalis.
  - Propter vtriusq; cōnexum spiritus triplex
    - Animalis.
    - Vitalis
    - Naturalis
  - Propter particulariū animaliū cōpositiones ex anima, corpore, Spiritu communis anima, corpus & Spiritus vniuersi.
  - Propter cōpositionem omniū cōmunis amor
  - Propter amorē Deus eiusdem fons & ratio prima.
- 2 Pulchritudo, id est, vt cum aliis sit, quæ maxime per progressum explicatur ab vno in multitudinem.
  - Propter hanc, prima distinctio in ternarium fluens
    - Mūndi maioris
    - Mundi minoris
    - Mundi minimi seu reipub.
  - Propter ternariā distribut. primā altera cō similis subdiuisio in nouenarium descendens, vbiq;
    - Partis incorporeę.
    - Spiritalis
    - Corporeæ
  - Propter nouenariā sectionē vlterior distributio in 27. per conceptum alterius ternarij in singulis nouē
    - Supremorū ordinum
    - Mediorum
    - Infimorum
  - Propter diuisionis membra singula diuinæ requiritur pulchritudinis radius, ideas in se depictas continens à summis ad media vsque pertingens.
  - Propter hunc ipsum radium vnus ac idem multiplex amor.
  - Et horum omnium gratia omnis vnitatis ac multiplicitatis punctum vlterius indiuisum Deus
- 3 Conseruatio essentię vt pluribus consentiat vnumquodque, quod maxime fit per regressum ex multitudine in vnitatem.
  - Huius itaque gratia concentus primo requiruntur Mūdorum trium, Maioris, Minoris, Medij.
  - Propter hunc concentus partium spiritualium corporearum atque incorp. & rursus supremorum, mediorum, infimorū ordinum.
  - Horum gratia cōnexionis forma, vt ordo, numerus atque proportio.
    - Substātiarum
    - Proprietatū,
    - Accidentium
  - Propter ordinem excluditur ab vniuerso, & vacuum & priuatio omnis & penetratio dimensionum
  - Horum gratia iunguntur similia similibus, contraria contrariis & ex coniunctis iterum fit pugna & dissolutio noua.
  - Omnium ratio & fons in Amore, Amoris autem in omnium architecto Deo.

Verum vt totius resolutionis, cōpositionis, atq; circuitus ordo sit explicatior, ad mundi species singulas conuertamur, spectantes in omnibus tribus trium præcipuarum partium analogam rationem, & vbiq; finium relationem triplicem vel ad infima quæq;, vel ad suprema, vel media; sic enim sub vniuersali priore & particularis finium circulus elucescet.

Finalis itaq; conuersio est

In Mūdo maiore

	CVM RELATIONE INFERNOrum ad suprema tanquam fines.						CVM RELATIONE SVPERNOrum ad inferiora tanquam fines.				
Continentium	DEVS omnia continens	Mūdus intelligibilis & incorp.	Celestis regio	Aetherea regio	Elemētaris regio	* Mixtio	Propter misturā & gñrationē elementa	Propter elemētorū agitationē influxus æthereus	Propter omniū inferiorū vitā cælestis influxus	Propter sensibilē machinā insensibilis	Omniū causa DEVS.
Vinculorum	Vinculorum & medij cuiuscunq; resolutio per extremorum analysim est manifesta. Similiter & relatio finium mediorum ad extremos, vel extremorum ad medium, per relationem extremi ad extremum.										
Contentorum	DEVS seipsum cōtinens vt circuli centrum	Angeli	Motrices intelligētiæ	Demones bohi	Animæ	* Mista.	Propter corpus anima	Propter animas dæmones seu genij	Propter genios intelligentiæ superiores	Propter intelligentias Angeli	Omnium gubernator DEVS.

In Minore

	CVM RELAT. AD INFERIORES ORDINES.						CVM RELATIONE AD SVPERNA.		
Continentium	Viscera vt cor, cerebrum, hepar	Propter viscera vasa vt arteriæ nerui venæ	Propter vasa musculorū carnes	Propter musculos ossa & ligamenta	Propter hæc oīa humores cibi, potus & elemēta	* Vita corporea.	Propter vitam corporeā humores & ptes	Propter externarū partium nutritionem, vitam, sensum & motum, vasa triplicia.	Propter vasa triplicia, viscera sunt instituta.
Vinculotum									
Contentorum	Faculrates animę tres principes, vitalis, animalis, & naturalis	Propter principes facultates, ministræ, & deferentes	Proprer has ipsas rursus in partibus singulis potentię singulares	* Vita interior multiplex	Proprer vitam multiplicē vniuersi particulariū organorum excipientium vitæ.	Propter infimi ordinis potentias deferentium partium facultates	Propter deferentium facultates, facultas princeps.		

In repub. & sciētiarū constitutione

	CVM RELAT. AD INFERNA.				CVM RELATIONE AD SVPERNA.		
Continentium	Populus	Magistratus	Princeps	* Vita reipub.	Princeps	Magistratus	Populus.
Vinculorum							
Contentorum	Vsus viuendi	Leges & edicta	Notiones legum	* Vita reipub. interior	Notionum gratia leges & edicta vt has confirment scilicet.	Legum gratia vsus viuendi & consuetudo	

Licet tibi hoc diagramma pictum si voles ad instar primarum classium discursu triplici in conuersionum circulos exarare, licet quoque analogiam omnium interpunctorum mutuam assignare, vt & in humana fabrica & in ciuitate hominum sint singularium partium communissimæ rationes, possintque dici in homine partes cælestes, æthereæ, & elementares. Similiter in mundo maiore & viscera, & vasa, & partes quæ horum influxu nutriantur: possis & in Republica (quemadmodum ostendimus suprà) suum caput & ventrem constituere, suos angelos, dęmones, atque inferioris ordinis animas, & sic in cæteris, vt omnis idea per omnes exactè diffusa pelluceat.

Eadem demonstratio in hominis opificio.

Sed particulares analyses, ac syntheses istiusmodi in rebus naturæ sunt infinitæ. Quarum omnium loco vel vna sufficiat, quæ hominē proponit vniuersi medio constitutum, sed creatione postremum, conceptus interim, vel finis ordine primum quodammodo, si præsertim eius quæratur ratio, cur oportuerit ipsum ex anima simul & corpore conflari in vnius speciem animalis. Statuatur etenim pro fine potissimo æterna beatitudo, quam promereri debeat homo per imitationem artificis sui: mox ille primarius scopus in tria præcipua munia dissoluetur, Iustitiæ scilicet, fortitudinis, & temperantiæ. Quæ omnes vnius prudentiæ augustiore ambitu continentur: vel duobus certè capitibus, quorum in Euāgelio Christus meminit, Affectione erga Deum, & proximum quemque. Horum gratia sedis constituendæ necessitas sequitur in orbe hoc sublunari, deinde & corporis animæque coniugium intercedente spiritu, sed propter hæc tandem creantur & vitæ duplicis fundamēta, Naturalis quidem in substantia atque ordine rerum naturalium, cui extructa est scala à mistis corporibus, per elementa, ad ætherem, cælestemque regionem: Rationalis vitæ, in rerum ordinibus atque substantia, quæ mundum formant intelligibilē: cui patet ascensus descensusque machina, per intellectum & voluntatem, à figuris & qualitatibus, per animæ vires, & Angelorum gradus, vsque ad supremum scalæ vtriusque verticem Deum. Sed de his alibi fusiùs dictum. Nunc tantum vt caussæ finalis circulum faciunt, à nobis exēpli nomine repetuntur.

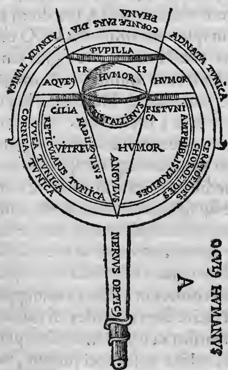
Nec est quod quenquā magnopere pigeat, si progymnasmatibus istiusmodi iusto prolixius immoremur, cùm horum viuax contemplatio tantum non operis ardui vsus polliceatur immensos, sed & præfectis Dialecticorum spinis, & præceptorum infinita multitudine, viarum omnium inæquabilē tractum, paulatim explanet ac leuiget, vt antè diuisionis artē discurrere consuescamus, vel à carceribus vsque ad optatam metam: vnum itaque prædictis exemplis adiecerim lubens, quo quisque in suis negotiis confusam hanc analyseos naturalis, atque syntheseos speciem quàm maximè studeat imitari.

Demonstratio medica finalis resolutionis in oculi structura.

Inter humanæ fabricæ partes ante oculos oculi structura pulcherrima statuatur. Eiusq; anatome à brutorum ruminantium oculis admodum differēs, contrà quàm à Vesalio proditum est: vbi sanè & finium mirabilis ordo se manifestat. Videtur enim in brutis eiusmodi quo ad visum natura hunc præfixisse sibi ceu principem scopum, vt quoties velint, vel in altissima nocte, videant

semper.

ſemper. Homini verò & auium plurimis nihil hoc opus fuit, ſed tantum vt viſus interdiu ſit perſpicax, minimè laborioſus tamen, totius autem figura organi cum vultus decore potiſſimum, & cum humanæ ſpeciei maieſtate conſentiat, cuius gratia id ſapienter inſtituit; Primum, vt inſtrumentorum vtrique ſit iuſta quantitas, quæ capiat ſpiritus quantum ad actionis potentiam ſat ſit; verùm in illa exterius prominente totius ſphæræ particula, palpebrarum tarſi in brutis ſic committuntur, vt ad figuram orbicularem nonnihil accedát. Qualis profectò ſpecies vt eſt venuſta in brutis, in homine prorſus terribilis, & minus honeſta ſpectatur, quare ad oualem potius ſpeciem cõpreſſis ciliis, debuit mox & ille perſpicuus in interiore corneæ parte circulus iridem, atq; pupillæ foramen oſtẽdens, minor effici, quàm pro totius ſphæræ, vel cryſtallini humoris proportione conuenerat. Nam vt hoc obiter demõſtremus, cùm cryſtalloeidis humor primum ſit viſionis inſtrumentũ, debet idcirco eius eſſe rata proportio, tum ad totam ſphæram, tum ad foramen vueæ, vt quibus ſuperioris orbis eſt æqua capacitas, ſit & humoris cryſtallini quantitas eadem. Quæ rurſus ea ſit magnitudinis vel diſtantiæ ratione erga pupillam, & neruum opticum, vt viſus radij ſtatim exorti à foramine nerui optici (quod circa inſertionem magis inſtar puncti conſpicuum eſt, & plurium imperitorum oculos hactenus ſubterfugit) ita procedant ad extimam vndique pupillæ circumferentiam, vt cryſtallini ſuperficiem illorum ſinguli vna duntaxat parte contingant, ſitque communis angulus qui ſphæræ vtriuſq; latera complectatur, externaſq; ſpecies cum internis rationibus ita componat, vt totę in totis diffuſæ ęquabili lege ſpectentur. Sed magnitudinis ratio, in humore cryſtalloeidi, non ita potuit hominibus concinnari, vt idẽ ſatis ſit amplus, pro ratione ſphęrę totius, quæ ferè ęqualis eſt nobis cum ouilli oculi magnitudine. Idemque in centro conſtitutus, ratam analogiam anguli ſeruet ad pupillæ foramen, quod iuxta conceptum prioris ſcopi minus effectũ eſt, quàm orbis totius proportio requirebat, ſi cæterorum animantium oculos obſeruemus. Nam ſi cryſtalli orbem in centro totius poſſe conſtitui voles, iam maior erit is angulus qui à neruo optico, per cryſtallinam circumferentiam tendit, eo qui ab eodẽ neruo producitur ad pupillæ anterioris extimum cyclum. Meritò itaque in hominibus cryſtallinus humor, verſus anteriora promouetur, vt quod fieri ſolius magnitudinis ratione non poſſit, diſtantiæ modus abſoluat. Contrà in ru-

minantium genere, proposita similiter & venustatis, & vsus ratione, quæ pro animalibus istiusmodi requiratur, certa est proportio horũ trium, pupillæ scilicet, orbis crystallini, & totius continẽtis sphæræ. Est & habitudo mutua talis, vt sphæra tota in duas posteriores æquales pulchrè diuisa, per arachnoeidem vel ciliarem tunicam, crystallum exactè in medio statuatur: cui sustinendo à tergo incumbit vitreus humor, à fronte aqueus: quorum hunc crystallini nutrimentum idoneum, illum vt eiusdem excrementum plurimi putant. Nam quia vsus hic erat potissimus, vt noctu simul atq; interdiu queant conspicere, idcirco maior est illis ingenitus fulgor colorum multiplicium, qui circa insectionem optici nerui, in vuea tunica, sub amphiblistroeidi cõspici solẽt. Nam licèt humanis oculis, præsertim quo fuerit tenerior ætas, suus sit quoque eodẽ in loco splendidior color, hic tamen ad rubrum magis, atque sanguineũ vergẽs, vniformis apparet, à reliqua vuæ internæ specie, quæ ferè nigerrima est, summopere dissidens. Contra quadrupedũ oculis hic miris modis euariat, fulgorisque misturam ineffabilem repræsentat, ex viridi, fuluo, rubro, atque cęruleo, argenti, vel auri bracteæ, vel certè cælestis iridis formæ non absimilem. Itaque pro actionis necessitudine oportuit planè hác lucidam vueæ partem crystallino orbi interdum propiorem fieri, interdum longius dissidere. Nam si æquè propinquus sit interdiu, atq; nox ipsa cõpellit, fortassis propter æqualẽ difformium luminũ permistionẽ, minus conspicient, vt si quis lucerna per diẽ accẽsa videre seriò velit. Motũ itaq; voluntariũ adiungi decuit, cuius arbitrio per hũc splendorem videant noctu, per diem tamen idem splendor nihil officiat. Quod ea ratione effectum est, vt supra senarium musculorum numerum, humanis oculis congruentem, adderetur in brutis quadrupedibus, orbicularis septimus. Qui à postica totius orbis oriũdus, ante ingressum nerui, antequam sphæræ percurrat medium, inferatur. vnde & contractione sui figuram orbicularem, cùm velit nonnihil in oualem redigens, à longitudine subtrahat quod latitudini sit tribuendum; quare admouẽtur propius crystallino colores in postica vueæ apparentes, vt facilè deprehendes, si canum atque cattorum oculos contẽplère, præsertim vbi vel ira commoti fuerint, vel ad captandum aliquid acriùs excitãtur. Sed cùm in naturæ minutissimis rebus summum vbique sit artificium, & resolutionis ratio difficillima, hæc ego duntaxat crassiore minerua protuli, vt rerũ varietate, fluctuantes animos recreem, vtque

Oculorum fulgor in homine.

In quadrupedibus.

Vsus antedictorum.

vtque quibus & ocium & cogitãdi animus sufficit, iisdem, huius doctrinæ adminiculo, scandendi altius paulo, & gnauius expendendi singula, relinquatur occasio. Longum foret in hoc exemplo perfectum circulum demonstrare. Sed quoniam per vtilitatis & pulchritudinis occursum mutuum, ex antè traditis facilè colligatur, cuius conuersionis Amor velut præcipuus dux & gubernator existit; volo me tandem ad huius æternos ignes & non violabile numẽ erigere: vt quæ sit totius conuersionis efficiens caussa, vtque & in efficiente principio vniuersi, non minus quàm in conceptu finium ratio quædam circuitus, vel rerum circuli demonstrentur.

De conversione eadem in cavssa *effectrice vniuersi, deque Amoris circulo.*

Capvt VII.

AMORIS ratio per mundi principia, caussas, atque segmenta sic distribuitur, vt eius ascensus, descensus Peripheriæ, in horum singulis ita refulgeant, quemadmodũ in mũdo maiore Solis viuificus calor, & rationalis animę vis in humano corpore, ex particulariũ quarundã imaginũ reflexu, & actioni suæ substratis partibus elucescit. Est enim caloris præcipua sedes in sphæra titania, vt rationalis animæ in humano cerebro. Vtriusque tamen dimanationis impetum nulla in toto particula subterfugit, quin omnes pro suo modulo virtutis eiusdem, & luminosi radij participes fiant. Ita & Amoris primariam cathedram in mundo quidem intelligibili collocamus, qui sit velut vniuersi caput, à quo deinceps procedũt radij in continuum tres: Bonitatis, Amoris, & Pulchritudinis. Ita quidem in defluxu diuinæ virtutis hæc tria mutuo copulantur, vt qui velit disiungere, idem & à corporibus animam liberet, & ab vtrisque spiritum. *Amoris sedes.*

Quod enim est vniuerso corpus, id penẽ in idearum propagine pulchritudo; quod anima corpori, id pulchritudini bonitas, vt gẽma in cyclo fului spectabilis auri. Quod autem in vita cuiusq; spiritus omnia fundens & copulans, id amor est bono pulchroque inuicem copulatis. Namque & dextra sinistris, superna infimis colligat, æqualia æquabilibus fouet, contrariis contraria pellit, extrema per medium vel sursum corripit, vel deorsum præcipitat, dum reuoluta penitus orbis perfecti imaginem assequantur. *Pulchri & boni comparatio.*

Nec malè idcirco Amorem nominant boni pulchrique desiderium, ne frustra cum pictoribus vbiq; iunctã Cupidini Venerem exprimamus. Vix enim amoris indolem rectè perspicias, nisi & bonitatis, & pulchritudinis formã vnà spectandam proposuerimus.

Primùm quo ad naturam boni pulchrique, in rebus omnibus interna perfectio producit externam. illam vt bonitatem, hanc verò vt pulchritudinem possumus appellare: vt sit intrinseci boni exterius pulchrum, velut latentis

animi

animi figura magis conſpicua: aut velut ſpectabilis flos, vel tanquam diei prę-nuncium illud crepuſculum matutinum, & Tithoni croceum linquẽs Aurora cubile; cuius illecebris & lenocinio, occulta bonitas confeſtim rapiat intuẽtes: præſertim cùm nos oporteat paſſim, ab apparẽte foris imagine duci ad rerum abditas formas, & à ſenſibili pulchritudine, ad intelligibilis notionem.

Bonũ vel vtile pulchro coniunctiſsimum. Quin vt verbo expediã, ita me hercule bono vel vtili, coniuncta eſt pulchri vel decori ratio, vt vix humana cogitatione, nedum natura dirimi poſſit. Teſtis mihi inſignis eſt M. Tullius in Oratore, vbi vt in oratione numerum decentẽ, *In rebus natura.* ſimul atque vtilem probet, verbis his ferè aut conſimilibus vtitur: Quemad-» modum in rebus cæteris, natura eſt fabricata; ſic & in oratione, vult ea quę ma-» ximam vtilitatem in ſe contineant, eadem habeant & dignitatis plurimum & venuſtatis. Nam ſiue ad mundi totius ſtatum oculos cõuertamus, vbi cælum rotundum, terra in medio vt centrum, vi ſua nutuq́ue teneatur, quam circum errãtes ſtellæ ſeptem, quorum Sol medius Lunæ per certas periodos & lumen » & vires impertiat. Hæc tantam (inquit) vim habent, vt paululum immutata » cohærere non poſſint, tãtam pulchritudinem, vt nulla ſpecies ne cogitari qui-» dem poſſit ornatior. Refer nunc animum ad hominum vel cæterorũ animalium formam, figuras arborum, lapidum, metallorum. In ſingulis primum neceſſitati natura conſuluit, nuſquam tamen eſt vlla pars niſi venuſta. Linquamus naturam arteſque videamus, ita in nauigiis, domibus, tẽplis, ea quæ conſtruendis his ſunt neceſſaria, habent & illam in ſpecie venuſtatem, vt non ſa-*In artificialibus.* lutis ſolum, ſed voluptatis etiam cauſſa inuẽta videantur. Ita Capitolij faſtigiũ » (vt verbis ipſius vtar) non venuſtas, ſed neceſſitas fabricauit: vtilitatem tẽpli » faſtigij dignitas conſecuta eſt. Tandem ita concludit: Clauſulas atq; interpun-» cta verborum, animæ, interclusio atque anguſtiæ ſpiritus attulerunt. Id inuen-*In Rhetorica.* tum eſt ita ſuaue, vt ſi cui ſit infinitus ſpiritus datus, tamen eum perpetuare » verba nolimus.

In arte Gymnaſtica. Nonne eadem ratio effulget in arte Gymnaſtica? Celer in omnem poſitionem corporis motus arcendæ vel inferendæ plagæ maximè neceſſarius, quem pulchritudo ſic è veſtigio ſequitur, vt ipſi ſpectantes dubitent, num eius tam multiplex ratio propter decorem magis, an propter vtilitatem ſit inſtituta. *In Muſica.* Quid verò de arte Muſica loquar? cùm vel in cithara vel inſtrumentorum perfectiſſima chely, propter differentias vocum, interuallis chordarũ, ſiue manubrij ſingulis, ſui ſeruandi ſunt peculiares digiti: Nonne concludes vbique, leges eaſdem & promptitudinis vſum, & certã decori prodere rationẽ? Certè in rebus vniuerſis, propter bonum & formam intimam, figura quædã elucet, atque exterior pulchritudo, propter pulchrum exterius, vis intrinſeca; propter vtrunque Veneris filius conuerſionis mutuæ gubernator.

Pulchritudinis ratio. Coniunctim igitur de bono & pulchro verba cedamus, vt quorum mirificus ſplendor, cum amoris radio præſtẽt vnius influxus ſpeciem, quæ nihil ſit aliud quàm exemplaris ſummi, vel ideæ principis actus quidam perpetuus, ex ſuo quodam corpore, ſpiritu, animaq́ue conflatus, velut ſplendor diuini vultus, in quo

quo depictæ ſunt rerum omnium ſeminales rationes.vnde in conuiuio ita definit Plato,pulchritudinem eſſe gratiam quandam viuacem,& ſpiritalem Dei radio illuſtrante,Angelo primum infuſam, inde & animis hominum , corporumque figuris,& vocibus,quæ per rationē, viſum,auditum , animos moueat atque delectet,oblectans rapiat,rapiens inflammet amorem. Ex quibus patet eandem ſpectari magis in auribus,oculis,mente,formarum,figurarumque & facultatum ordinibus,modo ac proportione conſtitui.

Iuxta Plotinum paucis deſcripta eſt pulchritudo,vt vna quædam ſit gratia, ex plurium concinnitate reſultās . ſed quæ in animis ſiue ſpiritibus,virtutum atque ſcientiarum concordiam comitetur: in corporibus colorum & figurarū optimā ſymmetriā.Vnde in Tuſcula. quæſt. lib.4. ſic meminit Cicero: Vt corporis eſt quædam apta figura, cum coloris ſuauitate, eaque dicitur pulchritudo: ſic in animo opinionum iudiciorumq; æquabilitas & conſtantia, cum firmitate quadam virtutis,vim ipſam continens, pulchritudo nominatur. Has Academicorū definitiones carpunt ineptè plurimi, cum quòd propter pluralitatis rationem Deo minùs congruere videantur,quippe qui nullam compoſitionem in ſe admittat,tum quòd in tactilibus quoque & guſtatilibus , olfactibilibuſque rebus,ſit qualitatum harmonia,quam Amor & pulchritudo per guſtum,tactum,atque olfactum manifeſta conſequatur. Sed excuſari veterum definitio quàm facillimè poteſt , quod in Deo,& formis abſtractis à materie, etſi nulla reuera ſit compoſitio,eſt tamen in Deo per modum vnius,agendarum rerum multiplex ratio:cuius & formæ inferiores participes fiunt. Sed eadem ratio in rebus corporeis paulatim fit multiplicior ſecundum verè paſſibilem modum. Quod autem & olfactui,& guſtui,tactui,ſuus ſit pulchritudinis ſenſus,omnis hæc bruta affectio quædam , & à diuini amoris commercio prorſus vt aliena negligitur, niſi ad rationis legem , vitæ & cognitionis fructū neceſſarium,ab hominibus referatur:vt eadem ſanè non tam per ſe ſit improba,quàm propter abutentium improbam voluntatem. *Pulchritudo corporea.*

Pulchritudo itaque,& voluptas incorporea laudanda eſt nobis tanquā ſimpliciter bona: Corporea verò vt bona per accidens,ferè modo quo medelæ bonæ;quia vt teſtis eſt Ariſtoteles Ethicorum 7. Voluptates corporeæ dolorē adimunt vehementem,vel intemperiei ad ſuum contrarium reductione demulcent.Omnis autem medela eò magis eſt expetenda,quò morbo maiori opituletur. Quare cùm corporeæ voluptates vehementiorū paſſionū ſint medelæ, fit magis multo,vt hæ voluptates à vulgo,atque ardētius expetāntur illis, quæ nō vt medelæ,ſed propter ſe tantū deſiderātur. Quin vt eiuſdē abuſus conſtet penitior ratio vniuerſa, hæc ſanè in animorū delapſu ad corpora maximè collocetur. Quia etenim pulchritudo interior per res ſenſibiles pulchras à ſenſu primū exteriore percipitur,ſitq; iuxta Platonicos aſcēſu lapſus multo facilior: *Omnis pulchritudo bona.* *Abuſus ratio in appetitu pulchri.*

Facilis deſcenſus Auerni,
Sed reuocare gradum,ſuperaſque euadere ad auras,
Hoc virtutis opus,

Idcirco plurimi priusquam internam rebus pulchritudinem degustarint, in antè percepta voluptate figuntur: vnde ceu temulenti, aut veternosi redditi ad veræ voluptatis reminiscentiam perduci minimè possunt; fitque vt his eueniat quemadmodũ ferè afflictis morbo colico vel pleuritide fieri solet, qui cum fomentis calidis, vel cataplasmatibus istiusmodi mali rabiem se posse putant extinguere, eo quòd momẽtaneam recreationem, siue doloris quoddam lenimen digestis solum halitibus experiantur; morbi tamen primariam caussam, & fomitem ex attractione humorum magis accumulant, vnde & paulo pòst dolor cum febri iuxta conuersionis circulum ampliùs incrudescit. Quod & in hydropicis liquidò constat, si sitientibus potum offeras copiosum; in febre ardenti obstructionibus complicata, si aquam frequenter frigidã bibant; in ophthalmia, si sæpè narcoticis dolorem ab inflammatione partum velis obtundere. Nam & in amoris œstro, qui sese per ætatis ludum, perque libidinis explementa, morbo suo se prorsus mederi posse existimant, eiusdem potius perennem circulum trahunt: dum ex libatis corporum voluptatibus, ipsa magis brutescens anima, ad sensus à ratione delabitur, & graui iamdudum saucia cura, vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Quæcunque de pulchritudinis circulo à sensibilibus rebus, ad spiritum animamque interiorem, & hinc vicissim per spiritus, ad sensus corporeos explanaui, eadem de pulchritudinis sobole, siue Amore intelligas velim. Primo etenim externæ pulchritudinis vis sensum percellit exteriorem, præcipuè visum: vnde poëta: *Vt vidi, vt perÿ, vt me malus abstulit error.* Sed multo expressius Georg. 3.

Appetitus circuli ex desiderio pulchri.

De Amoris circulo.

Amor ex aspectu nascitur.

Carpit enim vires paulatim, vritque videndo
Fœmina, nec nemorum patitur meminisse, nec herbæ.

Circuli demonstratio.

A sensu externo per harmoniam sensibilem concitato, spiritalis rerum spectatarum pulchritudo spectantis spiritum cõmouet, qui mox receptã speciem animæ quoq; cõmunicans, facit vt & concentus intrinsecus rei perceptæ concentum internum maximè, siue percipientis formam pari proportione afficiat. Verùm impressæ rerum pulchrarũ imagines sæpè etiam à leui quacunque occasione mouentur, motaque forma principe turbatur spiritus, à spiritu sensus externi denuo, vbi rursus apparet mox præcipitium maius à nobilioribus sensibus ad magis ignobiles; ab olfactu ad gustum, ab auditu & visu ad tactum improbum, ab osculis ad complexus & gradum vltimum voluptatis. Quem vt philosophi pro summæ ducunt amentiæ siue furoris specie, Medici pro comitialis morbi siue conuulsionis quadam imagine: ita vulgus turpiter contrà pro summæ voluptatis, & absolutæ in amore beatitudinis cumulo expetiscunt. Sed vt à pulchro ad pulchritudinis appetitũ prouehamur, Amorem Veneris potentem filium, cælo terraque metuẽdum, pariter ac colẽdum docet illa percelebris sacri Poëtæ vox:

Amor.

Nate meæ vires, mea magna potentia solus:
Nate, patris summi qui tela Typhoëa temnis.

Orpheus

Orpheus proinde in Argonauticis, Amorem vt mundi Genium, vt magnum Deum, & antiquissimum laudat. quippe cùm Chaos ante mundum posuerit, ante Saturnum, Iouem & cæteros Deos: Amorē sanè in sinu ipsius Chaos constituit; eundem adeò sic definiens, vt sit principium, quo res informis, ornamentum sui seu κοσμόν, perfectionemue desiderat. Cui & illud Maronis consonat: *Ortus Amoris.*

Vulcani Martisque dolos, & dulcia furta,
Atque Chao densos diuûm referebat amores.

Vbi sanè & tria mundi principia tacitè visus est insinuasse: Per Martē, agendi principium subintelligens, veluti formam. Per venerem, passionis vim, siue materiem, agentibus formis vbique substratam. Per Vulcanum, omnia connectentem spiritum, vel proportionē mediam. Licebit eadem ratione subaudias in creatione quæ deinceps fuit, aërem, terram & auram mediam: similiter ignem, aquam, & vtriusque ineffabilem quandam substantiam copulatricem: in creatione postrema cælestem æthercam ac sublunarem regionem, & in omnibus tandem medium vnicum, inter extrema duo, quorum coniugio primum occurrit Chaos, seu mundus indefinitus. Ex confusa pulchri idea, nascitur amor: ex amoris conuersione, plena perfectio, vti mox ostenditur. *3. Mundi principia à Virgilio designata.*

Hæc definitio velût rebus duntaxat creatis cōpetens non tantum à Socrate in Platonis conuiuio refutatur, sed & Christiano sensui non admodū quadrat, cùm in ipso quoque opifice Deo, erga mundum, & res creatas amor sit vehementissimus, atque ex eodem, per mundum cuncta, in eundem mundi architectum rapere videatur.

Crassius multo Lucretius, & Epicurei dogmatis professores, ex parte amantis, desiderium esse definiunt, quo amans se totum in amati speciem transferre conetur: ex parte amatæ, quo tota totum amantem capere gestiat, vt in reginæ Arthemisiæ liquet exemplo, quæ Mausolei cineris haustu vnum se quiddam cum viro facere cogitabat. *Amoris definitio per Epicureos.*

Sed Physica magis ac naturæ consentanea citatur Medici Erixìmachi descriptio & aliorum plurium, quos gratia breuitatis omitto: cum quòd iisdem definitionibus ad integritatem desit aliquid, tum quòd Amoris omnē potentiam, vel rationem eius expromere neque propositum nobis sit hoc loco nec necessarium: sed ex peruagatis requiram paucula, vt sit orationis continuum filum: plura verò ex nuper inuentis ratiocinari debeam, quæ ad Amoris probandum circulum sint necessaria.

Opportunè igitur Hierothei sententiā in demonstrationis subsidium adferemus. Ait enim Amorē esse vim insiticiam, quæ superiora mouet ad inferiorum prouidentiam; inferiora, vt versus sublimia conuertantur; æqualia denique ad socialem inuicem sui communionem. Ea nimirum tam proba est definitio, vt multi locutum putent de anima mundi: plures autem & Christiani maximè, gustum habuisse quendam diuinæ trinitatis existiment, *Hierothei sententia de Amore pulcherrima ad rationem circuli maximè quadrans.*

M 2 deque

deque illo Amore hæc ſtatuiſſe, qui in diuinis perſonam tertiam, ſeu ſanctum Spiritum repræſentat. Verùm vtvt hæc ſint, pulchrè admodum totiùs circuli ratio, quæ in Amore eſt, & per eundem in vniuerſi rebus efficitur, ſub definitionis iſtius ambitu continetur, dum à ſupernis deſcenſus aperitur verſus inferna, & ab iiſdem inferioribus verſus ſuperna recurſus, donec per media extremorum mutua cõuerſio peragatur:

Amoris ratio per Auctorē ex antè traditis.

vnde meo quidem iudicio Amorem rectiſſimè ſtatuas, vt deſiderium quoddam boni pulchriq́; vel bonitatis per pulchritudinem ipſam, conferendæ vel accipiendæ ſcilicet. Et conferēdæ quidem in ſuperioribus: Recipiendi in inferioribus magis. Cuius poteſtas velut vnius ſit magnitudinis dimanatio, cuius punctũ vel apex ſit primus in Deo, progreſſus per mũdum triplicem tripliciter diſtributum, finis autem in ipſa materie: cuius denique actualis quædam ſit, infinitudo circa verticem; Potentiæ mere infinitudo circa materiem: Connexionis virtus infinita, per omnes naturæ intermedios gradus. Huius enim effectus prior eſt vniuerſum. Amor enim, teſte Dionyſio, non permiſit regem omniũ ſine germine permanere.

Amoris vis immenſa.

Idem propagandi ſtudium ab auctore primo in omnes eiuſdem imagines dimanauit. Per hunc enim ſancti illius ſpiritus cælos mouēt, & ſequentibus omnibus ſua munera largiuntur. Per hunc ſydera lumen ſuum in elementa diffundunt, ignis calorem aëri, aër vim ſuam communicat aquæ, aqua terræ; elementa ſimplicia miſtis quibuſque ſiue compoſitioribus rebus, plantæ & animalia ſpeciei ſuæ multiplicandæ deſiderio, ad complexus iucundiſſimos & expulſionem ſeminis ardentiſſimè rapiuntur. Vnde illud Georg. 3.

Omne adeò genus in terris; hominumq́ue ferarumq́ue
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres
In furias ignemq́ue ruunt. Amor omnibus idem.

Omnia generatio corruptioq́ue per amorē, omnis quoque motus in quantit. qualit. & loco.

Per eiuſdem Amoris impulſum obediunt viciſſim inferiora ſupernis maximè: fit terra tractabilis aquæ, & hæc in aërem deinde reſoluitur: aër in ignē: ac fortè per poros inſenſibiles digeſta in ætherē ſublunaris ſubſtantiæ portiuncula firmioris paulatim concretionis, atque coaguli particeps, rapitur altiùs in cæli occultas fibras: vbi quemadmodum in animantibus fieri ſolet, elaborata magis magisq́ue apponitur.

Totum mundum nutriri quodammodo inſtar animalis.

primum inde agglutinata aſſimilatur penitus, & in cæleſtem indolem tranſmutatur. Quis enim ſcit, an huius gratia ſit orbis ille conſpicuus in octauo cælo, quem à candore notabili γάλαξίαν vocant, qua ſempiternorum ſyderum fuligines explodantur, & in particularũ deſcendētium locum, trahantur ex infimis mundi partibus exhalationes tenuiſſimæ. Quæ quaſi retalione officiorum mutua, ea vnde mouentur, atque animantur, viciſſim nutriant, adeò quidem infandis & inexploratis modis, vt propter temporis diuturnitatem, viarumq́ue omnium nimis inperſpicuos tractus, cæleſtium corporum ingenerabilis quædam & incorruptibilis ſubſtantia videatur penes ſingularia: ſed ſublunarium rerum conuerſio, duntaxat ſecundum ſpeciem, æternitatem facere iudicetur.

Fibræ cæleſtes atque æthereæ nõ minus quàm in animalibus.

Quin fibras & villos in mũdo ſuperiore, in cælo atque ætherea regione non aliter ſtatui, quàm in animalibus poſſe, ſatis oſtendit

dit cataractarum vocabulum apud Moyſem, ſatis & cometarum, & illa vẽtorum abditiſſima generatio, cui vel ſpecus tribuunt definitos, vel certa promptuaria, quæ ſacræ literæ theſauros abyſſi, antra Aeolia poëtæ nominant, Aſtronomi valuas cæli vel ianuas: vnde & ex congreſſibus vel ♄ ☉, vel ♃ ☿, vel ♂ ♀. triplicem quoque portarum apertionem intellexerunt, caliginis ſcilicet, venti & pluuiæ; cùm omnis corporum dimanatio, ſit vapor aut exhalatio, vel inter hæc quiddam medium. Sed non eſt nunc de hiſce fuſiùs diſſerẽdi locus: cùm fortè hæc omnia ad mundi materiem melius, & ſingularem partium conuerſionem mutuam referantur. Quamuis iſtorum tractatuum ſit ea conſenſio, vt nihil difficiliùs putem, quàm quæ per totum tota funduntur, vitandæ confuſionis, vel tędii gratia ſub claſſis diſtinctæ genera delegare. *Valuæ cæleſtes triplices.*

Pulchrè iterum ex illa Hierothei definitione vnus colligitur omnium Amor, ſola relatione differens, quæ nimirum vel ſit ſuperiorum ordinum erga inferiores, vel infernorum erga ſublimes, vel. æqualium erga æquales. Hinc illa Erotis & Anterotis fabula, quaſi nullius ſit Amoris incrementum abſque amore mutuo, nec vllus aſcenſus, deſcenſuſúe facilis, vel diuturnus, niſi agens per amorem recipiat quicquam, vel patiẽs viciſſim in id quod agit, agere moliatur. *Amor omnium vnus ſola relatione differens.* *Eros.* *Anteros.*

Patet & amorem eſſe in rebus omnibus, & amari omnia poſſe: cùm dẽtur omnibus ſimilia, vel contraria. Patet denique eundem ex rebus ſæpè contrariis naſci. Et rurſus vt contrariorum maximè effectricem cauſſam. Vnde illud Plautinum oppidò eleganter. *Amorem in omnibus eſſe et omnia poſſe vel ſumme cõtrariis.*

Diua Aſtarte hominum, deorumque vis, vita, ſalus; rurſus eadem quæ eſt,
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, cælum, ſydera.
Iouis quæcunque templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant.

Et plura deinceps in Mercatore, quæ, vt ſim breuis, omitto: cùm & proferri infinita in eandem ſententiam facilè poſſint.

Verùm vt in amore perfectam circuli ſpeciem pleniùs contemplemur, licet relictis paululum definitionibus, ad ortum illius, ætatem, progreſſus omnes & incrementa diuerti; vt diſtributæ loco, temporibusque rationes, velut vnius compoſiti, per membra ſingula penitius expendantur. *De ortu Amoris ſiue natalibus plenius.*

Nam quod ad primam originem ſpectat, iam pridem occœpi dicere: nunc illud compẽdio repetam, quod quondam Diotima Socrati reuelauit: Natum amorem ſcilicet ex Pori congreſſu cum Penia in natalibus Veneris. Cuius allegoriæ ſumma eſt: in abundantia & indigentia rationem Amoris optimè collocari. Cùm enim, vt diximus, continua quædam ſit, & reciproca dimanatio ab agente in paſſum, ab hoc viciſſim in agens per medium: & in agẽte quidem ſit conferendi boni ſtudium; obſequij verò vel recipiendi influxus in re paſſibili; patet omnino in agente copiam primo, inopiam verò in re paſſibili, tanquam Amoris mutui parentes geminos rectè conſtitui: quorum vbertas patrem referat, egeſtas matrem, licet tum in vbertate ſit quædam indigentia, *Ortus Amoris ex Peniæ et Pori congreſſu.*

ac viciſſim indigentia copiæ particeps habeatur. Vti in congreſſu maris & fœminæ duo concurrunt ſemina, maſculinum vnicum, & agens maximè, ſi Galeno credimus; & fœmininum alterum, paſſibili magis conditione præditum, ſic tamen vt ad conuerſionis, complexuſque mutui neceſſitudinem, nec fœmininum ſemen omnino ſit actionis expers, nec maſculinum ab illo muliebri ſemine viciſſim non patiatur. Nam ex hoc fonte fortaſſis eſt in cõceptu determinati ſexus potiſſima ratio, prout nimirum per qualitatẽ aut copiam, vnius virtus à virtute alterius ſuperatur: etſi ſtellarũ occulto influuio, multum quoque in eo genere ſit tribuendum.

Sexus diuerſitas vnde potiſſimũ.

Mens Platonica de Amoris ortu.

Mentem Platonicam de ortu Amoris, augmento, ſtatu atque perfectione, malui quadam ſuccincta tabula quàm verbis prolixioribus explanare. Vtque magis reſpondeant ſingula cum vniuerſi Muſica, nos quoque & ſymphoniæ ſpecies & ſchematiſmorum totidem rationes diſtribui finximus, iuxta Amoris ſextuplicem gradum, iuxtaque dierum numerum, quo mundus hic dicitur abſolutus.

Occurrit

Occurrit enim in Amore,	PRIMO, Molis informis essentia.	Ita enim spectam' in eodē Amore	1 Amoris initiū seu Chaos ipsum.	Ita occurrit inter Sygygias syderum	☍ Oppositio per cęli diametrū.	Similiter in symphoniis musicis.	1 Diapason.
	SECVNDO, Appetitus ingenitus, & cōuersio molis informis ad suū principium.		2 Amoris ortum siue cunabula prima.		△ Aspectus per trigonam cæli partem.		2 Diapente.
	TERTIO, Illustratio à diuino radio cum idearum conceptu.		3 Amoris pabulum.		□ Aspectus per quartam cæli partem.		3 Diatessaron.
	QVARTO, Appetitus accensio.		4 Amoris incrementum.		* Aspectus per sextā Zodiaci partem.		4 Epitritos.
	QVINTO, Violétior agitatio, vt se cum Deo vniat.		5 Amoris impetum.		8 Aspectus per octauam.		5 Hemiolus
	SEXTO, Formatio perfectior, ex inhæsione cum exēplari suo, vnde hic mūdus emersit, velut formarum omnium idearumq; summa complexio.		6 Amoris statum siue vigorē, summamq; perfectionē, à qua septimo die opifex requieuit.		☌ Coniunctio.		6 Vnisonus.

Rationes alias in Timæo reddidit Plato, cur ſit ſenarius inprimis congruus vniuerſo. Nec eſt quòd illas tantopere requiramus, cùm potius ad vnitatem trinam referri ſingula methodicæ doctrinæ conſentaneum videatur. Itaque vt in terrarum diuiſione, duas conſtituunt; intemperiei frigidæ Zonas, Arcticam ſcilicet, & Antarcticam; duas quoque intemperiei calidæ, Boream vnam, & Auſtrinam alteram. ſimiliter & harum medio temperatas duas cum cæli diuiſione pulcherrimæ congruentes. Quæ tamen omnes ad tria Zonarum genera reducuntur: calidum, frigidum, & temperatum. Ita me hercule & ipſa Amoris ratio vniuerſa in ortum diuiditur, progreſſum, ac ſtatum. ſimiliter aſpectus ſyderum in directos radios 3. ☌ □ ☍ : & obliquos 3 ⚺ * △. Conſonantiæ in perfectas 3. Vniſonum, diapente, diapaſon; & imperfectas totidẽ, hemiolon, diatriton, diateſſaron. Nam & hiſce generibus ſymphonię cæteræ continentur. cùm ille concentus per ſextam ſit diatriton duplex; per decimam verò, aut duodecimam, referantur habitudine ſimili ad *δισδιαπάσων*, qua cæteræ ad diapaſon ſimplex. Nec multum inuenies abſonam rationem inter dies naturæ Criticos & Indices appellatos: ſi probè expẽdas ordine quartum, quintumq́ue, & ſeptimum, nonum, vndecimum, decimumquartum. Quorum omnium proinde analogia maxima eſt ad progreſſus ſpeciem, quam Luna ſubit totius morbi curriculo, à puncto temporis primo, quo morbus inuaſit. Quin ſi magis ad Lunæ motus, morborum tempora velis tribuere: quanquam diei ſeptimæ indicium certius ex quarto, quàm tertio colligatur, propter mutationis quæ tunc incidit, progreſſum pleniorem; multo tamen perfectius ages, ſi dies impares omnes pro criticis numeres, iuxta mentem illius Aphoriſmi, Quicunque ſudores febricitanti tertio fiunt, quintoúe die, vel ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto &c. omnes boni. Nam inducunt morbum: qui ſecus eueniunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem. Videmus enim quòd & nox ipſa quæ præcedit quartum, quæq́ue decimumquartum diem, ſit magna ex parte moleſtior, vt vſus, & idem teſtatur Hipp. Accedit demum natura humoris bilioſi, qui in acutis maximè dominatur, magiſq́ue incandet alterna die. Poſtremò & motus Lunaris diſtributio cum in tarditate potiſſimum, ac velocitate epicycli medium ſeruat. Sed non eſt noſtrum de hiſce vlteriùs diſputare, ne nimis hærere circa particularia videamur. Illud denique in hoc concentu eſt obſeruandum inprimis, totius in mundo creationis ſeriem iiſdem gradibus rectè diſpẽſci, numeroq́ue conſimili, ſi tres illius præcipuas partes antea demonſtratas, in ſenos ordines ita ſubdiuidas.

Omnis Muſica ratio per Amorẽ ad ternionem & vnitatem redigenda.

Zonarum ratio terra cælóque.

Amoris diſtributio quo ad ætatis flexum.

Schematiſmi præcipui 3. inter planet.s & ſtellas cæteras.

Conſonãtiæ præcipuæ 3.

Criſium Medicarum Symphonia,

Dies impares præcipuarũ viciſsitudinum duces.

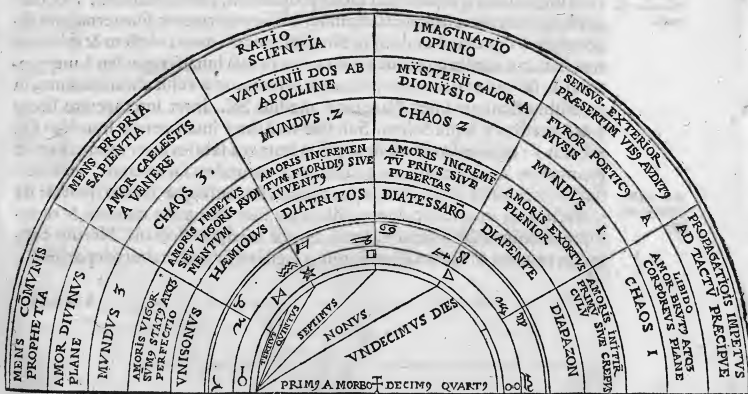
Tres opificij mundni gradus cum ſymphonia Amoris optimè congruentes.

Ex

Ex Chao triplici Mundus triplex per Amorem vel Amoris triplicem faciem est fabricatus.	1 Mens angelica.	Informis	Ita femutuo cõsequuntur iuxta Platonem	Chaos 1.	Iuxta partitionẽ ante dictã & nouenariam	Chaos essent. simp.
		Formata		Mundus 1.		*Progressus* essent. simp.
						Status essent. simp.
	2 Anima mundi	Informis		Chaos 2.		*Chaos* essent. protensi.
		Formata		Mundus 2.		*Progres.* essent. protẽsi.
						Status essent. protensi.
	3 Corpus mundi	Informis		Chaos 3.		*Chaos* essent. absolut.
		Formata		Mundus 3		*Progres.* essent. absolut.
						Status essentiæ absolutę vel circularis.

Iunge his demum gradus Vniuersi totidem, & Amoris species, habebis sanè systema pulcherrimum & planè musicum, quod interuallis iunctum imparibus, sed tamen pro rata portione distinctis, acuta cum grauibus temperans, varios æquabiliter concentus efficit; etsi illum aures non capiant nostræ, quippe ad sublunares turbines, affectuumque procellas varias, velut ad Nili Catadupa obsurdescentes. *Mundi Symphonia pulcherrima.*

VNIVERSI MVSICA INTRA AMORIS
Circulum comprehensa.

Pulchrè itaque & diuinorum operum, & circularis in amore progressus, & totius denique concentus in vniuerso musica ratio, senario numero sic exprimẽda est, vt in septenarium finiat. Cuius apud Philonem cæterosque Platonicos laudes sunt innumerabiles, vtque vel idem in nouenarium vel in ternarium; rursus & hinc in vnitatem vnicam reducatur. Nam & triangulus *Senarius numerus vniuersi iuxta Platonem.*

N Isopleuros

Isopleuros velut ∴ ex senario constitutus ita resoluitur, vt basis quodammodo ternionem integram seruet, vnitatem verò superior vertex, sed basim vertici duo connectant latera, velut binario inter ternarium & vnitatem medio, definita. Vnde cum ex vnitate, binario, ternario inuicem copulatis, senarius fiat, meritò illum Pythagoras τῆς μεγάλης συνγαμίας seu magni connubij numerum æstimat, cum vniuersi nuptiæ huius mysterio maximè celebrētur: credo quemadmodum vni sono, si quis diapentem iunxerit, & continuū diatessaron, mox consonantiarum omnium consonantissimam fecerit diapason.

Amoris varia distributio.

Liquet autem ex ante demonstratis, Amoris numen pro ratione diuersa variè diuidi: Nunc vt genus in speciem, nunc verò vt totum quiddam in partes potius integrales, cui partitionis modo lubentiùs acquiescam.

Sed cum idem totum vel omne, partitiones admittat numero infinitas, idcirco pro distributi mundi multiplici specie, Amorem quoque vel vnum, vel duplicem statuas licet, vel tres eiusdem differētias rursum, vel sex, vel septem, vel nouem, modo ideam vbique ternarij & vnitatis numerorum omnium rationes in se complexam præ oculis statuamus.

Cuncta rursus appositissimè ad trinitatem referenda.

De nouem Amoris gradibus 6. vel 7. nulla est difficultas, si mundi segmenta, & singulorum symphoniam modo propositam, probè excusseris. Nos omnes hos numeros velut diuersa flumina ad fontem vnicum siue ternarium reuocamus. Vt quemadmodum in mundo sensibili, inter cælestem & sublunarem statuitur media quædam æetherea, siue sit ipsa lunaris regio, seu Lunę proxima. In sublunari rursus inter aërem & terram auræ vehiculum medium, in cælestibus denique inter Planetas 6. medius Sol. Inter intemperate siccos ♄ & ♂, medius ♃ supra Solem. Sub sole verò inter intemperate humidos ♀ ☽, medius ☿: quemadmodum denique in humana fabrica inter intellectum & phantasiam, media ratio, inter animalem & naturalem facultatem, vitalis assurgit; inter totius compositi corpus & animam, ambiguæ speciei spiritus: ita profectò & in amoris circulo, inter diuinum, siue sublimem maximè, & terrestrem alterum abiectissimum, Amor naturæ mediæ collocetur. Horum consensus mutuos, & tamen diuersa munia facilè ex subiecta tabula depræhēdes.

Amor triplex rectissimè dicitur.

1
2
3

AMORIS

Amoris, Species.	Diuinus & contemplatiuus	Medius Actiuus maximè	Terrestris voluptuarius & generatiuus maximè
Horũ officia	Sursum rapere	Cõuertere in circulum.	Deorsum vellere
Horũ effect' vlteriores	Eductio animæ à corpore: Moralis; Naturalis	Cõnexio animæ & corporis: Moralis; Naturalis	Delapsus animi in corpus: Moralis; Naturalis
Item	Corruptio vnius	Conseruatio	Generatio alteri' corruptioni cõtigua
Hinc omnia	Se cõseruãt in vniuersitate	Se iungunt suo opifici, quæ virtus ex duobus cõposita est	Se propagare studẽt vt suũ opificem vbiq; æmulentur.
Horum gratia affectus sunt triplices omnes ad amorem referẽdi	Odiũ & ira, fuga, tristitia	Moderatio omniũ extremorum	Spes, desiderium, gaudium
Horũ deniq; gratia motus triplices	Ad centrum	In orbem	Ad circumferentiam.

Tres vniuersi principes.

Credo equidem iuxta partitionis istius ideam, antiquissimum Zoroastrum tres mundi principes, trium ordinum dominos posuisse: Oromasin, Mithrin, & Arimanin, cuius rationem secuti cæteri, quorum Mercurius tria enumerat, quibus orbis conuersio absoluatur, εἱμαρμένην siue fortunã, fatum siue ne-necessitatem, & ordinem. Quod si vocabula Physica malis, caussarũ congressum primo subaudias licet: Secundo fœturam vel executionem: Tertio fœturæ ipsius aptam distributionem. Plato eiusdem conuersionis similiter statuit ἀρχάς tres: Deum, Mentem, & Animam. Cui illud sapiẽtis consonũ quod tribus mundum disponat Deus, numero, pondere & mensura: Dei enim excelsi proprium quiddam est vnitas: Mentis vel sapientiæ ordo, vel pondus per suum auctorẽ Deum; Animæ verò vel spiritus per eundẽ mensura, & motus.

Vulgata Amoris distributio in species duas.

Vulgata magis est Amoris distributio in species duas, quam & Poëtę norũt. Nam & cælestem venerem, & terrenam quampiam celebrãt, similiter & Cupidines duos. Vnde in Tragœdiis.

Dura non miti generata Ponto,
Quam vocat matrem geminus Cupido,
Impetens flammis simul & sagittis,
Iste lasciuus puer acre nitens,
Tela quam certo iaculatur arcu.
Labitur totas furor in medullas
Igne furtiuo populante venas.

Ita & Maroni descripta est alia Venus:

Virginis os, habitumque gerens, & virginis arma
Spartanæ &c.

alia, cum (vt Æneam filium, furentem vindictæ praua cupiditate, cõpesceret)

non ante oculis tam clara videndam
Obtulit, & pura per noctem in luce refulsit
Alma parens, confessa deam, qualisque videri
Cælicolis, & quanta solet, dextraque prehensum.
Continuit.

Amoris cuiusq; munia.

Itaque diuinus amor humana pectora à sensibilibus sursum, ad intelligibilium rerum ac veræ pulchritudinis spectaculum rapit. Ferinus ille contra & voluptuarius, cui libidinis nomen est inditum, à mente magis ad propagandi studium, & fædas reuellit corporum voluptates, quorum medio consistit amor actiuus, quem poëtarum vulgus pretermisit, ad rationalẽ animi portiunculam, ad scientiarum artiumque constitutionem maximè opportunus. Sublimis iterum vel planè diuinus, æternæ nos maximè beatitudinis compotes facit: Medius ad actionem & vitam, ad bonum priuatum simul & publicum ambiguus nutat: Infernus denique quamdiu intra præscriptos naturæ limites manet, ad generationem corpoream & speciei perpetuitatẽ deorsum cuncta conuellit: idem à iusto fine delapsus altiùs, quencunque appræhenderit, cito depascitur. & semel transfixos ita dementat, vt tanquã in lubrico positi

ſiti vix ſeſe contineant, donec vel rei amatæ gratia, ſeſe ad internecionẽ planè præcipites voluant: hi ſunt amantes ipſa cæcitate cæciores, qui, teſte Platone, viuunt in alieno corpore, in proprio moriuntur, quorum affectus bellè à Seneca ſic definitur: *Cæcus Amor.*

Vis magna mentis, atque animi calor
Amor eſt. iuuentæ gignitur luxu, & ocio.

Sed multo elegantius ſub pallio poëtico cecinit Maro:

At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exortantem, & naueis in ſaxa trahentem:
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pubetenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Idem illius Amoris effectus horribiles pulcherrimè pinxit lib. Æneid. 4. præſertim ſub initia cum ait,

Heu vatum ignaræ mentes, quid vota furentem,
Quid delubra iuuant.

Sed & in reliquo totius hiſtoriæ curſu ita eam affectionem ſuis coloribus exprimit, vt niſi ſis ſaxeus planè, vel plumbeus, abſque lachrymis legere minimè poſſis: quod mihi adoleſcenti vel centies vſu venit.

Quod ſi equidem feciſſe non inhoneſtè videar, ſi moneam cæteros, adiiciẽs paucula, ex vſu atque exemplo meo, quo per ſeptennium ferè, ſub huius Amoris inſani ſæuis imperiis, ante coniugium militarim: dicam omnino affectum eiuſmodi inter morborum ſpecies, vel ſi particulatius voles, ſub Melancholiæ genere collocandum: qualem diſertis verbis expreſſit Aëtius, cùm de virgineo malo pertractat, vel furore vterino. Verùm anceps vbiq; quæſtio, An ſi animus propter eiuſdem mali violentiã, corpus vt cauſſam in iudicium vocet, vel corpus animum; vter ipſorum in lite victoriam iure ſit adepturus. *Amor corporeus Melancholiæ et febris Melãcholicæ ſpecies.*

Quod autem ſit inſtar melancholicæ febris, certa ſunt argumenta, quia quiſquis natura multum accumulat torridæ bilis, ad hanc furoris ſpeciem, fit magna ex parte procliuior. Tum propter animi diuinioris indolem, quæ vel ex ideis ſibi congenitis, abſque vllo obiecto exteriore, pulchri effingit quaſdã ſenſibiles notiones; tum propter ſpirituũ tenuiſſimorum impetum facilẽ, qui velut ex buſto oriundi, materiem ſuæ reſolutionis firmiſſimam habent, vnde & ſemel arreptas ſpecies, per extrinſecos ſenſus rapidiſſimè deferunt, & cum interna animi parte componunt: receptas denique velut tenaci glutine, quàm pertinaciſſimè ſeruant. Nam qui verè ſunt Melancholici, præter ſagacis ingenij, & ſumme venatici vim, in contrariorum affectuum pugnam facilè rapiuntur. Cùm enim ſicciſſimus ſanguis, & ſpiritus inde exhalans ſit tenuiſſimus, facultates idcirco ſemper in procinctu gerunt: impreſſæ verò ſemel imagines rerum non ita celeriter exoleſcunt, quin contra quam vulgus putat, læti ſunt ferè, atque agiles ſemper, inuẽtione, iudicio, eloquio, & in quauis, quam ſemel ſuſceperint, actione dexterrimi. Sed à triſtitia ſemel occupati, eandẽ vix prius *Demonſtratio.* *Melancholici propriè dicti ingenio maximè præſtãt & diuinandi pernicitate, vnde et amoribus quàm facillimè capiuntur: capti tardiſſime liberantur.*

quàm vitam exuunt,& ab admiſſis animi perturbationibus,vndiq; ſic immutantur,vt planè eoſdem non arbitreris. Addam huic argumento, quod planè experiar in illa amoris inſania,manifeſtam incendij ſpeciem, velut per certas periodos recurrentem. Ac ſi loqui expreſſius licet,id obſeruaui maximè paroxiſmos obtinere præcipuas,ferè ſub diem quartam,magiſque multo circa crepuſculum veſpertinum,quibus temporibus atra potiſſimum bilis agitari conſueuit,quæ ſecum & nuper impreſſas ſpecies commouet, vel nulla interdum ſtimulante libidinis flamma. Quid autem ſymptomata referam, quæ planè ſunt melancholica? Nam ſi diuus Hipp.omnes iſtorum ſpecies reduxit ad capita duo, metum atq; mæſtitiam ſcilicet,quidnam eſt aliud,quam res ſolliciti plena timoris Amor? Vide obſecro illorum aſſiduos gemitus, querelas,minas, & preces incompoſitas, inſomnia,lachrymarum fontes aſſiduos, vanam formidinem,atque ridiculam ſpem, iram & zelotypiam, quibus ita plerumque præter humanam ſpeciem efferuntur, vt recta penitus ratione ſecluſa, in omnem calamitatis abyſſum præcipites impellantur, ſibiquemetipſis iniecta manu,interdum & pulchram properent per vulnera mortem; illud credo Diogenis celebre dictum in animo circumferentes, Amoris eiuſmodi tria eſſe ſumma remedia,quorum prius & iucundiſſimum eſt, rei amatæ atque potitæ aſſiduus fructus; qui ſi non ſuppetat,medelam à tempore vt expectes licèt; ſi neque id proderit,vt te ſuſpendas.Equidem cùm inflammationes ardētiſſimæ duobus præſidiis maximè refrenentur,præſertim circa initiū ipſarum, ſcilicet partium corroboratione, & influentis materiei diuerſione varia: idem & in Amore faciundum cenſeo.Præmunitur animus philoſophia,rerum vſu atque exēplis. Illud enim eſt ſapere,periculum ex aliis facere (vt ille ait) tibi quod ex vſu ſiet. Morbi fomes diuertitur, partim occupatione ſiue negotio,partim amore ipſo,ex vno in multitudinem deriuato. Sed hæc parerga nimium,& ab ipſo Amorū magiſtro vberius decantata,quàm vt expoliri ſe ferāt verbis meis.

Periodi in Amore. — *Symptomata cætera in Amore.* — *Amoris inſani medela triplex.*

Nunc ex Amoris multiplici forma ad vnitatē denuo reuertamur,vt in eodem hæc quoque ſit manifeſta circuitus ratio,quæ penes animorū reciprocos orbes,in rerū diuiſione & cōpoſitione perficitur. Quemadmodū itaq; in pulchritudinis ſpecie dictū eſt ſuprà,ſic & in amore contingit,vnā illius eſſe atque continuā vim,à mundi vertice vſq; ad materiæ infinitudinē profluentem: dari tamen eiuſdem multiplices formas, effectuſque vel toto genere diſſidentes; quæ tamen non adeò in Amoris ipſius eſſentiam (quæ ſemper ad bonum ſimpliciter vergit) quàm in materię recipientis conditionē lubricā reiici debeāt. Nam ſi & mundi res cæteræ ſint ferè iuxta ſentētiam comici, perinde vt animus illius qui poſſidet,cur de Amore idipſum dici non patiamur? Certè quēadmodum benignæ ſunt omnium ſyderū vires,vt ſua quæq; mortalibus dona impertiant,eædem tamē propter ſubiecti inæquabilitatē, & inſolentiā quandam,ſæpiſſimè peruertuntur. Sic vt idem Mars qui multis audaciæ ſpiritum indidit,plerosque ſub maleficij nomine,plus æquo, ad temeritatē propēſiores facere videatur. Saturnus,qui ad ſtabilitatē maximè confert,moroſam in aliis, & iuſto

Reductio trini Amoris ad vnitatem. — *Amoris eſſentia in boni ratione poſita.* — *Materiei vitio forma & Amoris munera perverti.* — *Stellarum vires ſimiliter peruerti ſuſcipientis materię vitio, cum alioqui omnes ſint bonæ.*

& iusto tenaciorem indolem creet. Vbi nimirum vel loci, vel educationis, vel prauæ opinionis semel arreptæ, vel horum assertæ consuetudinis norma conspirat. Ita & in Amoris radio demisso cælitus vsuuenit, vt contemplaturi plurimi, ex aspectu ascendant ad mentem; molles & dissoluti alij à mente raptétur ad sensus, & concupiscentiam brutam : sed horum medij eiusdem impetum vniuersim ad actiones humanas transferant, circa naturæ res varias, sub ratione practica reuoluti. Certè cùm primum corporis forma sese obtulit oculis nostris, eam mox animus, tanquam diuini decoris imaginem amat & admiratur. & eiusdem intuitu ad Dei pulcherrimi cultum sæpenumero incitatur. Vis autem genitalis, siue secunda Venus, secundum Cupidinem parit, conuersoq; impetu Dîs formam generare simillimá concupiscit. Vtrobique est Amor, ibi contemplandæ, hic propagandæ pulchritudinis desideriú: vterq; candidus, honestus, vterq; diuinæ imaginis affectator. At si quis corporú specié animorum pulchritudini preferat, is vtiq; dignitate Amoris abutitur, vt Pausanias inquit. Sed multo expressius lib. de Anima Proculus: Animæ quę vitá amatoriá elegerunt, mouétur quidé à Deo pulchrorú præside, ad curá animorú ingenio prævalentiú; à pulchritudine verò sensibus apparente, ad diuiná pulchritudiné rediguntur, secumq; ipsis conuocant & amatos. Animæ verò quę ob peruersam educationé à superno munere decidunt, alioquin amatoriá indolem cósecutæ simulachris pulchritudinis incidétes, propter veræ pulchritudinis ignorantiá, formas corporeas amant & venerátur, passioné propriá ignorantes. Sicut enim apud Plotinú defluxus mentis facit astutiá, & sapiétię delapsa portio creat Sophisticen; sic munus Amoris in peruersum incidens susceptaculú, vitá reddit intemperatá atq; tyrannicam. Vides vbiq; mirandá circuli speciem, qua modo diuinus Amor in voluptuariú, & hic cóuersim in diuinú maximè trásmutatur. Nusquá verò inuenire nó est (vt ait Tyrius) bono consitum malú; magna quidem altrinsecus permista similitudine; vt qui scopi dissimilis ignoratione artes non probè discernit, propter extrinsecá sæpè, & momentaneam similitudiné, quam illæ sibi inuicem reddunt, easdem omnino cónectat: vt inter sophistam atq; philosophum, oratorem & sycophantam; medicum & circumforaneum.

Amoris vtriusq; comparatio & similitudo ratione boni.

Amor vbique differens ratione subiecti.

Amor itaque non tantum demittit radium versus inferiora, quo cuncta viuificet; verùm & virtute magica, naturarumque cognatione sursum attrahit, & in amplexus mutuos plena conuersione cópellit. fit enim progressus à Deo per mundi res vniuersas, vsque ad materiem: Et hinc per naturam denuo reditus, ad naturæ præsidem Deum: similiter dilapsus à mente ad rationé, à ratione ad phantasiam & sensus exteriores; ab his vicissim per rationem regressus, patet ad intellectum. Idem in cæteris mundi gradibus est statuendum.

Amoris triplices motus.

Rectè igitur Amorem ita definit summus ille philosophus Areopagita; vt quidam sit circulus bonus à bono in bonum perpetuo reuolutus. Nam vt à Deo incipit & allicit, perfectæ pulchritudinis rationem præ se fert; vt autem in mundum transit, Amor potissimum dicitur : Voluptas denique prout in auctorem remeans pulchro exemplari, pulchram imaginem, pulchra reuolutio-

Amoris optima definitio.

reuolutione conuertit. In hoc circuitu per omnia penetrans ſurſum eadem ſecum, deorſumque volui cõtinuè facit, Mentem idearum ordine replet, Animam rationum ſerie, Naturam generationis ſeminio, Materiem formis exornat: vt Solis radius ſimplex per ſe & vniformis in cælo lucem, ſplendorem in æthere, in elementis lumen, in miſtis corporibus colorem lucidũ creat. In hoc autem tota conſiſtit fæcunditas Animarum, quod in earum penetralibus diuinæ lucis iubar æternum fulgeat, rerum omnium rationibus ideiſque pleniſſimum, ad quam humanus animus quoties vult, & vitæ puritate, & ſumma ſtudij intentione conuertitur, conuerſus ſcintillis emicat idearum, raptuſque altius quàm vel Triptolemus quondam, vel Ganymedes, in illum ſeſe craterem aureum mergit, qui à Mercurio, tanquam certaminis præmium, in animarum medio poſitus celebratur: cuius liquore probè appoti externorum ſenſuum illectamenta faſtidiunt, deique natura propius fulti tranſcendunt ætherem, cælos intelligentia complectuntur, terraſque liquentes, & quę marmoreo fert monſtra ſub æquore Pontus. Patet itaque quod amatorius ordo, ſit cauſſa cõuerſionis in rebus omnibus ad diuinam pulchritudinem & formã principem, quodque (vt verbis Procli vtar) reducat ſequentia ad illam omnia, eique coniungens, & coniuncta cõfirmans, & mox inde ſequentia replens, diuini luminis dotes inde ſcaturientes per vniuerſa diſtribuat.

Animarum fæcunditas in quo conſiſtat.

Crater Mercurij.

Ordo amatorius

Manifeſta magis hęc circuli ratio eſt in Amore vulgari. vbi (quemadmodũ lib. Ethicorum ſeptimo Ariſtoteles meminit) quia non ſemper eiuſdem pulchri fruitio nos delectet, neceſſe eſt & amorum & ſtudiorum omnium miras viciſſitudines expectari. Eius vlterior ratio eſt, quia noſtra natura nec ſimplex nec ſemper eadem, ex alio in aliud deſiderium neceſſario ſurgat. Alia enim ægroti, alia hominis ſani appetitio eſt, propter idiotropiam vbiq; maximè differentem: quod ſi & cauſſa eiuſmodi priorem alteram voles, occaſiones amoris mutui contemplator, quem vel ex ſtudiorum affinitate, vel natalitij ſchematis conformi habitudine, naſci exiſtimant: nam ſi & mores hominum cum fortuna, & cæli influxus aſſidua quadam reuolutione nouãtur, nouos quoque contractus in mortales, & fœdera ſuboriri indies vero ſimile eſt. Belle verò hanc eius affectus inconſtantiam, orbemque reciprocum paucis expreſſit Comicus, vbi ſic ait:

Circulus in Amore vulgari & eius ratio.

Amoris mutui cauſſa.

Amoris rota.

In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ;
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum, &c.

Proinde & apud Plautum adoleſcens verſari ſeſe in Amoris rota quæritur. Sed longè plenius patebit totius conuerſionis ratio, cum de eiuſdem forma, atque materie fuerit demonſtratum. Nunc pro cõcluſione tractatus ſeptimi, illud in iſtoc circulo cauſſamur imprimis, quod quoties amantes duo per amorem ſe mutuo complectuntur, amans in amati effigiem tranſire quodãmodo geſtiat, & cum alterum in altero viuat, fit vt ſe ipſum vtrumque vtriq; tribuat, vt accipiat alterum: vnde & in ſeipſis amantes moriuntur, & in amatis reuiuiſcunt.

Conuerſionis totius in Amore formalis ratio. Amãtum paſſiones inuicem pugnantiſſimæ, & effectus maximè admirandi.

reuiuiſcunt denuo, beneficij pariter & vindictæ, mortis ac vitæ mutua talione, hinc & affectuum alternatorum Euripus ille mirabilis: imò contrariorum exacta quædam confuſio, dum iidem & amant & metuunt ſemper, ſuſpirant, & gaudent, florent & extabeſcunt. Hinc illa amantum diuerſa quoque ingenia, & ex amore ingeniorum oppoſitæ metamorphoſes: quod enim deforme eſt pluribus, formoſum alteri iudicatur. Et ex quo prudẽtes ſtupidi fiunt, ſtulti viciſſim prudentiæ lumen exuſcitant, velut igniculos antè depreſſos, & ſub inerti cinerum mole cõſopitos: rationem huius in Chiliadibus vide Prouerbio, quod Muſicam doceat Amor.

Omnes itaque affectionum ſpecies ad Amorem vnicum reducuntur. Nam neque qui malum facit, ad malum reſpiciens operatur, neque vlla pars mundi alteram odit, niſi amore ſui, vt pulchrè in expoſitione Conuiuij Marſilius docet. Quin perturbationis iſtius ſymptoma ſæuiſſimum, quod Zelotypiam nominant, verſatur in odio maximo. Sed ex Amore profectus, eundem reſpicit ſemper. Verùm vt ex inæqualitate calidi frigidique, tempeſtates cælo ſæuiſſimæ fiunt; ita & in hoc genere, teſte Seneca in Medæa, *Affectus omnes ad Amorẽ vnicũ poſſe reduci.* *Zelotypia.*

Nulla vis flammæ, tumidique venti
Tanta, nec teli metuenda torti,
Quanta cum coniunx viduata tædis
Ardet, & odit.

Quanquam Zelotypiæ ſpecies, multi confundant turpiter, neque ſit vllus, vel ſumme diuinus Amor abſque æmulatione, ſuſpicione & metu. Namque ipſa pathemathis magnitudo, & pulchri cuiuſdam auguſtioris notio, nullis limitibus circumſcripta, facit, vt minus ſemper amantes tribuant ſibi, metuantque cæteros, qui fructum amatæ ſibi poſſe intercipere videantur. Sed eſt ille improbior zelus, cuius ſuſpicio potius in res amatas figitur, magis verò laudabilis alter, qui contra riuales aſſurgit, quo ſanè qui caret, non tantũ amoris ſui iacturam facere promeretur, ſed & cum ſceleratis lenonibus dignus eſt à bonorum conſortio penitus excludatur. *Zelotypia ſpecies.*

Illud verò poſtremi ſit corelarij loco, Amorem vnicum vniuerſi cauſſas in ſe complecti, vt propter naturæ indaginẽ, nulla de ipſo nimis eſſe prolixa poſſit oratio. Idem omnium creator & artifex, nodus & copula, firmumq́; totius machinæ fundamentum: vt hac ratione merito vniuerſi clauiger ab Orpheo nominetur. Verùm laxandi parumper nobis ſunt riuuli, vt quos alueus vnus non facilè capit, vitandæ inundationis gratia, per ſinuoſos flexus in plura paulatim brachia diuellantur. *Amor omnium cauſſas in ſe complectitur.* *Amor vniuerſi clauiger.*

DE CONVERSIONVM CIRCVLIS IN FORMA *atque materie, nec non in singulis partibus vniuersi.*

CAPVT VIII.

Transitio.

CVM de conuersionis circulo cui mundus hic alligatur, per cuncta caussarum genera, semel suscepta sit nobis oratio, cumque idem in finium specie, mox & in effectrice natura rationem caussarum omnium complectẽte præmissis abundè duobus capitibus ostẽdatur: Volo nunc paucis principia cætera peruagari, formam scilicet atque materiem. De quibus tamen reipsa ita coniunctus est sermo, vt in totius compositi, vel singularum partium propositione, non nisi per intellectus vnius subsidium illorum tractatio dirimi possit. Etenim materies quiddam est penitus indefinitum, nisi & quantitate determines, & qualitate passibili atque figura. Forma similiter vnum quiddam & simplex, sed accidentaliter tantũ materiei scilicet ac diuersarum partium nominibus distributa.

Materies vniuersi.

Verùm vt exagesis rerum sit absolutior, de caussis duabus interioribus, illud seorsum prius atque compendio dicam, Materiei rationem vt est informis maximè, rerum tamen gignendarum omniũ progressus, regressus, & conuersionis habere quandam passibilem rationem, cuius instinctu, nunquã non appetit, nusquam consistit facilè, donec ad entis primi actiuam planè potentiam, qua cuncta naturæ subdita in quendã circulum immutantur, eius merè passibilis virtus, ipsa susceptionis vel Metamorphoseos specie quàm proximè reuoluatur. Quin vt rebus quoque simplicissimis sua foret vbique per intellectum distincta ratio, velut in elementa omnium prima, essentiæque confusæ rudius inter punctos gradus: idcirco præter ternariam seriem, in illa creationis imagine nuper expressam hanc quoque continuam quaternionem veterum iungimus, qua mundi materiem diuisam ab illis crassiusculè comprætendas.

Elementa prima indefinita iuxta Platonicos, & velut in sinu materiæ & quantitatis solius ratione distributa.

Elementa

Elementa Pythagoræ						Hinc					vt in Sole	
	Signum	vel	Vnitas	vel	Simplicitas		Æternitas	Summũ bonum DEVS	Essentia	Exẽplaria		Lux
	Linea		Terminus		Numerus & compositio		Æuiternitas	Status & intellectus ANGELVS	Esse	Ideæ		Splẽdor
	Superficies		Infinitudo		Numerus & tempus		Tempus	Motrix facultas & ratio ANIMA	Virtus	Rationes		Lumen
	Corpus		Mixtio		Numerus locus & tempus		Locus & tempus	Mutabilitas CORPVS	Actio	Semina		Calor

Hinc & in æternitate ſtatuunt, vt elementa, virtutes morales 4. Iuſtitiam, Fortitudinem, Prudentiam, Temperantiam: Licetque tabellam eiuſmodi per omnem creationis ſeriem vel accuratius diſtribuere, vel in infinitum propagare.

Forma vniuersi communissima.

Quod ad formam pertinet vniuersi, vna quidem est communissima, quam vel Pantomorpham, vel mundi totius animam alibi nominauimus. vt vera abyssus omnium atque materies, & illius formæ communis ratio, iuxta suscipientis materiæ analogiam, confuse quoque est distributa in statũ, in fluxum, motionem & mutabilitatem.

Elemẽta Platonica indefinitius ex formæ solius ratione deprompta.

Principia tria indefinita iuxta auctoris opinionem.

Nos vt cunctorum sit vbique concentus plenior, in ternione persistentes, tria rectè principia fecimus, Materiem, Formam Proportionem, & singulis indefinitas asscripsimus rationes, quæ omnes collectæ primo in quadratam speciem surgunt, mox & in absolutum Cubum.

Materialis circumscriptio.

Materialis circumscriptio patet imprimis per quantitatem, numerum videlicet ac magnitudinem.

Formæ circumscriptio.

Forma se prodit per habitum maximè, perque potentiam naturalem. Et hæ quodammodo per actionem atq; figuram, nonnunquam & per passibilem qualitatem. Figuræ vis iterum in substantiarum, quantitatum, qualitatum, ordine, situ habituque locatur.

Proportionis circumscriptio.

Totius compositi ratio ex forma atque materie, in earundem mutua proportione spectanda est. Quæ rursus ab analogia quadã priore dependet agentis ad passum, certaque concursione formarum principum, spirituum, & corporearum qualitatum, siue totius syndromis accidentariæ, quam vno figuræ vocabulo plurimi complectuntur. Est enim figura propriè qualitas, ex ordinis, numeri, magnitudinis, analogiæ certa quadam complexione consurgens.

Ordinis augustissima ratio formam, materiem, & proportionem in se complexa.

Quin ordo solus in quantitate id potest, vt penes illius differentiam, diuersorum laterum, vel angulorum sub suo genere figura quælibet statuatur. Nam cùm à numero superficiem esse dicamus, vna vel pluribus lineis comprahensam, vt circularem, trilateram, quadrilateram; vel trigonam, tetragonam, pentagonam &c. Ita particulatim rursus in vnoquoque genere, iuxta vel laterum inclinationem, vel angulorum respectus varios, triangulum, Scalenon, vel Isopleuron, vel Orthogonon: figuram quadrilateram, vel exactè quadratam, vel Rhombotidem, vel Trapeziam, vel alio quouis nomine designamus.

Ordinis rationẽ à diuinitate constitui.

Est itaque ex ordine primum certa in rebus positio, ex positione figura, ex figurarum congressu, & dissolutione, mundus hic vniuersus. Proinde & cunctorum ordinum ratio, in mundi materia, formis & actionibus mundanorum omnium Plotino creditur à diuinitate cõstitui, atque restitui semper, non per consultationis aliquam speciem, qua ordo quæratur, sed per ipsam eius essentiam, quæ ipse sit ordo. Vbi per diuinitatem intelligit non solum intellectũ diuinum, sed & intellectualem animam mundi, & intellectuale eiusdem, seu seminarium quoddam spiraculum in mundi materiem vsque diffusum.

Ordinis Charactẽrẽ impressum rebus omnibus Mundi.

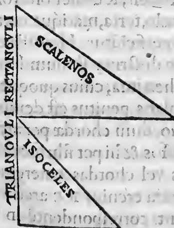
Quam sit Character ordinis rebus impressus singulis vbique præter nimis conspicuas rationes, admiranda docent, leuium spectacula rerum, vt ille ait. docet vel abiectissimorum vermium adeò stupenda fabrica, vt vnum pediculum pulicis, ne summus vnquam inter mortales artifex potuerit imitari. Quanquã Æliano teste, extiterint alij, qui nucis capsula totã Iliada scriptam compræ-

compræhenderũt, alij qui Phaetonta cum quadrigis ſub ala muſcæ latentem exſculpere potuerunt; ſintque & noſtris temporibus, qui horologij operoſas machinas cælent, anguſtis annulis, mundique faciem vniuerſam ita in arctam tabellam redigant, vt partes illius maiores ac medię, nedum characteres, lineę ſiue epigraphæ viſum penè ſubterfugiant. Talis in Aſtronomicis organis ſupereſt mihi & ſanguine & amicitia ſanè iunctiſſimus nepos Gualterus Arſenius, huius artificij ſtudioſis notior, quàm vt noſtris indigere præconiis videatur. Docent prętereа mundo vniuerſo impreſſas ideas, ordinum ordinatiſſimæ ſtirpes, & ſtirpium partes, picturæ florum, foliorum, fructuum; intercurrentes venulę gemmis, atque ſilicibus: docent ſtupendæ quorundam animalium actiones, volucrum cantus pulcherrimi certis tonorum gradibus mutuo conſequentes: Bombycum & Aranearum tela penitus admirãda, volatus Gruum, Cyconiarũ, in omnẽ ſępè exercitus ſpeciẽ ſeſe cõuertẽs. Poſtremò & Formicarũ & Apum faui, cõuentus atq; cõcilia, quę vel hominibus formandorũ morũ, vel cõſtituendæ reipublicæ præclarã quandã imaginẽ repræſentant. At non eſt vnius loci naturæ laudes, vel ordines decãtare. Illud nũc magis propoſito conuenit; cùm rerum cõtinuatarũ ſeries, figurarũ rectè nominibus explicetur, quę tamen vlteriore intellectus reſolutione, in diſcontinuos numeros fluit. idcirco non tam ineptè quàm plurimi putãt Platonẽ atq; Pythagorã pro vniuerſi elementis principiiſq;, rerũ figuras ac numeros poſuiſſe. Ita enim quinariũ animæ tribuunt; ſenarium magis cæleſtibus; quaternarium ſublunari regioni. Nos 1.3.9.27. velut omnium principes & rationi corporeæ maximè cõgruos, ſemper amplexi ſumus. Hoc artis magicæ vel cabaliſticæ fundamentum, in Medicinæ quoque pomeria dimanauit, vt præſertim in medicaminum compoſitione, quæ vel antidota vel polichreſta nominantur, apparet, vti quoque in diuinorum morborum, & per certas periodos recurrẽtium curatione, fortaſſis ſuperſtitioſa paululum, teſtantur Hippocrates, Plinius, Arnoldus Nouicomenſis, & plures alij; etiam in amuletis periaptis, delectuque ſimplicium ſæpè Galenus & Dioſcorides. Ita in figurarum genere, pro elementis omnium primis, ſtatuunt trianguli rectanguli ſpecies duas, ſcalenon & æquicrurium, ſcilicet quòd hi ſint inter figuras quaſlibet ceu reſolutione poſtremi. Terræ autem aſſignat figuram inter corporeas Cubicã, Icocehedron Aquæ, Octahedron Aëri, Pyramidem Igni, Dodecahedron vel vultum ſphæricum Vniuerſo.

Figuram & numerum à Platone & Pythagoricis non malè pro mundi principiis poni.

Numeri et figuræ ratio magni momẽti in rebus Medicis.

Omnia reſolui in triangulos orthogonos.

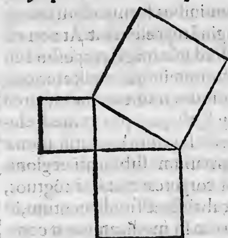

Hæc ſola ſi quis ſuperficie tenus inſpiciat, abſurda cõſequi plurima iudicabit: vt elementa fore aſymbola, vt eorum formas minus cęleſtibus conſentire, vt quantitates, tanquam ſubſtantiarum partes oſtendi, & id genus alia. Sed non tam læua fuit Platonis opinio, quin ſi quis amicè velit, vt prægnantiſſimam

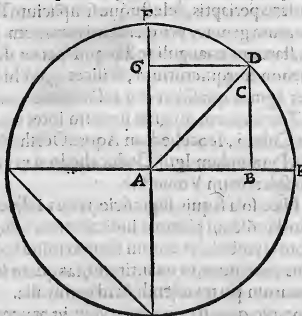
Platonis ſenſus in conſtitutione elementorum.

tiſſimam veri poſſit accipere. Nam neque ad illam reſpexit partitioné penitus corporalé, quo vulgus ſolet: neq; nomen principij ſumpſit, quale Peripateticis eſt definitum. quin ideò intellectualem ſibi propoſuit dialyſeos atq; ſyntheſeos ſpeciem, vt mentem reuelleret paulatim à ſenſibilibus ſpectris, ad incorporeas formas, & materiei conditionibus alienas, quod fieri nequaquá cómodius poſſit, quàm per mathemata, quæ ſunt diuinis proxima. Deinde ad illam magis reſpexit ꝓportionũ regulá, vnde omnis locorũ origo, forma & materies Dialectica, omnis naturæ vis, in vniuerſo, vel entibus rationũ protinus eluceſcit: ſed omniũ maximè ad doctriná triangulorũ, cuius inuentioné multi Pythagoræ tribuerũt; arcanũ certè mirabile, & verè philoſophis minimè negligendũ. Fluit autẽ hæc omnis, duobus, tribuſúe potiſſimũ axiomatibus primis, vt quod omnis triáguli anguli tres ſint duobus rectis æquales iuxta proportionẽ 32. primi. Vnde cóſequitur duobus angulis datis, quam primũ & tertiũ inueniri. Rurſus quo in omni triágulo rectangulo quadratũ quod deſcribitur à latere oppoſito angulo recto, ſit æquũ duobus quadratis, quæ protrahuntur ex lateribus reliquis, continentibus angulũ rectũ per demonſtrationẽ penultimę primi Euclidis. Hinc ſanè figurarũ omniũ quantitates, ac proportiones mutuas, ex triangulorũ proportione & quantitate cognoſcimus, poſtquam in triangulos compoſitioré vnáquamq; reſoluerimus: Triangulorũ latera continẽtia angulũ rectũ per ſubtẽſam, & hæc per illa viciſſim exploratur. Diſcemus igitur, ex triangulis quadrangulos, Pentagonos, Hexagonos, &c. ex linearum ratione, ſuperficies, ex ſuperficiebus corpora: poſtremò & analogiá circuli ad figuram rectilineam, ex qua diſtantiarũ ratio ab orbe ſuperno profluit, ac diméſiones omnes cælo, terra, mariq́ue certiſſimè perficiũtur. Hinc illa demum doctrina ſinuum longè pulcherrima, cuius quoque & circularis penitus eſt demonſtratio, dum chordæ per arcus abſciſſos, & hi per ſibi ſubtẽſos ſinus vel chordas emergunt. Inuenta etenim B C arcũ veſtigant correſpondentẽ D E. Inde per ſubſtractioné ex quadrante circuli vel 90. reſiduũ D F. Poſtea ſinum tranſuerſuũ G D. Ex quo iterum per penultimá primi dimetientem

Doctrina triangulorum ſumma vtilitas.

Doctrina ſinuũ.

tientē quadrati A C, & per cōsequēs distantiā stellæ ab oculo metientis. *Fælices animæ quibus hæc cognoscere primum, Inque domos superas scandere cura fuit.*

Verùm hæc dissolutionis ratio non tantū in orbe maiori rata cōspicitur, sed & in corporib' nostris summo naturę Geometræ studio, passim est obseruata. Sunt enim in illis & numeri certi, & figurarū species vniuersæ ad compræhensionē attractionēq; sphęrica maximè. Vt in vētribus singulis, teste Hippocrate, imprimis est manifestū, ad distributionē, retentionem expulsionemq; recti linea, quemadmodū in villorum siue fibrarum positu cōstat, quę vel transuersæ vel rectę vel obliquè iuxta 6. primas positionū differentias conspici consueuerunt. *Corporis humani fabricā resolui in circulos & triangulos.*

Habes in iisdē corporibus figuras trigonas, tetragonas, pētagonas, tū ex cōcursu, & inclinatione partiū multiformi, tum ex totius positu, qui vt docent picturæ magicæ, vel solus in speciē quamuis se quam facillimè vertit, Solus & numerorū omniū, & mensurarū, proportionū, ponderū ideas ita complectitur, vt huius auspiciis metiamur & naues & ædificia, templa & porticus, terræ denique & cæli, & oceani ambitum vniuersum, dum gradus ad stadia ducimus, ac miliaria, hæc rursus ad passus humanos, vti passus ad pedes, pedē ad digitos: vnde non ineptè forsitan in cælo figuras hominū, diuersorumq; animalium, in homine contra cælestem zodiacum, in terris climata, zonas & paralelos veteres depinxerunt. Omnium verò extrema reductio est ad triangulos, vt numerorum omnium ad ternarium, per regulam trium siue proportionum, vt quantitatis vniuersæ ad punctum denique vel vnitatem. *Pictura Magica.* *Homo mensurarum, figurarū & proportionū omnium ideam in se complectitur.*

Quod autē inter numerorū species, ad exprimēdos circuitus mūdi, animęq; rationalis, vnius sit ternionis præstātior virtus, satis ex antecedētibus est manifestū, vbi tota mūdanæ machinæ moles à summis generibus, ad infimas species, à partibus maximis ad medias, & minimas quasq;; & à supremis rerū gradibus vsq; ad decliuiores ordine, per solū ternariū cōtinua facta est distributio, fietque tum in humanis animis discursionum proximis caussis, tum in ipsa diuisionis methodo Cyclognomica, secundo deinceps, & tertio libro. Sed pręter graduum, specierū, & partium triplicem rationē in rebus vniuersi, sunt & vbique principia 3. naturæ, & artis, & animorū. Sunt 3. dimensiones primæ. 3. loci 3. tēporis, tres sexuum differentiæ. Imo tota mundi conuersio alternis quasi vicissitudinibus pendet, vnde ille versiculus. Ἄλλοτε μητρυιή πέλει ἡμέρη ἄλλοτε μήτηρ. *Ipsa dies quandoque parens, quandoque nouerca.* Hanc autē paroxismi speciem in morbis Medici tertianā vocāt, eāq; natura dux artiū quarūcunq;, ita ad septenariū ac nouennariū numerū propagauit, vt maximarū mutationum crises *Ternarij præstantia in explicādis ordinibus vniuersi.* *Crises per dies, annos & septimanas.*

non

non ſolum diebus imparibus fiant, ſed & ſeptimanis & menſibus: quin & per annorum ſeptenarios, nouenarios quoque, vbi cùm diuturniore malo conflictus impendet. Ita enim poſt annum quandoque ſeptimum, vel nonum, vel decimumquartum curantur Epileptici, teſte Hippocr. Ita ſuſpecti ſunt pluribus anni climacterici, præſertim ex multiplicatione ternarij in ſeptenariũ, aut nouenarium, ſed maximè tamen ſeptenarij in nouenarium vt 63. de quibus vide Macrobium, Aulum Gelliũ: quamuis hic ſanè ſint ſuperſtitioſa plurima, & antè iudicium cauſſarum plurium ſpectacula requirantur. Sed illa noſtræ diuiſionis potiſſima ratio eſt, quod animorum actio quælibet, artis atque naturæ, ſemper circa tres terminos occupentur, extrema ſcilicet duo, & extremorum medium, ſiue analogiam agentis ad paſſum, vt ſæpius oſtẽdemus. Quodque omnis diuiſio licèt bimembris maximè, ſemper admittat tertium; quod in relatione Metaphyſica medium ſit analogicum ſiue æquiuocum; vt Angelus inter Deum, & Animam: inter virum, & fœminam, hermaphroditus: inter inſipidum, & amarum, dulce: In relatione autem Phyſica, ſit velut exemplar quoddam cõmune vniuocum ſemper extremis, vt inter oppoſitas ſpecies communis generis ratio, inter brutum & hominem, Animalis idea: inter plantam & animal, corporis animati: Poſtremò in relatione Logica quoddam ſimiliter medium ſit ex aceruo entium rationis, vt in demonſtratione inter maiorem propoſitionem & cõcluſionem, id quod ſubſumptum vocãt. Inter ſubiectum & prædicatum, medium eſt argumẽtum. Meritò igitur non Arithmeticis tantum calculis, ſed & artificiis communibus cæteris, quin Oratoribus quoq; & Poëtis, ternarij numen eſt obſeruatum, vt in poëtarum principe quàm ſæpiſſimè. *Necte tribus ternos, &c.* Et alibi quoque.

In omnis conſideratione termini 3.

Omnis diuiſio vel bimembris maximè, ſemper admittit tertiũ.

1

2

3

Regula trium.

Poëtis ternariũ maximè celebrati.

Ter centum tonat ore Deos, Erebumque, Chaoſque,
Tergeminamque Hecatem, tria virginis ora Dianæ.

Et alibi.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter fruſtra &c.

Item in illa Vulcanij fulminis Phyſica ratione trium elementorum quàm ſcita deſcriptio.

Treis imbris torti radios, treis nubis aquoſæ
Addiderat, rutili treis ignis, & alitis auſtri.

Sed ſunt præclaris vatibus vt Homero, Virgilio, Lucretio, Euripidi, Senecæ, Horatio, infinita ferè iſtiuſmodi, quibus nolim diutius immorari.

Tranſitio.

At cùm de numero figuraque vel ordine mundi, materiem & formã vniuerſam propius iudicantibus obiter diſſeruerimus: addam & de proportione paucula, pro exemplaris atque vmbratilis methodi neceſſitate, tractatũ omnium pleniorẽ, differens in aliũ locum. Nihil eſt autem Αναλόγια ſiue Proportio, quàm harmonia quædam, ſiue concentus & congruentia mutua, vel principiorum, vel elementorum, vel partium diuerſarum, in rebus vel naturæ, vel artis, vel rationis. Vbique rurſum ſubſtantiæ proprietatis, vel accidentium ratione,

Proportio quid ſit, eiuſque diuiſio.

tione, vt quantitatis, qualitatis, situs, habitus &c. Qua quidem descriptione continuo & forma eiusdem omnino, & vsus,& materialis distributio satis est manifesta. Procedit enim à tribus generibus ad differentias 27. vel plures facilè, si vnamquamque subdiuidi voles. Vt

- Proportio
  - Principiorum vel materiei & formæ vel eorum quæ hæc præcedunt
    - Subst.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accid.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
  - Elementorum vel priorum vel posteriorum rursus
    - Subst.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accid.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
  - Partium maiorum rursus vel minorum
    - Subst.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Propr.
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.
    - Accidentium
      - In rebus naturæ.
      - In rebus artis.
      - In rebus rationis.

Est itaque proportio vel ante materiem & formam, si loqui prorsus μεταφυσικῶς licet, tum in ratione agendarum rerum, mundoque intelligibili, tum in respectu formalis materialisque spiritus infiniti, ad infinitum; cuius notio confusissima per res duntaxat sensibiles mundi, in earum contractione, vibratione, circumuolutione, respectu loci quo continentur, aliquo modo nobis mortalibus aperitur. *Proportio in quibus spectetur.* 1 *Proportio in creatione prima.*

Sed verbis commodioribus ea poterit analogia distingui, quæ inter formam 2 *Proportio in secunda creatione.*

atque materiem data est, indefiniti spiritus actiui atque passiui, indefinitæ animæ, glutinis & qualitatis. Vnde prima hæc mundi conspicua elementa, priùs indefinita progerminant, postea quoque suis distincta locis & speciebus, vt dictum est supra, per vlteriorem proportionem partis ad partem, quę talis existit, vt nullam permittat ordinis perturbationem, nisi quæ totius ordini sit consentanea, nullum vel vacuum, vel corporum penetrationẽ, absque tum loci, tum quantitatis augmento.

3 *Proportio in creatione tertia.*

Proportionis vis maxima in opificio artis atque naturæ.

Quanta sit huius proportionis ratio in rebus genitis, rerumque principiis, mira dexteritate tractauit Cicero lib. de Vniuersitate. præcipuè tamen cælestium corporum symphoniam lib. de Somnio Scipionis, in quem copiose & doctè Macrobius commentatur. Nec est quo longè exempla quæramus, si modò vel proxima tantum lustrare oculis minimè dedignemur. Pulchra vbiq; proportionum regula in plantis atque lapidibus, in partibus animalium, ac præcipuè humani corporis, cuius perpetuò vel ars, vel artis ratio est imitatrix. Nam quæ spectari in ædificiis solent cõmissurarum species infinitæ, natura ferè hæc omnia in nostræ compagis anatome præfiniuit. Vide pulmonis follem admirabilem, peluim, infundibulum, & plexus cerebri rotiformes. Vide laringis fistulam, renum cribrum atque canales, oculorum, aurium munimenta. Hæc tantum ex manifestis profero. quid ductus venarum memorem, arteriarum atque neruorum? quid connexus musculorum, structuram scheleti & syntaxes ossium, summo naturæ iudicio, & propositorum finium ratione perfectas? quantum illa apud artifices frequens est species, quæ vel ad gomphoosin vel suturam, vel harmoniam simplicem vergit vel ad synarthroseos aliquam aut diarthroseos rationem? Quæ rursus sit Enarthrosis, Arthrodia axiformis, aut ginglymotidis. i. cardinis speciem repræsentans? Certè naturam vbiq; dissoluat oportet, naturam imitari in compositione qui dextrè volet.

Exempla.

Est & proportionis idea inter res rationis, quædam ad materiem pertinens, altera magis ad demonstrationis formam. de quibus postea.

Proportionẽ verè inter principia naturalia collocari.

Satis equidem mirari non possum, naturæ indagatores accuratissimos, in principiorum numero, priuatione posita, proportionem rerum omnium principium proximum & internum maximè neglexisse, cùm ea sit velut carpentum, vel currus vniuersitatis, compositionis cuiusque nodus & vinculum, cuius potissimum gratia indicationum doctrina suscipitur, vti propter indicationem ætiologica, propter caussarum tractationem methodus. Videtur tamen bellè hæc intellexisse Cicero lib. de Vniuers. vbi sic ait: Mundum efficere moliens Deus, terram primum ignemque iungebat; omnia autem duo ad cohærendum aliquid tertium requirunt, sed vinculorum id est aptissimũ, quod ex se, atque de his quæ astringit, maximè vnum efficit; id optimè assequitur, quæ Græcis ἀναλογία, Latinis comparatio, proportioue dici potest. Præclarè autem & deinceps plurima in eandem sententiam profert, vbi de formæ & materiei indefinitis qualitatibus, de spiritu quoque, corpore, & anima vniuersi, ab opinione nostra non admodum aliena. Verùm quicquid rectè de tam reconditis

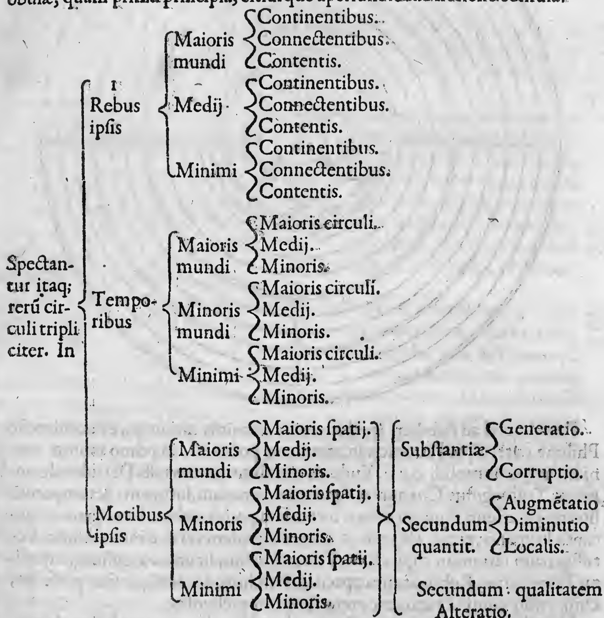
Ciceronis sententia de proportione.

rebus

rebus ſtatuit Cicero, vel Cicerone antiquior Plato, id omne Medicorũ fonti antiquiſſimo debemus Hippocrati. Vide verba illius arcana maximè libro περὶ διαιτῆς 1. vbi de tribus concentuum ſpeciebus ad miſtionem concurrentibus philoſophatur.

Reſtat demum in ordine, menſura, proportione, & per conſequens in forma, atque materie mundi, quales ſint illi conuerſionum circuli, oſtendamus, ſumpto auſpicio à demõſtratione τὸ ὅτι, vel quæſtione An ſit in partibus ipſis, quæ per principia componantur. Nam & hæ quodammodo nobis magis ſunt obuiæ, quàm prima principia, citiuſque aperiunt ſe ſub notione confuſa.

Tranſitio ad demonſtrandos circulos in forma atque materie per partes vniuerſi.

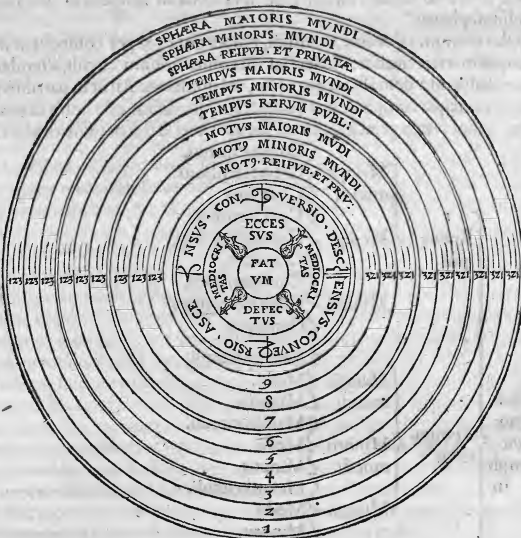
Etenim vt tempus à primo mobili, ita motus à tempore continetur, ac ſummatim à ſphæris vel circulis conuerſionum tempora, & ab his rerum conuerſio omnis eſt definita.

Cõparatio temporis motus & rei mobilis in conuerſionibus mundi.

Talem ergo ex antè traditis totius viciſſitudinis rotam concipias licet.

ORBIS VICISSITVDINVM NATVRALIVM.

AETERNITAS OMNIA CONTINENS.

Conuersionis ratio stabilis & actiua maximè in solo Deo omnium motore primo.

Deo figurã circularem à philosophis aßignari.

Primò quod ad stabilem spectat totius circuitus rationem, ea omnis teste Philone, cæterisque Platonicis in æternitate posita est, in primo motore omnium atque immobili DEO. Vnde & circulum immortalis Dei subinde nominat Trismegistus. Cur autem figurarum omnium, locorum, & temporum limites excedenti, figuram tamen rotundam potius, quàm aliam quamuis pro captu humano veteres assignarint, notum equidem vel in triuiis autumo. Potissimarum rationum capita sunt: Vnitas siue simplicitas, extensionis æqualitas, Perpetuitas, Robur atque capacitas, Pulchritudo denique siue perfectio, cuius vnius nomine rationes cæteræ sunt comprehensæ.

Circularis figura cur optimè competat vniuerso.

Meritò igitur ad sui auctoris similitudinẽ Mundus, & mundi singulæ partes; singularum quoque procedũt motus & tempora, sic vt in statu sit motus, in motione stabilitas: vtque in ratione stabili spectetur infimum quiddam medium & supremum: in ratione mobili ascensus, descensus atque conuersio, sitque analogia quædam perpetua, totius conuersionis inter connexa & connectentia,

ctentia, inter ſupremos, medios, infimos ſphærarum, temporum, & vniuerſorum motuum gradus. Paucis & eleganter admodũ M. Tullius lib. de vniuerſ. Si pulcher hic mundus, ſi probus eius eſt artifex, profectò ſpeciem æternitatis maluit imitari: Formam itaque, vt paulo poſt ait, & maximè cognatam ſibi & decoram dedit, quæ globoſa vel σφαιροειδὴς appelletur, cuius omnis extremitas paribus à medio radiis attingitur, quodque ita tornatum, vt nihil aſperitatis obtineat, nihil offenſionis, nihil incluſum angulis, nihil anfractibus, nihil eminens, nihil lacunoſum, omneſque partes ſimillimæ omnium quod ad eius præſtabat iudicio diſſimilitudini ſimilitudo.

Diductio ſphærarum omnium à ſummo opifice Deo, vſque ad orbem ſublunarem.

Eſt igitur in Deo primũ totius eſſentiæ, id eſt & poteſtatis & voluntatis, & ſapiẽtiæ circularis ratio. Eſt & æternitatis ipſius, & motionis merè actiuæ, quorum omnium natura ſimplex & indiuiſa, vnius pulchritudinis aut bonitatis, ſphæra incompræhenſibili contineatur.

Cæleſtes circuli.

Sequuntur hunc orbes cæleſtes primum, atque ætherei omnes, à maioribus ad minimos quoſque exactè ſphærici, vt ſunt eccentrici, deferentes augem, vt Epicycli, non tam reipſa diſtincto cęlo, quàm mentis humanæ vi, & diuerſiſſimorum motuum ratione, ſicut in nauigandi peritia, tractus maritimi, ventorũ excurſus, & limites, & in arte noſtra rationalis diſcurſionis circuli deſignãtur.

In æthere & ſublunatibus elementis.

Cælorum orbes multiplices, elemẽta cum æthere intermedio penitus imitantur, neque id tantum in totis, ſed & totius quandoque partibus eſt manifeſtum, ſi roris aut pluuiæ guttulas, ſi fluctum pelagi, veſicas ab igne, ampullas à ſpiritu concitatas obiter animaduertas.

In plantis et animalibus ratio circularis.

Magis tamen eiuſdem formę præſtantia, in plantis & animalibus eluceſcit. Confer enim te priùs ad perfectiorum arborum trũcos, radices, fructus, folia: figura quidẽ, tum per ſpecies, tum per ſpecierum ſingulas variè diſtributa eſt. Sic tamen vt ratio illius potior ad particularem vtilitatem maximè quadret; vnde & trilatera, quadrilatera polymorpha; quantum tamen ad communiſſimæ perfectionis exemplar tendere potuit, ad rationem quoque circularem quàm proximè redigatur: vnde vel prorſus ſit ſphærica, vel columnaris, oualis, ſpiralis, aut ex figuris partim rotundis, partim rectilineis variè coagmentata.

In fabrica humani corporis.

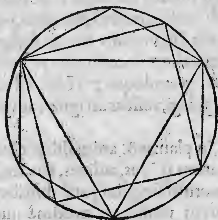
Idem prorſus in fabrica humani corporis vſuuenit, ſi prima præſertim viſcera contempleris, vt cordis effigiem, cerebri, hepatis, lienis, pulmonis, ventriculi, inteſtinorum, renum, veſicæ, vteri, teſtium. Vide in iiſdẽ partes maiores primum, vt lobos aut fibras. Vide & minores ordine, vaſa, glandulas, epiphyſes atque apophyſes. Quin vti in mundo maiori ſtellarum vultubus, orbiumq; cæleſtium reſpondent ætherei & ſublunares, ita viſceribus ſingulis intus ea quæ continentur, iis quæ continent foris. Ita & interiori ſemper, exterior tunica conuexitatis ſpecie correſpondet. Atque in extrema compage viſceribus oſſa; nerui autem venis, arteriis oſſium foramina quadrant. Tandem & oſſibus ipſis ſuperincumbentes muſculi, & cartilagines muſculorum, tendines, & aponeuroſes, capita, ventres & ligamenta. His autẽ omnibus membranæ propriæ primum, pari analogia tenduntur; mox & communes tunicæ, vt membrana car-

In ortu animalium primo & embrionis positu.

nea,cutis & ἐπιδέρμις. Longè apertius productio sphærica in primæ illius generationis exordiis patet,non tantum ouiparis animantibus,sed & quadrupedum generi,atque hominibus ipsis,siue infantis positum spectes orbicularem penitus in vtero matris,siue membranas tres, quarum vna ex parte tantùm, duabus per totum circuitum obuallatur.

Orbicularis ratio ad actionis & passionis robur, maximè opportuna.
Orbes magici.

Nec parua istius figuræ in animalibus ratio est, præter communes quas dedimus suprà. Cùm enim potissima vis Amoris in attractione consistat, Figura autem rotunda, ceu cucurbitulæ,maximè trahat, rotundam quoque potissimùm esse, & singularum partium & totius viuentis effigiem decuit. Quod rectè ad Magæ naturæ similitudinem in amuletis & fascinis magi artifices obseruarunt, dum vel draconem includunt orbibus tribus κατ' ὀρθόγωνον sese intersecantibus,vel annulum pingunt ex vipera,cuius reuoluta cauda velut à capite resorbetur : alioqui sanè communis istius figuræ ratio, ad actionis & passionis robur,vt dixi,præcipuè referatur. Nam quia circulus non nisi vna ex parte contingitur à recta vel curua linea extrinsecus incumbente, idcirco minimum patitur. Quia autem est simplicissima, idcirco & figurarum speciem quamlibet in se facillimè recipit, vt ex cælesti Zodiaco satis est manifestũ. Æmulantur hanc legem naturæ callidè in extruendis fornicibus architecti, in vasis figuli, in cunctis penè operibus opifices geometrici.

Temporis ratio circularis.

Pergamus porrò ad circularem tẽporis rationẽ, quę formam, atq; figurã sphæricã tam rerum mobiliũ, quàm mouentiũ ordine comitatur. Vbi non minus quàm circa res ipsas gradatim à maiore circuitu, te ad minores denuo refer. A cæli conuersione, ad ætatis humanæ circulum : & hinc ad plurium ciuitatem siue rempub. Sua enim cuique à Deo, & ab æternitate primum, & temporis & motionis sphæricæ certa est præfinita periodus: Omnis autem inferioris ratio, si res sit ordinata à superiore quodammodo continetur.

Fata particularia ab vniuersalibus gubernari. Axioma reconditissimũ Astrologicæ facultatis.

Exempla.

Vnde & Astrologi fata particularium fatis vniuersalibus subiici docent. quod in directionum, reuolutionum, progressuumque, & radiationum specie imprimis fit manifestum. Vbique etenim influxus communiores euentus præcipuè vim, & idealem seminat rationem,quam minus communes ordine, pro suæ vel sympatheiæ vel dispatheiæ efficacia fouent, mouentque, vel turbant atque præpediunt. Ita enim se mutuo consequuntur,

tur, primò coniunctiones maxime, vt capitum ♈ & ♎ nonæ atque octauæ: sphæræ deinde & planetarum superiorum trium, mox & eorum qui sub Sole sunt constituti. Ita & Lunaris reuolutio à Solis anfractu annuo gubernatur: & hæc deinceps à progressu ♄ ♃ ♂. Item aspectus erronum fixorumque syderum sub interlunia contingentes, ab illis aspectibus pendent, qui circa eclipses, vel Solis τρόπον aut æquinoctia fiunt. Et hi ab aliis qui circa congressus ♄ ♃, donec ad illam coniunctionem maximam ♈ & ♎ perueнerimus.

Annus Platonicus.

Quod si Platoni & Epicuro suam παλιγγένεσιν minimè conuellamus, habebis temporis circulum, vel annum annorum maximum 49000. Solis anfractus continentem, etsi alium alij statuant, nobisque potius ad motum medium stellarum fixarum respicientibus, ponere liceat annos 25816. Quibus, iuxta verissimam Nicolai Copernici rationem, illarum reditus absoluatur. Sed nolim ego in huius circuitus spem à creditoribus pignus accipere.

Mundi ætas 6000 annorū.

Illud ex sacris elicitur, mundi ætatem omnem sex ferè annorum milibus terminandam. Vt quemadmodum totius creationis series minorum dierum senario sit perfecta; ita & illius duratio, per dies maximos 6. annorumque millenarios definiatur. Quorum finis velut quieti dedicatus sit millenarius septimus, vti finis creationis hexameræ, septimus dies: etsi, vt aiunt, exactum suæ ætatis terminum, mundus propter improbitatem hominum, minimè sit habiturus.

Coniunctio supernorū orbium in capitibus ♈ & ♎ cū millenariorū 6. partitione optimè congruens.

Sed millenariis 6. in tria reductis, pulcherrimè congruit & supernorum orbium illa coniunctio in principiis ♈ & ♎. Et mundi mutationes præcipuæ tres. Nam sub prima creatus annos bismille perstitit sine lege. Bismille deinceps sub lege post coniunctionem alteram. Bismille reliqui post coniunctionem tertiam, sub Christo & Patris æterni gratia transiguntur. An verò ante coniunctionem quartam, vel paulo post mundi diluuium alterum expectemus; definire accuratè, nostri nec instituti nec facultatis existimo: licet vel tempus vero proximum partim ex Euangelica voce, partim ex ea quæ nunc orbem tenet intemperie, ex ipsa iustitiæ profligatione, & veri amoris congelatione, plusquam hyperborea satis coniicere quilibet possit.

Anni minores et Planetarij.

His annis maioribus sunt deinde minores alij iuxta periodos vel ipsorum orbium octaui cæli ♄ ♃ ♂ ☉ ♀ ☿ ☽, vel diuersarum coniunctionum, inter hos ipsos mira vicissitudine recurrentium.

119. Coniunctiones astrologicæ.

De quibus obiter Ptolemæus libr. περὶ καρπῦ, vbi centum decem & nouem coniunctiones, Astrologo minimè negligendas insinuat. quòd sanè in illis sit posita eorum cognitio, quæ fiunt in mundo, & generationis & corruptionis. Nam & in tempore, quo gestatur fœtus in vtero, & quo exclusus in lucem aura vitali vescitur, planetæ singuli, per quasdam reciprocas stationes sua distribuunt munera, vitamq; & vires impertiunt. Lunæ quidem

Planetarum gubernatio per stationes, & quid quæque cuique conferat.

magis

☉ ☿ ♄ ♃ ♂ ♀
In gestatione fœtus.
In conceptu.
In Empsychosi.
In partu.
In vitæ totius curriculo.
Aetates humanæ 6. ad 3. reductæ.

magis ad corporis speciem; Solis ad vitam vel animam tendit influxus: Mercurij ad spiritum vel nexum vtriusq;: ♄♃♂♀ ad qualitatem & tẽperamentum. Vtque in gestatione fœtus tria sunt quædam principia: conceptus corporis: & Empsychosis animæ, spiritus & qualitatis: partus autem perfectionis totius atque fortunæ: ita & in ætate hominum, & plantarum, quę deinceps flectitur, sex illæ totius curriculi præcipuæ partes, pueritia, adolescentia, iuuentus, ætas virilis, senium, senectus, ad tria ceu puncta communia reducũtur, exordium vitæ, statum, & finem, vel accrementum, vigorem, & decremẽtum: in quibus quotidie perfecta ascensus, descensus & rationis Tropicæ species aperitur.

De motu & rerum mobilium circulo.
Temporis diuisiones summariæ rebus mobilibus adaptandæ.

Sed difficillimum est ab ipsa conuersione temporum ideam motus vel rei mobilis sequestrare. quapropter ne sim prolixior, progressũ partim per singulas motuum & rerum mobilium species, partim per temporis differentias mixtum nonnihil de mundi circuitu sermonem instituemus. Sunt igitur ea quæ mouentur in circulum: Mundi præcipui tres, & horum partes, vbique in orbis imaginem aspirantes. Tempus per mundi ætatem distribui fecimus, & hãc in astronomicos annos minores ordine, vti annus in menses, & septimanas, & dies, & horas, vsque ad minuta tum prima, tum secunda, & tertia rectè dispescitur. quanquam sint & compositiones diuisionésque aliæ, vt quadrantis, sextantis, triẽtis, dodrãtis: Itẽ lustri, olympiadis, æui & sæculi, de quibus abunde veteres tradiderunt.

Motus differentiæ.

Motus omnis substantiæ, vel generatione vel corruptione perficitur. Nutritio quædam regeneratio est, ideo necessaria, quòd calidi innati vis quantum se nititur propagare, tantum & sibi subiectum fomitem depascatur. Quantitatis circuli in augmentatione & diminutione, tum numeri, tum quantitatis continuæ fiunt. Motus localis iuxta 6. primas positionum differentias: Alteratio verò ex qualitatum vicissitudine definitur. Demus exempla neglecta paulisper nimirum accurati ordinis ratione.

Cælestium orbium vulgata distributio.

Mundi syntagma sphæricum ab alijs aliter distributum. Orbes cælestes 10. statuit illa vulgaris ratio, quæ & literis sacris est consonantior: vbi terra immobilis vice centri sit collocata: quam deinde & elementorum orbes & 10. cælestiũ corporũ cõsequantur ☾ ☿ ♀ ☉ ♂ ♃ ♄, octaui, noni & decimi cæli: quibus Theologia vndecimũ iungit, quod Empyreum appelletur. Quorũ omniũ ratio ex motuũ orbiculariũ diuersitate colligitur, dũ planetæ singuli suas ita periodos ducant secundum signorum consequentiã, siue εἰς τὰ ἑπόμενα, vt ☽ quidem ab occasu in ortum totius zodiaci spatium lustret diebus 27. Mercurius diebus 80. plurimum: Venus 9. mensibus. Sol anni vnius periodo, quæ sit iuxta verissimam obseruationem 365. dierum, 15. minutorum & 24. secundorum. ♂ in duobus annis circuitum perficit. ♃ in 12. annis: ♄ in 30. Sed sunt cuique rursus peculiares aliæ conuersionũ species, de quibus in theoriis abunde est demonstratum; præsertim verò in circulo paruo vel epicyclo. vnde directi, retrogradi, vel stationarij fiunt; vnde respectu Solis quoque vel occidentales cõbusti, vel matutini: respectu Eclipticæ septentrionalis, vel meridionalis, vel planè nullius latitudinis referuntur. Respectu denique totius octaui cęli

Planetarum circuitus.

& æqui-

& æquinoctialis circuli, vel declinationis Boreæ vel Austrinæ. Sed sunt in omnibus circulis auges vel absides, apogæa & perigæa, & lõgitudines mediæ, quibus planetæ vel propiores terræ, vel ab eadem remotiores ascensu, descensuq; definiantur. Omnium verò talis ad Solem habitudo conspicitur in Epicyclis, vt 3. superiores quidem ♄ ♃ ♂ circa directiones medias, id est cõiuncti Soli sint in auge circuli parui, circa retrogradationes medias siue in ☍ ☉ in perigæo. circa quadraturas ad Solem in longitudinibus mediis. Recedentes autem à ☌ ☉ ad ☍ descendant, à coniunctione verò ☉ ad oppositionem procedentes ascendant. Contra inferiores Sole ♀ & ☿ cùm discedentes à Sole fiunt orientales, id est in ortu matutino ascendunt in Epicyclis; cùm descendentes à ☉ fiunt occidentales, vel oriuntur, vespertino descendunt. In ☌ ☉ verò circa retrogressus medios, & postquam fuerint occidentales, fiunt in perigęo. Particulatim verò & motus specie, & certa periodi ratione ad ipsum ☉, variat à Planetis cæteris epicyclus ☽: nam cùm celerrima est vt 15. gradus 10. minuta penè conficiat, in perigęo est; cùm tardissima, vt ferè 11. graduum 28. min. in auge versatur, motu crescente descendit, accrescente descendit. Similiter in Eccentrico ☽ absis vel apogæum tempore nouilunij vel ☌ cum ☽ sub Sole statuitur, crescente quadratura sub eodem Sole in opposito ☽. In plenilunio cum ☽ in ☍ ☉ decrescente quadratura iterum sub ☉ in ☍ ☽. Mouentur auges eccentrici planetis superioribus alia ratione peculiari atque hodie absis ♄ ferè in ♐ 28. gradu. ♃ in ♎ 6. ♂ in ♌ 27 $\frac{1}{2}$ ☉ in ♋ 6. ♀ in 15 $\frac{2}{3}$ ♊ ☿ in ♏ 28. $\frac{1}{2}$. Sed istæc fusius in opusculis mathematicis. Motus octauo cælo triplex antiquitus assignatur: Primò in longitudinem versus ortum, cuius reuolutio secũdum Thebith absurdam opinionem, à nostri præteritiq; sæculi obseruatis maximè aberrantem annis perficitur 49000. Et hæc eidem vt propria designatur, cui sit adiuncta & trepidationis altera, cuius ambitus annis 7000. peragretur à cælo decimo proficiscens. Sed omnium euidentissima tertia, quam diurnam vocant 24. horarum spatio ab ortu occasum versus virtute primi mobilis, aduersos secum planetarum omnium impetus rapiens, vt ipsa cælestis regio allapsu continuo secum & partem æthereum raptat, & sublunarem.

Apogæa & Perigæa & longit. mediæ.

Epicyclorũ omnium conuersio ad Solem vnicũ velut amussim referenda.

Conuersio ☽ in Epicyclo.

In eccentrico.

Conuersiones octaui cæli. 1 2 3

Sed obseruatis multo conformior est illa diuini Copernici ratio, etsi per inuersas penè hypotheses sit instituta. Quarum cõmoditas sane doctissimè tum ab Erasmo Rhemoldo & Ioachimo Rhetico, tum à Ioanne Stadio satis est explicata. Nos olim succinctè admodum ita cecinimus.

Reuolutio mũdi iuxta Copernicum.

SPHÆRA REVOLVTIONVM D. N. COPERNICI.

Alma Dei mundo cùm Mens infusa caleret,
Multiplicesque vago volueret orbe vices:
Creditur ingentis medio suspensa theatri
Terra diu stabilem continuisse globum:
Creditur & Titan circum titaniaque astra
Naturæ stratas legibus isse vias:
Nunc tellus ô Phœbe tuo se credere cælo,
Et currus & equos ausa subire tuos:
Audet quas verita est quondam Phaetontis habenas
Supplicium casu mox habitura pari.
Implicat hanc Lunæ mediam concentricus orbis
Ingenij, & motus lubricitate sequax.
Altius incedunt, Saturnus, Iuppiter, & Mars:
Mercurius, Venus his inferiora tenent.
Stellarum vlterior regio consueta moueri,
Mobilibus stabili nunc face signat iter.
Sors eadem Soli, sed terrarum hospita sedes

Annuit,

Annuit, & solitus non placet ille labor.
Prouehimur circum, nobis ea signa recedunt,
Vt littus pronæ quam velut vnda rati.
Vnde nec ad cæli motus elementa trahuntur
Amplius, at terræ nutibus astra meant.
O versas rerum facies, ô tempora vulgus
Clamitat, & ratio quæ sit habenda rogat.
Quæ ratio? nisi iustitiæ quod legibus olim
Fortunam, & mores composuère suos.
Nunc legem in mores contra, & sua crimina torquent,
Fitque nouo sæclo, vultus in orbe nouus.

Sed hæc oblectamenti magis, quàm proficiundi instituti gratia spinosis artis nostræ principiis inseruntur.

Reuolutiones octaui cæli iuxta Copernicum.

Censet autem Copernicus reuolutionem fixorum syderum perfici annis
Ægyptiis 25816. si motus illorũ medius exigatur. Adiungit huic doctè muta-
tionem obliquitatis eclipticę, absoluendam penitus annis 3434. quæ omnis 1
cum quadam libratione transigitur. Postremò cõnectit huic tertium motum, 2
motusque periodum, qua Eccentrotis Solis, vel centrũ Eccentrici reuolutio- 3
nem perficit, æquali prorsus velocitate, atque illa mutatio obliquitatis eclipti-
cæ compleatur. Stupenda sanè, & ordinata maximè cælestis vbique circumfe-
rentiæ Symmetria.

Eccentricitatis reuolutio cũ mundi Monarchiis & rerum conuersione penè consentiens.

Romanum imperium.

Turcarum imperium.

Turricæ Monarchiæ declinatio.

Nec præterire silentio possim, quòd vel in sola Eccentricitatis reuolutione, tanquam in fortunæ communioris orbita, regnorum, & rerum publicarũ maximę vicissitudines depingãtur. Insignes etenim Monarchias semper cœpisse vidimus cùm centrũ Eccentrici in aliquo fuit insigni istius parui circuli loco: cùm enim maxima foret Eccentricitas Solis, Romanũ imperiũ ad Monarchiã declinauit. Et quemadmodũ illa decreuit; ita quoque & hoc velut consenescens defecit paulatim, & expirauit. Cùm peruenisset ad longitudinẽ mediã quadrante circuli differentẽ, cœpit primum lex Mahometica, & velocissimè pro motus adaucti proportione succreuit. Fortasse & in annis centum cùm minima futura sit Eccentrotis suę quoque progressionis terminum habitura. Centro denique eccentrici ad alterum mediocrem terminum perueniente, speramus aduentum Domini nostri IESV CHRISTI, nam & hoc loco circa mundi initia fuisse à Ioachimo Rhetico perhibetur, quod & Heliæ vaticiniis non admodum est alienum.

Christi Aduentus prope verum.

Tritemij superstitiosa ratio de conuersionibus mũdi per Secundeas.

Superstitiosa magis est illa Tritemij ratio de mundi gubernatoribus septem, quas Secundeas siue diuinas intelligentias nominat. Quarum succes-

ſione continua humanæ vitæ hiſtoriam vniuerſam ita diſtribuit, vt mundi ætates ſeptem, cum Planetarum ſeptem ingeniis & angelorum miniſteriis exactè conſenſiſſe hactenus videantur. Eſt autem partitio iſtiuſmodi.

Saturni. Angelus. Oriſiel.
Cœpit gubernatio illius anno mūdi primo, 15. mēſis Martij: durauit annis 354. menſes 4. Quod quidem durationis tempus & in cæteris eſt obſeruandum.

Secundus. Veneris. Anael.
cœpit anno mundi 354.

3 Iouis. Zachariel.

4 Mercurij. Raphael.

5 Martis. Samuel.

6 Lunæ. Gabriel.

7 Solis. Michael.

Ab his deinceps eandem circuitus ſpeciem circumducit, ſed quantum naturæ vel veritati conſonam, ipſus viderit. Noſtram ætatem cōſtituit idem verſari in ordine 19. ſub Gabriele ſpiritu Lunæ, cuius auſpicium rurſus ab anno mundi 6732. menſis Iunij die quarto. Ab anno Chriſtianorum 1525. duratque ad annos mundi 7086. vel natiuitatis Dominicę 1879. Vbi demum ad Solem & angelorum principem reditum fieri arbitratur.

Coniunctiones magnæ ♄ ♃ ♂

Exemplum anni 1563.

Maior profecto ex vno magnarum (vt dixi) coniunctionum circulo vis eſt, vt in illa ♄ ♃ ♂, & ferè Planetarum omniū circa ♌ initium quod inter ignea δωδεκατημόρια nominatur anno Domini 1563. ſub finem Auguſti, ſed magis anno ſequenti mēſibus Iunio, Iulioque. Quàm portentoſos ſeptem errātium coitus, continuaſque Lunæ defluxiones à ☌ vnius ad ☌ alterius, quàm admirandæ rerum ciuilium & priuatarum paſſim metamorphoſes ſunt ſubſecutę! Nos olim hæc præſagiuimus quidem, in vulgum ſparſis Ephemeridibus, magis tamen præſentis circa materiem affectionis intuitu moniti, quàm cæli tabula, quæ nō tam vt cauſſa proxima, quàm ſignū vniuerſale meritò cenſeatur.

Conuerſiones Aethereæ regionis.

Aetheris regio quæ ſit.

Sphærarum cæleſtium peripheriam motus ſimiliter circularis regionis æthereæ comitatur, quam nos non procul ab orbe Lunæ, vel in eodem penitus, ſuprà elementorum minus coalitam ſpeciem collocauimus, vt ſit natura medium inter concretum firmiter & oppidò diſſolutum. Sed neque iſtius ſunt vlli conſpicui tractus, niſi quantum vel à cometis rarius, vel certis ventorum lineis. Nam vti ætherea regio inter cæleſtem & corruptibilem partē materiæ vim ancipitem trahit, ita & cometæ ſydus inter ſtellarum corpora, & mixtum ex ſublunaribus elementis, proinde & motus eiuſdem nonnihil ad ataxiam, nonnihil accedit ad ordinis rationem, vt multis annorum curriculis eſt obſeruatum. Vide Appianum, & Patrem in Aſtrolabo Catholico, & virum doctiſſimum Ant. Mizaldum in libro Cometographias. quàm pulchra verò eſt illa ventorum conuerſio, quæ motum planetæ gubernatoris potiſſimum ſequitur in Epicyclo. Etſi hanc rationem Ptolemæus, quod ſciam, apertè minimè tradit.

Ventorū circuitus ex ætherea regione per fibras occultas diſtributi Planetarum motui in epicyclo ſubiiciuntur.

tradit. Nos fuſius ſingula, ſimulatque de his tractandi ſeſe ex profeſſo dabit occaſio. Conſtat autem iſtorum flatuum directos ab ortu verſus occaſum & Aquilonem velut alternata ſtatione circuitus fieri. Sunt & cõuerſiones ſubinde retrogradæ ab Auſtro, Euroaphricũ verſus, & hinc per Eurũ & Helleſponticum in Aquilonẽ, Circium, Zephyrum ac Lybonothum. vnde & primarum qualitatum in ſibi ſubſtrato aëre pulchrè ad ſalutem viuentium viciſſitudines fiunt.

Viciſsitudinum orbis ſublunaris cauſſæ generales.

1 *A Sole.*

Viciſsitudines temporum anni.

Aeſtas. *Hyems.* *Ver.* *Autumnus.*

Cur autumnus morborum fertilior vere.

Generalis quidem & annua virtute Solis, per anni tempora 4. Ver, Æſtatem, Autumnum, Hyemem; quorum Æſtas & Hyems, qualitatum omnium rationem extremam in ſe complectuntur, Ver & Autumnus ad rationẽ mediam ſpectant, quæ vel ſit æquabilis plurium temperamẽto, vel inæqualis, propter pugnantes in mixtione plurium vultus ad vnitatẽ exactam minimè congruentes. Vnde & Autumnus morborum fertilior vel duplici nomine recenſetur: Primò propter cõgreſſus ſpeciem in qualitatibus primis. deinde & propter mutationis ordinem; qui, contrà quàm vernis temporibus ſolet, à circumferentia magis ad centrum corporis, calori æſtiuo ſuperueniente hyberno paulatim frigore, ſtatuatur.

2 *A Luna.*

Eſt & mutatio generalis à Lunæ periodis altera; quam ſanè & menſtruam nomines licet, & per quadrantes dirimas, vt in eiuſdẽ motibus factum eſt ſuprà. Nam decreſcente Luna, lumen minuitur quo ad aſpectum noſtrum, augetur tamen & lumen & virtus quo ad Lunam ipſam: vnde robuſtior eſt Solis actio in Lunam, & Lunæ in terras, etſi reflexionis anguli tũ ſint minores ex Luna in terram, eo quòd conuerſionis Lunæ ad Solem circa nouilunium ſemper ſit angulus maior. Vnde cùm actio omnis vel paſſio per mutuò ſibi occurrentes angulos fiat, præſertim ex ea agentis corporis parte, quæ à principio ſuo ſit illuſtrata, habebunt ſe quoque ſimiliter & motus gemini in rerum corporibus ſubditarum, præſertim ſtirpium & animantium.

Obſerua viſum immẽſum huius conſyderationis.

Angulorum vis in radiatione ſtellarum.

Nam cùm anguli reflexionis coguntur, cuncta ab exterioribus introrſum fluctuant magis, fiuntq; robuſtiora ſingula, quod in hybernis temporibus ex nobis innato calido liquet. Cùm anguli diſperguntur, fit magis oppoſitus motus, eneruanturque vires, quare & per acceſſus ☽ ad ☉ Lunæ influxus eſt vehementior, per digreſſus autem imbecillior multo. Nam & aqua ſe magis effundit ſub plenilunium, ſanguis animantum inundat latiùs, medulla oſſium arborumque verſus extrema propagatur; qualem tamẽ vibrationem neceſſitate quadam, & languor ilico & agentis roboris diminutio comitatur, quod ſimul in mundi rebus quibuſlibet eſt manifeſtum. Rurſus per acceſſum ☽ ad ☉ vel ☉ conuerſionem à tropico ♉ ad tropicum ♋ fit quidam conceptus virium. Per oppoſitos verò receſſus vtriuſque fit partus eorum quæ ſunt antè concepta. vnde & ratio patet, cur tempus plantandi, ſerendique ſub decrementa ☽ magis ſit opportunum, quia nimirum conceptus plantarum reſpondet conceptui ☽, & partus partui. Deinde quia robuſtiora ſunt omnia, & vegetiora coacto calido cum humoribus atque ſpiritibus verſus penetralia, quàm vbi diffuſa, vel exhauſta propemodum expirarint. Nam licèt ſemina magis intumeant ſub plenilunium, non fit idipſum adaucta ſubſtantia per acceſſionem alterius,

Conceptus virium.

Partus.

Tempus plãtandis ſerendiſqúe ſtirpibus maximè opportunum.

Sationes ſub plenilunia cur intẽpeſtiuæ magis quàm ſub decreſcentẽ quadraturam ☽.

 ſed

ſed explicata potius per rarefactionem quampiam, quæ citò quidem, & vio-
lenti impetu fertur in ſubiectum patiens,ſed propter agentis extremam diſſo-
lutionem,qua ſimul & ſe conſumit,& ab aduerſa rei paſſibilis actione conteri-
tur,celerrimè exoleſcit.Itaque per decreſcentem quadraturam,quia virtus ſe-
minalis eſt robuſtiſſima,atque in præcordiis viget, tuto interea ſemen cõmiſ-
ſum terris putreſcit atque corrũpitur,extima ſui circũferentia ſcilicet,qua ſeſe
miſceat virtuti terræ cælique,vt per hanc vnionẽ poſtea vita influat,ſub idem

Obſeruationes periodi Lunaris in arte & negotio Medico ſumme neceſſariæ.

tẽpus quo ☽ congreſſa Soli,nouas incipiat ſoboles parturire. Patet vſus eiuſdẽ
vberrimus in arte Medica,quod poſt ☌ ☾ ☉ cõmodiores fermè ſint venę ſectio-
nes,purgationes per vrinam atq; ſudorem,& quæcunque à centro corporis,ad
eiuſdem circumferentiam ducunt, propter motus Lunaris analogiã: Contrà

Motus ad circumferentiam.

Motus ad corporis centrum.

digrediente Luna ab oppoſito Solis,magis & vomitus ſolent ſuccedere,& alui
purgatio,ſi modò & ægri vires,morbi tẽpus,& vtriuſque natura vniuerſa con-
ſentiat: nec interim obſint congreſſus malefici,vel irradiantium ſyderum lo-
ca. Nec dubium quin & Planetæ vel ſtellæ cæteræ pari prorſus ratione ad So-
lem collatæ,vel ad Eclipticam,vires vbique particulares conferant,vnde in re-

Dies Critici.

bus naturæ arcana plurima colligantur,præſertim quæ in dierum Criticorum

Tempeſtatum et Epidimicõn morborum præſagia.

Medicaminũ delectus.

3 Generalis viciſſitudinum ratio à motu octaui Cæli.

ambiguo lapſu,in excitandis tempeſtatibus cæli,& popularibus morbis,in ad-
hibendis humano corpori ſalubribus medicamentis exigi conſueuerunt. In-
ter mutationum communiſſimas cauſſas cælorum influxibus oriundas, præ-
ter annuam menſtruamque periodum,orbis octaui diurna conuerſio recenſe-
tur. Quam ſi ſimiliter diuidas in quadrantes quatuor, pro humorum vel ele-
mentorum diſtributione medica,licebit primum diei quadrantem à Solis oc-

Dierum quadrantes humoribus ſingulis diſtributi.

Ratio.

caſu,vt pituitæ tribuas,ſecundum à media nocte, ſanguini: flauæ bili tertium
à Solis exortu æquinoctio hora nimirum ſexta vſque ad meridiem,à qua reli-
quus quadrans humori melancholico optimè correſpondet, præſertim ſi vel
1 effectus ipſos examines,& humanorum corporum inclinationẽ, vel eam quæ
2 in vino eſt muſti,floris,meri,& fęcis mutuam conſequẽtiam, cum illa humo-
4 rum generatione,ſucceſſuſque ordinibus optimè congruentem. Præter mu-

Viciſſitudinum ratio minus communis à periodo planetarum & materiei conditione.

tationum circulos generales ſunt minus communes alij,quæ tum à ſtellis er-
raticis fixiſque ſyderibus, tum à ſubiectæ materiei cõditionibus proficiſcũtur.
Hinc præter conſtitutiones annuas,à Solis acceſſu receſſuque legitimè defini-

Morbi & tẽpeſtates illegitimæ.

Mundi vtriuſq; συμπαθία.

tas,morbi interdum & tempeſtates illegitimæ fiunt,Animantium corpora,&
animorum motus,præter temperiem inſitam à natura, interdum ad ſangui-
nis indolem lætam,interdum ad pituitæ tarditatem,vel furorem bilis propius
inclinantur.Hæc autẽ ita ferè naturę conſenſu mutuo comparantur,vti quan-
doque à cæli vel aëris δυσκρασία,niſi obſtet rationis liberę vis,turbẽtur hominũ
mores,& ad affectiones varias inclinentur. Contrà propter improbitatem ho-
minum,& appetitus inordinatos,corrumpi cenſeant ſubinde & aëris ſtatum,

Elementorũ perturbatio ſæpè propter peccata hominum.

accedente ſæpius cæleſtium corporum iniquo vel portentoſo quodam conci-
liabulo: iuxta illud verbum diuinum,quod,niſi maturè reſipuerimus,& cęlum
æneum,& terram ferream minitatur. Quibus illud adiungitur, quòd alienis

dabit

dabit in prædam & fructus terræ,& liberos ſimul & coniuges,mittetq́ue prophetas falſos,qui cuncta conuertant in tenebras, lucemq́ue diuinam adulterent,qua tamen ſola totius humanæ fœlicitatis cardo verſatur.

Temporis energeia.

Vt autem in elementis ſublunaribus euidẽtiorem circulum contẽplemur; & loci paſſim & temporis differẽtias obſeruare imprimis decet. quid tempus efficiat,per illos aſtrorum circuitus definitum ſatis oſtendi. Omnia ſuum (vt inquit Sapiens) tempus habent: ſurgunt humilia tempore, & eodem potentia ſede turbantur: tempus ærumnas & ægritudines lenit,tempus voluptatũ omnium ſaturos facit,tempus concreta fundit,& diſſoluta componit.Feræ ſyluestres tempore cicurantur, & contrà manſueti ſucceſſu temporis efferantur. Eiuſdem vertigine & quæ ſunt vetera faſtidimus,& quæ inſolita,primoq́ue in limine terribilia,per conſuetudinem inoleſcunt.Poſtremò quęcunque nec viribus corporum,nec vlla virtute animorum confici poſſunt, ceu lapis à ſtillicidio,per flexum vnius temporis hauriuntur,quod bellè per illas equinæ caudæ paulatim euulſas ſetas Plutarchus in vita Sartorij demõſtrauit; vnde & tranſigendis bonis vel malis ſummis æqua ratione deſeruit. Locum ferè tripliciter obſeruamus; vel enim reſpectu longitudinis vniuerſi, ab ortu verſus occaſum ſcilicet ſupputando in ęquatore,& circulis parallelis,vel reſpectu latitudinis in meridiana linea, vel denique altitudinis ratione per ſinuum ductus atque diſtantiam ab orbe ſuperiore quolibet deſignãdam.Præcipuè verò ex latitudine & altitudine loci,quo mouẽs vel mobile cõtinetur,qualitatũ primarũ intenſio remiſſioq; perficitur.Nã teſte Alberto,locus naturalis habet virtutes ingenitas ſibi,vt formas imprimat in materiẽ ſimpliciũ corporũ.Vnde & elementorum ſenſibiles formæ cal.frig.humidũ,ſiccum,& earundẽ internæ minuſq́ue conſpicuæ rationes,ex ipſa vel Solis,vel alterutrius poli diſtantia maximè germinarunt.Sit itaque intra polares circulos ipſius opaci præcipua ſedes,& frigoris. Intra tropicos, caloris omnis,& lucis; In ortu materiei quędã inęquabilitas vigeat vna cum ſiccitate. æquabilitas cum humore in occaſu maximè: ſimiliter in infima aëris regione cunctorũ proportio,& tẽperamentũ inæquale,minoris inæqualitatis in ſumma,exactè æqualis in media naturæ curſu legitimo collocetur,etſi in ſingulis propter multiplicẽ nimis periſtaſis rationẽ, diuerſæ tum qualitates,tum qualitatũ orbiculares viciſſitudines oriãtur. Saltem ab illo primum infuſo genio loci motus elementorum alterni, & conuerſiones mutuæ fient,ſic vt per gelu Scythicum fiat perpetua quædam cõuerſio ignis in aërem, aëris in aquam, & huius in terram. Contrà tellus in aquã ſoluitur circa nimis irriguos lacus, aqua per Solis æſtum præſertim in Zona torrida rareſcit in aërẽ, aër in fumi vel halitus ignei ſpeciẽ exhauritur. Quod etiã vna in regione,vel climate propter diuerſas aëris plagas, ſatis eſt manifeſtũ. Nam & in ipſa terra caloris impetu elementũ aquę ſpumeſcens amplius in oleoſam ſubſtantiã vertitur. Hæc in ignẽ,& aërem ſimiliter,aër in terræ poris propter antiperiſtaſim frigidi cõdenſatur: à qua deinceps ſi ignis eſt expers, in aquã guttatim colligitur;ſi calor euincit,in flammã perruptis obſtaculis animatur.Idẽ & ſupra terrã in me-

Loci vis.

Opaci ſedes.

Perſpicui ſedes.

Aequabilitatis & aſperitatis ſedes.

Infuſus Genius locis elementorum continuas transmutationes efficit.

in meteoris omnibus obſeruabis, quæ cuncta deſcribere nobis eſt ſuperuacaneum: vt & illa quæ de fluxu maris atque refluxu, de inundatione Nili & aliorum fluminum referuntur. Sed pulchrè de Nilo Heliodorus, ſecundo ſuæ hiſtorię Æthiopicę libro, vbi primùm vapores ex aqua ſurſum recipi docet, inde collectas nubes paulatim à Septentrione ad Auſtrum per Etheſias duci, adeóque denſari inter anfractuoſas montium Lunæ conualles, vt rurſus in pluuiam reſolutæ, fæcundam & ſalutarem ſitientibus terris æſtate media, aquarum proluuiem ferant. Plura de illo apud Lucanum atque Geographos vide.

Fluxus & refluxus maris. Nili inundatio.

Sed nunc omiſſis & cæli & ætheris & elementorum concatenatis circuitibus, ad rerum perfectè mixtarum, ab iiſdem quoque pēdentem circulū, tranſeamus. Quid autem præclarius illo regis Eccleſiaſtis oraculo, Generatio præterit, generatio aduenit, terra autem in æternum ſtat? Vbi per terrá, materiem fortaſſis intelligit, quæ ſemper eſt eadem, iuxta ſuſcipiendi potētiam infinita. Quid eſt (inquit) quod fuit? ipſum quod futurum eſt. quid eſt quod factū eſt? ipſum quod faciendum. Huc ſanè crediderim ego ſub Metempſychoſeos, vel Palingeneſeos allegoria reſpexiſſe Platonem, Mercurium, Plotinum atque Pythagoram.

Tranſitio ad conuerſiones rerum perfectè miſtarū in mundo Maiore & Minore.

Palingeneſeos Pythagorica et Metempſychoſeos allegoria.

Quos omnes, vbi mille rotam voluere per annos,
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno,
Scilicet immemores ſupra vt conuexa reuiſant
Rurſus, & incipiant in corpora velle reuerti.

Atque ille qui rectè viuendi curriculum à natura datum confecerit, ad illud aſtrum cum quo aptus fuerit reuertetur. Qui auté intemperatè vixerit, eum ſecundus ortus, in figuram muliebrem tráſferet; & ſi ne tum vitiorum fecerit finem, etiam in ferarum, & pecudum formas, iuxta ſemel indutam morum ſimilitudinem transferetur. Hactenus ferè Plotinus & Cicero; quorum ſententia eò fortaſſis alludit, vt Adraſtiæ vel diuinarum legum ſignet ineuitabilé poteſtatem. quæcunque enim per vices alias atque alias traducuntur, non temere permutantur. Aget namque diuinitas omnis vt propria fert natura : fert auté natura ſecundum ſuam duntaxat eſſentiam: eius verò eſſentia pulchrum iuſtumque vna in ſuis actionibus explicat. Sed pulchritudo demum atque iuſtitia in meritorum retributione, in ordine cōſtantiſſimo, à ſummis ad infima in rerum omnium admirabili prouidentia continentur.

Adraſtia.

Sed vt à rerum minimarū metamorphoſi paulatim rurſus ad ſuperna conſcendamus, expende pauliſper, colorū primo atque ſaporum ſeriem ipſo tranſmutationis ductu in orbem continuum ſæpe conuerſam. Nam ex inſipido auſtero atque acerbo fit acidum, ex acido dulce, ex dulci paulatim acre, mox acidum rurſus atque inſipidum. Ex ligno candido per combuſtionem fit primo fuſcus, hinc & nigerrimus color, ex nigro carbone fit rurſus liuidior cinis, & hinc puriſſimus candor, vti præcipuè in oſſium cineribus liquet. Idem in animalium pilis, in alimenti tranſmutatione comperies, vbi in chylum prius idem mutari didiceris, hunc in rubentem ſanguinem, qui rurſus albeſcens in car-

Alterationis circuli in coloribus, ſaporibus, &c.

in carnis aut lactis & seminis substantiam transformatur.

Sed generationis circuli in plantis & stirpibus ita sunt obuij, vt nulla expositione indigeant. Id tamen in illis mirari maximè soleo, quòd præter legitimas radicum, trunci, ramorum, germinum, foliorum, capreolorum, florum, seminum vices; ita senectus illorum iuuentuti nouæ, corruptioni generatio copuletur, vt quo tempore fructus deponunt vel folia, simul & futurorũ germinum rudimenta succrescant, totius vitæ & status rationem in se complexa, quæ sit per Solis conuersionem alteram proditura. Vnde pro constituti aëris norma ad primos hosce conceptus sæpe de anni sequentis fertilitate, in vnoquoque fruticum vel arborum genere præsagire consueui.

Generationis & corrupt. vicissitudines in plantis.

Fertilitatis præsagium certũ & arcanũ maximè ab authore sæpius obseruatũ.

Quid verò de hominis flexu vel cæterorum animalium in se reductis ætatibus dicam? nonne ab ortu crescentes postquam constiterimus, labimur denuo ad occasum properantes? fiuntque & viri iuuenes, & bis pueri senes.

Aetatis humanæ circulus.

Discurre per vniuersam priuati hominis sortem puerilibus sanè crepundiis consentaneam. Expende res corporis, animi atque fortunæ. Rectissimè sanè in arte Medica omnis morborum species, in ascensu, descensu, & conuersione versatur: in fluxu & astrictione vel affectione ex vtrisque composita in motu à centro extrorsum, vel introrsum à circumferentia, quibus medendi opposita ratio est, per motus oppositos scilicet, per additionem, subtractionem, vel astrictionem, relaxationem, attractionem, repulsionem.

Valetudo corporis quomodo in circulum agitur.

Paucis & eleganter Hippocrates; Habitus Athletarum qui ad summum felicitatis attingunt maximè periculosi: neque enim possunt in eodem permanere, neque consistere, neque proficere in melius, restat igitur decidant in deterius, nisi habitum pleniorem, siue πληθώραν per purgationes, venæ sectionẽ aut aliam viam continuo soluant, vt corpus rursus nutriri incipiat. Eò spectat in rebus ciuilibus & Lacedæmonum Ostracismus, spectant & leges Lycurgi. De quibus præclara innumera in vitis Plutarchi leges.

Ostracismus decennalis.

Sicut autem in mundo maiore diuersarum partium trium cælestis ætheree & sublunaris ita connexa circumferentia est, vt ad conuersionem orbis superioris, inferna conuersio quælibet gubernetur, motu tamen peculiari cõtra communem atque oppositum sæpius obnitente: Ita profectò & humanæ fabricæ membris sunt actionum quarundam communissimarum circuli, in partibus homogeneis, ratione qua similares existunt maximè apparentes: sunt & cuique proprij ex instrumenti specie figurarumque diuersitate conspicui. Totius autem circuitus ratio, per Amorem, vt dixi, in quadam attractione, & pulsione reciproca collocetur, vt verè Amorem vel eo nomine Magum rectissime veteres appellarint. Nam & illud præcipuum doctrinæ Magicæ caput, vt vnum ab alio, naturæ affinitate alliciatur, vel eiusdem dissimilitudine repellatur. Atqui in arte quauis, & facultatum genere quisquis eò vsque potuit peruenire, vt ex analogia agentium rerum, ad res passibiles, similiũ ad similes, contrariorum ad contrarias, naturalium operum rationem proximè visus est imitari antiquitus sanè ceu Magus & verè sapiens, seu potens incantamento,

Actionum naturalium circuli in humano corpore vel alterius animalis.

1 In similaribus.

Amoris vis admiranda in rerũ circulis.

Magicæ scientiæ præcipuum fundamentum.

Magi reuera qui sint.

faſcino, ac veneficio penè in Diuorum numerum referebatur. Fuerunt ex illis Zoroaſter, Orpheus, Pindarus, Mercurius, Iamblicus, Plotinus, Appollonius, Tyaneus, aliaque ſine nomine turba. Quemadmodum itaque in circumfuſa mundi machina, connexis corporibus cuncta naturas mutuant inuicē & mutuantur, ex communi cognatione communis naſcitur amor, ex amore ſimilium attractus, propulſio contrariorum: ita & in corporibus ſtomachus præparat hæpati chylum, chylus elaboratus in hæpate ac mezenterij venis, nutrit viciſſim ſtomachi ſubſtantiam. Lien nutritur ex hæpate per attractionē quandam, idemque hæpar expurgat à craſſiore ſanguine, & melancholico, licet mihi in eum vſum fabricatus minimè videatur, ſed ventriculi cauſa. Vt enim ſtomachus lienem fouet, ſuſtinet, irrigatque, ita & lien ſtomachum foci accumbentis ritu excalefacit, concoctionem ſimul à parte ſiniſtra, attractionem & appetitum adauget. In cordis neceſſitudine pulmo aërem præparat, per aſperæ arteriæ cannas, & per arteriam venalem, in ſiniſtrum ventriculum cordis immittit. Cor viciſſim ex vena caua dextero ſui ventriculo attractum ſanguinem elaborat, eundemque tranſmittit in magnam arteriam; partem & vitæ gratia in corpus vniuerſum, partem verò per illi incumbentem arterialem venam, recompenſandi officij nomine, diſtribuit in pulmones, vt ex eodem viuant, & nutriantur. Conuerſiones vbique conſimiles, in membris cæteris obſeruabis, necnon in animæ facultatibus, atque ſpiritibus, præſertim ſi partes principes inuicem conferantur, vt cerebrum, cor, hepar, teſtes. quales verò in actionum, & facultatum naturalium motus circularis exiſtit, talem ſimiliter & in affectionibus præter naturam intelligas licet; fluxus enim fluxionem prouocat; & vt à ſtomacho afficitur cerebrum, ita à cerebro venter: verùm de iſtis ſuo dicetur vberius loco.

2. In inſtrumētis officiorū circuli.

Hinc verè Ariſtot. in Probl. vitam vniuerſam hominis circulū appellabat.

Temperamentum corporis, teſte Galeno, affectiones animi vt plurimùm comitantur, niſi grauiſſimè pugnes, diuinæ partis præſidio, aduerſus concupiſcentiam brutam; ita enim pro cæli vel aëris afflatu, animalium ſenſus afficitur, mutantur mores quandoque & ſtudia, vnde ad poëſim modò vel Muſicam propendemus, hinc ſæpè per naturalium rerum ſpectacula conſcendentes, vel ad mathemata, vel metaphyſica peruenimus; vnde relapſi denuò, velut ab intellectu ad rationem, à ratione ad ſenſibilia ſpectra deuoluimur; quod & in animi perturbati affectibus locum habet. Sed quia in nobis viget voluntatis quædam liberior vis, brutorum animas certè magis quàm noſtras, huic fatali circumferentiæ ſubiici conſtat; vt ex Maronis carmine lib. Georgic. I.

Animorum circuitus, & affectionum humanarum ſeu mores, ſeu ſtudia contempleris.

Brutorū animæ fatali circumferentiæ magis ſubiectæ.

Haud equidem credo quia ſit diuinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia maior.
Verùm vbi tempeſtas, & cæli mobilis humor
Mutauere vias, & Iupiter humidus Auſtris
Denſat erant quæ rara modò, quæ denſa relaxat:
Vertuntur ſpecies animorum, & pectora motus

Nunc

Nunc alios, alios dum nubila ventus agebat,
Concipiunt; hinc ille auium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ouantes gutture corui.

Extrinſeci penitus ſunt rerum fortuitarum circuli, adeò tamen cum rebus corporum animorumque coniuncti, vt hi ab illis, vel illi iſtorum violentia ſæpius impellantur. Rara eſt imprimis Q. Metelli fælicitas à vitæ cunabulis per omnem illius curriculum, conſtans vſque ad ſupremum finem. Communior multò mutationum ſpecies in Samiorum tyranno Polycrate, Crœſo, & Dionyſio, quorum hiſtoriam compendiosè Valer. Max. refert: Caduca nimirum, & nimis in lubrico poſita ſunt, quæ vires aut opes humanæ dicuntur, affluunt ſubitò (vt verbis eiuſdem loquar) repentè dilabuntur, nullo in loco, nulla in perſona, ſtabilibus nixa radicibus conſiſtunt, ſed incertiſſimo fortunæ flatu, huc atque illuc acta. Quos in ſublime extulerunt, improuiſo recurſu deſtitutos in profundo cladium miſerabiliter immergunt. Quod cùm perſpicerent priſci philoſophi, vt ſapientiſſimus Solon, dici beatos crediderunt, ante obitum nullos ſupremaque funera poſſe. Nam quotumquemque mortalium vel inter ſupremos & infimos putes, qui fortis fortunæ gyrum mirabilem, ſi vixerit diu, interdũ non experiatur? Quid aliud apud poëtas deſignat Ixionis rota? quid refluentes aquæ Tantali? ambeſum Promethei iecur & ſuccreſcens perpetim? quid qui congeſtis montibus conati cęlum reſcindere, fulmine deiecti fundo voluuntur in imo? qui ſaxũ voluunt ingens, radiiſque rotarum deſtricti pendent? Cur adeò inter figmenta perſiſtiſtimus? in domum ſuam ſe quiſque recipiat, & vel fortunam priuatæ praxeos animaduertat: nónne vbique varietas ſumma, vel ex negotij ipſius inſtabili vultu, vel ex agentis animo, qui iuſtos tranſcendat limites rei, vel ex ſuſcipientis incerta fluctuatione, quæ citò præſentium ſatur, captandis inhiat nouis aſſiduè, præteritorum oblita facilè, futurorum ſemper ignara, vix vnquam aurea rerum mediocritate contenta. Pulchrè igitur poëtarum princeps Eurip. πολλὰς, aiebat, εἰσὶ τὰς μορφὰς τῶν δαιμονίων. quod fusè Plautus: Nam in hominum ætate multa eueniunt iſtiuſmodi, Capiunt voluptates, mox rurſum miſerias: Iræ interueniunt, redeunt rurſus in gratiam. Verùm iræ ſi quæ fortè eueniunt huiuſmodi inter eos, rurſum ſi reuentum in gratiam eſt, bis tanto amici ſunt inter ſe quàm priùs. Atqui cùm tantam videret rerum humanarum inconſtantiam, vt cuncta cunctis ferè in vita promiſcuè obuenirent, idcirco nunc deos cum homine tanquam pila ludere, nunc ſortes omnium, ceu iactu teſſeræ pendere ſunt arbitrati: imò de dijs poſtremò, Deumque prouidentia cœptum eſt dubitari. Nam ſi à caſu eueniant ſingula, prouidentiam tollas oportet; ſin prouidentiam ſtatuas, eidem ſæpe & iniuſtitiam copulabis, niſi omiſſis diſputationibus, mentem captiuam fidei reddas, & in vnius paſſim conſenſus antiquiſſimi inuiolabili auctoritate perſiſtas: alioqui certè in Epicuri opinionem ſublatis primis principiis transferemur, perluſtratoque rerum circuitu, & mundum cõceſſum diſputationibus noſtris, & vanos cũ Sapiente dicemus omnes

Rerum fortuitarum circuli.

Fortunæ humanæ lubricitas.

Allegoriæ poeticæ in conuerſionem rerum humanarum.

1 Priuatæ praxeos viciſſi- 2 tudo, muta- 3 tur tribus ex cauſſis maximè.

Atheorum impia ratiocinatio ex euentibus rerũ.

Dilemma eorum qui prouidẽtiam tollunt.

Refugiũ in ſumma rationis fluctuantis anguſtia.

Vana omnis humana ſapiẽtia.

conatus hominum, etiam in ſapientia mundi vaniſſimã vanitatẽ. Nam ex errore paulatim in opinionem, & hinc in veriorem ſcientiam trahimur. Scientes denique vbi nos cognouerimus, delapſi iterum nihil nos ſcire penitus intelligimus, ſtatuentes propemodum in non ſapiendo iucundiſſimam vitam, eumque felicem maximè rati, qui natus morienſque fefellit.

Fortunæ circuli in rebus politicis familiis, regnis & ciuitatibus.

Eatur verò ab hominibus ſingulis ad collectionem plurium; primo quidem ad viros atque familias, inde ad ciuitates & regna, vel vſque ad abſolutiſſimã monarchiam. Suis cuiq; per vicem aſpirat genius bonus, ſua viciſſim ex inſo-

Diluuia Mundi.

lentia peſtis, & expurgandæ fæci ſalutare diluuium; modò per ignem & aquã, modò per epidimicos morbos, per bella aut ſeditiones mutuas, ſic vt vix abſq; certamine pax læta perduret, vt & quietem externã interna diſſidia comitentur, pacemque domeſticam hoſtes extranei foueant: Mundus denique vniuerſus, contentione non minus quàm amicitia viuat & gubernetur.

Diluuij mundanini neceſſitas.

Magna igitur fit prouidentia Deûm, vt cùm ex vbertate nimia, nimis increuerit vel hominum genus, vel luxus & inſolentia, cõflictus ilico, & contentiones oriantur. Vnde mox ſumma annonæ caritas, & peſtilentia, quæ ſæpè tam crudeliter ſæuit, vt vniuerſam penè ditionem orbis inuadat. Cuiuſmodi duas ſub M. Antonio quondam viguiſſe commemorant quæ penè humano generi πανολεθρίαν minitari viderentur. Qualem & maiores noſtri referunt obtigiſſe anno CHRISTI 1450. vix vt mortaliũ tertia pars ſuperſtes euaſerit. Atqui concupiſcentiæ hominũ inſatiabili, terræque onuſtę liberis, & alumnis perditiſſimis quodnam potuit dari vel remediũ vel purgamentũ maius? Id ſi vnquã certè ex vſu fuit, nunc iſti ætati, qua nihil miſerius, prorſus eſt neceſſarium. Hac enim cauſſarum viciſſitudine, & mores & ſtudia, reſque omnes humanæ optimè permutantur, delapſa etenim ac quaſi neglecta vileſcunt omnia: at poſtquã attonitis iterum ſumma recepta eſt inſtauratio, creſcunt in pretio ſin-

Vide Senecam et Eurip. qui pleni ſunt paſſim ſententiis iſtiuſmodi.

Cauſſæ viciſsitudinum maximarum in Tyrannide.

gula, rurſuſque ad ſuũ vigorẽ properant, aliquando denuo collapſura. Sed illæ fortunæ tam æſtuariæ vices Tyrannos proximè regeſque potiſſimũ vexant, & perſequuntur. Hoc enim habet potiſſimũ Tyrannorũ vita, vt quibus fidẽdum eſt metuant ſemper, fidantque quibus nihil eſt fidei probæ; vnde hinc immeritis irrogatæ iniuriæ, hinc indignis erogata beneficia, amicos ex hoſtibus, hoſtes ex ciuibus faciũt: & per ambitionẽ, crudelitatẽ, luxũ, auaritiã, turbatis or-
1 dinibus rerũ, raptim è faſtigio deturbãtur: tãdemq; ad vſitatũ perueniũt fabulę
2
3 finẽ, veneno aut gladio, aut fatis miſerioribus occũbentes, iuxta Satyrici dictũ.

Ad generum Cereris ſine cæde, & vulnere pauci
Deſcendunt reges, & ſicca morte Tyranni.

Nemeſis violentia.

Videmus autem ex ipſa Nemeſis violentia, peruerſum populũ iniquis tandẽ à regibus caſtigari. Reges autẽ cùm vltra fas plebẽ diutius afflictarint, ab eadẽ denuo ſuccenſa in rabiem, & vita quandoq; & regni ſupremis viribus ſpoliari.

Impios nunquã lætari diu, neq; inſontes ſemper affligi poſſe.

Lege, te obſecro, Dauidis Hymnos pulcherrimos præſertim 17.33.37.73.94. potiſſimum verò 73. pſalmo quàm eleganter? Vtiq; bonus eſt Deus Iſraël iis qui mundo ſunt corde! Mei autẽ penè moti ſunt pedes &c. Hic primò faſtũ improborum,

proborum, & apparentem felicitatem verbis disertis exprimit. Posuerunt in cælum os suum &c. Deinde & animi sui morsum, dum peccatorũ pacem contemplatur. Sed mox ab ipsa catastrophe rerum se consolatur: vbi sic ait: Certè in lubrico posuisti eos &c. Omnem verò humanæ vicissitudinis circulum accuratissimè pinxit psalmis 78. & 107. vbi Iudaica gens bonorũ satura Dei cùm obliuiscitur, in omnem calamitatẽ protinus ruit; afflicta diuinam opem rursus implorat: qua consecuta denuò cultum diuini numinis negligit, iterumq; percussa & sanata, supplex & peruicax, à duris pœnitẽs, à prosperis insolescens, æui præsentis imaginem optimè repræsentat. Nos ferè totius conuersionis capita ita paucis complexi sumus.

Gentis Iudaicæ mira vicißitudines.

Conuersionis humana capita.

Pauperies pacem dat, opes pax; copia luxum:
Sed luxus bellum, bellaque pauperiem.
Fons amor est odiis, vitæ mors, turba quietis:
Stant quæ deciderint, quæque stetere cadunt.
Et capti capiunt, & qui domuere domantur:
Fit victi supplex qui modò victor erat.
Rege fero fera plebs punitur, plebe tyranni,
Sic fatum alternas versat in orbe vices.

Sed plura in hanc sententiam libris diuinæ sapientiæ, & passim in psalmis Dauidicis leges: quorum omnium fructus is longè vberrimus recensetur, vt vitam moresque formemus, & in istis vtriusque fortunæ ludibriis sanare ęgrotum animum, amare proximũ vnumquemque, & vitam inter conciues agere socialem, res nimis caducas spernere, cunctis verò operibus Deum auctorem præponere consuescamus. non autem vt disputemus, quemadmodũ de naturæ rebus philosophis datum est; neq; vt mundũ trahamus in controuersiá, quò plures respiciũt hac ætate; neq; vt scire dũtaxat inter mortales videamur, & obfirmatis animis contra maiorũ leges, & placita, fenestram omni licentiæ, sub libertatis euangelicæ titulo recludamus: Cuiusmodi verè Theologia sophistica hanc nobis chymęram peperit, cuius afflatu res omnes laborant, priuatæ & publicæ, peruersisque passim ordinibus rerum, in mundi antiquum Chaos iterum præcipitamur.

Fructus lectionis sanè non in disputatione futili, vel vetosa scientia, sed morum & vitæ formatione collocatur.

Quare cùm hodie & summa deorsum maximè fluant, & inferna sursum repere, præter honesti speciẽ moliatur: ea quoq; quæ supra naturá sunt cõstituta, gyrum consimilẽ facere, diuinæ iustitiæ consentaneũ fuit: aufertur enim & lumen mortalibus, & vnitatis robur, & per cõsequens omnis ferè hactenus concessa felicitas, iisque confertur, qui vitá in luctu supplices diu, & in profunda mersi caligine viluerunt. Lustrabis hic omnem historiá vniuersi: æterna quidem est Monarchię species: ęternum sanctę Religionis, & fidei regnum: æterna apud mortales Christi ecclesia; sed tamen hæc ipsa propter materiæ susceptricis ineptitudinem successione temporis mutat & locum, tanquam per terræ segmenta demigrans, & subobscuram cum nostris moribus conuersionis speciem trahens. quod & in illo perpendes prauarum opinionum

Primus istius calamitosi sæculi fons.

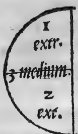
Translatio fidei religionis & Monarchiæ.

Prauatum opinionum circuli in rebus fidei.

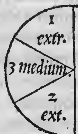
num exortu, augmento; ſtatu & declinatione, iuxta totius viciniæ in orbem continuum tractus, & ſeui contagij quandam verſatilē vim ceſſante minimè, donec prophana cum ſacris vndique, & ſumma cum infimis confuſa, penitus in plenum circulum agitarit.

Mediocritatis laus. Patet autem ex antedictis, quòd cum in omni conuerſionis ſpecie quoddam ſit medium, & extrema duo: extremorum ſtatus, quia ſit Tropicus, inprimis eſt periculoſus; mediocritatis verò præ cunctis optabilis norma, & ad durationem oportuna ſecuritas. Quò reſpexiſſe videtur illa quoque ſapientis oratio, nec rerū abundantiam, nec egeſtatem nimiam flagitans, ſed quiddam medium virtuti atque prudentiæ copulatum. quanquam inter extremos hominum ſtatus, is ſemper procellis maioribus patet, qui ad ſublimem maximè properarit; nam propter impellentes vndique flatus, & pedem ex ipſo veſtigio lubrico vacillantem ægrè conſiſtunt, quin ſemel ſubrepti celerrimè deuoluantur. *Louanij laus.* Facit idipſum vt vel in tempeſtatibus ſummis de patria mea, deque natali ſolo conſtantiſſimè ſperem: vbi cùm fortunarum omnium exacta ſit mediocritas, & valde æquabilis inter ciuium animos affectionum moderatio: florere quàm diutiſſimè virtutem ſtabilem cum philoſophia, & rerum proſperrimo ſtatu eſt neceſſarium. Cui fauent imprimis, tum oportunitas loci, tum Magiſtratus ſumma prudentia, omni humanitate erga conciues & ſubditos temperata, qualem & nos experti iam ſæpius ſumus. Sed tanta *Medij ſtatus interdum ſummè periculoſus.* eſt hodie extremorum violentia, vt & mediocrem hominum ſortem velint nolíntve minus conſiſtere patiatur. Quin vel ſe iungat alterutri, vel à communione bonorum, penitus excludatur. Cùm tamen ſubinde circa extrema ſit quiddam laudabile quod amemus, & amplectamur; quiddam odibile, quod recta fugiat ratio, & execretur. Quòd ſi te iungas extremorum alteri, eiuſdem fortaſſis & vitia proſequi iudicaberis; ſi verò te nulli addixeris, pro fungo te rurſus inutili ducent: ſi verò vt inter Solem & ventum, medius arbiter quiſquam conſeruandi boni, mali profligandi gratia, quoquoque te modo rationi accommodes vtriuſque, iam verè vt perfidus loco beneficij ſummi, vtrobique peſſimam inibis gratiam, vt ex præteritis caſibus, præſentique hi- *Diſtinctio medij & neutrius.* ſtoria ſubinde ſatis eſt manifeſtū. Difficultatis ratio in diſtinctione medij vel neutrius potiſſimùm collocatur. Nam vt neutrum tripliciter dictum eſt, teſte *1, 2, 3 neutrum.* Galeno, Primùm quod neque huius, neque alterius. Secundò quod huius ſimul atque alterius. Tertiò, quod modo huius, modò alterius: ita ſanè & me- *Medium. 3* dium; ſed illa quidem exceptio tertia verè eſt perfidorum hominū, qui nunc *2* ſe illi, nunc alteri iungunt; ancipiti lingua, & animo atque operibus. Præclara omnimodo ſecunda ratio eſt, qua verè mediatores ſunt & dicuntur. *1* Prima quidem ſecuros maximè, & fœlices homines præſtat, quò ad priuatam *Comparatio Mathematica in diſtinctione medij vel neutrius.* ſpeciem vitæ, ſed minus emolumento publico oportunos. Hæc vt per figuras viuidiùs exprimantur, Aſcenſus totius ſemicirculum proponamus, in tria triplici ratione diuiſum.

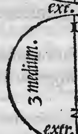
1 Acceptio Medij.

2 Acceptio Medij.

3 Acceptio Medij.

Primo illorum, qui nulli se miscent iuxta ac- 1
ceptionem primam : iis enim hæc medij ratio
velut in indiuisibili posita est, extrema qua-
drantes occuparunt.

Secunda figura ad mediatores maximè refe- 2
renda, secundæque acceptioni competens, ex-
tremis & medio sextantes æquales totius circu-
li consignabit. Sed perfidorum tertia extre- 3
mum vnumquodque in indiuisibili locans, vagari promiscuè medium facit per totã circumferentiam. Vnde sicut adulatorem ab amico, sophistam à philosopho; ita ægerrimè vulgus mediatorem à perfido separabit. Quod eò prolixiùs retuli, vt in ferendis iudiciis de proximo quouis non temerè peruertamur, cùm in his ipsis totius quandoque reipublicæ salus, & metamorphoseos cardo versetur.

Mediatores à perfidis ægrè vulgari iudicio separari.

Sed cùm tanta sit mediocritatis laus, non est quod terruisse nos quempiam ab ipso ascensu, vel rerum fastigio putes. Imò in omni bonorum genere miranda sunt quæque sublimia maximè, & abiectissima minimè negligenda; quin quo quisque euectior, tanto & prodesse pluribus potest, & si profuerit, virtutem magis virtutisque præmia in conspicuo gerit. Sed sunt in singulis gradibus supremis, infimis, mediis, priores rursus & posteriores alij: sunt & agendi & patiendi conditiones mediæ vel extremæ. Sua seruabitur cunctis æqualitas, atque perfectio, si semet norint, & quod suum est facere meditẽtur, id est, si quæque inferna superioribus obsecundent, superiora vicissim subditis imperare, pluribus benefacere, media medio quodam se modo gerere erga rempublicã discant: Ita qui vel præcipiti loco sunt constituti, virtute sua constanti rationem quoque fortunę stabilem retinebunt. Aut si id minimè possit, fortunam instabilem arte sic corrigẽt, vt & quæ præter spem eueniunt, omnia summo consilio geri, & prouidentia penitus videantur. Quod in Principibus nostris, & illustrissimis viris, in huius inferioris Germanię triplici statu plusquã heroico, perturbatissimis hisce temporibus annorũ 1566. & 67. & 68. abundè est demonstratum. Eorum catalogum, ne nimis videar cum assentatione digressus, in præsentiarum prætermittam.

Etiam in Extremis statibus sua est medij & mediocritatis ratio, quę in officij æquabilitate siue iustitia collocetur.

Laus principatus & triplicis status interioris Germaniæ.

CAPVT IX.

EXEMPLARIS METHODI RATIONEM PER *caussas 4. ex antecedente demonstratione concludit.*

Caussarum triplex consideratio in rerum conuersionibus contemplandis.

EA QVÆ de rerum circulis suscepta est institutio caussarum 4. exigit triplicem rationem. Primò, quæ sint caussæ totius vniuersi: 1 Secundò, quales in singulis caussis, ipsoque composito conuersionum 2 circuli fiant: Tertiò, quæ sint conuersionum omnium caussæ. Satis 3 quidem superque prioribus datum est: superest tertia, quam sic absoluimus paucis, vt exemplaris Methodi tandem breuissimum typum pro elementis catholicæ Methodi & absoluta doctrina ordinum habeamus.

Conuersionis efficiens caussa. Conuersionis prima efficiens caussa est Deus, cuius ministrum Amorē fecimus; particulares in sphæris singulis sunt angeli, animæ, dæmones boni malique, quorum ordo, & numerus infinitus.

Materies. Materies circa quam fiunt versatiles motus, membra sunt vniuersi, tam similaria quàm instrumentaria, vel ipsa membrorum, & singularum partium caussæ atque principia prima, vt hactenus demonstraui.

Forma. Forma omnis ascensu, descensu, alternataque reciprocatione perficitur.

Finis. Caussa finalis est mundi vita, integritas plurium, atque reductio in vnitatē: vbi illud Maronis minimè præteribo (quem constat & artis istius ceu summa capita præuidisse).

Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, frigusque, caloremque
Inter, & exciperet cæli indulgentia terras.

Caussarum particularis exagesis in conuersionibus mundi. I. In cælestibus. Quod si membratim magis in partibus singulis, vel præcipuis vniuersi, spectare libeat plenam circuitus rationem; primo intellectus aciem ad cælestia dirigamus. Has enim ob caussas nata sunt astra, vt inquit Cicero, quæ per cælum penetrantia solstitiali se & brumali reuocatione conuerterent, vt hoc " omne animal quod videmus, esset illi animali, quod sentimus, ad æternitatis " imitationem simillimum. Verissimè noster statuit Plato lib. de regno, cælum ex amoris ingeniti quadā affectione moueri. Anima enim cæli tota simul est in quibuslibet cæli punctis. Ergo vnius anima cæli fruendæ alterius cupida in orbem celerrimè currit, molem sibi commissam vna conuertens, vt totæ totis mutuo perfruantur, vt tota sit simul, vbique, quoad plenissimè fieri potest. *Cur cæli conuertantur assidue.* Nam si quiescant, particulæ singulæ duntaxat singulas tangent, non quælibet cunctas, vnde & currendo assequitur, quod quiescendo minimè possit. Quin vnitate suarum partium cuncta seruatur: dispersione pulchritudo, & multiplicitas propagatur, vnitatem per attactus mutuos efficit amor, multiplicitatem æterna reductio. quod & in humoribus corporum & mundi elementis conspici datur; quorum concordia, vt ait Empedocles, mundus & corpus hoc nostrum constat, discordia dissipatur. Atqui ex cōcordia quod pridem est genitum,

nitum, eadem viuit & conseruatur. Ex pacis autem & pugnę vicissitudine corrumpitur vnum, regignitur aliud, fitque formarum continua multiplicatio. Constat itaque euidentissimè multiplicitatem & vnitatem mundanę reuolutionis esse velut præcipuos scopos.

Pacis & pugnæ necessitas in rebus vniuersi. Conclusio.

2 In rebus æthereis & sublunaribus plures vicissitudinum rationes.

In rebus infernis ob tres potissimum caussas ascensus, descensus, atque circuitus fiunt.

1 Ex impulsu superiore.

Primò, ex superiorum impulsu, ex vicissitudine quadam seminalium rationum, quæ in natura, & imaginatione coniuncta naturæ peragitur, motu interim cælesti ad idem assiduè conferente.

2 Ex instabilitate materiæ.

Secundò, ex instabilitate materiæ & eidem ad formas continuo nouas ingenito appetitu, qualis ferè in rudibus primum & pueris elucescit; etsi eundē & in amore muliebri sæpè & in amicitiis regum vel principum experimur; vt verè hæc omnia cum rosis vernis rectissimè cōparari, aut cum serenitate Martia possint. Ille appetitus ex alia nascitur pulchri cuiusdam angustioris idea, quam ipsi mortales vnicè inter προλήψεις cæteras impressam animis gerunt, nunquam tamē vel sensu, vel vlla perceptione corporis assequuntur: quin ipsa ne quidem hominis mente pulchrum id conspici datum est, nisi planè sic rebus corporeis abstrahatur, vt Dei solius lumini adhæreſcat, mundumque intelligat velut theatrum agendis comœdiis ac tragœdiis destinatum: vt quemadmodum in scenis atque pyrrichiis; similiter & in vita contempletur, bella, & amicitias; voluptates & ærumnas; cædes, obitus, expugnationes vrbiū, rapinas & prædas, tanquam omnia sint transmutationes quędam, figurarumque vices alternæ, ficti quoque risus & fletus, rixę & vlulatus. Etenim vt Plotinus meminit, in singulis vitæ actibus, non ipsa quæ intus est anima vel verus homo, sed exterior hominis vmbra lamentatur & eiulat, cæteraque omnia in terris peragit, velut ampliori scena, in qua quidem multæ animarum vmbræ resultant, multaque scenarum ædificātur vmbracula. Quin vt in theatris persona quæ fingitur interfecta, mox figuram mutat, alteriusque personam induens regreditur in scenam: ita & materies non emoritur, sed personæ speciem mutat. Et secundum Pythagoræos anima vestem quoq; siue figuram corporis: quod fuit Virgilio, morti nō esse locum; sed viua volare syderis in numerum: sed saniore sensu illa sic accipietur opinio, vt in hominibus quidē rationalis anima, ceu forma princeps in formam transeat brutam affectus quadam similitudine, sed vitiorum purgamento in humanam speciem referatur. In animātibus cæteris verò, quorum principes formæ vna cum corporibus euanescūt, μετεμψυχώσεις continuæ fiant, tum ratione communis Ideæ in ipsa circumfusi cæli vertigine delitescentis; tum propter subiecti potentiam infinitam, quæ speciei vel actus infinitudinem perpetuo respicit, formisque alternis per figurarū alternos transitus atque mixturas per admirandos complexus syndromis accidentariæ, seu qualitatis vicissitudines adhæreſcit: vnde visi sunt homines Epicureis transire in porcos, anseres, gallos, vel eiusdem speciei homines numero differentes; vt Pythagoras in Euphorbum. Imò secundum materiem verè in

Mundus velut theatrum humanæ fabulæ.

Vitam humanā figmento simillimam esse.

terram & aërem, aquã & ignẽ animalia resoluũtur; & hęc deinceps in segetes, stirpes & arbores: ex quibus rursum cibi potusque, & longa trãsmutationis serie animalia denuò germinascunt. Vnde Lucretius;

Sic tempestiuis ex imbribus humida tellus
Vertit se primùm in frondes & pabula læta,
In pecudes, vertunt pecudes in corpora nostra.

Vicißitudinis 3. ratio ex insolentia formæ.

Et quamuis hæc figurarũ circularis permutatio potissimũ ex materie proficiscatur; est tamẽ & sublunaribus formis sua non inefficax ratio, qua sese cõficiant mutuo, alternatisque præliis cadant & oriantur; cui illud è sacris cõsonat Eccles. 1. Lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Agitati spiritus orbẽ mox figurarũ materialiũ, & qualitatum formęq; essentialis cõuersio comitatur: etenim formæ cuiuis atq; spiritui rationẽ essentiæ triplicem assignamus, vt prima sit in se simplex & stabilis, deinde & mobilis altera: eademq; dupliciter rursus, vel recta versus exteriora, vel circularis siue reflexa in se ipsam. Hinc forma omnis à statu fertur ad motũ, vt duplici nomine suũ opificẽ æmuletur, per ipsam substantię scilicet & actionis quandã similitudinẽ. In motu cùm à se res alias contẽplatur, mox vel in inferiore vel superiore aliquo deprehendit imaginẽ sui: ex alterutriùs respectu reflectitur in seipsam, vbi tanquã ex speculo, sese cognoscẽs, vel, tanquã Narcissus aliquis, ex fonte illimi suámet pulchritudinẽ admirata, cõfestim in φυλαυτίαν labitur. dein more Luciferi in sphærã generationis deuoluta, simul ab vnitate in multitudine fluit. Nam, quia se propagandi studio suprà præfixos materiæ limites velit extollere, hinc sanè diuulsa nimis, vel dissoluta, paulatim & robur amittit. Nam quæ consistunt, solùm vires in semetipsis vnitas, & quãtitate materiæ simul coactas retinent, vnde & se conseruãt quamdiutissimè: Contrà, quæ vires proferũt partim ob quantitatis exolutionẽ, partim quia ab obiectis vicissim agentibus atteruntur, dispersæ celeriùs elanguescunt: vt ægrè hoc nomine & sibi quis pariter viuere, & reipublicæ possit; simul & Christo seruire & corpori; simul & vitã præclarã & diuturnã degere; simul eãdem & factis insignibus, & priuatis cõmodis, vel fœdis voluptatibus mãcipi dare. Formarũ itaq; robur cùm exolescit, statim & illa quæ per vigorem formæ sustenta qualitas fuit, velut alis iam destituta deorsum fluit, donec princeps forma vel spiritus, reflexione denuò in seipsam facta, sciensque tum qualis sit hodie, tum qualis extiterit quondam, cognitione pariter sui ac pænitudine percellatur; & à delapsu rursus in ascensum properans, labem informem exuat, formosoq; exemplari suo quàm proximè referatur.

Formarũ ascensus atque delapsus.

Forma cùm vltra vires in actione contendit, in paßibilitatem labitur.

Actus & potentiæ vicißitudo mutua.

Est itaque inter extrema mundi, quiddam perpetuũ infinitũ actu, Deus scilicet, quiddã potentia velut materies; quorum medio constituta per formã ex infinitudine susceptrici, actus infinitudinẽ contẽplantur. Hanc verò cùm æmulantur, in illã potentiæ meram infinitudinẽ lapsa fiunt diuisibilia maximè, & propter agendi studium inexplebile, successiua permutatione naturã rei passibilis assequũtur. Hinc desideriũ vitæ mors cõsequitur, corruptionẽ generatio,

Conclusio.

formam

formam priuatio,& priuationem vnius euestigiò ingressus alterius formæ.

Bellè hæc admodum, bellè in rebus passim ciuilibus ostenduntur: sed nos ex officina veteris philosophiæ, personis atque tēporibus cūctis cōmunia proponamus. In mundi adolescentia prima, si Aristophani creditur, fuere non solū quę nunc sunt humanorū sexuum genera duo, mas & fœmina; sed & tertium quoddam ex vtrisque compositum. Vniuersa autem hominis species rotunda, manus 4. & paria manibus crura, ceruicem, lumbos, dorsum, & latera, figura propemodum sphærica circūscribens. Hinc illi inenarrabilis fortitudo, inuictū corporis robur; hinc quoq; sublimis animus & spiritus ęthera mēte concipiēs, & coniurati cælū rescindere fratres. Sed cautus Iuppiter vnumquemque in duos secuit, vt virtus animæ cum sectione corporis dissolutior foret; factoque minas regaliter addit, secturū se scilicet rursus similiter eos, si bella denuo aduersus Superos moliātur. Postquā natura hominū Διὸς μεγάλοιο ἕκητι sic fuerat dispartita, quisque sui deinceps dimidiū cupiebat, sed quantumcunque vnicè secum laborant, hactenus ad vnionem exactam minimè peruenitur.

Aristophanis fabula allegorica de statu hominis qui nunc est & qui fuerit olim.

Huic non absimile est, verùm festiuius multò, quod de confusione linguarū retulit Philo. Narratur enim cunctorum animantium olim fuisse vnicam vocem, vt omnes cum omnibus loquerentur de suis rebus atque negotiis, de calamitatibus condolerēt: è diuersoque rebus secundis inuicem gratularētur: nam velut in vna Rep. putabant ad se pertinere aliena tum prospera, tum aduersa: affectus autem sermone quotidiano non obscurè prę se ferebant, donec lasciuientes præ bonorum pręsentium copia (quod sæpè fieri solet) vltra decorum proruperunt, rerum non concupiscendarū amore, vt per legatos immortalitatem iuuentamque perpetuā poscerent, id sibi, non minùs quàm serpēti, à diis debere contribui, asserentes. Hanc sanè audaciam sua mox pœna secuta est: variatę enim sunt animaliū linguæ, vt sese non possint inuicem intelligere: sic tamen, vt adhuc humano generi communis sermo & vnicus permaneret, donec rursus eidem supra naturæ speciem adaucta temeritas, certamen cum Superis machinaretur. Hinc illa linguarum vlterior distributio; quam sanè indies adhuc crescente malitia, & sectionis multiplicitas sequitur, tum in orationis specie, tum actionis, opinionis & voluntatis. Verùm quid aliud Cicero lib. de Inuentione Rhet. 1. vbi eloquentiæ laudes immensas, infandaque pericula simul expendit? Nam primo quidem sic nata est (inquit) & progressa longius eloquentia, vt maximis postea in rebus pacis, & belli cum summis horum vtilitatibus versaretur. Postquam verò cōmoditas quædam, praua virtutis imitatrix, sine ratione officij dicendi copiam consecuta est; tum ingenio freta malitia peruertere vrbes, & vitas hominum labefactare consueuit. Nónne in rebus fortunæ cæteris, partim ex materie, partim ex insolentia formæ, delapsus ex vno in multitudinem, fluxus quidem continui atque refluxus fiunt? Angustis enim seminibus primò latet vel boni maximi rudimentum: quod semel erumpens lentius adolescit, & in crescendo securius, quàm vbi constiterit, propter abusus hominum vix priùs vigorem sui, quàm pręcipitium

Philonis allegoria pulcherrima de diuisione linguarum.

Ciceronis sententia de eloquentiæ degeneratione successu tēporis facta.

Axioma præclarum de ascensu rerum omniū & descensu.

S 2 minita-

minitatur: ſurgit per fluctus alternos ſic omnis fermè humana felicitas, donec ſublata in Decumanum ſui non ampliùs capax ſuismet viribus ruat; & vnde oriri non debuit, eo prouecta lapſu rurſus celerrimo ad ipſum principium reuoluatur. Hoc ille Æſopi Phrygij de vulpe ac lupo apertè monſtrat apologus, dum ſeſe in puteum ambo per vrnas penſiles, velut prædæ captandæ ſtudio commiſiſſent. Monſtrat & appetitum inſtabilem mundi Accipitris fabula & Philomelæ: item & illa de ſimul certátibus gallis, de voto ranarum prorſus inſulſo, vt nihil ſit opus mihi relicto communi ſpeculo vitæ, præſentis ſolius ſæculi ſortem cum pluribus accuſare. Cunctorum igitur hæc ferè eſt princeps & velut ſummaria ratio, quòd inſit cuique & vnitatis & multiplicitatis informatio, ſeu character indelebilis; quibus oppoſitis mutuo, cùm retinendis gnauiter omnes incumbant, nec pariter poſſint tamen; ea quæ nimis ſunt vnum, formæ ſuæ ditionem proferre vlterius meditantur, vt fiant hac ratione multiplicia. & quæ ſe proferunt latiùs, funduntur in multitudinem nimiam, vnde diſſoluti cùm velut à ſanitate aut rerum æqualitate receſſerint, pro ſua paulatim virili referunt ſe in vnitatem.

Appetitus inſtabilis mundi.

Vnitatis & multiplicitatis character fere conuerſionum omnium cauſſa.

Conuerſionis ratio Metaphyſica.

Profertur & alia quędam, ſed Metaphyſica planè eiuſdem circuli cauſſa, inter Adraſtiæ leges meritò recenſenda. Caballiſtæ Hebræorum doctores putabant animas hominum ſępius in hanc vitam ſub figura tantum humana reuolui, vt curabilia vitia purgarentur; ſed ter duntaxat huc poſſe reuerti ſtatuebant: hunc ſanè numerum luſtrationi ſufficere arbitrati, & quæ his vicibus fuerit expurgata, beatiorem fieri quàm antè deſcenſum; quæ verò prorſus abiecerit rationem in gradu deinceps inferiori, affectu brutali ſcilicet & meris imaginationibus detineri. Monet natura quodammodo ratam iſtius viciſſitudinis formam in ortu atque interitu viperæ, quando naſcentes ſoboles matrē necant, quæ patrem eorum in ipſo coitu interemit: quo ſenſu forſitan leges antiquæ incluſos culeo parricidas proiectos in mare vnà cum vipera ſuffocarūt. Sed rectiùs docet nos Chriſtiana religio, vnde id ferè colligitur, quòd quia voluerit Deus nonnihil hominem duci ſpectaculis mundi, vt ipſam inde auctoris ſui præſtantiam noſſet, ac miraretur; guſtum proinde cuilibet, caducæ paulìſper felicitatis admittat: verùm quos ſuo deinceps amore dignos offendit, turbatis iterum voluptatibus vitæ violentius fodit & vellicat, & tanquam ferocientibus equis auriga inſidens ſubdit calcaria, quo minus luxu & laſciuia diffluentes, vel onuſtos ſagina ventris, & rerum aſpectu prætereuntium occupatos, ab illo veræ & ſolidæ beatitudinis portu diutiùs remoretur.

Animarum luſtratio ſecūdum veterem gentilium Theologiam.

Ratio Chriſtiana.

Carnis & animæ ſpirituſue conuerſiones mutuæ.

Conſultò itaque Carnem & Animam mirandis vinculis, licet infeſtat mutuo copulauit, vt qualis inter Solem & ſtellas apparet Phornomeni lex, vnius exortu lumen alterius abſcōdatur. Habet enim ſucceſſus proſperos Caro cum detrimento ſpiritus; ſed marceſcente corporis ſpecie, vigor & virtus animę refloreſcit: qua quidem ſententia plenum eſt Chriſti euangelium.

Motus gemini.

Vt autem mobilia duo, ita & gemini motus, & in conuerſione ſemper extrema totidem aſcenſu, deſcenſuque medio copulantur. Eſt enim non aliter quàm

quàm in fortunæ exterioris ambitu definiui; & animarum motus à centro ad circumferentiam,& ab eadem reditus ad ſuum centrum.

Extrema circuli pũcta in ſummis anguſtiis,& auguſtiſſima proſperitate ponantur.quibus accũbunt motores gemini, Spes & Metus,vel Amor & Odiũ, ſic vt in calamitate acerbiſſima,tanquam in fundo Pandoræ pyxidis, ſubinde ſit ardentiſſimus Spei vigor, ægrotis animis pro ſummo remedio datus, vt in fortunæ maximis blandimẽtis,rerumque vberrimo ſtatu, ſummus eſt metus, maiori interdum afficiẽs cruciatu,quàm vel ex poſſeſſi perditione afficiat dolor. Nam ferè extremum gaudij luctus occupat,& à luctus acerrimi puncto felicitatis auſpicia reducuntur.

Extrema totius conuerſionis humanæ puncta. Motores gemini Spes & Metus.

Sub ſpe metuque,id genus alia multa conuerſionis ſeminaria in extremorum alterutro ſæpius occultãtur. Nam & peccatis grauiſſimis pænitudo ſumma ſuccedit;rebus pręclarè geſtis,vt plurimum faſtus,& inſolentia vel obliuio ſui;vrget vnius gloriam alienus liuor;infortunium leuat cõmiſeratio; egeſtati ingenium fauet atque induſtria; opulentiæ inquieta ſolicitudo; aſſiſtit ſtultitiæ ſumma ſecuritas;doctrinæ vel ſapientiæ periculum multiplex,& ærumnarum ſeges;vt meritò in vita æquabili quæ pedetentim creſcit, felicitatis duntaxat firmæ præſidia collocentur: cuius exemplar & ratio in omni penè effectuum naturalium genere ſatis eſt manifeſta: vnde illud *Difficiles ortus habet, incrementaque tarda Quicquid* &c. Eandem ſanè progreſſus ſpeciem velut amuſſim,non tantum in artis operibus;ſed & quacunque ferè fortuna ſiue negotio proponamus,ſi modò ad portum ac terram ſolidam nauigare cum ſecuritate velimus: alioquin ſemel & gelidos imbres perpeti decet, ſemel vrentes ſoles & aperta ſerena,ſemel datum eſt inſanire, ſemel inſaniam noſſe maturè; vt cùm cognorint,diſcant fugere. Cui multũ illa pro Cælio M.Ciceronis applaudit oratio: tum illa ſententia feſtiuiſſimi Plauti: Quiſquis Aſtartam aut Bromium contempſit iuuenis,is vel amabit vel inſaniet ſenex.

Plura conuerſionum ſemina quæ tamen ad ſpem metumq; ; Amorem vel odium reducuntur.

Sed planioris ſpectaculi gratia hic quoque ponamus ceu quandam immobilem terram,tribus præcipuè partibus interpunctam. Circa hanc mobilis Caro,mobilis Anima, & vtriuſque medium Spiritus. Addamus & firmamenti ſpeciem,cum primo mobili, quod omne humanis affectibus, Amori potiſſimum Odioque,vel Spei & Metui dedicetur.

Sphæra conuerſionis humanæ Sphæram mundi maioris ex parte repræſentans.

SPHÆRA CONVERSIONIS HVMANÆ.

Motus animæ carnis & spiritus cum planetariis motibus comparantur.

Mouentur autem Caro, Spiritus, Anima motu tum proprio, tum alieno, vt fieri ferè in Planetarum motibus solet. Sed cuncta tunc optimè gubernantur, vbi illorum sphæræ Deo concentricæ, penitus à sibi præscriptis legibus neutiquam aberrarint. Quod fiet inprimis, si spes mortalium vniuersa, amor omnis & expectatio, conformem sese diuinæ fecerit voluntati, summumq; sibi præfixerit bonum velut vltimum scopum.

Conuersionis circuli in mente humana.

Scientiarum circuli & quæstionum.

Sed à moralium contemplatione rursus ad artem propositam, & naturalia descendamus. Quicunque per singulas partes in extimi mundi specie, in hominis corpore, anima atque fortuna, in hominum ciuitate siue republica, conuersionum circuli fiunt: tales profectò & in mente humana sunt æstimandi; de quibus, ceu Methodi proximis caussis, dicetur proximo libro. Tales deniq; & in arte quauis, siue scientia, per animam rationalem, cuius ideam fœtus qui ab ipsa concipitur, vndique repræsentat. Sunt enim scientiarum mutui nexus per circulos admirãdos, vt dum Medicina per Astrologicẽ illustratur, hæc viciſſim per Medicinam. dum Metaphysica per Physicen, hæc rursus per Metaphysicam aperitur. dum vna in facultate principia mediis, media verò principiis demonstrantur.

Conclusio Methodi exemplaris per Epilogum.

Sed de legitimis circuituum caussis, deque conuersionis specie in singulis caussis, in partibus mundi, atq; adeò in toto vniuerso, abunde hactenus est definitum. Restat ex illis denique cõcludamus, id quod propositum nobis ab initio fuit; esse nimirum insculptam animis hominum exemplarẽ Methodum; ad cu-

ad cuius fulgorem rudis primùm intellectus à ſpectris ſenſibilibus excitetur; quæ poſtea maturè componens ratio, perfectam Methodum creat, cuius numine, vti lambendo vrſorum catuli ſolent, ex imperfecta notione, ad cognitionem abſolutiſſimam dirigamur.

Exemplaris Methodi ratio & vtilitas ſumma.

Quin idem exemplar, in tres quodammodo ſpecies aptè tribuitur, vt primum omnium princeps ſit ille, qui verbis appoſitis, hac ratione ab Orpheo nominatur παντῶν εἰδῶς θεὸς: vnde vt Choragus in vniuerſi medio pingitur, vtque Apollo qui inter Muſas nouem citharam pulſans obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

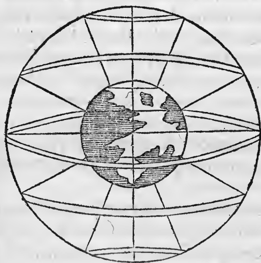
1 *Exēplar omniū exemplarium Deus.*

Exemplar alterum, & cauſſæ ſimul & rationē effectus præ ſe ferēs, in mundi patet generibus tribus, in cauſſis & partibus vniuſcuiuſque, vt hactenus enarraui. Conſtat autē hęc omnis aſcenſu, vt dixi, deſcēſu & reuolutione ex vtriſq; conflata. Progreſſus idea ſtrictiſſima eſt, vt producātur inferiora à ſuperioribus paſſim, & ab iiſdē pendeant, viuant & contineantur, vti ad ſceleti formam totius humani corporis ratio, neruorū, venarum, arteriarum, tendinum, muſculorum, viſcerum: vti in Mathematū genere datis proportionalibus atque concentricis circulis plurimis, deductæ à centro lineæ ad ſingulorū circumferentiā partes ſiue ſegmēta analoga præſtant. Quare & à terra, ad cęli vltimi ſuperficiem radij excurrētes, volunt cæleſtes circulos quoque in terræ ambitu, pari proportione diſpeſci. Hinc illa Coſmographorum prima diſtinctio Parallelorum, & climatum pro longitudine; pro latitudine verò meridianorum pluriū, penes quandam immoti cęli immobilem rationem: Tropicorum verò Æquinoctialis Eclipticæ & circulorum polarium magis ad normam Planetarij motus, & cæli quod primum mobile nuncupatur.

2 *Exēplar in Natura vniuerſi.*

Progreſſus idea breuiſſima in ſecundo hoc exemplari.

Coſmographiæ fundamentum primarium.

Sed illa regreſſus oppoſiti ſit nobis ſummaria ſpecies, vt cùm mundus ſit ex ſubſtātiis, proprietatibus, accidētibus, in horum ſingulis eſt quidā ſtatus vel motus. iis nectuntur numerus, magnitudo, locus, tēpus & ordo. At motus omnis ad ſtatum, magnitudo ad punctū, ad vnitatē numerus referatur, locus ad terminū quoque, tempus ad inſtans, ordo ad finem certum ſiue principium. Poſtremò ſingularia quæque ad certā ſpeciem, ſpecies ad ſuperius genus; ſubſtantiæ proprietates, & accidētia ad generaliſſimū caput, qui ſit ens entiū Deus. Cōuerſionis forma cōpendiaria eſt, vt quēadmodū ex ſemicirculi circūductu ſphæra pronaſcitur, ita ex ideārū reuolutione, circa ſe mutuò mundus hic vniuerſus. quod in molari vertigine, vel figulino opere, & αὐτομάτοῖς pluribus imprimis eſt manife-

Regreſſus Idea.

Cōuerſionis Idea in ſecūdo exemplari.

manifestũ. Fit enim idcirco, vt quæ cognata sint mutuo, statim ad primos accursus, se mutuo complectãtur: quæ verò dissidẽt, inuicem pellant & velitentur. Vnde rerum omnis est generatio atque corruptio, augmentũ, decrementum, alteratio motusque localis.

3 Exẽplar tertiũ in animus nostris.

Tertia & postrema exemplaris Methodi species ex antè descriptis profluẽs in anima rationali collocatur, paucis compræhensa principiis, potestate infinita; sed quæ limam sibi atque incudem postulet adhiberi.

Typus exemplaris tertij & eius partes.

1 Dissolutio quæstionis.

2 Motus animi 3. ascensus pro inuẽtione, descẽsus pro traditione, Conuersio pro iudicio.

3 Aetiologicæ facultatis semina prima triplicia.

Eius breuissimus Typus in Synthesi quoque, Analysi & conuersiua discursione fundatur. Nam per ingenitas notiones vel istæc tria perpetuo nobis occurrunt. Primùm resolutio quæstionis in agens quoddam, & patiens, & proportionem vt medium vtriusque. In eorũdem singulis à fine fit semper ascensus per primas & medias caussas vsque ad elementa inuentionis gratia: deinde descensus opposita via, propter traditionem, vel compositionem artis siue scientiæ. Postremò cunctorum exagitatio circularis propter iudiciũ, propterque inuentionis ipsius, vel traditionis examen. Pro caussarum inuentione atq; iudicio patet externis sensibus primo totius spectacula mundi: fluunt ab intellectu obuię notiones: à ratione quoque discursus varij, compositionis, & diuisionis rudimenta.

Vsus exemplaris tertij.

Posset istius Methodi exemplaris doceri vberior vsus, si more consimili, artes omnes atque scientias & animorum habitus, aut artium quæstiones abditissimas confusa quamuis & à solis ordinibus mũdi sumpta discursione lustretis. sed infiniti est operis sese in singulis exercere, vbi ne solum doctrinæ vniuersalis ratio subolescat, vnius exempli atque alterius ratio fortasse suffecerit.

Exemplum Methodi cõfusaneæ in reperiendis colorum caussis elementis mundi atq; principiis.

Illam igitur quæstionem longè pulcherrimam vobis in examen sistite, cuius vsus immensus est apud Medicos, seu praxim, siue præsagium, seu magis philosophiam solidam excolatis. Hæsitant omnes de colorũ maximè & saporum occultissimis caussis, quotquot probatos auctores hactenus vidi: nec tantũ in colligendis illorum differẽtiis labor est; sed & definitiones quas moliuntur, rebus non correspondent. Nos rationem omnium docebimus paucis, sumpto tamen auspicio à rerum elementis, atque principiis primis, quo minus cæteri ab huius doctrinæ paradoxæ superficiaria difficultate deterreantur, cùm nihil accipiant ferè nisi multorum hactenus institutione peruium, & scirpo læuigatius, tanquam per plurimorum manus traditum, ætatis etiam successione confirmetur.

Elementorũ propriissimæ formæ. Materiales magis 2. Formales 2.

Cùm igitur quatuor sint elementorum omnium extremæ propriissimè atque oppositæ formæ à primis principiis oriundæ: materiales duæ magis passibiles, asperum & æquabile: formales & magis actiuæ duæ, perspicuum & opacum: quarum (vt dixi) comites sunt calor, humiditas, frigus, siccitas. Per compositionem sanè perspicui & æquabilis aër exurgit; ex perspicuo & inæquabili ignis; ex imperspicuo & æquabili aqua; ex imperspicuo & inæquabili tellus; ex omnium symmetria aura maximè temperata. quod multi innatum calidum vocant: Plato elementum stellarum forsitan arbitratus. Sed pulchrè

de eius natura etsi magis iuxta traditionem veterum pa... in monumentis suis doctissimis Sebastianus Foxius, & summus Philosophus Cardinalis Caspar Contarenus demonstrarunt.

Ex ante traditis liquido constat, virtutem omnem & actionem ab innato calido primum effluere. Vim verò illius in spiritu animaque constitui, rationem omnium à motu & lumine dependere, vt passionis norma in ipsa coaguli qualitate, connexus & absolutio in extremorum proportione locatur.

Multa hic quidem excutienda prolixius forent, si pateretur locus, vtpote de actione & passione, de mistionis idea, de auræ vehiculo, deque natura æthereæ regionis, vbi nimirum sit statuendus, an ne sit Lunæ deferens orbis, an paulo inferius expandatur, an ne ipse sit ignis elementaris, vel sublunaris altera portio naturæ mediæ inter concretum, & maximè dissolutum: cui opinioni nos citius aquiescemus, ignem arbitrati non vt cæteri statim sub concauo Lunæ, sed potiùs circa terræ centrum, non quidem vt elementum primarium, sed posterioris compositionis, hoc modo: Aër & terra in opificij ratione præcedunt, sed aëri terram ingresso passim cælestis influit calor seu lucis perspicuæ radius, qui si lucis opacæ atque cælestis frigidi radium superarit, ignis nascitur per rarefactionem quampiam: sin condensando euicerit lux opaca, confestim ex ipsis visceribus terræ compressior aër transit in aqueum elementum. Est enim frigus non mera priuatio vt plurimi crediderunt, cum potestatem obtineat seruandis rebus non minus necessariam quàm effingendis ingenitus calor. Quo sanè respiciens diuinus ille Hipp. lib. de diæta ponit elemẽta corporibus proxima tantum duo, ignem & aquam scilicet, eademque sufficere censet tum aliis omnibus, tum sibimetipsis. Sed nihil reliquit vir ille clarissimus, quod non oraculi loco æterna meritũ est posteritate celebrari, cum nihil sit adeò abstrusum in arte Medica, vel philosophia naturali, quod ad illius sentẽtiam aliquam non commodissimè referatur, velut communem locum: vt quę de innato calido sunt circa exordia lib. de Carnibus, vbi animatum statuit atque intelligens. Obserua ibidem quæcunque de partium & elementorum generatione consensuque mutuo per rationes abditissimas probat. His enim probè perpensis non erit quod nostra principia (si nostra dici duntaxat mereantur) quod ordinem hactenus præfinitum iure improbare quispiam possit.

Sed nos communem elementorum principiorumque doctrinam ad particularem illam de coloribus quæstionem transferamus: Videndum est obiter, num ex istarum classiũ diagrammate natura tam recondita captiuam se possit dedere intellectui nostro: & quidem eiusmodi ferè solius sunt intellectus, vt progymnasmata prima. Conuertam me protinus ad ordinem vniuersi, etsi rudiusculè præfinitum; deinde ad apparentem quoque in coloribus singulis similitudinem, quam adipiscuntur ex lucis perspicuæ & opacæ, ex glutinis asperi & æquabilis temperamento.

Ordinis continuitas secundum locum & tempus & apparentem rudiusculè similitudinẽ, vt filum Methodi exemplaris.

Lux. Dicam igitur ex antè conceptis, lucem eſſe apparentiam quandam viſibilem formæ cæleſtis in materie cæleſti & concreta maximè.

Splendor. Splendorem verò apparentiam formæ æthereæ in materie ætherea, à luce cæleſti, radij continuitate, pendentem.

Lumen. Lumen ſimiliter apparentiam formæ elementaris in materie elementari.

Color. Colorem denique apparentiam viſibilem formæ compoſitioris in rebus mixtis elementa habentibus. Addo viſibilem, ad diſtinctionem aliorum obiectorum ſenſibilium, quanquam nec illa reperiantur extra compoſita naturalia.

Defluxus continuus à principiorum ratione per elementa & res cōpoſitas ex elementis. Hæc vniuerſa ſic ſeſe habere docebit non tantum intuitus ſimplex, ſed & ordinatarum rerum compoſitio rudis atque diſtinctio iuxta dimanationem radij à diuino ſpiritu, elementa omnia rerumque principia connectente. vnde & perpetua virtus ratione perſpicui, opaci, æquabilis, inæquabilis, & per conſequens propter calorem inhabitantem frigusque, humiditatem aut ſiccitatem: vnde demum hæc axiomata ſtabiliuntur. *Axiomata.*

Sedes calidi naturalis. 1 Elementum perſpicuum eſſe ſedem calidi naturalis à ſuperioribus influentis in hæc inferiora, quod elementari corpore vtitur tanquam ſubiecto ſimpliciore, anima vt gubernatrice, ſpiritu vt vehiculo & inſtrumento.

Sedes frigidi. 2 Elementum imperſpicuum eſſe ſedem frigidi naturalis etiam influentis in hæc inferiora, vt ſit caloris ſeu carcer & circumſcriptio quædam.

Degeneratio lucis & caliginis per continuos gradus. 3 Quanto ex locis ſuperis atque principiis iſthæc perſpicui, aut imperſpicui vis cum ſpiritu ſuo calore naturali in hæc inferiora deſcendit, magis tanto magisque degenerant lucidum, ſplendidum, luminoſum, coloratum, ſimiliter & oppoſitæ differentiæ ab opaco cæleſti vſque ad ſublunare.

Colorum ordines 3. 4 Sunt itaque conſtituendi ordines 3. vnus à calore agēte ſiue perſpicuo, alter à frigido vel opaco, tertius ab extremorum ſymmetria.

Caloris actio. 5 Calor agit ſemper in obiectum rarum aut denſum, illud illuſtrando magis magisque pro actionis robore & diuturnitate, nec non pro cōditione corporis denſi & rari ſimplicis aut compoſiti. Ea quidem quæ rara ſunt & perſpicua, magis ad lucis naturam atque diaphani transferens; in his verò quæ ſunt compoſita primo reſoluens heterogenea, vel partes diuerſarum rationum; iiſdem ſeparatis iterum illuſtrans tenuiora & rara, manente altero magis magisq; opaco per priuationem ſeu ablationem lucidi, vel actionem frigidi, donec & id ipſum opacum reſiduum vlteriore caloris actione ſuperatum, magisque elaboratum etiam à nigro rurſus in album per colores medios tranſmutetur.

Frigoris actio. 6 Frigus ſimiliter ſemper agit in obiectum deciſum quoque vel rarum lucis perſpicuæ radios ſemper obtundens, opacæ formam introducens in ſimplicibus quidem per conuocationem lucidi tanquam à circumferentia ad centrum; in compoſitis magis per repreſſionem lucidi aut luminoſi à centro ad circumferentiam.

7 Opor-

7 Oportet itaque naturas colorum penitius intueri volentibus exemplarem Methodum prius præ oculis figi, quæ conferant actionem calidi frigidique, vel perspicui & opaci, cum passibilitate corporis rari, densi, simplicis aut compositi vsque ad minimas scilicet cuiusque differentias. *Methodus in colorum constituendis caussis breuissima designatur.*

8 Caussas igitur colorum omnium & apparentiæ formarum quadruplices statuam. *Caussæ colorum omnium 4.*

Efficiens est calor & frigus, vel Lux & Caligo. *Efficiens.*

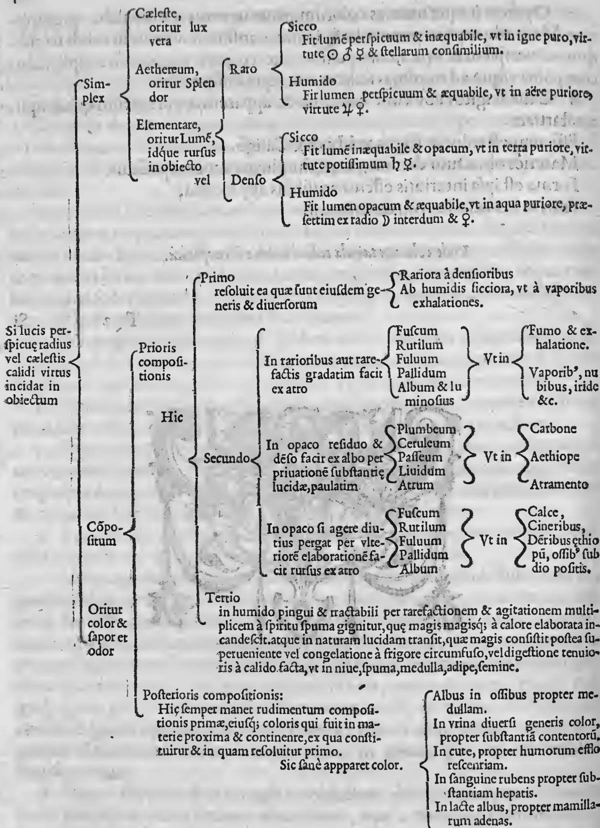
Materies obiectum densius, rarius, simplicius aut compositius. *Materies.*

Forma est ipsa interioris essentiæ visibilis apparentia. *Forma.*

Finis vt res visibiles visu definiantur. *Finis.*

Vnde colorum tabula talis à nobis est constituta.

Si lucis perſpicuę radius vel cæleſtis calidi virtus incidat in obiectum

- Simplex
  - Cæleſte, oritur lux vera
  - Aethereum, oritur Splendor
  - Elementare, oritur Lumē, idque rurſus in obiecto vel
    - Raro
      - Sicco
        Fit lumē perſpicuum & inæquabile, vt in igne puro, virtute ☉ ♂ ☿ & ſtellarum conſimilium.
      - Humido
        Fit lumen perſpicuum & æquabile, vt in aëre puriore, virtute ♃ ♀.
    - Denſo
      - Sicco
        Fit lumē inæquabile & opacum, vt in terra puriore, virtute potiſſimum ♄ ☿.
      - Humido
        Fit lumen opacum & æquabile, vt in aqua puriore, præſertim ex radio ☽ interdum & ♀.
- Cōpoſitum
  - Oritur color & ſapor et odor
  - Prioris compoſitionis
    Hic
    - Primo
      reſoluit ea quæ ſunt eiuſdem generis & diuerſorum
      - Rariora à denſioribus
      - Ab humidis ſicciora, vt à vaporibus exhalationes.
    - Secundo
      - In rarioribus aut rarefactis gradatim facit ex atro
        - Fuſcum, Rutilum, Fuluum, Pallidum, Album & luminoſius
        - Vt in
          - Fumo & exhalatione.
          - Vaporib⁹, nubibus, iride &c.
      - In opaco reſiduo & dēſo facit ex albo per priuationē ſubſtantię lucidæ, paulatim
        - Plumbeum, Ceruleum, Paſſeum, Liuidum, Atrum
        - Vt in
          - Carbone
          - Aethiope
          - Atramento
      - In opaco ſi agere diutius pergat per vlteriorē elaborationē facit rurſus ex atro
        - Fuſcum, Rutilum, Fuluum, Pallidum, Album
        - Vt in
          - Calce,
          - Cineribus,
          - Dēribus ęthiopū, oſſib⁹ ſub dio poſitis.
    - Tertio
      in humido pingui & tractabili per rarefactionem & agitationem multiplicem à ſpiritu ſpuma gignitur, quę magis magiſq; à calore elaborata incandeſcit. atque in naturam lucidam tranſit, quæ magis conſiſtit poſtea ſuperueniente vel congelatione à frigore circumfuſo, vel digeſtione tenuioris à calido facta, vt in niue, ſpuma, medulla, adipe, ſemine.
  - Poſterioris compoſitionis:
    Hię ſemper manet rudimentum compoſitionis primæ, eiuſq; coloris qui fuit in materie proxima & continente, ex qua conſtituitur & in quam reſoluitur primo.
    Sic ſanè appparet color.
    - Albus in oſſibus propter medullam.
    - In vrina diuerſi generis color, propter ſubſtantiā contentorū.
    - In cute, propter humorum efflo reſcentiam.
    - In ſanguine rubens propter ſubſtantiam hepatis.
    - In lacte albus, propter mamillarum adenas.

De actione Frigidi & opaci ferè oppoſita ratio eſt.

ORDI-

ORDINES VERÒ IN COLORIBVS trini sic habentur.

1 *Extremorum primus & simplicissimus luminoso proximus est color Albus, Niueus, Canus, Candidus, qui verè est velut priuatio penè colorum omnium ad ipsum iam actu perspicuum lumen magis accedens.*

Ab hoc progressus fit luminosi radij.

I. ORDO A CALORE secundum magis minusue.	3. ORDO EXTREMIS INTER SE variè temperatis.		2. ORDO A FRIGORE secundum magis minusue.
	Maiore perspicui vel calidi portione.	*Exuperante frigidi vel opaci portione.*	
Luteus, Pallidus, Buxeus, vt Genistæ flos Flauus, Rauus, Citrinus, vt cortex citri	Viridis Isatodes	Ferrugineus vt rubigo	Argenteus Plumbeus, Ferreus
Fuluus, Aureus, Croceus Rutilus, Russeus, Russus, Giluus, vt crines istius generis. Ruber, Sanguineus, Cæra solus, Purpureus Blatteus.	Viridis, Prassinus ac magis herbaceus	Roseus, Incarnatus vulgo, vt in genis humanis.	Vluus, Glaucus, Marinus Thalassicus, vt salicis color Cæruleus, Lazuleius, vt cœli sereni. Venetus, Hyacinthinus
Nigrescens purpura Fuscus, Pressus, Suasus, Aquilinus, Pullus, Impluuiatus.	Cæsius ex Flauo & Cæruleo Veneto Splendescẽs, vt in multorum oculis	Puniceus vt violæ flammescentis quo paulo intensior est phœnicius, Baius	Indicus, Passeus, vt in vuis præmaturis Liuidus, Subater.

2 *Secundus extremorum est Ater, Furuus, Anthracinus colorum omnium scilicet intensissimus Color, contrà quàm à veteribus & neotricis æstimatur.*

Donetur colorũ ratio in rebus diuersissimis mundi.

Licebit verò (si quis examen volet) traditionem hanc vniuersam conferre cum rebus singulis: futurum hinc equidem scio, vt ista non solum non improbet, verùm & fructum meditando altiùs, incredibilem consequatur.

In Iride Halone & Parheliis.

Ita enim in Iride, vel Halone atque Parheliis colorum caussas addiscet ex immutatione calidi, quòd à sole proficiscitur, & frigidi quod in vaporis natura est collocatum.

In Nubibus.

Easdem colorum vicissitudines poteris intueri in nubibus circa horisontẽ tempore vel ortus, vel occasus Solis, à consimilibus caussis.

In Eclypsibus.

Pari via & in Eclypsibus ☉ aut ☽ ex calido scilicet, frigidoúe, colorum apparentium rationem & argumẽta desumes, propter nimirum vmbræ magnitudinem & planetæ prædominantis vim.

In Meteoris vaporibus & exhalationibus.

Multa insuper alia de meteoris ac meteorum principiis proximis, vapore scilicet & exhalatione, licèt ex præmonstratis fontibus augurari.

In humorũ trãsmutatione.

Sed longè vtilius in negotio medico dabis reconditissimam rationem de natura humorum & transmutatione eorundem.

In Physiognomicis.

De temperamentorum iudiciis, & partibus animalium & Physiognomicæ legibus admirandis.

In Vrinis et excremẽtis cæteris.

De excrementis alui, vesicæ, thoracis, & cæterarũ partium, ex quibus sumpta præsagia hodie, vel apud vulgum maximi fiunt.

In simplicium medicaminum indaganda temperatura & facultate.

De plantis & reliquis compositis naturalibus ad actionem medici loco materiæ seruituris. Nam & naturalium facultatũ indicia ex coloribus desumuntur, contra quam Galenus autumat, Si & saporis atque odoris trãsmutationes simillimas expendamus, & nos virtute Methodi transferri paululum per plures & altiores gradus, ordine tamen legitimo cohærentes, ab illo plebeio puluere patiamur. Nos sanè istis auspiciis primũ de elementis mundi atque principiis sermonem difficillimũ, iuxta arcanũ diuini Hippocratis sensum pro nostri ingenij tenuitate aperire conati sumus: Licebit quoque & actionis omnis, & passionis & misturarum multiplicium caussas ratione vt rudiuscula compræhendas, & per analogiam extremorum obiter apprẹhensam; Artem vt statuas Medicam, Dialecticen, Rhetoricen, Poëticen, Musicam, Mathematicã, ipsam Magiam denique naturalem, iuris humani diuinique prudentiam, & quicquid scientiarum sub Sole cultum vel incultum iacet.

Conclusio.

Docetur eiusdẽ Methodi exemplaris vis in artium prima inuentione, traditione atque iudicio.

Exemplũ ex Cicerone in Iurisprudentia.

Analysis Iuris.

Synthesis eiusdem.

Habes obscuram istius Archetypi formam in oratore M. Tullij: In hac denique ipsa ratione dicendi excogitare (inquit) ornare, disponere, meminisse, agere, ignota quondam omnibus & diffusa latè videbantur. Adhibita est igitur ars quædam extrinsecus ex alio genere quodam, quod sibi totum philosophi assumunt, quæ rem dissolutam diuulsamque conglutinaret. Proponit deinde resolutionem iuris à fine vbi sic ait: Sit ergo in Iure ciuili finis legitimæ atque vsitatę in rebus caussisque ciuium æqualitatis cõseruatio, tum sunt notanda genera & ad certum numerum paucitatemque reuocanda, &c. Sequitur tandem & rudiuscula constitutio Iuris per synthesim. Si enim aut mihi facere licuerit quod iam diu cogito, &c. Vbique verò confusam statuit ipsius quoque

quoque iudicij rationem, dum eloquentiæ vim in pernoſcendis affectibus & naturis horum præcipuè poſitam dicit. Eodem modo & rudis res Medica dudum & artes cęteræ ad abſolutionem ſui, temporis ſucceſſu peruenere.

In eloquentiæ facultate.

In arte Medica.

Sed fluxa nimium & vulgo duntaxat precioſa miracula relinquamus. Suffecerit nobis vel ſolo iſtius exemplaris intuitu fructus hic longè vberrimus; vt noſmet noſſe diſcamus aſcenſu mentis in Deum: vt cum multiplicē humanæ viciſſitudinis circulum perſpexerimus, omni bono caduco malū conſitum, & malo bonum aſſiduè cogitemus, Amemus hæc omnia tanquam oſuri, oderimus tanquam amaturi, læti in triſtibus, in lætis ſucceſſibus anxij, nunquam tamen nec ſpe inani, nec nimio metu, nec vlla cupiditate trāſuerſi, ceu ruptis repagulis efferamur: nec verò id aliter fiet, quàm ſi & nos & noſtra omnia diuino arbitrio ſoli & omnium œconomo præſtantiſſimo Deo abſque vlla vel perturbatione inſigni, vel futurorum varia ſolicitudine cōmittamus. Da nobis hanc mentem, ô præſtantiſſime pater, à quo & amor, & actio, & poteſtas quælibet; præſentis, præteriti cognitio, atque futuri. Da quæſo nos adorare ſemper atque optare duntaxat Bonum Bonitatis tuæ; vt perſiſtentes in amore cognitionis tuæ, nunquam ab iſtoc vitæ genere ſeparemur,

In vita inſtituenda ratione & compeſcēdis cupiditatibus animorum.

In contēplatione ſummi boni.

Sic regnum, ſic velle tuum, ſic orbe perhenni
Maieſtas eat, & benedictum in ſæcula nomen:
Sic meus omnis amor, mea vita, omniſque poteſtas
Vni principium referat tibi, deſinat vni.

FINIS PRIMI LIBRI.

ARTIS CYCLOGNOMICAE, LIBER SECVNDVS.

DE METHODI CATHOLICÆ PROXVMIS ET PRAECEDENTIBVS CAVSSIS.

CAPVT I.

De Caussis in genere.

VID CAVSSA ET QVOTVPLEX, QVID SIT effectus vel in animo, vel in rerum natura, quidúe inter vtrunque proportio, vel proportionis indicatio: quantumq; adeo caussæ ipsius nomen à principij vel elementi ratione dissideat, tractare id vniuersim Physici potius negotij duco, quàm eius qui ad caussarum effectuumq; indagationem compendiariam viam vel certam methodum institui velit. Cùm tamen vt methodus sit quæ nobis pro reliquarum artium inuentione iudicio ac traditione subseruiat: eandem per caussas esse, & per caussas similiter inuenire, tradere, iudicare sit necessarium: Idcirco postquam ab elementis Methodi siue remotioribus caussis, iam nunc ad propiores ordine iuxta compositorium filum feratur oratio; paucis profecto, & pro instituti necessitudine sermonem de caussis atque effectibus præmittemus; quid nimirũ vtrunque dicatur, quoque à principio vel elemento differat, quotuplices numero & progressus ordine tum à Physicis, tum à Medicis statuantur, & quæ sit cuiusque tractandæ, inueniendęque summaria ratio. Etenim cùm Ætiologismus vnà cum indicatione sit quasi principium Methodi, sit & materies quodammodo circa quam versetur, & forma & velut præcipuus scopus, nemo constituat facilè, an rectius in operis nostri vestibulo, an medio, an sub ipsum finem eius tractanda sit consideratio. Est enim illius numen ac nomen nullis limitibus circumscriptum, est & respectu Methodi sub quauis caussæ ratione in omnes illius particulas longè lateq; diffusum. Præcipuæ tamen nũc formæ speciem, nunc finis accepit. Idcirco & nos particularem illi tractatum haud assignauimus: sed pauca de eius natura sub principij nomine superiore libro sunt definita: Nonnulla quoque sub finis conceptu & formæ per quam methodus est, de Ætiologismo constituam tum hoc, tum in sequente libro, ibidem propter doctrinam canonis sexti, qui de rerum proportionibus mediis sermonem exigit accuratum, de illa quoque, quæ huic annexa perpetuò est, Endeixi vel indicatione verba facturi. Quin cùm caussarum contemplatio vel incompacto modo ad distributiones Physicas, vel coniunctim sub finis 2

Propositio.

De Aetiologismo vbi sit disputandum.

Caussarum consideratio duplex 1

vnius καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ nomine ad partes sui præcipuas tres, inuentionemque, iudicium, ac traditionem referatur. Proinde & nos ante omnia de caussis Physice differemus; examinis alteram speciem in tractatum de finibus differentes.

Caussa quid. Caussa est (inquit Aristoteles) ad cuius esse consequitur aliud: Item, ex qua, per quam, à qua, vel propter quam aliquid fit. quæ diffinitio eiusdem *Quotuplex.* species omnes paucissimis in se comprehendit. Nam in materiem caussa diuiditur & formam, velut proxumas atque internas maxumè, quibus peripatetici idcirco principij nomen assignant: deinde in exteriores alias finem atque efficientem, quibus quintam speciem addidit Plato, caussam exemplarem scilicet, quæ sanè & formæ prioris nomine comprehensa est. Quod si autem generibus singulis suas particulatim species voles educere, iam infinita fermè caussarum series pullulascit, pro diuidentis animi scilicet vel componentis varia ratione.

Efficiens caussa. Caussa efficiens est, à qua primùm fit motus vt aliquid fiat, vel primum cuiusque status aut mutationis auspicium. Logici hanc in sufficientem & necessariã subdiuidere consueuerunt, in primariam & secundariam seu coadiuuantem, in producentem, corrumpentem & conseruantem, pręter partitiones alias communes cæteris caussis, de quibus paulò post referetur. Huius velut axiomata prima sunt istiusmodi: Posita caussa efficiente quæ satisfaciat, ponitur & eiusdem effectus; ablata necessario tollitur: Posito effectu ponitur & caussa necessaria: Sublato effectu aufertur & caussa.

Materies. Materies est, ex qua aliquid fit. hanc in permanẽtem diuidunt, & non permanentem. Est enim permanens, ex qua aliquid eo fit pacto, vt insit: non permanens, quæ non manet in re effecta. Physici materiem in primam & secundam dirimunt, in naturalem & artificialem, in eam quoque, Ex qua aliquid fit, & Circa quam artifex versatur alteram, cuius nomine & morbi & accidentia cætera suam materiem habent per catachresim quandam, etsi in consultationibus medicis ipsis accidentibus etiam vel morbis materiem duplicem assignemus, vt illa sit, ex qua materies quæcunque substantiæ similaris illi ceu fomitem subministrat, materies circa quam magis particula continens vel locus affectus, quo prior materies illa seu morbi fomes est circumscriptus. Argumentorum quæ hinc desumi possint principia eiusmodi à peripateticis hauriuntur. Submota caussa materiali permanente, submouetur effectus: positoque effectu, ponitur & caussa materialis permanens. Posito verò effectu caussæ materialis fluxæ & instabilis, necesse est materiem extitisse.

Forma. Caussa formalis est, per quam aliquid fit, vel quæ dat esse rei cui inest: est species, exemplar & ratio, vt quid sit. Hæc cum materie ingressa compositum naturale ab ipso composito minime differt. Diuisa est forma analogicè in essentialem siue intrinsecam, & non essentialem alteram, quæ subdiuiditur rursus in proprietatem ex essentia profluentem, & accidentariam. Accidentales

tales iterũ, vel ſub vnius qualitatis ſiue ſyndromes accidentariæ nomine velut vmbrã ſingularis eſſentiæ repręſentãt, vel diuiſæ vt mera ſunt accidentia, habitus ſcilicet, diſpoſitiones, potentiæ naturales & impotentiæ, paſſibiles qualitates, ſitus atque figurę, ſub quibus artificialis forma continetur. Sunt & formarum aliæ communes maxumè tanquam idææ priores vel exemplaria, diuiſiuæ generum, cõſtitutiuæ ſpecierum ſubalternarum, ſunt & ſpeciebus infimis proxumæ in minus patentem ambitum exporrectæ. Cauſſæ formalis ea ſunt axiomata, vt paſſim effectus cum ſuo principio conuertatur, vtque ſe mutuo poſita ponant, ſublata è medio tollant, vtque à cauſſa formali rerum virtutes metiamur, tantumque his tribui in natura vel actione poſſit, quantum earum forma permittit.

Cauſſa finalis eſt, propter quam, vel cuius gratia quippiam fit: vel ad quam, veluti ſcopum, res vnaquæque dirigitur. Sunt huius generis priores alij, alij poſteriores: Vltimum & non vltimum Logici vocauerunt. Cuius cauſſa finalis bona eſt, ipſum quoque bonum: cuius & finis improbus, ipſum minimè probum eſt æſtimandum; ab effectu ſimiliter ad cauſſam finalem argumenta trahuntur. *Finis.*

Effectus denique definitur, quod ad eſſe alterius ſequitur, quodque vel ex aliquo, vel per aliquid, vel ab aliquo fit, vel alicuius gratia: quibus categorematibus priori per relatiuam oppoſitionem reſpondens diuiſio continetur. Eorum quæ fiunt, alia fiunt, alia non fiunt alicuius gratia, alia cum electione; rurſus alia præter hanc, vnde effectus per accidens vel caſuales: qui rarò & per accidens fiunt, vel effectus fortuiti, qui aliud deliberantibus nobis, vel intentis alio, rarò atque per accidens oriũtur. De quibus ſingulis vide Ariſt. lib. Phyſ. 2. *Effectus.*

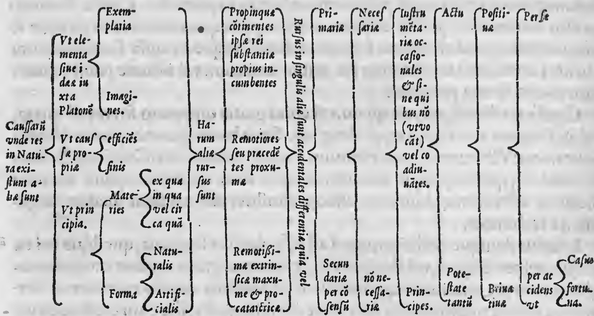
Sunt & communes omnibus cauſſis partitiones quædam accidentariæ, quæ quodammodo in tabulam vnam ſic efformantur cum illa diuiſione eſſentiali, vt particulares ordines immutare cuiuis fermè pro libito fas ſit. Definitiones cuique proprias, & præcepta accommoda, ne in immenſum opus excreſcat, neu cuncta velle corradere videamur, aliis diſcutienda reliquimus. *Cauſſis omnibus ferè commu nis partitio accidentaria.*

a 2 CAV-

CAVSSARVM VNIVERSA DISTINCTIO.

Diuisio essentialis. *Diuisio accidentalis è Medicorum officina.* *Diuisiones accidentariæ cæteræ ex Physicorum penu.*

Eadem diuisio mẽbrorũ pluriũ vel paucior ũ pro animi ratione diuersa.

Ex his videre facile est, quantum diuersæ possint caussarum distributiones effici iuxta acceptionem variam. Vides eodem negotio, quantopere peccent quotquot Galenum vel veteres tãtopere criminantur, tanquam illarum numero non probè definito, eo quòd non septem vel octo, potius quàm quatuor caussarum genera recensuerit: quasi verò non possit diuisio eadem bimembris fieri, trimembris, quadrimembris, vel, si voles, in infinitum. quasi non rursum quæcunque membrorum plurium fuit, in pauciora contrahi deceat. Hæc sane si quisque expendat gnauiter, illum qui tam ridiculè de caussis morborum, morbis ac symptomatibus contra Galenum scripsit, non solum non approbabit, verùm & pro cerito passim proque lymphato dignum æstimabit, qui relegetur in terras solas: vbi hæc insania & conuiciandi in præceptorem immodicus calor paululum refrigescat.

Caussarum partitio Medica magis.

Verùm omissis Physicis ad illam partitionem Medicam, quæ instituto maximè necessaria est, propius accedamus, Caussas in longitudinem & iuxta connexus seriem quandam iuxtaq; relationem ad effectus suos optimè distinguentes in proxumas, præcedentes & procatarcticas. Nam vti in toto caussarum genere, quædam composito sunt magis intrinsecæ, vt forma atque materies principij nomine potissimum comprehensa, sed magis semotæ cæteræ atque extra compositi essentiam positæ cum finali caussa effectrix illa censetur; ita sub eiusdem quoque caussæ nominibus finis materiæ,

formæ,

formæ, efficientis hæ quidem rei constitutæ firmius hærent, eiusque propemodum vt partes apparent Græcis συνεκτικαὶ καὶ συνέχοντες, Latinis ceu continentes appellatæ; cum illæ remotiores paulo præcedẽtes προηγουμέναι Græcis, cæteræ quàm remotissimę efficientes extrinsecæ προκατάρχοντες καὶ προφάσεις merito nuncupantur.

Hic siquando continentis caussæ mentio fiat, non parua inter neotericos oriri contentio solet. Fuscius cum plærisque alijs hanc fuisse Galeno mentem arbitratur, vt morbo caussa continens nulla censeretur: sed quàm sint eius argumenta lubrica, aliorum esto iudicium. Doctissimi viri Baptista Montanus, Placotomus, & Farnelius ipse cum Arabibus & Galeno, Græcisque omnibus rectè caussam continentẽ animaduerterunt. Verùm in huius descriptione, videntur solum respexisse ad caussam materialem proxumam. Vnde & hanc synecticam volunt, quæ morbum actu iam parit, vt ex Francisco Valesio in morborum exagesi à capite ad calcem facilè deprehendes. Nec malè mea quidem sententia, nisi tam angustis limitibus reuinxissent; quòd hac ratione continentem duntaxat admittant in morbis istiusmodi, qui materiales appellantur: adde quòd & in rebus fientibus locum habere non putent. Videntur interdum & continentem caussam nimis à morbo vel ipso effectu seiungere, quum reuera quiddam sint vnum, sicut interna principia simul copulata cum rebus ex sese oriundis conuertuntur: distincta tamen sunt ratione, vti res quæ principium habet, à principijs diuisim sumptis, & per intellectus abstractionem consideratis.

Continẽtis caussæ luculenta expressio.

Quare vt occurramus tot vndique scrupulis per compendium, illud imprimis cogita, quòd omnis in rebus philosophicis error grauior vel ex definitione mala potissimum, vel rerum inepta partitione, vel malè intellecto principio proficiscatur. Concipiamus itaq; exempli gratia in arte Medica pro generaliore doctrina distincta primum hæc ordine tria, Symptoma, morbum, & morbificam caussam. Quod si & accuratius voles subdiuidere, cõcipe & symptomaton symptomata ex vno latere continua serie se inuicem consequentia. Caussarum verò distinctionẽ transuersariam vnam in formam atq; materiem, & rursus materiei in eam quæ ex qua, & quæ circa quam appellatur: occurrit enim in morbis locus affectus primum, ceu subiectum inhæsionis, vt vocant; cuius partes vel differẽtię potissimum tres, Terminus à quo mouetur, spatium per quod mouetur, & terminus ad quem. Altera materiei species iterum subdiuisa est in eam quæ influxit, quæque influit, & quæ parata est influere. etenim humorum alij actu morbum faciunt, alij tantùm in via sunt, vt venturorum malorum seminaria. Procede tandem ex hac diuisione velut in latitudinem facta, diuisione in longitudinem altera iuxta digressus seriem ab effectu caussas constituens in generibus singulis rei effectæ vel efficiendæ proxumas, præcedentes atq; extrinsecas; quarum singulæ rursus interdum sunt ordine plures, quantoque à coniuncta recedunt lõgius, hoc magis ad effectricis caussæ indolem scandunt, etsi nonnunquã rebus intraneæ quodammodo videantur.

Tria contra naturam in arte Medica.

Causarum. 1. distinctio trãsuersaria.

Caussarũ distinctio in longitud. medica.

Sed

Fines cur nõ ita in morbis obseruentur vt fines.

Sed vt vitetur omnis confusio, finales caussas in morbis tantopere non spectamus, est enim illorum finis vniuersim præter naturam; proinde nec tantopere medicæ contemplationis cum eius instituto maxumè pugnet, nisi quatenus venturis procul symptomatibus occurrendum est.at tum profecto proponitur morbi finis, non vt assequamur propriè, sed caussis contrarijs impugnemus. Efficientes caussas aptè constitues in eadem linea cum materiali vel formali principio, sed secundum resolutionis seriem vbique postremas. cum enim à primis ad vltimas continua analysi ventum fuerit, futurum est sponte,vt ad efficientium seriem deuoluamur. Sint itaque pro futuræ discursionis methodicæ rudimento primo vbique tibi præ oculis & in animo rerum considerandarum duntaxat ordines tres à caussis primis & fini proxumis per medias vsque ad postremas: etsi istius resolutionis ratio in illa doctrina Canonum nouem altiùs sit repetenda.

Efficiens cur peculiarem in resolutione lineam non sequatur.

			1 CAVSSÆ CONtinentes & Synecticæ seu rei intumæ	2 CAVSSÆ PRÆcedentes vel antecedentes	3 CAVSSAE PROcatarcticæ seu procatarchontes extremæ ad efficientem referendæ
Caussæ rei sunt	Materies	Circa quam	Locus primo in considerationem cadens	Locus connectens	Locus per Medium consentiens
		Ex qua	Partem actu obsidens humor siue materies seu loco intumus	Humor aut materies influens actu	Humor aut materies quælibet ad influxionem parata; potētia tamen remota.
	Forma quæ modo quodá analogo in particulares iterũ dirimi potest iuxta materiales diff.		Morbi essentia seu definitio & forma intuma	Forma affectionis præcedentis	Forma rei extrinsecæ

Principia & elementa extrema

Liceret nobis quadam analogia nominare & continentes aliquas caussas inter finales atque extrinsecas, quas effectrices dicimus, prout affectui queque propinquior aut remotior sit: sed hæc locutio satis impropria, quanquam Galenus nomine præcedentis caussæ & continentis interdū variè abutatur, sicut & nomine pathos & affectus seu διαθέσεως: quare non tam in nominibus laborandum est, modò rem assequamur.

Nominū Medicorum catachresis varia.

Dicetur & continens caussa sæpius respectiuè quæque in ordine suo; sic enim & symptomati sua continens caussa est, quæ tamen non est morbus, sed aliud quid magis intrinsecum, quod cum symptomate conuertatur. ita pallori ictericio continēs caussa est suametipsa formalis ratio, bilis nimirum, effusio inter carnem & cutem. Caussa præcedens est morbus vel icterus, cuius iterum continens caussa sit fellis obstructio in formarū ordine, humor autem in felle, aut lapillus obstruens (cuiusmodi per sectionem nos vidimus sæpe) caussa morbi continens est recensenda.

Relatio nominū varia in caussæ continentis ratione.

Potest demum & continentis ratio non incommodè in rebus quoque fientibus exhiberi, vt pulsu, somno: cùm in omnibus rebus mundi sit forma quædam interior illas constituens quandiu vel sunt, vel agitantur. id tamen plærique non receperunt, posteaquam ad sola materialia se conuertunt. sed huius exemplum fusius dabo, si prius cuiusque inueniendæ caussæ rationem superficiariam, qualisque vel hactenus in Medicorum scholis est celebrata, paucis ostenderim.

In rebus fientibus sua etiam continēs caussa.

Caussarum indagatio.

Primò quidem in vestiganda natura sese materies offert, ex sensu potissimum distinguenda per resolutionem maximè totius in partes, figura, situ, qualitate, quantitate & ordine differentes, dum vel ad minimas sectione perueneris, siue in similarium siue dissimilarium genere sit impendendus labor. Quantitas autem materiei vt plurimum interioris formæ robur ostendit, qualitas vel figura naturalis potentiæ vel impotentiæ modum, ordo ordinem in loco, vel tempore vel dignitate: & idem de cæteris quibuslibet esto iudicium; sed istæc apertius suo loco.

Materiei inuentio.

Ex materiei sensibilibus signis formas tum rei proxumas, tum remotiores ordine exploramus. ipsarum tamen omnium circunscriptio per motionis speciem circa materiem omnis est aperienda; quin & figuram cum actionibus multi cum forma in eodem ordine collocarunt. Ego in consultationibus medicis efficientes caussas, vt quæque remotæ vel proxumæ sunt, primùm describere soleo; hinc & materiem vtranque, vt locum affectum primario, per consensum, item humorem tum qui influit, tum qui minitatur adueniens procul: quibus sic ordine constitutis, morbi totius formam vna periphrasi rectè perstringo, quæ motionis quandam effigiem referat efficientis caussæ circa materiem vtriusque generis, proxumarum agitationum sanè circa materiem proxumam, remotiorum circa remotam magis atque extrinsecam. Vt si dicam in vteri suffocatione & recursu ad latus alterutrum vel recta sursum, symptoma esse difficultatem spiritus ex diaphragmatis conuulsione, & palpi-

Forma inuentio.

Consultationis exhibendæ ratio rudiuscula.

Exemplum in hystericis.

palpitationem cordis, prçcordiorum diſtentionem & id genus alia: Morbum conſtituam vteri obſtructionem, cuius locus affectus vterus, materies ſanguis craſſior ad obſtructionem habilis eo per venas atque arterias confluens, cauſſæ prçcedentes ſint affectus proximarum partium, vt quarum refrigeratione ſanguis ab vtero verſus præcordia moueatur. Eadem oriatur ab alijs extrinſecis cauſſis, vt lotione frigida ſub tempus menſium, perturbatione animi, victu craſſiore. Concludam & morbi vniuerſalem formam ſeu rationem vnicam ex antedictis omnibus; quam tamen oporteat diſtincta periphraſi explicare, vt ſit affectio iſtiuſmodi vteri contumax oppilatio, cum ligamentorum & tendinum membraneorũ conuulſione valida, venis ſcilicet arterijsq; conterminis ex plenitudine in ſe contractis, diſtentisque in latitudinem ſolam à craſſiore ſanguine per refrigerium pedũ ac brachiorum altius contendente & à cibis craſſioribus genito; vnde mox intercedente præſertim lienis inflatione valida, dum craſſum ſanguinem inſtar ſpongiæ ex mezenterij venis maioribus haurit, quarũ oſcula hæmorrhoides appellata cum venis in ceruicem vteri excurrentibus mutuam ſynaſtomoſim veteribus atque ipſi Veſalio & neotericis occultam hactenus faciunt; præcordiorum quoque contractio fiat, & per conſequens cordis palpitatio, difficultas ſpiritus, dolor lumborum vehemẽs, & maxillarum varius color. His ita inuẽtis demum & conſtitutis, & victus rationem pro morbi ipſius natura atq; ægroti pro ſymptomatum atque cauſſarum neceſſitate mox & medicamenta, & medicandi modum executio, quæ quidem conſultationis forma aptiſſima eſt popularis maximè, à viris doctiſſimis hactenus approbata. ſed nos perfectiorem methodum poſtulamus, quæ tamen præcepta hæc exigat, vt omnium prima ac προγυμνασμάτων loco.

Efficiẽtis cauſſa indagatio. Accedit itaque formæ cauſſarum efficientium intuitus alter, quas primum ſenſus exhibet, ratio in examen vocat per naturæ cõmunionem & formæ impreſſum characteriſmum. formas autem quandoq; ſimillimas eſſe cauſſis efficientibus, ſic vt ægrius diſtingui queant, nemo admiretur: cum & nominibus quàm ſæpiſſimè confundantur, nec facilè iudices num per illud principium res exiſtat, nũ potius ab eodem efficiatur. Cum enim lõgius ab effectu in reſolutione proceditur, apparet mox forma præcedens differre non aliter ab efficiente cauſſa & procatarctica, quàm quòd efficiens formam per quam agit adhuc obtineat ſeparatam à ſubiecto, cui vires actrices immittit. at poſtquam agere deſijt, formam per quam egit relictam illi impartiuit, quaſi non amplius ſuam: cùm tamen hæc altera ſit huius prioris inſigne veſtigium, per quod ſubiectum eſſe vel hoc vel illud, tantum vel tale dicatur. Vnde non ineptè duntaxat ordines duo in reſolutione ſunt conſtituti vitandæ confuſionis gratia. Sic enim domus formalis cauſſa eſt ea quæ per figuram deſignatur, vlterior tamen & forma & quaſi efficiẽs ratio eſt forma inſculpta artificis animo, ad cuius ideam altera prior ſit fabricata. Eſt igitur potiſſimum gradus vel ordo, qui cauſſas efficientes inter & materiales, rurſum inter ideas efficientum & formas propiores litigium ſerit.

Quo

Quod ad finis inuentionem pertinet, ſcire operæpretium eſt primo, quòd in totius cuiusque compage ad ὁλομελῆν vniuerſam, membris maioribus minora vbique conſentiant,& è contrario,ſimpliciora compoſitis,partes ſingulæ & actiones ad totius integritatem & actionem, vt oculus gratia cerebri, tunicæ oculorum gratia; venæ & arteriæ & nerui propter tunicas, & hæc quidem omnia vt ſit abſolutum in animali caput. Verùm actionem niſi inueneris,vſum reperire non potes. Confer actiones itaq; cum partium natura,communes cum partium communium ratione, proprias atque inſtrumentarias cum inſtrumentis. Habes reperiendi finis leges Methodicas duas. 1. Quod quoties illud,cuius gratia effecta particula videatur,& cui primario intenta eſt à natura (vt ad apprehenſionem manus) ſi ipſi conſtructioni ſic adhæreſcit,vt ea abſente actio pereat, illa verò præſente rurſus excitetur, idipſum eſt finis vel contemperamenti, vel ſtructuræ iſtiuſmodi. Exemplum fuſè Galenus eſt proſecutus lib. de Vſu partium. 2. Quod ſi natura ad conſtitutionem plures atque pugnantes ſcopos præ oculis habuit, ſcito quòd è duobus elegit quod erat potiſſimum, alterius interim ratione vt potuit non omnino neglecta. Sequitur enim hinc neceſſariò, vt cum vnius ex pluribus harmoniam optimam velit,ea quæ toti conferant mala per accidens vel imperfecta videantur. Hinc ille contrariorum ortus,vt ſupra oſtendimus, & variarum viciſſitudinum circuli fiunt, dum ex amoris impetu cuncta in boni vnius ideam communiſſimam rapiuntur, ſed hinc digreſſa amore priuato, & ſui quæque conſeruandi gratia in mundo pars parti conflictatur ,vnde & ſæpe volentia, ſæpe nolentia ſe mutuo perdunt, in pace bellum affectant, in bello pacem atque vnionem denuo, diſperſa quidem in rebus actu iam exiſtentibus,concordia in regione archetypa atque intelligibili mundo. Quid igitur vel in humano corpore, vel in Republica progreſſus vbique ſimiles admiramur? Nam licet ipſorum Regum & principum ſtudia incumbāt ſæpius vniuerſali Bono, neceſſe eſt attamen dilapſu vnius in multitudinem per ſubditorum plurium manus hanc vnitatem Boni diſcerpi miſerè,& alijs non rectè imperata faciētibus,alijs ſubinde peccantibus in qualitate & modo paulatim, cum ſontibus nonnullos & inſontes opprimi, & malè interdum de Republica meritos ad ſummum Fortunæ faſtigium ſubleuari. Vnius etenim ratio non æquè ſemper intenta eſſe poteſt circa particularia: vnde & Euripidi viſum eſt, intentos rebus maioribus Deos,minuta quælibet floccifacere: etſi verò idipſum à Chriſtiana relligione ſit alienum; dubium tamen non eſt, quin ſi qua vt minimè bona nobis videantur,à Deo quidem ſemper vt bona procedant,materiei autem conditione & per delapſus diſcretarum partium multitudine deprauentur. Quid ergo in Regibus querimur, quid in principibus viris, ſi particulares vbiq; ſucceſſus ſecundum animi noſtri ſentētiam minimè ſortiamur, cùm à Dîs ipſis tale quicquam exigere non debeamus?

Finalis cauſſæ indagatio.

Mala in orbe per accidēs ex receſſu ab vna in multitudinem.

Hæc eſt cauſſarum omnium expedita Methodus, cuius plenariam rationem per orbes Sphæricos 3. à facultate triplici diducam tertio libro; nunc pro

ſequentium illuſtratione,paucis attigiſſe ſufficiat. Verùm accipe rurſus dictorum omnium exempla lectu non iniucunda. Primùm pro rebus fientibus in ſomni ratione,deinde pro affectu permanente in febrium cauſſis.

Exemplum Methodi communis in diſtribuendis cauſſis ſomni naturalis.

Somni atq; eius oppoſiti (nimirum vigiliæ)ratio veteribus quidem obſcurè tradita eſt, à neotericis,ob controuerſiarum multitudinem pluribus diſputationũ laberinthis intricata. At procedamus nos rudiuſculè penes præſcriptam modo cauſſarum ſeriem. Imprimis à cauſſa finali exorſus,à ſenſu & obſeruatis auſpicium ducam. Video etenim Cerebri ſubſtantiam naturalem frigidam, & humentem oppidò, multis tamẽ arterijs, venis, calido ſanguine halituoſo, ac ſpiritibus incaleſcere: video & rationis & ſenſus via Cerebri actionem eſſe, vt animalem ſpiritum elaboret,futurum inſtrumentum ſcilicet primariũ ſenſus & motus. Ob hanc ſanè continuam actionem,cum illi ſpiritus in defluxu aſſiduo & regeneratione verſentur,neceſſe eſt excrementitium humidũ aceruari, naturalem verò & ſubſtantiæ inſitam humiditatem Cerebri à caliditate & ſpirituũ diſtributione continua celeriter exiccari, niſi quamprimùm alieno vapore cõcocto, natiuus ſpiritus reſtauretur. Non poteſt autẽ à ſanguine arteriarum vel venarum id cõmodè fieri, licet exuto particulatim nutritio cerebri & vita conſiſtat; quandoquidem is ipſus actione continua magis ſicceſſit, fitq; & acrior,& reficiẽdæ Cerebri ſubſtantiæ minus idoneus,niſi blandiore altera ſubſtantia,& facilè mobili alternis vicibus irrigetur. eſt enim in partibus ſingulis velut ſubſtantia duplex, prior quidem actu conſtituens partem,quam alit ſanguis per plures ordines tranſmutatus,poſterior huic affuſa vndiq; inſtar roris,quæ & vaſa irrigat,& priorẽ illam ſubſtantiam,vti adueniens nutrimentum ex cognatione humidi faciliùs apponatur. Talis ab exhalatione ſiue vapore etiam abſque nutritionis ſpecie ex vicinis partibus vndiq; reſudante refici poteſt: in Cerebro ob antedictas cauſſas planè id neceſſariũ eſt. His ſignis monitus,atque hæc exempla ſecutus,inuenio primùm naturę ſcopos,partim vt illa nimirũ humiditas Cerebri reſtauretur, partim vt calor à circumferentia vocatus ad corporis cẽtrum idem qui prius diſtributioni operam dedit, nunc concoctioni pręficiatur. Finiũ iſtorum gratia neceſſe eſt & cauſſas cęteras,& omnẽ illarum harmonicam colligantiam conſpirare. Nam quia ſimile vnumquodq; ſuo ſimili refici debeat,neceſſe eſt materiem ſomni humorem eſſe blandum, æquabilem & recremẽtitium,qui promptè ad partes,quarum gratia ſomnus à natura prouocatur, exhalet. Id humidũ itaque Medici cenſent vt ſomni præcipuam cauſſam, etſi ſubſtantiam non probè perſpexerint. Phyſicorũ planè diuerſa ratio eſt,omnia referẽtium ad frigidi vim & qualitatem. eliciunt enim ſententiam hãc ex Ariſtotele,ſed malè intellecto; nam ſi bene & Ariſtotelis & Galeni ſententiæ conferantur, reipſa conuenient. Vult Ariſtoteles humidum ratione antecedẽte ſomnum parere, ſed frigidum proxuma, vt & Galeni opinio tulit. Nam ea ſunt Ariſtotelis verba,quod ſopor fiat primo à frigiditate & per ſe,ab humido ſecundaria ratione. niſi Ariſtotelem locutum exiſtumes de ſomno præter naturam,qui magis à frigido,quàm ab humido fieri ſolet; vbi &

frigus

quodammodo prius est tempore; humiditas verò consequitur. Contra euaporatio à chylo facto penes ordinem tẽporis humectat prius per accidens, deinde refrigerat: & si frigus sit caussa effectui proxuma, quod alta mẽte scrutatus ille poëta ter maximus de Palinuro sic meminit in fine Æneid. 5.

Caussarũ somni breuissima ratio Virgilianis versibus cõprehensa

Ecce Deus ramum lætheo rore madentem,
Vique soporatum Stygia super vtraque quassat
Tempora, cunctantique natantia lumina soluit.

Tribus sanè versiculis tres difficillimas somni caussas elegantissimè delineauit. Primò materiẽ vocabulo roris insinuat. Nam vti ros noctu cœlitus in terram defluẽs, primò humectat, inde refrigerat: ita euaporatio humidi ad cerebrũ facta primò eius substantiam imbuit, secundò frigiditate partim naturali quam ex cõcretione adipiscitur, refrigerat paululũ, partim quia acrimoniam accensorum spirituum nonnihil obtundit. Ita siccitas per se vigiliarum caussa est, caliditas secundaria sæpius, vbi per siccitatem diuturnam facta est præter naturam. Ostẽdit & localem rationem, terminum scilicet à quo, & terminum ad quẽ vapor efferri solet. cùm enim ait, *vique soporatum Stygia*, vult hanc euaporationem fieri ab infernis partibus sursum, à stomacho scilicet, attentisque vasis. cùm verò addit, *super vtraque quassat tempora*, terminum ad quem potissimum cùm medio demõstrauit. nouit enim istac potissimùm regione arterias Cacotides sitas, per quas defluxum hunc fieri vberius mox ostendam. Quin & formalem somni rationem nónne scitè describit, sic inquiens; *cunctantique natantia lumina soluit*: quasi intelligat per sensuũ ligaturam ab innatante humido somnum actu iam generari. Nunq̃ oratione digna satis hic noster Maro tum à Philosophis, tum artiũ quarumcunq; & sciẽtiarum cultoribus prædicari potest, cùm vnus oĩbus paucis oraculis (vt & diuinus Hippocrates solet) magnarum rerũ & cognitionis abditissimæ seram cõplectatur. Sed hæc ceu fluctuãtis animæ diuerticula relinquamus, & ad propositũ cõuersi proprius dicamus ex antedictis, quia somnus est sub affectionũ genere, in quibus ad normã motus localis tria cõcurrant loci essentialia: idcirco hãc caussam ita partimur, vt primùm euaporationis initiũ sit in stomacho, materies aũt vnde nascatur, sit ipse chylus: nam hic planè lacteus est, leni vapori gignendo apprime idoneus. Signum quòd à pastu potissimùm somnus obrepat, præsertim vbi halituosa cibi ingesta materies fuerit, quodq; per ventriculi obstructiones, insomnia sæpius fiant, illoq; variè affecto ab humoribus noxiis, in somno quoq; pro illorum indole imagines corresp õdent. Progressus aũt istius affectionis est per arteriarum oscula, quæ copiosissima à tergo vẽtriculi ex arteriæ aortæ propaginibus suprà sinistram emulgentẽ inserũtur. Sunt autem arteriæ quàm venæ habiliores ad attractionẽ non ipsius chyli, sed vaporũ à chylo continuè resudantiũ; idq; partim quia cõtinuè pulsant, & in ipsa diastole siue dum dilatãtur attrahunt tum vicinũ aërem tum vaporem & exhalationẽ obuiam: partim quia spiritus animalis potissimũ à vitali nascitur; vitalis verò maximè ab eo qui in arterijs cõtinetur. Vnde & arteriæ citiùs siccescẽtes attrahunt tum sui sanguinis tẽperandi

Materies.

Locus & Materies circa quam.

Forma & caussa finalis.

Diductio Anatomica in caussarũ indagatione circa somni naturã

gratia, tum per ſucceſſum continui ad impediendum vacuum, cui accedit & Cerebri quædam attractio per ſimilitudinem forſitan. Vnde & arterijs obſtructis præcipuè circa peluim & in fundibulum mollis meningis Cerebri, ſtatim diuturnæ vigiliæ, mox & phrenitides ſiue inflammationes cerebri cum delirio conſequuntur, vti nos ſæpè ſectione in his deprehēdimus, qui morbo conſimili perierunt. Inter eas autem propagines arteriarum quæ 6. numerātur, Soporariæ in temporibus ſitæ ampliſſimæ ſemper occurrunt; quare per has primum vapor ille lacteus in plexum Dictioeiden ſeſe inſinuat circa glandem cerebri inter proceſſus Clinoeides, contra quam temerè Galenum impugnās Veſalius arbitratur: hinc deinde reſudans per foraminula tenuiſſima in antrum ſphenoide humorem procreat idoneum ſenſui guſtus, & analogum ad percipiendos ſapores immutandumque ſpiritum animalem, vt huic ſenſui proprius fiat: poſtea conſcendens altius repit in plexum alterum ſub baſi Cerebri ſitum, atque vnà in loci illius ſubſtantiam ſe totus immergit, vnde cùm in hoc vno potiſſimum (mea quidem ſententia) reſideat ſenſus ille communis, ſtatim fit ſomnus, ſed minus profundus, ſopitis paululum exterioribus ſenſibus vna cum interiore cōmuni: quare & ratiocinationes interdum, & mentis ſpectacula perſeuerant, donec euaporatio cōſcendens altius vel ſubſtantiæ vel quantitatis ratione, pertingat ad plexum tertium Choreidem in ipſis ventriculis Cerebri, per ſuperficiem vtranque Pſalloeides corporis exporrectū: vbi & ſubſtātiam totius penè Cerebri, & Cerebelli, velut arctiſſimis vinculis ligans, reſoluit minorem radicem neruorum quinti paris, cuius exordium paulo ſuper ventriculum Cerebri quartum, ſtatim ſub natibus Cerebri, per baſis latera tendit ſub duræ meningis inuolucris totius caluariæ baſi validiſſimæ attenſis vſque, donec in oculorum orbitam means partim ipſorum ſupernis muſculis, partim in apertorem palpebræ tenuiſſimis propaginibus inſeratur; vnde hoc neruo relaxato ſubſidit & palpebra, velut remiſſo fræno, & miro naturæ conſilio lumen ab oculis prohibetur: etſi hunc nerui illius, & muſculi vſum nemo, quod ſciam, ante nos animaduerterit, ligantur altiùs ſub idem tempus & ſenſus cæteri, vnaque & rationem contingit, & ipſam memoriam feriari. Quod ſi iam loci ac materiei ratio probè conſtiterit, de forma, quam vnà complexi ſumus, nulla eſt difficultas: eſt enim in ſomno Formalis continens cauſſa euaporatio dulcis & vtilis recrementi ex chylo ſurſum delata ad cerebrum per arterias à ventriculo. vnde in primo hoc ordine formarum claſſibus dedicato, conſiderabis horum viciſſitudinem trium, 1. euaporationis actu iam ad cerebrum pertingentis: 2. delationis per arterias, quæ formæ ſit præcedentis loco; deinde & reſolutionis circa chylum in ventriculo factæ, quæ ſit veluti procatarctica forma exterior cæteris & ab effectu magis remota. Similiter in ordine materiei ex qua ſe catenatim conſequuntur vapor in cerebro actu iam exiſtens, vapor in arteriis fluens, & in ventriculo chylus. poſtremo occurrit eadē ſeries affecti loci vel materiei circa quam, dum hic in cerebro cauſſam ſtatuimus continentem proximam, præcedentes in arterijs

Somni formalis ratio.

quibus

quibus ventriculus cerebro colligatur, extrinſecam verò in ipſo ventriculo. Cur autem arterijs hanc magis attribuā virtutis & copulæ rationē, dictum eſt obiter ſupra, ſed & copioſius alibi inter paratyriſes noſtras & quæſtiones anatomicas diſſeretur. Potes vlterius ferri ad cauſſas merè extraneas, cibum potumque ſcilicet aëris & cæli temperaturam , atque id genus alia: in ordine quidem materiali magis ipſa efficientia tota conſiderans, vt in ædificijs architectum, in ordine formarum efficientis exemplar, ſiue idæam quampiam, vti in ædificijs efficiendæ domus rationem, in naturalibus ſimiliter agentis externi virtutem , ſpeciem vel dimanationem aliquam, & ſi in agente ſint ſæpius plura per particulares diſſolutiones inuenienda , vti analoga forma efficientis principij analogus ſpiritus, qualitas, vapor corporeus aut exhalatio . Eadem ratione conſtitues & in pulſu continentem cauſſam, arteriarum contractionem & diſtenſionem, & præcedentes ſimili modo vſque ad efficientes extrinſecas, tum in formarum ordine tum in materie. Nam etſi res non ſit permanens: quid prohibet rerum fluxarum, quæque in perpetua ſunt generatione, formas quoque fluxas, atque (vt ita dicam) in fieri conſimiles arbitrari? præſertim cùm reuera nihil ſit permanens ſemper, ſed ſemper fiens aut decedens in hoc ſenſibili mūdo, cùm & forma cæli virtuſque fatiſcat ipſius (etſi cōcreta maximè per nobilitatem formæ) paulatim tamen veteraſcente corporis ſubſtantia, ſicut veſtimentum, quod & Dauidicis verbis conſonum eſt , magis multò in ſublunaribus rebus, in omni etiam affectuum & affectionum genere, licet per excellentiam quandam morbi dicantur res permanentes. Sed quæ de ſomni cauſſis copioſiùs dixi, ſic per tabellam paulò dictinctius cape.

Nihil in orbe verè permanens aut incorruptibile ne cælum quidem ipſum.

Series cavssarvm in somno natvsali.

Ordo effectvvm, qvi somnum comitantur, inter quos sunt vlteriores ordines plures.	1. Ordo cavssarvm Continentium, quæ cùm effectu re ipsa eædem sunt, donec copulantur; velut principia.	2. Ordo cavssarvm Præcedentium, quæ primas antecedunt velut media.	3. Ordo cavssarvm. Procatarcticarum, quæ ad efficientis rationem atque elementi exterioris propiùs spectant.	4. Ordo cavssarvm. Efficientium potiùs, & maximè externarum.
Excreta. Sudores, Ructus, Flatus, Secretiones per aluum, per vrinas, & id genus alia.	1. Materies circa quã continens & proxuma. Cerebrum, & vniuersa capitis regio, præsertim circa basim & congressus pariũ neruorum 7.	2. Materies circa quam somni, sed præcedens. Arteriæ Soporales, quæ à cordis sinistro sinu ex vna Aorta ramos sursum ad cerebrum, deorsum ad ventriculum proferunt.	3. Materies circa quam ab effectu remotissima. Ventriculus cerebro connexus per arterias, potissimum quo ad somni necessitatem.	4. Materiem svppeditantes caussæ. Aeris externi constitutio. Aetas. Propria cuiusque temperatura ad somnum habilis, & id genus alia.
Passiones et passibiles qualitates. Insomnia, Recessus sanguinis spiritus & innati calidi à circumferentia ad centrum. Calor internarũ partium. Frigus externarum partiũ.	1. Materies somni ex qua cõtinens seu proxuma. Vapores blandi actu ad cerebri regionem iam delati, & locum continẽtem somni occupantes.	2. Materies ex qua remotior. Vapores adhuc in arteriis fluctuãtes, & parati proxumè vt in cerebri substantiã influant.	3. Materies ex qua remotissima. Chylus in ventriculo adhuc lactescens.	4. Materies extrinseca penitus, atque efficientis speciem obtinẽs. Cibus potusque boni succi.
Actiones Concoctio in ventriculo. Generatio spiritus animalis. Restauratio innati humoris & subst. cerebri.	1. Forma continens somni. Substantiæ cerebri atque ipsius etiam cordis recreatio per vapores ex arteriis & à ventriculo sursum delatis.	2. Forma præcedens. Delatio vaporum per arterias. Siccitas cerebri restaurationem innati humidi postulans.	3. Forma procatarctica. Euaporatio ex ventriculo. Arteriarum siccitas.	4. Formæ effectricium caussarum extrinsecarum penitus, per quas agunt. Ingestio cibi potusque oportuna. Motus excalefaciẽs & exiccans humidum primogeneum cerebri.

Habes exemplum alterum in febre, quam definiunt calorem accensum in corde præter naturam.

CAVSSAE MORBIFICAE.

	1. ORDO.	2. ORDO.	3. ORDO.	4. ORDO.
EFFECTVS MORBORVM ET SYMPTOMATA, quorum alia rursus priora sunt aliis.	MORBI CONTINENTES caussæ morbi essentiam intra se cōplexę, caussę Symptomatum præsertim actionis læsæ dicuntur, caussæ intumæ, formales maxumè vel materiales, Synecticæ, Synechontes & προσεχῆ inseparabiles.	CAVSSAE PRAECEDENTES seu antecedentes, caussæ fomites vel mediatæ barbaris, vel in potentia propinquiore, προηγουμένη, plerisque etiam abditæ nominantur, Mediæ quodammodo inter continentes & extrinsecas.	CAVSSAE EXTRINSECÆ προκαταρκτικαὶ καὶ προκατάρχοντες, προφάσεις, προσφερόμεναι, occasiones, caussæ euidentes, extraneæ, quarum rursus priores sunt intra corpus quandoque consistentes.	CAVSSAE EXTRINSECÆ Peregrinæ remotiores scilicet & extra corpus ipsum, magisque ad efficientium indolem deuergentes.
EXCREMENTA vt, Duriora vel pauciora, Corrupta, Liquida, Syncera, &c.	1. MATERIES FEBRIS circa quam proxuma vt, Cor in quo febris residet, & à quo totum postea corpus incalescit.	2. MATERIES FEBRIS circa quam præcedens vt, Locus per quem defluxio fit humoris aut exhalationis purridæ aut vaporis versus cor, vt vena, arteria, neruus.	3. MATERIES FEBRIS circa quam remotiss. vt, Partes cordi deuinctæ per Sympatheian, vt hæpar, mezenterium, stomachus, lien, & in febre phlegmonodi cerebrum, latus, pes, brachium, &c.	4. MATERIEM SVPPEDITANTES caussæ, vt, Natura, Aeger ipse, Medicus, Assistentes, Cælum & externa plurima.
PASSIBILES QVALITATES, vt, Pallor, Macies & atrophia, Lassitudo, Vomitus, Nausea, Dolores capitis, præcordiorum, &c.	1. MATERIES EX QVA febri proxuma & cordi affecto, vt, Humores spiritusue, vel ipsa in corde substantia actu iam inflammata, putrescens vel aliter affecta à calore præter naturam. Hinc morbum generum præcipuè affectū siue διάθεσιν vocant, quæ sui sublationem postulat.	2. MATERIES FEBRIS ex qua remotior, vt, Humores spiritusue in venis vel arteriis fluctuantes, quorum priores sunt qui iam putrescunt. posteriores qui nondum putruerunt, vti & in ordinibus cæteris. Huius gratia & Procatarchontis caussa prophilacticæ pars, potiss. est instituta.	3. MATERIES FEBRIS ex qua remotiss. vt, Humores in hæpate, Stomacho, Liene, Mezēterio obstructi, paulatim & putrescentes, pituitosi magis in quott. biliosi in tertianis, melācholin in quartanis. In venis infrà hæpar intermittentibus magis, suprà hæpar in continuis magis.	4. MATERIES EX QVA efficiens maxumè, vt, Cibus, Potus, Infestum medicamētum vel importunum.
FIGVRAE VITIATAE, & actiones læsæ. Oculi concaui, Nares acutæ, Languor facul. { vit. nat. An. }	1. FORMA CONTINENS & proxuma Febri, vt, Calor accensus in corde præter naturam.	2. FORMA REMOTIOR Putredo, obstructio in vicinis partibus cordi, venis, neruis, arteriis, tunicis.	3. FORMA EXTRINSECA Putredo, obstructio in hæpate Mezent. vel alia parte, quæ cordi per vasa vel neruos sit colligata.	4. FORMAE EFFECTRICES peregrinæ, ciborum multa ingestio, vel virtus, virtus medicaminum febri gignendæ idonea.

Quod

Exempli distributionis caussarum in rebus ciuilibus.

Quòd si quis exempla hisce conformia in rebus ciuilibus exigat, ille per vniuersum vitæ quotidianæ circulum ad res præsentes atque præteritas, seu sint priuatæ, seu publicę, mentis industriam transferat. Plena est ætas hæc corruptissima, plenæ omnes historiæ, pleni Poëtarum atque Oratorum libri, vt si obiter illas Lacedęmonum regũ Agidis, atque Cleomenis vitas & facta insignia, quæ Plutarchus retulit, præ oculis statuamus. Etenim vsque ad fortunæ lautioris cumulum euectis Ephoris, quando vnà cum opibus atque potentia rerum cupiditas, ambitio, luxus & insolentia succreuisset, oppressoque populo & passim exhausto, sopitæ bonæ leges viderentur, rerum vbertas omniũ ad magistratus solos, seu ciuitatis capita, velut cunctis fluminibus in vnum maris alueum refluis absorpta altius inundaret, vnde ceu facto diluuio rursus seditiones assiduę, & intestina dissidia, legum aliarum contemptus & calamitates in infinitum publicæ nascerentur: hic sese rex Agis pro plebe offerre nõ dubitans, dum legem Lycurgi de sacrosancta agrorum partitione instituere & reuocare ceu postliminio meditatur; ipse oppressus potẽtiorum violentia in carcerem rapitur, & loco præmij, quod virtuti debebatur, cum Agesistrata matre miserrimè strangulatur; cuius vxorem, suo Leonidas filio Cleomeni tradens, cùm eundem Agidis loco in regnum promouisset, ob facti improbitatem exulceratis animis, plebs vindictæ occasionem vndique expectabat. Atqui ipse generosæ indolis adolescens Cleomenes, sibi vicissim ab Ephororũ potentia metuens, & partim vltionis studio flagrans, propter amorem illius, cuius & coniuge, & magna virtutum memoria fruebatur, viam callidè ceu quiddam aliud meditatus, & armis, & copiis contra maiorum violentiam muniebat: mox quoq; disiectis Ephororum sellis, ipsisque hinc in exilium relegatis, latè deuastat omnia; vltraque rursus quàm par sit, & supra felicitatis sortem insolescens eius quem per se vix potuit, ab ipsa seruare fortuna contentionis didicit modum: cuiusque nominibus sui antè oblitos Ephoros castigarat, ipse nunc omnium exclusissimus apud Ptolemæum exulat; vbi cùm denuò propter virtutem, & fide paulatim & maiore potentia valuisset, luxum atque torporem iunioris filij minimè tulit; vnde & ab extraneis ob linguæ petulantiam, & in regem adolescentem asperius dicta turpiter accusatur, quare vt alter alterutrũ metuebat, ita & exitium mutuò machinabantur. Tandem Cleomenis & sociorum conspiratione in regem Ptolemęum facta, vnanimes omnes simul ab infenso populo subsidiũ expectãtes, impetu rem aggressi, de spe atque successu deciderunt, omnesque virtute Spartanica mortem se dignam vel arbitrariam alienæ potestati præferentes, impetrata venia mutuis sese vulneribus confecere. Hæc eo prolixius, tum vt humanæ vitæ speculum in historijs, tum vt caussarum vicissitudinem admirandam & mente, & oculis complectamur. Nam si quis hic mihi caussarum seriem in vtrisque generibus formæ scilicet atque materiæ expositam volet, tantum vel temporis, vel ipsorum euentuum vices sedulo animaduertat. Dicam in formarum ordine effectus vltimos esse, velut morborum symptomata, ruinas principum, & rei-

Historia Agidis ac Cleomenis.

Caussarum & euentuum ordo pulcherrimus.

& reipublicæ. Caussas continentes & proxumas, fortunæ labefactationem, quam & iactura vitæ vel corporis interdum & animorum comitatur. Caussæ præcedentes sunt linguæ libertas, & animus victoria efferatus; has præcedunt exteriores aliæ, corruptorum iudicum oppressio, regni & ciuitatis reformatio; has iterum querelæ populares, & bella domestica, ambitiones, vindictæ studia, legum & magistratus vel principum corruptelæ, donec ad eorundem affluentiam ad suos transgressam limites membri alicuius felicitatẽ, ceu largam inflationem splenis, resolutorio ordine procedatur, velut ad primam inter extrinsecas caussam, quæ tamen ipsa felicitas ex humili paupertate primum, ex Philosophia & recta rerum gubernatione traxisse originem potuit, iuxta communem boni malique circulum, vti dictum est suprà. Quin & in materiali genere, licebit simili modo constituas motricem proximè caussam. in populo, præcedentem in magistratu siue principibus viris, donec ad reges vel omnium capita peruenitur, & si sæpiùs vel in ipso populo primum sit caussa mouens: vel in subditorum aliquo, prout fortuna fert rerum vel summa potius Deûm prouidentia, quæ per caussas nobis incognitas fandi vbique atque infandi memor, & compensandę virtutis, & castigandorum scelerũ vel mille occasiones reperit. Vt sanè hac ratione vel pessimi Dæmones bonorum sortiantur in vniuerso locum, fitque ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ ἢ θεὸς, ἢ λύκος. homo vel homini Deus, vel lupus. Verùm ita comparatum est hodie, vt omnes alterius vitia facilè iudicemus, spectantes manticæ quod in tergo est, in nos-metipsos autem descendere minimè cogitemus. Fitque adeò, vt nemo malorum sese authorem existumet, vnde nec sibi remedia quærant, nec adhiberi salubria patiantur: quin cùm in peccatis proprijs sibi conniueant omnes, sibique ex affectu miserè blandiantur, caussas in principem reiiciat plebs, in plebẽ princeps vel magistratus, hinc vltro citroque iactis conuiciis; fit vti dum mali caussam inquirant singuli, eiusdem remedia vel nunquam, vel seriùs assequantur, postquam ex mora scilicet pars ita cõputruit, vt totum & vniuersum vna secum in pręceps exitium trahat.

Vulgaris error in exquirendis caussis rerum humanarum.

Nam non vlla magis præsens fortuna laborum est,
Quàm si quis ferro potuit rescindere summum
Vlceris os: alitur vitium viuitque tegendo,
Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens.

Vt rectè poëta Maro. Tunc enim vbi ad extrema peruentum est, tunc sola vexatio (vt verbis Sapientis vtar) dat intellectum. Tunc vel serò sapiunt Phryges. Mihi tamen ea tum per naturam, tum rationem infixa opinio est; etsi ipsum vulgus, vti in facie næuos, sic vitia magis declamet in rege vel principe viro etiam optimè de republica merito, etsi & à capite maiorem piscis putredinem, velut vsitato prouerbio iactet: debere tamen nos omnes principibus subditos, etiam absque caussarũ indagine gnauiter auscultare, debere interdum & iusta simul atque iniusta imperia perpeti, præsertim

Caussas voluntatis regiæ non inquirendas, cũ à Deo pendeant proxumè, ceu mala nobis ceu bona videatur.

ſi antè geſtorū ratio, virtutiſq; præteritæ gloria mētem in illis pręclaram, ingenium pronū atque beneuolum erga rempublicam demōſtrarunt. Nam quod ad cauſſarum inuentionem attinet, illarum cognitio quidem in rebus politicis eſt vtiliſſima, ſed longè tamen vtilior medendi ratio per cauſſas inuētas & exploratas, verùm ipſa earum definitio confuſa in omnibus & intricata vſque adeò ſemper occurrit, vt ijdem euentus nunc ſibi mutuò cauſſæ, nunc cauſſæ vnius effectus, nunc orta à cauſſis pluribus vel quandoq; contrariis videantur. In rebus tam dubiis quid remedij? Nimirū vt quiſq; in ſe deſcendens ſeipſum noſſe cōtendat, rationem Deo cōmendet atque principibus viris, ad illam cōfugiens Metaphyſicā cauſſā, quod regis cor in manu Altiſſimi perpetuò velut cōmune principiū pro rerū particulariū neceſſitudine ſuſq; deq; verſetur: vnde cùm, Platone teſte, Deū quendā in terris repræſentet, illud quoq; perpetuò cogitemus, Si bona ſuſceperimus è manu Domini, mala cur non ſuſtineamus?

Deus omnia ad æqualitatem reuocat.

Etenim, vt dictum eſt ſemel, à bono ſummo nil niſi bonum proficiſci poteſt, etſi ex materiei ſpontanea corruptela vt mala hæc eadem ſibi quiſque perſuadeat temerè, ipſamq; diuorū prouidentiā culpans non intelligat etiam iniqua iudicia iuxta particulares hominum poteſtates occulto dei & multò communiore iudicio ad æquabilitatem reuocari. In hanc ſententiam ex Plutarcho Græcè ac Latinè ſic aliquando luſimus.

Εϛὶ νομῶν δικὴ τέλος: Αρχόντων νόμος ἔργον,
Α῎ρχων κοσμοῦντος πάντα μίμημα Διός.
Αλλ᾽ ἀγαθοῖς νόμος, ἄλλο κάκοις πέλει. ἄφροσι γάϛηρ,
Σώφροσι δ᾽ ἀνθρώποις γνῶμον ἔσειτο θεὸς.

Ius legis ſcopus eſt, opus eſt lex aurea Regis,
Omnipari rex eſt regis imago Iouis.
Verum aliter prudens, aliter legem improbus haurit,
Pro lege hic ventrem ſpectet, at ille Deum.

Sed iſtæc nonnihil ſupra propoſiti metas, rurſum ad Methodi conſtitutionē atque principia referamus, illud ex antedictis per epilogiſmum concludentes, quod quemadmodum in cauſſæ cuiuſque particulari conſideratione quædam ad demonſtrationem axiomata propria veteribus ſint obſeruata; ita & hiſce priores aliæ regulæ & communiores canones eruantur, cuiuſmodi pauca pro inſtituti mei neceſſitate vt paucis exhibeam, nō infrugiferum duxi. Communiſſimorum axiomaton ad facultatem ætiologicen pertinentium id velut præcipuum eſt:

Axiomata communia ad cauſſarū contemplationem maximè pertinentia.

Nihil nec ſciri, nec diſci, nec fieri poſſe niſi per cauſſam.

1 Itaque omnis inuentio noſtra, iudicium, diſpoſitio, traditio, diductio, explicatio per cauſſas optimè inſtituitur: quæ tamen modò ſub ſigni ac rei ſignatæ, modò ſub ſpeciei, generis aut differentiæ ratione, modò ſub cauſſæ effectuſque nominibus nudis in medium proferuntur. Eſtq; ea vel triuijs peruulgata Methodus, vti naturam rerū exponere cupientes à ſenſu primum & obſeruatis docendi auſpicium trahant, adiunctiſque principijs ad demonſtrationē com-

communioribus,qualia vel ex obſeruatis per epilogiſmum fortè collegerint, vel aliorum authoritate tradita didicerint, κατὰ μετάβασιν, ad ſimilia cognata vel repugnantia pulchrè diſcurrant & ex noto ſæpiùs ignota demonſtrent, primum à ſenſibilibus ſignis ſubſtantia, quantit. qualitate, &c. Deinde per definitiones, diuiſiones & compoſitiones varias argumenta connectant, ac tum in toto,tum in partibus vniuerſis cauſſam primò finalem, inde efficientem colligant,mox & formam atque materiem in ſingulis ea quæ præcedunt ordine,vſque ad cauſſas proximas,effectus primos atque poſtremos:ſed plura de iſtis ſuo loco.Secundum principium eſt:

Orta quælibet ſui principij, & hæc illorum vicißim teſtimonia exhibere. 2

Pręſertim proxumorum effectuum indices ſunt cauſſę proxumę:nam ſicut hæ magis in rebus eſſentiá præſtant,ita & in animis noſtris quò propiora ſunt demonſtrationis principia,eo & concluſio certior,& ad ſcientiá propiùs peruenitur. Index eſt autem eſſentia vnius eſſentiæ alterius,accidentis accidés, interdum & ſubſtantia accidentis,accidens ſubſtátiæ,materies materiæ, materies formæ,forma materiæ & de cæteris ſimili modo. Tertiò:

Vnius effectus poſſunt eſſe & cauſſæ plurimæ,vel eiuſdem ſpeciei vel diuerſarum. 3

Exempla abunde à nobis ſunt conſtituta. Quartum eſt:

Cauſſæ poſſunt eſſe ſibi inuicem cauſſæ, vel facta cum effectus comparatione diuerſa. 4

Quin vberiore licentia ſæpè nos formam formæ, materiei materiem appellamus, prout nimirum effectus comparatione vel propinquior ſit vel vnaquęque remotior; vnde rurſus tres primi relationum ordines ſurgunt, vnus eorum qui ſunt effectus tantum, alter illius qui ſolus vt cauſſa nullius effectus dicitur, reliqui promiſcuè ad cauſſæ effectuſque appellationem trahi conſueuerunt. Quintum Axioma.

Eadem poteſt eſſe cauſſa contrariorum effectuum. 5

In effectricium genere ſæpè per ſe, ſed in formarum ordine per accidés magis, & propter diuerſas ſubiecti ſuſcipientis rationes, vt eadem Martis atque Mercurij quadratura in locis aridis ventos ſerenos & exhalationes è Leuconotho ſuſcitat, in paluſtribus verò vel circa maritima tempeſtates arduas, ingentes turbines,fulgura & procellarum impetus vehementes.Idem: Sinapi appoſitum foris exedit corpus atque exulcerat, intus aſſumptum ob mixturam humidi virtute illius retuſa minimum nocet. Exemplis eiuſmodi inundat vniuerſa natura. Sextum eſt.

Cauſſæ concatenatæ ſunt inuicem. 6

Ita in humano corpore obſtructio febrim atque putredinem efficit, hæc generationem vermium, vnde mox inflammationes atque delyria, & tandem mors. Ita & in rebus ciuitatis, vt anſa anſam trahit, calamitatum cauſſa eſt & calamitas prior: vt non ineptè vulgo ſit trita ſententia: Bonum vel malum ingens, raro incomitatum mortalibus obuenire: in cauſſa eſt ſæpiùs agentis virtutis robur, effectus conſimiles

eadem ratione exagitans & ſuſceptricis materiei multiplex promptitudo. Septimum eſt:

7 *Cauſſarum ſæpiſsimè circulos fieri.*

Iſtius ratio tum ex prædictis facilè, tum mox dicendis tertio libro pleniùs innoteſcet. Adijciam nunc præſtantiſſimum canonem octaui loco, qui quanuis ex præcedentibus inferatur, vel dignitate cæteris eſt præferendus:

8 *Omnis definitio, demonſtratio vel eſt ab effectu ad cauſſam, vel à cauſſa ad effectum, vel ab effectu ad effectum eiuſdem cauſſæ, vel à cauſſa ad eiuſdem effectus alteram cauſſam.*

Compendio dici idipſum ac fortè commodiùs poterit, Omnis rerum explicatio eſt vel à cauſſa, vel ab effectu. Intelliges autem alterutrum vel primariò fieri, vel cum reductione quadam: quod vti pleniùs aſſequaris, propone tibi Scientiam priùs velut Logices vltimũ ſcopũ, huius enim inueniẽdæ gratia conſcẽdimus ordine reſolutorio, ſiue *κατ᾽ ἀνάλυσιν* à fine ad prima ſtatim principia, cuiuſmodi ſunt definitio, diuiſio, compoſitio & demonſtratio; ſed & horũ caput ſeu finis vltimus eſt demonſtratio, nam vti ex vlteriore reſolutione eſt manifeſtum, ex demõſtratione vera ad definitionis diuiſioniſque neceſſitatẽ ordine cõpellemur. Sit ergo vt cauſſa proxuma Demonſtratio, cuius vocabulum primò liberiùs ac præter vſitatum morem ad veras ſimul probabiles & apparentes extendatur. Demonſtrationis nomine quærenda ſunt eius principia proxuma, forma ſcilicet atque materies: hæc quidem in propoſitionum natura & terminis ipſis; illa in eorum apta connexione ponetur; cuius ſint præcipua capita duo, figura & modus: ambo, vt mox dicetur, ad cõmuniſſima referũtur principia geometrica vt cauſſas primas & elemẽta. Materies demõſtrationis Syllogiſticæ & plenioris ſecundũ formã in concluſionẽ reſoluitur, & probationẽ vel antecedẽs. Probatio Syllogiſtica in maiorẽ ſiue aſſumptũ, inq; minorẽ propoſitionem alterã ſiue ſubſumptum. atqui horũ cõnexio ſiue ſyntaxis, poſtremò in terminos tres, maiorẽ, minorẽq; ſcilicet tanquã extremos duos, & vtriuſq; amuſſim mediã, in quo extremorũ analogia ſit cõprehẽſa. Sed Medij inuentio cùm ſit præ cæteris neceſſaria, præſcripti ſunt eius inueniendi duplices loci: Quorũ alij ceu tituli breues & *μονογράμματα* monſtrẽt diuerſas argumẽtorum ſedes; alij verò iſtis priores, vt axiomata quodãmodo rationẽ

Reſolutio Logica

Demõſtrationis principia.

Forma.

Materies.

Propoſitiones.

Medij inuentio. Loci dialectici & eorũ diuiſio.

1 ſas argumẽtorum ſedes; alij verò iſtis priores, vt axiomata quodãmodo rationẽ
2 ſuppeditent & oportunè vtendi modũ: vulgo in locum maximę, & maximarum differentias diuiſerunt. Vtriuſque demum ſunt ordines multi: quoſdã ad veras demonſtrationes propiùs referunt, vt ex principijs proxumis neceſ-

Alia locorũ ſub diuiſio.

1 ſariis, vel à definitione, diuiſione eſſentiali, à genere, ſpecie, differentia,
2 proprio, cauſſa, effectu, toto vel parte. Habes pro fide dialectica ſeruientes à proportione æquali vel inæquali, vt à maiori, minore, ab oppoſitis, ſimilibus, comparatis, caſibus, à communiter accidentibus, ab authoritate, & id genus alijs. Habes & locos Sophiſticos: in dictione quidem, vt accentum vitiatum,
3 ęquiuocam vocem, amphibologiam, figuram dictionis, compoſitionem ineptam, vel diuiſionem: in contextu rurſus fallaciam accidentis, à dicto ſecundum

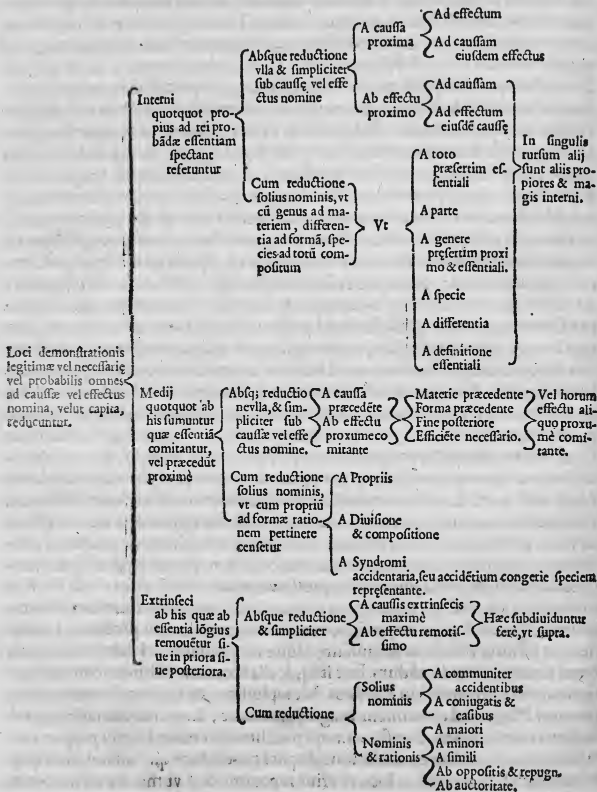
dum quid ad dictum simpliciter, à non caussa vt caussa, prçter cõsimiles alios locos; qui tamen vniuersim, quia non tam à rebus existentibus trahi solent, quàm quatenus tales apparent, vel consecutionem in animo naturç consentaneam facere falso videantur, omnes perfecto ad caussæ effectusque habitudinem rationalem potius quàm naturalem sunt reducẽdi: sed propter errorem sobolem eo duntaxat fine à scientiæ amatoribus sunt excutiendi, quo venenata medicamina Medico, vitiorum natura Theologo ac Iurisperito, non vt sequamur scilicet; sed caussa effectuq; cognito, temerè non impingamus. Sed argumentorum sedes doctè persequitur Rhodolphus Agricola, & vir insignis Bartholomçus Viottus, & noster Collegij trilinguis professor eximius Cornelius Valerius, qui & Grammaticam, & oratoriam, & rationalem philosophiæ partem vel solus absoluit. Sed multum in istis debeo & præceptoribus meis D. Nicolao de Fraxinis, celeberrimo professori Logices quondam in collegio Lilij: M. Arnoldo Eykio rectori quõdam Vltraiectensis scholæ longè doctiss. à quo & in Poëticis primum, & Græcis literis, ac Philosophiæ rudimentis primis Mechlniæ ita sum institutus, vt nesciam an eius amore pollicitis laudibus magicis plus profecerim, an meopte ingenio siue natura: præcipuè tamen in omnibus debeo verè eloquenti viro (si quis est vspiam qualẽ depingit Cicero) cognato meo ac præceptori obseruandiss. D. Bernhardo Huysmanno, Mechlinianæ iuuentutis gubernatori vigilantissimo, cuius vtinam doctissima Commentaria in Dialecticen ad posteros aliquãdo perueniãt. sed mirum quo fato id vsuueniat passim, vt quò quisque in quauis arte peritior, tum minus de se minusque sentiat, tum ad scribendum tardiùs incalescat. Redeamus vnde digressi. Cùm demonstrationis bonæ principiũ sit vel definitio vel definitionis pars (vtpote genus aut differentia) aut cognatum quippiam (vt proprium vel accidens) aut prius quiddam posteriusue (vt caussa, effectus, vnde & axiomata, theses, hypotheses eruuntur) patet sanè vlteriori analysi discendas esse rerum triplices classes, quæ primum à sensu & obseruatis accedente & rationis ope; sed rudi, aut confusanea nobis superiore libro sunt constitutæ. vt ex ijsdem tanquam penuarijs cuilibet quæstioni opportuna aut necessaria in vsum proferantur. Sed cùm iam in illis vbique sit habitudo caussæ ad effectum per proportionem mediam, in classe quidem Metaphysica seu habitudine ad idem expressis nominibus caussæ vel effectus scilicet, in classe Physica sub ratione signi vel rei signatæ, in rationali sub nominibus entium rationis generis, speciei &c. patet profecto omnem argumenti vim profluere à ratione, quæ sit inter effectum & caussam, idque vel primario, vel cum reductione, quod fuerat demonstrandum. Erit itaq; & illa locorum distinctio commodior forsitan instituto nostro in Physicos, Metaphysicos, & Logicos seu rationales; quorum Physici ad opinionem magis pertineant, Logici & Metaphysici ad veritatis certitudinem siue scientiam; potissimum tamen Logici propter determinationẽ prçuiam ex notioribus, duplici modo; tum quo ad nos, tum quo ad naturam scilicet, vt suo loco vberiùs repetam. Sed vt maiore cũ luce rem

Probatio axiomatis noui.

Conclusio.

Explicatio altera. *Locorum altera diuisio.*

ſatis obſcuram & ſummè frugiferam explicemus. Primò quo ad materiem demonſtrationis, ſecemus hanc iterum in locos inter nos, medios atq; extrinſecos, iuxta tritam veteribus, & peruulgatam viam, occurret hic facilè tibi per ſpecies ſingulas in ſubiecta tabula diſcurrenti, in quibus ſimpliciter effectus vel cauſſa ſit arguméti ſedes, in quib. reductio, & qualis, & quotuplex requiratur.

Vt autem reductionis duplicem modum rectè percipias, in discursu Physico signi vel signati nomen ad caussæ effectusque trahitur appellationem: sic in discursu Logico nomen generis, speciei, differentiæ ad formæ rationem materiæ, atque compositi naturalis.

Reductionis ratio locorũ omniũ ad locũ à caussa vel ab effectu.

Sed pro reductione Metaphysica præsertim in locis qui ab essentia rei demonstrandæ vltra citraue longiùs remouentur, ad illam cõmuniorem idæam animus est arrigendus; quæ nihil sit aliud quàm ratio prior caussam effectui comparans, vel argumenti basis analogiam effectus ad caussam, proportionem agentis ad passum occultè in se comprehendens, vt cùm dico: Animalia bruta obseruant iustitiæ leges (etenim reges suos obseruant apes, pro rege castella muniũt, pro rege excubias agunt, & pulchram properant per vulnera mortem, videmus idem in auibus & animalibus cæteris, vt Ciconias punire adulteros, & erga parentes benefactorum memores ἀντιπελαργεῖν) magis multò in homine, cui præter infusos characterismos & rationem natura contribuit, naturæ leges sunt obseruandæ. Hic argumenti basis est ratio prior, vti exemplar iustitiæ vel æquitatis per animalium seriem continuam exporrectum, in quo diffusæ rationis magnitudo, siue potentia à iustitia per humanũm genus ad infimam brutorum seriem, velut totum vel multò augustius quiddam discurrens animus concipit, respectu illius quæ ab humano genere ad brutorum ordinem tanquam prioris dimanationis pars occurrit. Vnde argumento à minori ad maius affirmatiuè ducto fit demonstratio, vti à parte ad totum; ac si dicam: Pars hanc virtutem obtinet, multò magis quod partes continet totum. similiter à maiori ad minus negatiuè, tanquam si à toto ad partes argumenteris, est, ac si dicas, In toto composito nulla apparet eiusmodi ratio, multo minus in parte.

Nam si sit continua magnitudo in partes qualescunque diuisa, quæcunque minor complectitur pars, & à maiori minorem continente complexa est. Quæ autem maior minorem continens non complectitur, nec minor à maiori contenta complecti potest. est autem & totum instar effectus pars, vt caussa siue principium. Rursus quicquid in eodem genere minus potentia potest efficere, magis poterit quod sit potentia maius. Quòd autem maius non potest, id minus multo, quod & potentia minus existit.

Axiomata.

Eadem ferè est argumenti à simili reducendi ratio: nam si dicas, Ventorum impetus citò & vehementer exorti repentè desinunt & citiùs fatigantur; ergo & violenta imperia nunquam diu manent. argumenti basis in exemplari ratione posita est, quæ statuit nullum violentum esse perpetuum, sed à leui caussa exortos effectus & vehementer concitatos ceu nixos instabili fundamento dissolui facilè, & à caussis contrarijs dissipari. Viden quòd omnis ratio tandem recurrit ad caussæ effectusque siue agentis & passi analogiam mutuam, intercedente communi sententia, quæ nobis hanc liquidò comprehendat. Quin prorsus reductio similis in Arithmeticis à piæ

Ratio mathematica.

memoriæ

memoriæ patre pulcherrima methodo demonſtratur, fractionum ſcilicet & proportionis regulæ ad ſpecies priores quatuor, additionem, ſubtractionem, multiplicationem, diuiſionem, vti mox regulæ communes cæteræ ceu regula duplex, alligationis, falſi, cõſortij & ſocietatis ad proportionum canonem ſiue auream regulam trium, quæ ex tribus cognitis numeris quartũ ignotum docet elicere, iuxta 19.& 20. prop. 7. lib. elem. Eucl. Quęritur enim vbique numerus qui ſic ſe habeat ad tertium, ſicut ſecundus ad primum. quando enim proportionales numeri duo per eundem diuiduntur vel multiplicantur, producta ſeruant eãdem proportionem. Hæc de materie Demõſtrationis. Quod ad formam attinet figuris & modis pluribus exprimẽdam, hic rurſus ad communiſſima quædam & Geometrica planè principia collimandum eſt. hæc autem ſunt ferè eiuſmodi. Quæcunq; congruunt vni tertio, congruunt inter ſe: & quæ inter ſe mutuo congruunt, eadem ratione congruunt tertio: non tamen ſi tertio alicui non ſint apta, ſequetur idcirco nõ congruere inter ſe: aut quæ vna in parte tertij congruunt, inter ſe ſimiliter conuenire. Quorumcunq; duorum alterum conſentaneum eſt alicui tertio alterũ diſſidens dirimuntur & inter ſe. Hinc ſanè particularia magis & propiora principia deducuntur, vt tota ſyllogiſmorum vis in hoc pręcipuè poſita ſit, ex vniuerſali propoſitione, vt inferatur vel vniuerſalis vel particularis, ex negatione negatio, ex affirmatione affirmatio, vt medium ſumatur integrè, ac ſit in ſingulis menſura extremorum. Apta igitur extremorum, velut agentis ad patiens mutua proportio in ipſo medio modorum omnium ac figurarum ceu forma & exemplaris ratio eſt, ſub agentis & paſſi nomine, vel effectus & cauſſæ (penes conſequentiam in animo ſcilicet) rationes particulares cæteras breuiſſimè circũſcribens. En tibi demonſtrationis vniuerſæ compendiariam viam, quam opportunè huic inſerui loco, cum vt cauſſarum ratio quàm latè pateat videant omnes, tum vt primarium Logices inſtrumentum Methodo qua comparatur, aliorum inuentionem in ſequentibus (ſeu res ſiue inſtrumenta poſtules) illuſtret magis ac elaboret. Cùm verò ſit oppoſitarum rerum doctrina eadem & prorſus analoga demonſtratio, ſequitur eiuſdem generis axioma nouum ad facultatem quoque ætiologicen referendum.

Forma demõſtrationis in quo cõſiſtat maximè.

Syllogiſmorum axiomata particularia ad vniuerſalem maximè ideam reducuntur.

9 *Omnis error & doctrina Sophiſtica fit per ignorantiam cauſſæ, vel effectus, vel analogiæ quæ inter vtrumque eſt.*

Spectatur enim hic rurſus dupliciter conſequentiæ ratio inter effectum & cauſſam, primo prout in animis noſtris, ſecundo prout in rerũ natura: & cauſſæ quidem eſſentiæ magis ad materiem, illationis ratio ad formam propius ſpectat. De forma ſophiſtica dicendum vt ſuprà, de nexu extremi cum tertio: qui ſi ſit legitimus, veram ſcientiam pręſtat; ſin probabilis, opinionem tantum; ſi ſpurius vel apparens, falſam quoq; ſcientiæ vel apparentem ſpeciem gignit. Circa materiem & formam peccatur ferè dupliciter, primo non tribuendo effectum cauſſæ cui debeas, cuius errores fœdi & numero ſunt infiniti, vt ſi medicus circa morbi principium acceſſitus in febre acuta vſq; ad ſeptimum diem

De forma Sophiſtica.

De materie Sophiſtica.

diem cuncta cum ratione perficiat, nil proficiat; tamen quin morbus alternis vel ante dies criticos exacerbetur. Has tempestates reciprocas imperitum vulgus nequaquam in temporis reijcit rationem. vnde mox alius sequitur longè deterior error, priori tamen ita assiduè copulatus, vt non reipsa, sed ratione ac mutua tantùm vicissitudine dirimantur. is est, quòd statim effectum reijciant in nō caussam velut caussam. Nam si per crisim à septimo die morbus repēte profligetur, quamuis eo industria Medici plurimum adiuuarit; soli id tamen naturæ vel fortunæ sæpius acceptum ferent. Vel si fortè sub ipsum septimum diem circumforaneus quispiam vel anus nugigerula, inops consilij, ad promittendum larga & liberalis maximè, superuenerit, vnguentum pectori iubeat illiniri, radices manibus, periapta collo, columbas aut turtures pedibus alligari, verba denique & absurdas orationes admurmuret, sequente sub noctem sudore valido; anne omnis curationis gloria in scraptam scrupedem mulierculam, vel hunc sterculeum impostorem à non intelligentibus deferetur? interim ille qui prius nanauit operam strennuam, extraque sophisticen omnem & vires ægri seruarit hactenus, & morbi potentiam sub primos impetus labefactarit, is miserè ringitur, quippe admirandę huius Gnathonicæ artis ignarus, quam nisi præ cæteris colas, *Artis parasiticæ necessitas in negotio medico.*

Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum,
Concussaque famem in syluis solabere quercu.

Vin' autem exemplum istius canonis oportunum, quod omnes hodie quotquot Louanij degunt, inficiari minimè possunt? Nota est agri fertilis regio extrà portam Diesthensem vel S. Iobi, vt apud nos vocant, hæc intra limites Abbatis reuerendissimi S. Getrudis non procul ab vrbe dissita fontem fortè fortuna mendico cuidam seni fallacię opportunum ante aliquot annos exhibuit; ille etenim sese hactenus cæcum natura finxerat, quò plus pecuniæ valuis assistens templi à prætereuntibus extorqueret; cuius vbi copiam non exiguam comparasset, pertæsus mendicabuli, & ventris probè saginati solamen aliud quærens, vxorem scilicet & nocturna prælia, ad fontem hunc velut ostensum sibi diuinitus abit, oculos lauat & videt. mox prodit per vrbem ingens rei miraculum, secuta est hominem fides. Verùm quid multis? ingens huc vndique multitudo confluit: multi etiam qui claudos ante se finxerant, ibidem loti scipionem & arma deponunt: multi ex persuasione se quoque curatos autumant: plures multò curati per accidens cum huc venissent, effectum in fontis sacri potentiam reiecerunt, velut primariam caussam. Sed parua hactenus loquor; omnes certatim conferunt munera, miraculorum myriades celebrant, struuntur aræ ignoto numini, magna sanè medicorum calamitate in vrbe nostra, durauit enim hic error ad plurimos menses, & munerum summa iam fermè ad centum florenos aut amplius excrescebat. Verùm hanc speciem ineptissimam nō tulit diuinæ indolis vir Legum Diuinarum ac Philosophiæ peritissimus Reuerendiss. D. Abbas S. Getrudis Philippus Hoesdin, qui fraudem & vulgi errorem fœdum prudenter animaduertens, disiectis tento- *Exemplum.*

d rijs

rijs atque tugurijs, passim collectam pecuniam erogari iussit in vsum pauperum: quod opus insigne in ipso non vsque adeò miror, cùm eiusdem cætera præclarè facta meo cum animo voluo, cùm eius beneuolentiam erga virtute præditos viros, eius promptitudinem erga Musas (vti illius cœnobij celebris Bibliotheca testatur) eius liberalitatem inexhaustam erga pauperes (vt annis hisce superioribus abundè monstrauit) & humiles casæ, & castra militum,& orbis hic resonet vniuersus. Eadem virtutum insignia summæ humanitati coniuncta videmus & in Percensis monasterij Abbate Reuerendiss. Domino De Linden,ita palàm conspicua, vt nostro præconio non indigeat, verbis autem ornari minimè possit. Pergamus porrò de Sophistis paucula.Sed cur adeò nostratum error quadrimestris aut septimestris ridendi materiem præstet? cùm durent consimiles aut grauiores multo in regnis plærisque & ciuitatibus per annos plurimos, per infinita annorum sæcula. *Spadéses aquæ.* Quot enim illorum millia putes, qui se vel ad Spadenses fontes medicandi *Fontes Aquisgranenses.* gratia conferunt? vel thermis Aquisgranensibus lauant? vbi ex diuturna valetudine si sanitatem fortè recuperent, aquis idipsum asscribant potiùs, quàm vel mutationi aëris (cui tamen velut extremo refugio in diuturnis morbis multum tribuebat Hippocrates) vel motui & agitationi corporis, qua nihil præsentius naturæ obsurdescenti ad medicamina, vel immutatæ victus rationi, & ante vt corpus præparent assumptis medicaminibus, quæ sola suffecerint, vt cum grauissimus morbis non absque victoria velitentur. Equidem metallis, lapidibus, aquis & balneis naturalibus virtutes stupendas penitus inesse non nego: sed multa quæ vulgus, quæque ipsa temeritas addidit, huius sophisticæ potestate vel supra naturæ merita tolli, vel infrà deprimi, certè inuitus fero. Vidi mehercule in hac ægrorum infinita varietate afflictos ex calculo, hydrope, arthritide, melancholia, hypochondriaca, & curationis ergo cum abijssent,à fonte reuersos plurimos, qui mala hæc sibi lenita dicerent (quantum fortè vel motus vel leuis purgatio facere potuisset) curatos autem vt non recurrerent, quàm paucissimos noui; quin plures nephritici delapsi in hydropem; tabem, podagrici in paralysim, atrophiam, cachexiam (vt in mearum obseruationum Ca- *Impostura quotidianæ ratio.* talogo annotaui) non multò post vitam morte commutarint. Cur autem effectum non caussæ vt caussæ tribuant, est hic quoque ratio prior, quod sint hominibus quædam infusa discursus semina inter supernas idæas intellectuales siue congenitas notiones, & phantasiæ infimas species velut medio constituta: Vnde ex vno duntaxat vel altero obseruato excitatus animus simul influente notione congenita, ex apparente duntaxat similitu- *Imposturarum exempla.* dine primum, & consequentia penes locum vel tempus, rerum earum consequentium auguratur, quæ loco & tempore continentur. Sic Medici fama permotus rusticus, cum illum omnibus malis nosse apta remedia credidisset; amisso asino prorsus impatiens, consilium quærere non dubitauit. Sed ridens medicus insulse stolidum, & paulisper indulgens,catapotia quædam

dam vt sumeret imperauit. mandatis paruit miser, assumptoque medicamine, concitatam aluum exonerare inter coryleta dum parat, audit fortè rudentem asinum, ille hunc medicaminis effectum ratus, laude & confessione sublimen ad astra medicum ducit. Anne idem quotidie tum in arte nostra, tum in negotijs quoque forensibus, in facultate qualibet vsuueniat, aliorum esto iudicium. Plena certè sophismatis est omnis hæc ætas, seu mores hominum, seu fidem, orationem, artes & studia contempleris: occurrent pasim tibi istius figuræ exempla insignia, si in re medica doctisimi viri Matthioli locum de Venenis perlegas; vbi disertis verbis imposturarum miranda genera decantantur. Lege & prægrandem illum philosophum Arnoldum Villenouanum, vt vocant, de ratione examinis eorum qui stultè doctrinam medici vniuersam ex inspectione lotij & prædictione metiuntur. Neque te pigeat pro rerum ciuilium exemplis consimilibus capita quædam euoluere Valerij Maximi, Baptistæ Fulgosi, de necessitate, felicitate, deque humanis casibus, de errore, & temeritate, quantum hæc ipsa in isto terreno puluere pondus acquirant. Sed plura & magis insignia videmus hoc sæculo nostro, vbi profligata inter mortales fide, sine iustitia, non amor erga proximos tantum paralogisticus, adulterinus, occulto veneno fermentatus apparet; sed & religio sacra & sacri codices hęreticorum adeò subtractione, additione & meris sophismatis implicantur, vt nisi Ecclesiæ catholicæ proceres firmiter obstent, suoque nos spiritu inuisibilis ille ecclesiæ parens & caput Christus in vnitate contineat, periculum putem, ne plusquam Pharaonicam noctem aut Babylonicum chaos isti nobis tenebriones offundant; cum multi hinc etiam in atheismon turpiter lapsi dubitare incipiant tandem, num veræ sit aliquis Deus, num literæ sacræ, an cuncta hæc potiùs (vt spe metuque intra honesti speciem mortalium corda contineant) pro figmentis meris aut fabulis circumferantur. Præsertim cùm passim videant, quo quisque sit nequior aut imperitior, quòd eo promptius ferè vel dignitatis titulum, vel cornu copiæ, & affluentiam rerum, vel valetudinem bonam, & vitæ iucundos exitus sortiatur. Bonus econtrariò ac generosus vir, etsi per vitam anteactam sit optumè de socijs suis, de domino, subditis, patria & salute publica meritus, si tamen vel beneficium non absoluerit, vel per imprudentiam fortassè leuiculum crimen obrepat, vel adeò ad bonum publicum aspiranti fors fortuna non aspiret, quin mala per accidens consequantur; actum est illico de rebus illius omnibus, ante gestorum gloria, atque fortuna: refertur enim omnis effectus qui deinde consequitur in caput hoc vnicum in non caussam velut caussam. vide historias Paradini, & Philipp. Comminei, & Pauli Iouij. Sed persistamus in naturalibus, obsecro. nam inflammatis partibus sub ipsum vigoris tempus difficulter (vt ait Hippocrates) remedia tolerantur; etsi tum maximè prosint. Quia vulgus quæ temporis & loci connexum habent, in efficientiæ ratione habere consimilem credunt. nata est hinc omnis in arte nostra infœlix gubernatio, velut de Metallorum,

In arte medica.

In rebus ciuilibus.

In sacris.

Atheismi origo.

Impoſtura in curatione medica plurima. Gemmarum occulta vi plurima ſuperſtitio. nam ſi quis radicem Pæoniæ collo appendens ab Epilepſia liberetur, curationem ſcilicet in radicis potentiam protinus refert. ſi quiſquam lapſus ex arduo loco virentem Iaſpidem geſtet, nec ſeſe offendat; ſeruatum mox ſe à lapide prædicabit. ſi nucis putamini incluſam araneam pectori alligarit, atque à quartana liberetur; erit quartanæ Medicus fœdiſſimum hoc vermis genus aranea: Eleganter quidem vt cætera. Interim experimentis eiuſmodi iactant ſe hodie Ambubaiarum collegia, Pharmacopolæ, Mimi, Mendici, Balathrones: Arcanis talibus parantur opes atque pecuniæ, complentur magna volumina, & abortiui Doctores palam væneunt, quibus ſi togam, barbam & titulum demas, reſtabit miſeris præter inane nihil. *In magicis. In prædictionibus aſtrologicis.* Quid autem de rebus magicis dicam; deque Mathematicorum ſuperſtitioſa prædictione, & merè ſophiſtica, pro vt eandem hodie in pluribus admirantur? Liceat mihi pro illuſtranda hac Methodo noſtra in partibus ſingulis atque præceptis rerum vniuerſitatem vel vno paſſim ferire digito; quandoquidem nec ipſe pepercerim mihi, quin pridem in fronte mearum Ephemeridum illud profeſſum omnes ſciant:

Cauſidicis, Erebo, Fiſco fas viuere rapto eſt.
Militibus, Medicis, Tortori occidere ludo eſt.
Mentiri Aſtrologis, Pictoribus atque Poëtis.

Verùm de Mathematicis, accipe nunc horum inſidias, & crimine ab vno *Exemplum.* diſce omnes. Quidam in ſuo Prognoſtico, ante annos octo, fortè ſub nouilunium ſcripſerat exactè futurum nouilunij tempus ſub ipſam meridiem, fore autem vt exorto ſubito vento clades vehemens inferretur; hanc ille prædictionem per totum illius quadræ curriculum paulo indefinitius extendebat, vti illorum mos eſt. ſed fuit in prædicendo felicior quam ſperarat. Nam vulgus credulum quia connexim ſcripta videbantur de nouilunio & tempeſtate; cùm fortè nouilunium tempeſtas è veſtigio ſequeretur, mox omnes infandis encomijs & diem & horam tempeſtatis prædixiſſe volebant: Tanta deinceps eſt habita fides, vt etiam ſi aſtra de cælo caſura dixiſſet, crederent: vt ipſo nunc etiam à multis hinc annis vita defuncto nomen tamen prædictiones annuæ ſeruent, & ſub eiuſdem authoris titulo venundentur. quibus adeo inter mille aperta mẽdacia adhibetur ſubinde vel à doctioribus fides (vt vulgus ſileam) vt niſi tanquam oraculo Delphico credas, piaculum ſis meriturus. cùm illa ſit in prædictione ſophiſtica totius artis præcipuum caput, rem ita ἀμφυβολογικῶς poſſe prædicere, vt quicquid eueniat, prædictum eſſe videatur. Adeò apud imperitos mentitur nunquam, quiſquis potuit ſemel *Exemplũ aliud in lotij inſpectione.* non mentiri. Eſt huius farinæ apud nos Mulomedicus quiſpiam, dignus in piſtrino qui molam vertat, ſitque vbi homines nequam panes pinſitent, & viuos homines mortui incurſent boues (vt verbis Plautinis vtar.) ſit vnus hic ſophiſtarum omnium in arte medica exemplaris loco. hic aduentantibus vna cum lotio mulierculis tanquam diuinaturus ex tripode, vas vrinarium in plano collocat, in quo deſcripti characteres, & circuli plures vitale robur &

magnitu-

magnitudinem morbi vna velut balance ſuſpenſam metiuntur: ille interim planè phanaticus & capularis ſenex, promiſſa barba, toruum intuens, tum digitis pectinatim inſertis, & ſeſe in variam figuram corporis vertens, ac ſi cælo velit deducere lunam, tandem & è pectore fatigato vocem rumpens,

Horrendas canit ambages, antroque remugit,
Obſcuris falſa inuoluens, ea fræna furenti
Concutit, & ſtimulos ſub pectore vertit Apollo.

Credo equidem quòd neque aſtantes illum, nec ille ſemet intelligat, ita expeditè conceptum ſemel ſermonem longis inuoluit ambagibus, atque vniuerſim omnibus (vt ex multorum narratione collegi) prædicit eadem, & prorſus ſimilia remedia profert, quæ non minoris quam Daleri vnius aut Philippæi (pœnè fuſtis dixeram) ſint faciunda. ſed paruo emitur pœnitere. Neſcio quid autem iſte terribilis Charon, de ventis duobus inuicem luctantibus vel ſurſum deorſum fluctuantibus refert (qui nolit credere ſinat ſe medium aperiri) de obſtructione iterum, & corruptela pulmonis vel hæpatis, de incantamentis magicis & maleficiis, deque appenſa lieni veſicula referta humore maligno & venenato, quæ ſi rumpatur, in morbos comitiales, in lepram incidant, inſaniam, atque paralyſim, in peſtem, in apoplexiam, in malam crucem. cùm interim hi ſint ipſi effectus illius medicaminis quod cunctis porrigit. Nam morbi ſi ſint extrinſeci, vnguẽta vel cataplaſmata parat ex hydrargyro ſiue argento viuo, vnde adactis intro malis humoribus repentè curati, licet nõ ſint, videantur tamen; interim ille pro fuco mercedem tulit. Si morbi interius vigeant (vires conſtent nec ne, non refert) infundit per os vel præcipitatum puluerẽ, vti vocant, quòd vitam fortè cum morbo ſæpè præcipitet, vel Paracelſiſtarum cõmune ſecretum ex antimonio præparato, cuius compoſitio (teſte Mathiolo) ex antimonio & chryſocolla eſt, quibus propter aduſtionẽ vehemẽtem acquiritur mordax penitus & venenata qualitas, vt in metallicis frigidis perpetuò ſolet, etſi in ſame calidis per vlteriorem aduſtionem hæc ipſa ſæpius emendetur, quòd planè demonſtrat Præcipitati fabrica ex ſublimato, intercedente digeſtione per aquam cauſticam à Iohanne Vigone præſcripta. Teſtatur & venenatas vires inter coquendum vſque adeò peſtilens nidor, vt qui per nares ex improuiſo attraxerit, ad epilepſiam ilicet atque paralyſim pronior fiat, niſi validiùs obſtet natiuum cerebri robur, & firmum temperamentum. Adde quod vel in minima quantitate ſumptum, vtpote granorum duum, trium, vim tantam in corpus exerceat, vt ſurſum deorſum concutiat omnia, conuulſis etiam diſruptiſq; ſepiſſimè vaſis, amicum naturæ ſanguinem cùm viſceribus atque anima ipſa eripere videatur. Sunt mihi, quos nominatim ſcriptos aſſeruo domi, quos alis eiuſmodi profectos ad Orcũ aut campos Elyſios ſciam plures octuaginta numero, tum viri, tum fœminæ. Verùm iſtuc eſt ſapere (vt pulchrè comicus) periculum ex aliis facere, tibi quod ex vſu ſiet. vt autem ad axioma proprius hiſtoriam referamus, propter interlabentis tẽporis morá, à cauſſa ad effectus ante memoratos, non tribuit vulgus euentum

In Paracelſiſtas.

Antimonij præparati noxa infanda.

caussæ cui debeat, quin quod prædixerit extollunt potius, præterque naturæ leges & consuetudinem omnem, vt postea grassentur liberius; quale (si debeat) virtutibus nolint, lubenter id homicidio præmium ferunt.

Venena cur interdum non noceãt.

Fit verò interdum, vt libro simp. 5. si rectè memini, Galenus, refert, assumpta venena vel toto genere deleteria vt minimè noceant, natura scilicet expultrice forti, quæ cùm assumpta substantia & prauos quandoque humores exturbat; vt plurimum tamen tenuior illorum portio per rariores particulas altius penetrans instar fulminum in ossa, neruos, ligamenta discurrit: & solidarum partium poros inuadens ex purgatione quidem ante acta curam fucatam seu palliatam ad tempus exhibet: verùm interea serpit hæc venenata qualitas obuia quęque corrumpens, exedens, inflammans atque exulcerans: hinc velut atra lues vdo sublapsa veneno paulatim aut morbos comitiales, aut dissenterias, tabes cum hemopthoi, aut diuturnas paralyses creat, aut eius generis sexcenta alia, prout cuique pars vna corporis vel altera casu, naturaue sit imbecillior.

Argenti viui noxa lethalis præsertim ex inunctione.

Similiter in argento viuo cùm ex natura duplici constet, extremè ignea scilicet & intercutanea obsepta particulis summè terrenis ac frigidis, quæ primis sint compedum aut vestimenti loco, propterea inunctis primum sæua fit repercussio prauorum humorum à circumferentia ad corporis centrum propter superficiarium frigus. Et bellè quidem hac ratione se multi à calumnia vindicant, quòd ex inunctione tali non fiat nuda repercussio, vt verbis illorum vtar; sed cum purgatione per aluum & vomitum copiosa. Dî talem terris auertite pestem. Ego eiusmodi purgationes non desydero, quæ tantum quod tenue sit ac pingue in venis eliquent magno natiui humidi calorisque detrimento: quod autem crassius, quodque naturæ infestius, affigant ossibus, neruis & ligamentis; vbi cùm in locum inciderint peregrinum, corrumpi vlterius debeant, mox à putredine qualitatem asciscere maximè venenatam: vnde paulò post marcessentes solidæ partes, & turpem saniem, & immedicabilem viscum instar glutinis creant, cuiusmodi Medicorum & Chyrurgorum vulgus in lue Gallica à quadam similitudine gummata vocat. hæc ita sub musculorum sinubus hærent, vt nullis ferè præsidijs (nisi calamitate altera vrendo, secandoque institeris) delere penitus, vel prouocare ad superficiem commodè possis. Accedit istis deterior hydrargyrij portio interna nimirum & vrens maximè, quæ ab innato calido paulatim soluitur, vt destillatoriis vasculis per ascensum solet, quod Sublimatum Mercurium vocant, eius potentiæ certè, vt ossa ad tabem aut sphacelon ducens corpus mox vniuersum vlceribus compleat, qualia nimirum chyronia sunt, & fistulosa, & cacoëthe veteribus dicta, quæ tamen nonnullis sese vix produnt inunctis ante annos decem, aut plus eo, prout nimirum calor illius qui resoluit pigrior aut feruentior in subiectam materiem explicatur.

Impostura cur cognoscenda.

Errores eiusmodi & sophismata nolui præterire, vt cuncti eiusmodi Thessalos vbi cognorint, imposturis hisce lætiferis non facilè

facilè capiantur; vtque abundè pateat quantum non modò ad veram ſcientiam cauſſarum cognitio conferat; ſed & vt Syrtes & Sophiſtarum laquei, vt quibus illudunt ſæpè vel optumos viros, inſidioſi adulatorum ſcopuli promptius euitentur, niſi vitam vænalem quis habeat, cui prius reipſa, quàm ratione cuncta experiri ſit animus. Sed nequis ex affectu potiùs quàm rei illuſtrandæ ſtudio hæc à me ſcripta exiſtumet, faciam exemplorum finem, illud ex antè dictis ſtatuens, erroris occaſionem omnem in actione, in prædictione, in ſcientia, & arte qualibet potiſſimum ex ignorantia cauſſæ vel effectus, vel eius quæ inter vtrumque eſt analogiæ proficiſci. circa materiem quidem ſophiſticen in rebus, circa formam in compoſitione magis & conſequentiæ ſpecie, quam *διανοητικὴν* appellaui. Ariſtoteles omnes Paralogiſmorum ſpecies ad vnam Elenchi ignorationem reduxiſſe viſus eſt. *Elenchi ignoratio.* Sed & huius ratio prior in hoc axiomate nono, in cauſſa, effectu vel eorundem habitudine mutua eſt collocanda. Similiter & argumentandi formulæ, quæ multis reflexæ dicuntur vel indiſſolubiles, ceratinæ, cocodrilitæ, *Sophiſmata reflexa, & cocodrillita.* vt illud de Cretenſis Epimenidis ſomno, de Corace Rhetore: quæ cum ita ſoluantur, vt verba dicamus accommodanda rebus aliis à ſe, non ſibimetipſis, vti nec ſibi ſcindendo repertus eſt culter, nec ſibi tundendo malleus; quid aliud dicimus, quàm eam non eſſe rebus finalem cauſſam quam arbitrentur? Ita profectò in illa ſorite captioſiſſima, cum malè coherent *Sorites captioſa.* ad demonſtrationis neceſſitudinem intermediæ propoſitiones, vel vna hac ratione diſſolues, quòd cauſſæ prioris per medias ad effectum vltimum non ſit apta proportio. Solent autem qui capere volunt, idcirco conclu- *Captandi optima ratio in diſputatione qualibet.* ſionem ſibi primò proponere reſpondentis animo ſiue ſententiæ ex diametro aduerſariam; mox ordine reſolutorio, reſpiciunt quidem ad probationes proxumas, ſiue immediata principia, deinde ad priora vel antecedentia, quæ illis demonſtrandis inſeruiant, donec ad remotiſſima cogitatione ferantur: ſed inter obiiciendum, id quod probare contendunt, non protinus dicunt; verùm vt meliùs ludant, axiomata communiſſima proferunt priùs, inde & ſequentes concluſiones ordine, donec eò perueniant, vt ad concluſionis à reſpondente propoſitæ ſententiam contradictoriam trahant: vel conuerſim propoſito & conceſſo, vt impoſſibili quiddam aſſumant, concluſionem primò aſſumunt, quam reſpondens vt veram ſtatuit loco principij primi: hinc inferunt iterum propoſitiones varias atque intermedias plures, donec perducant ad impoſſibile, quod eſſe eiuſmodi reſpondens conceſſerit priùs. Hic cui vel aures, vel pectus non acri aceto lotum proſpiciat ſatis in longitudinem, eo neceſſe eſt compellatur, vt quod admiſerit, admiſſum nolit, vel in contextu principiorum aberraſſe demonſtret. Proinde ſi vulpem inuitet grus, in eo ſecuritas magna eſt, vt cùm remotiora principia vel axiomata proferuntur, ſtatim reſpondens exigat, quorſum illa pertineant; aliena à propoſito clamet, inſtet, atque vrgeat acriter, dum opponentis a-

tis animum more venatici canis exploret,& capiat prius. Quin malo nodo ſæpe malus quærendus eſt cuneus;& quod diſſolui non poteſt, vt nodus Gordius, diſcindi protinus debet. Itaque contra ſophiſtam vel rem clamoribus trãſigat,& moueri cepta ſurſum deorſumq; perturbet ſingula,quemadmodũ fieri in concertantium puluere ſolet,vt is qui audiat,nec finis in diſputatione

Sophyſtica reſpõſionis modi.

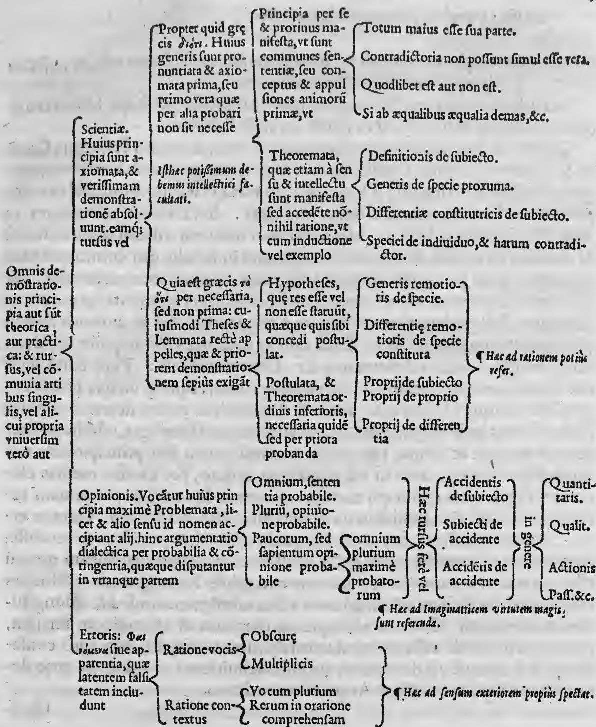
1 propoſiti,nec principij meminiſſe poſſit. Huius illi ſunt ferè ſolutionum Antiſophiſtici modi,vti vel regerant grauiùs quiddam cùm inſtantia,& exceptio-
2 ne,vt vocant,quales in libellis apologeticis paſſim ſunt obuiæ. Vel vt cùm riſu excipiant,& tanquam impertinenter obiecta reiiciant,extenuentque: vbi magnum eſt acrioris linguę,lapideæ frontis,atque omnis impudentię pondus.
3 Vel poſtremò vti digreſſus à quæſtione præſenti,aliarum rerum commemoratione tenebras ingerat,quo vel inſtituti penitus obliuiſcatur, vel argumento cæteri ſatisfactum putent Plus itaque in diſputando plectrum oris volubile, audacia & pernix animus faciũt,quàm ſæpe vel omnis induſtria vel parta multis ſudoribus eruditio;præſertim quando quæratur(vt hodie paſſim)non tam quid verè ſit quiſque,quàm qualis appareat,& inter hominum ora verſetur.

Conclusio.

Oſtendimus demùm vniuerſam demonſtrationis ſpeciem neceſſariam, Dialecticam , & Sophiſticen, & earundem principia qualiacunque in vna cauſſarum,effectuum,& proportiones medię cognitione fundari.Eſt enim in ſingulis ſua quædam peculiaris forma & ſua materies. Nam in formarum ſpecie, ille Syllogiſmorum eſt perfectiſſimus,& ad demonſtrationem imprimis habilis,qui in figura fit dialecticorum prima,& modo primo: poſteriores hac forma magiſque ad demonſtrationis probabilem ſpeciem pertinẽt,qui in figuris cæteris extruuntur, vel in modorum aliquo,qui ad illum figuræ primæ principem modum recta vel obliquè reducuntur. Ea demum Sophiſtica forma vel ſpecies eſt,cui propter ineptã compoſitionem vel diuiſionem aliquam vocum aut propoſitionum figuræ & conſequentiæ vitium ineſt,vt tamen intuẽtibus obiter rationi conſentanea videatur. In materiei genere neceſſaria maximè eſt cauſſa proxuma,ſeu nudè propoſita, ſeu ſub nominibus entium rationis,vnde à ratione maximè pendet & intellectu;cui,vt poſtea latiùs dicam, ſcientiæ habitus & intelligentiæ correſpondent. Probabilis illa materies dicitur,quæ cauſſas quidem rei probandæ vel effectus includit, ſed quadam extrinſeca ratione,& ſub nominibus magis vel ſigni, vel ſignatæ rei,cui proinde & opinionis habitus quadrat & virtus imaginatrix. Materies illa ſophiſtica apparens & non exiſtens ad ſenſus externos penitus relegetur: quando neque ſcientiam, nec fidem probabilem pro ſcopo affectat;ſed impoſturam palliatã, vanitatem & errorem merum. Sunt itaque totius Aetiologiſmi carceres primi vel effectrices cauſſæ intellectus,ratio,imaginatio,ſenſus. Sed cuiuſque principia propria,quantum ex veteribus colligi datum eſt,in breuem tabellam itadigeſſimus.

Principia omnis demõſtrationis.

Omnis

Præter autem ſententias nouem ad cauſſarum illuſtrationem à nobis hactenus explicatas, poſſem & alias plurimas recenſere, vtpote: *Axiomata alia ætiologiſticum concernentia.*

1 *Quòd omnis effectus & cauſſæ mutua habitudo motus rationem in ſe includat, & perconſequens iſtæc perpetuò tria, agens, patiens, & proportionem mediam.*

Requirit ergo & locum, & tempus; de quibus proinde copioſe inter prodidagmata phyſici diſputarunt. Verùm & nos eodem fonte endeixeos regulam ætiologiſticæ facultati maximè copulatam deriuauimus: ſed huius explanatio differetur in alium locum. Eſt præterea & illud propoſitionis non infime loco,

Cauſſas particulares in vniuerſalibus contineri.

Et per conſequens

Quæ nobis fieri fortuito caſu vel contingenter appareant, ſiue per accidens, effectus eſſe per ſe reſpectu cauſſæ motricis primæ.

Sed infinita occurrent iſtiuſmodi, quòd ſi aduigiles paulum. Mihi vero & communiſſima & neceſſaria maximè retuliſſe ſufficiet.

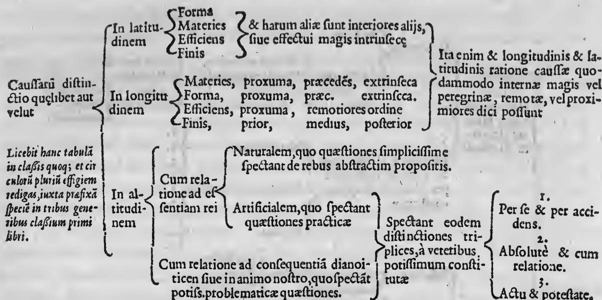
Diſtinctio principij cauſſæ & elementi.

Conſtat ex ante traditis demũ quænam ſit vera diſtinctio Principij, Cauſſæ & Elementi. Etenim Cauſſæ nomen quàm maximè generale eſt Peripateticis, ſimiliter & Principij, ſi loqui liberius voles, vt ita voces quæ vel in compoſitione vel reſolutione ſint omnium prima. Sin accuratè admodum vt Ariſt. Phyſicorum I. Cap. I. obſerua dũtaxat ordinem vocum, obſerua ſimul & nominis rationem. Ineptè ſatis hunc locum in ſcholis qui commentantur exponunt: quaſi per cauſſæ nomen efficientes maximè comprehendat, per principia fines rerum vel artium quarumcunque; per elementa formã atque materiem. Eſt quidem iſtius expoſitionis aliqua ratio, ſed ab authoris animo plurimum aliena. Sic enim ait, Cùm omnes doctrinæ vel diſciplinæ, quarum ſint principia, cauſſæ vel elementa, &c. Dein paulò poſt: Tunc enim ſcire nos vnumquodque putamus, cùm cauſſas primas, atque principia prima cognoſcimus vſque ad elementa. Vnde & de principiis primis determinandum priùs affirmat. rectè itaque quid per principii nomen intelligat, oſtẽdit poſtea: nam de materie & forma, ceu cauſſis proximis etiam ſub principiorum nomine diſputat priùs, tandem ad effectrices ordine, per cauſſas medias eleuatur. Quin ipſum principij nomen vt primam & cauſſam proxumam refert; elementum verò quiddam quaſi in reſolutione poſtremum. Videtur ergo & cauſſæ appellationem confuſiùs paulò ad medias potiſſimum retuliſſe; vel, ſi minùs accuratè locutum voles, ad illam communem cauſſarum omniũ (de qua tractat ſecundo libro) rationem extendiſſe. Fortè igitur & Ariſtoteles diuiſionem cauſſæ non in latitudinem vnius tabulę tantum, ſed & in longitudinem exporrexit. Cui nos adiungimus tanquam in altitudinem tertiam, quod alia ſit cauſſa eſſentiæ tum naturalis, tum artificialis; alia verò conſequentiæ in ratione vel dianoitica, quorum definitiones omnium ex ante demonſtratis liquido conſtant. Atqui vt verbo dicam,

Cauſſarum diſtinctio triplex.

Cauſ-

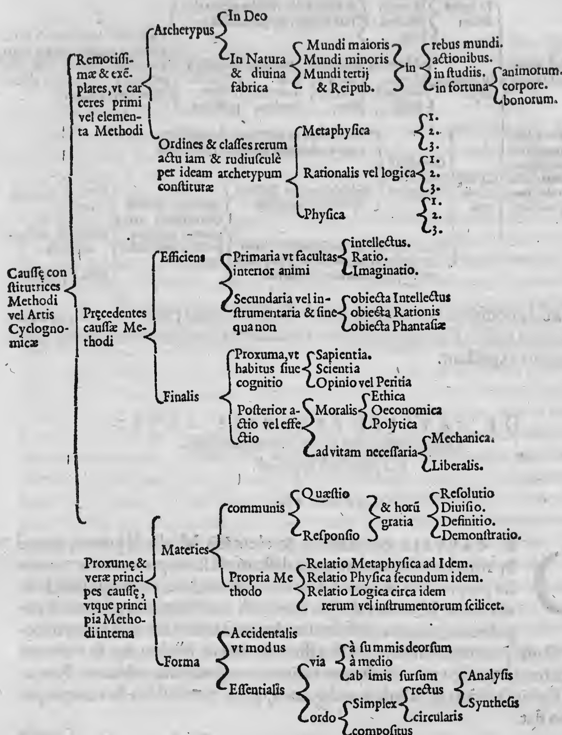

Hæc de communi cauſſarum indole & diſtinctione præcepta, ad particularem artis noſtræ Cyclognomicæ neceſſitatem vt conuertamus, rerum ordo & tempus expectant.

De cavssis propriis artis *Cyclognomicæ, ſiue ad conſtitutionem Catholicæ Methodi requiſitis.*

Capvt. II.

De cavssis exẽplaribus & elemẽtis Methodi primis, quoad Syntheticam ſeriem, abundè dictum eſt libro primo: nunc autem de propioribus ordine diſſeretur; quarum internę magis ſunt Forma atque Materies ab ipſa methodi conſtitutione, ſi mutuò copulentur, minimè differentes. At iuxta totius fabricæ compoſitorium filum priores occurrunt cauſſa efficiens, atque finalis; ita ſe inuicem reſpectantes, vt ratio vnius in alterius ratione comprehenſa videatur. Nos omnes ſuccinctè prius in tabulam redigamus, quàm particularis de vnaquaque mentio fiat. *Propoſitio.*

Hæc est Caussarum omnium ad constitutionem Methodi summaria distributio, cuius series in tractatu cuiusque particulari deinceps est obseruanda.

Effectus discursionis Methodicæ.

Effectus autem discursionis circularis rerum est, ipsa cognitio per sua principia, caussas & elementa, quæ quandoque per se expetitur sola, quandoque ad actionem effectionemúe ab animo instituitur, tanquam vlteriorem contemplationis atque industriæ scopum.

Sed

Sed quænam ſit huius partitionis ratio, paucis expediam. Diſcurſio Cyclognomica vel circularis ſub motus genere collocatur: Motus omnis ſub actione vel paſſione: dicitur enim motus tam eius qui mouet, quàm qui mouetur. Vnde mox tria in vniuerſo apparent. 1 Is qui mouet omnia, & ab altero non mouetur, infinitus ſcilicet ſecundum actum ac poteſtatem Deus. 2 Id quod mouetur ab omnibus, per ſe nihil mouet tamen, vt materies infinitum quiddam paſſibili vi, ſolaque potentia. 3 Id quod moueri ſimul, ac mouere potis eſt. mouere quidem magis quod ad naturæ apicem Deum ſe altiùs trahit, vt forma quælibet inter principia naturalia, præſertim quo quæque ſublimior data eſt. ſed moueri magis quod ad informem materiem propius ſpectat, vt corpus & qualitas ſine ſyndrome accidentaria, præſertim quæcunque ignobilioris ſpiritus vel animæ vim ſint ab origine conſecuta. Forma itaque ad actiuitatem, Materia magis potentiam reſpicit; connexum vtriuſque, Proportio. Hinc, teſte Proclo, vniuerſa aptiſſimè coaptantur, dum cauſſæ quidem perficientes ad tradendum promptiſſimę ſunt: ſuſceptrices verò ad participationem expergiſcuntur; & illæ rurſus potentiam porrigunt perfectricem: hæ autem potentiam aptitudinis à natura ſuſceperunt. Proinde ſtatim ſubiungit & potentiam duplicem; agentis vnam, quæ mater ſit actionis; alteram patientis, quæ perfectionis ſit ſuſceptaculum. quorum talis requiritur reſpectus mutuus, vt quicquid ſit effectiuum, ſit planè exuberans in ſe, vltroque ad dandum incitetur; quòd vero paſſiuum, ad participationem aſſiduè gliſcat, vt ſit appetitus mutuus, ex appetitu congreſſus; vnde euitandæ priuationis gratia, continua formarum admiſſio vel expulſio circa idem ſubiectum ſiue materiem primam. Communis hæc actionis & paſſionis tum perfectricis & ſuſceptricis cauſſæ ratio ſtatim in ſacræ hiſtoriæ limine per Moyſem expreſſa videbitur, ſi verba ſingula ſententiarumque contextum accuratiùs contemplemur. In PRINCIPIO creauit DEVS Cælum & Terram. & SPIRITVS Domini ferebatur ſuper faciem abyſſi. Hic enim præter æternæ illius trinitatis imaginem, cælum appellat non hanc ornatam ſtellis lucentibus molem, de qua particulatim poſteà loquitur; ſed quandam indefinitam nobis principij agentis Idæam, vti per terram cauſſæ ſuſceptricis, ſi Philoni credimus, & Iohan. Pico in opere Heptaemero, huc illud ſummi poëtæ pertinet,

Partitionis ratio in principijs & cauſſis conſtituẽda Methodi.

Tria præcipua in vniuerſo.

Potẽtia duplex.

Cæli & terræ nomen in ſacris.

Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus Aether
Coniugis in gremium lætæ deſcendit, & omnes
Magnus alit magno commiſtus corpore fœtus.

Vt autem in vniuerſo perficiuntur omnia quodam continuò motu, cuius ſit ſtabile centrum, ſit ſtabilis & primus motor. Idem & in ſcientia quauis inuenienda vel conſtituenda vſuuenire cogitabis: idem denique in hac arte Cyclognomica vel fabricanda Methodo. Oportet enim & motum eſſe & id quod moueat & quod mouetur: quorum ſingula vt proportionem obtineant mutuam, & ſymmetriam nullibi interruptam, ſummoperè neceſſa-

Vniuerſi analogia ad Methodi fabricam.

rium duco : cùm illud ſit primum felicitatis caput pro conſecutione propoſiti finis, vt ad finem annixi agentis ſit iuſta proportio ad ipſum patiens. Motus verò cui incumbimus ſit maximè ſimplex angulorum omnium vel anfractuum expers, idemque vel circularis omnium perfectiſſimus, vel ad circulum ratione compendiaria reducendus; vt tum principio mouenti, tum rei circa quam mouetur exactè conſentiat; nec extrà illorum limites digreſſus animus per auios ſaltus, & inhoſpita ſaxa longè lateque à veritatis portu in erroris ſcopulos transferatur. Id autem quod in diſcurſu mouetur & mouet maximè, eſt humanus animus à ſua partim ac Dei prouidétia pendens, orbem vero gubernans hunc elementarem. Quod tantùm mouetur eſt ipſa materies Methodi, circa quam vt rerum natura, vel earundem mutua potiùs & ſecundum artificis ſimilitudinem compendioſa relatio. Quod tantum mouet, eſt vnus qui Est vnus omnium Deus, circa quem natura voluitur vniuerſa, velut centrum immobile, indiuiſum, & qui circa eandem reuolutus in infinitum, exporrectæ circumferentiæ ſpeciem aliquatenus repræſentat.

Ad Deũ omnia referenda.

Primò itaque ad Deum omnia ſunt referenda. Sed Deum, vt ſtatuunt omnes, non niſi ex operibus confusè vel ſub ænigmate contemplamur, quæ cum in ternarium, vt demonſtraui, optimè digerantur, aptiſſima erit & animi, animæque & totius hominis diſtributio in partes analogas tres, quibus reſpondeat & finium numerus cum ratione vniuerſa, animorum ſcilicet habitus tres, reſpondeat deinceps & motus Cyclognomici forma triplex, & Materia triplex.

Diuerſa conſiderationis ratio de anima, déque ordinibus, hoc & præcedẽte tomo.

Quid igitur? nunquid de Anima deque ordinibus ſingulis dictum eſt ſuprà, & nunc eandem repetimus cantilenam? Minimè. Nam illic de Anima dictum eſt, vti pars vniuerſi ad membra eiuſdem cætera comparetur; quippe quæ non tantum circa res exteras occupetur, vel extraneas à ſe: ſed quæ dote Deum pulcherrima in ſe conuerſa, ſeque à ſimulachris ſenſibilibus retrahens circa ſe ipſam celerrimè moueatur: Hic autem de anima diſſeretur, vt eſt effectrix Methodi cauſſa, & quatenus eius diſtributio ad partes Cyclognomicæ facultatis cauſſaſque cæteras adamuſſim correſpondet. Similiter de rebus naturæ cæteris, deque earundem ordinibus illic abunde eſt diſputatum, vt ſunt futuræ diſcurſionis præludia, & confuſa quædam μονογράμματα, vtque ad vniuerſi potiùs fabricam ſpectant: hic autem de ordine generatim, deque relatione rerum omnium triplici ſuccinctè & breuiter repetam, vt ſunt iſtius Methodi principia proxuma: quibus nimirum inuicem copulatis perficienda ſit ſphæra Animæ rationalis, ſit conſtituenda Methodus illa Catholica, de cuius circulis, & ratione pleniſſima, dicetur tertio libro.

De

DE METHODI CATHOLICÆ *Effectrice caussa, Anima scilicet Rationali.*

CAPVT III.

INter discursionis Methodicæ caussas prima sese spectandam profert efficiens, idque secundum viam planè syntheticam.

Caussam efficientẽ duplicem recensuimus: Primariam scilicet, & succenturiatam alteram, vel instrumentariam quodá modo, Logici, *sine qua non*, appellarunt. Horum ratio cum passim in triuijs cõstet, non est quod nos diutiùs ad altiora properantes remoretur: mihi etenim id maximè operæ pretium puto, ne in farraginem prorsus immensam hoc opus excrescat, ea pro ferre potissimum ex definitionum, diuisionum, & axiomatωn genere, quæ vel ad propositum finem imprimis sint necessaria; vel à veterum, & recentiorum placitis nónihil paradoxa, & peregrina videantur. Alioqui in hoc naturæ theatro amplissimo nihil penè ingenio meo æquè molestum fuit, quàm multa vel opportuna spectare procul, quę scripto non licet attingere; quod multis quoq;, de quibus tractare vberius velim, tẽpestiuè cogar manum aut calamũ submouere. Sed reprimendus est ardor insatiabilis, ne plus ingerere, quam aliquando posse conficere videamur. *Efficiẽs duplex.*

Nam fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dum capti circumuectamur amore.

Effectrix caussa primaria, vel secundũ se tota, vel secundũ partes suas singulas in cõtemplationem cadit. Itaq; primũ de Homine toto; mox de Humano Animo; & tandem de partibus eiusdẽ singulis tractandi seriem prosequamur. *Effectrix primaria.*

Hominem antiqui Philosophi, non lubẽter admodum, definiunt animal ex anima & corpore cõstitutum; sed animam potius vtẽtem corpore. Nam quod corpus induerit, profectò hanc mortem hominis quandam, vel incarcerationem potius, quàm vitam aut perfectionẽ arbitrantur: quandoquidem iste delapsus per alarum reuulsionem animum à diuinis seiungat (vt Porphyrio visum fuit) à quibus intelligentia, potestate, & puritate implebatur. Connectit autem generationi, mortalique naturæ; vnde caduca obliuione, errore, & ignorantia imbuatur. Nos, sacris initiati fontibus per Baptismum & gratiam spiritus sancti, aliud statuamus; quod nec Platoni fortassis absonum fuerit in Timæo, vbi mundum hunc laudat inferiorem, ac Dei opificis prouidentiam admiratur; ideoque vult animum corporibus alligatum, vt mundus ornetur magis, atque hoc descensu authorem omnium res vnaquæque pro statu suo colat ac veneretur. Cùm enim hominem sibi proposuerit ab initio mundi vt vniuersi finem, visus est sanè Magnus ille hominum sator, ante illorum fabricam obscuræ cuiusdam resolutionis speciem in animo habuisse (si loqui paulisper more corporeo licet) à fine primario ad caussas proximas, præcedentes, & elementa. Nam quia hominem voluerit animal istiusmodi, teste Mercurio in Asclepio, quod simul & Deum opificem colat, & cum Deo *Ratio copulæ, qua humanus animus corpori iungitur.*

mundi

mundi maioris partem hanc infimam regat atque gubernet; iuxta gubernationis ſedulitatem præmium conſequatur. idcircò eundem ex illa natura duplici, mortali atque æterna conformauit, vt ita productum vtrique ſuæ origini ſatisfacere poſſit, æterna incolere ſcilicet, & gubernare terrena. Debebat enim ſenſibilis mundi ſphæris ſingulis imperatrices animas ſuas. Sed cum in orbe hoc ſublunari vnius id animæ beneficio nequaquam effici poſſit, ſitque incorporei ad planè corporeum nulla proportio; idcircò data eſt huic ſphæræ & gubernatrix ſtella, minirũ anima rationalis, anguſto quidẽ ergaſtulo comprehenſa, ſed quę ſibi cógenitis alis per infinitos circuitus omnẽ naturæ ambitum ſuperet, elementorum molem circumfuſam, cælos & aſtra tranſcendat. Vnde per vices tum vitam cæleſtem, tum terrenam tranſigat, intelligentiæ, imaginationis ſuæ, ac rationis orbes à Deo recipiens, propriaque inuentione definiens, ſed certis duntaxat temporum curriculis duraturos. Sunt ergo iſtius coniugij fines, Dei opificis gloria, mundi perfectio atque ornatus in ordine potiſſimum conſtituendus; deinde vt conuerſemur mutuo in ciuitate hac vnica mundi inferioris, vtque pugnantes affectibus hiſce corporeis æternam magis fœlicitatem (quò ſpectant omnia) virtute ſpontanea promereamur. Nam etſi hanc ipſam tribuere ad bonitatem Dei maximè pertinebat; gratis offerre tamen (vt libera poteſtate ſcilicet nihil ad diuinam gratiam gratuitam conferamus) non foret omnino abſque iniuſtitiæ nota. Sed cum de finibus ſat liquidò conſtet; dicamus porrò de connexionis modo.

Fines hominis creati & corporibus iuncti.

Cùm Deus in mundo hoc inferiore ſingula (fortaſſis & in cæleſti ſimiliter nobis parum cóſpicua regione) ad ortum, interitumq;, ſeu generationẽ & corruptionem procliuia fecerit, minus tamen magiſque in his vel illis, iuxta maioris concretionis minoriſque veſtigium, quod à formarum lenone ſpiritu corporibus inoleuit: Idcircò plantauit in ſpeciebus ſingulis ad æternitatẽ mundi principia duo, actiuum vnum, vt marem; & paſſiuum alterum, fœminam. Ita enim amborum ſexuum rudimenta primùm in cælis apparent, dum inter Zodiaci ſigna, inter erraticas ſtellas, inter quadrantes orbium ſingulorum, maſculina quędam, fæmella reliqua cenſeantur. etſi ego vſu id obſeruarim, à luce potiſſimum vim eſſe innati calidi in rebus omnibus; verùm à motu ſexuum differentiam: ſic vt planè directi & concitatiores circa conceptum, vel aſcendentes in orbibus illis eccentricis atque epicyclis, ad maſculorũ generationem maximè conferant; præſertim ſi ipſa materies vtriuſque ſeminis correſpondeat: fœmellæ autem conformationes à cauſſis contrarijs adiuuentur. vt ſit plęriſque temporibus viſum in regione quapiam naſci ſubinde continuè mares, ſubinde fœminas. Habes & ſexus imaginem in elementis 4. & eorundem qualitatibus primis, ſecundis & tertijs. Calor enim & frigus ſunt qualitates maſculinæ, humor & ſiccitas fœmininæ Confer te ad plantas atque metalla: eſt vel in ſpeciebus ſingulis mas & fœmina, vt in Abſinthio, Abrotano, Dactylo, Myrto, præſertim in illis generibus Orcheon ſiue Teſticulorum (ſi Satyria ſimul annumeres) quorum ego induſtria magna voluptatis ergo me repe-

In omni re naturali perfecta duo principia, maſculinũ ſiue actiuũ vnum, & paſſiuum alterum ſeu fœmina.

riſſe

risse scio diuersas species floris figura & folijs oppidò differentes, tum mares tum fœminas vsq; ad species 36. aut plus eo, infinitas si differentias colorum atque accidentarias cæteras quis exquirat. Quòd autem ad communem omnibus in generatione formam attinet: nascuntur quælibet ex duplici semine, peculiari quodam & masculo, quod ab eiusdem generis planta deciditur, & communiore altero terris indito, licet vel in hac sint plantis quibusque propria, quorum gratia insęuit natura radicibus sensum, vt genuinum ab alieno promptè dignoscerent: Vnde & plures inutiles herbæ vel sponte sua ex hisce infusis seminibus pullulant. Suntque alijs stirpibus, lapidibus, rebus metallicis regiones aliæ domesticæ magis, aliæ exoticæ & peregrinæ. *Duplex semen.*

Hinc poëta Georg. I.

Hic segetes, illic veniunt felicius vuæ,
Arborei fœtus alibi atque iniussa virescunt
Gramina. nónne vides croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur? &c.

& paulo post:

Continuo has leges, æternaque fœdera certis
Imposuit natura locis, quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem,
Vnde homines nati durum genus.

Ita demum & in hominibus semen duplex fœmellum & masculum, quorum istud agentis (teste Hipp.) illud passiui principij obtinet rationem, etsi plærique vlteriore sectione semen vtrumque subdiuidát; ac tum in mare tum fœmina & masculinum & fœmininum semen esse contendant, quod mihi à ratione penitus visum est alienum. Nam differentiæ sexus in generatione illa potissimùm caussa est, quod nunc ab vno principio plus, nunc ab altero in molem conceptam fluxerit, & si parentum similitudo accidentaria, vt in vultu & aliarum partium conformatione vel ab imaginatione concipientis, vel ali a quauis occasione mutetur. *Similitudo prolium vnde.*

Sed præter hæc semina duo particulatim in vnamquamque speciem concurrentia, concipere nobis oportet & seminarium tertium, quæ nihil sit aliud quàm forma specifica intra communioris ideæ ambitum comprehensa. Etenim ex multis particularibus formis in mundo intelligibili forma quædam conflata est vnica, qualem vel omnicorporem, vel pantomorpham visus est appellasse Mercurius, dum ex specificis pluribus paulatim in vnam genericam subalternam, & hinc in generalissimam referuntur. Itaque gignendarum rerum species vel ideæ, quandiu in illo communi senimario delitescũt, reuera sunt vnum quid distinctæ solum secundum potẽtiam siue respectum ad spiritum, qualitatem, corpus atque materiem informandam. Eiusdem quoq; communis formæ in vniuerso cõmunis est spiritus, cõmunis qualitas atq; subiectũ, mundus sensibilis scilicet mundo huic minori vndiq; circumfusus: quemadmodum passim totius ratio assistit partibus singulis, idea communis speciebus *Præter semina duo commune seminarium siue exẽplaris ratio.*

inferioribus, vti Sol ſuo calore & lucis viuifico radio plantarum ſeminibus & terræ ſimul aſſiſtit, ea quæ ſunt poteſtate in actum prouocans, quæque imperfecta perficiens & elaborans. Ita enim duobus ſeminibus eiuſdem ſpeciei ad generationem hominis vel alterius animalis ſe mutuo complectentibus accedit illa mox omniformis anima, ſeu ſit ipſius mundi, ſiue in mente diuina, cui radius ſimplex, verùm multiplices ſpecies nondum actu, ſed ſola duntaxat poteſtate inuicem differentes, donec & particularium ſeminum ſpiritus cum vniuerſi ſpiritu copuletur: quod non fit prius, quam illi ſubiectam ſibi materiem, ſeu ſeminis maſſam per qualitates congruas in eam aptitudinem redigant, vt influentis ſpecificæ formæ dignum ſit receptaculum. quod vti commodius aſſequaris, illud imprimis cogita, quod in vtroque ſemine triplex natura contineatur, primò ſubſtantia planè corporea ex mundi elementis oriunda, ſed ex paterno, maternoque ſanguine velut principijs proximioribus. Hanc ſuprà conſiſtit qualitas ſiue ſyndromi accidentaria ex accidentibus multis præſertim proprijs, & neceſſarijs in vnius potentiæ indiuiduam rationem temperata, quæ nobis licet externa dicatur, alijs tamen vel abditis vel minimè ſuccurrentibus, plerunque ad iudicandum ſpeciem profertur eſſentialis differentiæ loco. Supra qualitatem conſtituo Spiritum, qui meo iudicio, & ſecundum mentem Hipp. lib. De dieta de carnibus, à verè innato calido minimè differt, vti nec ille communis ſpiritus mundi ab elemento ſtellarum, quod multi in ore ſæpius habent, intelligunt ſanè perpauci. Hic ille eſt Spiritus aduentantis formæ, vel animæ primarium inſtrumentum: connectit formam corporibus, vti alligatur ijſdem ſpiritus intercedente vehiculo qualitatis. Ille eſt idem ſpiritus quem cenſet Hippocrates cuncta perficere, nectere, videre & intelligere. alioqui enim neceſſe fuerat ex animabus animam naſci quadam multiplicationis inepta ſpecie, ac ſtatim in rudi conceptu habitaret forma perfecta, foretque vel animatum ſemen. abſit, abſit, ſic enim animarum nimis & ganeones & ſcorta prodigerent. Verùm in ſemine cum qualitate (vt dixi) deciditur ab vtroque parente ſpiritus, qui quoniam in eo loco ſunt elaborati, cui à corde arteriæ, à cerebro nerui, & ab hepate venæ plurimæ inſeruntur; idcircò diuerſis humorum atque ſpirituum generibus tribus, velut in maſſam vnicam confluentibus, formatur & corpus vnicum, & vnus gubernator ſpiritus; in quo tamen ideæ permanent illarum partium omnium, figurarum, qualitatum, vnde originem traxit. Nec ceſſat penes illarum occultos impetus & efficaces maximè, poſtquam ſubiecto idoneo proportione media copulatur, diſponere ſingula, vel ab initio in qualitate atque materia, vt formæ ſpecificę (cuius rationem ſemper obſeruat omnemq; neceſſitudinem ad facultates & actiones) hoſpitium commodum, vel ſubſterniculum fiat: quin, mea quidem ſententia, dum toti totus incumbit, toti totus permiſcetur, neceſſe eſt omnium partium cordis, hepatis, cerebri, carnis, neruorum, oſſium, &c. conformationem ſimul incipiat; verùm propter materiæ inæquabilitatem, propterque maioris perfectionis neceſſitatem, non

In vnoquoque ſemine triplex natura.
Subſtantia corporea.
Qualitas.
Spiritus.
Spiritus energia.
Generationis forma.

æquè

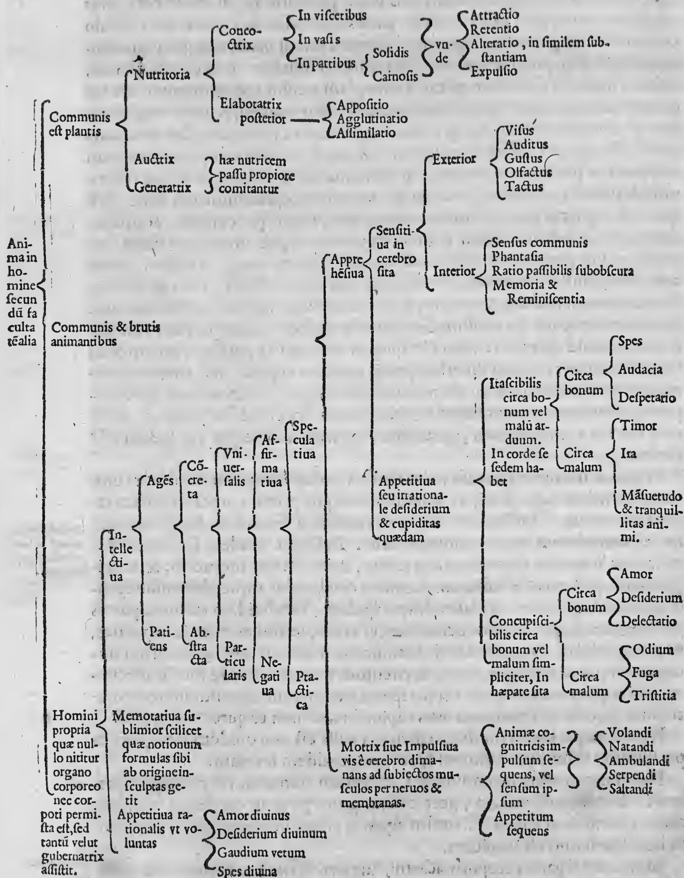
æquè celeriter cunctas abſoluat. prius enim perficitur hępar quàm cor; prius cor quàm cerebrum; prius carnoſæ partes quàm ſolidæ. quæ tamen opinio Galeni ſententiæ minimè conuenit. Itaque cum ſit penes tempus perfectionis ordo,& quo quidque nobilius, eò tardiùs abſoluatur: non erit abſurdum, infundi hominis Embrioni primo vitam plantæ velut communiorem ideam quampiam,paulatim vlterius cōtendente ſpiritus energia; & vitam vegetatricem in animalis ideam ſtringi, donec poſtremo in humanam ſpeciem coarctetur. Nam ille infuſus vtriq; ſemini ſpiritus,& exquiſita mixtione in vnum temperatus paulatim ſe iungit cum aſſiſtente foris ſibique contiguo ſpiritu mundi,dum ex perfectione maiori & qualitates cognatæ inuicem fiant; quæ quidem cognatio cum ſit communior primo, magiſque confuſa, confuſiorem quoque ſed ſibi tamen affinem ex pantomorpho imaginem trahit; ac tandem, vbi perfectio qualitatis ad certam ſpeciem magis acceſſerit, mox tota ſpecies influit ex mundo intelligibili iam actu diſtincta, cum illi ſpiritui ſpiritus mundi maioris,& qualitas qualitati καθ' ὅλων fuerint complicata. nec tamen ex temporis illa viciſſitudine diuerſas animas in idem influere compoſitum naturale dicemus. nam ille ſpiritus qui cuncta perficit, eadem & in vnitate continet, ac non diuerſas ſpecies inuicem copulat; ſed tantum communioris vel minus communis nomine differentes, donec ad eam ſpecialiſſimam ſpeciem perduxit ſingula, cuius ideam ſibi propoſuit ab initio, dum tota fabrica vnius corporis, qualitatis, ſpiritus, animæque vel ſpeciei eſſe dicatur.

Nil adeo mirum eſt virtute vnius ſpiritus incluſi ſeminibus ita abſolui omnem ſpecificam rationem, vt & ſenſibile corpus prioris corporis figuram referat vniuerſam. Diuiſum eſt autem id vniuerſim ſecundum longitudinem; rurſus latitudinem atque profunditatem. In longit. quidem ſpectamus potiſſimum ventrem ſupremum ſeu caput; medium ſeu thoracem, & metaphrenum; poſtremò & infimum quendam ceu lumbis atque abdomine comprehenſam regionem. Si latitudinem ſpectes, ſubdiuidam rurſus in partes principes cor,hępar,cerebrũ deferentes,vt venas,neruos,arterias,& copulatas, vt partes ſolidas, atq; carnoſas: ſi altitudinem,diducam ſingula denuo ad minutum vſque in centrum,aream & circumferentiam. Vnde & morbi affectioneſque triplices ex motuum triplici ſpecie,tres quoque oppoſitæ morbis curationum ſpecies,quæ tanquam artis capita fortaſſè non turpiter referantur. *Hominis diuiſio vniuerſi in longit. latit. & profunditatem.*

Homo itaque totius methodi efficiens cauſſa eſt,non quidem totus,verùm potiſſimùm ſecundum animam & corpori præſidem formam.

Nec anima rurſus ſecundùm ſe tota, verum duntaxat ſui principem partem in cerebro collocatam, licet eadem princeps & in corde, & partibus cæteris deeſſe non videatur: verùm agamus primo de anima tota,ſicutde toto homine ſermo eſt abſolutus.

Animam Organici corporis actum, ſiue ἐντελέχειαν pro ſequentium intellectu ita diuiſimus. *Animæ diſtributio.*

Anima in homine secundũ facultatẽ alia
Communis est plantis
Nutritoria
Concoctrix
In viſcetibus
In vaſis
In partibus
Solidis
Carnoſis
vnde
Attractio
Retentio
Alteratio, in ſimilem ſubſtantiam
Expulſio
Elaboratrix poſterior
Appoſitio
Agglutinatio
Aſſimilatio
Auctrix
Generatrix
hæ nutricem paſſu propiore comitantur
Communis & brutis animantibus
Appreheſiua
Senſitiua in cerebro ſita
Exterior
Viſus
Auditus
Guſtus
Olfactus
Tactus
Interior
Senſus communis
Phantaſia
Ratio paſſibilis ſubobſcura
Memoria & Reminiſcentia
Appetitiua ſeu irrationale deſiderium & cupiditas quædam
Iraſcibilis circa bonum vel malũ arduum. In corde ſe ſedem habet
Circa bonum
Spes
Audacia
Deſperatio
Circa malum
Timor
Ira
Mãſuetudo & tranquillitas animi.
Concupiſcibilis circa bonum vel malum ſimpliciter, In hæpate ſita
Circa bonum
Amor
Deſiderium
Delectatio
Circa malum
Odium
Fuga
Triſtitia
Mottrix ſiue Impulſiua vis è cerebro dimanans ad ſubiectos muſculos per neruos & membranas.
Animæ cognitricis impulſum ſequens, vel ſenſum ipſum
Appetitum ſequens
Volandi
Natandi
Ambulandi
Serpendi
Saltandi
Homini propria quæ nullo nititur organo corporeo nec corpori permiſta eſt, ſed tantũ velut gubernatrix aſſiſtit.
Intellectiua
Agẽs
Patiens
Cõcreta
Abſtracta
Vniuerſalis
Particularis
Affirmatiua
Negatiua
Speculatiua
Practica
Memoratiua ſublimior ſcilicet quæ notionum formulas ſibi ab origine inſculptas gerit
Appetitiua rationalis vt voluntas
Amor diuinus
Deſiderium diuinum
Gaudium verum
Spes diuina

Oportet nos autem & animæ & animi ipsius rationem ante omnia contemplari, eo quod hæc ipsa non tantum discursus varios & discursionum circulos præstent atque efficiant, verùm & circulorum, ordinum, viarum, ac terminorum omnium Idæam Archetypam in sese complectantur, ijsdemque rursus velut pro fine, pro materie siue subiecto vltimo substernantur; vnde respectu discursionis Cyclognomicæ & caussæ efficientis rationem obtinent & formæ, quodammodo verò & finis atque materiæ. Ab ipsa etenim humana mente velut immenso quodam Oceano tot fluminum recti atqui obliqui cursus oriuntur, in eundem conuersi denuò reflectuntur, ac postremo per animum velut exemplar omnis doctrinæ ac disciplinæ ordo formatur, in animo natus ibidem & rationem stabilem & sedem fouet sempiternam. Etenim Rationalis anima, teste Plotino, à summo bono procreatur per intellectũ medium, vnde ab vtroque sibi desumens aliquid, per ipsum bonũ vnitatis particeps facta est, per mentem verò primã & ordinis & pulchritudinis, quæ in notionum atque idearum omnium optima dispositione consistit. Rursus cum in mente opifice hanc potissimum trinitatem Platonici animaduertant, vnitatem, pulchritudinem, ac potestatem, quamuis in deo omnes omnium rerũ species sint maximè vnitæ, simplices ac secundũ formalem rationem connexæ; Deum tamen non tam ex rei conceptæ quàm concipientis natura nunc sub entis primi, nunc sub vnius, nunc sub boni summi magis ratione considerant; Naturæ vnionis essentiam magis annectunt; Boni pulchritudinem; Veri potestatem & robur. Itaque in rebus vniuersi ex hisce tribus principiis sacræ ternionis flumen quoddam continuum ducunt, vti monstratum est supra.

Cur de anima accuratius disputandum pro inuenienda Methodi ratione.

Trinitatis progressus.

Accedit huic sententiæ Proclus, etsi diuinis nominibus paulo inter se aliter comparatis, Cùm tres sint (inquit) in diis intelligibilibus occultisque rationes, & prima quidem obsignata sit bono, ipsum videlicet bonum ex se intelligens, vbi (sicut sacra eloquia tradũt) paterna primum est vnitas, secunda autẽ per sapiens designetur, vbi prima viget intelligentia, tertia per pulchrũ definiatur, vbi intelligibilium est pulcherrimum. Secundum tres has intelligibiles caussas, tres quoque virtutes in vnitate conueniunt, atque per vniuersum defluũt, Fides scilicet, Veritas, Amor. Fides quidẽ omnia firmat in bono, Veritas autem omnem in entibus cognitionem explicat, Amor denique conuertit omnia congregatque in pulchri ipsius naturam. Subiungit statim: Eiusmodi sanè trinitas hinc per omnes deorum progreditur classes, omnibusque ad ipsum intelligibile irradiat vnionem: sed diuersimodè pro ordinis cuiusque suscipientis ratione diuersa. Nec est quod istam varietatem in collocandis diuinis nominibus admiremur, cùm cũcta per modũ vnius sint semper in vno Deo, nostra tantum caduca cogitatione distincta. Sed rectiùs hæc Petrus Lombardus ex authoritate Ecclesiæ, cui nos assentimur.

Tria formarum genera.

Ex eodem fonte diuinus ille Plotinus in vniuerso tria deducit formarum

genera; prima quidem infimarum & naturalium, quales in mixtis atque elementis apparent; alia verò mediarum & rationalium, quales in hominum genere contemplamur; postremò diuinarum & suprà naturam existentium, vt sunt diuinus intellectus, mundi opifex, rerumque ideæ, id est, diuinæ intelligentiæ actus primi & rerum exemplaria. Harum formarum illæ, quas naturales diximus, materiæ insunt simul & adsunt iugiter; superiores verò & diuinæ ipsi nec inesse videntur, nec adesse iuxta naturæ cognationem; mediæ verò medio sese ergaillam modò gerere statuantur; nam materiæ nō insunt quidem, sed propensione quadam assistentes eandem fouent, formant, atque viuificant, atque hinc pariunt humanum animal medium inter mentes angelicas & brutorum animas, totius verò vniuersi, teste Mercurio, nodum & vinculum.

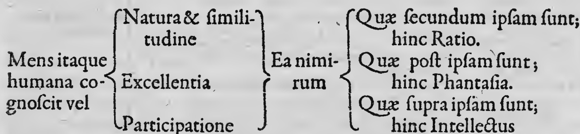
Tres virtutes animorum. In hoc eodem animali ab eadem ternione Pythagorica tres præcipuè animorum virtutes colliguntur. 1. Cogitatio, ratio, consilium; homini quodammodo propria. 2. Intelligentia, sapientia, mens actiua; homini cum angelo cōmunis. 3. Coniectura, phantasia, pænes quas vix à brutis, præterquam accidentali modò, dirimitur. Vnde & tres homines alicubi in singulis recensebat, Idealem, Rationalem, & Sensualem, in vnius humani animalis speciem adunitos.

Distributionis ratio in anima rationali. Verùm vt animorum omnem animarumque partitionem in pauca capita, inque vnam tabellam contrahamus, in qua velut speculo naturam totius atq; actiones singulas accuratius contemplemur: Animam sanè imprimis simplicem homini datam atque impartibilem dico, iuxta similitudinis rationem, quam ab opifice, cuius germen existit, primum est assecuta. Propter itaque partiri nostrum nihil penitus huic dignitati derogatur; etsi enim insectilis est tum anima, tum animus ipse secundum substantiam, diuiditur tamen à ratione nostra iuxta facultatum spirituum atque actionum numerum, quas in nobis oppidò differentes secundum partium corporis atque organorum diuersitatem potis est exercere; quemadmodum in simplicibus medicamētis, quorum plurima licet duabus tribusúe qualitatibus prædita, sic tamen easdem in vnitate continent, vt nulla ipsarum alteri officiat, sic tamen suo tempore & loco singula suas exerceant vires, ac si in eodem subiecto naturæ contrariæ simul existant, ac prorsus separatæ; cùm tamen in formæ vnius characterismum potiùs coalitæ videantur. *Simile.* Idem ex Solis radio pulchrè intelliges, qui ex ipso lucido corpore lumen in orbem subiectum deferens, natura quidē vniformis & simplex apparet, per vitreas verò fenestras variè coloratas, hinc inde transmissus, diuersi coloris speciem induit peregrinam, vnde & animalis spiritus, teste clarissimo philosopho Actuario, in cerebro naturæ simplicis atque vniformis generatur; qui postea ad sensuum singulorum organa dimissus instar solaris radij momento in plures sese transformat species, secundum partis subiectæ indolem, quarum adminiculo commodum fiat ac prorsus analogum diuersi tum sensus tum actionis animalis instrumentum.

Anima

Anima itaque cùm ſit ſimplex ſecundum eſſe, ratione tamen eſt diuiſibilis, ac primum quidem vita illius, teſte Plotino, duplex exiſtit: Prior ſanè & *Vita animæ duplex.* ignobilior, per quam fato quodammodo ſubiecti ſumus, eſt forma corporis 1 corporibus affixa in alio ſubſiſtens ſcilicet, & eius velut pars exiſtens: Hanc diuiſimus in ſenſitiuam, appetitiuam, & motiuam. Poſterior & multo priore ſublimior, quæque & tempore, iuxta Mercurium, & fatis antiquior nos cum velimus à fato liberat, forma eſt humani animalis à corpore libera, præſes alterius vitæ in ſe ipſa ſemper permanens. Ea corpori velut gubernatrix aſſiſtit quidem, corporeis tamen particulis minimè permiſcetur. Interim per amorẽ atque affectionem ad ſenſus quandoque aut ſimulachra delabitur, ſubinde in ſe conuertitur, ſæpe & ad mentem ſuperiorem alas explicans, ad ideam idearum vſque conſcendit.

Hæc igitur poſterior vita pars noſtri immortalis dignior, & veluti vitæ 2 prioris exemplar iuxta artificis normam exactæ quoque trinitatis imaginem ſeruat, Intellectu ſcilicet, Ratione, ac Phantaſia; quæ quidem poteſtates tres duobus rurſus extremis continentur, Deo nimirum ſupra omnem intellectum atque naturam; Senſu atque ſenſibili re, ſub animæ humanæ poteſtate; Naturæ autem affinitate (iuxta Actuarium) ſenſibilium iuxta & intelligibilium vnumquodque cognoſcimus; quo quidem argumento vel ſolo animorum immortalitatem ſatis demonſtrabat.

Mens quidem ſuperior anima noſtra excurſu ad ſimilia gaudens, ſpecies ac *Mens ſuperior anima.* notiones primum intelligibiles concipit, ſenſui è directo oppoſita, radium tamen dimittit in facultates ordine inferiores.

Intellectus verò menti dignitate proximus à mente ſuperiore hanc idea- *Intellectus agẽs.* rum lucem accipiens, in facultates quæ deinceps ſunt ſpectacula traducit quantitatis atque coloris expertia.

Hæc deinde excipiens rationis facultas ambigua inter extremas (quippe *Intellectus paſſibilis.* quæ ſpectris inſtabilibus notiones ſtabiles iungat) imaginationi velut per manus tradit.

Ea demum paſſioni obnoxia magnitudinem iungit, & qualitatem, figuras, *Imaginatio.* ſitus, colores, habitus, tempus, & locum; eſtque eadem ipſa animalibus brutis velut œconomiæ totius apex & regula.

Conuerſim rurſus à ſenſibus ſumpto initio, vis animi phantaſtica ſenſi- *Senſus.*

bilium

biliũ rerũ simulachris agitata alarũ quasi suarũ explicatu sese in sublime tollit, cui mens suprema opposita per diametrum radium diuinæ lucis immittit, quorum concursus excipiẽs ratio quę pro natura sua poteſt ad quæcunq; velit annuere, diuersis tamẽ inter se afflatibus immutata cũcta diuidit atq; cõponit.

Generalem hanc animi partium rationem officiorumque differentias ex subiecta tabula melius assequeris.

* Status SOLI comparabilis Supra animam.

¶ 1. DEVS.
Summum bonum extremorum alterum.
Cognoscit per essentiam suam.
Respectum habet — Dũtaxat ad seipsum, iuxta Platonicos.

¶ 2. INTELLECTVS PRIMVS.

Hæc tamen omnia potius iuxta veterum Philosophorum & Zoroastri doctrinã, quàm Christianorum intelligenda memineris.

Communis & iuxta Merc. Dei filius, Mens, Opifex, Expressum boni verbũ formas tãrum in seipso respicit tanquam vniuersi totius exemplari perfectissimo, vnde & mundus intelligibilis, Mundus idearum, prima vita atque essentia nominatur.

Respectum tamen obtinet
1. Ad Deum atque vnitatem, à qua formatur.
2. Ad seipsũ prout existit in se, atq; in multitudinẽ idearum delabitur.

* Status lumini comparabilis.

¶ 3.
ANIMA RATIOnalis seu humanus animus, ea formas & intra se & extra se respicit, hęret menti vt inde subsistat, alatur cognitione & perficiatur; hęret corpori vt ipsum regat: vitam præbeat atque perficiat.
Huius igitur gradus & partes sunt

INTELLECTVS secundus, Agens, Apex animæ Rationalis, rationis pater, cuius beneficio formulas obtinemus ab intellectu communi.
Cognoscit per ideas notiones seu qualitates infusas atque congenitas, versaturque circa subiecta vniuersalia abstracta à materie, immutabilia & æterna, ipse immobilis, non vtitur instrumento corporeo, descendit tamen aliquando per amorẽ, idque secundum radium potius quam essentiam suam; huic & memoria stabilis astat.

INTELLECTVS patiens inferior aliis passiuus siue possibilis vel ratio cuius beneficio extrema distinguuntur & componuntur varie, media inter diuina & naturam.
Cognoscit etiam per qualitates infusas sed mobiles, versatur circa intelligibilia sed quatenus materiem redolent ac phantasmatibus complicatur circa mobilia modo immobilis, modo circa immobilia mobilis, Motu gaudet magis circulari, habetque adiunctam memoriam instabilem.

PHANTASIA siue Imaginatio.
Cognoscit per qualitates peregrinas motu pene recto deorsum primo, inde sursum, versaturque circa obiecta mobilia mobilis: circa particularia, concreta materiei & mutabilia prorsus mutabili motu, astat huic sensus communis.

* Status calori Solis comparabilis.

Respectus obtinet ad
1. Ad intellectum per quem patri copulatur & in deum transit.
2. Ad seipsũ prout existit in se.
3. Ad naturam animalem prout ex vniuersalium ratione ad particularium imaginationem descendit.

Animæ subdita.
Sensus
Res naturales & sensibiles
Materia.

¶ 4. SENSVS vnde animalis vita, vis vitalis atque passibilis.
Vix aliter formas quam extra se respicit nisi sub obscura ratione & per vmbrã potius, habetque sub se res omnes in natura visu, auditu, & cæteris sensibus perceptibiles.

Vnde respectum habet animalis vita.
1. Ad animam, prout illius imago est, & ab illa dependet.
2. Ad seipsum prout in se aliquid est, & in sen suũ multitudinẽ deriuatur.
3. Ad naturam inferiorẽ, prout huic pręest & passionibus subiecta est.
4. Ad materiẽ.

De intellectu particulatim *eiusque potentia.*

CAPVT IIII.

Hactenus & animi totius rationem & partium singularum sermonẽ cõmuniorem instituimus, ex quo nõ adeò difficile fuerit particulatim singulas ac multò quàm dudum penitiùs intueri; neque id à methodo nostra omnino alienum puto, cùm ea quæ discuntur apprehendantur per modum atque naturam illius quod apprehendit. quare si nec animam neque animæ partes accuratè perspexeris, profectò neque apprehensionis viam modumúe vllo pacto consequens.

Quod itaque ad Intellectum proprius spectat, vocant hunc actum circa immobilia immobilem atque immutabilem. Diuiditur autem in Communem & cuique Proprium. Proprius rursum in Agentem & Passiuum: voluntque sic adesse intellectum actiuum passiuo siue possibili, vti oculis simul & coloribus ad visionem lucis externæ radius. Est enim & oculis quidam splẽdor innatus, qualis potissimùm animantium quadrupedum generi circa amphibiistroidem tunicam & ingressum nerui optici, in ipsa vuea tunica illustris apparet, vbi sanè omnium colorum penè vel ad sensum apparent temperatæ inuicem atque commistæ seminales rationes. Ex hac congerie animalis spiritus immutatus proprium fit visionis instrumentum: mouetur autem à colorum externis simulachris; verùm aduenieris extrinsecus lumen solis tum ipsos colores obiecti corporis ad oculum defert atque illustrat, tum colorum seminales species ex aduerso in oculi substantia sepultas excitat, in occursum rapit, in actum denique ex potentia prouocat, vnde per mutuum angulorum occursum visio ipsa perficitur. Compara nunc colores cum simulachris sensibilibus cæteris, cum ipsis etiam Phantasiæ imaginibus; oculum verò nostrum cum anima, humorem crystallinum cum parte rationali; ingenitã verò illam colorum seminalem speciem cum intellectu agẽte, & notionum fæcũdo gremio. Itaque lumen illud externi solis intellectui communi optimè est comparabile, qui à patre luminum descendit, qui quidem parens, vel Psalmista teste, soli se comparat, in sole ponens tabernaculum suum. Sicut verò sese pater ad intellectum filium habet: ita & hic ad intellectum agentem proprium; propriùs demum agens ad passibilem naturæ totius medium, atque vniuersi opificij finem.

Intellectus quid sit.

Simile in oculis humanis.

Vtque omnium intellectuum videas colligantiam mutuam, scito imprimis Esse ipsum atque ipsum Vnum quod ex superfluenti bonitate extra se in alia quoque naturarum genera fluxit, paulatim delapsum velut per gradus à perfectissimis naturis per imperfectiores ad imperfectissimas defluxisse, & demum desinere in materiem primam, quæ prope nihil esse videtur. Hinc in Deo primum colligimus esse quoddam absolutum, verum, & supereminẽs; in intellectu esse intelligibile, in anima esse naturale. In primo igitur Ente

Omniũ intellectuum colligantia mutua.

ſpecies rerum per modum maxime vnius collocarunt. In ſecundo ſiue intellectu per modum idæarum plurium in mundo quodam exemplari atque intelligibili primo. Quantò deinceps inferiorem ordinem mundi res obtinẽt, tanto magis & ab ipſo Eſſe intellectuque primo deficiunt,& ab vno delapſę in multitudinem,modum quoque ſuæ cognitionis magis mutabilem & partitioni obnoxium trahunt. Proinde Max. Tyrius Philoſophus mentem diuinam rectiſſime Soli comparat, cuius poteſtas eſt vno ſimul intuitu cæli & terrarum opera omnia latè inſpicere: humanam verò,inquit, more viatorum non niſi mora longiſſima ac diuerſis temporibus vniuerſi regiones peragrare. Ac prior illa eſt quã Plato mundi parentem atque opificem vocat, ſed neque nomen enuntiat quod minimè nouit, neque colorem prodit quem minimè vidit, nec denique magnitudinem exhibuit quam nunquam attigerit; tota autem & integra non niſi vacuæ atque in ſe contractæ illabitur menti,quæ tum demum ſeſe illam videre perſpicit,atque in actum ſuum reflectitur,cùm adeò recta & valida eſt,vt aciem ſuam ſynceriſſimam illam in lucem poſſit intendere,cuius aſpectus neque caliget vnquam, neque grauata compedibus virtus nimium ad terrena reuellatur, quin potiùs iuxta conſilium Tyrij aures aduerſus ſenſibilia protinus obſtruat, ſeque ipſam duntaxat veriſſimæ rationis influxui & diuini amoris gubernationi commendet.

Comparatio intellectus cũ Sole.

Intelligentiũ rerum claſſes 3.

Sunt igitur claſſes intelligentium rerum præcipuæ tres, Deus, Angelus, Anima. Deus nihil ſuſcipiendo intelligit, ſed per comprehenſionis modum omnium in ſe ipſo ſcilicet facultatem ſuam communiſſimam diſtribuit inferiora ſingula. Medius Angelorum ordo capit idæas vniuerſales à ſuperiore Bono, ac diſtribuit inferioribus atque per Dei lumen rerum omnium effectiuum earundem rerum ſpecies haurit atque intelligit. Animæ Rationales capiunt rerum ſpecies, in animas inferiores non diſtribuunt.

Quatuor in intellectus dimanatione ſpectanda.

Hæc igitur tibi potiſſimum quatuor ante oculos ſtatue. 1. Lucis diuinæ radium à mente ſuperna diffuſum. 2. Species ſiue idęas rerumque creandarum rationes in ipſo radio exiſtentes. 3. Mentes quæ radium hunc in continuum dimanantem accipiant. 4. ac poſtremò iſtius iam radij formulis fæcundarum mentium vires atque actiones. Primum etenim, vt præclarè Marſilius Ficinus demõſtrat lib. de immortalitate animorum, ille diuinus radius prout in ſimpliciſſima Dei vnitate conſiſtit,ſimplex eſt prorſus atque vniformis;idcirco & idęã vnicã offert diuino oculo, ſed illã interim per multos Eſſendi modos rebus gignendis communicabilem. Quo autem longiùs idem à diuina vnitate recedit,formam magis multiplicem induit, vti linea à centro producta in ipſo eſt indiuidua,recedens autem longiùs in portiones plures extenditur. Simpliciùs itaque radium capiunt mentes ſuperiores, reliquæ verò quo magis declinant, eo & multipliciùs. Fit tamen, vt per illas ipſas idęas pauciores non pauciora videant animi ſublimiores quàm per plures idęas atque diſperſas reliqui tenentes inferiorem gradum. Quemadmodum

ſane

ſanè peritus medicus futuras morbi mutationes vno dexterius ſigno eoque communiore faciliùs percipit, quàm inexercitatus alter aut imperitior, etiam pluribus ſignis hinc inde collectis ac minimè in vniuerſalem vnitatem confluentibus.

Intellectus ſuperni actio in inferiorē atque poſſibilem.

Intellectus externus ſecundum Ariſtotelem agit in poſſibilem ſpeciem intelligibilem procreando, in phantaſiam verò influxu partim, partim verò abſtractione: Influxu quidem, penes quem inferiora excellentiore modo continentur in ſuperioribus; Abſtractione, dum ſpecies Phantaſiæ ex potentia in actum prolicit, non aliter quàm ſi quiſpiam cui ſint eneruatæ vires non niſi alterius robuſtioris adminiculo nauim trahere poteſt, ille ſuccenturiatus operi, atque vt agens præcipuum ad hoc obeundum munus accedens, formam de actiua potentia imperfecti agentis educit, promouet, atque confirmat.

Ad intelligendū actum quæ requirantur.

Ad ipſum igitur intelligendi actum hæc velut vlteriores cauſſas atq; principia requiri cogita, Deum ſcilicet primò & mentem primam velut communes efficientes cauſſas: innatam verò notionem ac formulam tanquam agens proprium atque ſecundum: tertiò, ex ſenſibus elicita ſimulachra velut incitaméta ac reminiſcentię cauſſas effectrices: quartò, humanos animos finis rationem continentes, ſubiectique & materiæ locum.

Intellectionis modus.

Quòd verò ad intellectionis modum attinet ipſis humanis mentibus abditiſſimum, ſtatuit illum Plotinus verſari ſemper circa diuina modo quodam indiuiſibili. Mihi tamen ſecundum receſſum ab intellectu primo ac propter affectionem ad potentias inferiores nonnihil quoque à ſummi Boni ſtabilitate deſciſcere & mutabilitatis vmbram induiſſe videtur; in qua nihilominus ſupra facultates animæ cæteras naturæ vnius ac ſtabilis imago pulcherrima ſemper eluceſcat, quare & tres illius agentis intellectus particulares aliæ velut ſpecies à pleriſque recenſentur, Influere nimirum, Abſtrahere, atq; Intelligibilem ſpeciem procreare. Hæc autem ſingula velut in momento pręſtat ac celeritate tanta in pleriſque, vt ſuam et inter diſcurrédum veſtigia concitatus animus ægrè aut obſeruare aut perſequi poſſit, multò faciliùs ſurſum deorſum in orbem agitetur, quàm qua via inſtiterit animaduertat. Vnde & Intellectum velut lumen Plotinus appellat mira dexteritate perpetuò in ſe reflexum. Etſi verò hic actus illius inconcuſſus quodammodo atque perpetuus ſit; ſit tamen, vt ipſi non percipiamus: quamdiu etenim principale agens vim ſuam vſque ad ſenſus limites non traducit, nondum per totam animam actio iſtiuſmodi propagatur; quare necdum agnoſcimus, quippe qui vnà cum ſentiendi virtute ſumus, & perpetuò (niſi vi contenderimus ponere hæc ſimulachra ſenſibilia) per eadem ipſa à vita ſuperiore diſtrahimur, atque in vmbra potiùs cognitionis quàm veritatis luce iactati retinemur. Sed vt rem in pauca conferam, vnumquodque animatum quamdiu viuit, tandiu per ſeipſum munus proprium ſubit; verùm tunc demũ id nobis contingit animaduertere, quando facultatum ſit mutua quædam

traductio,ac velut actionum anguli diuersis agentibus prorogati circa mediũ complicantur. Rectè igitur Plotinus, Atqui quamdiu in superna extitimus regione ,in ipsa mentis natura (inquit) quondam fœlices nos bene gessimus, & in vnitatem omnia colligentes meditabamur: intellectus enim tunc erat qui solus intelligebat, anima verò quietem agebat,mentis officio atque actioni ritè concedens. Postquam verò huc delapsi sumus vicissim animo persuasionem inducere exoptamus tanquam exemplar volentes in imagine cõtemplari, etsi interim ratio naturæ ambiguæ ductu paulatim transferat imaginem in intellectum verum,qui sanè idem est atque illa quæ verè intelliguntur vereque sunt & omnium prima.Ex quibus facilè patet, mentem superiorem, quæ in patria quondam sua impartibilis fuit, iuxta Platonicos, nunc rationem subire nonnihil diuisibilem; & quæ quondam fuit cognitio pura, simplex, determinata, nunc factam vmbratilem, confusaneam & determinationis indigam, vel cuiusdam excitamenti potius per sensum & rationem.

Animæ statum ante corpora secundum Platonicos.

Porrò cùm facilè quicquam percipere nihil sit aliud,quam rei naturam attingere, difficulter verò intelligere contra: cùm rursus attingere naturam rei sit ab obiecto moueri;fit sanè vt ab ijs quæ Entis rationem magis minusúe includant,intellectus noster non tam facilè moueatur; quòd hæc quidem à natura motionis actiuæ,illa verò à motionis passiuę indole plurimũ deficiant. Habes in quibus versetur potissimum omnis intellectus nostri labor & difficultas. Verùm de cuiusque facultatis obiectis sermonem subnectemus, si prius in animis humanis eas vires quæ sunt ab intellectu reliquæ, paucis prosecuti simus.

FACVLTATIS RATIONALIS *particularis consideratio.*

CAPVT V.

QVANTO laudis atque decoris interuallo mens rationem superat, tanto & Ratio vim phantasticam,Phantasia verò sensum atq; naturam inferiorem.Etenim (vt verbis Actuarij loquar lib.1.de spiritu animali) sensationum formulas excipiens Imaginatio quasi ab anima rationali suscitata inquirit pertractatque singulas, sed Minerua crassiore. Tantum etiam inest erroris atque vesaniæ huic infernæ animi parti,vt quæ vel ipsi naturæ concessa non sint,sibi vt fingat concedi liberum putet. Ac sanè in errores fędissimos hęc nos cito coniiceret, nisi exploratrix Ratio insanos huiusce impetus obiurgans acriter increpansque tanquam è specula cohiberet. Namque hæc in alium rerum apparatum, in altius sese theatrum conferens spectra inania cum ingenitis notionibus confert,mox & bonos promos & condos imitata,quęcunque

Imaginationis actio ante rationem.

ab illa exegeris, partim ad manum habens, partim vestigans altiùs, sursumque & deorsum versans singula, postquàm inuenerit, elargitur.

Est igitur Ratio seu Cogitatio vera (vt Marsilius doctissimè tradit, comm. in 1. lib. Plot. enneadis 1.) intelligentia quædam latiùs explicata, quæque modò intellectum attingens vniuersales rerum ideas intuetur, modò ad imaginationem deuoluta, perq; ipsam ad ingenium animalis vniuersales characterismos ad particulares vsque deriuat, modò has cum illis variè comparans, quo cõsentiant, quoue dissentiant, discernit & iudicat. Etsi interim non rectè putet Marsilius per discessum ab intellectu ad singularia animum componere, ascẽdentem contra statuat in resolutione versari, nisi (quod plerisque etiam classicis viris in vsu video, qui hæc nomina synthesim, analysim, diæresim turpissimè confundunt) per compositionem diuisionis nomen voles subaudiri, per resolutionem compositionis nomen intelligas diuisioni prorsus oppositam: quanquam qui plura in vnum colligant, non tam resoluere quam componere atque vnire meritò iudicantur. *Ratio quid.*

Verùm licet ex antedictis omnem facultatis rationalis indolem perspiciat facilè quisquis ingenio valet, ne tamen in ipsis principijs iusto vel strictior sermo vel obscurior plerisque videatur, paulo hũc latiùs quàm proposuerim extendemus. Volunt autem Rationis discursum Metaphysici nobis vel maximè proprium ac penè solùm perfectè circularem; nam cùm sit media inter diuina quæ semper manent & quasi consistunt, & naturalia quæ lapsu quodam motuque recto à seipsis digredi solent, vna hæc meritò plenam ac solidam conuersionem adipiscitur inter statum rectùmque motum quodammodo mediam. Idcirco & Plotinus sic rationem quandoque intelligit, vt quamuis natura sit vnica & à cæteris facultatibus extremis actionis iure distincta, triplicem tamen secundum accessum recessumque & circuitum varium appellationem mereatur. Etenim quandiu circa se ipsam voluitur, atque in se reflexa contuetur, proprijssimè rationalis apparet totius conuersionis meta, centrum, atque perfectio: cùm ad intellectualem sese naturam recipit, ipsamet intellectualis efficitur: cùm ad imaginationem, animalis siue phantastica: vt non ineptè illud ex antedictis statui possit, veros discursionum circulos neque in phantasia, neque in intellectu ipso velut subiectis esse collocandos, sed potiùs in ratione media. Nam cum intellectus stabilis sit, actionem non nisi stabilem prodit, qualis ex orbe solis purissimo fluit, dum lucis suæ radium in hæc inferiora transmittit: ille enim licet per lumen atque viuificam qualitatem orbes cælorum perrumpat intermedios, naturamque ætheream transiens per aërem demum atque elementa cætera vsque ad vniuersi centrum permeet, motum tamen alium à cælesti nullum habet, nec propriè ad corruptibilem hanc regionem peruenit, sed contingit tantum secundum radiorum scilicet continuam dimanationem. Imaginatrix potẽtia instabilis quidem, instabilem actionem suscitat, quæ tamen propter ordinis inopiam & cohærẽtiæ (quorum vix vmbram satis assequitur) in solidum circuitum suapte vi pertrahi minimè *Facultatis Rationalis expressio.* *Corolarium.* *Imaginatrix propriè perfectos circulos non potest explere, nisi rationis adminiculo.*

 potest.

potest. Itaque in intellectu sunt quidem omnium circulorum ideæ perfectissimæ & maximè stabiles; sed quia propriè non mouetur, nec ipsus est propriè qui discurrendo circuitum facit, verùm ipsamet ratio iam intellectualis intellectus radio perculsa scilicet, atque ex illo non aliter quàm ex puncto linea nascitur, primam ascensus descensusque semitam ducens, in qua profectò simplex & primum apparet conuersionis totius rudimentum, quale in linea orbiculariter in se reflexa, quam circuli circumferentiam vocant, ex hoc principio ascensus descensusq; & circuitus primi, vti diximus, fiunt in longitudinem solam & iuxta relationem quæ fit æquiuoce ad idem cómune punctum siue principium; eamque conuersionem idcircò Metaphysicam diximus & ab intellectu dependentem, quòd quamuis ratio sit caussa proxima, hanc tamen non à ratione (vt ratio est) perfici videam, sed quatenus à notionum radio ac mente superiore formetur. In Phantasiæ sensu veriùs conuersionum vmbras quasdã & typos rudiusculos quàm solidos circulos possum animaduertere, nõ quidem propter stabilitatem nimiam, vti in intellectu vsuuenerat, sed propter motionis ἀταξίαν: nam quamuis ascendat descendatq;, variè etiam componat ac diuidat; in orbem tamẽ hæc minimè continuũ venit, nisi intercedens ratio spectrorum mobilitatem infusæ desuper mentis stabilitate vinciat ac refrenet. Illa etenim rerum addiscendarum formulas partim ex seipsa possidẽs, partim ex alto hauriẽs, intelligẽtiæ lumen in phantasiam defert, vti Lunæ corpus cæterorum planetarum & siderum radios in orbem hunc elementarem; vnde & phantasiam afficit ratio, & ab eadẽ rursus afficitur iuxta diuersas obiectorum species, quæ per intellectus lumen abstractæ & per rationem sublatæ altiùs expenduntur, donec in orbem reuolutis omnibus, *Concretam exemit labem, purumque reliquit Aethereum sensum, atque aurai simplicis ignem.* Hic autem orbis secundus nondum quoque ad sphæræ aut orbis perfecti essentiam vsq; pertingens instar tantũ superficiei orbicularis appelletur, qualis rotundi Colossi forma (si basim vtrinque exceperis) rudi quodam modo concipi potest. Nascitur quidem ex simulachris velut punctis pluribus à ratione media iuxta similitudinem superficiei in se ipsam reflexæ circumducitur, à radijs autem superioris intellectus ac notionum occursu vndiq; velut lineis quibusdam terminatur. Ideoq; non ineptè à sensu ac phantasmatibus orbem educi alterũ fecimus, vel orbis rudimentum potius superficiei scilicet orbiculari comparabile in lõgitudinem & latitudinẽ exactam prorogatæ, quamuis interim latitudinis ratio ab ipsa propriè imaginatrice facultate dimanet, includẽs longitudinẽ haud aliter quàm superficies lineam, & discursus physicus priorem hunc metaphysicum. Et nos hãc quoq; conuersionẽ Physicam appellauimus cum relatione quadam vniuoca scilicet ac secundũ idem cõmune principiũ; quod quamuis eam potissimum ratio præstet atq; perficiat, nõ tamẽ id ratio possit vt ratio solùm, sed quatenus rursum à spectris sensibilibus primũ sibi agitationis momentũ asciscat, ac deinceps per occursum radiorum ex mente superiore eandem illustret, foueat, atq; cõcludat. Cæterùm proprijssimæ rationis in rationalis animæ tanquam meditullio constitutæ propria quædam virtus est statuenda, qua circa se ipsam

Intellectus stabilis in orbem propriè & per se non mouetur.
Ratio est qua orbes propriè complet.
Orbis inde diagramma in intellectu.

Orbes in phantasia quales.

Proprijssima rationis actio & potestas in qua & orbium ratio perfectissima.

ipſam voluitur, orbem ſibi peculiarem fingens diſcurſu Logico, ad medium quendam idęarum ordinem (qualis nimirũ cum ratione conuertitur,& rationalis diſcurſus ſeminarium appellatur) explorans ſingula hic & ſe velut in ſpeculo cõtuetur, atq; animi totius extrema componit. Nam quæ ſimilitudinem ſeruant (vt inquit Max. Tyrius) inuicem comparat & quaſi omnia connectit, confuſa aut repugnantia diuidit, inordinata in ordinem, diſſonantia in conſonantiam redigit. Sit ergo hæc ſpecies conuerſionis tertia orbem præ ſe ferens lõgè abſolutiſſimum, quodammodo vnum atq; à ſola ratione perfectum: quodammodo rurſus ex pluribus cõpoſitum non tãquam partibus, ſed principijs à quibus dimanarit, vti corpus à puncto naſcitur producto in longitudinem primo, deinde ex lõgitudine paulatim in latitudinem atq; profunditatem. Nam ſicut altitudo corporea ſiue profunditas & lineam & ſuperficiem continet, ita & Ratio quodammodo intellectum, cogitationẽ, ac phantaſiam, partim ſanè à facultatibus extremis; partim à ſeipſa ſuæ motionis auſpicium ſumens, eaſdem rurſus extremas plena conuerſione ligans atque perficiens.

Verùm vt rem alioqui obſcuriſſimam in compendium traham, Mens primum actiua in totius huius theatri faſtigio poſita actu perpetuò lucet, qui tamen potẽtijs inferioribus non ſemper æquè ſit perceptibilis, niſi tum ipſius vicinæ rationis afflatu, tum à ſimulachrorum quadam ſimilitudine prouocatus ideis fœcundum radium vſq; ad inferiora demittat. Huius enim intuitu ratio velut amplius animata in rebus vix bene per ſenſum animaduerſis ordinem deprehẽdit connexumq; mutuum & relationẽ ad vnitatem quandam, ſed rudem atq; vmbratilem, ſub nomine finium ſcilicet, cauſſarũ, principiorum atq; elementorum in quauis actione atq, notitia. Vnde per notiones firmata vis rationalis aſcenſus deſcẽſusq; ſcalam primam velut in longitudinẽ trahẽs claſſes cõſtituit, quibus obiecta poſtmodò ſenſibilia ſiſtat, vt in iſtis adhuc mobilibus & inconnexis dependẽtiæ mutuæ ſeriem deprehẽdat, atque ita per cauſſæ cognitionem veram ſcientiã aſſequatur. Ex aduerſo menti facultas imaginatrix rationi mediæ conceptas per ſenſum & adhuc diſperſas ſpecies ſenſibiles profert, à quibus incitata ratio mox vltro citroq; fluctuat orbi priori tranſuerſim alterum ducens & *κατ' ὀρθόγωνον*, in quo res ante diuulſas ſecundũ idem commune principium ſpectans in naturarũ vnitatem vniuocam trahit, vel vnitam rurſus in plures dirimit, donec vtrinque ſæpius vel extrema contingat, quibus peractis adiungit circulũ tertiũ, vti diximus, ſibi proprium atq; familiarem in notionum atq; imaginum copula conſiſtentẽ, & relatione quę circa idem circa ſeipſam voluitur, ſiue circa idęas potius rationi inſculptas, qua ratio verè talis exiſtit. Ergo res primũ ſimplices ſeſe offerũt intellectui noſtro, Sẽſus multiplices videri facit atq; cõfuſas. Ratio vtrinq; affecta primum claſſes cauſſarum ad finem vnumquemq; dirigit ſecundum ordinis idęam quam à mente ſuſcepit, vbi ſępe & plenam conuerſionẽ perficit, deinde adhibitis ſingularibus per ſenſum receptis in phantaſiam primũ per epilogiſmũ aſcendit, rationale atq; irrationale in vnius ſenſibilis ſpeciẽ colligens. (quam actionẽ plęriq; compoſitionẽ

Orbium præcipuorum triũ in anima vberior explanatio.

Summa præcedentis doctrinæ.

rectè, alij resolutionem nominant, instrumẽtum natura diuisioni oppositum, ipsaque prius multò atque antiquius.) Sensibile verò & insensibile rursus in vnius animati naturam congregat, animatum atque inanime in corporeum, donec ad substantiam recta quadam discursione pertingat, post eadem rationalis vis subinde aspirans in circulum per analogismum ex vniuersali notione procedens substantiam primo corpoream in animatam atque inanimem separat, animatam rursus in sensitiuam atque insensilem, sensitiuam in rationalem & rationis expertem. Postremò hæc eadem virtus sui ipsius imaginem contemplata circa se ipsam vertitur, & res diuersas componens inuicem, aut connexas separans, tertium quendã instrumentorum circulum peragrat cuncta explorans altiùs per difinitiones, diuisiones, ac demõstrationes: atque hic partim ascensus descensusque ordinem subit ex instrumentorum diuersi generis collatione mutua, vt quoties à definitione ad diuisionem, & hinc ad demonstrationem expatiatur; partim eiusdem generis instrumentorum comparatione ad se inuicem facta, vt à definitione communioris ad definitionem minus communis, & è conuerso; partim denique instrumẽtorum ad suas partes atque principia è quibus cõtexuntur, vt definitionis ad genus & differentiam. Hæc de natura rationis, deque agendi modo satis prolixè tradita altiùs tamen quisque infigat velim, si & ea quæ à nobis dicta sunt dudum dicendaque & repetenda insuper probè assequi volet.

Digressio ad imaginatricem facultatem.

Nunc ad Phantasticam vim inter animi facultates infimam veniamus, si primum hic obiter contemplatus fueris, in animantibus brutis animæ totius apicem non vsque adeò sub sola imaginatrice potentia collocandum, quin & rationis passibilis characterem paulò altiùs eminentem obtinuerint, etsi turbidum valde, etsi à mentis ordine humanæque rationis præstantia oppidò alienum. Quin si liberiùs loqui cum Platonicis liceat, videtur & rebus omnibus infusa diuinæ mentis particula, quæ tamen animabus hisce inferioribus non sese insinuat vt hominibus ratio, neque rursus assistit proximè vti intellectus rationi, verùm vt phantasia potiùs rationalis, vt exterior tantum dux ac gubernator quispiam, dispersas res in multitudinem, pulchri rursus afflatu continuaque per gradus similitudine in vnionem atque consensum vocans. Eò & illud fortè Maronianum spectat: *Esse apibus partem diuinæ mentis, & haustus Aethereos, &c.*

Aliquam quoq; rationis ideam & in brutis elucere.

DE IMAGINATRICE POTENTIA *particularis consideratio.*

CAPVT VI.

Sensuum externorum vis ante Phantasticam velut excubias agens.

SEnsus humani tanquam in animæ vestibulis excubantes discursionum principia à rebus externis hauriunt, eaque intro ad mentem vsque transmittunt, vnde nõ aliter quam si quis (teste Tyrio) longi connexique ordine funis extremitatem alteram quatiat, cõtinuam concussionem per medium spacium ad alteram extremitatem facilè ducit, sic

cit, ſic & humanæ menti exiguo principiorum hauſtu, diſcurſionum orbes continui fluunt, penes conſequentiam non modo dignitatis, loci, temporis, qualitatis, ſed & naturæ totius communionem, legum affinitatem, cauſſæ denique & effectus habitudinem mutuam, in quorum appreheſione omnis notitiæ, omnis in actione qualibet felicitatis cardo verſatur. Nam quia Poſſibilis intellectus per affectionem quandam erga multitudinem ab intelligibili natura plurimum deſciſcat atque deficiat, ſupremi illius luminis formulas non adeò promptè dijudicat, niſi priùs, velut cæcutiẽtes oculis ſolẽt, in rerum ſenſibilium opacitate fuerit exercitatus. Idcirco enim corpori in quo vires ſenſitiuæ præ cæteris fulgent natura coniunctus fuit, à quibus cognitionem ſenſibilium rerum auſpicaretur, per quam paulatim aſcenderet ad capiendas formas abſtractas atque à materie longè ſemotas.

Intellectus quidem primò à ſenſu in obſcuriſſimam nebulam pręcipitatur, nam & imaginum varietas formarum vnitatem prorſus eludit, idẽtitatem alteritas, ſimilitudinem veràm adulterina ſimilitudo corrumpit, ſic vt animæ noſtræ, ſecundum Plotinũ, hic peruagari tantum iudicẽtur circa eorum imagines, quorum in patria viderint exẽplaria atq; archetypum primum. Verùm cum animæ rationalis deſcenſus à Deo ſummo ſit inſtitutus propter aliud bonum maius, propterq; totius fabricæ ſymmetriam, fit vt idẽ ſenſus qui lumen ſuperioris facultatis obſcurarit, mediæ rurſus rationis felicitati plurimũ cõferat, proceſſuq; continuo tandem & mentis actiuæ radium commouet, qui etſi in actu perpetuo vigeat, cùm tamen actu non ſemper à ratione percipi poſſit atq; diſtingui, horum tamen ſimulachrorum ſimilitudine quadam vmbratili cum ſpeciebus in ſuo gremio ſepultis rationi ſeſe communicat, & ad infimam vſq; particulam animæ totius penetrat, ſic vt ex ſenſu & imaginatione naturarum intuitus primi protinus effloreſcant per relationem ſecundum cõmune quoddam genus pluriũ vel vnius in plura ſecundum eandẽ rationem diductę, quibus confeſtim intellectus radij certas aſſignant ordinum claſſes. Vis autem rationalis (vti iam ſæpius dixi) & ſpecies ſtabiles & fugaces inuicẽ miſcens atq; contemperans, extremorum omnium iudicem ſe ſimul atq; arbitrum pręſtat.

Animæ Intellectualis delapſus.

Modum diſcurſionis eſſe in Phantaſia perobſcurum, capite ſuperiore demonſtrauimus, Præceps quidẽ eſt huius potẽtiæ ſpiritus, ſed multiplex, rudis, atque inſtabilis, moueri etenim ſurſum incipit atq; deorſum, in orbem tamen ægrè perducitur, niſi à ratione velut per manus circumferatur. Vnde & huius conuerſionẽ ſubiectiuè nõ tam in ipſa phãtaſia, quàm ratione phantaſtica dudũ cõſtituimus, etſi ab imaginibus ipſis totius circuitus primũ auſpiciũ trahat.

Modus diſcurſionis Phantaſticæ.

Quin cum ita ſit natura comparatum, vt non ſolùm imago maiorum in rebus minoribus ab ipſo exortu protinus eluceſcat, ſed & continentium in contentis, ac totius cuiusq; in partibus ſingulis idea perſiſtat, velim mihi hanc veniam dari, ſi in minorum partium partitione iuxta totius animæ diuiſæ characterem operam paulo ſupra quàm par ſit ſuperſtitioſam collocauerim, quãdo nõ ſine magno huius artis diſpendio tractatũ iſtiuſmodi pręterire non poſſim. Sicut igitur omnes vniuerſi ordines in ternionem colligatos exhibui, ſicut &

Animi totius distributio accuratissima ex ternario in nouenarium.

animæ totius & animi humani facultates triplices, ita ſanè particulatim & intellectum ſubdiuiſimus,& rationem inter extrema mediam nunc quoq; imaginatricis potētiæ ditionem atq; ambitum in ſuas claſſes peculiares agros ſiue ſegmēta ducemus. Nam iuxta propēſionem quæ cuiq; vel erga ſeipſam exiſtit vel ſurſum nutat, ſiue deorſum vultum quoq; alternis varium, diuerſamq́; ex ipſo cōfinio facultates ſingulæ metamorphoſim ſubeunt: Sic mens vertex humanæ ſpeciei penes ſe ipſam permanēs Intellectus agens proprius appellatur, ſurſum aſpirans intellectui cōmuni adhæreſcit,& quodammodo diuinus efficitur;vti deorſum tendens rationalis. Pari negotio rationem quoq; humanam nunc Rationalem appelles licet,nunc Intellectualem atque Phantaſticam. In Phantaſia demum quis vetat partiri ſimili modo, atq; hanc quidem inter extremas propenſiones mediam proprijſſimæ phantaſiæ nomine recēſere: illam quæ magis ad naturam rationis accedit, phantaſiam rationalem : quæ verò ad ſenſus lapſa demittitur,ſenſualem nuncupare? Ita mehercule in infima virtutis imaginatricis regione ſub phantaſiæ ſcilicet ſenſualis nomine ſenſum communem optimè comprehendes,in imaginationis medio diuiſionem ac compoſitionem rudiformem & momentaneam,in eiuſdem apice rationem quoq; ſubobſcuram ſiue illationem confuſaneam cōſequētis ex antecedente, qualis vel in brutis apparet, ac non tam ratio verè quàm imaginatio quædam rationalis pulcherrimè à nobis æſtimatur, eam in hiſce animātibus velut præſidem potentijsq́; cæteris anteſignanam conſtituimus, quippe quæ bruta nobis proximè deuinciat,vti mens actiua nos copulat intellectui primo.

Voluntatis regio & memoriæ inter potentias animæ rationalis.

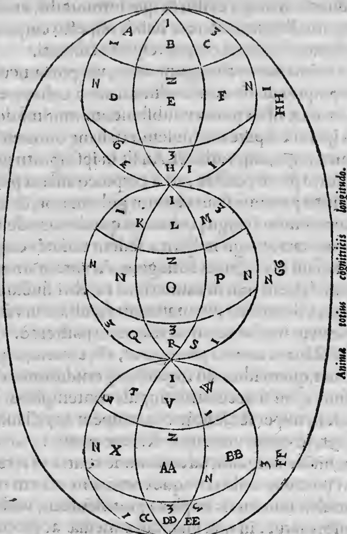
Verùm vbi nunc ſtatuas vim voluntatis? quæ quamuis potiſſimum cor atq; hepatis ſedem eminus ſpectet; à cerebro tamē atq; anima rationali proficiſcitur: Vbi rurſus memoriȩ vim,vbi reminiſcentiá habitare dicemus? nam & hęc ſingula circa cogitationem aſſiduè reuoluuntur. Equidem licet parum hæc ad propoſitum faciant,cùm tamē orationis filo huc vſq; delapſi ſimus,hęc paucis definiui, Humanos ſcilicet animos ad ſimilitudinem corporeæ molis (nam & inſenſibilia cætera ad rerū ſenſibilium imaginē promptiùs intuemur) in tres dimenſiones dirimi poſſe; quarū prior ſit illa in Intellectum,Rationem,Phantaſiam velut ſecundum lōgitudinem ducta: Sequēs autem ſit ſingularum rurſus velut in latitudinis gradus nimirum potentiæ cuiuſq; verticem ſummum, centrum & baſim,de quibus iam primùm diſſeruimus. Itaq; totius animi ſunt ordines 9. Tres quidem primarij, & in trium ſingulis alij rurſum tres per ſubdiuiſionem reſultantes. Poſtremò vt hic diuiſionum cōplexus mutuus in corpoream quandam altitudinē ſurgat,tertiam ſubnectemus,quæ priores vtraſq; circulo comprehēdens vnam vtrinq; ſcalam ædificet,cuius ſimiliter terni gradus appareant iuxta reuolutionis ordinem in animi partibus ſingulis à cōceptu rerum obiectarum per compoſitionem ad memoriam receptricem; atq; inde rurſus ex altero latere à memoria promptrice ſeu reminiſcentia per diuiſionem ad partum qui cum conceptu in facultatum veſtibulo collocatur, ac voluntatis ſpeciem ſub ſe comprehendit. Ita ſanè totius animi licet incorporei molem aptè diuiſimus,vt & recipientis ratio cum rebus receptis vbique con-

ſentiat,

ſentiat, ſintq́ue non minus circuli in animæ ipſius eſſentia quàm in natura quam exploramus, atque adeò in actionum animi tota viciſſitudine.

INTELLECTVS COMMVNIS VERTEX TOTIVS ANIMAE.

A Conceptrix notionũ.
B Intellectus diuinus & communi ſimilis.
C Obſtetrix Intellectualis.
D Conciliatrix notionum.
E Intellectus intellectualis & penes ſe conſiſtens.
F Diſtinctrix ſeu diſcretrix intellectualis.
G Retentrix ſeu memoria intellectiua.
H Intellectus rationalis radium iam actu ad inferiora transmittẽs.
I Reminiſcentia intellectualis ſeu notionum promptrix.
K Retentrix ſeu memoria rationalis.
L Ratio Intellectualis ſurſum mobilis.
M Promptrix rationum ſeu reminiſcẽtia rationalis.
N Compoſitiua rationalis.
O Ratio rationalis & propriè dicta penes ſe conſiſtens.
P Diuiſiua rationalis.
Q Conceptrix rationũ.
R Ratio phantaſtica deorſum fluens.

S Obſtetrix rationũ ſeu voluntas rationalis.
T Retentrix imaginum ſeu memoria.
V Imaginatio rationalis alas ſurſum explicans.
VV Promptrix imaginũ ſeu reminiſcentia.
X Cõpoſitiua pars imaginum per aſcẽſum ſcilicet, vnde ſyntheſis ſimplex.
AA Imaginatio intima & propriè dicta.
BB Diuiſiua imaginum facultas, per deſcenſum ſcilicet.
CC Cõceptrix pars imaginum.
DD Imaginatio ſenſualis.
EE Vis parturiens à compoſitione & diuiſione, ſub qua voluntas.
FF VIRTVTIS imaginatricis orbis, eiusq́ue latitudo & profunditas.
GG VIRTVTIS Rationalis orbis, eiusq; latitudo & profunditas.
HH VIRTVTIS Intellectualis orbis, eiusq́ue velut latitudo & profunditas.

SENSVS TOTIVS ANIMAE BASIS.

Age denuo vt immortalis animæ gradus atq; ſyſtema vniuerſum ſupra poſitum tum ex cõnexu ipſius cum toto cerebro, tum ex organorũ particularium diſſectione prorſus analoga viuidiùs aſſequamur, illud accuratè priùs expendi velim, rurſus circa animi facultatẽ vnamquamq; præter formam eſſentialem, principẽ atq; gubernatricem tria nuper definita in memoriam redigi ad omnem illius actionẽ velut inſtrumenta maximè neceſſaria: Primum corpoream molem quantitate celebrem atq; extenſionem. Secundò auram quandam tenuem natura corporea nonnihil ſuperiorẽ ſpiritus velut vehiculum, in quo & rerum ideę latent ſecundum paſſibilem rationẽ, ſeminantur à mẽte ſuperiore materiem formæ principi conciliantes, quarũ connexũ modò qualitatẽ metaphyſici vocant, modò ſyndromen formarũ accidentaliũ. Tertiò duobus antedictis ſuperiorem ſpiritũ mente cõcipies; cuius id munus præcipuũ ſit, vt formam principem ſuo carpẽto ſiue vehiculo iungat, vti ipſa ſyndrome ſpiritum nectit cũ mole corporea. Moles igitur corporũ craſſior à formæ ſubſtãtia toto

Diſtributio facultatum animæ rationalis pulcherrima, ſecundum corpoream cerebri rationẽ.

h 2 genere

genere diſſidet,Carpētum altius craſſioris fæcis quaſi tenuis exhalatio corpoream vim plurimum redolet, in incorpoream tamen affectionem vſque adeò tranſit,vt qui philoſophentur craſſius cum ſpiritu planè confundant. Spiritus igitur quiddam diuinum magis exiſtit & ipſe immortalis, vt ait Hippocrates, cuncta videns atq; intelligens,ſic ferè ſe habēs reſpectu corporum craſſiorum, vt cæleſte ac ſua natura lucidum corpus reſpectu colorati.

Diſtributio Anatomica humani capitis ad facultatum tripartitam rationem.

Ergo oculos in animi totius theatrum refer, vbi portiunculam hanc ſublimem intellectui proprio dedicatam eiuſmodi nexu cohærere hominibus arbitraberis,vt vel in auræ iſtius purioris ſubſtantiam minimè demergatur, minuſque multò in ipſam corpoream molem,etſi hanc omnem ſempiterna ſua illuſtratione formet,regat,atq; viuificet. An ſit in ipſo ſpiritu vix auſim diffinire, cùm nec de ſpiritu planè conſtet, an à corporeo afflatu prorſus ſit alienus. Potius attingit ſpiritū proximè ſicut clauum gubernator, & ſuæ deinceps virtutis radium in continuum ſpargit, cohærens quodammodo toti per virtutes intermedias,quarum ratio magis in ſpiritu ſedem obtinēs carpento altiùs inſtat,corpoream maſſam vix dignata cōtingere. Vis autem imaginatrix naturæ corporis penitius inoleſcens non in cauitatibus cerebri fluctuat, vti plærique ſunt ante nos opinati, ſtatuentes phantaſticam facultatē in vētriculo quodam anteriore,rationalem in medio,memoratricem in poſtremò. Verùm tota profecto per totam ſubſtātiam cerebri prorogatur, vbi tamen neq; confuſe rurſus ſua ſceptra gubernat,quemadmodū ingenij atq; eruditionis celeberrimæ viro Fernelio viſum fuit: quin ſi accuratiùs ſingula contempleris, Phantaſia inferior, quam ſenſualem nuper ſenſumúe communem appellauimus, in baſi cerebri ſedem obtinet,ad quam neruorum ſcilicet parium 7.acies vniuerſæ vna cùm medulla Rachitide tanquam ad commune centrum referuntur. Ab hac ſubſtantiæ cerebri portione vaſta vtrinque corpora in orbem rudiuſculum inſtar apophyſeon multis inuolucris implexa pronaſcuntur, vnde & totius penè cerebri moles conformatur, in qua phantaſiæ mediæ ac propriiſſimæ locum non iniuria collocamus,vti demū phantaſiæ rationalis ſedem in corpore Pſallo*u*de,cui & fulgor ineſt velut cryſtalli ſpeculo repercuſſus, & ſtructura quædam artificioſa,diuiſionis quoq; & compoſitionis imaginem elegantiſſimam præ ſe ferens. Inſuper ſi magis ſimilarem compoſitionem ſpectes quàm organicam atque inſtrumentariam, anteriores quidem cerebri partes conceptrici facultati aptiùs inſeruire dicemus,medias compoſitrici ac diſtinctrici, poſtremas(in cerebello ſcilicet)ad memoratricem veriſſimè pertinere, quanquam & in ſecunda hac facultatis imaginatricis coaptatione multum quoq; inſtrumentorum figura conferat,vti & partium ſimilarium ratio in diſtinctione prima. Quare ſi noſtræ,in rebus tantopere controuerſis,demonſtrationis capita voles tantum in partibus ſingulis & ſitus ordinem & figuram, & qualitatem ſenſibilem, ex ipſa anatome ante oculos collocato, deinde à corporeis ad incorporea ſcandens ad idearum cognationem mutuamque ſimilitudinem te conuertito.

Nec

Nec est quod in cerebro facultates incorporeas tam probè distinctas admirere; habes enim vel istius distinctionis atque compositionis imaginẽ quandam alteram in sensuum exteriorum omnibus instrumentis, quam nos suo loco, in commẽtarijs scilicet anatomicis, Deo fauente, opportunius exhibebimus: nunc vnus tantum pusillus oculus cunctorum loco in exemplum proferatur; inest huic etenim statim in lumine tunicæ corneæ perspicua quædam portio (pupillam vocant) specierum visu perceptibilium conceptrix prima, per quam velut ianuam vis quidem interior foras erumpit, externa verò simulachra opposito fluctu in penetrale interius sese transmittũt, intus receptas imagines vueæ tunicæ processus arachnoeidis ad crystallinum humorem vsque pertingens eas in compositionis ac diuisionis examen appellat, elaboratas denique amphiblistroeidis membrana tenuissima in nerui optici substantiam rapit, vbi tanquam in memoriæ penu diutissimè reponantur, vt facilè quiuis animaduertet, si à diuturno solis intuitu repentè commissis palpebris videndi actionem in se ipsam reflecti patiatur. Illic enim solis radios atque colores obiectos vnà non recipi tantum in oculos sciet, verùm & motos vltra citraque in varias species, atq; adeo sub formarum diuersa compositione visorio neruo pertinaciter inhærere. Rursus si quis in oculo & figuram, & situm, & qualitatem examinet humorum trium, pulchrè (ita me dij amẽt) humor ille aqueus anterior, fluxus & tenuis cum sensu communi analogiam obtinebit, crystallinus medius orbicularis, planè pellucens, cum illa extremorum conciliatrice potentia conferetur. At neruo vicinior vitreus, crystallino augustior multa atque tenuior, à facultatis cuiusque vertice parum discrepabit, præsertim cùm per illum maximè colorum transmissæ species ex vuea in crystallinum diffundantur, vti species & formulæ intelligibiles per intellectum in rationem, etsi fortassè iuxta partitionis alterius ductum, humor quidem aqueus aptius ad Phantasiæ similitudinem referatur, ad rationem crystallinus, ad memoriam vitreus, ad intellectum denique ille qui supra humorem omnem ex vueæ postica inenarrabilis colorum fulgor apparet.

Idea cerebri in singulis externorum sensuum organis.

Demõstratur id in oculo visionis instrumento luculenter.

DE SENSVVM EXTERNORVM VI, ET ANA-*logia ad interiores animæ facultates, pro methodo constituenda.*

MIrari satis non possum diuini Platonis sententiam ab Hippocratè Philosophorum patre depromptam, quam Gal. recitat lib. 6. de Placitis Hippo. & Platonis, cap. 1. vbi illud est constitutũ, vt quamuis alia sit quædam vis animæ rationatrix, alia irascibilis, alia denique appetitoria, vna tamen existat in singulis virtus. Quandoquidem (inquit) quod præstantissimum est in singulis vnum tantum existit, sicut & perfectio vna, quam virtutem vocamus. Eam igitur quæ in ratiocinatrice est, sapientiam, prudentiam, aut scientiam licet appelles: quæ in

Gal. sentẽtia ex Plat. omnia ex vno abire in multitudinem; multa recolligi in speciem vnitatis.

 irascibili

„ iraſcibili rurſus fortitudinem aut virilitatem: ſicut & illam quæ in appetitrice „ temperantiam nominamus. Ex quarum quidem animæ trium particula- „ rum commoderatione, ac venuſtate decente, quarta virtus iuſtitiæ naſcitur, ac „ proinde meritò totam animam dixeris iuſtam.

Vides mehercule mundi maioris theatrum hoc vniuerſum minoremque alterum illius maioris imaginem pulchritudinis quidem gratia ex vno abire in multitudinem formarum, ſpirituum, qualitatum, partium, facultatum, & actionum; ſed durationis ergó diuiſa quælibet recolligi ſemper & aſpirare denuò in ſpeciem vnitatis: poſtremò propter perfectionem æternitatemque ſurſum deorſum agitata tendere ad exacti circuli rationem. Hoc eſt quod Galenus citat ex Platonis decreto Method. therap. libr. 2. ἓν εἶναι τὰ πολλὰ, καὶ τὰ πολλὰ ἕν, & multa vnum eſſe, & vnum multa.

Quidlibet in quolibet

Vides inſuper quodlibet eſſe in quolibet, iuxta ſententiam Anaxagoræ, & ipſius Hippocrat. libr. περὶ τοπῶν τῶν καθ' ἄνθρωπον, vt rectè id concludendum propoſuerimus, quod quemadmodum ad exemplar mentis architectricis fabricatum eſt vniuerſum; ita ad ideam mundi exterioris humana ſpecies & ad normam vtriuſque tum Reipublicæ, tum artium quarumcunque & ſcientiarum, & denique totius methodi faciunda ſit conſtitutio.

Ordinũ triplicium & relationũ conſtitutio à Galeno prodita ex Platonis monumentis.

Quod animaduertens Galenus. lib. De placitis Hippocratis & Platonis, Iuſtum eſt, inquit, admirari Platonem, qui non ſolùm methodos compendioſe exhibuerit, ſed & nos exercuerit in ſingulis. Sunt enim capita tria: Primum, quod compoſitione & diuiſione conſtat: Secundum, quod pugnantium & „ ſequentium cognitione: Tertium denique, rerum inter ſe mutatione in „ maioris, minoris, æqualis, & ſimilis ratione. Hanc ſententiam verè auream perpauci gnauiter expenderunt. Illud autem inſinuat Methodi totius materiem quidem eandem eſſe cum illo rationalis facultatis obiecto, quæſtionem ſcilicet ſiue de rerum natura, ſiue de propoſitionum veritate, aut rerum agendarum ratione ſuſcipitur, ſeu rurſus ſit vniuerſalis, ſeu particularis. Sed Dialecticus quæſtiones quidem ambiguas ſuſcipit, & diſſoluendis inſtrumenta ſuppeditat, verùm contextus eorundem ſiue ſyntaxes docet Methodicus, & viam inueſtigandæ veritatis compendio ſubminiſtrat, vt rectè vim Methodi cenſeat in mundi ordinibus, certaque potiùs ſymmetria partium diuerſarum, in compoſitione plurium diſperſorum in vnius partitione multiplici collocari, ſeu res naturæ velis, ſiue entia rationis. Huius primum auſpicium vult idem author in virtute phantaſtica, licet à ratione perficiatur, idque per ordinem phyſicum, vniuocè cunctis ſecundum idem conſideratis; hoc eſt quod ait in compoſitione & diuiſione conſiſtere. Alterum caput eſt à ratione pugnantium & mutuò conſequentium neceſſitudinem bellè demonſtrans; cuius vis etiam

tiam suprà ad intellectus aciem, infra ad imaginatricis potentiæ territorium exporrecta est; & hæc per seriem rationalem, de qua dictum est supra diceturque sæpius, perfici decet. Tertium ab intellectu maximè pendens, licet à ratione media suam quoque absolutionem adipiscatur, incedit per ordinem analogicum vel metaphysicum, in similis dissimilis, æqualis & inæqualis, maioris minorisque comparatione fundata. Vide plura in hanc sententiam lib. eodem De placitis. Hippocr. & Platonis. Illic enim & prima istius artis principia sensum, intellectum, rationem, tresque præcipuas relationum differentias, & totius methodi non pauca mysteria, sed notis occultioribus adumbrata reperies, etsi deprompta forsitan ex libr. Præceptionum Hippocratis statim circa exordium, nec non ex libr. De arte, libr. De locis, libr. De diæta 1. & De veteri medicina.

Analogia similitudinis & dissimilitudinis in vniuerso.

Quæ cùm ita sint fateamur, illud est necessarium, eandem partitionem & compositionem, eandem rursus pugnantium sequentiumque necessitudinem, eandem denique similitudinis & dissimilitudinis analogiam esse in vno mundo quæ sit in altero, in singulis cuiusque partibus quæ in toto, in summis quæ in medijs, infimisque, in dextris quæ in sinistris, in corporeis quæ in corporibus, & vinculis mediis certæ necessitudinis vinculo inuicem à natura comparatis. Hæc enim lex, vt docui fusius libro superiore, procedit à primo ente vsque ad materiem, à primis generibus ad specialissima naturasque indiuiduas, à tota vniuersi mole ad membra singula membrorumque insectiles partes, quemadmodum proportionales sunt circulorum portiones, qui vni concentrici puncto (qualis est in vniuersa natura Deus) per easdem lineas rectas à puncto excurrentes ad circumferentiam dirimuntur. Igitur posita ratione ternariij, qualem ex Pythagoræ Monade nuper depinximus, qualemque senex ille diuinus libr. De diæta 1. depinxit in vniuersi opifice spiritu, cui semper assistant motuum species 3. indefinitarum qualitatum differentiæ triplices ab intellectu solo in forma, in materie, & proportione conspicuæ; qui denique perficit extremorum stupenda coniugia, congressus principiorum, mixturasque elementorum per triplicem harmoniam comprehensim in omnia penetrantem; necesse est omnia quæ sunt in mundi systemate ad pulchritudinem & necessitatem comparata, eadem & in constituenda methodo proxime, & postea per methodum iam repertam in constituendis artibus demonstrari, vt qualis est distributio mundi circumfusi in cælum, ætherem, & sublunarem portiunculam, sit & minoris istius animalis vel mundi in animam, spiritum, corpus: animæ rursus & spiritus in eorum qui assistunt corpori differentias 3. rationalem, concupiscibilem, irascibilem, & qui immersi sunt penitus authorem motus & sensus vnum, deinde naturalem alterum, à quo nutritio, augmentatio, generatio; tertio vitalem, à quo vitæ præcipuus fomes &

Ternarij processus à mundo exteriore in corpus humanum & sensuũ symmetriã vniuersam.

vis.

vis pulſifica in corpus dirigitur vniuerſum. Reſpondeat illis & ventrium diſtributio iuxta Hippocratem in ſupremum, infimum, medium: (ventres autem inſignes corporum cauitates appellat excipiendis viſceribus deſtinatas) In ſingulis rurſum procedat particularis ſubdiuiſio ad quandam infinitudinem vergens, humanis viribus minimè comprehenſam.

Sed illud præcipuè nunc animaduertendum, poſtquam de interiorum ſenſuum cognatione & differentia pro methodi neceſſitate à nobis eſt demõſtratum, quæ ſit illa tam celebris ad huius partitionis ideam externorũ ſenſuum ἀναλόγια, hos enim velut ſatellites tantùm & excubatores in animæ veſtibulo nominaui

Corelaria de ſenſuum internorũ & externorum ſymphonia.

1 Primum itaque id altius repetendum, quod vti vis animæ quæuis, corporũ, atque ſpirituum, ex multitudine ante confluxerint in ſpeciem vnitatis, ita communem rurſus in cerebro ſpiritum facultatemque ſenſus & motus referri per neruos ſingulos ad certa quædam organa diſtributos, vt peculiarem ſpeciem adipiſcantur, vt qui prius fuerant ob nomẽ generis indefiniti, diſcerpti iam magis magiſque, vel optici, vel acouſtici, vel virtutis alterius nomen aſciſcant.

2 Secundò, ſicut in vno cerebro triplex facultas extitit ſecundum partium ſeriem, figuram, ſubſtantiamque diſtributa, vna quæ recipit potiſſimũ & parturit ſed oppoſita via, altera quæ componit & diuidit, tertia quæ promit & condit: ita & in ſenſuum ſingulorum organis iuxta proportionem ſtatui conſentaneum eſt.

3 Adde his, quod cum in ſenſibus ſingulis virtutum radiorumque ſpiritalium ſit quidam motus actiuus à centro procedens ad cirumferentiam, quo facultates à principe parte ad organa deferuntur; paſſiuus alter, quo rerum ſpecies ab obiecto ad organum, & hinc ad ſenſus principium quoddam interius tanquam à circumferentia ad centrum motu oppoſito reducantur: horum ſanè motuum occurſu mutuo neceſſe eſt ſuper oppoſitas baſes organi & obiecti proportionales triangulos fieri, quorum refractione in medio reſultante, facultatum quoque conciſæ ſpecies & ἀπόρροιαι cum ſenſibilibus variè permiſcentur. Ideo in ſingulis iterum pari proportione hæc 3. conſtituas decet, obiectum, medium, organum. In horum vnoquoque alia 3. quæ compleant nouenarij rationem, ſic vt à parte obiecti non minus quam organi ſit reſolutio quædam occulta ſiue effluxio corporeæ ſubſtantiæ ſpiritus & qualitatis. Etſi multos non dubitem eius ſententię, vt noſtram hanc opinionem velut ex atomorum officina depromptam planè repudient, eò quod non ab omni corpore effluxus inſenſiles corporum fieri libenter admittant, cuius tamen demonſtratio planior à nobis dabitur alio loco. In ipſo medio ſunt ſingulorum conſimiles ſpecies, ſed quæ per tres oppoſitorum motuum partes analogas, effluxum ſcilicet, refractionem, permiſtionem, complent, 28. figuram corporis cubi. Nam in ipſa demum permiſtione triplicium ſpecierum per terminos tres, duoſque oppoſitos motus perfecta ſenſationis forma con-

3. in ſingulis ſenſibus conſtituenda.

conſiſtit, differens pro rei ſenſibilis & reſpondentis organi peculiari natura.

Demonſtratur idem particulatim in ſingulis.

Diſcurre per ſenſus externos internoſque animali contributos, eadem penè ratio quæ eſt à cerebro per neruos ad organa ſingula, eadem eſt & ab organi principio per mediam cauitatem atque ſubſtantiam vſque ad veſtibulum, eadem denique ab organis per medium ad obiecta.

5. ſenſus exteri ad trinitatem Platonicam reducuntur.

Elementa congenita ſingulis ſenſibus.

Verùm exterioris facultatis quinariam ſpeciem rectè ad trinitatem reuocabis, vt duo ſint ſublimioris indolis ſenſus, duo craſſioris, quintus naturam mediam repræſentet. Viſus omnino in æthere ac cæleſti elemento ſeu luce verſatur, Olfactus in igneo, Auditus in aërio, in aqueo Guſtus, in terreo planè Tactus. Hæc autem elementa congenita ſunt quæ pro neceſſitate vniuſcuiuſque communem ſpiritum à cerebro influentem immutent alterentq;, vt peculiaris ſenſus ideam conſequatur. Vnde Phyſici vel oculis innatam lucem agnoſcunt; auditus organo aërem plantatitium, quanquam de cæteris non ita apertè diſſeruerint.

Subiecta elementi plantatitij. Viſus

Olfactus

Auditus

Guſtus

Tactus.

Sed quæ ſubſtantiæ ſunt purioris cum propter tenuitatem non conſiſtant abſque ſolidiore ſubiecto, proinde lux illa viſifica in humore fundata eſt criſtallino, compacto maximè, pellucido & elaborato. Eſt & humor vtcunque ſpiſſus in cauitate frontis & in ipſis alueolis ſub oſſe ethmoeidi, quo ignis ad olfactum pertinens propria velut ſede conſiſtit & ſibi cognata maximè, iuxta Hipp. lib. de dieta I. vbi ignis ſedem & fomitem in aqua, aquæ perfectionem ab igne arcano prorſus oraculo deſignauit. Aër auditui ſeruiens per circulorum analogiam ad circulos aëris ambientis ſubiecto ſolidiore opus non habet, ſed vltrò citroque fluens ab interna cerebri gignitur humiditate, & ſpeciem ſoni ex impulſuum ſimilitudine circulorumque ſegmentis intra triangulos concurrentibus repræſentat. Guſtus elementum craſſius quàm vt externas ſpecies abſq; maiori elaboratione percipiat, peculiare medium poſtulabat continuum ſcilicet tunicarum neruorumque contextu, & totius propemodum ſubſtantię communione cognatum, quod & in Tactus organo magis multò propter terrenæ portiunculæ tarditatem obſeruabis.

Tunicæ organorum.

Auditus ratio.

Cæterorum ratio analoga.

Omnes hi quidem ſenſus externi ſuum ſibi congenitum elementum cum innato ſpiritu à cerebri humiditate deriuant, ſed peculiares intra organum tunicas habent, quæ tali ſenſui ſubſtantiam propriam reddant, & ab aliorum externorum ſenſuum ſpecie differentem. Et quanquam ille plantatitius aër auditus ſit ſeipſo contentus propter ſimilium circulationū promptitudinem à natura requiſitam, quæ non ita ſit inter cæteros ſenſus; attamen ſicut ſublimioris indolis ſenſus viſus & olfactus ſcilicet, æthereum ſpiritum vel lumino-ſum & igneum in humore contineant ante per ambientes præparato, ita ſanè & guſtus elementum aqueum nequaquam in palati ſede inferiore conſtituit, neque in linguam effudit alieno humore ſæpius imbuendam, cum ipſa debuerit potius ſupplere pro ſenſu craſſiuſculo ſolius medij locum; ſed peculiarem habet humorem aqueum in ſubſtantia rara hactenus ab anatomicis non animaduerſa, quæ quidem ſpecie dura, oblonga, inæqualis, cum fœtu piſcium

Olfactus instrumentum admirabile.

optimè comparabilis, inclusa longiori epigraphæ ossis illius quod intra narium amplitudinem situm ab osse sphenoeide versus palatum exporrigitur, & vomeris speciem præ se fert. huic ego aquam illam gustatilium rerum discreticem ingenitam puto, quæ partim per circumsitas tunicas, partim à plexu mirabili inter processus clinoeides ossis sphænoeidis posito, & hinc per occulta foramina tum in antrum interius, tum in oblongum vomeris sinum tenuissimos ramulos ingeréte, instar aliarum rerum quæ continuè defluunt, continuè restauratur. Magis paradoxon videri poterit, si de tactus organo meam sentétiam ferá: sed cùm non adeò rerum naturá hodie profiteamur quàm consensus earundé, & qui in illis reperitur perpetui ordinis filum; idcirco liberum hodie aliorũ iudicium permittemus in iis quæ artis alterius limá postulant adhiberi. Tantũ nunc rudiusculè dicam in sensu tactus terreum quoq; principium velut rorem analogum ad species tactiles per omnes membranas esse diffusum, cuius tamen prima elaboratio est ab ossibus ipsis, quibus interiores tunicæ passim circa asperitates vel processus scopulosos attenduntur vsque in diploeidem & medullam interiorem nonnullibi per processus tenuissimos penetrantes, præsertim intra caluariam, vnde dura meninx suspensa maximè & pericranij & meningis mollioris mater existit, vim quoque suam ex continuitate communicans & tunicis infernis quæ visceribus seruiunt, & medijs quæ musculos circumuallant, & extimis tribus, quæ cutis, cuticulæ, & membranæ carneæ nominibus sunt comprehensæ. Nam quod in neruis putét plærique sensum tactus per se consistere, falsum est; cùm omne illud possideant à membranis: Neruorum enim sensus adhuc analogus est, donec ad organa permanarint tantùm deferendis internis referendisque externis speciebus velut nuncij intermedij. Quare nec in processibus mamillaribus cerebri, posita est peculiaris olfactus vis, sed vt via quædam duntaxat ad sensationis integritatem cùm aliarum partium œconomia conspirat. Longa foret historia si quæ de sensibus sensi hactenus versauique cùm animo meo, scriptis aperire voluerim. Sed cùm hæc aliam tractationem postulent vberiorem, è multis pauca & breuibus complexa tabellis sufficiant.

Tactus organum in membranis.

Tactum non esse in neruis.

Processus cerebri mamillares.

Primum

Primum pro communißima motuum ascensuum ratione.

TABVLA I.

MOTVVM alij,	Passiui magis vt circa materiem.	Medij vt in sensibus animalium.	Actiui magis, vt circa actus superiores.
Alij rursus	Naturales magis vt in partibus quæ nutriuntur, & maiorem cum hæpate & venis cõsensum habent	Medij, vt in motibus occultis frontis, oculorũ, linguæ, genarum, pudendi, pulmonis &c. quæ magis cordi consentiunt.	Animales & arbitrarij magis, vt in musculis & partibus cerebro magis consentientibus
Respondet natura partiũ	Fibrosa magis quam nerurea, contexta ex neruis mollioribus	Neruea fungosaque simul & laxa.	Neruosa magis contexta ex durioribus neruis
In omni motu recto differẽtiæ 3.	Ad circumferentiam Gratia { Pulchritudinis / Attractionis similium	Mixtus & vtroque protensus Ad { Perfectionem / Copulam extremorum	Ad centrum Ad { Robur / Repulsum contrarij
In motu circulari similiter differ. 3.	Descensus Ad { Partum / Traditionem	Conuersio Ad { Aeternitatem / Compositionem / Secretionemque exquisitam	Ascensus Ad { Conceptum / Inuentionem
In singulis	Terminus ad quem Patiens	Medium Proportio vel analogia	Terminus à quo Agens
In sensu	Sensibile in quo Diuisio specierum { Facultatis spiritus / Vehiculi corporei	Medium In quo { deductio / refractio / Permißio } { Facult. / Spiritus / Vehiculi corp.	Sensitiuum ex quo radiorũ reciprocus motus { Facultatis / Spiritus / Corporei vehiculi
Pro singulis sensibus	Quiddam quod specie diuersos facit vt { Organa 5. / Organorum proprij spiritus & facultates.	Quiddam quod communem vim principij, cũ specifica iungit ceu extremorum copula vt { Nerui & processus cerebri / Neruorum spiritus & facult.	Quoddam principium vnicum, quod cũctis analogicas influit vt { Cerebri corpus / Cerebri spiritus & facult.
In sensibus singulis est pars peculiaris spiritus & facultatis	Emittens vel patiens & concipiens	Componens & diuidens	Promens & condens
Est rursus in singulis	Elementum proprium	Sedes elementi quæ vel est { Humor peculiaris / Cauitas tantum	Pars humorẽ illũ cum suo elemento { gignens / præparans / nutriens
Respondet Situs Figura Substantia	habilis { Compositioni / Conceptui / Partui specierum	Componendis diuidendis speciebus.	Promendis & recondendis speciebus

Tabula secunda ostendens analogiam sensibilium inter se.

Conueniunt inter se ἀναλογικῶς in vniuerso	Ordines inferi	Medij	Supremi
In partibus vniuersi	Elementa sublunaria	Aether	Cælum
Inter planetas	Luna velut terris proxima	Planetæ solem vndique stipantes	Sol velut in centro vniuersi.
In Repub.	Populus	Senatus	Princeps
In corpore animalis	Venter inferior sub abdomine	Venter medius thorax	Venter supremus intra caluam
	Hæpar cum testibus	Cor	Cerebrum
Inter partes corporis	Deseruientes & ministræ præsertim, externè vt musculi & ossa	Vasa { Venæ, Arteriæ, Nerui } Ceu deferentes spirituum riui	Viscera & partes delegantes interiores
In capite	Basis cerebri cum suo spiritu & facult.	Cerebrum cum suo spiritu & facult.	Cerebellum cum suo spiritu & facultate
In corde	Vasa 4. { Vena caua, Vena arterialis ex dextro, Arteria aorta, Arteria venalis ex sinistro }	Septum intermedium	Ventriculus { Dexter, Sinister }
In hæpate	Vasa duplicia { Vena caua, Vena porta }	Sinastomosis triplex { Venæ portæ, Venæ cauæ, Emulgentiũ pori fellis }	Parenchyma vasis circũfusum
In pulmone	Vasa 3. { Vena arterial., Aspera arteria, Arteria venalis }	Sinastomosis triũ vasorum { Venæ art., Arteriæ venalis, Arteriæ asperæ. }	Parenchyma pulmonis
In genitalibus virorum interius	Vasa { Deriuantia ad testes, Emissaria ex testibus }	Corpus cirsoıde cum epididimede	Testium corpus fungosum
Exterius	Vasa { Deferentia ad glãdulosum corpus, Penis corpus constituentia subst. spongoıdi. }	Corpus adenoıde	Vesiculæ annexæ corpori adenoıdi.

In genita-

In genitalibus fœminarum interius.	Vasa { Deriuantia / Emissaria	Corpus cirsoides cum epididimede	Testes
Exterius	Cornua vteri & ceruix.	Sinastomosis vteri cum vasis vmbilici.	Sinus { Dexter / Sinister
In *spiritu* & animæ Facultate	Naturalis	Vitalis	Animalis { Sensus / Motus
	Concupiscibilis	Irascibilis	Rationalis
In Rationali	Imaginatrix	Ratio	Intellectus
In singulis communis	Attractrix & expultrix	Concoctrix & secretrix	Retentrix & assimilatrix
In singulis peculiariter	Immutans ad certam speciem	Media & transmittens siue connectens	Vniuersalis virtus & mandatrix

3. *Tabula referens demum omnia & in homine & extra hominem distributa ad analogiam sensuum externorum.*

1 *In visu*, cuius vis in luce potissimum & elemento cælesti.	Pupilla	Prior sphæræ portio	Posterior sphæræ portio.
	Tunica cornea	Vuea	Amphiblistroides
	Humor aqueus vt excrementum cristallini recipiens & pariens.	Humor cristallinus compositionis & diuisionis instrumentum.	Humor vitreus, vt fundamentum cristallini promens & condens.
	Lux prima	Lux media	Lux tertia
2 *In Olfactu*, cuius analogia per igneum elementum.	Narium anterior regio cum duplici scapha	Os ethmoides cum septo intermedio & aluearibus geminis variè subdiuisis.	Ossis in fronte cauitas tripartita
Tunica	Membrana regionem anteriorem succingens	Membrana 2. circa alueolos & os ethmoide.	Membrana 3. in frontis cauitate
Elementum	Ignis cum humore suo anteriorem amplitudinem imbuente	Ignis cum humore medijs alueolis insito	Ignis postremus cum suo humore in frontis cauitate.
3 *In Auditus organo*, cuius vis in aëre.	Tympani cauitas in qua { tunica prima / Aër primus } ad conceptum & partum.	Laberinthina cauitas in qua { tunica secunda / Aër secundus } ad compos. & diuisionem	Spiralis vel cochlearis cauitas in qua { tunicæ 3. / Aër 3. } ad { promouendas species internas / Retinēdas externas
In tympano	Stapha	Incus	Malleus
In Laberintho	Canalis minimus acuti soni & lenis	Canalis medius symmetri soni triplicis	Canalis maior grauis & asperi
In cochlea	1. Spira	Media spira	Tertia spira

4 *In Gustu*, cuius elemētum aqueum	Palati inferior regio cum lingua quæ tamen in tota sensatione vicem magis ipsius medij repræsentat.	Septum vomeris instar ab ossis sphænoudis palo vsque ad palati mediam sedem.	Antrum ossis sphænoudis cum antro in frōtis osse concurrens.
Tunica	Membrana { Palati / Linguæ	Membrana septū succingēs cū parte cartilaginea fœtui piscium comparabili.	Membrana in osse sphænoude.
Elementum.	Aqua plantatitia prior	Aqua plantatitia media	Aqua plantatitia in osse sphænoude
5 *In Tactu* membranæ extimæ	Epidermis	Cutis	Membrana carnosa
Interiores	Processus pericranij ad musculos & ossa reliqua	Processus duræ meningis ad externam proximè cauitatem	Processus mollioris meningis ad intimas omnium sedes.
Elementum terreum	Ros prioris membranæ	Ros membranæ vel tunicæ intermediæ	Ros membranæ posterioris

Hæc ego Minerua crassiore de singulorum sensuum cognatione abortiui veriùs quam peperi, vt saltem ordinis analogici potestatem in rerum deprehendenda similitudine & dissimilitudine per exempla philosophica simul & medica demonstrarem.

Cùm tamen has sensuum vires & sympathias mutuas vtcunque depictas ruditer complexus in animo fueris, eaque perdidiceris quæ ad necessitudinem videantur cum methodo pertinere, aliam continuo inuenies vtilitatem, vt omnes errorum occasiones inde profectas, medendique in singulis rationem quàm accuratissimè deprehendas. Etenim in humano corpore ex accurata anatome non tantum cuiusque partis natura similaris, vel prædominium elementi, sed & figurarum, ordinis, quantitatis, totiusque structuræ artificium innotescet; ex quibus demum emergit non tantum vnius & indiuisæ sanitatis regula, sed & idea totius latitudinis vtrinque ad species statuum præter naturam defluentis, & rursus cōstitutionum omnium quæ vel morbum efficiunt, vel ordine consequuntur, vel denique actionem vitiantes proximè, vel auferentes, Morborum nominibus appellantur. Postremò præter hæc omnia per vlteriorem ratiocinationem ex sensibus profluentem aperit se quoque & Indicationum lex & Therapeutice methodus vniuersa, docens quàm expeditissimè pro differentia triplicis status salubris, insalubris, neutri, cui similia, cui contraria, cui partim similia, partim contraria, & in quo genere qualitatis, quo numero, gradu, loco, & tempore debeantur. Idem omnino de sensibus animi, sensuumque tum externorum, tum internorum affectionibus, cognitione, præsagio, curatione est iudicandum. Vt hoc nomine potissimum Gal. lib. 9. de placitis Hipp. & Plat. diutissimè censeat Medicis commorandum circa materiem. Et Hipp. lib. de Locis, Naturam corporis principium sermonis dicat in arte Medica. Corporis quidem curandi tuendique caussa

Errorum occasio in singulis generibus sensuum.

Methodus in animæ morbis curandis & cognoscēdis eadem, quæ in humano rum corporum malis.

Indicationū lex.

Materies medico maximè consyderanda.

dudum

dudum quæsita est ars (Cicerone teste lib. Tuscul.quæst.3.) eademque Deorum immortalium inuentioni consecrata: Animi autem medicina nec tam desiderata est antequam inuenta, nec tam culta posteaquam cognita, nec tam multis grata & probata, quàm suspecta etiam pluribus & inuisa. An (inquit) quod corporis grauitatem & dolorem animo iudicamus, animi morbum corpore non sentimus? vnde animus, cum de se ipse iudicat, fit vt id ipsum quod iudicet ægrotet, minusque rectam de se sententiam ferat. Præclara mehercule sententia ad circularem sensus interni motum, occultæque in anima conuersionis mysterium referenda. Plura leges in eodem Ciceronis tractatu, quæ quamuis eximia specie & huic loco maximè oportuna, propter compendium nolui annotare. Cæterùm quemadmodum rursus inter humanorum corporum mala quædam per se eueniunt, quædam ex consensu: illud rursus quod ex consensu fiat vel facultatis spiritusque vel substantiæ mutua communione, vel priuatione earundem.. Possumus & nos partitionis eandem imaginem sequi inter errorum qui contingunt animæ sensitrici species infinitas, vt tanto promptiùs singulorum remedia consequamur. Ita enim, iuxta opinionem Mercurij, vt certis gradibus ab intellectuali immortalique natura delapsi sumus ad caduca degeneres, sic sanè per certos oppositosque gradus in priorem purgatæ mentis felicitatem reuocamur.

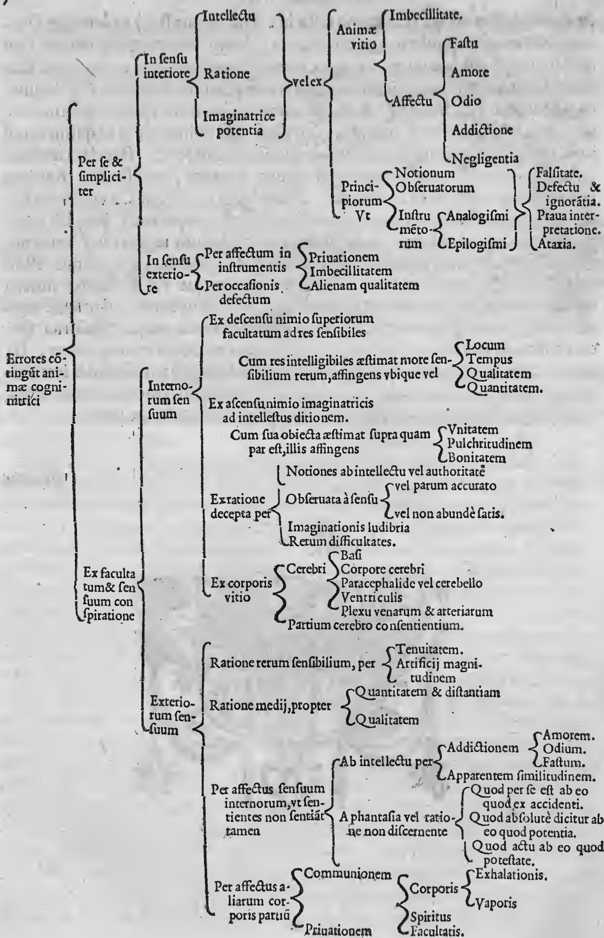
Ars curandi morbos animæ.

Morborũ animi distributio.

Gradus purgandæ mentis.

Errores

Errores cõtingũt animæ cognitrici
Per se & simpliciter
In sensu interiore
Intellectu
Ratione
Imaginatrice potentia
vel ex
Animæ vitio
Imbecillitate.
Affectu
Fastu
Amore
Odio
Addictione
Negligentia
Principiorum Vt
Notionum
Obseruatorum
Instrumẽtorum
Analogismi
Epilogismi
Falsitate.
Defectu & ignorãtia.
Praua interpretatione.
Ataxia.
In sensu exteriore
Per affectum in instrumentis
Per occasionis defectum
Priuationem
Imbecillitatem
Alienam qualitatem
Ex facultatum& sensuum conspiratione
Internorum sensuum
Ex descensu nimio superiorum facultatum ad res sensibiles
Cum res intelligibiles æstimat more sensibilium rerum, affingens vbique vel
Locum
Tempus
Qualitatem
Quantitatem.
Ex ascensu nimio imaginatricis ad intellectus ditionem.
Cum sua obiecta æstimat supra quam par est, illis affingens
Vnitatem
Pulchritudinem
Bonitatem
Ex ratione decepta per
Notiones ab intellectu vel authoritatẽ
Obseruata à sensu
vel parum accurato
vel non abundè satis.
Imaginationis ludibria
Rerum difficultates.
Ex corporis vitio
Cerebri
Basi
Corpore cerebri
Paracephalide vel cerebello
Ventriculis
Plexu venarum & arteriarum
Partium cerebro consentientium.
Exteriorum sensuum
Ratione rerum sensibilium, per
Tenuitatem.
Artificij magnitudinem
Ratione medij, propter
Quantitatem & distantiam
Qualitatem
Per affectus sensuum internorum, vt sentientes non sentiãt tamen
Ab intellectu per
Addictionem
Amorem.
Odium.
Fastum.
Apparentem similitudinem.
A phantasia vel ratione non discernente
Quod per se est ab eo quod ex accidenti.
Quod absolutè dicitur ab eo quod potentia.
Quod actu ab eo quod potestate.
Per affectus aliarum corporis partiũ
Communionem
Corporis
Exhalationis.
Vaporis
Spiritus
Facultatis.
Priuationem

Quantum

Quantum interno ſenſui affectus vel congeniti noceant, vel ab externis ſedibus oriundi, paucis & ſapienter Mercurius Pimandri cap. 7. Ignorantiæ peſtis (inquit) omnem terram ſubuertit, animamq; corrumpit incluſam corporeis vinculis, neq; ſinit eam ſalutis iter aſciſcere. Addit Medicinam inſtar antidoti πολυχρήστου. Imprimis oportet veſtem quam circumfers, exuere indumentum inſcitiæ, prauitatis fundamentum, corruptionis vinculum, velamen opacum, viuam mortem, cadauer ſenſitiuum, ſepulchrum circumuectile, domeſticum denique furem, qui dum blanditur odit, dum odit inuidet, & ad ſeipſum te deorſum raptat, ne fortè conſpiciens veritatis decorem, & proximum bonum huius odoreris, atque oderis prauitatem, néue huius inſidias quas in te aſſiduè machinatur, aliquando præſentias.

Tabula præcedentis ratio. *Ignorātia mala.*

Quod autē externi ſenſus aliquando mentis interioris vitio velut non ſentientes alieno potius iudicio quàm ſua virtute nitantur, nihil vel nouum exiſtimo vel admirandum. Tales enim vel centum errores inuenies eorum qui contra Gal. ſcripſere in Anatomicis, vt ſemel vel philautia, vel odio contra veteres inflammati, cuncta ſic ſint conati rapere in ſententiam ſuam, vt ipſimet poſteà contrarium obſeruatione reperientes, ſenſibus non crediderint ſuis. Vt mihi videantur prorſus pati quod impiorum Manes, quibus ſemel in ignorantiæ, faſtus, atque inuidiæ barathrum deuolutis,

Senſus externos vitio mentis nō rectè plurima perſentiſcere.

Multa ſolent concreta modis inoleſcere miris;
Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque, nec auras
Reſpiciunt, clauſi tenebris, & carcere cæco,
Donec longa dies, &c.

Accedit iſtis inepta ratiocinatio per apparentē ſimilitudinem & μετάβασιν, vt ſi quis omnia quæ ſunt canum corpori putet & in humano ſic ſe habere. Quod in laringe, renibus, oculis, aliiſque particulis pluribus vſuuenit, vbi dum vel inſignes anatomici Galenum ex ſimiarum ſectione differentem reprehendunt, ipſi in eundem impingant palàm. Verùm quod ſenſus exteri partim ex ſe laborent occaſionis defectu, partim ex medij vel rei ſenſibilis ratione, notius eſt quàm vt à nobis debeat demonſtrari. Tantum exempla ſuffecerint, quorum ea ſunt maximè liquida, quæ circa vtranque materiem medicinæ, vel pro inſtitutione anatomica, vel cognitione morborum, pulſuum, vrinarum, vel medicamentorum ſimplicium officina, verti in controuerſiam ſolent. Nam per occaſionis defectum ij laborant, qui rebus per ſenſum inquirendis altiùs operam impendere non potuerunt; vel ſi potuerint, noluerunt, ijs duntaxat contenti quæ vel alijs audiunt, vel in paucis obſeruant, vel ſola animi ſui ratiocinatione conſequuntur, quemadmodum de Antipodibus Lactantius diſputauit. Ex inſtrumenti vitio vel imbecillitate fit error, ſi luſcus de linearum rectitudine, cæcus aut lippus iudicare de coloribus volet, ſi callis obdurata ruſtici manus pulſum magnum à vehementi volet diſtinguere, ſyſtoles & diaſtoles rithmum proportio-

Omnes decipimur ſimilitudine vel exemplo, teſte Cicerone. *Senſuum exterorum mala affectio.* *Exēpla errorum quæ per ſenſus externos fiunt.* *Lactantij error de Antipodibus.* *De pulſibus dignoſcendis.*

nemque mutuam explorare, quod certè quampaucissimis datum est propter stuporem sensusque terrei qualitatem. Ratione medij rursus & propter distantiam, vel peregrinam qualitatem multiplex est erroris occasio. Hinc enim astrologica disciplina propter distantiam syderum nullis hactenus humanis oculis comprehensam animos quoque mortalium maiori ex parte subterfugit. Oculus in terra constitutus Solem maiorem in ortu constituet quàm in meridie, vt plurimum verò bipedalem. Febricitantium gustus propter peregrinam linguæ qualitatem, id quod dulce est aut insipidum, amarum iudicabit. Verùm mittamus & sensus ipsos & eorundem media, quàm multi sint ignorantiæ modi ex rebus obiectis in omni scientiarum genere est manifestum; in multis enim numerus facessit negotium, vt stellarum in Astronomicis, herbarum & mineralium in arte medica. In alijs obstat artificium rei, vel paruitas; vt sunt errores innumeri & calumniæ contra Galenum in anatomicis nimium arroganter effusæ; præsertim de plexu mirabili sub cerebri pelui, de poro nerui optici, quem omnes facilè videbunt vel oculis suis, si non ab exortu transuorsim secent; sed paulo antè quàm inseratur in oculi sphæram, vbi neruus idem & crassior, porusque magis instar puncti conspicuus. Similiter multa de cribro renum, de musculis proprijs epiglottidi carne alba & peculiari præditis, & intra membranam cartilagineam occultatis. Itemque de linguæ & pharingis musculis, ceruicis & digitorum, de cauitatibus ossis auditus, de synastomosi venarum in hepate, in vtero, in pulmone, circa hæmorrhoides & intestinum rectum, imò secundum Hipp. neruorum, venarum, arteriarumque omnium inter se per animalis corpus vniuersum, velut falsa propter sensus inopiam à crassioribus ingenijs æstimantur, cùm tamen vena solum dissecta omnem quoque sanguinem effluere ex ipsis arterijs doceat experientia; abscessus intra caluam, in faucibus, in thoracis cauitate geniti per vias insensiles intestina versus ferantur expurgenturúe per vreteras: chylus mira arte elaboratus quotidie ex mezeraicis venis per hepar resudet in venam cauam, & ex vtrisque bilis flaua per processus alios sua cum antedictis oscula committentes deponatur in folliculum fellis. sanguis denique sua vel quantitate exuberans, vel molestus acrimonia ex vena arteriali sic in arteriam asperam impetu sæpe feratur, vt vel repente suffocet, vel sanguinem corporis totius exhauriat.

Error ob distantiam sensibilis rei vel multitudinem.

Erroris occasio ex rerum paucitate vel artificio.

Plexus mirabilis Cerebri.
Porus optici nerui.

Renũ cribrum.
Musculi epiglottidis.
Cauitates ossis auditus.

Synastomosis varia venarũ, neruorum, arteriarum.

Eodem fonte propemodum natus est error improbissimus contra suturarum differentias, capitum figuras, & cotyledonum rationes à diuo Hippocrate celebratas, cùm illi qui sibi tantopere in sua inscitia plaudent, non tam curare debuerint quid scripserint veteres & grauissimi viri, quàm quo modo intellexerint. Cotyledonum species non nisi in grauidis recenter dissectis vteris ostenduntur, vt mihi ipsi iam sexto fœtum vitalem execanti coram contigit his meis oculis intueri. Quæ verò in alijs solent accidere substantiæ figurarumque varietates interdum differunt pro singularis hominis

Suturarum differẽtiæ & figura capitis rectè ab Hipp. traditæ.

Cotyledones.

Multa in animalibus differre loci & temporis ratione.

ratione, quemadmodum ſæpe videre datum eſt nobis duplicem triplicem venam azygæ ſociam à ſiniſtris, tres quatuor arterias ſeminales, os cordis in duobus virorum cadaueribus deprehendi ad radices arteriæ magnæ & venæ arterialis, ſemel vidi quadruplices renes, ſemel hepar duplex, ſemel denique hepar in ſiniſtris, lienem in dextris collocari, vt taceam interim figuras, magnitudines oppidò differentes. Quòd ſi enim in magnis illis viſceribus ita ludat natura particularis; quid de minutis illis anguſtijs, de venarum, arteriarum, neruorum inſignioribus propaginibus, plexuque multiplici eſt iudicandum?

Portent oſa corp rum cõſtitutiones plurima.

Et tamen hodie plures ita ſunt ſtupidi, vt quod in vno viderunt, ſemel pro regula ſtatuentes quiduis continuo contra ſententias veterum moliantur: ſi quid puſillum videant antè non deprehenſum, tanquam pueri ſibi gratulabundi clamitent neſcio quid ſeſe reperiſſe in faba; non cogitantes interim multa in animalibus velut per luſum variari: quemadmodum in orbe circumfuſo pro ſuo cuique genio, pro temporis, locique natura, quod vel in venis crurum & brachiorum, in manuum lineamẽtis, in frontis ac vultus totius, in vocis illa diuerſitate ineffabili nemo non animaduertit.

In nouos obſeruatores rerum anatomicarũ contra Gal. & Hipp.

Quin tanta fuit induſtria veterum Anatomicorum, vt non ſuperficiaria duntaxat illa corporum fuerint ſectione contenti, ſed & receſſus interiores & minutiſſimas humanæ fabricæ latebras ſic ſint ingreſſi, vt quæ in pluribus hominum cadaueribus perſpicere propter tenuitatem non potuerint, tamen per analogiam atque μετάβασιν facta ſæpius inquiſitione in animalibus eiuſdem generis aut diuerſi, adiunctaque ratiocinatione mirabili, mentis tandem oculis ſint conſecuti. Vide receſſus illos Democriti & colloquium cum Hipp. vide illa quæ de auditus organo, de proceſſibus ſcopuloſis, dè cauitate tympani & ſuccingente membrana ſcripſit Hippocrates lib. de carnibus, quæ Galenus de laberinthina cauitate, lib. de vſu partium, de cochlearea parte Empedocles inter Plutarchi problemata. De omnibus accuratè Cor. Celſus in tractatu de oſſibus explanauit, quæ tamen omnia velut arcana & noua noui obſeruatores hodie pro ſuis inuentis iactitarunt.

Veterũ accurata anatome.

Oſsis auditus ſtructura, quam Fallopius ſibi videtur vendicaſſe à veteribus dudum antè reperta.

Quod igitur pro ſenſuum ſano iudicio leges oporteat certas & examinandi regulas obſeruari, ex antedictis liquido cõnſtat.

Medendi ratio pro ſingulis errorum ſpeciebus quæ ex ſenſu ſunt oriundæ.

Si enim ex affectu rei ſenſibilis prodit, oportet hunc pro virili noſtra celeriter exuamus, nec honoris aut lucri ſtudio, nec odio aut addictione nimia ſinamus nos à veritatis via vel recta ratione diuelli, ſed diligentes & ſeduli ſimul, erga mortales beneuoli, inuidiæ omnis & ambitionis expertes, virtutem ac philoſophiam amplexi propter ſeipſam, quando ſanè infelices ac miſeri perpetuo fluctuent illi, qui omnem ſuam felicitatem extra ſe in vulgi iudicio & fortunæ arbitrio in caducis & mortalibus collocarunt, ſoli contrà quieto & ſtabili loco qui ſpes opeſque ſuas intra ſemet ipſos in rebus æternis figant.

In affectione mentis vitiata quid agendum.

Si error ex parte Medij.

Sin verò ex medij vel rei ſenſibilis ratione dubitandi ſurgat occaſio, eſt quod auræ diuinæ particulam in conſilium aduocemus, imbecillitatem vnius ſenſus alterius ope ſupplentes.

Hipp. & Platonis ſcala.

Conuertamur ſæpe ſurſum deorſum, quod vnum eſt diuidentes, quæ diuiſa recolligentes, ab extremorum vno ad alterum per cohærentes ordines & intermedios gradus; cui imprimis fauet illa Hipp. & Platonis ſcala, qua pro rerum connexu quem habent in pegmate vniuerſi artes quoque & ſcientiæ mutuò concatenantur, vt pulchrè lib. de aëre, aquis, & locis Hipp. vbi paulatim rapit lectionem à medicina ad naturalem Philoſophiam, ab hac ad facultatem aſtrologicam, ortus, occaſusque ſyderum, & eorundem ἐνεργείας contemplandas, à quibus denique ad numerorum & magnitudinum inſtitutricem Geometriam, donec vel ad Metaphyſica diuinorumque contemplationem transferatur. Quæ ſanè ſententia ſub conſuetudinis vocabulo alibi à nobis vberiùs tradita eſt ex Platonicis monumentis. Omnem illius rationem & artificium circularis hæc vna Methodus exhibebit.

Habẽdam rationem vbique loci & temporis.

Præcepta rei herbariæ exploranda.

Accedit præceptum alterum, vt vbique habeatur & loci, & temporis ratio; quod cum in anatomicis, tum maximè in plantarum cognitione eſt obſeruandum, cuius ſunt iſti præcipuè canones. 1. vt ſemper ad veterum amuſ-
1 ſim notas, & traditiones, figurarumque ſpecies quàm proximè referamus.
2 2. vt ſi non poſſimus reducere plantas ad certam ſpeciem à veteribus delineatam, ſaltem virtute & figura vtcunque conſentientibus (nam hæc ſunt quæ proximè à formis interioribus dimanarunt) referantur ad aliquod genus.
3 Cogitemus inſuper quòd accidentales differentiæ colorum, odorum, ſaporum, magnitudinum, locis temporibusque varijs variè commutantur, quemadmodum præclarè Syluius contra Veſalium in præfatione Iſagogica libri quem de Anatomicis ſcripſit, non ſolùm in ſtirpibus & metallis, ſed & omnigena partium corporis animaliumque varietate demonſtrat.

Metabaſis.

Magno hic adiumento eſt illa μετάβασις, ſi cum accurata ratione ſuſcipitur. Vt cùm ex oculo Phocæ muſculum attollentem palpebras Fallopius inueniret, quanquam & Galenus eundem viſus ſit agnouiſſe: ita ex ratione qua lapides in viſceribus terræ fiunt, etiam quomodo naſcantur in animalibus deprehendes. Ex forma generationis lapidum in renis cauitate, vel veſica, eoſdem gigni poſſe & in partibus cæteris ratiocinamur, vti nos vidimus & habemus domi lapides exciſos folliculo fellis, ſtomacho, inteſtino cæco, vtero, pulmone, etiam mezenterio, cerebro, hepate, corde, materie viſcoſa ſimul & terrea per inflammationis magnitudinem, digeſto halituoſo ac leui, more quo tophi in articulis fiunt, in ſaxi ſpeciem indurata.

Lapides in omni animalis parte concreſcere.

Ex forma ſimiliter exhalationum, vaporum, & meteorῶn, fluxiones conſimiles, humorumque perturbationes in animalis corpore cognoſcuntur. Vt penè me putem ex illa primùm inquiſitione meteorographica primum cognoſcendæ methodi veræ momentum in rebus medicis reperiſſe. Fit autem

Fluxionum ratio in humano corpore per analogiam ad Meteora cognoſcitur.

tem μετάβασις vel à ſpecie ad ſpeciem, vel à genere ad genus, etiam ab individuo ſingulari ad ſingulare, à parte ad totum, ab eodem ad idem numero aliter aliterque affectum.

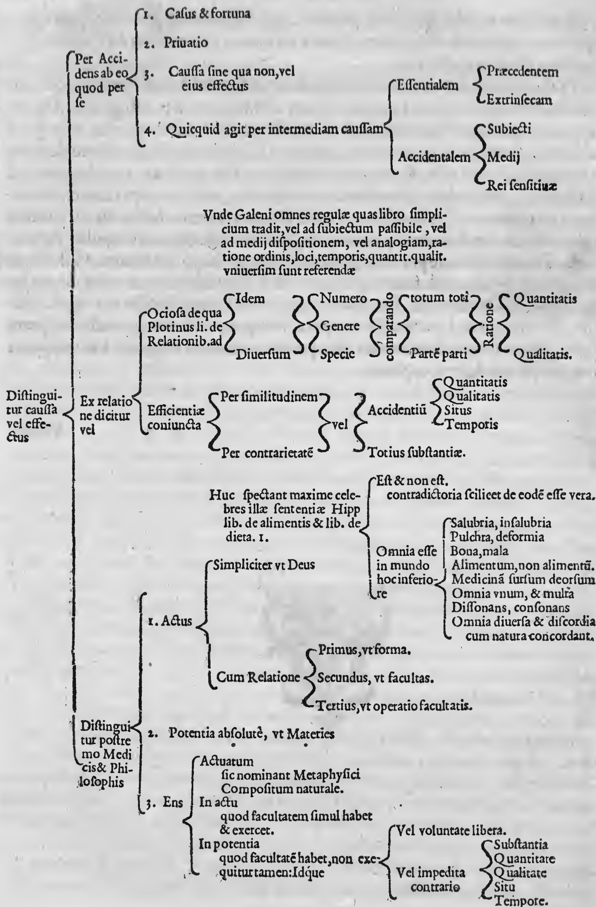
Species μεταβάσεως.

Aureum præceptū, Triplici diſtinctione omnia ſenſuum vitia repurgari.

Poſtremò illud non omittendum duxi vel ſummi arcani loco, quòd omnis ſenſuum error triplici propemodum diſtinctione ſit caſtigandus. Diſtinctione primùm per ſe, ab eo quod ex accidenti: 1.
Diſtinctione rurſus eius quod abſolutè, ab eo quod ex relatione duntaxat dicitur tale: 2
Diſtinctione demum eius quod actu eſt tale, ab eo quod poteſtate. 3
Hæ quidem conſiderationum differentiæ, etſi re ipſa interdum coincidentes, variè complicentur; ſic tamen cogitatione dirimi ſolent, vt vſu illarum veteres hactenus res ſummè contortas atque difficiles, ſummè anfractuoſos ſophiſtarum ſcopulos ſuperarint. Pro diſtinctione per ſe, & per accidens lege Hipp. lib. de arte, Gal. lib. de temper. de ſimpl. med. facult. de ſympt. diff. Pro diſtinctione relationum lege Hipp. lib. De alim. lib. De diæta 3. circa veſtibulum. lib. De vet. med. Gal. lib. De ſimpl. med. facult. de tempera. vbi quoque de his quæ actu vel poteſtate. Sic vt omnis facultatum temperaturarumque cognitio his tanquam notis cenſoriis debeat explorari.

Summa illarum diſtinctionū vtilitas in omni arte & quæſtione.

- Distinguitur caussa vel effectus
  - Per Accidens ab eo quod per se
    1. Casus & fortuna
    2. Priuatio
    3. Caussa sine qua non, vel eius effectus
    4. Quicquid agit per intermediam caussam
       - Essentialem
         - Præcedentem
         - Extrinsecam
       - Accidentalem
         - Subiecti
         - Medij
         - Rei sensitiuæ

    Vnde Galeni omnes regulæ quas libro simplicium tradit, vel ad subiectum passibile, vel ad medij dispositionem, vel analogiam, ratione ordinis, loci, temporis, quantit. qualit. vniuersim sunt referendæ
  - Ex relatione dicitur vel
    - Ociosa de qua Plotinus li. de Relationib. ad
      - Idem / Diuersum
        - Numero / Genere / Specie
          - comparando
            - totum toti / Partẽ parti
              - Ratione
                - Quantitatis / Qualitatis.
    - Efficientiæ coniuncta
      - Per similitudinem / Per contrarietatẽ
        - vel
          - Accidentiũ
            - Quantitatis
            - Qualitatis
            - Situs
            - Temporis
          - Totius substantiæ.

    Huc spectant maxime celebres illæ sententiæ Hipp lib. de alimentis & lib. de dieta. 1.
    - Est & non est. contradictoria scilicet de eodẽ esse vera.
    - Omnia esse in mundo hoc inferiore
      - Salubria, insalubria
      - Pulchra, deformia
      - Bona, mala
      - Alimentum, non alimentũ.
      - Medicinã sursum deorsum
      - Omnia vnum, & multa
      - Dissonans, consonans
      - Omnia diuersa & discordia cum natura concordant.
  - Distinguitur postremo Medicis & Philosophis
    1. Actus
       - Simpliciter vt Deus
       - Cum Relatione
         - Primus, vt forma.
         - Secundus, vt facultas.
         - Tertius, vt operatio facultatis.
    2. Potentia absolutè, vt Materies
    3. Ens
       - Actuatum sic nominant Metaphysici Compositum naturale.
       - In actu quod facultatem simul habet & exercet.
       - In potentia quod facultatẽ habet, non exequitur tamen: Idque
         - Vel voluntate libera.
         - Vel impedita contrario
           - Substantia
           - Quantitate
           - Qualitate
           - Situ
           - Tempore.

Sicut

Sicut autem in eodem compoſito qualitatum vires à diuerſis qualitatibus vinciũtur, quo minus in actum continuò poſſint erumpere;ita liberantur per contrarias illis à quibus ſunt præpeditæ. In Hydrargyro calor à frigore concluſus per calorem nobis innatum ſibique admotum proprius vel ignis externi commercium excitatur. Plantaginis calor ab humidi copia vinctus à corporis ſiccioris attactu;calcis calor à ſiccitate nimia torpens affuſa humiditate incandeſcit. Vbique videtur calidum actionis cauſſa,cùm hoſpes ſit congenitæ lucis;cæteræ qualitates innati calidi gratia datæ,vt vel exacuant,vel nutriant, vel certa in ſede contineant,eundem velut incarcerant; ſed à contrariis diſſoluuntur,quod ſanè eſt mediis ex poteſtate in actũ prouocari. Vnum prædictis adiiciam,inde ad alia progreſſurus, nihil de ſenſus interni externiúe ſanitate vel morbis adeò abſolutè conſtitui poſſe, quin ſicut vnius vitio vel defectu;mox per ſympathiam & alter imbuitur: ita profectò vnius efficacia nunquam ab alterius neceſſitudine ſit ſeparanda;vt prorſus inſulſa ſit illorum opinio,qui ſe putant in facultate aliqua fructum poſſe facere,ſi vel ſoli meditationi vel praxi operam nauent: & quæ natura inuicem iunxit,poſſe humani arbitrij vi aut ſtudiorum ſpecie ſeparari. Quin quoſdam inuenias, qui putent aliud eſſe medicinam facere, aliud docere: quæ quæſtio ita periculoſa eſt,vt non tam diſſolui quàm diſcindi celerrimè debeat,& cum Sophiſtis eiuſmodi ad Anticyras relegari.

In actum deduci quid ſit.

Senſus externi exercitationem numquam à contemplatione ſeiungendam.

Contemplationis nomen vel Theoriæ in omni animorum habitu atq; ſciẽtia naturæ vel artis imitatricis quietum ſanè ſpectaculum repræſentat; quo tamen velut ampliſſimo ſeminario rerum agendarum rationes atque in ſuo ſigillo communiore formæ particulares plurimæ continentur. Huius reciproco flexu (quem relatiuorum mutuam habitudinem Logici nominarunt) dicetur & actio rationis intimæ ſimulachrum, mentiſque à contemplationis idea ſtabili ad eius propaginem tanquam à conceptu ad partum ſtimulantis effectio;quare & iuxta neceſſitudinẽ πρός τι veteribus appellatam, cùm vnius ratio in forma alterius, non aliter quàm in generę ſpecies,genus in ſpeciebus, & diuerſorum hominum vultus in conuerſis mutuo orbibus oculorum eluceſcit, nunquam ab actione faciundarum rerum contemplatio,neque à contemplatione poterit rerum contemplatarum actio ſeparari.

Demõſtratur vbique praxeos et theoriæ vinculũ indiſſolubile.

Circumferamus oculos à Deo vſque ad materiem per intermedios gradus: habebitis ſanè ex Academię ſpatiis vnum eſſe in mẽte opificis,agere cuncta & contemplari. Ab hoc principio quo quicquam in orbe magis diuinitatis conſors exiſtit, eò & rerũ cõmuniores ſpecies ac magis vnitas ſub vniuerſali ſpectaculo trahit,quò magis ab ente vero & pulchritudine ad illã deflexerit materię multiplicẽ qualitatẽ,eò rurſus ceu marceſcẽte coagulo ſui ab ordinis vnitate magis ad ἀταξίαν, à vitæ præſtãtia ad eneruationẽ & diſſolutionẽ propiùs exoleſcit. Adeò vt huius æterni cõiugij ratione magnus ille Hipp. volẽs diuinã methodũ conſtituere,multa quidẽ præclara breui cõplexus oraculo ſit lib. De dięta 1. ſtatim in exordio,tria in arte medica,cæteriſq; facultatibus,ceu prima

Altera demonſtratio.

Idea methodi Hippocrat. in cõiugio ſenſuum externorũ & internorum; id eſt, conuerſione Analogiſmi & Epilogiſmi.

totius

totius inuentionis & constitutionis capita consideranda proponens. Primò quidem Subiectum passibile. Porrò eum qui de victu humano scripturus est, censeo primùm quidẽ totius hominis naturam nosse ac diiudicare oportere; secundò vires agentis principij vel instrumenti quo operamur. deinde verò ciborum ac potuum omnium &c. tertiò, vtriusque analogiam, cùm sic ait: Et non solum hæc, sed etiam mensuram ac proportionem laborum ad multitudinem ciborum & hominis naturam, corporum staturas, ætates, anni tempora, & ad mutationes ventorum, regionum situs in quibus degunt, anni constitutionem & statum, ortus & occasus siderum, ventorum &c. Quæ omnia certè non sola obseruatione, non rationis vnius subsidio perfici possunt, sed exercitij meditationisque cõplexu. Quare cùm eadem omnino principia Methodi lib. De decenti ornatu, lib. De veteri medicina, lib. de locis circa finem, & alijs suis operibus constituisset, tandem paucis in lib. Pręceptionum, sensus exercitationem à contemplandi cura prorsus indiuiduam facit. Hæc sanè nosse oportet, & non ratiocinationi potius probabili intentum aggredi curationem, sed exercitio cum ratione. Expressè deinceps de Mente differit, Ratione, Phantasia, & Sensu exteriore, statuens naturam à multis omnigenisque rebus moueri, vt quædam subsit violentia: concludit demum ex his, quæ palam apparent, debere rationis exordium capi, fallacemque discursum animi fore ad præstantiam artis, nisi nitatur obseruatis & *αὐτοψία*. Fallax, inquit, & ad errorem procliuis est affirmatio cum garrulitate, qua vel Empyrici meri, vel Sophistæ inexercitati præstare ante alios maximè consueuerunt, quibus obiici meritò potest quod olim in belli tumultibus Dranci, *quem gloria Turni Obliqua inuidia stimulisque agitabat amaris, Largus opum, lingua melior, sed frigida bello Dextera*. Hi sunt profectò Thrasones obstipo vertice proiectæ audaciæ pleni, quibus omnis animi virtus effusa ad circumferentiam in linguam penitus exhauritur, *Qui Martem in lingua pedibusque fugacibus acrem Semper habent*. Et quamuis Theorici multi variarum lectionum industriam referant, sententiarum inexhaustam memoriam iactitent, terra marique ad mercaturam sæpe vnius tituli se peregrinatos asserant: quis adeò stupidus, vt mulos vel asinos nesciat redire spectabiles posse in pellibus leoninis? Non illa fuit Homeri sententia, vt peregrinationem solius corporis, sed vnius animæ ex sensibilibus & obuiis rebus, quas (omni in loco natura suppeditat) per vniuersitatem excurrentes vnicè veneremur. Non enim tam refert hodie quàm multa quis audiat auribus passim, aut oculis cernat, quàm animo videat obseruetque, & ex paraterisi assidua stabilitas vetustate sententias scrutari penitiùs discat, vel nondum reperta veteribus adinueniens ipse integritatem artium elaboret.

Subiecti passibilis consideratio ex Hipp.
Obiecti agentis.
Analogia.
Loci plures Hip. vnde Methodi ratio vniuersa sit colligenda.
Coniunctio praxeos & Theoria ab Hip. celebrata.
Empyrici.
Rationales tantum & garruli taxantur.
Peregrinatio quantum conferat ad cognitionem, & qualem Homerus intellexerit.

Quòd si qui ieiuni sint adeò (esse autem non dubito) qui putent vnius animæ vi præstari minimè posse, vt ius aut medicinam faciundo simul docendoque sectentur; ij se scientiarum abuti nominibus sciant, & vim naturæ facere, non minus quàm si ab amore pulchritudinem, à pulchro vtile atque honestũ separent.

In eos qui negãt posse praxim cũ theoria copulari.

ſeparent, à luce ſplendorem, à ſplendore lumen, calorem & generandi facultatem, quàm ſi ſe interponentis terræ & Solis infandis deliquiis cuncta in tenebras vertant, & quæ ſummo affinitatis iure deuincta ſunt inuicem præter fas omne diuellere moliantur. Credebam equidem Centauros & cęlo ſemper infenſos Gygantes ſuis olim oppreſſos montibus expiraſſe, ſed video ſanè cū hac ętate plumbea, vel figulina potius, eoſdem mira quadam palingeneſi auris vitalibus reddi, & bella denuò bella cum ſuperis impia machinari.

Sed quid apud irrationales animas argumētis logicis aut rationibus agam? credant ſaltem vel ſenſibus ſuis, oculoſque non modo per illos cælorum æternos ambitus, per lunæ ac ſublunarium rerum periodos circumducāt; in quibus & actionum maximarum, & ſumma intelligentiæ virtus cōnexa æternis inter ſe vinculis glutinantur, quin ea quæ ſunt in hominum genere prædictis adiungant. Quod enim præſtari id ipſum quod volumus poſſit, docent exempla huius ætatis admiranda, ſi in facultatibus ſingulis ſuos hodie cultores principes & lychinuchos anteſignanos exempli loco propoſuerimus.

Exempla huius ætatis in grauiſſimis viris theoria ſimul & praxeos dexteritate præclaris.

In Medicina.

Specta animo tantum in arte medica Ioannem Fernelium, Hieronymum Fracaſtorium, B. Montanum, Andream Matthiolum, Iac. Syluium, Andreā Veſalium, Iac. Hollerium, Ioan. Tagautiū, Rondeletium, Amatum Luſitanum, & inter cæteros celeberrimum præceptorem meum Hiere. Triuerium, ac P. M. patrem Gemmam Friſium in Mathematicis æque & medicina præſtantem, qui omnes pręter innumeros alios vel hac ætate florētes, tum ſcriptis & profeſſionibus publicis, tum conſultando variè & faciundo reipublicæ profuerunt.

In Iuriſprudētia & politica adminiſtratione.

Habetis in facultate Iuriſprudentiæ ampliſſimum dominum Præſidem Viglium Swichem. cuius diuina prudentia in rebus politicis expeditiſſimè praxeos, ſimul altiſſimæque Theoriæ indiuidua ſyngamia aliorum qui hactenus extiterunt Iuriſconſultorū prope nomen obſcurat. Habetis ſub eodem genere facultatis viros Heroicos planè, conſilij ſimul & operum dexteritate præſtantes D. Cancellarium, D. Iohannem Scheyff, & Ioachimum Hopperum, cuius de arte Iuris opus extat Methodicum, theſauro nulli, ne quidem Gyges anulo comparandum. Mittam cæteros hac ætate præſtantes viros præſertim in Vniuerſitate noſtra, pluribuſque Hiſpaniæ, Italiæ, Franciæ, Friſiæ, ſuperioris & inferioris Germaniæ locis, quos omnes ſatius eſt ex viuis illorum monumentis quàm noſtra oratione laudari.

In ſacrarū literarum interpretatione.

Quod ſi tamen ad ſacræ theologiæ myſteria voles reſpicere, multa vbique ſunt exemplaria, ſunt certè & in hoc literarum emporio celeberrimo, ſunt apud nos grauiſſimi viri non minus ſcriptorum ſuorum & lectionum fæcunditate, quàm vitæ exemplis, ſanctimonia, morumque religione conſpicui. Et qu[illegible]is omnes hic recenſere ſuperuacaneum putem, eos tamen ſilentio præterire non potui, qui præter innumeras diuinæ ſapientiæ dotes, quas è ſacrorum contemplatione & philoſophiæ fontibus imbiberunt, actu quoque & operatione viua ſemper ſe vindices veritatis, patronos pau-

perum & afflictorum hominũ, iusti decori, & boni publici æstimatores æquissimos præstitere. Horum alter est Reuerendus D. Præpositus Arrhiẽsis Maximilianus Morillonius, in diuinis pariter & humanis versatissimus, cuius virtutes eximiæ ab auis & atauis ceu iure quodam hęreditario diffusæ in omnem familiam permanarunt. Alter oriundus Hispania & toto propediẽ orbe prædicandus B. Arias Montanus, sacræ Theologiæ doctor eximius, mihi iampridem notissimus propter humanitatem summam, sacrarum literarum, mathematicæ ac totius philosophiæ, præsertim tamen idiomatω̃n diuersissimorum cognitionẽ mortalibus admirandam, quorum nomine munus illi commissum à Rege serenissimo intellexi, vt linguis excusum pluribus volumen Historiæ Sacræ posteris relinquatur; quo sanè mortali generi nec salubrius quicquam hac ætate corruptissima, nec expectari posse magnificentius puto.

Conclusio. Vobis autem quotcunque præditi meliori iudicio sitis, id paucis defixum ante oculos & circumferri in animis velim, non modo in vita & praxi, & Theoria dari coniugii vinculum indissolubile, sed & hæc singula ipsorum finium ratione conuerti. Nam propter actionem suscipitur cõtẽplatio, propter contemplationem actio. Quare & re ipsa naturæque consilio complicata, non nisi violenta cogitatione dirimi possint.

De discursionis circularis artisque Cyclognomicæ Causis effectricibus secundarijs, vt sunt potentiarum animi obiecta singula, exemplaria scilicet rerum perceptibilium atque imagines.

CAPVT VII.

Concentu vnisono ad cytharam pulso, cytharæ alterius ex sympathia moueri vnisonum constat, adeoque in quauis harmonia Musica, quæ similem inter se tensionem obtinent, mutuo sese cõmotant per occursus circulorum scilicet, in percusso aëre iuxta parem sibi proportionem optimè congruentes. Ita planè tum in rerum naturalium, tum diuinarum fieri spectaculis solet (quorũ ordo siue connexus perpetuus aptissimè cuiusque symphoniæ exẽplar existit) vt cum de vno quouis principio distinctim sermonem aggredi velis absque cognati alterius doctrina miscellanea, non possis tamen, quin ductu reciproco prorsa vorsa feratur oratio instar vndantis auræ, atque per circulos obuios agitatæ inter tensos æqualiter neruos. Etenim de natura animi disserere quenquam vix posse autumo, quin & obiecti naturam & circulorum atque discursuum, alterius illius intuitu flexuque nonnihil obliquo simul attingat, & in huius contemplatione vicissim naturam animi conuersa velut radiorũ vicissitudine pulset. Nam neque in similem sibi alterius oculum facilè quis intuebitur, nisi & sui effigiẽ oculi vna consideret, vtque per sinus seu chordas arcum circuli explorant mathema-

Eiusdem negotij considerare potẽtias & earundẽ obiecta.

thema-

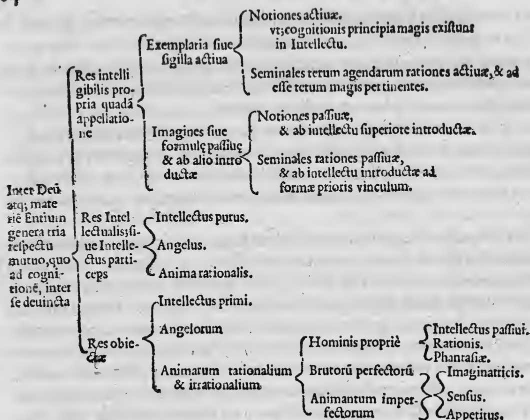
thematici, ita viciſſim ſinus rationem per circulorũ peripheriam. Ergo licet de facultatum obiectis rationem fermè vniuerſam tractatu ſuperiore propter cõtextum rerum ingreſſi ſumus, cùm tamen obiecti ad potentiã mutua ſit quædam relatio, penes quam natura vnius ex alterius alternato intuitu clariùs elucescat : conabor paucis & horum indolem aperire, locumque non infimum attribuere inter artis noſtræ principia iuxta perennem ſymmetriam ad trini fontis atque vnius proceſſum ineffabilem. Muſæ Iouis ter maximi repurgate pauliſper fæcem terrenam ex animis noſtris, liceatque in ſacram hanc Idearum arcem altius euolare, quàm fluxa forſitan nobis atque mortalis portio largiatur.

Cauſſam diſcurſus cuiuſlibet ſecundariam imprimis ſic accipi velim, vt noſtri magis intuitu, quàm quo ad naturam rei eſſe talis intelligatur. Sunt enim obiecta, efficientes ſecundariæ cauſſæ ad ipſum animum atque diſcurſionem comparatæ, quippe quam paulò propiùs cõplectantur, priores tamen eſſentia iuxtaque naturę ſeriem ad gradum intellectu ſuperiorem meritò referuntur. *Diſcurſu Methodici cauſſæ ſecundariæ.*

Obiectum Phyſici vocant agentis animæ ſeu facultatis terminum, in cuius perceptionem ſcilicet velut finem virtutum radij ab anima proferantur, ac tot ſunt numero quot ipſæ potentiæ, quarum quaſi correlatiuo nomine deſignari poſſunt, vt intelligibile ſcilicet ad intellectum, ad ſenſum ſenſibile referatur, quemadmodum res viſibilis viſus obiectum dicitur, tactu perceptibile tactus ipſius, & ſic de cæteris.

Nos ad Metaphyſicam contemplationem propius acceſſuri, atque in ternione quantum fieri poſſit & hic quoque perſiſtentes, dicimus inter Ens verũ ſeu ſummum bonum, & non ens infimum ſeu materiem, tria Entis genera ſecundum boni ipſius continuam quandam participationem collocanda, quæ quo ad cognitionem percipiendique facultates reſpectum inter ſe mutuum perpetuamque relationem ſortiantur. *Entis genera tria à Metaphyſicis aſsignantur.*

Res obiectæ, & intelligib. in quo differant.

Res obiectæ igitur, etsi à plerisque cum rebus intelligibilibus confundantur, in intellectu habent se potius per modum magis minusúe communis. Omnes enim res intelligibiles sub obiectarum rerum ambitu comprehenduntur, at non obiectum quodlibet intellectu est perceptibile sub ratione qua intellectus existit. Quin etiam in intellectu ipso, si accuratius loqui voles, res omnis intelligibilis siue Idea à subiecto distinguitur; in cuius gremio delitescit: quamuis iuxta Platonicos notiones sensibilium rerum solæ, nuper editæ vel ab anima conquisitæ à rebus sensibilibus separentur: notiones verò intelligibiles in potentiam rationalem ab intellectu transmissas vnum quodammodo cum rebus intelligibilibus ipsis esse constituant.

Res Intellectuales.

Ens Intellectuale (vt ex Plotini verbis elicitur) omne id esse coniicimus quod sit intellectus atque intelligentiæ particeps, ex forma intellectus formationem obtinens, sub eiusdem actu vitam atque essentiam. Sicut enim se habet visus ad lumen, sic ad summi boni lucem intelligentia, vnde & intelligentiam Plotinus nominat actum reflexum essentiæ viuæ à bono dependentis, conatuque eiusmodi quærentis se simul & causam sui.

Res Intelligibilis

Intelligibile si cum re ipsa planè coniunxeris, vti Plotinus in formis supremis & maximè abstractis solet, ad intelligentiam naturamque intellectualem velut motor existit, natura prior atque antiquior. Verùm si à rebus nonnihil separaueris secundum acceptionem propriam pulchrè omnem ideæ rationem tibi ob oculos atque in animo constitueris, quæ nihil sit aliud quā forma formæ effectricis interior, sic vnita tamen formæ principi atque intel-

intelligibili rei, vti lumen solis luci ipsi; ac tantum per modum vel ordinem quendam differens in ea dimanatione quæ fit à rebus intelligibilibus in intellectum. Aptè itaque comparabis rem intelligibilem Soli, & caussæ effectricis superioris nomine designabis: Intellectum verò velut orbem elementarem, atque solaris radij receptaculum appellemus: Ideam deniq; velut instrumentariam formam atque effectricem secundariam in solaris luminis ratione statuamus, vt nihil sit aliud quàm rei intelligibilis emanatio in intellectum: vel si ad ideas quoque ignobiliores te conuerteris, radiorum specierumque defluxus à re perceptibili ad cuiusuis percipientis animæ sensum. Ita enim & passiuas notiones sub diuisionis ambitu comprehendes, & mediam optimè collocaueris rationalem animam, inter obiecta sensibilia atque intelligibilia omnis cognitionis extrema.

Idearum cõsideratio iuxta ternariam distributionem, qua omnes ad symmetriam Methodicam reducuntur.

De Intellectualibus rebus abundè diximus capite superiore; de rebus intelligibilibus præcedenti libro; nunc verò de ideis ipsis per quas propriè res & intellectu perceptibles sunt, & dicũtur tales, sermonem compẽdio transigamus; ne passim non tam earum naturam atque essentiam tractare voluisse videar; quam ordinem & consecutionem necessariam ad discursus illos triplices ante à nobis constitutos: quanquam, vt dixi, longè sit difficillimum in rebus seriem certam probè instituere, quin de natura quoque singularum cogitatio, deque ordinum caussis volenti nolentique interdum altiùs obuersetur.

Idea quid.

Ideam igitur rebus corporeis separatam Deoque insitam Plato efficiendi principium voluit, vti ideam alteram intellectui counitam cognitionis effectricem atque scientiæ; formam verò rebus inductam effectum generationis illius, & partum, potiùs quam caussam effectricem, maluit appellare. Aristoteles contentus rei caussis proximioribus, ideas reijcit, tanquam in nube, potiùs quam in rerum natura, volitantes; cùm ipsus interim amictus nube densiuscula vel inuitus tandem in harum hypothesim prolabatur; dum formam scilicet extra corpus constituit cuncta continentem, vt lib. Phys. ausc. 2. vbi & formæ diuinæ mentionem obiter facit. De qua vide Themistium atque Simplicium. Sed cur non Peripateticos mirer? Ideas atque exemplaria contemnentes tanquam nimis supra naturam atque in intellectu posita; cùm diuinus Plato hæc velut caussas superiores, minimè proximas rebus ipsis constitutis adiunxit, ipsi interim Aristotelici præter materiem ac formam inter caussas continentes & proximas priuationem numerent, non Ens verius quàm sit species rei intelligibilis. Non enim forma, nec corpus existit, sed quiddam indiuisibile potius inter ingressum vnius formæ alteriusque expulsionem, vti in angulo seu duarum linearum contactu communis punctus existit, diuersæ penitus rationis scilicet quam sint ipsæ in longitudinem diuisibiles lineæ.

In Peripateticos, qui Ideas rident & exemplaria.

Caussarũ genera 5. secundum Platonem.

Meritò itaque caussarum genera 5. constituit Plato in rebus vniuersi. 1. Mundum sanè vt finem. 2. Materiem operis naturalis. 3. Deum vt communem efficientem caussam. 4. Ideam duplicem, vnam vt exemplar rerum

efficiendarum in intellectu communi, seu mundo archetypo intelligibili primo: alteram verò vt cognitionis exemplar, quibus totidem respondent gradatim in intelligentijs inferioribus, sed magis distinctim atque secundum passibilem modum. 5. Formam rei naturalis velut partum. Quod si magis interna principia voles, Formam atque materiem dices, quarum medio nos in sequentibus passim analogiam siue proportionem audacter constituimus, etsi latiùs principij rationem extendere cupientibus, vel nouem principiorum ordines facillimè referantur, 1. Deus. 2. Intellectus communis. 3. Ideæ. 4. formæ essentiales. 5. formarum accidentalium analogia siue proportio. 6. Priuatio. 7. finis atque perfectio rei. 8. Rerum ordo & consecutio. 9. Materies. Verùm hæc paulò supra propositi metas.

Ideas esse demōstrat breuiter.

Quòd autem Ideæ re vera existant, prolixa demonstratione non indiget: nam vt rationes omittam longè pulcherrimas Max. Tyrij Philosophi sermone 28. quarum aliæ argumento sunt à minori deductæ atq; brutorum exemplo, aliæ verò à processu prioris ad cognitionem principij vsq; in infinitum, postremæ tandem ab actionum humanarum in somnis, actusque reminiscendi similitudine. Ipsæ sanè vel diuinæ literæ docent, Deum quodammodo exemplaribus vsum ad vniuersi fabricam, vt doctè lib. de mundi opificio demōstrauit Iudæus Philo. Quibus attestatur illud Mosaicum, In die quo fecit Dominus cælum & terram & omne virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemq; herbam regionis priusquam germinaret. Adde & Regis Psalmographi alterū, Informem fœtum meū viderunt oculi tui, & in libro tuo omnia membra mea scripta erāt, quę per dies formata sunt. Quemnam hic, quęso, librum intelligat quisquam, nisi fortè mundū intelligibilem siue Archetypum atque intellectum cōmunem? Nisi quod Plato intellectum cōmunem Deo inferiorem ponat, Christiani autem Dei filium intellectu quouis superiorem & patri coæqualem. Neq; verò in rebus fidei tantopere Platoni est auscultandū, quin vetus Ecclesia & Christus ipsus hic multò sit audiēdus prior. Tantum verò hęc obiter quantum principijs melioribus visa sint consentire idcircò recensui, ne ex figmētis meris omnem hanc doctrinam nostram effluxisse quis arbitretur. Nam siqua à nostra fortè religione dissideant ex veterum monumentis huc translata (vt sunt certè plurima) ijs etsi non acquiescas, artis totius necessitati nihil offeceris, cùm illa non tam vt principia, sed operis quædam quasi Emblemata intertexuerim, natura quidē eiusmodi, vt vel transpositione, vel voculæ quadam immutatione facillimè in Christianum sensum transferantur: vbi tamen diuino spiritui atque ecclesiæ sanctæ semper est auscultandum, quando horum interpretatio nec intellectum humanum, nec rationem vllam in consilium vocet, nisi ab intellectu verè cōmuni priùs sit stabilitum, qui sanè, quantum ego pro mei ingenij tenuitate assequi possum, non tam in vno homine viget, quam plurium humanorum intellectuum vnitate.

Liber vniuersitatis.

An Deo opus fuerit exēplari.

Verùm (inquies) quid Deo exemplari opus fuit aut mundo intelligibili, qui vel ma-

vel materiem è nihilo duxit per potentiæ suæ abyssum infinitam? Certè non propter Deum exẽplaria statuit Plato, verùm propter intellectũ nostrum, cùm enim hic naturaliter formas capiat, rationesq; vel separatas intelligat vel separando, cùm & superiora pro suæ naturæ captu efficiẽdis inferioribus aut conseruandis saltem operam præstent, idq; per æmulationem quandam boni opificis, à quo proficiscuntur, ipsum verò summũ bonum lõgè superius intellectu nostro ab intellectu capi non possit, sequitur vt illæ communes rerum atque à materia semotæ rationes eius obiecta sint adæquata & naturalia, quæ quia intellectũ mouẽt, formant, atq; perficiunt, ideò & intellectu nostro superiores in veriore atq; præstantiore vniuersi gradu sunt collocatæ, Mundo scilicet exemplari atq; intelligibili intellectu cõmuni, quem & Dei filiũ appellabat. Quare & procul à figmentis positæ fulgent, ne mens & veritatis index & sensuum castigatrix magis à veritate quàm sensus ipse dissideat. Etenim, vt doctè Platonici referunt, Mens illa sublimis primũ velut informe chaos ex Deo nata ad sui principium ingenito quodam appetitu conuertitur, conuersa in Deum radio, eiusdem penitius illustratur, cuius fulgore creandarum rerum ratione plenissimo ille suus amor accensus Deo totus inhæret, inhærens deniq; ad formam perfecti animalis exurgit, quem à pulchritudine Mundum appellant. Ita nimirum Deus in mẽte sibi inhærente creandarum rerum naturas effingit, pingens modo quodam spiritali cuncta quæ in corporibus hisce percipimus,

Ordo amatorius circa Ideas & exemplaria.

Idearum & exemplaris mutua habitudo.

Cælum & terras camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Vnde hominum pecudumque genus, vitæque volantum,
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Ex illa igitur reflexione mentis in Deum, & conuersione per appetitum, primæ rerum ideæ in mentem primam disseminantur, vti per reflexũ mentis nostræ in intellectum superiorem, & ipsa rerum quarumcunq; notiones induens,

Ceu tumulum capit, vnde omnes longo ordine poßit
Aduersos legere, & venientum discere vultus.

Qualis verò habitudo mẽtis primæ ad Deum & ad ipsam mẽtem primam nostri intellectus existit, talis deinceps rerũ quarumcunq; inferiorum ad superioris ordinis vitam: vtq; in hoc mundo materiali omnes omnium materiæ in vnam tandẽ intimamq; materiem confluunt, magis multò in mundo formali formæ omnes in vnam principem, ac velut apicem summũ totius theatri necessario reducuntur: omnis enim vita (teste Ficino) prolem sibi priùs penes seipsam generat quam seorsim, quóque præstantior parens, eò & interiorem sibimet ipsi generat prolem. Oportet enim prolem eiusmodi (quam Orpheus Palladem vocat, tanquam Iouis capite natam) Deo interiorem existere, quàm sit angelica notio menti angelicæ. Nam in angelo cùm sit esse aliud quàm intelligere, notio quæ in ipso per intellectus actum generatur, aliud est quàm angeli ipsius essentia. In Deo cõtrà esse & intelligere vnum sunt, ac notio quam Deus ex intellectus sui in seipsum reflexione producit tanquam sui

imaginem

imaginem viuidiorem, idem eſt atque ipſe Deus. In hac autem Dei prole intima, ſeu mundi ſemine vniuerſali, inſunt membrorum omnium ſemina propria, quæ in mundo hoc prole eius externa gignuntur. Atqui hæc eadem eſſentia inter ſe coëunt, ne Deus ſit ſubſtantia multiplex: ratione differunt, ne quicquid in mundo ſubſiſtit varietatis ac pulchritudinis expers eſſe videatur. Rurſus eædem rationes ſeminales quanto ad vitam ſuperiorem referuntur, tanto magis & vniuerſales vnitæ atque à materiei conditionibus ſunt alienæ. Quin ſummo bono non omnes tantum omnium rerum formæ ſeſe per modum vnius inſigunt, verùm & cunctorum animæ illuc, tanquam lineæ ad commune quoddam circuli centrum, referuntur: quæ quamuis ſingulæ ſua ſint rurſus proprietate diſtinctæ, diſtinctionis obtinent gradus ſub ea ratione tantùm, qua ab intellectu atque vno in multitudinem prolabuntur. Quo ſanè & illud ſpectat poëtæ opt. max.

Illæ autem paribus quas fulgere cernis in armis
Concordes animæ nunc & dum nocte premuntur,
Heu quantum inter ſe bellum, ſi lumina vitæ
Attigerint, quantas acies ſtragemque ciebunt!

Sic vtique ex vno intellectu rationeque ab ipſo dimanante moles hæc vniuerſa pullulauit iam à ſeipſo diſſidens, & neceſſario nata ſunt alia inter ſe amica & ſalutaria, alia verò inimica & pernicioſa ex rebus bonis atque concordibus primum in ratione ſeminali.

Modus quo ideæ producantur. Quod verò ad modum pertinet, quo primum ideæ ab intellectu ſuperiore producantur, Plotino viſum eſt naturam entis veri fœtam vnitatibus velut ſeminibus rerum earundẽ parere rationes; eas deinceps ordine numeris maioribus minoribúſue componens. Nam & Pythagoræ nihil eſt aliud numerus, *Vnitatis diuina poteſtas.* niſi actus ſeminalium rationum in vnitate regnantium; Vnitas verò idipſum per quod Entium quodlibet vnum denominatur; quóque, velut ſeminario & radice ſempiterna, rationes proportioneſque in vtramque partem procedunt infinitæ; hic quidem multiplicando, illic verò diuidẽdo. Vel, Vnitas eſt ſpecierum ſpecies, exemplar idearum omnium numeros reliquos & particulares rerum rationes in ſe complexa.

Et quamuis iſtarum claſſes plurimæ pro humani ingenij facultate conſtitui poſſint, videntur tamen Platonici 4. potiſſimum recenſere voluiſſe omnium *Idearũ conuerſio circa Deum.* quidem circa Deum, à Deo in eundem ſeſe ordine longè pulcherrimo reflectentes. Cùm enim Deus ſit quaſi quidam circulus (vt pulchrè Philoſophus ille dicebat) cuius centrum vbique vigeat, circumferentia nuſquam appareat; circa eundem orbes 4. aſſiduè reuoluuntur, Mentis, Animæ, Naturæ, atque Materiæ. Vnde & idearum claſſes totidem emergunt, quarum interiores &
1 Deo proximæ ſunt, quæ ab ipſo in mentem profluunt, & à mente in eundem
2 reflectuntur. Secundæ notionum rationalium circa Ens ſecundum, ſiue intellectum communem, à quo in animam vibratæ ſuum ſimiliter principium repetunt.

petunt. Occurrunt tertiò rationes ſeminariæ circa Ens tertium, nimirum Ani- 3
mam, à qua in naturam prorogantur, atque hinc reflexæ iterum in animam conuertuntur. Quartus illarum ordo recenſetur, quas Naturales appellant, 4
circa naturam aſſiduè volitantes, à qua demum in materiem lapſæ hinc pro virili rurſus in naturam attolluntur. Itaque diuinus ille radius à ſole æterno in orbem continuum manans à mente per animam in naturam atque materiem tranſit, in qua tandem fingit extremas quaſdam atque vmbratiles tantum ſimilitudines, vt lumen colorum imagines in obiecto ſpeculo repręſentat. Nam ex puris paulatim impuræ fiunt, dum à contrarijs inquinantur, vnde & ex vnitis diſſipatæ, ex vniuerſalibus ſingulares, ex ſtabilibus planè inſtabiles atque caducæ, priſtinam requirunt puritatem, atque ex humili in altum, raptu illius magni dæmonis, ſiue amoris, quantum in ipſis ſitum eſt, rurſus emergunt.

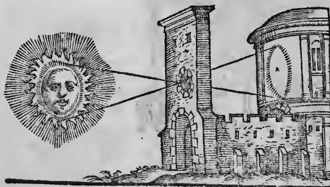
Animi dignitas & poteſtas per ideas.

Propterea & mundi huius inferioris Colonus Animus propter cõmercium Deorum partim ſublimium, partim fugacis corporis, ceu profugus fato, terris iactatus & alto, aſſumit ipſe quidem per ſenſum has à materie pollutas rerum ſimilitudines, deinde collectas per phantaſiam purgat colatque per rationalis potentiæ cribrum, ligat poſtremò cum vniuerſali mentis Idea, fruiturque iam Pſyche pulcherrima ſui complexibus viri, cæleſtis cupidinis ſcilicet, vbi pota nectare, Nepentes ſatura atque ambroſiæ menſiſque paulatim aſſueſcens ſuperis,

Multa modis ſimulachra videt volitantia miris,
Et varias audit voces, fruiturque Deorum
Conſilio, atque imis Acheronta affatur Auernis.

Simile radiorum Solarium ad Idearum dimanationem.

Sic hominis anima per radij reflexus in ſublime, labefactatum orbem ex deſcenſu in multitudinem, penè reſtituit. Quod ſi huius conuerſionis obſcuram quoque in rebus ſenſibilibus imaginem voles, rurſum ad Solis actionem te conuertito, diligenter obſeruans, quomodo ex orbe illius ampliſſimo vel orbis diametro potiùs, per foramen anguſtum in obiectum parietem alterum, conũ pyramidalem efformet, atque in ipſo foramine parietis proximi ſic radij obliquati in continuum proferantur, vt tranſuerſi penitus parique proportione digreſſi qua dudum colligebãtur, in oppoſitam alterius muri planiciem decidant, orbemque fulgidum ad ſolis ſimilitudinem

referant (quemadmodum pulchrè obſeruatores Eclipſium docent) tantò ſanè ampliorem, quantò à foramine longiùs tranſuerſi radij in continuum proro-

 gentur,

gentur, adæquaturi ſcilicet globi ſolaris amplitudinem, ſi æquali ſpatio à cono deciderint, atque pridem à ſole defluxerant. Ita & idearum influxus à ſuperna vita in inferiorem deriuati ex auguſtiſſimis maximè in anguſtiam particularem rediguntur, donec à materie atque corporibus reflexi iterum in humanos animos, ex ſingularibus facti vniuerſales, amplitudine priſtina potiantur.

Quomodo ratio in materiem agat.

Atqui de Ideis ſuperioribus ac medijs iuxta communiorem rationem ſatis eſt demonſtratum, verùm quomodo Ratio in materiem agat, fortè non cuiuis eſt manifeſtum. Plotinus illam nec viſionem neque intellectionem nominat, ſed vim quandam materiæ agitatricem, haud ſanè cognoſcentem, ſed agentem duntaxat velut formam figuramque in aqua, quemadmodum ex circulo aliunde facto redundat circulus alter,

Sicut aqua tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercuſſum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia peruolitat latè loca, &c.

Vnde tanquam ſuperioris ordine ducta & pulſa radijs reflectit ſpeciem, aliàs quidem expedita, aliàs impedita; quare & circa ipſam vbique & perſpicuè rationis defectus maior, maior contrariorum velitatio, indomitus fluctus & ataxia. Poſtremò vt totam Idearum regionem paucis exaratam proferamus, en tibi Idearum ſyſtema à Deo vſque ad Materiem.

DEVS

DEVS } 1

RADII EX AMPLITVDINE diuina in conũ diffusi pyramidalem seu tres diuinæ substantiæ dimanationes inter primum ptincipium & mundum, essentiæ scilicet, vitæ, & Intellectus. } 2

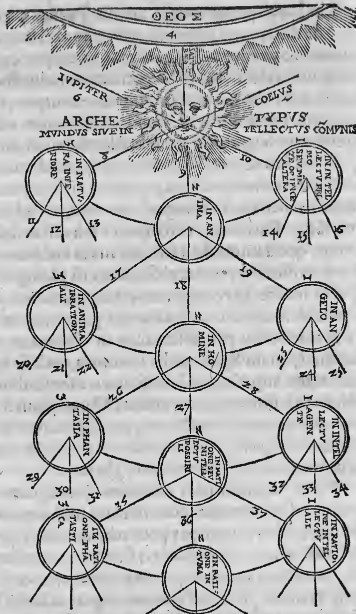
INTELLECTVS COMMVNIS siue Archetypus mundus atque intelligibilis primum per radium diuinum formatus, & instar solis Dei radios exceptos in continuum spargens. } 3

ORDO AB INTELLECTU in natutam vniuersalior. } 4

ORDO ANIMARVM Rationalium particulatior. } 5

ORDO IN MICROCOSMI patte cognitrice. } 6

ORDO MAXIME distinctus in partibus rationalis potentiæ. } 7

COELIVS

1 essentia boni particeps vitæ intellectualis caussa.

SATVRNVS

vita secundum formam particeps essentiæ, intellectus formalis caussa.

4 Idea Idearum omnium continens ideas cæteras per modum exemplaris vnius & primi, formæ vnius & caussæ relat. tantum differentis.

6 Intellectus secundum formam particeps vitæ & caussa mũdi.

8 Huic insunt Ideæ vt vmbræ multiplices, vtque formarum essentialium vincula.

9 Huic insunt ideæ secundum participationẽ iam magis magisque distinctæ.

10 Huic insunt per formã propriam ideæ, absolutis tamen rationibus inter se discrepãtes, intellectuales secundũ caussam, intelligibiles secundũ formam, partim rursus vt exẽplaria & notiones, partim vt vires seminales rerumque principia.

11 In rebus inanimis.

12 In plantis.

13 In animalibus.

14 Vt communicabili, cui Ens adæquatum subiectum.

15 Vt appetibili, cui bonũ adæquatum obiectum.

16 Vt intelligibili, cui adæquatum obiectum est ens.

17 Insunt neque vt intellectuales, neq; vt intelligibiles.

18 Insunt Ideæ vt intellectuales participatione, nequaquã vt intelligibiles propriè, id est, qui sui intellectionẽ communicent ordini inferiori.

19 Insunt Ideæ intellectuales secundũ formam intelligibiles secundũ participationem.

20 In basi.

21 In centro.

22 In apice.

23 Infimi ordinis.

24 Medij ordinis.

25 Supremi ordinis.

26 Vt imagines quædã abstractæ à rebus sensibilibus earumque spectra fugacia & tenues sine corpore vitæ passibiles respectu superiorum.

27 Vt discursuum seminaria compositionis & diuisionis formulæ partim actiuæ partim passiuæ.

28 Vt Characteres typi principes atque actiuæ conditionis sigilla.

29 Cum intuitu simplici.

30 Cum apprehensione accuratiore.

31 Cum compositione & diuisione vmbratili.

32 Vt notiones compositæ magis ex intuitu subiecti & prædicati.

33 Vt notiones minus simplices.

34 Vt notiones simplicissimæ de rei essentia scilicet.

35 Vt deorsum per affectionem deriuatæ.

36 Vt in se conuersæ.

37 Vt sursum reflexæ.

Illud verò præ cæteris in tabella præfixa accuratiùs paulò expendas velim, quæ sit differentia inter exemplar atque imaginem, rursus vtrobiq; inter notionem & virtutem seminalem. Exemplar enim ad caussæ agentis rationem propius spectat: Imago ad patientis conditionem. vnde & mutuo sunt correlatiua: est enim exemplar imaginis exemplar; imago autem exemplaris. Sed notionis vocabulum magis ad cognitionem est referendum, ad effectionem verò virtus seu ratio seminalis, si loqui paulò distinctiùs voles.

Differentia exemplaris & imaginis.

Notio.

Virtus & ratio seminalis.

Postremò & illud particulatim animaduertendum in anima nostra, Intellectuales notiones actiua potissimùm facultate præditas magis exemplarium in nobis locũ quam imaginẽ obtinere, nisi ad intellectũ superiorem conuersæ referãtur: Rationales verò species seu discursuũ seminaria ambiguam sibi naturam quodammodo vẽdicasse iuxta indolem rationis: Species verò phantasticas sensibilibus rebus abstractas, etsi plęrique merè passibiles iudicent, id respectu intellectus communis est accipiendum: alioqui enim & ipsę naturę ancipitis ab intellectu abstrahuntur per rationem mediam. Verùm è conuerso cum intellectus per descensum in obscuram velut nubem deuolutus altiùs dormiat, quàm Epimenidis somnum, necesse fuit species in intellectu positas essentiales atque reconditas scilicet, à sensibilium notionum & syndromis accidentariæ similitudine vellicari. Quanquam & huius excitamẽti principium alterum quoque sit extra corpus constitutum priori oppositum, eoque longè præstantius, ipsum scilicet primi intelligibilis lumen, & fax quędam immortalis cognitionis ac naturæ vniuersi parens.

Intellectuales notiones.

Rationales.

Phantastica.

Specierum sensibiliũ necessitas.

Porrò Intellectuales notiones quanquam actu perpetuo in vnitate vigeant, respectu tamen potentiarum inferiorum, quibus se vinciendum tradidit intellectus, nunc per potentiæ nomen à priore quadam indole degenerasse, abundè ex monumentis Platonicis constat. Actu enim subsistit in nobis, actuque à mente superiore formatur, & ad eandem respectum obtinet sempiternum, sed (vti diximus suprà) actionis suæ radium non actu semper ad inferiora demittit. Vnde & respectu animæ inferioris tantum in potentia dicitur, donec per animorum ascensus rursum excitetur, vt omne hoc nostrum scire sit verum reminisci, ac rectè Socrates non tam scientiarum sese promum apud adolescentes, quàm obstetricem prædicaret. Nam & sensus rationem, & ratio vicissim prægnantem notionibus intellectum obstetricatur, non quod proinde species intellectuales nascantur propriè, vti ex verbis Platonicis malè colligebant Epicurei, cùm potiùs hæc productio specierum istarum sit quædam in Rationali parte coruscatio, per quam mentis species antea coarctatæ florescunt latiùs, vt per intelligentiam essentiæ rerum definiantur, per rationem componantur essentiæ definitæ, & argumentationes cõficiantur. Veras etenim definitiones essentiarum non potest mens per accidentalia rerum simulacra formare, sed eas construit per infusas ab origine notiones, cùm in syndromi accidentali sola descriptio quædam lateat, definitionis vmbra & rudimẽtum imperfectũ ad veras illas essentiæ notiones

Notionum & ideaũ in mente comparatio.

ceu

ceu manu nos perducens. Quemadmodum igitur Natura non recipit quicquam, niſi ex ſemine ortum trahat, quin potius quodcunque procreatur, ſeminis ſecum ſimilitudinem deferat, vt homo hominis, atque arboris arbor: ſic & animus, ſi veritatem intelligat, neceſſe eſt veri ſeminio fætum rationes exhibere, poſtquam fuerit excitatus, quæ quidem (vt Tyrij verbis vtar) & ſint, & ſemper ſint, & ſubſtantiæ veræ atque immortales. Quare cùm ſui ipſius doctor ſit animus, ipſi profectò ſi fuerit defæcatior exiguo principiorum hauſtu ad intelligentiam eſt opus: nam talis ſponte ex ſe ipſo principium capiens viam ingreditur naturæ opificis ſimilitudine fabricatam, inceditque ad mentis illa ſpectacula, quæ & mente dextera protinus haurit, atque hauſta tenaci memoriæ mandat.

Seminum poteſtates quomodo in actum debeat redigi ab Idea ſuperiore, docetur exemplis variis.

Si quis verò quæ de actu & potentia diximus probè vix aſſequatur, multas in hoc mundo ſenſibili iſtorum ſimilitudines vel paſſim obuias deprehendet. Vide imprimis colorum ſeminales rationes in oculo, quæ ab externo lumine in actum prouocantur, de quibus ſuprà.

In coloribus.

In plantis et animalibus.

Vide & virtutem ſeminalem in animalibus, plantis, & mineralibus, quorum anguſto ſpacio concluſæ rationes non priùs in apertum ſeſe oculis proferunt, neque ſenſibilem vllam fibrarum, fructuum, foliorum, diſtinctionem obtinent, priuſquam illas calor externus aliquis vel ſolis, terræ, aut animàtis alterius excitarit. Medicamina appoſita corporibus noſtris vel intus aſſumpta, ignaua recenſentur, niſi nobis innatum calidum miſturæ in medicamento totius ſymmetriã quaſi diſſoluens, ignem latẽtẽ in penetralibus foras prouocet, alaſque ad actionem in ſemet ipſum antè ſubminiſtret. Adeò vt vel frigidiſſima medicamina per duplicem calorem agãt mutuo ſibi obuiantem, vnum ſcilicet intraneũ ſibi, & ab exteriore frigido mira quadam proportione attemperato maximè compeditum: alterum verò peregrinum qui ipſum internum compedibus liberet, & ad rumpendos carceres aditum patefaciat, vnde tandem viciſſim patitur iuxta communem Actionis & Paſſionis regulam.

In cæleſtibus.

Quid verò in mixtis generalibus iſta miremur? Cùm vel analogia pari cæleſtes ſtellæ ſeſe ad ſolem gerere videantur, quemadmodum fuſè oſtenſum eſt primo libro, vt in Sole quidem ſit actus perpetuus; in cæteris verò à Solis actu ligatæ illarum facultates in actum eliciantur, vnde per ſygygias varias Planetarum ad Solem, perque directionum viciſſitudinem admirabilem, ſuas potiſſimum vires exercent, alioqui etenim perpetua quædam vel confuſio facultatum (quando nimirum ſub idem tempus diuerſi & ſæpe pugnãtes inuicem ſchematiſmi fiant) vel vniformitas fœdior appareret. Verùm cùm Muſici neque continuas perfectas conſonantias eiuſdem generis, nec diſſonum vſquam in carmine patiantur, fit vt quadam viciſſitudine nunc à Sole calor Martis feruentior, nunc Saturni frigus excitatum ſeſe per Lunam terris communicet, ipſo interim Solis radio per Martem aut Saturnum viciſſim nonnihil affecto. Quod de medicaminũ frigidorũ mixtura & actione per calorem duplicem antè definiuimus, idem proportione quadam in ſtellis etiam natura refrigerãtibus quiſque ſubaudiat velim. Sed de his vberiùs alibi, in arte noſtra Metheorographica ſcilicet, & mathe-

mathematicis elucubratiunculis, si dîs visum erit.

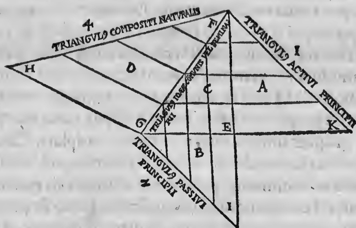
Caussis particularibus communiores semper assistere.

Patet itaque caussis particularibus Ideas quasdam communiores semper assistere ceu posteriorum fomites, vtpote indiuiduis numero infinitis communem speciem, cui cum speciebus vnitis cæteris, assistat vlterius quædam generica forma, donec per communissimam vniuersalis ordo trahatur vsque ad Ens quod Entia cuncta transcendit, in quem velut figurarum omnium angulum communissimum vel angulorum omnium caput (vt ipse se Christus nominat) dispersa quælibet per intermedios & simpliciores ordines in vnitatem refluant vnde fluxerunt. Ita & in progressu Metaphysico quem fouet æquiuoca quædam relatio, caussarum effectuumque mutuam consequētiam: à fine per media ad caussas primas (cuius similiter vtrinque terminus est idem cunctorum efficiens deus) videbis à primo semper ad vltimum formarum ordinem infinitum, quæ modò effectus vel finis, modo relatæ ad consequentia effectiui principij induant rationem: sic tamen vt forma effectione posterior intra prioris ambitum sit cōprehensa, vt quoties ad effectionem rei eiusdem speciei confluant diuersa principia duo, Masculinum & Fœmininum (vt obiter dictum est supra) necesse sit tamen vtrique vel semini particulari, vel actiuę passiuæque conditionis principio commune seminium semper assistere velut exemplarem formam, cuius virtute particulare quodlibet agens vel patiens se mutuo complectantur, ac dimanationes vtrinque in occursum mutuę fiant, tum per effluxum corporeum sensilem vel insensibilem, tum exhalationem illi coniunctam spirituum, qualitatum atque formarum, donec per eandem Ideam communem rursus ex forma multiplici in actum vel speciem simplicem, in formam vnius compositi ex indefinita materie potestate cuncta conueniant. Sed neque commodius istorum ratio quàm per figuras Geometricas, perque ipsa rebus paulisper abstracta mathemata percipi possit: Hanc autem cognoscere imprimis est operæpretium, quod huius demonstrationis adminiculo, omnium fermè quæ sunt in vniuerso proprietates occultæ vel facultates abditę (vt vulgus vocat) tanquam vno ex fonte promantur.

Tria in omni mixtione naturali concurrunt, semē masculum, fœmellum & commune seminarium siue exemplaris ratio.

Demonstratio Mathematica.

Cùm enim omnis & actionis & passionis ratio sit in triāgulis posita, in quibus (vt alibi demonstrabo) per angulum forma, per aream spiritus magis, per basim & latera corpus atque corporea qualitas assignetur, fit vti per angulorum contactus vel laterum, proportiones totæ inter triangulos plures emergunt, ita & agentis ac passi analogiam mutuam deprehendamus per anguli vnius & continentium laterum vniuersalem rationem in circumfuso exēplari. Detur autem triangulus rectangulus figurarum omnium elementum primum, vt A. quidem in actione naturali actiuum principium signet; Secundus triangulus B. priorem contingens ad angulum rectum, sit loco passibilis rei: at tertius triangulus C. vtriusque prioris contingens angulum rectum in E. commune illud exemplar referat, producta prius G F. linea subtensa angulo recto, ab extremitate latens E G. trianguli B. ad ex-

ad extremitatem EF. trianguli A, quæ rectum angulum intra se comprehendant. Producam rursus G H, lineam ad angulos rectos suprà lineam GF. eidem subtensæ G F. æqualem, & connectam vtrasque per F H. lineam, subtensam angulo recto G. trianguli maioris & quarti per D. signati. Dicam postremò quod per exemplar C. vtriusque trianguli A & B. talis sit mutua necessitudo, vt cum vterque in vno communicet latere & communi angulo E. habeat & suas subtensas analogas F K. & G I. ad subtensam communis trianguli F G. & per consequens trianguli fabricati super F K. & G L. latera continentia angulum rectum E. erunt æquales triangulo, qui iuxta prædictam rationem erectus est super lineam F G. quandoquidem trium triangulorum singuli medium ambientes, Medietatem quadrati constituunt, quorum duo quæ sunt à lateribus medij trianguli continentibus angulum rectum, æqualia demonstrantur quadrato quod super lineam consistit subtensam angulo recto per penultimam primi Elementi Euclidis. Quod autem ille quadratis tribuit, nos & triangulis illorum orthogonis assignamus, qui fiunt quadrato per dimetientem intersecto, vnde nasci per dissolutionem æquales vtrinque rectangulos trigonos sit necessarium. Si autem ab æqualibus demantur æqualia, & ea quæ remanent sunt æqualia. Itaque vt ad naturam demonstratio propius referatur, quia Basis G F, Ideam mundi corpoream & diuisibilem maximè repræsentat: A G. & E F. latera Spiritalem maximè: E, formam omniparam, in qua rationes formarum sint omnium adhuc vnitæ actu, distinctæ secundum potentiam; quia & sectione facta eiusdem trianguli totius in partes proportionales quotlibet, à quibus recta & transuersim ad angulos rectos productæ lineæ siue cancelli per vtriusque annexi trianguli planum, in iisdem quoque & segmentorum omnium rationem analogam præstet: necesse est penitus, vt cùm corpus corpori coit proportione media, iungantur mox spiritus & qualitates vtriusque, tandem & forma

vniuersa

vniuersa;idque particulatim in vno compoſito,quod ex duobus principiis antè diſtinctis,nunc per vnius medij exemplaris cómunem rationem ita ſtatuitur,vt ambo ſua principia ſub vna & ſimplici forma intra ſe comprehendat. ſunt enim (vt verbo abſoluam) primi trianguli duo, velut parentes alterius, Mas & fœmina,medius vt exemplar commune omnibus: Maior ſiue poſtremus vt omniũ ſoboles. Quod ſi autem inter parentes vel inuicem commiſſa principia nulla proportio fuerit, erit & diſpar ratio ad compoſitionem trianguli quarti, propter diſſonantiam in medio exẽplari. Cùm enim cuiuſque agentis ad paſſum habitudo, ſit vel amica mutuo,vel hoſtilis(Græci συμπαθείαν ϗ δυσπαθείαν nominant) proinde & actio omnis eo contendit, vt vel ſe mutuo ſeparent,vel componant. Compoſitio vel vnio fit per virtutem conſimilem:Repulſio per contrariam. Idcirco ſi inter agẽtem & id quod patitur, communis ſit quædam forma ſpecifica, erit & circumfuſi proximè exemplaris communis ratio,vtrunque copulans,ad actionem excitans atque perficiẽs, ipſe etenim ab occurrente communi ſimilitudine (quam in exemplari videt) ex vtroque principio actiuo & paſſiuo concitatus ſpiritus quamcelerrimè in continuum fertur; ac niſi quid obſtet extrinſecum:quodque vim illius interturbet,neceſſe eſt ſimiles & qualitatis & corporis dimanationes fieri, nobis plerunque occultas& inuiſibiles:quæ cum iuſta proportione inter ſe fuerint coaptata,mouetur & mundi ſpiritus & illa communis ratio exemplaris quam qualitatis ſpecificę norma & vnius corporis comitatur; vt cùm in exactã ſymmetriam cuncta coierint ex circumfuſæ ideæ gremio & forma communis introducatur,fiatque mox vnum compoſitum naturale. Sin econtrario inter agens & patiens ea quæ aſſiſtit vtriſque communior forma diſſenſerit,mox pro diſſenſus ratione pugna quoque & velitatio mutua incrudeſcit, propter dimanationes triplices tam in vtriſque principiis, quàm horum communi ſeminio inuicem aduerſantem. Vnde adeò quod ſi inter principia ſit quædam proportio firma,ſed propter mixturę inęquabilitatem inæqualiter diſtributa, (vt inter magnetem & ferrum, quibus nec vna ſpecies conuenit,nec omnino diuerſa eſt) hic quoque & dimanationes inęquales fieri eſt neceſſarium. Vnde cùm ad normam communis ideæ, ſpiritus vtrinque delati partim ſe pellant, partim recipiant mutuò & complectantur : naſcitur & aliorum effluxuum congreſſus inæqualis; fitque idcirco in quadam atomorum nube, aliis celeriter obuiis, aliis retrogradis, vt non tam promptè coeat intermedius aër per luctam hanc inæqualiter antè diuulſus, vt vacuum poſſit implere: vnde feruntur & corpora grauia præter naturam ſurſum, deorſum leuia: vnde & repulſus congreſſuſque illius ſpecies admirandę. Quod niſi hoc pacto inter agens& patiens communem ſtatuas exemplarẽ formam, communẽque ſpiritum & vim corpoream vndique circumfuſam,quæ nutu ſuo in particularibus ſibi ſubiectis mixturam incipiat, regat atque perficiat; equidem in rerum illis occultis rationibus,quorſum te conferas,minimè video.Cur enim non potius ferrum ferro trahatur, quàm à magnete ferrum? obſerua pauliſper

Agentis ad paſſũ habitudo duplex

Virtus ſeminarij cõmunis in particulare agẽs vel patiens.

Occultorum proprietatum ratio abdita. in proportionibus poſita.

Occultarum proprietatum in rebus exẽpla plurima.

lisper plantarum & animalium odia vel amicitias mutuas ab ipsa natiuitate congenitas. Cur Canis amicus homini: Lupus tamen Cani non multũ absimilis, ita sit inimicus, vt vel solo aspectu adimat vocem, dicanturque raucos vel aphonos Lupi vidisse priores? Cur Equum nec antea visum Vrsus si conspexerit, mox sese ad pugnam parat? similiter contra marinum Draconem Elephas, Serpentem Araneus animatur, Simia Testudinem horret, Hyenam Panthera, Acanthis Asinũ, Pullus autem gallinaceus Leoni terror ad conspectum Miluij protinus expauescit. quid nisi cõmunem formam amborum vbilibet statuas, quæ ad congressus particularium excitata, pugnantes vel copulantes se mutuo faciat? Idem in illis intelligas, qui Catos natura sic abhorrent, vt si vel in vase conclusi à cõspectu illorũ remoueantur, præsentibus tamẽ occultum sensum non subterfugiant, quin mox deficiant animo, nisi abduxeris procul. Ita & in cadauere vulnerati, si cædis author assistat paululum, cur denuo sanguis erumpat homini vel ante triduum interempto? Nimirum etsi recesserit forma princeps, manet tamen ad tempus rerum præteritarum & rationum omnium quæ fuerunt in anima plenus spiritus, qui cùm sub ipsam cædem per characterem hostilis spiritus, & eius figuram sibi impresserit, fit sanè vt eodem denuo occurrente, per illud impressum & adhuc recens vestigium moueatur, quo nimirum impulso concitetur & sanguis donec per vulnus erumpat. Eadem penitus ratione dum floret sub pampinis vinum, dum crudus illius humor cœptus est agitari, repleto passim tunc eius spiritibus aëre, per motus commune vestigium turbantur in cellis vasa vinaria, vinumque fit turbidum, etsi expressum sæpius vel ante annos quatuor aut plus eo. Similiter & in fœminis grauidis (vti à me sæpius est obseruatum) etsi quo gestant tempore menses non facilè prodeant, turbatur vterus tamen per periodos certos ad illud tẽpus analogos, quo primùm substiterũt, ob semel eiusdem motus sibi impressam imaginem: quod etiam à morbis qui per periodos moueri soliti, cùm desierunt, sui tamen relicto vestigio, diu perseuerare consueuit. Miror magis in grauidis, quarum ita est efficax imaginatio, vt quorum vel horror vel appetitus vehemens fuerit, horum idea immutatus spiritus & qualitates & corpus sæpe transformet, vt infixa idea vulneris circa eundem locum in puero visa sit magni vulneris speciem reliquisse: sed maximè id admirandum (si fas est credere) multos per solam imaginem (vt scribit Cælius) animam à corporibus in ἔκτασιν abduxisse.

Nunc pro conclusione illud demum accipias ratum, quòd vti particularium rerum vultus in illis communioribus continentur: ita & animi nostri imagines inferiores superiore idea altera sunt comprehensæ; quodque illud Platonicum rectè hac ratione defendi possit, scire nostrum esse quandam reminiscentiæ speciem, cùm excitetur ratio partim ab intellectu, partim à sensibilibus simulachris; vnde illud: *Conclusio.*

Sunt

Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus vmbris.

De Intellectu loquitur:

Altera candenti perfecta nitens elephanto,
Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.

Quæ sanè ad vmbras & spectra sensuum visus est retulisse: etsi perpaucos existimem qui tantum philosophiæ intercutaneæ in hoc poëta sint arbitrati.

Sed vt caussarum effectricium Methodi partitionem vniuersam, vnaque & facultatum animi, & obiectorum omnium mutuam symmetriam, vno diagrammate promptiùs cõtempleris, hanc ego tabellam ante consyderationem finium nolui prætermissam.

Metho-

Methodi causſę effectrices primariæ vt facultates animi

Supra animam ſtatus Soli comparabilis
- Deus
- Intellectus primus ſeu mundus archetypus

In anima ſtatus luci ſplendori & lumini comparabilis
- Intellectus agens vel animæ rationalis apex: 1, 2, 3
- Intellectus paſſibilis vel humana ratio: 1, 2, 3
- Phantaſia ſiue imaginatio: 1, 2, 3

Sub Anima ſtatus colori & calori cōparabilis.
- Sēſus: Viſus, Auditus, Guſtus, Olfactus, Tactus
- Natura rerū ſenſibilis.

Inſpiratio — *Analogiſmus* — *Demonſtratio perfecta* — *Epilogiſmus* — *Obſeruatio*

IN DEO qui omnes cōtinet & à ſuperiore non continetur.

IN INTELLECTV PRIMO Cui inſunt ideæ per formam propriam intellectuales ſecundum cauſſam, intelligibiles ſecūdum formam, partim vt exēplaria & notiones, partim vt vires ſeminales rerumque principia.

Supra animā cui ſimpliciores inſunt ideę rerum omnium

IN INTELLECTV AGENTE cui inſunt vt notiones atq; innati conceptus, actiuæ tantū conditionis & velut ſigilla

IN INTELLECTV PASSIBILI Cui inſunt ideæ vti cōfuſa quædam diſcurſuū ſeminaria, vt compoſitionis ac diuiſionis formulæ partim actiuæ, partim paſsiuæ.

IN PHANTASIA Cui inſunt vti imagines quædā abſtractæ à ſenſibilibus rebus, vt ſpectra inſtabilia paſſiua tātum reſpectu ſuperiorum.

In anima rationali Cui inſunt ſecūdū participationē iā magis magiſq; diſtinctæ.

Methodi effectrices cauſſæ ſecundarię vt facultatū obiecta

IN SENSV

Omnes inſunt vt vmbræ tantū ab intellectualibus rebus & intelligibilibus quàm lōgiſsimè diſsidentes
1 Viſibiles ſpecies
2 Auditu perceptibiles
3 Guſtatiles
4 Olfactiles
5 Tactiles.

Sub Anima cui inſunt ideæ vt plane multiplices

De principiorvm altero genere, *caußis nimirum finalibus artis cyclognomicæ, cognitionum ſcilicet habitu, prædictione, atque actione.*

CAPVT VIII.

Propoſitio.

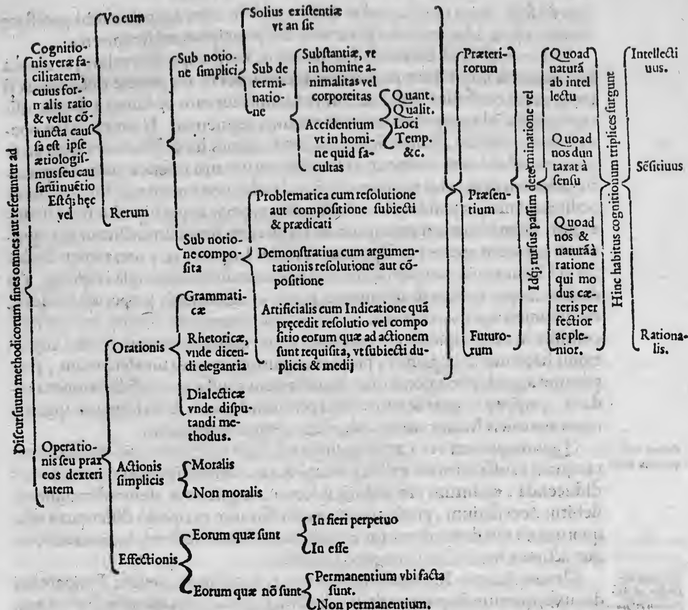
QVemadmodum ad effectricium cauſſarum triplicē differentiam obiectorum quoque numerus exactè reſpondit; ita profectò cum artis propoſitæ ſcopis formalibus cauſſis materie atque inſtrumētis eſt ineunda ratio, vt tandem definitis ſingulis, parique proportione diſtinctis, à primis vſque principiis ad finem vltimum conſtet perpetua ſeries, per quam doctrinæ huius ſtabilitas optimè demonſtretur, & cum effectu longè pulcherrimo principiorum diſperſa multitudo in ternionem vnicam vnius artis communiſſimæ atque abſolutæ Methodi diagramma coaleſcat.

Extremi finis diſcurſus rationabis 2.

Doctrinæ igitur Cyclognomicæ fines ipſorumque diſcurſuum animi apparent tanquam extremi limites duo, Praxis & cognitionis habitus; hic quidem per cauſſarum inuentionem, illa per applicationem potius abſoluenda. Vtriuſque proceſſus in fines alios, tum ordine, tum natura differentes, ex ſubiecto ſchemate ita præ oculis patent.

Diſcur-

Vides in hac denuo distributionis serie quopacto conceptus humanus sub finium ratione talis potissimum circa extrema capita & simplicissima perseueret, simulatque verò sese in ordines anteriores sparserit ex vno in multitudinem diuagatus, eosdem fines particulares non tam vt fines apprehendit (etsi re vera tales existant) quàm quatenus ad finem vltimum velut media atque principia destinantur. Idem & in materialis ordinis classe mox vsuueniet, atque idcircò fines simpliciores quilibet verissimorum finium rationem in animo constanter obtinebunt, priores ordine tum ad materiem, tum ad formam nonnihil accedunt, at præcedentes maximè in caussarum efficientium speciem continuò transformantur. Quamobrem ne singulorum diuersa spectacula sub finis vnius nomine confundamus, illud potissimum præsentior poscit instituti locus, vt agmen hoc vniuersum iuxta principij efficientis antedictam analogiam ad classes iterum triplices & sacratissimæ ternionis necessitudinem referamus, sic vt ex omnibus vna consurgat finium distributio, non

Distributionis ratio.

tam ex finis vnius intuitu quàm nexu eiusdem cum agentis animi potestate diuersa, atque adeò ex huius & cæterorum principiorum symmetria.

Interea tamen in antedicta partitione & illud expendas velim, membra hæc vniuersa non solùm coaptata vt specie inter se aut genere differentia (si loqui paulò confusius licet) verùm vt & consecutionis ordinem à simplicissimis quoque ad compositiora quàm maximè retinerent. Nam vti vel in operis huius vestibulo abundè significauimus, omnes hæ differentiæ talem ad se inuicem relationem obtinent, vt subalternorum ritu inferior quæuis superioris rationem in se velut per hypothesim claudat, non tamen vicissim infernum ordinem finisque posterioris necessitudinem prior atque superior sibi finis includit. Nam actionum promptitudo facultatem simul Endeicticam & cognitionis habitum apertè præsupponit (vt verbis Logicis vtar) non tamen Endeixis vel Indicatio conuersim actionem, neque indicationem ipsa cognitio. Videntur itaque habere se ad inuicem penes consecutionis perpetuæ modum, cuius tamen apex extremus in ætiologica facultate ex caussarum indagatione consistit: nam ex æquo propter actiones atque indicationum veritatem cognitionis habitum aucupamur, propter cognitionem verò siue scientiam, propterque agendi præsagiendique dexteritatem caussæ in considerationem cadunt, quippe per quas & res existant primùm & fiant, & ab humano ingenio naturæ artificis Mimo admirabili protinus apprehendantur.

Ordinis in sequentibus ratio.

Quandoquidem verò ætiologismus scientiæ & cognitionis cuiuscunque tanquam caussa formalis existit; idcircò & coniunctim illorum ratio nobis est diducenda, quantum pro negotij suscepti integritate & demonstratione videbitur necessarium, præsertim cùm ex habituum perspectis differentijs reliquorum ab illis dependentium finium, prædictionis scilicet, indicationis, atque actionis, natura nullo negotio subolescat.

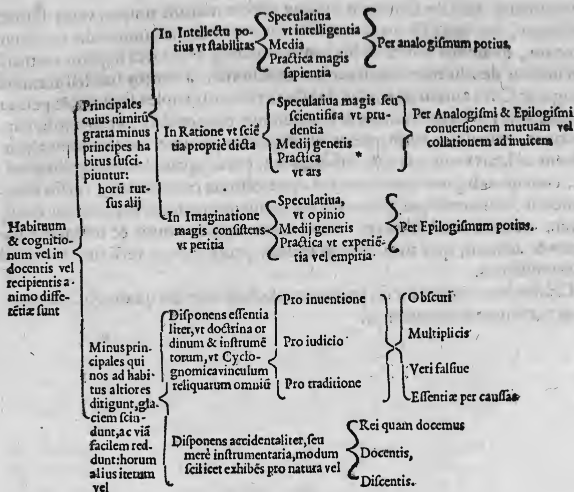
Habituum distinctio ab Aristotelicis instituta.

Omnes Animæ Rationalis habitus ad 5. potissimum genera Peripatetici ducunt, quorum Supremus sit Intellectus, habitus principiorum scilicet atq; axiomaton. 2. Scientia conclusionis habitus, vel iuxta Platonem in Gorgia, habitus per rationem comparatus; quem qui possederit, caussam eorum obtineat quæ agit vel efficit vel speculatur, per quem eorum quæ docet vel inuenit rationem reddere possit, atque insuper rationis rationem, quoties ex vsu fiet. 3. Sapientia quam velut habitum simul principiorum & conclusionis esse definiunt. 4. Prudentia quæ sit actiuus habitus. 5. Ars demum habitus effectiuus, vel rerum efficiendarum ratio.

Habituum distinctio Methodo maximè inseruiens.

Cæterùm quando hæc partitio non satis cum artis nostræ fundamento quadret, nos omnium differentias altiùs explorantes tabellam illarum paucis ita commenti sumus.

Habi-

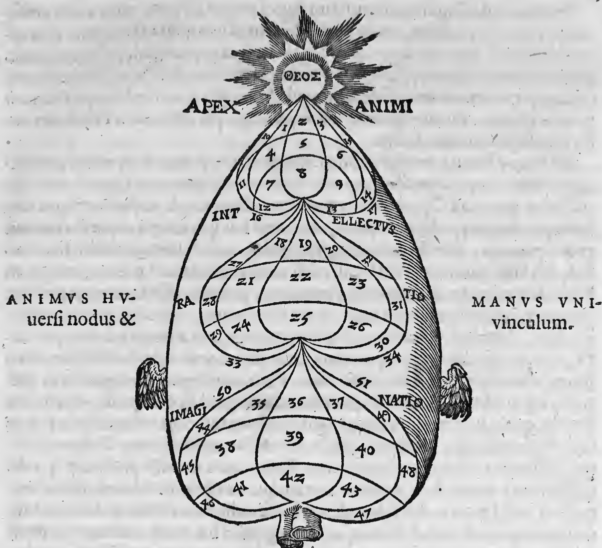
Nominum ratio. Distributio habituum vlterior ex ternario in nouenarium.

Vides in hac partitione scientiæ nomen paulò aliter accipi quàm à veteribus traditum est. Vides & Artis rationem paulò subinde strictiùs ferri, subinde latiùs prorogari. Nos in hac diuisione illud potissimum præ oculis constituimus, vt principales habitus ad numerum ternarium iuxta caussæ efficientis analogiam religati maximè traderentur; in singulis rursum differentijs speculatricem alteram constituimus, alteram verò practicam, quamuis iuxta Nouenarium suprà traditum in partibus animi, nunc & in partibus totius methodi catholicæ illud magis fortassè conueniat, vt singulorum capitum trium tres aliæ particulares differentiæ censeantur, iuxta illud Poëtæ: *Necte tribus ternos, Veneris dic vincula necto*. Ita nimirum plusquam incantamento magico fines rerum cum ipsis principijs in nodũ indissolubilem fortissimè vinctos obtinebis, atq; ad supremam animæ partem, Intellectionem siue stabilitatem triplicem referes, quandam ad centrum intellectricis regionis propriè pertinentẽ, quandam rursus ad mẽtis apicem ad basim tertiam, quarũ tamen triũ superior magis ad speculationem referetur, ad praxim inferior, media verò ad vtriusq; compositionẽ. Similiter ad Rationalem animæ portiunculam tres rursum habituũ differentias adaptabis, sciẽtiæ propriè dictæ nomine comprehẽsas: tres demum alias peritiæ species ad Imaginatricem facultatem exactè analogas. Quan-

Quanquam difficile ſit harum cuique differentiarum nouem veros limites aſſignare, niſi fortaſſis iuxta confinij rationem atque animorum triplicem motum, quatenus ſcilicet in his facultas quælibet vel circa ſeipſam vertitur, vel ſurſum deorſumúe concitata per affectionem à centro ſuæ habitationis euagatur. Cùm autem ſit triplex ſtabilitatis habitus, triplex ſcientiæ, & peritiæ triplex, velut in longitudinem & latitudinem exporrectus, vt tota totis conſentiant, vnicuique rurſus velut ex demenſo pleniore, accedunt in altitudinem ad latus vtrunque aliæ differentiæ 3. prout particulatim ſingulis edendi, concipiendique habitus arte vel exercitatione comparatur, rurſus componendi, diuidendique, poſtremò condendi promendíue illa quæ per facultatem mediam ſint elaborata: Sub horum ambitu omnis & memoriæ habitus & actionis, quæ tum circa præſentia, tum futura verſatur, tacitè eſt comprehenſus.

Confer hanc itaque modò præfixam tabulam cum illa quam tibi in animorum partitione delineauimus.

NATVRAE CONSIDERATIO BASIS TOTIVS HVMANI ANIMI.

1 Memoriæ intellig. habitus
2 Intelligentia vel intel. ſcientif.
3 Reminiſ.intel.habitus.
4 Compoſitionis intellectualis habitus.
5 Intellectio p̄priè dicta.
6 Diuiſionis intellectualis habitus.
7 Conceptus intellectualis habitus.
8 Sapiētia ſeu intell. practicus.
9 Partus intell.habitus.
10 APEX.
11 CENTRVM.
12 BASIS INTEL.
13 BASIS INTEL.
14 CENTRVM.
15 APEX.
16 Analyſ.intel. ſcala.
17 Synt.intel.ſcala.
18 Memoriæ rationalis habitus.
19 Sciētia ſcientif.vt prudentia.
20 Reminiſcentiæ rationalis habitus.
21 Compoſitionis Rationalis habitus.
22 Scientia propriè dicta praxim ſpeculationi con nectens centrū omnium habituum.
23 Diuiſionis Rationalis habitus.
24 Concipiendi habitus Rationalis.
25 Sciētia practica vt ars.
26 Habitus pariendi per rationem.
27 APEX RATIONIS.
28 CENTRVM RAT.
29 BASIS RATIONIS
30 BASIS RATIONIS
31 CENTRVM RAT.
32 APEX RATIONIS.
33 Analyſeos Rat.ſcala.
34 Syntheſeos rat. ſcala.
35 Memoriæ phantaſticæ habitus.
36 Opinionū habitus arti proximus.
37 Reminiſcentię phantaſticæ habitus.
38 Componendi habitus per phantaſiam.
39 Peritia propriè dicta.
40 Diuidendi habitus per phantaſ.
41 Concipiendi habitus phantaſt.
42 Empeiriæ habitus.
43 Editionis habitus phan taſt.
44 APEX IMAGIN.
45 CENTRVM IMAG.
46 BASIS IMAGIN.
47 BASIS IMAGINATIONIS.
48 CENTRVM IMAG.
49 APEX IMAG.
50 Analyſeos Imag.ſchala
51 Syntheſeos Imag.ſcala.

Particularis habituum consideratio.

Verùm vt de singulis particulatim pauca eaque ad institutum vtilia proferamus, omissis paulisper habituum differentijs illis quas minus principes appellamus, cùm sub artis atque scientiæ nomine comprehendi possint, tres istas primarias ordine prosequemur, vt earum perspecta indole, quisque quantum cohæreant, quantumúe dissideant singulæ, promptius animaduertat. Primùm verò de peritia, siue imaginatricis animæ scopo, per discursum Physicum nobis inuestigando disseramus.

De Peritia.

Est itaque Peritia propriè habitus imaginatricis potentiæ, proximè per Epilogismum comparatus ad rerum efficiendarum felicitatem. Hanc autem statui velut genus ad Opinionem magis speculatricem & experimentum siue Ἐμπειρίαν magis practicam, quanquam inter has species ipsa experiētia omnis tum opinionis, tum scientiæ magistra prima atque vltimus rursum finis existat. Ita sanè homines prisci seculi cùm nondum viderant nauem, vtilitatum studio feruescentes externorum commercia protinus affectarunt; quare cùm circumscriptos se cernerent mari, natantium animalium ducti primum similitudine, deinde & superfluentis arborei trunci, aut alterius cuiusuis ponderis, caui præsertim, ac propter pori multiplicitatem aëriæ substantiæ plurimum obtinentis: hos singulos casus Peritia colligens nauigationem primum est meditata; ac primò quidem rude aliquod siue ineptum vehiculum struxit, quale in vimineis cratibus aut crassiore minerua compactis trabibus caua moles exurgit; paulò post sensus adiuncta nonnihil ratiocinatione, carinæ solidiorem formam adinueniens, hanc remis impelli paulatim & velis suspensam à ventis ferri edocuit, vitamque tandem & salutem suam vniuersam surdo mari committere, & variè iactandis dare classibus Austros. Medicinæ inuentum vetustissimum apud Aegyptios his quoque ortum auspicijs constat, Eum qui à morbo vexaretur domestici exportantes sub dio in vico publico statuebant, vt à prætereuntibus visus de morbi qualitatibus rogaretur. ita enim qui tulerat depuleratque morbum consimilem siue per ferrum, siue per ignem, aut medicamina prodito remedio laborantem similiter adiuuabat. Similitudo morbi remediorum memoriam colligens ex summa illorum quæ per alienas obseruationes accepit, conclusiones plurimas instar axiomaton fabricauit, paulatimque ex vsu rerum in opinionem, ab hac deinceps ad scientiæ culmen ascendit.

Peritia ad quam facultatem sit referenda.

Totum hoc igitur Peritiæ genus præcipuè ad discursum Physicum atque imaginatricem potentiam quadrat, relatione quadam rerum à sensibus primum ducta, progressuque secundum idem commune principium, paulatim in ætiologicum Epilogismum terminatur, à cuius conclusione quandoque recurrens, conterminæ scilicet rationis adminiculo, in obscurum sese circulum vertens, analogisticè quodammodo ex vniuersalibus antè constitutis rursus alia eiusdem generis particularia colligit, opinionis paulatim atque scientiæ rudioris sibi nomen asciscens. Iam enim satis constare arbitror omnem hanc triplicis discursus speciem, etsi per certos limites inuicem distinguantur

Triplicium discursuum mutuus complexus siue transgressus vt in habitibus elucescit.

guantur ex principiorum ratione desumptos, vtpote penes familiarium instrumentorum differentias, penes finium genera, nec non effectricis animæ diuersas facultates, formam atq; materiem, sic tamen amplexu mutuò cohærere istorum singula, atque alterum alterius ingredi rationem, vt nisi rem omnem defęcatis oculis ac plusquam lynceis intueare, cunctorum in omnibus idea rudiuscula deprĕhensa, cuiusdam confusæ congeriei similitudinem reprĕsentet. Etenim sub imaginatrice potentia non tantùm exempli atque inductionis arbitrio nitimur, verùm sublati interdum altiùs ab epilogismo inductiuo vel exemplari ad syllogismos analogisticos ferimur, aut in rationis abortiuum quoddam enthymema conuertimur: idque non tam sub propriè dictæ imaginationis vel Physici discursus nomine, quàm qua facultas isthæc inferior animi, propter conterminam rationem in eius fines quandoque prorumpens, vultum quoque rationis induit, non aliàs à basi rationalis potentiæ differens, quàm quòd vel rudior paulò, vel magis instabilis circa opinionis verius quàm scientiæ septa perseueret. Quin & relatio eiusdem discursus, etsi secundum idem primaria quadam agitatione versetur, subinde tamen & circa idem & ad idem quodammodo ditionis suæ amplitudinem prorogat, sed non vt intra imaginationis oras consistens, verùm ὡς ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα transiliens. Idem de Logica & Metaphysica discursione subaudias velim, quoties hæc descendit amplius quàm suæ naturæ par sit, illa verò in omnem sese & regionem & facultatis formam transferens frænis iusto liberioribus erret. Quare & relationum hasce differentias (de quibus vberius suo loco disseretur) non tam secundum totius cuiusque trientis animi naturam designauimus, quàm iuxta facultatis & partis cuiusque centrum vel impetus primos. Nam alioqui nec vlli discursuum generi propria Dialectices instrumenta aut magis familiaria constituissem, quando ad singulas singula pertineant quodammodo, nec rursus aut formæ peculiaris in discurrendo aut obiectorum suas cuique differentias rectè assignassem, quando vnius passim cum alterius ratione permisceri contingat.

At nos omnis euitandæ confusionis gratia viam ingressi planiorem, quàm rei fortasse natura permisit, operis vniuersi tabulas non tam ad principiorum centra delineauimus, atque ad animorum primarios motus humaniq; ingenij captum, discursuum quidem generibus singulis imponentes nomina iuxta primarij finis ac motionis impulsum, Scalas interim ascensus atque descensus addidimus secundum sensibilem magis actionũ animi vicissitudinem, quàm earundem differentiam veram. Etsi enim & ordinum constitutio & signorum ad caussæ examen appellatio, iudicium denique & instrumentorum circularis illa conuersio ad omnes omnium vires maioris cuiusdam minorisúe participatione referri possint; quia tamen totius ordinis filum ad rerum inuestiganda principia magis ex respectu ad idem punctũ commune germinascit, Tabulam quoq; eiusdẽ redegimus idcircò magis ad Metaphysicen ipsiusq; intelligentiæ *Tabularum ratio in ante Cyclognomica.*

 ditio-

ditionem. Similiter caussarum inuentio per signa propria, quandoquidem ex respectu secundum idem verius, adeoque ab ipso sensu deriuatur, ad Physicum discursum, animæque virtutem imaginatricem rectiùs fortassè referetur. Omnem verò Dialecticæ machinam atque instrumentorum mobilem cyclum circa eandem conclusionem velut totius negotij centrum pari prorsus analogia ad rationem mediam applicabis, etsi inter hæc ipsa compositio secundum idem propriè ad phantasiæ sceptra pertineat; principiorum verò connexus atque ipsa (secundum plurium sententiam) essentialis definitio magis ab intellectu superiore trahatur. Dicamus igitur pro susceptæ doctrinæ typo viuidiore, ad Intellectum magis intelligentiæ habitum ac sapientiæ referendum: ad Phantasiæ seu physicæ contemplationis metam opinionis habitum rectiùs & Emperiæ: vti demum Prudentiæ scientiæ artis ad rationis carceres. Rursum ad Intellectum Analogismi species pro caussarum inuestigatione melius, ad phantasiam epilogismos, ad rationem vtriusque connexus mutuos conuersionesque aptius adhiberi.

De habitibus in parte rationali.

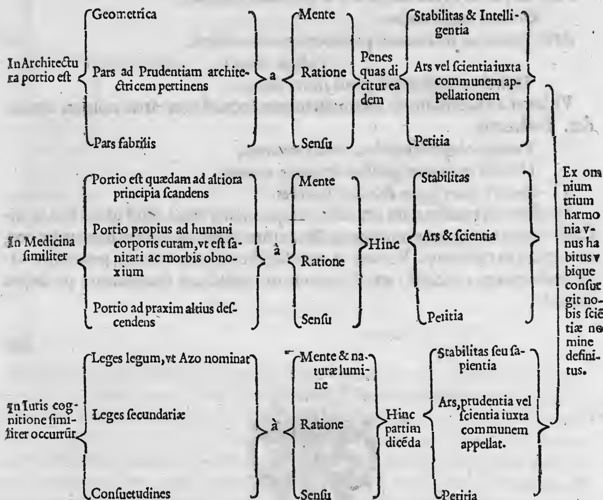
Sed de discursus Physici scopo, deque imaginatricis potētiæ habitibus proprijs abundè iam satis est enarratum. Quemadmodum verò in animarum ordine medium quiddam est homo, vt supra demonstrauimus; ita & inter potentias ratio, interque habituum species animorum partibus adæquatas mediam sibi sedem rationalis cognitio vendicauit; ad quam quia & habitus cæteri velut centrum commune referuntur, sicut & extremorum vires in anima ad rationem vnicam, idcircò sanè huic habitui vni præ cæteris καθ' ὑπεροχὴν dedi scientiæ nomen, secutus hac in re potissimum Tyrij Maximi scitam sententiam, cuius auspicio talis scientiæ definitio colligatur, vt sit stabilium rationum atque instabilium harmonica quædam compositio, captans primò cognatas quodammodo res, distinguens postea quicquid in eis viderit dissimile, quarum quæ similitudinem seruant amicè comparat; confusa verò aut amicitiæ iure inuicem aliena disiungit, ceu Deus scilicet aut natura expeditior in cæco rerum aceruo litem dirimens:

Dum cælo terras, & terris diuidit vndas,
Et liquidum spisso secernit ab æthere cælum.

Scietiæ propriissima appellatio.

Erit itaque secundum hanc & nobis familiarem acceptionis consuetudinem Scientia reliquorum habituum penè nodus vniuersus & quasi primarius finis; erit & genus potissimum ad Artem atq; Prudentiam; quarum rursus hæc ad speculatricem magis facultatē, illa ad praxim verius attinebit. Quanquam verò Maximus ille Tyrius sermone 40. hisce differentijs plures constituerit, ad tria tamen capita visus est respexisse, sic tamen vt prudentiam loco inter sensum atq; scientiam medio collocarit, paulò enim hic aliter sumpsit prudentiæ nomen: nec pugnat rursus sciētiam sub rationis ambitu positam extremorum harmonia conflari, quando & secundum respectus varios habituum alter in alterius speciem facilè transmutetur. Vnde & scientiam Montanus aliam scientificam, aliam verò practicam vocat. Artem rursus vel praxim aliam

Theoricam, operatiuam vel effectiuam alteram. Quæ si tibi ob oculos bene constitueris, multis te sophistarum scrupulis & intricatis syrtibus expedieris, passim hasce vulgares quæstiunculas floccipendens, Num Medicina sit ars, num scientia; ac rursus si scientia; num speculatiua, num practica. Quibus sanè nec miserius quicquam, nec vanius meritò apud synceriores ac veros philosophos æstimatur, cùm vna subinde accurata diffinitio vel omnes illorum tricas non aliter difflet atque discutiat quàm ventus paleam. Quod vti exemplis obiter manifestum fiat, demus Architecturam primò.

Etsi igitur Prudentia, Scientia, Ars, sint ferè sub eiusdem generis ambitu comprehensa; propriè tamen scientia totum quoddam existit, omnium & mediorum & extremorum harmonia Musica contemperatum: reliquæ verò particulatim illius scientiæ species nominentur, quæ per rationem comparatur: harum prudentia ad mores magis refertur animique compositionem seu publicam seu priuatam velis, vnde & in Ethicen diuiditur, Oeco- *Artis, prudentiæ & Scientiæ apta distinctio.*

conomicen, atque Politicen, cuius arbitror diuisionis intuitu habitum suum Iuris studiosi Iurisprudentiam appellarunt. Ars verò ad actiones magis vitæ necessarias pertinet, nõnulli affectiones nominant, quarum respectu denique plerique se Iurisperitos appellari maluerunt, tanquam à speculatione magis ad praxim & obseruationem defluentes.

Artis vocabulũ quàm latè pateat.

Quemadmodum verò scientiæ, ita & artis vocabulum latè patet, sic vt ad omnes reliquas habituum differentias sese protendat. Vnde Æneidos 6. Philosophus ille, orator, ac poëta ter maximus:

Excudent alij spirantia molliùs æra
(Credo equidem) viuos ducent de marmore vultus;

Hæc ad effectionem magis atque peritiam spectant.

Orabunt caussas melius

Artis genus ad dictionem pertinens paucis adiecit.

Cœlique meatus
Describent radio, aut surgentia sydera dicent.

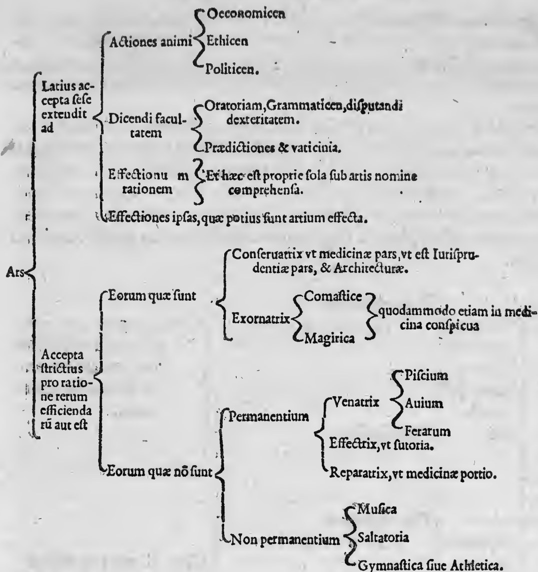
Vides vt ad scientiam ac Mathematicam facultatem artis nomen extendat. Postremò:

Tu regere imperio populos Romane memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Tandem ad prudentiam omnem ac sapientiam venit, nihil aliud sese significasse innuens sub artis nomine, quàm communem quandam habituum atq; exemplarem rationem. Verùm vt artis subdiuisionem habeas, pro nostra virili elaboratam maximè, animi neruos in subiectum diagramma paulisper intende.

Ars.

Hæc tam accurata ſubdiuiſio vtilitatem deinceps non paruam conferet, vt plenè accipias pro cuius cõſecutione perfecti aut imperfecti plures aut pauciores diſcurſuum orbes ſint peragrãdi. Platonici (ſi bene recordor) duo potiſſimũ artis genera collocarũt materiei ratione diſtincta, quarundã etenim materiem dicunt motionis obtinere principium in ſemet ipſa, de quarũ numero medicina recenſetur, agricultura,& omne docendi artificium. Diuerſum ab his alterum genus reperitur, quarũ materies ignaua & excors motionis principium aliunde mutuetur, vt ars fabrilis, figulina, architectura. *Artis diſtinctio iuxta Platonem*

Verùm & Platoni Artis vocabulum interdum patuit latiùs, quãdo & ad angelorum, brutorum animantium ordines eius diuiſionẽ propagarit. Ita enim *Artis vana appellatio in Platonicis monumentis.*
illius differẽtias pulchrè pro animarum diuerſitate diſtribuit, etſi non tã pro- 1
priè artis ſint differentiæ quàm inexiſtentiæ modi. Primò in brutis haſce con- *In Brutis.*
ſtituit diuiſas ſecundum actum atque habitum ſimul: Secundò in hominum 2
ſpecie ſecundum actum diuidi voluit; vniri iuxta habitus rationem: In *In hominibus.*
angelis vniuntur & actu & habitu, penes executionem verò dirimuntur: 3 *In angelis.*

In Deo

In Deo.

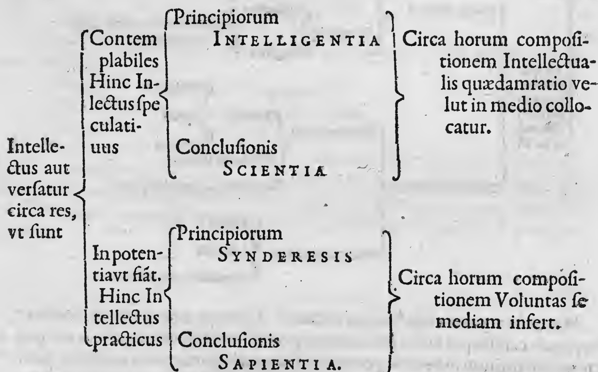
In deo omnes omnium artium atque habituum species vniuntur omnibus
4 modis. Vniri intelligit ea quæ fiunt eiusdem rationis: dirimi, quæ diuersæ penes habitum, id est ideam artis infusam : Penes actum, id est, operis ipsius meditationem : Penes executionem denique, id est, effectus realis productionem.

Habitus Actus

De habitibus intellectui propriis.

Hæc satis de artium natura, deque habituum differentiis cæteris sub ratione potissimum comprehensis. Sequuntur Intellectualis cognitionis habitus seu metaphysici, quorum generalius nomen possit Stabilitas appellari iuxta Tyrij Max. consuetudinem. Species sunt Intelligentia magis contemplatrix & altera illius soboles ad actionem quodammodo respiciens, Sapientia.

Atque si totius Metaphysicæ cognitionis classem plenius paulò exaratam voles, sic age.

Parem diuisionis proportionem etiam in cæteris obserues licet.

Habituum intellectualium vis in quo potissimũ posita.

Nec est quod in singulorum definitionibus aut partitione vlteriore magnopere laboremus; illud tantummodo lubens addiderim, omnem intelligendi vim primaria quadam ratione in animorum ectasi vel à corporibus seductione constitui.

Seductio animorum duplex.

Seductio animorũ duplex est, per lustrationẽ vna; per animæ rationalis apicẽ altera, vnde & cognitio duplex de rebus diuinis existit: per ea primum quæ
1 facta sunt; quæ quia à nobismet ipsis sensuum quodammodo parta ministerio

est, partibilis planè & inferioris potentiæ soboles appellatur primę respondens ectaseos differentiæ, quæ per lustrationē fieri solet. Hęc interim subdiuiditur in affirmatiuam & negatiuam. Affirmatiua potissimum ex apparenti effectus similitudine surgit ad suum principium, vt si ex solis imagine diuinæ essentiæ characterem adipiscamur, in eodem genere fit quidem raptus partim secundum potentiarum animi gradus, partim secūdum habituum classes, quarum contextum consuetudinem dixit Plato, partim denique secundū rerum dependētiam à corpore, per qualitates, spiritus, animas, angelos, ad deum ipsum. Negatiua fit per aliarum rerum abnegationem, vt cum deum infinitum, immensum, nullo loco aut tempore circumscriptum dicimus, qui nec cogitari denique à quoquam, neque intelligi possit, nec dici, nec vlla ratione comprehendi. Altera de rebus diuinis cognitio per mentem parta vbi ad seipsam conuertitur, planè est impartibilis, abstracta sensuum commerciis, omnique instabilitate semota, cui & ea animorum à corporibus seductio quadrat, quæ fit per animæ rationalis apicem. Ita deum modo diuiniore concipimus, iuxta vetus illud verbum quod è cælo descendit γνῶθι σέαυτον.

Restat demum, vt cum de habitibus singulis abundè disseruerim, ad singularum inter se comparationem mutuam, & nonnulla hinc deducta corollaria transeamus.

Primum quod ad habituum trium connexum mutuamque habitudinem spectat, Omnes simul Musica ratione contemperati vnam artis vnius, vnam scientiæ speciem reddant, quam verè Dialectices nomine cum Platone appelles licet, quam & scientiam cum Tyrio Max. & scientiarum principem cum Petro Hispano eiusque antecessoribus. Iuxta eandem harmoniam, totius syntagmatis diuinum circulum facilè deprehendes, quem Plato consuetudinis voce latenter inuoluit. Est autem hic partim ad animi scalæ similitudinem, partim ad rerum perceptibilium gradus ab intellectu circumductus, hoc modo. *Habituum triplicis harmonia mutua siue consensus.*

P ENCYCLO-

ENCYCLOPÆDIÆ SYNTAGMA.

1. RERVM PERCEPTIbilium ſcala vel ſemicirculus.

- 1. Vocum
- 3. Ordinum
- 2. Rationum

} 1. Signorum ac rerum ſecundæ intētionis ſeu ratione perceptibiliū

- Corporum naturalium communi intuitu
- Corporum humanorum aut particularium quorumcunque
- Corporum ſimplicium
- Corporum cæleſtium

} 2. Corporum & qualitatū, ſenſibilium inuicem cohæntentium

- Figurarum & magnitudinum
- Formarum eſſentialium abſtractatū { Animarum / Angelorum / Dei

} 3. Rerum intellectu perceptibilium

2. RERVM PERCIpientium ſcala vel ſemicirculus.

1. RATIONIS VIS

Quæ neque determinatam prorſus neque indefinitam cognitionem præſtat, ſed promiſcuo quodam modo ſe habet, tum quo ad naturam, tum quo ad nos. Vnde & nunc prima recenſetur non tam ſecundum ordinem quem in natura obtinet, quam quo ad cōmodiorem; nobis exercitationis neceſſitudinem, rectius enim nos primum in ſignis rationalibus, deinde ſenſibilibus exercemus.

2. IMAGINATIONIS VIS

Determinans maxime quo ad nos, per ſenſibilia ſigna, ſed indefinitæ prorſus quo ad naturam.

3. INTELLECTVS

Determinans minus quo ad nos, ſed maxime quo ad naturam, eſtque hic velut aliorum ſcopus, vti & Deus finis rerum perceptibilium & Metaphyſica aliorum habituum inferiorum.

3. SCALA VEL SEMICIRculus cognitionū ipſarum ſiue habituum prioribus ad amuſſim correſpondens.

1. Circa ſigna rationalia, & res ratione percepibiles { Grammatica Oratoria 1 / Cyclognomica 3 / Dialectica 2

2. Circa ſigna phyſica & res imaginatione perceptibiles vt corpora & qualitates { Phyſica / Medicina & conſimiles Phyſicæ ſubalternatæ / Meteorographia & elementorum conſideratio coniuncta aſtrologicæ diſciplinæ / Aſtronomia

3. Circa res vere exiſtentes & Intellectu perceptibiles.
- Mathematica { Geometria / Arithmetica / Muſica
- Metaphyſica
  - Motalis { Ethice / OEconomice / Politice
  - Theologia

Poteſt qui volet intra conſuetæ dudum partitionis carceres cõmorari, imaginationis facultatem & rerum imaginatione perceptibilium claſſem in vertice conſtituere,ac deinceps rationem vnà cum rerum obiectarum correſpondente ſcala, ſi non tam exercitationis meliorem neceſſitudinem quo ad nos, quam ipſam rerum naturam ac motionis ordinem præ oculis conſtituerit.

In habituum genere quæ quibus præmitti aut poſtponi debeãt.

Totius ordinis duplices circuli.

Ordo duplex in habituum conſecutione.

Patet autem ex antedictis commodè quæ quibus in habituum genere prę-
mitti,quæúe poſtponi debeant,quorum cognitio ad Methodum omnem im-
primis eſt neceſſaria. Cum verò ſint alij Circuli totius ordinis vniuerſales ſcili-
cet, alij particulares iterum in habituum vnoquoque effloreſcentes ad totius
exemplar,cogitabis ſimili modò in ſingulis te probè exercitum iri,ſi à vocibus
paſſim ad res corporeas & qualitates;ab his rurſus ad formas tranſieris interio-
res: ſi rurſus à communioribus ad minus communia, à ſigno ad res in ratione 1
ſignatas,à principijs illationum ad concluſionem progrediare, quoties rerum
vt ſunt in animo diſcurrente conſecutionem præ oculis habes. Nam ſi conſe-
cutioné alteram ſpectes,quam res in natura obtinent, tum à toto ad partes,ab 2
effectibus ipſis ad ſua principia ferimur iuxta cognitionis genus τὸ ὅτι & ſe-
cundum nos appellari ſolitum. Verùm iſtis ex diametro pugnat via quam διότι
magis ſeu iuxta naturæ ſeriem appellabimus, vbi de viarum differentijs hæc
vt fuſius proſequar feret opportunior locus. Vnde verò mortalium cuique
maior vel ad hanc, vel illam cognitionem ſit fermè à teneris innata propen-
ſio, ex antedictis ratiocinari facilè eſt, neque vt diſcutiatur à nobis operæ-
pretium puto.

Habituum altera comparatio penes oppoſitionis reſpectum.

Animus diſcurrens Phyſicè.

Animus diſcurrẽs Metaphyſicè.

Hæc interim de habituum circulo & cognitione inter ſe dicta ſufficiant, nunc vt eoſdem paucis inuicem penes oppoſitionis habitudinem comparemus, quanquam idem ſit humanus animus qui diſcurrat phyſicè, quique metaphyſicè, quique rurſus diſcurſionum extrema connectit, hæc tamen ſingula (vti diximus) & reſpectu oppoſito & ſpecie conuerſionis differunt: Animus enim in Phyſico diſcurſu vertitur quandiu in obiecto exteriore fluctuans, extra ſe ipſum è ſuo centro ac ſede turbatus excurrit, vnde conuerſus ad obiecti ſpeciem ſemet ignorat, à ſeipſo rurſus per medium obiectum diſtans ab eiuſdem inquiſitione ad centrum ſui, recurſus principium capit. Itaque per obiecti ſpecies ad ſeipſum rediens eo vt principio vtitur, ſeſe vt concluſionem reſpicit. Animus verò diſcurrens metaphyſicè recenſetur, poſtquam perfecta obiecti exterioris notione, ab eodem in ſeipſum redijt ſui ipſius ſcientiam aſſecutus, ſibi iam coniunctus & vnius per medium ſui ab obiecto diſſidet, iamque è conuerſo per ſeipſum velut principium priùs obiectum demonſtrat. Quare & in diſcurſu Phyſico mens à ſuo obiecto maximè differt, Intellectus verò Metaphyſicus eidem penè coincidit, Phyſicum namque obiectum res eſt exterior in gremio naturæ deliteſcens: Metaphyſicum verò obiectum Ens eſt intelligibile ipſemet intellectus omnibus rebus idem communis, vniuerſalis, vnus,

p 2 ſimplex,

ſimplex, infinitus, vt abſoluta rerum forma ſua formæ omnes velut in vnitatis alueum confluunt ſimulque exiſtunt & vnum quid non aliter ſanè differentes in eius participatione, quam quatenus ab vno delapſæ in materiei multitudinem, multiplicitatis, motus & pugnæ participes fiunt.

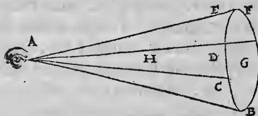
Duo extrema ſcibilia.

Ex antedictis denuò per corollarij modum ſubinfertur, duo eſſe extrema ſcibilia (vt ſic loquar) Intelligibile ſcilicet vnum vel intellectum; Senſibile rurſus alterum vel obiectum ſenſus; hoc phyſicum & exterius, illud interius & metaphyſicum. Sunt autem exteriora interiorum ſigna nobis primum manifeſta: Interiora verò ſecundum naturam magis ſunt determinata, minus tamen reſpectu noſtrum. Si itaque doctrina omnis & diſciplina poſteriorum ſit ex prioribus, concluſionum ex principijs, mediatorum ex immediatis, diuerſorum ex eiſdem, & alia quidem nobis, alia naturæ priora vel poſteriora cenſeantur, duplex erit & cognoſcendi modus (vt interim de differentijs tantum extremis loquar) præteriẽs paulisper medium illud genus in ratione poſitum, quando & huius natura per extremorum collationem promptius innoteſcat) Prior noſter & magis phyſicus, penes quem, ex hiſce quæ apud nos ſunt, ea quæ ſunt ſupra nos cognoſcimus, vt ex obiectis ſenſibilibus intellectum, ex ſignis res ſignatas, perfecta ex imperfectis, ex nobis angelos, ex corpore ſpiritum, ex ſpiritibus animarum rationem. Alter verò naturæ ordo noſtro contrarius, Noſter enim modus fit per aſcenſum maximè; Naturæ ordo magis in deſcenſu animorum eluceſcit, cum & nos nobis primi, natura velut vltima cenſeatur, eademque ſit ſimili modo ſibi ipſi prima, & noſtrum reſpectu ſe velut vltimam vmbris vndique denſiſſimis obuallarit.

Duplex cognitio, quo ad nos quoque ad naturam.

Simile.

Pulchrè itaque totam hanc extremorum & medij collationem ad pyramidis corporeæ ſimilitudinem referemus, vbi intellectum ſanè metaphyſicum in cono pinximus, Imaginatricem verò Phyſicam aptè in pyramidis baſi. Sit enim conus A. ad quem velut centrum confluant ex baſi B. F. omnes lineæ. AB. AC. AD. & AE. dicam oculum in A. puncto conſtitutum Intellectui comparabilem, in H. Rationi, in G. Facultati Imaginatrici; atque ex A. quidem diſcurſum metaphyſicũ, ex F G B. phyſicum optimè deprehendi. Ab vltimo enim ad primum diſcurrens phyſicè verſus anteriora conſcendit, vbi per rationem progreſſus ſimulatque orbem expleuerit ſupra ditionis ſuæ ſortem omnia ſimul pernoſcit, at non perdidicit ſimul, verùm diſcurrens in tempore, nam cùm proprios ſingulorum conceptus in ſeipſo gerat, per ſingulos ipſorum diſcurrat eſt neceſſarium, vtpote per E. D. C. B. huius prius, illius verò poſterius. Intercedente Ratione H. vniuſcuiuſque iudicium proferens, quemadmodum oculus in baſi F G H. conſtitutus non omnia ſimul puncta circumſpicit, verùm per agitationem quandam ex vno in alterum;

alterum. Intellectus metaphyſicus omnia per vnum idemq́ue punctum commune omnibus intuetur, ſimul cuncta ac velut in momento perdiſcens de cunctis iudicium profert, non quaſi diſcurrens per differentem ſpecie mundum, ſed vno eodemq́ue conceptu indiuiſibili iuxta communem omnibus rationem. Ita enim ad vnum in vniuerſo principium intuitu ſimplici ſpectans continuos gradus omnia & bona & pulchra quodammodo & mente prędita iudicat, etſi ſecundùm maioris minoriſúe participationem. Verùm diſcurrens per ſingula vis phantaſtica cuncta refert non ad vnum more metaphyſico, ſed ſecundum idem commune genus vel ſpeciem tanquam characteriſmum à mente impreſſum, res quidem collectas obiter per oppoſitas rurſus rerum differentias dirimit, easq́ue demum ad rationis tribunal diſcutiendas paulatim altiùs refert.

Metaphyſicus habitus.

Dicamus igitur Metaphyſicen magis vniuerſalem, indifferentem, vniuocam, cauſſarum, rationum, priuationum, remotiorum à nobis, priorum ſecundum naturam ac perfectiorum omnium. Conſiderationem phyſicam oppoſita quadam ratione diſtingues, ſic tamen, vt ſingula etiam perfectè phyſice, imperfectè metaphyſica tradere videatur, ſi totũ rei perceptibilis ſyntagma ad noſmetipſos referas; eo quòd metaphyſica cùm ſit priorum ſecundum naturam magis, & poſteriorum quo ad nos negatione magis ac non ente diffiniatur, Phyſica verò naturæ poſterior atque imperfectior noſtris ſe oculis priorem atque perfectiorem exhibet, nam & Entis ſecundum nos & affirmationis ſpeciem refert. Quamuis enim Metaphyſica ſimpliciter ſubſtantiarum ſit vt intelligibilium, quia tamen intelligibiles ſubſtantiæ ſunt ſupra ſenſum poſitæ & ſupra nos ipſos terrenis ſenſibus tanquam caucaſea crepidine religatos, illæ ipſæ quoque reſpectu noſtrum idcircò velut peregrinæ, velut potentiæ meræ, velut accidentia recenſentur. Vnde licebit impunè metaphyſicen quo ad nos accidentium dici, phyſicen ſubſtantiarum. Tanta eſt rationis diuerſæ ac relationum energeia. Conſtare iam ſatis arbitror, in arte hac noſtra, diuerſiſſimorum finium ſpecies, vt ad perpetuam mundi ternionem exactiùs quadrent, vniuerſas ad ternam habituum claſſem animiq́ue tripartiti velut ambientem ſphæram optimè religari; ita enim & habitibus poſteriorem actionem cùm traditionis methodo, coniunctamq; quodammodo indicationem cum ætiologiſmo, & natura demum cunctis priorem inueniendi facultatem trinitatis vnius ambitu comprehendes; quamuis interim ſi finium conſecutionem ſpectes, non tam in animis, quàm ipſa natura relucentem, neceſſe ſit iterum te hos habitus omnes vt aliorum finium principia, quorundam velut effectus cogitare, vti iuxta tenorem diagrammatis ſupra poſiti paulo pòſt demonſtrabo. Nam actionis ratio licet ab habitu practico ſit comprehenſa, eiuſdem tamen vt finis eſt actio, ſed cognitionis habitum inuentio rurſus ætiologiſtica, inuentorumq́ue iudicium fouet principij loco.

Phyſicus habitus.

Concluſio.

Habituũ diſtinctionẽ ex aliorũ quoq; principiorum ratione deduci poſſe.

Licet verò habituum ſingulorum indoles potiſſimum finis alterius ſit ratione diſtincta (vtpote quia vel ad orationẽ, vel actionem effectionemúe procedit,

cedit, vel in ſibi connexa paſſim cognitione ſubſiſtit) eaſdem tamen & à ſui principijs cæteris diuerſitatis occaſionem trahere prorſus eſt conſentaneum. Nam & vnumquodque habituum genus per ſuas cauſſas exiſtit, fines enim, vt dixi, communiores quidam, particulares plurimi. Efficientis principij ratio partim in animis noſtris, partim in obiectorum varietate conſpicitur, vnde ſi habitus propriè à fine diſtinguas, ſic age: Habituum alij ſunt determinatæ cognitionis quo ad nos, alij quo ad naturam, alij quo ad vtrumque: & horum rurſus ſinguli vel ad ſpeculationem referuntur, vel ad praxim, vel ad vtrumque. At ſi iuxta efficientis principij normam propius ſit ſubeunda diſtinctio: habituum quoſdam ab intellectu, à ſenſu reliquos magis vel ratione definies. Aptè nos igitur omnem hanc differentiam breuiter vtriuſque principij velut complexu fecimus, vt trini finis ideam firmius in arte Cyclognomica extremorum inuicem facta relatio contineret. Quod ſi ad habituum cognitioniſq; materiem progredi voles, deinde & formam vltimam, magis quidē naturales differentias obtinebis, minus perſpicuas tamen. Vtq; ab occultiore forma periculum facias, dicetur habituum hic filo magis compoſitorio fluens, ille reſolutorio, tertius ex vtriſq; cōpoſito. Ipſa enim canonū præceptorumq; diſpoſitio in arte qualibet ſiue ſcientia earundem vt cauſſa formalis meritò recenſetur, de qua & nos vberiùs ſuo loco. Materiem ſiue ſubiectum illud cogitabis circa quod præcipuè cōtemplatricis animæ virtus eſt occupata. Ita enim conſiderationis metaphyſicę eſt Ens, phyſicæ corpus, medicinæ corpus humanum, doctrinæ rationalis quęſtio vel animorum dubitatio, doctrinæ Cyclognomicæ quæſtionum nexus & diuerſa relatio. Quandoquidem vero materiem artis cognoſſe προλογουμένων vbique præcipua pars eſt, debetur & huic non minimus labor. Habēt non tantum traditiones vniuerſæ materiem ſeparatam ſubiectumq; ratione diſtinctum, verum & tractatus ſingula capita, propoſitiones atque periodi. Vnde & primum diſcentibus illud occurrit, vt rei nomen accipiant, de qua ſuſcepta eſt diſputatio, Secundo loco & hoc inquirunt, quæ ſit ſubiecti determinatio (propriam paſſionem Logici vocant) nihil ſignificans aliud quam certæ qualitatis notionem, cuius intuitu ſubiecti generalioris ambitus iuxta propoſiti neceſſitudinē coërcetur. Materies enim per ſe indefinita quælibet, pro artis natura ab intellectu limitatur ex magis minuſúe cōmunis ratione. Idcircò ſanè vt animaduertas ante omnia velim, inter habituum ac ſcientiarū genera, quæ quibus ſubalternorū ritu in ſygygiam mutuā oportunè reſpōdeant. Namq; inter facultates hypallilas quo ad materiem nudam, nulla contentio eſt. Verùm omne diſſidiū à paſſione propria, à ſubiecti eiuſdē magis minuſúe reſtricta qualitate dependet. Scientijs omnibus Ens velut materiale ſubſterniculum eſt: at quāto ſuperiorem illæ in vniuerſitate gradū ſortiuntur, tanto & huius Entis cōmunior notio cōceptuſq; magis eſt abſolutus, determinatior contra magiſq; diſcerpta verſus naturam indiuiduam, quantum ab illo actiuæ infinitudinis diuino vertice deſciuerūt. Quamobrem ſupremæ facultati Metaphyſicę Ens planè ſubijcitur nulla qualitate reſtrictum, ſed ſimplex

penitus

1 A fine habituum vlteriore.

2 Ab efficiente.

3 A Materie.

Forma tradēdarum artium vel ſcientiarum.

Materies artiū.

Quæſtiones primæ in artiū veſtibulo de operis forma atque materie.

Materiei propria paßio.

Materiei definiēdæ methodus in arte quauis cum eiuſdē propria paßione.

Artes ſubalternatæ inuicem.

Exemplis idem demonſtratur.

penitus & absolutum, si partem illius diuinam maximè ac nobis imperceptibilem spectes, qualis naturæ fortassis angelicæ prius est imputanda; sin etiam in hoc sublimore statu paulum te ad inferiora deflexeris, quatenus nimirum eius felicitatis & nobis cõcessa portio est, mox & Entis apprehẽsio paulo fit definitior, qua scilicet menti humanæ est perceptibile, vel vt verbo dicam, intelligibile. Fer pedẽ modò ad facultates ordine inferiores, doctrina rationalis Ens idem intuebitur, vt ratione discuti potest; Physica verò vt sensu determinabile, vel vi phantastica: Methodus Cyclognomica vt idem sit vestigandũ per ordinum circulos, triplicisq; potẽtiæ perpetuam in animo symmetriam. Rursus scientia physica corpus spectat vt mobile, illi iam subalterna Medicina corpus humanũ vt sanitati vel morbis obnoxiũ; Medicinæ subalterna Chyrurgia corpus humanũ vt malis extrinsecis infestatur, operamq; magis postulet manualem. Quòd si mentem ad minus communia referas, tandem & Ophthalmicam, Comasticen, Vulnerariam artẽ materiei restrictio declinabit. Indignum verò est homine libero totius cõmunioris doctrinam profiteri, qui non subalternatas singulas vel à vestibulo salutarit, particulares autem scientias insequi absq; communiorũ principijs primis viri amethodi est insulsi prorsus & priùs de portu somniantis, quam montes vel maria perlustrarit. Patet igitur (vel Cicerone teste) istarum artiũ vnamquamq; apud antiquos maiore quadam tum copia tum gloria floruisse, quàm inter huius ætatis homines luxu duntaxat & otio diffluẽtes, quibus & distributione partium ac separatione illarum magnitudines sint diminutæ. Anne existimas (inquit ille lib. de orat. 3.) cum esset Hippocrates ille Cous, fuisse tum alios Medicos qui morbis, alios qui vulneribus, alios qui oculis mederẽtur? Num Geometriam Euclide aut Archimede, Num musicam Damone aut Aristoxene, num ipsas literas Aristophane aut Callimacho tractante tam discerptas fuisse, vt nemo genus vniuersum complecteretur, atque vt alius aliam sibi partem in qua elaboraret seponeret? Sed me ad meum munus pensumque reuocabo: Subiectum artis cuiuslibet ex illa naturæ scala imprimis erui debet. Ex fine considerationis & modo, qualitatis in eodem determinatæ speciem velut materiei definitricem formam (quatenus sub animi spectaculum cadit) absque negotio concludemus.

Artium cõnexus ratione materiæ.

Summaria conclusio.

Atqui hæc περὶ τῶν ἕξεων ὁμωνοίας καὶ δυσφωνοίας effusè satis sub finiũ nomine sint illustrata, quibus & illud subiicimus per corollarii modum, In omni doctrina siue scientia iuxta tum animi partem triplicem, tum finium ipsorum correspondentem differentiam humana ingenia in totidem sectas vel à mundi auspiciis fuisse diuisa. Cùm enim natura ad sensus alij sint proniores, alij verò ad rationem magis erecti, vel sacræ mentis afflatum, vultus dirigant cælo supinos, hinc & in rerum cognitione comparanda, hi sanè spectris perculsi corporeis cũcta magis ab vsu atque obseruatione, illi ab intellectus tacita notione, medij inter vtrosque Rationales ęqua extremorum compositione metiuntur. Ita enim in facultate medica nonnulli qui solam Emperiam sufficere

Ex habituũ differentia triplici sectas triplices inuenni.

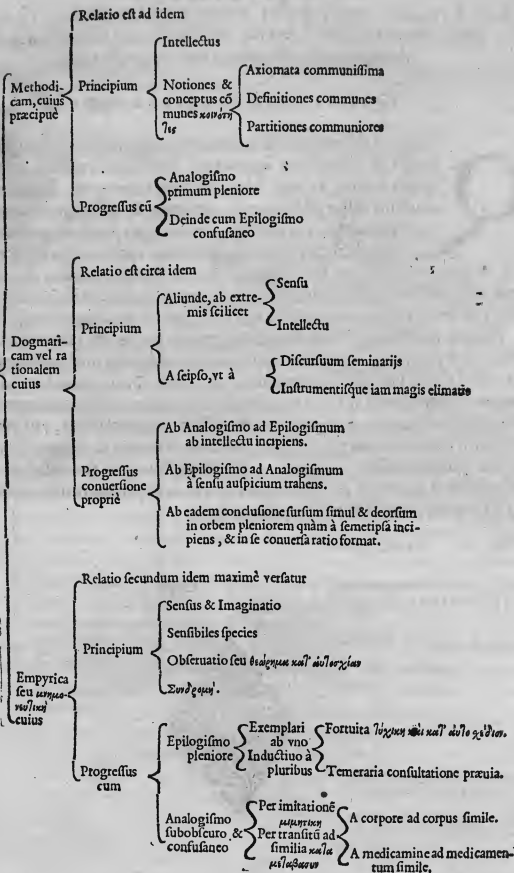
ſufficere ſunt arbitrati, in imo ſemper naturæ gradu & circa particularia ſubſiſtentes ſeſe Empiricos nominabant, paratyriſeon ſiue obſeruationum coaceruata mole vniuerſum medicinæ curſum abſoluentes: horum itaque principium primum ſenſus iure cenſebatur, vnde & diſcurſus ratio planè Epilogiſtica, qua ſæpius iterata concluſionem memoria reponebant, ac theorematis nomine dignabantur, quippe quòd conuerſione rudiuſcula obſcuri deinceps analogiſmi principium foret, etſi non dubitem quin ita nequaquam in ſola imaginatione perſtiterint, vt ad illius examen ſeſe vel confuſaneæ rationis lima egere non intellexerint Sectæ methodicæ viri, etſi eos nulla ratione Galenus tulerit, hoc tamen vel vno Emperricos viſi ſunt antecellere, quod mentis aciem ad quædam æterna principia raptēt, vt ſe paulatim vel ſupra mortalem ſortem influxui anguſtioris luminis aſſuefaciant. Itaque & communiſſimas notiones ſufficere cogitabant in arte qualibet, easque κοινότητας appellabant, non tam aſini atque illos cenſebat Fuſcius. Etſi enim morborum omnium genera ϛεγνώσεος ϗ ῥύσεος nominibus comprehenderunt, id tamen nemo tam temere factum exiſtimet, quin ſi quis ſcrutetur altiùs, hic etiam Platonis atque Hippocratis, atque adeò philoſophorum omnium monumentis abditiſſimis veritatem conſentaneam facilè deprehendat. Sed iuuat in Rationalium ſecta pedem figere, quippe qui nec intellectu ſolo, neque ſenſu ſimplici ad demonſtrationem niterentur, ſed primos hoſce conceptus rerumque ſenſibiles ſpecies iuxta æſtimantes, inſtrumentorum orbe perpetuò freti, dogmaticos ſeſe verosque methodicos iure nominabant. Verùm vt ſectæ cuiuſlibet elementa propria paucis expediam;

Methodici.

Dogmatici vel rationales.

In

Relatio est ad idem
Intellectus
Axiomata communissima
Methodicam, cuius præcipuè
Principium
Notiones & conceptus cō munes κοινότη τες
Definitiones communes
Partitiones communiores
Analogismo primum pleniore
Progressus cū
Deinde cum Epilogismo confusaneo
Relatio est circa idem
Sensu
Aliunde, ab extremis scilicet
Principium
Intellectu
In omni doctrina aut disciplina omnis Sectarū differentia reducitur vel ad
Dogmaricam vel rationalem cuius
Discursuum seminarijs
A seipso, vt à
Instrumentisque iam magis elimatis
Ab Analogismo ad Epilogismum ab intellectu incipiens.
Progressus conuersione propriè
Ab Epilogismo ad Analogismum à sensu auspicium trahens.
Ab eadem conclusione sursum simul & deorsum in orbem pleniorem quàm à semetipsa incipiens, & in se conuersa ratio format.
Relatio secundum idem maximè versatur
Sensus & Imaginatio
Sensibiles species
Principium
Obseruatio seu θεώρημα καὶ αὐτοψίαν
Empyrica seu μνημονευτική cuius
Συνδρομή.
Exemplari ab vno
Fortuita τυχική [illegible] καὶ αὐτοσχέδιον.
Epilogismo pleniore
Inductiuo à pluribus
Temeraria consultatione præuia.
Progressus cum
Per imitationē μιμητική
A corpore ad corpus simile.
Analogismo subobscuro & confusaneo
Per transitū ad similia κατὰ μετάβασιν
A medicamine ad medicamentum simile.

De finibus methodi extra habituum tripartitam rationem, *præſertim de facultate Aetiologiſtica, & Indicationum methodo, deque natura Inuentionis, Traditionis, atque Iudicij.*

CAPITIS OCTAVI ALTERA PARS.

Ordinis ratio in ſequentibus.

Vicquid de finibus ſub habituum nomine ſtatuit ſuperior ſermo, magis id vniuerſum cogites ad Ternionis ſpectaſſe ſyngamiam, quàm finium, vt ſunt fines, liberam notionem. Iam ſi membratim ſunt diſcerpẽda ſingula, vertemus & velum pro humani ingenij captu, cui res omnis more priùs partibili, quàm ſub Ideæ ſimplicioris vmbra cognoſcitur. Habitus ergo Rationalis animæ imagines reliquorum finium in ſe velut exemplar continet, à quibus etſi tum tempore, tum natura diſſideat, ſic tamen in vnitatem reuocatur, vt actus cum poteſtate, vtque animus ipſe cum obiectorum occaſione conſpirat.

Altera finium diſtributio extra ternarij ſymmetriam.

Expanſi fines præter habituum metas rurſus dupliciter vniuerſi ad habitus ipſos ceu ſymphoniæ commune vinculum ex indigeſta multitudine referuntur. Vel enim ſub ſpeciei particularis circumſcriptione quadam id accidit, temporis potiſſimum aut loci viciſſitudine definita: vel ſub communioris formæ atque potentiæ extenſione per vniuerſam finium claſſem, etſi interim ex progreſſu diſtributionis paulatim ad minus communia & horum finium conceptus communiſſimi in partes ac ſpecies tribuantur ſucceſſionis nomine differentes. At cum rei multiplicis obſcura facies apertiùs multò ex interpuncto ſchæmate comprehendatur, iſtuc reſpice.

Con-

Conceptus finium vniuersus aut

- Sub habituũ nomine atque eorundẽ scala tanquam exemplari communiore ligantur, ita enim omnes ad ternarium reducũtur, vti superius est demonstratum, suntq; ipsorum finium alij magis
  - In Intellectu positi
  - In Ratione
  - In Imaginatrice potentia
  - Horum ratio capite superiore à nobis est explicata.
- Extra habituum notiones potius nominibus propriis apprehenduntur, cum respectu tamen ad animi rationalis habitum, qui rursus absoluitur, vel
  - Cum circũscriptione particulari iuxta vicissitudinis speciem. Ita enim finiũ in arte cyclognomica vel vniuersa philosophia potius, alij dicuntur
    - Habitibus priores, vt sunt relationum scientiæ atque instrumentorum omnium, per quę nobis illi sint comparandi.
    - Habitibus coniuncti
      - Cognitio & intuitus præsentium.
      - Memoria præteritorum.
      - Præcognitio futurorum.
    - Posteriores habitibus
      - Minus principes
        - Animæ fruitio.
        - Oratio.
        - Operatio
          - Actio
          - Effectio.
      - Extremus vnicus & princeps cæterorum
        - Voluptas absolute seu Beatitudo.
  - Cum extensione totius facultatis in finium seriẽ vniuersam, vt cum spectamus
    - Facultatem ætiologisticã, quæ postea dirimitur rursus in
      - Priorem quodammodo finem, quam sit habitus ipse, INVENTIONEM scilicet.
      - Coniunctam IVDICII facultatem.
      - Posteriorem denique TRADITIONEM.
    - Facultatem endeicticã siue Indicatricem per proportiones scilicet extremorũ in medio
      - In rebus, vt sunt scibiles tantum per proportionem causæ ad effectum simpliciter.
      - In terminis propositionum per analogiam extremorum ad medium.
      - In rebus agibilibus per analogiam agentis ad patiens in operatione à nobis proposita.

De finibus itaque nudis vt sese referunt ad animos nostros Methodumq; catholicam, vel iuxta extensionis cōtinuæ, vel mutuæ successionis legem paulisper à nobis est differēdum. Nihil enim tantopere quæri in tota philosophia debet nedum in vita ipsa, quàm quid sit Finis, & quale extremum; quo sanè sint singula bene viuendi, rectéque faciendi consilia dirigenda: quandoquidem ex huius vnius Idea non solùm immensa aliarum profluat occasionum series, sed & animorum discurrentium impetus primi, rerumque agendarum rationes velut fonte scaturiant.

Finis consideratio vtilissima.

Quod ad particularem circumscriptionem siue hypostasim pertinet in vna potissimum successione conspicuam, Fines ante omnia habitibus priores constituimus. Eiusmodi sunt rerum relationes triplices ab animo factæ ad idem, circa idem, & secundum idem. Quæ quidem omnes etsi in nobis quoque paulatim præstent habituum speciem sibi peculiarem, ab antepositis tamen dirimuntur priores tempore & cuiusdam efficientiæ ratione; quando nimirum ad instrumentorum indolem iam propius spectent, quæ inter materiem caussamque effectricem natura media est, & ad materiei considerationem deinceps aptiùs referetur. Finali conceptui quàm sit difficile metas constituere tum fateberis primum cùm vniuersam resolutionis lineam discursione perlustrans relatu vario, eosdem ordines sibi & finis ipsius, & materiei passim, & caussæ efficientis imaginem asciuisse cognoris, cùm & formarum essentialium ratio non intra formæ duntaxat habitum perseueret; quin potiùs eundem nunc in caussæ finalis, nunc efficientis principij nomen ex ipsa quandoque intuitus diuersitate permutet. At nos finalis huius considerationis supremum limitem scrupulosius paulò inter relationum & cognitionum differentias posituri de illis hoc loco differimus; primum qui cum habitibus natura coniunguntur, mox qui successione posteriores occurrunt, tandem & de cæteris qui facultate communissima expanduntur vniuersim. Quicquid verò scientiarum inuentione priùs existit ad tempus, in sibi tractatum peculiarem sub instrumentorum & materiei ambitu relegamus.

Fines priores habitibus quodammodo.

Difficultas in constituendis finium certis limitibus vel ordine accurato.

Ordinis ratio in sequentibus.

Cognitionis habitum fouent natura simul & tempore præsentium rerum intuitus, futurarum præsensio, recordatio præteritarum. Vnde & scientem maximè vnumquemque pro negotio suo inter mortales arbitramur, qui Iani bifrontis imagine πρόσωτι καὶ ὀπίζω cuncta dispiciens in longitudinem consulit, nec ea duntaxat meditatur quæ sunt circum pedes, verum vt verbis Hippocratis vtar, τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα καὶ τὰ πρῶτ' ἐόντα. Rectè igitur veteres Poëtæ Musas & Iouis & memoriæ filias prodiderunt, Phœbo autem & Aesculapio sub draconis symbolo passim cum Medicinæ gloria & diuinandi facultas est attributa. Quin triplex ista cognitio etsi in nobis sit rudis & imperfecta, humanum tamen hoc animal diuinæ potestati quam simillimum reddit. Sunt enim in Deo singula ratione primaria atque, vti diximus, per vnitatis modum sublimiorem, quam vt à quoquam percipi queat. Eò respicit diuini vatis oraculum, —*Nouit namque omnia solus*

Fines habitibus quodammodo complicati.

Quid nos diuinos maximè præstet.

Quæ

Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Ita me herculè iuxta naturæ præposteram viam in hoc sigillo imperscrutabili per solam sensibilioris effectus imaginem distractas ter triplices formas, cuique cum animo suo vt voluat licet. Est enim persona triplex in essentiæ vnione conspirans: est & potestas triplex: est demum actio triplex atque voluntas. Animorum partitione cum diuina essentia comparamur, cognitionis trinitas potestatum ternioni similes præstat, actiones pari proportione differentes ad voluntatis architectricis ideam proximè referuntur.

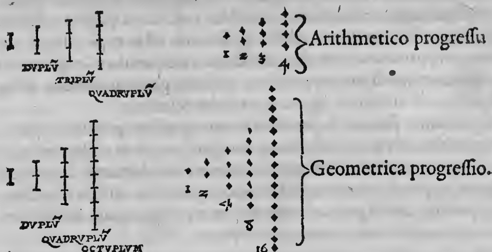
Infertur hinc liquidò satis ad Sapientem in arte qualibet promiscuè pertinere, vt & præsentium sit & præteritorum compos, atque ex collatione plurium vicissitudinum, vaticinandi insuper facultatem consequatur. Cùm verò præsens, futurum, atque præteritum, sint temporis partes in mutua successione conspicuæ, priusquàm illi particularem ditionem assignemus, de ipsa successione pauca præmittere non inconueniens puto.

Sapientis officiū in arte qualibet præsentia spectare, præterita atque futura.

Successio itaque rerum vt quantitate cohærentium mutua quędam vicissitudo est, & quia duplex quantitas, successionis primæ species duæ meritò recensentur, vna in rebus manifesta continuis, secundum magnitudinem, locum, & tempus scilicet. magnitudo continua in rebus commensurabilibus ipsis est statuenda; tempus & locus extra commensurabile, rerum mensurandarum velut amussis & regula, Tempus quidem rerum vt mouentur absolutè iuxta successionem motus alterius maximè regularis, vt primi mobilis cuius circumductu tres oriuntur vicissitudines totius differentiæ, præteritum, præsens, futurum; etsi reuera in hoc curriculo toto nihil existat verè præter instans, seu momentum vnicum præsens. Locus autem mensura est earundem vt sese extendunt absolutè, secundum ter triplices positionum differentias in continente altero exteriore comprehensas. Ita nimirum Mundus hic maior suarum velut partium mensura vniuersalis apparet: cùm enim in ipso sint motus & magnitudo siue capacitas, hæc contenta singula probat atque examinat, quatenus correspondentem magnitudinem habent: illa autem in tempus porrecta circulatio res quoque contentas ad mensuræ analogiam, vt sunt & tempori & mutationi obnoxiæ, secum rapit. Successionis altera species omnis in discreta quantitate versatur, idque vel rursus simpliciter iuxta maioris minorisúe consequentiam, vel secundum proportionis rationem.

Successio & eius differentiæ duæ.
1 *In quantitate continua.*
Temporis successio.
Loci successio.
2 *In quantitate discreta.*

¶ SVCCESSIONES IN QVANTITATE DISCRETA.

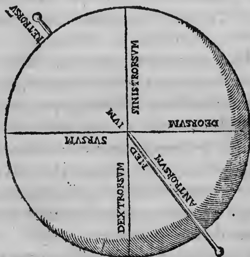

¶ SVCCESSIONES IN QVANTITATE CONTINVA.

Futurum	Præſens	Præteritum	
Præcedens in futuris { *Loco* / *temp.* }	*Præcedens in præſenti ſecundum locum*	*Præcedens præteriti portio* { *Loco* / *Temp.* }	
Succedens in futuro prius { *Loco* / *Temp.* }	*Succedens loco deinceps in præſenti tempore*	*Succedens in præterito ſecundum* { *Locum* / *Tempus* }	In tempore.
Succedens poſterius in futuro { *Loco* / *Temp.* }	*Poſterius loco conſequens in præſenti temp.*	*Poſterius in præt. ſecundum* { *Locum* / *Tempus* }	

Pars poſterior	*Pars media*	*Pars prior*	
Vt idem fuit	*Vt idem fuit*	*Vt idem fuit*	
Vt eſt actu	*Vt eſt actu*	*Vt eſt actu*	In loco
Vt eſt potentia	*Vt eſt potentia*	*Vt eſt potentia*	

IN SINGVLIS *rurſum localis ſucceßionis partibus initio, medio ac fine ſcilicet partes ſunt aliæ denuò priores, mediæ ac poſtremæ, ſecundum 6. poſitionum differentias.*

SVCCESSIONI *penes quantitatem continuam ſiue diſcretam (ſi latius expendi voles ſucceßionis nomen) ſubtexi & cæteræ ſolent, quæ vel naturarum congruentium & pugnantium collatione depēdent vel in ratione ipſa prioris poſterioriſque locum occuparint.*

Succeßionũ ſpecies variè permiſceri.

In ſucceſſione continua differentiæ quælibet tam ſecundum locum quàm tempus ipſum variè permiſcentur, vt ex figuris ſupra poſitis liquet. Nam & tempus tempori, vt cum præteritorũ alia ſint quæ præceſſerint, alia quæ deinceps ſunt, & tertiò quæ poſtrema conſequantur: & rurſus eorundem alia præcedunt ſecundum loci ac poſitionis ſeriẽ, alia verò ſuccedũt propius, aut lõgo poſt ordine comitãtur. Similiter in differẽtijs loci præcedẽti magnitudinis ratione ſpectantur eadẽ vt eſſe iam deſinunt, nunc vt erumpunt in actum, vel in futurum tempus poteſtate deliteſcunt. Quare coniuncta eſt omnium omnis doctrina atque cognitio, vnaque paſſim & vaticinij & memoriæ, & præſentis intuitionis methodus nobis quidem non tam rei natura quam intellectus vnius virtute diſtincta. Nam vt exemplis res certior fiat: Gubernator nauim habens, eius quum inſtrumenta cognorit, ſi deinde & mare inſpexerit, ventorumque expenderit vim, euentum cautè præuidebit. Dux itidem exercitus quum caſtra metari & ſtratagematũ hiſtoriam ante didicerit, nunc verò & militum ſuorum & hoſtium vires, rerumq; periſtaſes aliarum probè in examen vocet, ex apparatu præſenti ſpectatorumque ſæpiùs conſequentia futuram quoque cladem vel victoriam ante cognoſcet. Similiter & Medicus eadem opera vires ægroti cum morbi natura comparabit, vtrunque rurſus cum adhibendo medicamine aut victus ratione, ſimulque de ſingulis præſagium nectens eum ſe coram hominibus geret, vt neque σκοτοφάγου, nec οὐροπότης, ignominioſa duntaxat nomina, pro doctorali laurea mereatur.

Vna Methodus ferè de præſentibus, præteritis ac futuris.

1 *Exempla.*

2

3

Illa

Communis Methodi ratio pro inspectione præsentium, præteritorum & futurorum.

Illa est ergo communis ratio, vt seu præterita velis seu futura potiùs, vel præsentia mente complecti, vbique & ordinem seu consequentiam primò, & rerum ordine consequentium mutuam analogiam animaduertes. Ordo enim per pulchritudinis legem res vnas in multitudinem tribuit: Analogia atque proportio per consensionis ideam dispersa reuocat rursus in vnionem.

Ordinis inuētio. Conhærentia Metaphysica.

Cohærentia Physica.

Cohærentia rationalis.

Ordinum inuentio & dispositio primum vmbratilis & Metaphysica in animum subit; ex materiæ scilicet conditione, annexum rebus numerum & magnitudinem docens; successionis quidem vicissitudinem per temporis puncta vt sunt mobiles; per loci differentias vt extenduntur. Postea verò in prędictorum singulis occurrunt alterius cohærentiæ species, secundum physicam magis & sensibilem rationē, in similitudine scilicet vel repugnantia naturarū, dispositionū, habituum, naturaliū potētiarum, vel impotētiarum, passibilium qualitatum, figurarū. Accedit hisce postremò norma successionis tertia, rerū scilicet vt sunt conceptæ per entia rationis, idq; rursus vel magis minusúe communis nomine, vel vt simplicius compositiusúe à ratione dignoscitur.

Proportionum Methodus.

Proportionum Methodus vniuersa ab ætiologistica facultate dependet, quam per endeixes paulò post absoluendam referemus.

Primæ præsagij leges.

Nunc si memoriæ leges à vaticinij methodo atque præsentium intuitu per intellectum dirimere voles, illud præcipuè ad præsagium pertinet, vt dupli-
1 cem cōsequentiam inuicem comparemus, vel eam quæ est scilicet inter effectum & caussam, vel quæ fuit cum ea quæ sit potestate tantum in animo sci-
2 licet seminibúsue naturæ. Vbique spectabis sedulò principium extremum, & tertiò analogiam mediam, idque cum præsentium intuitu simul vel præteritorum recordatione. Hæc inter cæteras vnà est princeps vaticinandi regula, tractanda nobis vberius sequenti libro, quibus accedunt pedissequæ plures,
3 duobus tamen velut capitibus comprehensæ: nimirum vt in præsagijs proferendis vbique ad naturæ exemplar longè firmissimum, seriemque perpetuam velut amussim singula dirigantur. Animum verò non solum à cupiditatibus malis, verùm & ab omni prorsus superstitione liberemus, etenim vt Ptolemæi fert erudita sententia: ἡ φυλία καὶ τὸ μῖσος, κωλύουσι τὸ προβαίνειν ἀληθῆ τὰ ἀποτελέσματα, ἐλαττοῦσι γὰρ τὰ μέγιστα καὶ μεγαλυνοῦσι τὰ σμικρότατα.

Iudicijs amor atque odium melioribus obstant,
Et res prætereunt amplas, fiduntque caducis.

Naturam quo pacto in præsagiendi Methodo imitemur.

Naturam rectè imitaberis, si cum discursu triplici vera primum præsagia peruestiges, à sensu modo conscendens ad rationem ac intellectum; modò hinc deorsum remeans & rerum simplicium & mixturarum vniuersitatem perlustraueris, vbique dispiciens acriter qualis sit omnium habitudo siue connexus, & num per se num per accidens potiùs plura ad se inuicem consequantur; neúe vni duntaxat vel alteri signo fidem protinus habeamus, cùm quanto consensus plurium est, tantò & prædictionis stabilitas maior: quoties verò euentuum oppositorum signa concurrerint, illic & numeri sanè & magnitudinis robur à parte agentium diuersorum librare simul conueniet. Ad pauca enim

enim respicientes facillimè decipi author est Aristoteles: Internarum virium formas exteriores velut indices aliquoties dixi, præstat tamen sæpius in qualitatum genere, figuris habitus atque potentia naturalis, præstat in quantitatis ordine discreto continuum, numeris magnitudo. Superstitionẽ & scrupulum à vaticinij legibus auferemus, si pro futurorum definitione à simplicibus ordine ad mixturarum rationes, & à communibus paulatim ad minus communia transferamur. Nam vt de rebus sileam supra nos positis, fieri profectò non potest (iuxta Ptolomæi sententiam) quin vel ipse sensus excipiat generalem duntaxat rei sensibilis formam, solique possint afflati numine particularia præsagire. Nihil itaque diuinationem cogitabis aliud esse, quàm mẽtis humanæ lumen cõmunicabile, seu splendorem aliquem naturę ordinibus fœtũ à lucis diuinæ radio perfectione duntaxat & similitudine differentem. Totum enim hoc vniuersum velut harmonia est corporis musici, cuius sit archytectus Deus; vnde illa initium sumens, *Obloquitur numeris septem discrimina vocum*, vnde per ætherem exporrecta terræ deinceps, marique, plantis & animalibus permiscetur, numeri & magnitudinis proportione cũcta colligat, naturasque dispariles consentiente vocũ tẽperat interuallo. Fac igitur Rationalis animi motus naualibus machinis ac ministeriis similes, cum vento & fluctibus rerum humanarum incertitudinem cõfer, mox gubernatoris prouidẽtiam quæ vim præsentis constitutionis virtuti comparet propriæ, ac rebus suis, velut futuri diuinationem intelliges non aberrantem facilè à sibi proposito signo. At cùm mens hominum à mente sublimiore dependeat, an quisquam dubitet, vtriusque separatione præcipuum harmonię totius vinculum labefactari? Cùm enim hic mũdus, teste Tyrio max. è terra cæloque confletur quasi communis deorum atque hominum sedes, dij sanè & deorum filij (angelos dico) mente suspensi in Iouem è cælo tuentur hominum genus, at homines contrà Deorum interpretes spectant è terris lucidam cæli sedem,

Diuinatio quid sit.

Mundus vniuersus optimæ harmoniæ speciem representat.

Simile.

Mons Idæus vbi & gentis cunabula nostræ
Centum vrbes habitant magnas vberrima regna.

quantò enim sublimiùs vecti in hoc theatrum sese sustulerint, serenioris tantò prouidentiæ compotes fient, &

Quæ nos à stirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem nos vbere læto
Accipiet.

Quòd si itaq; & rerũ sublimitas in vniuersitatis scala & animorum huc vsque conscendentium raptus ceu momenta prima ad diuinandi dexteritatem referãtur. Raptus verò tum à diis ipsis incipiat primò, tũ à raptorum pendeat libera volũtate, patet profectò iuxta tres assignatas principes prouidẽtiæ caussas, errorũ quoq; pronasci in eodẽ genere triplicẽ rationem. Etenim natura plurimos afflari diuinitus cõstat, & vel inuitos ad vaticiniũ rapi ὅτι κ' ἐπιτηδεία ψυχὴ πρὸς γνῶσιν, πλέον ἐπιτυγχάνει τοῦ ἀληθοῦς ἢ ὁ ἄκρως ἀσκησίας τὴν ἐπιστήμην. Multis vaticinandi studium est, sors interim genij minus secundæ. Fit sępè vt

Raptus animorũ duplex.

2 *Iuxta tres prouidentiæ caussas errorum quoque in diuinando ratio triplex.*

pè vt raptum rapienti planè consentiat ; vnde vt idem asserit Ptolomæus, ἡ σοφὴ ψυχὴ συνεργεῖ τῇ οὐρανίᾳ ἐνεργείᾳ, ὥσπερ ὁ ἄριστος γεωργὸς συνεργεῖ τῇ φύσει τῆς γῆς διὰ τῆς ἀροτριάσεως καὶ ἀνακαθάρσεως. Rapit enim celeriter Deus, & sequax animus per amoris symbolum protinus obsecũdat, quę symphonia si simul adsit & methodus atque exercitationis industria, inter concẽtus cæteros omniũ est consonantissima, his è diametro pugnás, quibus pro lege libido propria est, qui fas ac nefas iuxtà æstimant, quibusque perpetuò quod libet licet. Adeo enim hi plerunque sunt deplorati, vt nullus sit tam canorus Orpheus, nec quisquam Vlysses tam facundus, qui eos ex ignorantię tenebris ad viuam prę-scientiæ lucem, à feritate Cyclopica ad cultum humanitatis possit traducere, quandoquidem illorum animis caligo tam spissa insiderit, vt cultu vnius corporis, cibo, potu, Venere, vniuersam vitæ felicitatem metiantur. Interim volũtas humana dici improuidentiæ caussa per se quandoque merebitur: diuinæ mentis afflatus prouidentiam primò quidem & per se mortalibus tribuit, improuidentiam non nisi per accidens seu priuationem potius: Vti nimirum Sol recedens hyberni frigoris videtur occasio, cùm id natura sit comparatum, vt ex quo præsente beneficium capitur, eo vicissim decedente iactura sit necessaria. Caussis supradictis accedit tertia, non iam in raptis amplius vel rapiente numine collocanda, sed totius spectaculi gradu, ad quem animorũ raptus ille pertigerit. Ita nimirum circa illos æternos ignes propter cõcretionis materialis firmitudinem formarumque præstantiam, lege inuiolabili se mutuo complectentium, prædictiones sunt longè firmissimæ; quod in cælorum supputatis motibus patet, in Solis Lunæque defectibus, atq; in stellarum omnium ad se inuicem schematismis. Orbis inferior elemẽtaris vt ambientis ætheris suspẽsione libratur, multa dietim suggerit, quo sese iactet humana diuinatio; at quatenus propter occurrentium rerum inordinatam multitudinem tumultusq; præcipites hæc regio inferior materiæ lubricæ conditionibus alligata est, en tibi occasiones fortuitæ plures, en inspiratæ casuum vicissitudines futurorum spe metuque pendentem animum abripiunt latè, & vaticinij facultatem obscurantes respectu mentis humanæ fortunam à Deo secundam rerum dominá effecerũt: quibus astipulatur illa Platonica vox, Deus imprimis, deinde fortuna & oportunitas tẽporis humana quæuis administrát. etsi corá Deo nihil sit sanè fortuitũ, & multò sit satius cũ Max. Tyrio nostrisq; Theologis adiicere superioribus caussam tertiá, humanũ artificiũ scilicet cũ voluntate conspirás. Quæ cùm ita se habeant, nonne hos planè iubeá pro ceritis circũferri, quotquot vel propter flagrantiá immoderatá erga hæc diuinationis studia, certam omnino ex astris præsagiendi methodum paucis iisque malè intellectis cõtẽtam apotelesmatibus velint, vel propter conceptũ odiũ semel (vt Pico nostro vsuuenit, qui & equis & armis in astrologiam concitus fertur) propterq; multorum abusus improbos, propter auaritiæ, ambitionis, & superstitionis adulteria, vel denique totius concẽtus hi sce terrenis auribus imperceptibilem sonũ, omnem ilicet vaticinádi peritiá, siue ex rebus cælestibus, siue naturæ alterius consensione, è medio tollant? vna profectò eademque opera & medicinæ penitus

Voluntas humana.

Diuina mentis afflatus.

Errorum multiplex ratio: in diuinatione ex rebus ipsis circa quas versatur.

De rebus cælestibus prædictio firmissima.

De rebus sublunaribus prædictio instabilis.

Deo & prouidẽtiæ nihil fortuitũ vel cõtingẽs.

In Picũ eiusque calũnias contra astrologiam libris pluribus iactitatas.

nitus,& Iurisprudentiæ repudium mittent,quippe quas propter incidentium
rerum complexus inenarrabiles,ex quantitate scilicet, qualitate, loci natura,
temporis,respectus,consuetudinis,humana ratio perfectè vix vnquam vel se-
rius assequatur. Nam etsi Theologia sit remota maximè ab oculis, ab animis
nostris;an idcirco nullam potius quàm verè marcessibilem esse dicemus? Quin
illam ego propterea facultatibus cæteris eo sublimiorē existimo, quo molem
hanc fluxam,instabilem diuinæ circa quam vertitur naturæ superat interual-
lo,quamuis non tam à subiecta materie quàm finis præstantia quarumcunq;
artium & scientiarum dignitas sit metiēda. Præstasset igitur (nisi cum Noctua
Solem criminemur) non tam illius quæ in natura existit diuinationis speciem
abiurasse, quàm succensentes nobismet ipsis ex nocte Cimmeria caliginosos
oculos in altum sustulisse,vt mox contempto potius quàm reprehēso temere
abutentium ritu quousque concessum est deorum munere cōtendamus, non
tam perficiundi spe,quàm experiundi voluntate,vt si perfecta nequaquam va-
ticinia persequi liceat, illud saltem Tullianum cogitemus: Prima sequentes »
honestum esse in secundis tertiisque consistere. Nam neque id ipsum quod »
optimum est,statim est desperandum,& in præstantibus rebus magna sunt ea
quæ sunt optimis proxima;cùm,vt ille dixit, Imago optimi sit simplex & vni- »
ca,quę neque oculis,nec auribus,nec vllo sensu percipi potest: cogitatione tā- »
tum & mente complectimur. Quod si apertè quæ sentiam,mihi cum Pico sit »
disserendi copia (non enim id huius est loci vel temporis) pauca suffecerint cer
tè, quibus rationum omnium quas ipse tot libris ac logis prolixioribus attu-
lit, virtutem penitus vel vsque ad fundamenta conuellas. Dicam primò prin-
cipia quibus sit vsus,non tam veræ demonstrationis ἐνεργείαν,quàm rhetoricæ
cuiusdam persuasionis neruum obtinere. Sunt enim propter naturam vni-
uersalem nimis nonnihil ambigua, & à conclusione remota, vt sunt ferè plu-
rima desumpta ex Academiæ spatijs & Platonicorum officinis, propter subli-
mitatem intellectus omnino non tam efficacia quàm plerisque videantur.
Vnde & nodos difficiles cum rege Macedone rescindunt potius quàm dissol-
uunt;mentesque non tam implent discursus robore,quàm diuinorum iactan-
tia,& variorum ordinum diuerticulis, & lenocinijs blandis fucatæ nonnihil
orationis eludunt. Secūdò nobis est accusandus Picus,quòd nō tā rei naturā,vt
dixi,quàm amethodorū hominū imperitiā visus sit oppugnasse, quāuis nihilo-
minus putet hac disputatione sese & artis ipsius æstimationē humanis cordi-
bus exemisse, sed cui dubiū est interdū obrepere & superstitiosa plurima vel
quarūcunq; maximarū facultatū principiis lōgè certissimis, quanquā hic cla-
uus fortè suffecerit,errorū occasiones difficillimas hinc fermè dimanasse,quòd
totam efficientiæ rationē rudiū Mathematicorū plurimi in vno potissimū ef-
ficiente positā crediderunt. Nam præter Ptolemæi quem profitentur opinio-
nem, pigriores in rebus Physicis ex vno astrorum circuitu cuncta metieban-
tur,quæ magis ex horum agentium symmetria ad sibi substratam materiem
debebant merito præsagiri: enimuero iuxta Poëtæ celebrem vocem;

Limus vt hic durescit, & hæc vt cera liquescit Vno eodemque igni:

Abusus in arte qualibet.

Quid in vulgatis prædictionibus astrologorū maximè sit improbandum.

Analogiæ ignorātia quātum vbique erroris efficiat.

vtque in rebus medicis vis eadem medicamenti diuersum efficiet in carnis affectu, diuersum in neruis, ossibus, atque membranis, aliud lac vel caulium succus in bilioso, aliud in temperato aut melancholico: Ita prorsus stellarum motus & lumen, vel earundem intuitus mutuus aliud præstat in locis montosis, & aridis, in paludosis aliud vel procelloso mari, aliud rursus in regibus, aliud in ruri natis vel educatis, aliud in Hispanis, Italis, Persis, ac Medis, aliud in Germanis, Turcis, Anglis, ac Tartaris. Vide quam multa sint vestiganda, secure & serio quisquis frui præsagiis velit. nam quamuis & actio & illa de actionis euentu diuinatio sit per proportionem agentis ad passum, particulares tamen euētus haud quaquam absolute cælestia sequi possunt, sed quatenus deferunt caussæ quædam intermediæ, & rei suscipientis prona dispositio stellarū influxibus obsecūdat, sic vt sydereæ lucis præcipuus vigor sit in corporibus lucidis; quibus proinde & spiritus tanto viuacior, mens quoque & ordo est immutabilis: quæ postquam progressu degenerat in luminis speciem vicissim à suscipiente vicinia protinus immutatur, perditq; & ordinis firmitatē & cōtinuitatis robur; sed magis deinceps postquam in sublimiorem regionē defluēs iam iā caduco lumine splēdoris habitū acquisiuerit. Vnde & Meteoron ratio ex cælestibus ardua est multis imperscrutabilis visa, minus difficilis tamē quā vbi in rerum perfectè mistarum classes sese insinuauerit, præsertim quo mistum sit compositius, vt in hominibus ipsis. Nam vt hic caussas omittam cæteras quæ de futuris augurandi methodum intercludunt, necesse foret in hominis genitura non tantum thematis natalitij formam penitus explorare, sed & naturam patriæ, parentum, temporis, fortunæ particularis & consuetudinis. Deinde & generatim illud expendere, quod conformationis nostræ principiū nō tantū sit vnicū, vti vulgares genethliaci arbitātur; sed quia res omnes humanæ aut ad fortunā pertineāt, aut corpus, aut animū; Pro corporis quidē natura necesse sit prima cōceptus momēta perscrutari: Pro fortunæ statu, partus vltimos, & fœtus exclusiones; quæ sæpius fortuitæ ex circunstantiarū plurium ratione quā naturales obueniunt: Pro rebus animi tandē & illud momētum prę cęteris eligatur, quo primū parēs infantis in vtero moti rudimēta percepit. Rursus cùm aliud sit ortus, aliud gubernatio rerū atq; interitus, oportet merito & vitę, & mortis, & gubernatiōis principia vicissim intueri. Regitur aūt homo partim à Deo, partim à seipso & libera volūtate: A Deo rursus, vel absolutè, vel per angelorū, spirituum, corporū ordines intermedios: De formis abstractis quo ad virtutes atq; actiones nulla est vaticinandi methodus mortalibus data; sed omnis in inspiratione posita est anima, per intellectum scilicet ab ipso penitus cōmercio cæterorū sensuū sequestrata. Superiorū corporū gradus sensui quidē sunt manifesti, motusq; seriē & cōnexionis vniuersam rationē ad numeros ratā perpetuò seruāt; sed si cūcta demōstrationis principia tecū expēdas altius, assumptā primò sententiā (quippe quę & generalē duntaxat eāq; certissimā ab intellectu notionē exprimit) indubitatę veritatis facilè cōcedemus, subsumptū verò particularius vel minorē antecedētis cōmuniori propositioni

Meteoron ratio in cælestibus.

Genethliacō ratio quàm latè pateat.

Homo quot principijs pendeat et gubernetur.

Vniuersalis ratio in prædictione tutissima, sed subsumpta particularia in errorē maximè degenerant.

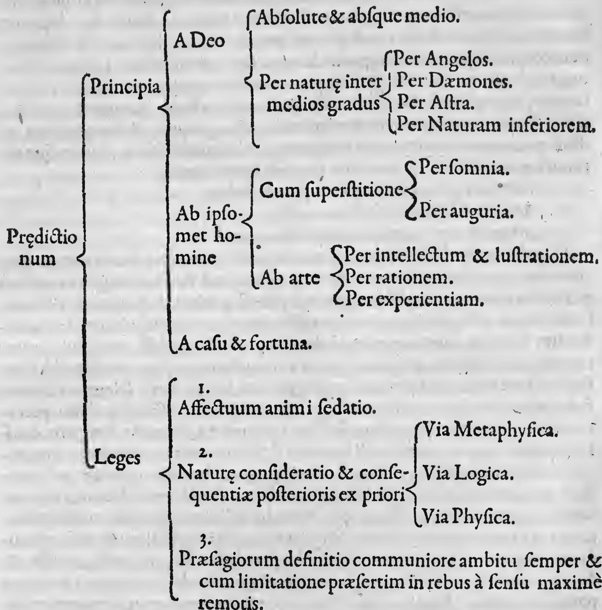
positioni quamcunq; subiunxeris intercedente sensu, nunquã hanc adeò definitam dabis,quin vel ad qualitatis,vel quantitatis certam sentētiam lima quædam atq; amussis requiratur. Accedit suprà dictis, quod orbes stelliferi quamuis tum motu, tum lumine rebus se misceant inferioribus,euentuũ tamen in monumentis sacris non tam effectrices caussæ,quàm signa potiùs atque instrumenta non necessaria nominentur. Spectat id omne ad animarum duplicem statum:etenim decliuior ad affectiones brutas fato nos subijcit; sublimior eadem tollit se supra cæli vertiginem,& nos à fati lege dissoluit. Languescit itaque cælorum vis illa communior per occursum multiplicem rerum particularium, nec virtutem modo deponit per longioris spatij intermedios gradus, sed & simplicitatem omnem & robur exuit,quippe quæ pulchri paulatim ordinis œconomiam deserens in Ataxiæ regionem proficiscatur, lumenque natiuum opacitatis allapsu in coloris speciem transmutarit: Ratio.

Non aliter quàm qui aduerso vix flumine limbum
Remigijs subigit,si brachia fortè remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus anni.

Quod si totius difficultatis rationes in pauca contrahas,habes imprimis ex materiæ occursibus infinitas. Nam propter hanc fata communiora obstant particularibus; vt cum felices plurimi quo ad genituram propriam,vel nauis incendio,vel ruina ciuitatis,intereunt.Rursum particulares circumstantiæ influxum sygygiæ communioris adulterant; vt cùm cælesti attractui ea quæ cuique iam inoleuit,vel opinio melior vel consuetudo pugnarit.Haud itaque facilè est ex obseruatis pluribus epilogismum facere vt ad scientiæ canones stabiliaque principia confirmanda per sensum ipsum possis ascendere: peccatur enim sæpissimè tribuendo effectum rei quæ non est caussa, tanquam caussæ.Accedit à parte agentis cæli remotio,stellarum natura,numerus & magnitudo adhuc inexplorata; cùm Phauorino visum sit etiam planetas posse existere nondum mortalium oculis deprehensos. Quid verò de motu illorum referam,quos alij circa terram velut centrum,alij circa solem immobilem statuunt per inuersas hypotheses? Qualitates certè tum stellarum, tum mixturarum omnium (vt cometas sileam,de quorum ortu, progressu, caussis, & energia nemo non dubitat) hactenus nec vlla methodo,nec rationis acumine percipi potuerunt. Quid?nónne Epochas & supputandorum motuum auspicia prima definiunt? O curas hominum, ô quantum est in rebus inane! Isti censores plusquam Saturnij vel Rhadamantini radices calculi non ad scrupula tertia modo, sed & ad quarta quintaque vestigant; cum ne ad minuta quidem prima rectè respondeant. Vtinam verè describant singula ad integros gradus: aberrant etenim in motibus Martis ad 3. quandoque gradus vel 4. In Mercurio plerumque ad 14. Rectè igitur Ptolemæus illud Astrologis ante omnia præcipit, vt communem potiùs atq; possibilem, quam distinctam protinus necessariamque sententiam ferant. *Totius difficultatis in prædictione summaria ratio.*

Ego hæc interim etsi nonnihil velut ὁδῶ πάρεργα in medium protuli viuidioris

dioris exempli loco, cùm vt insulsas temerè oppugnantiũ rationes refutarem, tum & à superstitiosa cæteros affectione vindicarem, facturus finem denique eorum quæ pro natura diuinationis exegit propositus sermo, si per Epilogum cuncta comprehendero. Quorum hæc summa est: *Conclusio.*

Præsentium intuitus. Præsentium contemplatio interdum præsentia præteritis alligat, quandoque & præsentibus alijs, idque rursus vel cum memoria præterlapsorum, metuque aut expectatione futuri; vel solo præsentium intuitu simplici; quem tamen quia perpetuo phantasmatibus complicetur, (& per consequens loco simul & tempori) difficilè prorsus existimem à tribus antedictis differentijs sequestrare. *Sensus.* nam Sensus quidem inferni res facilè percipiunt nudas extra consequentiæ rationem; sed simulatque ventum est ad animi raptus, non possunt res plures absque ordinibus comprehendi, sed statim Intellectus *Intellectus.* quædam

quædam præcedere, nonnulla consequi monet penes confusam in motu & quantitatis extensione seriem. Imaginatio penes conspicuam (vt dixi) similitudinem aut repugnantiam. Ratio denique penes hos ipsos qui sunt in animo compositionis gradus. In ordinibus rursum singulis spectantur extrema duo, & inter vtrumque mediæ proportionis vinculum, cuius vel vnius intuitu natura omnis atque doctrina continetur. Nos huius intuitus rationem hoc loco parciùs exequemur, quandoquidem tota per operis totius curriculum sit exporrecta, & quæ superius dicta sunt, dicenturque deinceps, huc præcipuè tanquam ad aliarum cognitionum regulam referantur.

Imaginatio. Ratio.

Extrema 2. & Mediū tertium in ordinibus singulis.

Artem memoriæ Neotericorum plurimi, & plærique veterum magno repertam studio reliquerunt: vnum tamen in illis desidero, nempe traditionis Methodum, quam nos in pauca digessimus à fonte repetentes, sic sanè vt primo scilicet versandam memoria consequentiam, hanc quidem in vocibus, illam in rebus esse cogitemus. Sed neque vocum rectè quis sataget priùs, quàm res repertas affabrè in animo constituerit. Iam rerum dispositio ex antè demonstratis liquet, vt magis determinatæ vicissitudinis partes in illa confusiore comprehendamus, ponendo seriem scilicet Metaphysicam priùs, gradatim verò sub huius vicissitudinis membro vnoquoque vicissitudinem physicam & rationalem, vti lucidius multò ex subiecto schemate, quàm longo verborum syrmate & laciniosis periodis assequêris.

Ars Memoriæ.

Ordo

TOPICVM MEMORIAE IMPRIMENDARVM RERVM DIAGRAMMA.

Ordo inter composita & simpliciora	Ordo affinium	Secundum substantiam	1 2 3	Prius loco	1 2 3	PRAETERITVM	1
Ordo inter communiora & minus cōmunia		Secundum accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo repugnantiū	Secundum substantiam	1 2 3				
Ordo communiorum & minus communis		Secundum accideus					
Ordo compos. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Medium loco	1 2 3		2
Ordo comm. & minus communis		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minus communis.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Posterius loco	1 2 3		3
Ordo com. & minus communis		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minus communis.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Prius loco	1 2 3	PRAESENS	1
Ordo com. & minus communis		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minns communis		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Medium loco	1 2 3		2
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Posterius loco	1 2 3		3
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Prius loco	1 2 3	FVTVRVM	1
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Medium loco	1 2 3		2
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo affinium secundū	Substantiam	1 2 3	Posterius loco	1 2 3		3
Ordo com. & minus com.		Accidens					
Ordo comp. & simpl.	Ordo Repug. secundū	Substantiam	1 2 3				
Ordo com. & minus com.		Accidens					
MEMORIAE Rationalis comprehensio secundum habitudinem rerum sub nominibus entium rationis.	MEMORIAE Phantasticae distributio iuxta similitudinem ac dissimilitudinem in rebus sensui manifestam.			MEMORIAE Intellectualis digestio secundum loci & temporis partes.			

Hæc illa eſt plenior rerum Memoria complectendarum diſtributio, quam ſanè & mancam ſæpius & nonnihil à præſcripto liberiorem eſſe non refert, pro rei natura ſcilicet, totiusque periſtaſis ratione. Sunt enim plęraque tum extra tempus tum magnitudinem poſita, quamuis non ſit vbiq; difficile partitionem analogam in animo conſtituere, quando de rebus incorporeis, deque ipſo omnium authore Deo nihil cogitemus, niſi vel ſub priuationis nomine, vel ſub alterius ſimulachri ſenſibilis forma, cui & locum facit & tempus imaginatio permiſceri. Quod ſi exemplo certior fias, Primum in arte Medica hiſtoriam humanæ fabricæ libet ediſcere: ante omnia labor eſt inuenire quæ voles, ſecundo inuenta iudicare, atque ad memoriam rectè diſponere, tertio digeſta eadem in Memoriæ penu collocare per claſſes hiſce pene conſimiles, quibus ante repereris, vt cum ex vſu fuerit alijs eadē depromere, nec titubemus leuiter, neque in alienum aceruum temere impingamus, neque illorum quicquam quæ inſtituto ſunt neceſſaria turpiter omittamus. Inuentorum talis fermè digeſtio poterit aſſignari, vt ordo ſit prior de corporis fabrica, quæ ſub cunabula & tempus primæ generationis occurrit: deinceps quatenus & incrementi paulàtim & medij ſtatus viciſſitudinem ſubit; tandem & de formatione quæ circa occaſum eſt, vel vltimam ſenectutis metam. In hiſce rerū comprehendendarum claſſibus tribus ſtatuantur modo ſecundum magnitudinem reliquæ à tota primum ſi libet corporis mole ad partes maiores ſingulas, deinde & minimas, donec ad ſimilares vſque deueneris: ſubit in ſingulis conciſa magis digeſtio ſimilitudinis & diſſimilitudinis ratione, ſecundum idem commune vel genus, vel accidens, vel ſubiectum aliquod :. poſtremò & ordo rationalis prout nimirum probationis capita ſimpliciora vel compoſitiora, res autem ipſæ quæ probantur magis minuſúe communes apparent. Idem docere non eſt abſurdum in facultatibus cæteris, quarum ſubiecta vel à materie prorſus ſunt aliena. Verùm detur Iuriſprudentia, in qua me tamen omnium minimè verſatum eſſe confiteor. Ex Fabio Quint. Gemini quibus erat pater & mater ægrotare cœperunt, conſulti Medici dixerunt, eundem eſſe languorem; deſperantibus reliquis, promiſit vnus, ſe alterum ſanaturum, ſi alterius vitalia inſpexiſſet; permittente patre execuit infantem, & vitalia inſpexit, ſanato vno, accuſatur pater ab vxore malæ tractationis. Omnis hæc matris actio in rerum geſtarum enormitate conſiſtit, eò potiſſimum ſpectans, vt in animis Iudicum mariti odium concitet, ſui miſericordiam. Rationum inuentio eiuſdem Methodi eſt, qua & res cæteræ veſtigantur, ſimiliter & iudicium, quorum ſingula paulò poſt accuratiùs proſequemur. Sed ſint reperta quæ mater in reum Medicum in maritum proferat, primùm profectò rem vt partita eſt ſecundum diſcrimina temporis enarrabit, quid nimirum ſit factum priùs, quid deinceps, quid poſterius. Vbique rurſus quia vis tota eſt in analogia rei ad commiſſum facinus, vel agentis habitudinem ad ipſum paſſum, vnam primo totius peccati magnitudinem in

Tabulæ præcedentis illuſtratio.

Exemplum in arte Medica.

In Iuriſprudētia & Oratoria facultate.

animo comprehendet, quàm deinceps exaggerabit latiùs, iuxta agentis conditionem & circunſtantias omnes, iuxta illius qui iniuriam accepit qualitatem, iuxta denique occaſionis ſpeciem, quæ vtrique illorum interceſſerit. Trahentur in medium cognata quælibet ordine & repugnantia, poſtremò & in horum ſingulis quæcunque conceptu rationali priora poſterioraque cenſeantur. Omnis iſta ſucceſſio quandoquidem ex naturæ fontibus hauriatur, ſicut ad facilem memoriæ viam eſt adaptata, poteſt & ad defixæ contemplationis artificium & diuinandi dexteritatem applicari. nam vti memoria triplex à nobis poſita fuit, ita & iudicium, & diuinatio, & rerum inuentio prima, inuentorumque iudicium, iuxta tripartiti principij efficientis rationem. Poſteaquam verò ad normam præfixi diagrammatis ea digeſſeris, quorum meminiſſe libeat, à rebus te tandem ad voces animo continendas refer. Primum quod ad totius orationis ſeriem ſpectat, ea quoque velut in magnitudinis partes eſt dirimenda, Exordium ſcilicet, Progreſſum, & Finem ipſum (nec illud hoc loco expectes velim, vt aliorum more Rhetorico magis quam Philoſophico in ſola quaternione perſiſtamus) Prædictarum partium vnicuique tres rurſum minores aliæ ſubnectantur, iuxta ſeriem annexi diagrammatis.

IN ORATIONE PLENISSIMA SPECTANTVR.

	EXORDII	PROCESSVS	FINIS	
PARS 1.	Propoſitio, vt attentus lector vel auditor fiat.	Narratio.	Epilogus.	Vbique maximè viget, Cicerone teſte, τὸ ἦθος καὶ τὸ πάθος.
PARS 2.	Conciliatio, vt beneuolus adſit.	Probatio.	Concluſio.	
PARS 3.	Digeſtio dicendorum, vt docilis fiat	Refutatio.	Deprecatio vel præcipuũ pathos.	

Inuertitur horum ſeries, vel immutatur paulum, augetur atque minuitur, prout rurſus vel ipſa res exigit, vel reſpiciens aliò cuiuſque ferat opinio, habes hoc tamen velut partitæ plenius orationis exemplar. Nunc ſi per ſubdiuiſionem

Diuiſio Mathematica.

uisionem Mathematicam, sicut in circulis solent, paulatim à quadrantibus in quadrantum trientes, trientum singulorum in 30. gradus, graduum in scrupula prima 60. & sic deinceps, te quoque paulatim conferas ad singularum in oratione partium particulas minimas; harum memoria à significatis rebus momenti plurimum capit, vbi curandum maximè, vt non perspicuæ tantum orationes atq; interpunctæ sedulò, sed & naturis singulis consentaneæ fluant. Ab ipsis met vocibus vt sunt voces nudæ ad memorandi artem parum est adminiculi, nisi fortassis ex eorundem occursu, incessu, casu, & in horum singulis numero, rythmo, atque mensura, nisi & more vulgato rerum quarundam sensibilium simulachra seu memoriæ locos & promptuaria in nube constitui voles, ad quæ tanquam signa in littoribus posita quæcunque sensui minus sint peruia salutarem anchoram figant. Sed non est instituti mei, doctrinas singulas mundique naturam vniuersam plenius illustrare, cum satis superque pollicitum fiat, si tantum hæc obiter & vel à limine salutemus, sub eo respectu scilicet, quo deuinciri mutuò, quo cuncta sortiri videas perennem ordinis symmetriam.

Ars memoriæ circa voces.

Quicquid ad fines pertinet à cognitione reliquos (cum de his omnibus abundè veteres tradiderunt) nos in sermonem breuissimum redigemus, adiuncta tabula, quæ omnes omnium scrupos orbiculari nexu & conuersione discutiat. Etsi non dubitem, posse hac ipsa multò elimatiorem alteram dari, si quis attentior paulò sit circa singula: sed nos (vt dixi iam sæpe) à particularium ratione sedula calamum retrahantes, eorum rudi tantùm inspectione contenti sumus, notas duntaxat communiores & viarum vestigia cæteris posituri, quibus quæ crassa Minerua à nobis sunt prælibata singularum rerum indagatores ad scopum propositum ritè dirigantur.

Digressio ad omnium vltimos fines.

Supremum totius ordinis finem communi consensu omnes in Bono collocarunt, sed quod sit illud Bonum (vt libro priore circa vestibulum recensuimus) à pluribus ignoratur, & planè quot sunt diuersè philosophantium capita,

Summũ Bonum

Tot mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multum diuersa palato.

Alij etenim ipsum in vita, alij in virtute, plurimi cum Epicuro in voluptate collocarũt. Rectissimè verò de se ipso ille QVIEST, Nemo (inquit) bonus nisi solus est Deus. At ne prolixior sim in recensendis opinionibus, Istarũ plurimæ quæ verbis tantopere visæ sunt dissentire, re tamen ipsa conuenient forsitan, quòd si in arenam hác boni partim descriptione bona (cum definiri nequeat) partim accurata distinctione procedas: est etenim ille conceptus Boni, vt naturarum omnium plenitudo perfectissima, quæ cunctis scilicet sese cõmunicat, aliundè verò nec foueatur, neq; depẽdeat. Bonũ id absolutè prędicemus, cuius collatione demũ dicuntur & bona cætera, & alijs quidem alia meliora, iuxta cõtinuos ab vno illo vero ac principe Bono diffusæ pulchritudinis depẽdentiæ

Summi Boni varia ratio in humanis pectoribus distributa.

Bonum absolutè quid.

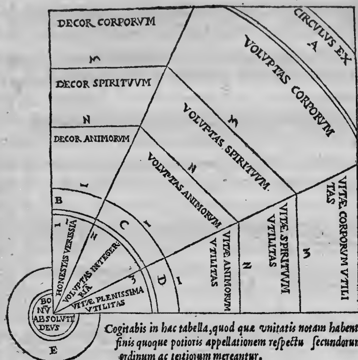
f 2 gradus.

gradus. Eſt itaque & vita bonum, eſt & virtus, & voluptas ipſa, quin quicquid in orbe ſit vniuerſo, ſed reſpectiuè tantum. Abſolutè bonum eſt Deus, in cuius vnione cum animis noſtris humanum bonum atque felicitas abſoluta conſiſtit, cui ſimul adhærent & vita pleniſſima, & pulchri veriq́ue honeſti ratio, & voluptas integerrima, quæ ſola percipitur omni dolore detracto, quam neque in corpore, neque in ſpiritibus poſitam animo tantum & intellectione percipimus. Verùm ab vnitatis ſpecie ſimulatque receſſeris, occurrent mox poſterioris vitæ, pulchri & decoris ordines plures, degenerumq́ue voluptatum chori, quos quiſquis in orbem comparauerit, ſingulorum rationes totas per tota diffuſas inueniet, à Deo quidem oriundas primò, ad eundem refluas velut vniuerſitatis intimum centrum; cuncta etenim quæ ſunt ad perfectionem ſui naturarum impetus rapit. Hæc ipſa perfectio in pulchritudine vera, in voluptate abſoluta, in ſola diuini radij communione ſpectatur, quæ cùm neque hominibus per experientiam cognita, neque inuenta per rationem, nec arte probata in honore habeatur, acceſſit vitæ, pulchriq́ue, & voluptatis exterius ſimulachrum nec vſum, nec rationem, aut tempus expectans, ſed arte quauis antiquius animantium ſaluti ſubijcitur velut baſis vel vinculum potiùs, quo ſublato quodcunque creatum eſt diffluere ſtatim oporteat. Scientiam namq; (vt Tyrij verbis vtar) mentiſq́ue iudicium auctus ætate vir breui quodam occurſu ſenſuum per experientiam congerens ſibi colligit, quum voluptatem docente nemine ab natura ipſa ſuſcipiens in ipſis auſpicijs vitæ poſſideat, eiuſq́ue amator effectus doloribus bellum indicat, vtpote qui per voluptatem ſeipſum ſeruet, per dolores viciſſim corrumpatur. Itaque ſi totam ſeriem probè complecti in animo voles, in ipſomet hominis abſolutiore bono, quam veri boni atque vnius communionem diximus, hæc eadem toties ſub honeſti nomine celebrata, quiddam eſt vltimum atque perficiens, quo nomina cætera atque vnius rei imagines referuntur, poſterius alterum vita eſt ſub varietatis nomine ac neceſſitatis cuncta compellens, extremorum vtrique media voluptas intercedit, actionum & vitæ conciliatrix cum honeſtate prima. Vides nimirum vnius effigiem boni diſtractam nominibus varijs, quorum ſignificata interim non tam natura diſſideant, quàm animorum huc aſpirantium neceſſitudine. Quin ſi vlterius pergas in multitudinem, mox vitam, voluptatem, & honeſtatem non modo diuerſas inuicem ex relatione iudicabis; ſed & ſecundum ſpeciem ſubdiuiſas, quarum quælibet rurſus cum alijs proximis particularem ordinem format ad circuli iſtius interioris ſimilitudinem.

Vtilitas, pulchritudo, honeſtas.

Finium cunctorum ſummaria complexio atq; vnius progreſſus in multitudinē.

Cogi-

Cogitabis in hac tabella, quod quæ vnitatis notam habent, finis quoque potioris appellationem respectu secundorum ordinum ac tertiorum mereantur.

A CIRCVLVS exterior Boni tum secundum rationem tum naturam diuisi.
B. C. D. CIRCVLVS interior absolute boni in homine secundum relationem diuisi.
E CIRCVLVS stabilis absolute boni in homine quatenus cogitatione naturaque simplex.

Singulorum igitur animalium absolutiùs bonum in Deo positum est, particulatim tamen in honestate, voluptate & vita. Honestas quidem sub voluptatis veste delitescit, voluptas in ipsa vita: hæc rursus in natiuis operibus, opera in vsu necessario, vsus in facilitate potentiæ exercendæ, potentia in instrumentorum aptitudine, instrumenta in varietate naturæ. In ordinum horum vnoquoque rursus animorum felicitas à spiritibus pendet, spirituũ salus à corporibus, & è conuerso. Quamobrem animalia singula diuersis penitus armis ad tuendam salutem natura muniuit: homini verò cæterorũ principi & manus tribuit organorum omnium longè perfectissimas, & præter has mentem ingenuit latentem fomitem ad salutem conseruandam, in qua perpetua virtus, indefessus vigor, instrumentorum, artium, atque actionum quarumcunque semina continentur. Huius sanè vnius præsidio suam non modo nuditatem natura compensatam habet, sed & aliorũ animantiũ velut Rex & doctor existit: Corporeæ moli incorpoream mentem alligat medius vniuersi cõciliator spiritus. Instrumentorũ ordines, facultatum, atq; habituũ ratio comitatur: respondent totidẽ & actionum differentiæ vtilitatis quoq; ad vitam voluptatis atq; decori. Sunt igitur & hic Nouenæ numero classes cancellis ter passim triplicibus interstinctæ: chori totius medium sibi actionis discrimina vendicarunt, quæ vti à tribus superioribus pendẽt, in tres inferiores ordine diriguntur. Magni negotij est ad rationem solidam peruenire, quæ metas rebus & nomina effundat ex æquilibri. quo enim maior ingenij vis est, eò maiorem humanis animis iudicandi parit angustiá, fitq; omnino iuxta Senecæ Phædrá, vt curæ leues loquantur, ingentes stupeant. Sed perrũpenda est acies, atq; vbi orationum vis minimum valet, signis & nutibus loqui consultissimum duco.

Finium vltimorum collatio mutua.

Nouenarij ratio in finium vltimorum distributione.

1	Instrumenta	Animus per se Animus in spiritu, in vocem vsq; prorumpens Animus & spiritus ex corporum commercio	1 2 3	Intellectus: Lux, Splendor, Lumen	Rationis: Lux, Splendor, Lumen	Imaginationis: Lux, Splendor, Lumen
	Facultates	Animi vis in se permanens Animi vis ad vocem vsque procedens Animus exteriora versus respiciens	1 2 3	Intellectus potestas triplex iterũ pro motus ratione	Rationis potestas triplex	Imaginationis potestas triplex
	Habitus practici	Animi mundi absque vocis aut corporis commercio Animi cum vocis & spiritus cõmercio Animi in quantũ foras exporrigitur	1 2 3	Intellectuales habitus	Rationales	Imaginatione pendentes
2	Actiones in quibus vita cõsistit	Animi per se	1	Actus intelligendi	Rationis actualis operatio	Imaginationis actus
		Animi cum spiritu in vocem prorumpẽtis	2	Intellectus ad orationẽ sese vsque insinuãs, vnde & genus orationis sublimius	Ratio ad orationem sese conuertens cui respondet oratio moderata logica	Imaginario ad orationis vim cõuersa, cui genus orationis remissius & Physicum quadrat
		Animi ad corpoream speciẽ descendẽtis	3	Intellectus conuertens se ad externa sapientiæ munia	Ratio sese ad artis munia atque prudentiæ lucem dirigens	Imaginatio conuersa ad externa peritiæ officia
3	Vitæ vtilitates	Animorum magis. Spirituũ magis, præsertim oculorum & aurium Corporum magis.	1 2 3	Diuina magis Naturalis & ad speciei rationem necessaria	Humana naturalis sed ad esse hominis nõ æquè necessaria	Bruta nec naturalis neque ad speciei rationem necessaria
	Vitę voluptates	Animorum Spirituum Corporum	1 2 3	Diuina & solida	Humana & probabilis	Bruta & sophistica
	Vitę honestates	Animi Spiritus Corporis	1 2 3	Diuina & vera	Humana & probabilis	Bruta & Imaginaria

Per classes has vniuersas relatio fit rursus vel in longitudine ad bonum absolute, vel transuersim in latit. inferiorum ordinum ad superiores tanquam fines, & è conuerso.

BONVM ABSOLVTE IN HOMINE

Communio diuini radij siue animi pastura,

De instrumentorum generibus, facultatum, atque habituum, superiore sermone satis est demonstratum, quamuis hoc loco eorundem magis sit sumpta distinctio penes respectum, quem habent ad actionum differentias, quem rursus istæ ad vitam vitæque felicitatem velut vltimum finem.

In actionum genere plerunq; inferiores ordines superioribus substernuntur finium loco, per descensus scilicet animorum, cum in eorundem ascensu opposita quoque relationis norma spectetur. Cùm verò vita maximè in actionum necessitudine sedem constituerit, optimam quoque vitæ constat consonãtiam fore, si nec operibus sermo, nec vsquam sermoni mens ipsa dissentiat, vt neque tecta sint opera nimis, nec sermones superiores operibus tanquam infusi in angustum vasculum vndique ab eiusdem labris exundent, verum altrinsecus concordes effecti, parem vbique mensuram & plenitudinem seruent. *Optima vitæ cõsonantia ex finiũ respectu.*

An contemplatio sit actione melior, nolo discutere, inanis istæc sed scrupulosa quæstio est, à pluribus disputata, quicquid statuant necesse est ex relationis circulo vt sit perpetuo controuersa, nam & actio fit propter contemplationem, contemplatio vicissim propter actiones: actionem prærequirit meditatio, meditationem actio. Mihi imprimis arridet dictum Anacharsis: Nam amplius laborandum in garrula sapientia, si ad Mysonis pauperis opera manifesta cum oculis mentem intenderimus: nam & Pythagoræ dogmata sermonis sobrij leges summarias præ se ferebant, sed in operibus prolixa videbantur, quæ neque noctu, neque interdiu spiritum remitterent, sinerentúe ad languorem ac desidiam relaxari. Quin omnis non modo naturæ salus & corporum vita potissimum in actionibus sita est, sed & ciuitatis nomen aut reip. *An cõtemplatio actione melior.*

Est enim Ciuitas quiddam compositum ex cooperantibus ciuibus multis, quæ perinde ac corpus vnicum instrumentis pluribus præditum, cui necessitas multiplex & multiplex requirit obsequium, ac nisi idipsum à singulis habeat, tueri essentiam suam nullatenus potest. *Ciuitas.*

Quod ad finium spectat ordines vlteriores, in horum vestibulo crudelissimæ affectionum species Mundi gubernatrices excubant, Gaudium, Tristitia: Amor, Odium: Spes, Metusque; quorum potenti machina quisquis vel falso se præmuniuit; animos quoque mortalium proximè in sui fiduciam stringit, rerumque habenis potior sub frænum cæteros & Tyrannicam seruitutem facilè rapit. Hæc vna est Impostorum methodus, dum minis, atque pollicitis quemuis alliciunt primò, dum voluptatis atque honesti speciem ludicram pro veris obtrudunt, dum sub prætextu callis ardui, qui ad scientiam solidam virtutemque exporrigitur, dementatos homines recta in præcipitium voluũt. Non igitur vsque adeo negotij parui est ab amico assentatorẽ Voluptatem veram, cuius (non dubium) laudes Epicuri *Finis primarij consecutionẽ quæ præpediat.*

schola

ſchola tãtopere prædicabat,à falſa illa atque vmbratili ſemouere. Nam vt de ſolida primum loquar,ſunt huic conſtituti carceres,quos neceſſario duntaxat vſu natura terminauit, quibus ſi tranſgreſſis quiſpiam vlterius volet irrumpere in immenſum excurſum protinus voluptati adimet frænum, virtutemque ab illius ratione ſeiungens omnem ſatietatis perimet modum,vnde orbi tyrannides irrepſerunt. Vbi enim animus ſupra neceſſitatem quodcunq; volupe eſt indulſerit ſibi,priora continuo ſaſtidit,nouorum cupiditatibus occupatur. Quod pulchrè apud poëtas docet voluptarij Tantali ſitis:

epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu Furiarum maxima iuxta
Accubat,& manibus prohibet contingere menſas.

Nam quia oblectamentorum latices viciſſim affluant, viciſſim recedant, Cupiditatum velut Euripus doloris æſtu inundans ſæpius vniuerſa metu & perturbatione permiſcet,exultantiaque haurit corda pauor pulſans, vt Poëta meminit. quocirca neceſſe eſt,teſte Tyrio, voluptatibus operam dantem mæroris nũquam,iucunditatis ſenſum ſemper intermittere,quando cõtinue abſentem ſitiunt,præſentem metuant,ne vel non accedat propius abſens,vel celerius expectatione diuellatur. Quare cum animus ſic à ſeipſo diffidens nunquam guſtare partem liquidæ voluptatis & liberę poſſit,ad intercutaneam alteram ab omni ſeditione ſeparatam contendamus,quæ ſola in arce virtutum poſita nullis fortunæ procellis quatitur,ſed inconcuſſa iugiter, nec ab honeſti veri,nec vtilitatis principis ratione ſecreta eſt; hanc enim iucunditatem quiſquis virtuti derogat,animorum quoque talaria aſcenſui fabricata conuellit. Nam & iſthuc reſpiciunt labores Herculei, ærumnæ Alexandrinæ, pauperies Diogenis,frugalitas Curij, Fabiorum interitus, Reguli & Camilli.

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paßi,
Quique ſacerdotes caſti dum vita manebat,
Quique pij vates & Phœbo digna locuti,
Inuentas aut qui vitam excoluere per artes;
Quique ſui memores alios fecère merendo,
Omnibus his niuea cinguntur tempora vitta.

Voluptas vera eſt idem cũ ſummo bono.

Nequaquam ergo maleuolum eſſe omnem ſermonem decet, qui de voluptate perhibetur.cur omnium ſit culpa paucorum ſcelus? vt clamat Tragicus. Nam vt nemo rationem vel linguam accuſat quaſi non bonam, tametſi iſtorum vſus plurimi transferant ad res natura peſſimas: ita nec voluptas omnis eſt accuſanda; ſed illi potius qui falſam amplectentes verè nominibus abutuntur,qui blanditijs præſentium deliniti atque corrupti, quos dolores, quas moleſtias ſint accepturi occæcati cupiditate non prouident, qui nec dolore nec labore paruo magnam ſibi redimendam voluptatem curant, eorum ſanè vitam cũ Centauris ipſis,imo cum Laruis & Manibus iuxta ęſtimemus. Quin vt à falſa quemlibet magis atque à ſophiſtica voluptate deterream, iſthuc ſuo cum animo voluat etiam atq; etiam rogo, Actionibus ſingulis quæ vel ab arte

quapiam

quapiam vel ſcientia dimanarint tum metam vnicam perfectioris voluptatis, cum viam huc vſque ſimpliciorem à natura definiri. Verùm in orbis mobilioris ambitu plures ipſius pulchri, vtilis, ac iucundi facies perſonatæ circunſiſtunt, quæ pluſquam Syrenio cantu præterlabétes nauitas cum puppe & prora in ſaxa & ſcopulos raptant, adeoque obſtupefactos detinent, vt non minus quam loto paſti, ſoli natalis obliuiſcantur,

Orbium trium ſequentiū ratio.

Pontumque profundum
Aſpectent miſeri, flentes heu tot vada feſsis
Et tantum ſupereſſe maris.

Quotquot igitur in paleſtris philoſophicis alium finem arbitrantur, quàm pleniorem illam ſcientiæ pulchritudinem ſtabiliori quadam atque ineffabili prorſus voluptate conditam, is per exteriorem mobilem cyclum, aut iuxta crepidines retinetur, aut præceps iactatur vndiq;, ſic vt ad arcem intimam deinceps non admittatur. Docet res ipſa in merè Empyricis Mediciſque circumforaneis, qui vt nec verum ſcientiæ finem vident, (intenti ſcilicet ſpectris proximioribus, opumq;, ignauię, libidinis, crapulę, & ambitionum laqueis irretiti) ita prorſus neque rectam inſiſtunt beatitudinis viam, nec cum fortuna inſtabili ſtabilem virtutis lauream adipiſcuntur, vt planè hos cenſeas dum artis quęrunt compédia, quibus ſuæ pigritiæ conſulant, iactari ſemper in Ataxiæ ſalo, & nunquam ad littus peruenire. In illos ſic ego aliquando percitus luſi:

In abortiuos doctores & palliatos ceu veſte tenus Philoſophos.

Spectari titulo Medicæ velis ocyus artis,
Auri te in pluuiam collige, Doctor eris.
Ante tamen praxis ſtudium memor illius eſto,
Qua vox non alia eſt verior Hyppocratis.
Βραχὺ ϐιȣ, τέχνη μακρὴ, κ' ἐυκαίρια κȣφὴ
Ἐς' ἰατρῶν, σφαλερὴ πεῖρα, κρίσις χαλεπὴ.

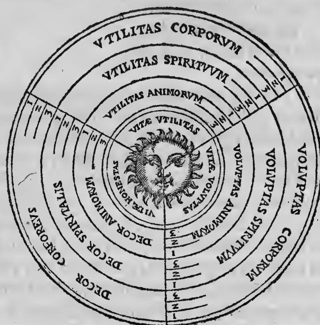
Verùm eo dementiæ proceſſit hæc ætas, vt in conferédis gradibus & illi qui dant & qui accipiunt ſepiſſimè à fine legitimo & rerũ veritate declinent, dum vulgus ſtolidum vel leonina pelle indutos aſinos ſupra leonis ingenuam formam colit & admiratur, dum illi qui gradum aſcédunt ad ſpeciem magis externam & inanes titulos currunt, illi autem qui conferunt ad promptam pecuniam, quæ nunc pro actus cuiuſque forma ſiue ἐντελέχεια præcipua celebratur. Iuuaret itaque vel in editiore ſpecula conſtitutum vnde omnes exaudiant illud Perſianum proclamare:

O curuæ in terris animæ, & cæleſtium inanes!

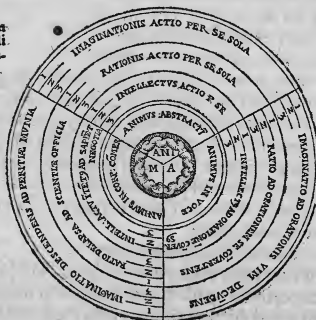
Verùm vt nunc ſunt tempora, ita morem geras, etſi (vt pulchrè diuinus Eraſmus meminit in epiſtola quadam) antiquitus non ideo quiſquam pro doctore habitus fuerit, quod doctoris titulum eſſet mercatus; ſed ij doctores dicerentur, qui vel præclaris operibus artis, vel libris editis manifeſtum doctrinę ſpecimen edidiſſent. Sed motos præſtat componere fluctus.

Iam ſi compendio dictorum finium circa ſe mutuo conuerſiones traditas intueri libeat, orbes tres iſtiuſmodi ſuperincumbentes inuicé coaptabis. Horum

rum interior poſtremis finibus dedicatur, Actionum ordinibus mediis quadrat ſuperior circulus, verſatilis ſcilicet ſuper omnem alterius regionem, vti & ille ſuperiorum finium ſuper hunc medium cyclum.

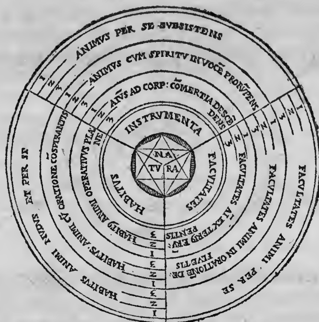

Hic orbis circa ſuperiorem voluitur, ſic vt ſinguli Circulorum ordines ſingulis quàm maximè quadrent.

Hunc

Hunc velut instratum orbi medio pari ratione concipies.

Ita me hercule vertuntur perpetuò circa se inuicẽ deus, humanus animus, & natura. ita & omnis tum huius tum illius actio ad Bonum respicit, vel vt reuera tale est, vel in opinione positum. Hæc si rite intellexeris, quicquid de bonorum malorumque finibus, de dolore & voluptate disputant veteres, paruo negotio comprehendes. Nos ad altiora pedem referentes, ad fines cæteros ab illa habituum ratione distractos transeamus, qui nec præcedunt habitus nec sequuntur tantum, nec annectuntur; sed & ante ipsos partem integritatis suæ prærequirunt, iisdem verò comparatis insistunt altius, & multò post in effectus alios prorogantur. Eiusmodi sunt Ætiologismus, & Indicatio rursus non tam re ipsa quam ratione siue nominibus differentes, quando & tẽpore connectantur, & altera prorsus alterius necessitudine foueatur.

De finibus expẽsis per omnẽ habituum rationẽ Aetiologismo et indicatione scilicet.

De Aetiologismo

Sed loquamur de Ætiologismo prius, cui Endeixin ipsam vel indicationẽ ascribemus postea, velut internã essentiæ formam. Quod si totius ætiologismi naturã exactè scrutari voles, rursum te ad circulorũ imagines reuocabo, vt horũ intuitu eundẽ aliud nihil esse perspicias, quàm animorum discurrentũ impetum circa effectus & caussæ mutuam rationem. Orbem igitur immensum concipe in tres distinctum particulares circulos, Inuẽtionis scilicet, Traditionis seu dispositionis, atque Iudicij, omnes quidem sphæræ vnius ætiologisticę faciem repræsentantes, positione tantum & relationis siue respectus nomine differentes. Ad sphæræ centrũ doctrinæ cyclognomicæ vniuersi fines ex æquo confluunt; hinc quidem quotquot inferiorum ordinum hactenus definiui; illinc cæteri qui velut priores caussarum indagatione dicentur, etsi re vera tum ipsa cognitio, tum proportionis indicatio quo ad naturam genericam ab ætiologismo nusquam separentur. Quòd si verò hæc tria in ternas species vel partes minores dirimi patiaris, misceri singulas singulis variè, varia successionum necessitudine confitebor.

Aetiologismi ratio per circulos explicata.

Circulorum frequentium ratio.

FINES posteriores Aetiologiſmo.

A Cognitio rei ſimplex.

B Cognito ſcientifica ſub nominibus entium rationis & compoſitione ſubiecti & prędicati.

C Cognitio practica.

FINES priores Aetiologiſmo.

D Proportionũ indicatio practica inter agẽs ſcilicet & patiẽs in actione propoſita.

E Indicatio proportionis inter ſubiectũ & prædicatum in ipſo medio.

F Indicatio proportionis inter cauſſam & effectum ſimpliciter.

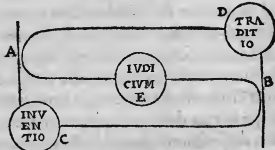
Aetiologiſmi ratio in ÿſdẽ quibus tota ars Cyclognomica.

Conſiſtit itaque totius doctrinæ Ætiologiſticæ ratio in ijſdem omnibus, quibus ars Cyclognomica, quandoquidem iſtius, ſit velut continens cauſſa, & inſtrumentum proximum ceu ſpiritus animæ indiuiduus comes: ſed quia propter diſtinctionem commodam effectus à ſuo principio & nominis habitus ſit immutatus, mutanda eſt quoque & partium appellatio, vt qualis fuerit Cyclognomicæ methodi prima diuiſio in tres diſcurſuum claſſes ordine cohærentes, ſic & ætiologiſmum ſimiliter diſtinguamus, in inuentionem, iudidicium, traditionemque, quæ non tam ſpecies ipſius, quàm partes integritatis apparent, imò non tam partes quàm facultates quæpiam totæ totis confuſæ, vt vnam ab altera iudicium præſertim ab extremorum vtroque non facilè ſeparemus, eiuſdem enim & rei & induſtriæ pariter cenſeas vnamquamque, niſi pro facultatis robore, pro temporis quadam viciſſitudine quo ad nos, proque diuerſa conuerſionis forma in animis noſtris, quam & terminorũſequitur diuerſa relatio naturæ non vnicum vultum per diſcurſus ſingulos exhiberet.

Aetiologiſtica ratio toti Methodo tota infuſa.

Demonſtratio.

Idem ſanè ſit ſpacium ab A. ad B. cum eo quod eſt à B. ad A punctum. Sit & idem animus qui ſe cõuertat ab inferna regione ſurſum, & qui à ſuperna deorſum in modũ ſpiræ. Erit & idẽ ductus C.B.A.D. cum illo D.A.B.C. erit & virtus C. per E.B.& A.vſque ad D. protenſa,

Et virtus D.per A.E.B. vſque ad C. Tertiò & virtus E.hinc quidem per B. vſque in C. illinc per A.vſque in D. differunt tamen & puncta C.E.D.& ductus triplices ſecundum ordinis viciſſitudinem, Inuentionis quidem C.E.B.A.D: Traditionis D.A.B.E.C: Iudicij partim E.A.D. partim E. B. C. Impingunt huc ſanè plurimi vel in dialecticarum traditionum limine, dum hi quidẽ temere & præter Ariſtotelis ſententiã dialecticam vniuerſam diuidũt in partes duas, vnã quæ argumẽtationis ediſſerat formã, modis ac figuris cõprehenſam Iudicij ſolius legibus ſubmittendã: deinde & alterã quæ locos ſiue materiam tradat

Inepta recentiorum ratio, quæ dialecticam in iudicium & inuentionem diſtribuit.

tradat Inuentioni dedicatam: Illi verò in contrariam opinionem exundantes vſque adeò iudicium cum Inuentione miſcuerunt, vt vix vel terminorum vel ordinum reſpectu differre ſint arbitrati, pugnatur ancipiti Marte, & adhuc ſub iudice lis eſt. Eam ſi iuſtè dirimere quiſquam volet, definiat primò ſeorſim ſingula, mox ad partitiones eorundem ſeſe conuertat, tum quotquot hinc membra particulatim germinaſcent in minus communem rurſus definitionem vocet, viciſſimque definita ſubdiuidat, donec ad inferiorem multitudinis claſſem vſque pertigerit. Nam ex his omnibus probè in vnitatem conſpirantibus emergent media demonſtrandis concluſionibus aptiora, quibus & rei veritas obtinebitur, & aduerſariæ rationes velut nebulæ exorto ſole protinus euaneſcent.

Primum vt ſimilitudine rudiuſcula notionem quoque rei confuſam accipias, Ætiologiſmum vniuerſum cum fœtus geſtatione comparabis, & in hac ipſa cum inuentione conceptus primos, cum iudicio formationem quæ deinceps eſt, cum enixu denique traditionem faciundam oppoſita via quàm conceptus fuit. *Simile.*

Inuentionem igitur partem ætiologiſticæ diſcurſionis aſſerimus, qua nondum inuenta concipimus primò, & quæ latuerant priùs, ſe produnt animis noſtris. *Inuentio.*

Traditio pars eſt ſimiliter iſtiuſmodi, qua quæ inuenta ſunt pridem in ordinem doctrinæ diſtribuimus, vt horum notitia & cæteris cõmunior fiat, quamobrem ſanè diſpoſitio & diſpoſitorum editio ſiue cum ſtilo per literas ſcriptas, ſiue cum elocutione fiat per viuam vocem, ſiue cum effectione certa per organi alterius adminiculum, veriſſimè cuncta vnius traditionis nomine continentur, in hoc duntaxat differentes, quod diſpoſitio magis adhuc in animo ſita videatur cum editionis ſtudio vel apparatu, editio verò magis magiſque actus reſpiciat exteriores, deinceps inſtrumentorum varietate diſtinctos. *Traditio.*

Iudicium verò ceu facultatem mediam definimus vtrinque in extrema diffuſam, quæ nimirum velut inuentionis & traditionis arbitra veritatem explorat altiùs, & quicquid antea ſub notione minus determinata viſum fuit, ſola ad incudem reuocat, ſola ex conceptu rudiore fœtum perficiundum ſuſpicit, partumque coërcet intempeſtiuum donec maturuerit. *Iudicium.*

Apparet omnis ſic tripartita diſcurſio cum ante dictis tantum non cohærere, ſed & vniuerſim cum natura rei. Statim verò & illud occurrit, facultatem diffundi quamlibet in quamuis animi diſcurſionem; in alias tamen hanc robur magis exerere, in alias illam.

Inuentio primum, licet cauſſarum ſit atque effectuum explorandorum ratio, momentum tamen impetus ſui dexterius multò ab intellectu mutuatur, vnde & confuſiora confeſtim arripit quo ad nos, certiora quo ad naturam ipſam. Vt cùm concluſionis demonſtrandæ gratia propoſitio quæritur antecedens, & huius ergo medium vel argumentum. quòd ſi dicas te magis ordine *Inuẽtionis vberior exegeſis.*

diuerſo reperire ex præmiſſis ſcilicet cõcluſionem, id ego nequaquam inuentionem propriè dixero, ſed inuentionis potiùs conuerſionem, qua ſibi ipſi ex inuentis argumentis veritatem animus tradit: etſi enim ſit primùm propoſita demonſtranda concluſio, intercedat eius inuentionem quæſtio de præmiſſis & de medio, quibus iam abſolutis, ex vna inuentione procedente ab effectu ad cauſſas, inuẽtionem alteram inſtituimus à cauſſis ad effectum, quæ idcircò non tam propriè dicta inuentio eſt atque illa prior, eo quòd ex quæſitis antea tradi & confirmari videatur, etſi reuera perfectæ inuẽtionis meta in omnium trium plena conuerſione conſiſtat, vnde nec priùs inuenta res ſolidè recenſetur, niſi & tradita ſibi atque diſpoſita fuerit ordine diuerſo quàm reperitur, niſi demum & iudicandi facultas extenſione promiſcua, connexis extremis hiſce limitibus interceſſerit.

Traditionis ratio. Traditio interea conuerſim à facultate magis imaginatrice dependens, ex hiſce diducitur melius, quæ ſenſui primo ſunt manifeſta, vel doctrinam ſtatuunt naturæ reſpectu confuſaneam, determinatam attamen penes progreſſum ex prioribus quo ad nos.

Iudicij. Iudicium poſtremò vtriſque ſe medium inſerens defectus amborum ſupplet, & ſuccenturiata in rerum ancipiti fluctu cuncta determinat tum quo ad nos, tum quoad naturam, per inſtrumentorum plenos circuitus circa concluſionis vnius veritatem velut centrum.

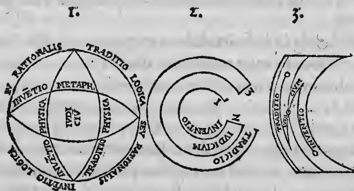
1 *Relatio partium trium ætiologiſmi ad diſcurſus Methodicos tres.* Rectè igitur ad inuentionem propius diſcurſio Metaphyſica referetur, ſiue ſit analytica ſiue ſynthetica: ad traditionem magis phyſica; ad iudicium denique omnis Logica conſideratio pertinebit. Quamuis & in diſcurſu phyſico ſit ſua inuentio ſuumque iudicium ſecundum partes vel potiùs extenſionis ſeriem. Similiter & in diſcurſu Logico ſua eſt inuentionis ſpecies, ſua diſpoſitio, in Metaphyſico ſuum particulare iudicium, particularis & diſponẽdi ratio.

2 *Earundem comparatio ad ſemicirculos.* Nam ſi ſeorſim contempleris ſphæras diſcurſuum ſingulas, quatenus in ſemicirculos plures & horum fragmenta diſcedunt, Analyſis quidem magis ad Inuentionem referetur, ad Traditionem Syntheſis, ad Iudicium denique viarum omnium inter ſe mutuò plena conuerſio: quamuis hic rurſum inuentio, iudicium, diſpoſitio, totæ in ſeriem totam in partes ſingulas ſint exporrectæ.

3 *Tertia cõparatio ad ſemicirculorum ſegmenta minora.* Quòd ſi pergas vlterius, & ſemicirculum vnumquemque in partes minores placet dirimere, quandoquidem omnis cõpoſitio & reſolutio vel ex vna cauſſarum ad ſuos effectus habitudine conſtat, vel harum pluribus concatenatis ad ſe inuicem, vbicunque iam videris connexionum ordines plures, illic ad Inuentionem, vt dixi, magis analyſis, ad Traditionem ſyntheſis attinebit. Rurſum ſi vna tantum habitudo ad examen prouocatur, hanc vel à poſteriori quo ad nos, vel à priori contemplamur: à priori quidem ſi effectum ex cauſſis perſcrutandum propoſuerimus, à poſteriori ſi ex effectu cauſſam. Nihil enim vel inueniendum, vel iudicandum, vel tradendum alteri cogitabis, quod non ſub cauſſæ lateat vel effectus ratione; In diſcurſu quidem intellectuali ſimpliciter

ſecun-

ſecundum abditiores internæ dependētiæ gradus, In phyſicis ſecundum ſenſibilis dependentiæ modū ſub ſignorum ſcilicet & ſignatorum nomine, In rebus rationis ſub cōceptu vniuerſali, penes quem optimè conſecutionē prodit in animis noſtris, ſub rei demonſtrandæ ſcilicet & medij ſiue argumenti demonſtratiui nomine: antecedentis enim effectus concluſio eſt, medium cauſſa eſt vtriuſque, materies quidem propoſitionis, illationis efficiens ratio penes habitudinem quam ad extrema ſubiectum ſcilicet & prædicatum obtinuerit. Nunc ſi de minutiſſimis diſcurſionum partibus ſermo fiat, dicam per ſingularum habitudinum ſpectacula virtutes ſingulas prorogari, inuentionis ſcilicet, traditionis, atque iudicij, ſed vnam priùs, alteram ſerius, languidius hic, viuidius alibi; rurſumque proceſſus animi ab effectu in cauſſas exporrecti inuentioni maiorem operam dare, vti à cauſſis ad effectum defluens ipſam magis traditionem reſpicit; iudicium verò cum pleniore circuitu in longitudinem, latitudinem, & altitudinem per vtrinque indefinita extrema vibratur. Ita profectò ſi totam reſpexeris diſcurſionis ſeriem, hæc antedicta tria ſub ætiologiſmi ſpecie ſecundum ſubſtantiam confunduntur æqualiter vniuerſim, ſed inæqualiter ſecundum potentiæ robur, velut animæ cuiuſdam facultates plurimæ ſub vnius rationalis habitu ſparſæ per omnem ſunt corporis regionem, iuxta tamen figurarum differentias habiles & rationi ſequaces, in ſubiectis organis hic quidem magis, illic minus in apertum proferuntur. *Ad partes minutiſſimas.*

Inuentionis iudicij atque traditionis extēſio prior atque vniuerſalior cæteris, in tres nimirum plenos diſcurſuum orbes.

Eorundem extenſiò ſecunda in orbes cuiuſque particulares alios, qui cum prioribus parem ferè obſeruāt aſcenſus, deſcenſus & circuitus analogiam.

Eorundem extenſio tertia per arcus orbium ſingulorum, & ſemicirculos, vſque ad illorum minimas portiones.

Nequaquam igitur inuentionis ratio traditionis atque iudicij in ſingulis differt ſecundum eſſentiam, ſed quantitatem potiùs actionis, ſecundum eiuſdem ſeriem atque præſtantiam, quæ diſcurrentis animi motum, partisq; ſubiectæ figuram, ſitum ac magnitudinem comitantur. *Concluſio.*

Hinc

Qui magis iudicio, quiq; inuentione cæteris præstent.

Hinc facilè & illa soluetur quæstio, num verum sit quod vulgò perhibent, ad inuétionem præstare alios magis, alios in dexteritate iudicij. Quod si enim ad sua duntaxat se quisque referat, eiusdem facultatis fuerit (doctrinæ ordinum scilicet) ignota reperire, reperta tradere & iudicare Vt iter est vnicum ceu te Bruxellas Louanio conferas, seu Bruxellis Louanium versus. Sed rei mobilis respectus duntaxat mutuò opponuntur. Sin quenquam cum alijs conferas, hic propter animorum indolem oppido differétem, istunc profectò feliciùs dicam marte proprio quid inuenire, quàm iudicare de inuentis alienis, sed per accidens tantum, vel quia non lubeat forsitan, vel quod ad nouos conceptus à partis nuper, continuò transferatur. opus est autem in iudicio, vt præter ingenium adsit industria summa, in traditione, edendi dexteritas, memoria, sæpe & eloquentia. Dicam eodem respectu plerosque felicius iudicare, aut ab alijs inuenta tradere, quàm non reperta inuenire. His enim non adeò ingenij requiritur virtus, cum plus memoriæ labor & lectionis assiduitas conferát. quanquam sint alij, in quibus hæc omnia summa cum æquabilitate sunt temperata, sed rara dos nigroque simillima cygno. cùm paucos ego cognorim qui simul præstantes ingenio, simul ærumnas & laborem improbum tolerarent. Vidi exemplum in patre præclarum, vt partim illius obitus longè miserrimus ex vesicæ calculis per noctes insomnes plurimas vitamque sedentariam natis, partim in mathematicis monumenta insignia & Curationes Medicæ, quas etiam hactenus sui relicta apud posteros memoria, summa cum laude perfecit. Eiusdem animi & ille Magnus Erasmus fuit, & plęrique alij, quorum ingenium ingenij fœtus, laborem laboris effectus, & vitæ fermè consimilis exitus docuerunt.

Solutio quæstionis suprapositæ de distributione dialecticæ in Iudicium & Inuentionem.

Sed ne digressi latiùs in infinitudinem excurramus, illud nunc vide quam probè fecerint, qui locos atque materiem dialectices inuentioni tantum, formam iudicio submiserút: cum partes ætiologisticæ tres circa idem versentur, scientiam scilicet rei. Inuentio quidem quatenus adhuc est abdita, traditio quatenus reperta, iudicium quatenus eadem progressu regressuque continuo magis & instrumentorum conuersione firmantur. at cùm scientia totum sit quoddam Dianoiticum, ex suis non minus principijs constans, quàm omnis res naturalis ex forma atque materie, hæc autem seorsim singula & inueniri & tradi & iudicari postulent, erit & locorum inuentio & iudicium, erit similiter pro demonstrationis forma. Vt si construendi calcei Cerdo præcepta puero tradat, simul & semel docet cognoscere ac iudicare, num calceus sit probè constructus: Si doceat Medicus inuenire vulneribus idoneum medicamentum, eadem præcepta & iudicare docebunt, num glutinandis ijsdem, vel expurgandis sint accommodata. Ita vbique nullum absq; inuentione iudicium est, & absque iudicio nulla inuentio. Quin etsi Arist. vtriusque seorsim fecerit mentionem, non tamen in duas has partes organum suum ita distribuit, vt plurimi opinantur. Verùm, vt arbitror, ex Cicerone in Topicis ea primum fluxit opinio, qui partitiones oratorias ita ad dialecticam visus est accommodasse,

daſſe, vt qui ſecus ſtatuit, artis vtriuſque cardinem & fundamenta vulſiſſe dicatur.

His ego lubens ignoſco non tam odio quàm commiſeratione dignis. Verum ille fuſtigium vel capitalem potiùs animaduerſionem promeretur, qui cùm ſe animaduerſiones ſcribere in Ariſtotelem ſit profeſſus, vt peripateticorum Ariſtarchus, ipſe ſub operis ſui veſtibulum, neq; iudicij, neque inuentionis naturam probè perſpexerit, quare cum vno abſurdo poſito plurima conſequantur, hinc turpiter quoque in cæteris lapſus, contra præceptores optumos nihil non temerè (ne dicam inſulſè & pueriliter) effutiuit. *In animaduerſorem Ariſtotelis.*

Nam & Galenum reprehendit propter traditionem Methodi, cum quicquid bene de iſtac ſenſerit, ex illo omne id compilarit: ſimulatq; verò ab eiuſdem opinione diſcedit propter vel odij vel ambitionis incendium, ibi nec Galenum nec ſemetipſum intellexiſſe videatur. Quapropter ipſius dialectica cum maximè ſibi traditionis ordinem arrogarit, nihil obſeruat minus. Etenim cum à locis incipiat hic, ſiue artis analyſim, ſiue totius ſyntheſim ſpectes, ſemper eſt aliquid priùs: vtpote ſi à fine inceperis via reſolutaria, priùs de argumentatione & propoſitionibus, quàm de inuentione medij ſiue iudicio, eſt diſſerendum. ſin compoſitio magis arridet, nunquam de locis quicquam conſtitues probè, nec de diffinitione, diuiſione, niſi iſtorum fontes expedias priùs, qui decem illis generibus ſunt comprehenſi, nec rurſus de cathegorijs decem niſi prædicabilia quinq; (vt vocant) ante didiceris. Verùm voluit à cauſſis docendi exordium facere. quæro, num de cauſſis vt ſunt rerum vel eſſentiæ tantum, vel vt ſunt in intellectu? ſi vt exiſtentiæ nudæ, præſtaſſet igitur phyſicen præmiſiſſe: ſi vt in intellectu, cur non ante cauſſas argumentationum & argumenta argumentorum principia tradidit? vt definitionis partes, genus & differentias, vt claſſes decem ex quibus hæc erui ſolet. Sed argumentis alijs atque efficacioribus paſſim hunc vir doctiſs. Carpentarius refutauit, vt nihil ſit nobis ad hunc laborem reliqui.

Sed nos relictis illis Centauris atque Gygantibus, qui nullo niſi contradictionis ſpiritu ſeſe ad ſcribendum vel diſputandum conferunt, in præceptores maximè & præter naturæ ius omne, paucis id concludamus, facultatem omnem Ætiologiſticen inuentione, iudicio & traditione velut pręcipuis partibus contineri, quæ quamuis paululum differant reſpectu mobilis rei, totæ tamen toti negotio complicantur. Cauſſa iſtorum efficiens eſt eadem quæ totius Methodi, Mens humana ſcilicet, forma per ſyntheſim ſimiliter atque analyſim explicatur Materies eſt ipſa quæſtio, at finis ratio triplex trium partium nominibus circumſcripta.

Verùm totius ætiologiſmi idea reſpectu Methodi (vt primò iſtius libri capite demonſtraui) nunc formæ communis, nunc & materiæ & cauſſæ finalis imaginem repræſentat. Atqui cùm cauſſæ effectuſque habitudo mutua, agentis & paſſi rationem ſemper includant cum proportione inter vtrumque *De Endeixi vel Indicatione.*

media. patet Endeixim vel indicationem rursus ætiologismo esse velut intrinsecam formam, cùm istud sit instrumentum vniuersale, quo extremorum proportiones indicantur in medio: Agentis quidem artificialis ad passum in questione practica: Naturalis in quæstione simplici, rationalis extremi ad extremum, vt subiecti & prædicati in problematica quæstione. Sed de his fusiùs suo loco.

DE CAVSSIS METHODI CYCLOGNOM. INTERNIS MAXIME *vel omnium proximis, quarum coniugio scilicet ascensus omnis atque descensus animi & circularis discursio perficiatur.*

CAPVT IX.

Comparatio congressus animæ rationalis & quæstionis cum congressu maris & fœminæ.

Congressus animæ rationalis cum quæstione qualibet, vt rerũ scientiam in se concipiat, (quam Arist. teste omnes natura desyderant) vnius ferè est rationis, atque illa quæ maris cum fœmina ad generationem prolis: quæ rursus duorum quorumuis seminum ad productionẽ tertij siue vnius compositi, quod ex duobus principijs vtriusque imaginẽ & formam vnicam repræsentet. ita enim hoc appetitu exæstuant omnia, vt nihil se fœlix vel fortunatũ putet, nisi cum suæ speciei passiuo principio ad primi opificis instar patrizet ac sobolem creet, per quam vniri se velle videntur quæ mundi violentia fatorumque sæua tyrannide sint separata.

Atqui sicut in rebus Naturæ ostendimus semina duo, & his commune alterum seminarium, quod rationem vtriusque in se contineat; cuius intuitu analogon agens & patiens ad actionem instigentur, fœtumq; perficiãt in quo iam species sit actu distincta à speciebus cæteris, etsi vnitis antea in ratione exemplari. Sic & in Arte Cyclognomicæ, propter demonstrationis certitudinem velut pulcherrimam sobolem, cum quæstione occulta luctatur animus rationalis, dum rerum veritate & perfectione sui fine scientia potiatur, propter quam assistit proximè discursus istius Cyclognomicæ ratio, quæ partim naturam discurrentis animi circularem obseruat, partim & quæstionum ordines, rerumque omnium quæ penes vlteriorem similitudinem raptumque opificis primi in orbem perpetuum agitantur.

Infelix anima quæ absq; prole decedit.

Infelix igitur anima, teste Mercurio, quæ absque liberis hanc vitam mortalem deserit. cùm ea vel iuxta sententiam conditoris nostri ac saluatoris Christi cremanda sit ignibus, sarmentorum inutilium ritu, quæ nihil ad vitem præter onus infestum & fundi ariditatem maiorem contulerunt.

Doctrina in suspensam Epochen desinens infrugifera.

Ineptè quoq; apud Gellium Phauorinus illud censebat optumum esse doctrinæ genus, per quod librati semper in vtramuis partẽ ambiguè pendeamus. Talis enim demõstratio omnis in suspensam Epochen desinit nullo cum fructu penitus, sed perpetua quadam incertitudine, cuius respectu dialecticen

multi

multi definiunt, vt de re qualibet probabiliter disputantem: cùm tamen non ille sit disputanti primarius scopus, sed omnes ad certam scientiam amore nobis ingenito contendamus. Quare cùm per Logicen hanc minimè consequamur, sed instrumenta duntaxat in quorum vsu dexterrimo & applicandi artificio, rei potissimum abstrusa veritas delitescit; hanc artem idcirco quæ methodum tractat vniuersalem ante scientias, artes & facultates cæteras veneremur, relictisq; infrugiferis pædagogis inter problemata, inter opinionum perpetuos fluctus ad demonstrationis arcem firmissimam ascendamus.

Methodum vera demonstrationis adminiculũ esse primarium.

Cæterùm de Methodorum omnium ratione communi abundè dictum est primo libro, sed & sequente deinceps libro de principijs proximioribus dixi, quorum sit effectiuum vnicũ animus rationalis, passiuum sit ipsa finalis ratio, seu quæstionum genus sub habituum nomine comprehẽsum: sic vt de principijs internis Methodo vel omnium proximis Materia nimirum & forma vlterius disputare penè sit superuacuum. quandoquidem omnis istorum notio in analogia mentis humanæ ad suos fines est comprehensa. Sed nos vt constet totius operis forma, sitq; per distinctionem magis accuratam omnium intellectus planior, etsi de singulis penè ad Methodum necessarijs per tractatus promiscuè singulos obiter dicta & sæpius quodammodo sint repetita (quod in eiusmodi opere tam infinito, nullisque limitibus circumscripto vitari vix potest) hic tamen velut ex professo ante constitutionem Methodi, de forma eius atque materia seorsim & quàm breuissimè differemus.

Ordinis ratio in sequentibus.

Sunt itaque vt exemplaris Methodi classes præcipuę tres, similiter & in animo discurrente in numero finium propter quos fit discursio; postremò & in discursionis specie siue ordinibus ipsis, omniq́ue materie circa quam versatur: quæ si probè perspexerimus, trahemus in orbem vnicum totius negotij circuitus infinitos, quippe qui potiamur omnibus ad animi motum necessarijs pari inuicem proportione distributis, iam cognoscentes & speciem motus, & spatium vniuersum, terminum à quo, terminum ad quem, Naturam rei mobilis & eius quod mouet primò.

Collectio principiorum omnium Methodi in trinitatem.

Verùm de forma atq; materie Methodi nusquam ex professo (quod sciam) veteres tradiderunt, etsi dispersim ex illorum monumentis tractationis istius semina colligantur. Vnde in Timæo Naturæ ipsius miraculum Plato cognitiones animæ proportione quadam ad cognoscenda distinxit, iubet nos entia quidem per rationem iudicare & intellectum; per opinionem verò vel sensum ea quæ entia quidem non sunt, sed fiunt iugiter pereuntque, atque eorum quæ vere sunt, rationes ratas & inconiunctas existere; rerum verò in generatione fluentium imaginarias & contingentes. Sed idem distinguens paulò accuratiùs lib. de Repub. vult nos notitia simplici & vniformi intellectualia cuncta cognoscere, Notitia verò scientifica, specierum reuolutione & compositione sedula rationes rerum medias contemplari: tertia verò potentia sensuali, instabili, per instrumenta contingentia crasso modo, res

Principia Methodi ex Platonis & Zeroastri Philosophia, sed confusa penitus & hactenus indigesta.

craſſas atque ſenſibiles apprehendere. His ſanè verbis cum forma diſcurſionis circularis penè & ipſam materiem explanauit. Vnde ſic colligit Proclus, tres ſunt conuerſionis ſpecies: vel enim deſcēdit aliquid ad ſe deterius, dum à perfectione propria labitur: vel conſurgit ad melius, propter vitæ vigorem: vel reflectitur ad ſeipſum, propter cognitionem ſibi conſortem, mediamq; ſpeciem motionis. Deſcenſus quidem eſt animæ alas abijcientis: Conuerſio autem ad melius vel ad ſeipſum diuinę indoli melius quadrat. Sed hæc confuſe veteribus intellecta neq; in certam relata ordinis ſymmetriam ad veri methodum manifeſtam vtilitatem non vſqueadeò demonſtrarunt. Loquamur itaque paulo expreſſius, De Materie artis Cyclognomicæ.

Artis cuiuſque materiem duplicem fecimus, quarum vna ad efficientis rationem nōnihil accedat (Logicis materies ex qua) ſic enim & ætiologiſmus, & indicatio per κατταχρεσιν quandam ſub huius nominibus continetur: Altera Materies, circa quam quælibet occupatur, pro formæ potiſſimum reſtrictione variat, quæ ſeſe artificum animis vnà cum ſubiecto repręſentat. Alioqui enim ſubiecti ratio indefinita per qualitatem iſtiuſmodi ceu paſſionem propriam limitatur, vnde & materies multarum artium eadem eſt, quæ tamen ratione magis minuſúe communis, ratione generis per formam particularem magis reſtrictæ inuicem ſunt ὑπάλλυλαι (Latini Subalternatas non incompoſitè dicunt) vt corpus, ſubiectum Phyſicæ, ſed corpus humanum, vt eſt morbo vel ſanitati obnoxium, ad medicinam propius ſpectat: vt denique morbis externis impeti poteſt, ad medicinæ ſpeciem ſeu partem chyrurgicam eſt referenda. Similiter inſtrumenta veſtigandæ veritatis definitio, diuiſio, demonſtratio ſunt ſubiecta Logicæ: particulatim tamen horum relatio & contextus mutuus intra doctrinæ methodicæ limites coërcetur. Nec prohibet demum res eaſdem cauſſæ diuerſæ rationem obtinere, ſi modis diuerſis inuicem comparentur, vt ſemel atque iterum dixi. Nam & Indicatio interdum vt finis methodicæ diſcurſionis apparet: interdum vt materies circa quam: ſæpiſſimè verò vt cauſſa efficiens vel inſtrumentum.

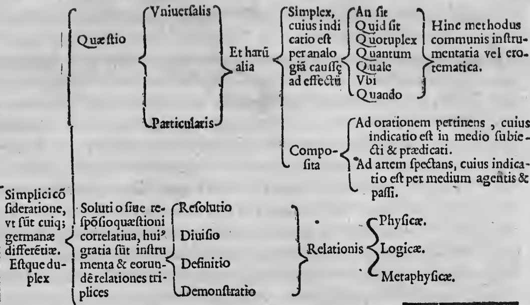
Materies artium quomodo definiatur, atq; à communiſſimis paulatim ad particularia reſtringatur.

Artes ſubalternatæ inuicem.

Subiectum Logices.

Materiei

Materiei Cyclognomicæ ratio ita vniuerſim rectè diſpeſcitur vt hanc ſpectemus vel

- Simplici cōſideratione, vt ſūt cuiq; germanæ differētiæ. Eſtque duplex
- Conſideratione ſeu reſpectiua
  - Penes conſequētiam mutuā, ſic enim ordine ſe conſequuntur
    - Finis ſimplicioris conceptus.
    - Finis diſtributio in rationes rerum agendarum
    - Finis diſtributio in terminos tres, ſubiectum ſcilicet agens, paſſibile, & medium.
    - Terminorum reſolutio in formas duplices, materiales & formantes
    - Subiecti paſſibilis examē penes
      - Intellectum.
      - Senſum.
      - Rationem.
    - Indicatio & proportionum conſideratio.
    - Termini agentis inuentio per cauſſas.
    - Effectio per
      - Similia.
      - Contraria.

ORDO SYNTHETICVS		ORDO ANALYTICVS
	1	8
	2	7
	3	6
	4	5
	5	4
	6	3
	7	2
	8	1

  - Penes relationem ad cauſſas cæteras, idque vel
    - Simplici rerū perſcrutatione, quę per analogiā ad effectū cognoſcuntur
    - In propoſitionibus que per analogiā extremorū ſubiecti & prædicati in medio cognoſcūtur
    - In agibilibus rebus, quę per proportionē indicātur ſubiecti actiui ad paſſiuū in medio totius actionis

  Vbique igitur conſideramus
  - 1. Extremum princeps ſeu maſculū & actiuum
    - Cū relatione inſtrumentorum cauſſali ad idem.
    - Cū relatione logica circa idem.
    - Cū relatione phyſica ſecundum idē.
  - 2. Mediū extremorū
    - Relatione ad idē.
    - Circa idem.
    - Secundum idem.
  - 3. Extremū patheticū ſiue ſubiectū fæmellū atq; paſſibile
    - Ad idem relatione inſtrumentorum facta.
    - Circa idem.
    - Secundum idem.

Quæstio. Responsio.

Est itaque doctrinæ logicæ substrata materies Quæstio,& quæstioni iuxta relationis necessitudinem alligata Responsio. Quotcúque sunt igitur inquirendi formulæ,totidem & respondendi instrumenta concipies, quæ tamen omnia ad quaternarium Logici non temere reuinxerunt: Resolutionem,diuisionem, definitionem, demonstrationem.

Respondendi logicôs potissimum 4. modi.

Nam licet in Quæstione quid est, interdum descriptione, interdum ætiologismo nuda vti consueuerimus; hæc tamen solutionum genera ad definitionis ambitum, vti & argumentationes cæteræ ad demonstrationis nomen,partitiones ad diuisionẽ, collectiones plurium in naturam vnius ad resolutionem seu compositionem reducũtur.

Materies doctrinæ Methodicæ vel cyclognomicæ à dialectica materie in quo differat.

Verum doctrinæ methodicæ vel discursionis circularis subiecta materies paulò ex instrumentorum particulari magis consideratione restricta est, de hisce videlicet tractans quatenus ex animorum relatione varia certam inter se speciem atque habitudinem sortiuntur.

Obserua sedulo consyderationis differentiã atque adeo ipsius fabricæ circa instrumentorũ dialecticorum particulares methodos.

Alia enim est resolutionis diuisionisque ratio,definitionis insuper & demonstrationis,quando res ipsas simpliciter sub habitudine caussæ ad effectum,vel huius conuersim ad suum principium expedimus;alia cum sub signi,vel rei signandæ nomine; alia postremo cum sub nominibus entium rationis,generis inquam, speciei, ac differentiæ.

Eiusdem relationis altera expositio sub totius et partium ratione.

Rursus alia cum discurrẽdi via totum quoddam metaphysicum representat, ex mutuæ solius dependentiæ ratione:alia cum totum integrale propter partes quantitate vel extensione continuas: alia postremò cùm totum vniuersale ex connexione naturæ,quam sub obscuris apicibus arguta ratio deprehendit.

Hæc omnia expressiùs multo in doctrina canonum 9. ex ipsis particularibus percipi poterũt.

Quid sit relatio

Relatio itaque huius artis subiecta materies nihil est aliud, quàm in instrumentorum dialectices compositione vel contextu ad inuicem discurrentis animi respectus ad rerum classes siue habitudines certas, pro facultatis ipsius contemplatricis portione temperatas.

Relationum differentia prima.

Sed cùm relatio imprimis differat eorum nomine quæ referuntur; idcirco hanc triplicem dari est necessarium, rerum scilicet vnam, instrumentorum alteram, & tertiam velut ex vtra-
1 que compositam. Quod si duntaxat rerum nuda relatio fiat, sic erunt in-
2 stituendæ triplices classes vt prior sit metaphysica,ad idem respiciens scilicet
3 penes habitudinem caussæ ad effectum,totius ad partes,vel conuersim.

¶ 1. De nuda rerum relatione. 1. Metaphysica 2. Physica. 3. Rationalis.

Secũda sit Physica secundũ idem,sub ratione signi atque signati,vbi tantum formę accidentalis habitudines ad subiecta comparãtur. Tertia sit rationalis. sub nominibus entium rationis,accidentium circa substantias, omnium verò circa ideas & exemplaria: sic sanè rerum prædicabilium & prædicamentorũ classes non tam ad discursionem physicam,quàm rationalem pertinebunt.

¶ 2. De instrumentorum nuda relatione. 1. Metaphysica

Quod si instrumentorum nuda relatio fiat,sic etiam primarum classium trium coordinationes aliter paulo sunt erigendę,eritque Metaphysica propriè illa,quæ rerum relationem Metaphysicam respicit, sub habitudine scilicet caussæ ad effectus,vel partis ad totũ,vt cum instrumẽta diuersi generis inuicẽ cõparãtur, tunc enim alterum alteri est principij loco; vel cùm instrumentorum partes ad tota, vel hæc ad illas referuntur. Eorundem instrumentorum relatio

Phy-

Physica tunc aptius esse diceretur, cùm magis communia minus communibus ceu rebus signatis signa conferuntur, id accidit relatis inuicem instrumentis diuersis eiusdem generis. At tum demum rationalis erit relatio, cùm totus non tantum instrumentorum ordo, sed & triplicium relationum series circa eandem conclusionem vertitur velut centrum, in quo tamen orbe perfectissimo relationes priores, vt dixi, ad intellectum magis & metaphysicen spectát; posteriores ad Physicen atque imaginatricem facultatem; tum inter particularia instrumentorum discrimina definitio quidem & diuisio magis ad metaphysicen pertinet; ad Physicen resolutio atque descriptio; ad rationalem potentiam media demõstratio. Quin si pressius voles inter definitionum species alia magis rationalis apparet, alia ad intellectum, alia ad sensum inclinatior. sic ante demonstrationem perfectissimam obscura quædam analogismi formula potius ab intellectu deriuatur, epilogismus à phantasia, vtriusq; conuersio, examen, & amussis potissimum in ratione collocatur. Verùm etsi ex nuda vel rerum vel instrumentorum relatione clariùs multo quàm supra fecimus, discursionum classes constitui possent, vt tamen vno syntagmate omnibus satisfiat, nec sit in artis vestibulo atque elementis ex tanta respectuum multiplicitate confusio; idcirco in hisce formãdis eam relationis formulam meditati sumus, quæ rerum habitudines ad animi discurrentis extrema cõponens, instrumentorum tamen ordinem vniuersum ad mediæ rationis ambitum religaret, hæc enim sygygia ex antedicta duplici relatione componitur, & ad perfectionem catholicæ methodi multò quàm cæteræ compendiosius facit. Itaque in classibus metaphysicis magis spectanda est rerum relatio, similiter & in physicis, sic tamen vt metaphysica classis ad rationalẽ vel Physicã quandoq; descẽdat. Physicorũ impetus cõuersim supra naturã sæpe cõscendat. In classibus logicis magis instrumentorũ spectanda relatio est, sic tamen vt orbis illius vniuersus sit rationi proprius, eiusdem partes vel species nùnc ad phantasiæ, nunc intellectus ditionẽ propius adaptentur; ascendit enim descenditque ratio vt propter extremorũ cõfinia, propterq; potẽtiæ suæ volubilitatẽ facultatibus cęteris vnire sese & relationes earundem cõprehendere videatur: etenim extremis sese accõmodat, vti dixi, vel iuxta cõpositionis diuersam speciẽ quæ in singulis instrumẽtis visitur, cũ alia definitio, diuisio, demõstratio, sint magis ab intellectu, alia magis à sensu: vel propter instrumentorum comparationem mutuam, sub nomine scilicet totius aut rationalis, aut Physici, aut metaphysici: vel denique propter priuatam cuiusque indolem siue naturam, dum instrumentorum alia ad sensum veriùs spectant, vt resolutio; alia ad intellectum vt diuisio, definitio; alia ad rationem vt demonstratio. Restat huius discursus triplicis; vnaque totius relationis in suas species distributæ tabulas subnectamus, si prius id alta mẽte recõdideris, has omnes circulorũ differẽtias conformes adeo primũ intuẽtibus apparere, vt nõ nisi iudicio summo iuxta rerũ cõsideratarũ modos ac rationes dirimi facile possit. Similitudo enim maxima est propter finẽ, cuius gratia sunt instituti. nam quia filo perpetuo ad caussæ intumæ

vestiga-

2. Physica.

3. Rationalis.

Particulares relationum differentiæ in relatione Logica cum instrumẽtorum inuicem fit nuda relatione.

3. De Relationis cõposita specie prout nimirũ & rerum simul & instrumentorũ habitudines inquiruntur.

Classes priores libri ad compositæ relationis normã esse fabricatas, et huius ratio.

1. Metaphysica

2. Physica.

3. Rationalis.

Particulariũ relationũ consideratio in Rationali habitudine quum mixta est vniuersa relatio

Vbique obserua maiorum circulorum & segmentorũ ideã in minoribus elucescere. Vel donec ad partes minimas ordine proferamur. Hinc primũ cõpositionis fundamentũ in sphæra rationalis animæ, de qua postea.

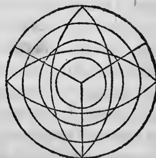
vestigationẽ velut concentrici spectant, idcircò & ad idem omnes referri meritò iudicantur. Adde quod in singulis conuersiones quoque sint vniformes, ab effectu scilicet per caussas vsque ad principia, & hinc deinceps per caussas ad finem, effectusque ordine consequentes. At discrimen in illo positum est, quòd discursus Metaphysicus, rerum quæ sisti iudicio debent, duntaxat velut theatrum collocat, entiumque seriem soli intellectui manifestam, ex illis scilicet petitam classibus vniuersi, quæ nobis μεταφυσικῶν exẽplarium loco iuxta diuinæ mentis analysim ac synthesim primo sunt fabricata, nulla interim nisi momentanea quadam (de qua dicturi postea sumus) phantasmatôn spectorumque sensibilium adhibita ratione; vnde & huius ascensus descensusque sunt perobscura vestigia. Sunt inquam rerum consecutiones abditissimæ, propter communionem duntaxat æquiuocam siue analogam, illis duntaxat per intellectum peruiæ, qui mentis acumen suprà naturæ sortem à motu & mutabilitate, à rebus corporeis abstrahunt. Res enim quę natura constant, sensibiles sunt atque mutabiles; cum tamen ab immutabili fonte scaturiant, aliqua ex parte etiam (secundum formam scilicet) status, & vnitatis, & immortalitatis participes fiunt. Hanc intellectus vi luminis intelligibilis in rebus hisce cum depręhendit, etsi adhuc materiei sordibus obrutam, aut multitudine (in quam mutatæ contractæque prolabuntur) eruit tamen ex alto naturæ sinu, internaque vi in rebus sensibilibus concipit intelligibiles notiones; itaque & ordinem in illis efformat, & habitum scientia multo sublimiorem, confusum tamen atque indefinitum nobis, in quo semper resideat quippiam, quod materiem ac mutabilitatem sapit. Vt verò te paululum expedias hac nube corporea, quæ conscendentẽ altiùs retrahit, alasque congenitas onerosa mole deorsum vellit; habes ex ipso Platone subsidium duplex, quorum prius affectuum malorum compositio est, lustratio seu animorum purificatio: sunt enim affectus vt multiformes vitæ, vestesque variæ sese implicantes, trahentesque ad compositionem lubricam: cùm nos oporteat hoc loco peruigiles, non tam ingenij exercitatione subniti, quàm firmitudine, quiete, vnitate, quæ sola diuorum fides est, quæ nos à rebus infimis ad summum bonum atque principium paulatim euehit per infinitos ordines dæmonum, atque animarum inter medios gradus. Posterius illud est quod consuetudinis nomine subaudiuit: per hanc rursus nil aliud volens, quàm filum perpetuum à naturali contemplatione ducens per Mathematicen ad Metaphysicam. Hanc mentem Platonis lib. de Rep. sexto ex ea allegoria facilè depręhendes, quam de spelunca protulit, conuersisque captiuorum oculis à nocte ad lucernam, à lucerna ad Lunam, ab hac ad Solis æterni faciem cuncta clarius illustrantem. Mox enim repurgatis spectata rerum naturaliũ turba ad contendendum altiùs impetum subministrat. Verùm Mathesis imagine rerum penitus immobiliũ res omnes à mobilitate separat: quia tamẽ de rebus mobilibus docet, ipsa videlicet magnitudine; quia rursus & imaginationem sibi comitem semper asciscit, idcircò & mentẽ paulatim assuefaciẽs ad prima principia ducit, quorũ cognitio, vt dixi,

stabilis

ſtabilis eſt, pura & inconcuſſa, ab omni ſenſu atque imaginatione recedens. In diſcurſu igitur Phyſico longè diuerſa ratio eſt; nam etſi res ad vnitatem referat, conſyderatio tamen fit ſecundum idem maximè non tam ſub effectuũ vel cauſſarum quàm ſignorum & rerum ſignatarum appellatione, quibus debetur examen à ratione medica diſperſam congeriem trahens ad naturam communiorem, vel commune quodlibet rurſus in plura diducens, donec habitudinis ſecundum idem vniuerſam pene ſeriem perluſtrarit. Fit enim progreſſu tali, vt quæ ſit rei cuiuſque cauſſa vel effectus, propriùs facilè diſcernamus, à falſis hiſce ſimulachris quæ propter apparentem tantum modo conſequentiam, non tam cauſſæ ſunt vel effectus quàm tales apparent. Docet igitur diſcurſus hic phyſicus rerum conſecutionem, vt in natura prorſus exiſtit, à ſignis ſenſui manifeſtis originem trahẽs, quorum connexio tamen ſub claſſis categoricæ filo, ſub habitudine mutua ſpecierum ac generum, velut recepta portu communiore vincitur. In Rationali demum circulo conuerſio fit potiſſimum circa idem & ſi componat & relationes quæ ſunt ad idem cum his quæ ſecundum idem, ſic vt relationum plurium in hoc curriculo ſucceſſus alterni atque reciproci fiant rerumque examina & cauſſæ effectusque notiones occurrant, non tam vt ſunt in intellectu vel natura, quàm vti à ratione conceptæ cognitionis vtroque modo determinatæ ſunt effectrices.

- Relationū itaque penes quas doctrinæ methodicę materies à dialecticæ materie differt: alia est
  - Simplex quæ per omnem extensionis suæ seriem, ratione relationū est vniformis: & huius alia rursum est vel
    - Rerum dūtaxat
      - 1. Metaphysica cuius res ad idē principiū vel effectū eū dē referuntur
        - Effectuum ad caussas
          - Analytica relatio
          - Synthetica
          - Hæ differentiæ velut vltimæ & in cæteris membris occurrunt.
        - Totius ad partes
      - 2. Rationalis cuius res referuntur circa idem
        - Accidentium circa substantias.
        - Accidentium substantiarumque circa ideas.
      - 3. Physica cum res secūdum idem cōmune cōtemplamur
        - Secundum idem genus commune, vel speciem vel differentiam idque vniuoce, qui respectus ad rationalem nonnihil accedit.
        - Secundum idem æquiuocè sub nominibus signi & signati
          - Subiectum commune.
          - Accidens commune.
    - Instrumentorum dūtaxat.
      - 1. Secundū specificam differentiam in singulis, sic referuntur
        - Ad intellectum magis
          - Diuisio.
          - Definitio.
          - Analogismus subobscurus.
        - Ad Rationem
          - Demonstratio exacta.
          - Quibusdam & definitio vera.
        - Ad imaginatricem vim
          - Epilogismus subobscurus.
          - Resolutio.
      - 2. Secundū mutuæ collationis differentiam
        - Metaphysica relatione, cùm instru[illegible] conferūtur di[illegible] [sin]neris inter se ve[illegible] gula tota ad suas partes
          - Resolutio
          - Diuisio
          - Definitio
          - Demonstratio
            - Tota instrumenta.
            - Partes
              - Maiores.
              - Minores.
              - Mediæ.
        - Rationali, cùm totus instrumentorum orbis circa suam conclusionem vertitur, vbi & instrumentorū omnes species, & relationes earundem ceu perfectissima sphæra sunt comprehensæ

        - Physica, cùm magis cōmunia instrumenta ad minus communia comparantur
          - Resolutiones
          - Diuisiones
          - Definitiones
          - Demōstrationes
            - Communissimæ.
            - Minus communes.
            - Posteriores.
  - Composita quæ per vniuersam suæ extensionis seriem ex parte relationum non est vniformis, sed & ex reali & instrumentaria in formam vnius syntagmatis cōparatur.
      - 3. Secundū cōpositionis diuersitatem; sic enim in eodē genere instrumentorum alia sunt.
        - Metaphysica, sub nominibus caussæ principijque vel effectus.
        - Rationalis, sub nominibus entiū rationis
        - Physica, sub nominibus signi & signati
          - Resolutio.
          - Diuisio.
          - Definitio
          - Demonstratio.

Reſiduum præcedentis tabulæ compoſitæ relationis ſpeciem in partes diſtribuens, ad cuius partitionis normam tria claſſium genera ſeu diſcurſionum carceres primos antè conſtituimus.

Cōpoſitę relationis ſȳntagma diuiditur, vt totum in partes; quarum alia eſt rurſus

1.

Metaphyſica
ab intellectu maximè pendens relatio eſt res in quæſtione propoſitas variè componens aut diuidens, ſub forma totius cauſſalis vel integralis ſub dependentiæ ſpecie, quæ nominibus totius & partis, vel cauſſæ & effectus, principij & principium continentis exprimitur.
Hæc magis rerum eſt quàm inſtrumētorum, etſi ſuas habeat diuiſionis, definitionis, ac reſolutionis ſpecies, & ex notionibus rudem duntaxat Analogiſmum.

Idque vel magis cum
- Aſcenſu animorū.
- Reuolutione ſubobſcura animorum.
- Deſcenſu animorū.

2.

Logica ſeu Rationalis
à ratione media deducitur, & res in quæſtione propoſitas determinatas partim quoad nos à ſenſu, partim quoad naturam ab intellectu in orbem inſtrumentarium rapit, variè cōparans extrema in medio ſub forma totius rationalis, ſub dependentiæ ſpecie, quæ nominibus principij demonſtratiui, & rei demonſtratæ exprimi poteſt. Vnde & ad inſtrumenta hęc pars totius relationis propiùs ſpectat.

Idque rurſus vel cum
- Aſcēſu magis animę rationalis
- Circūuolutione perfecta.
- Deſcēſu animi.

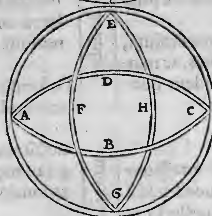
3.

Phyſica
à ſenſu & imaginatrice facultate diſcurſionis exordium trahens, prima quoad nos, & res componens diuidéſque variè ſub forma totius Phyſici, id eſt, ſub nomine dependētiæ inter ſignū, & rem ſignatam : vel totius vniuerſalis, id eſt, ſub nomine dependentiæ inter magis minuſue cōmune : & hæc quoque rerum eſt cum epilogiſmo ſæpiùs, deſcriptione quoque, diuiſione, & reſolutione ſibi maximè familiari.

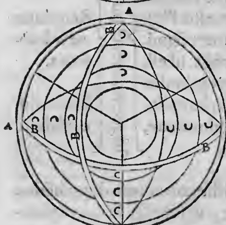
Idque rurſus vel magis cū
- Aſcenſu animorū.
- Reuolutione ſubobſcura.
- Deſcenſu eorūdem.

Sed vt illius ſphæræ circumuolutionem perfectiſſimam animo deprehēdas, quam velut rationi propriam eius naturæ diximus, vt propter huius explicabilem vim ratio & facultates animi cæteras & actiones in ſuam ditionem pene tranſcribat; idcirco ad partes ſingulas primum diligenter incumbe.

A Longitudo, B Latitudo, C Altitudo } totius diſcurſus rationalis.

1.

Hæc eſt quaſi prioris reuolutionis ſeries in longitudinem, qua inſtruméta diuerſi generis conferuntur inter ſe.

2.

Altera reuolutionis ſpecies duobus circulis velut in latitudinem permeat, comparás vel inſtruméta eiuſdẽ generis inter ſe, ſub magis minuſue communis ratione, vt in circulo A.B.C.D. in A.B.C. magis communiũ, in A.D.C. minus cõmunium; vel eiuſdem inſtrumenti totá extẽſionem ad partes, vel partium ad partes, vt in E.F. G. H. Quanquam hæc ipſa totius diſtributio in partes, relicta accidentaria inſtrumentorum comparatione poſſit in altitudinem prorogari, vt interni quidem circuli ſint minorum, externi partium maiorum.

3.

Tertia reuolutionis ratio velut in altitudinem progreſſa, circulis tribus inſtrumenta ſingula penes accidentalem modum inuicem confert.

4.

Hinc demum totius conuerſionis ſyntagma ſphæricum tale ſe penitus in animo repræſentat, cui ſi confuſaneos motus à phantaſia & intellectu velut extremas anſulas alligaris, nihil ſupererit illi, qui methodum volet abſoluere, quàm in quæſtione qualibet ſemper vt machinam ſimilem verſet primum pro extremo inferiore, deinde pro ſuperiore altero, tandẽ & pro medij examinanda natura, quæ indicationum amuſſis & parens exiſtit.

Sed hanc figuram orbi præcipuo rationalis animæ (quem libro tertio ſub Epicycli nomine deſcribemus) internam maximè & ad maiores tres orbes cæteros deferẽtem Eccentricum epicyclum, pari paſſim analogia diſtinctam antè depinximus, ne rerum illic dicendarum multitudine obruaris.

Quòd

Quod si eiusdem sphæræ circulos & segmenta triplicia interdum mutatis nominibus libeat insignire, nihil moror: ea enim est humani potestas ingenij, vt ad instar naturæ pantomorphæ contenta in continentium formam, superna in sedem infimorum, & hæc vicissim in illorum speciem sæpe transmutet. Exempli gratia, licebit in ante depicto schemate primò longitudinem facere ex comparatione instrumentorum secundum fabricæ accidētariam differentiam, quæ in singulis conspici potest, vt in A. quidem sit structura instrumentorum Metaphysica, sub nominibus caussæ vel effectus scilicet. In C. rationalis fabrica sub nominibus entium rationis, generis, speciei scilicet, aut differentiæ. In B. physica structura sub nominibus signi atque signati. Similiter in secundo schemate ipsius latitudinis loco statuam instrumentorum differentias secundum speciem: in A.B.C. resolutionem: in A. C. D. diuisionem: in E.F.G. definitionem: in E.H. G. demonstrationem. Postremò pro altitudine sphęræ constituam instrumentorū sectionem in suas partes, maiorum quidem in A. minorum in C. mediocrium in B. vel differentias eorundem secundum magis minusúe commune; in A. quidem magis communium, minus minusúe communium in B. & C. Atqui sub hac collationis specie totius scilicet instrumenti cuiusque ad suas partes ea est comprehensa Methodus, quam Galenus definitoriam vocat, quamque particulatim sibi proponit libro de arte parua, Medicinam priùs definiens salubrium scientiam, insalubrium & neutrorum, mox ipsas diffinitionis partes velut doctrinæ capita pulcherrimè prosequutus. Horum igitur circulorum nomina, officiorumque vicissitudines quisque vt pro arbitrio temperet velim, modò sic res intelligat, vt in eiusdem symphoniæ numeros vtcunque consentiat. Quanquam verear ne malè sint feriatorum plurimi, qui nostra cùm legerint nec intellexerint satis, ante tamē quàm probè expenderint, iudicium temerè ferre non dubitent, dum ab inuentis veterum & peruulgatis vocibus ne latum culmen audēt discedere: sed nos ijsdem horum paraphrasim cudimus, vt quibus (quæ statui paucis) concoctu sint duriora, vesci deinceps cibo præmanso queant, etsi febricitantium stomacho nihil vel sapiat rectè, nec verti in chylum syncerè lacteum possit. Equidem mearum rerum æstimatores non tam numerare quot sint (vt vulgo solent) quàm quales sint ipsi, æstimare consueui. Nunc etiam apud vel candidatos maximè illud in arte noua vitare non possum, quin dum breuis esse laborem, obscurus fiam. Sed vt ad rem reuertar, Siquis materiæ, quæ arti nostræ subijcitur, partitionem vniuersam à nobis hactenus exaratam sic volet depingere, vt cum caussarum finalium, formarum, atque efficientium interpunctis vbique ternarij ter triplicis ratione consentiat; ita præsentem imaginem explicabit, vt A.B.C. sit longitudinis instar instrumentarij contextus differentiam signans, quæ ex structuræ varietate cōsurgit. Vnde in A. contextus erit instrumentorū quadrupliciū, Metaphysicus ex relatione ad idem sub notione scilicet caussæ vel effectus, quam Græcè fortassis rectiùs *διανοητικὴν* voces, etsi ad res rationis hoc nomine sæpius abutamur. In B, instrumentorum fabrica statuetur, iuxta

Ordinis permutandi infinita ratio vt tamē in eandem symmetriam vniuersa redigantur.

Exemplum.

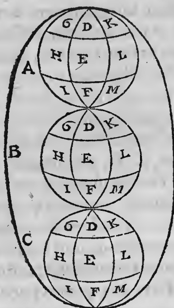
Ratio variandi ordinis in schematibus ante constitutis.

Reductio diuisionis quæ circa materiem Methodi facta est ad Ternionis symmetriam cum cæteris Methodi caussis.

Longitudo.

viam rationalem ſub nominibus entium rationis verè διαλογιστική. In C. iuxta Phyſicam relationem atque imaginatricis potentiæ raptum σημειωτική. Particulatim rurſus in A. ſit latitudo D. E. F. Reſolutionis quidem & diuiſionis in D. quas quia duntaxat oppoſiti motus ratione diſſideant, ijſdem quoque carceribus alligaui, ſequitur in eadem latitudinis ſcala pro definitionibus F. pro demonſtrationibus E.

Latitudo.

Altitudo.

Poſtremò ad ſoliditatis ſupplementũ altitudo G.H.I. à dextris comparationem inſtrumẽtariam habeat penes magis minuſúe commune. I. K. L. à ſiniſtris penes maiorum cuiuſque partium minorum vel mediocrium rationem. Idem de particularibus B. & C. ſphęrarum circulis eſto iudicium. Sed vide quàm variè ludat intellectus humanus; poſſis enim & ex antè pictorum ſchemate quarto ter repetito pro ſubiecti examinandi differentia triplici talem facere ſygygiam, vt A. quidem pro ſubiecto pathetico vel actionis ſubſterniculo ignobiliore concipias C. pro extremorum altero quod nos velut princeps ſiue præcipuum, Græci ἀρχηγὸν rectiùs appellabunt: D. verò examen medij inter extrema deſignet, in hoc enim maximè totius naturæ nodus apparet: hinc primum defluet orbis deferens in huius ſinu omnis ſcientiæ vis, actionum quarumlibet clauus, & proportionum indicatio deliteſcit. Cùm enim omnis aut de rei natura ſimplicis, aut de propoſitionis veritate aut agendorum neceſſitudine ſit inſtituta quæſtio; vniuerſim quoque illius ſoluendæ ratio in analogia certa, in habitudine ſiue proportione extremorũ ad inuicem collocatur. Eſt igitur proportio quoddam velut inter extrema medium ceu nexus vtriuſque in quæſtione quidem rei ſimplicis ſpectanda inter principium vel cauſſam, tanquam extremorum alterum principale ſcilicet, & ipſum effectum velut extremum patheticum minusq; principale. Similiter in quæſtione problematica ſpectetur eadem analogia inter prædicatum tanquã extremorum alterum princeps videlicet, & ſubiectum loco extremi ignobilioris. Poſtremò in rerum agendarum ratione ſubiectum patheticum eſt id quod actionẽ agentis in ſeſe ſit recepturum, vt in medicina corpus humanum ſubiectum vel extremum actiuum maſculum & principale, cuius ſubſidio vt inſtrumento actionẽ edere meditamur, vt in arte noſtra cibus, potus, medicamina. Extremorum mediũ eſt proportio agentis ad patiens, quæ in cauſſarum ſimilitudine vel contrarietate vertitur, non ſecundum ſubſtantiam modò, ſed & ſecundum accidens, vt magnitudinem, numerum, ordinem, locum, tempus, qualitatem, atque figuram. Fit autem vt quemadmodum compoſitiora quæque vim ſimplicium in ſe contineant inſtar elementorũ, ita ſanè omnis de rerum agẽdarum ratione ſuſcepta quæſtio

Ordinis altera variatio.

Subiectũ triplex in omni arte atque ſcientia.

Fœmellum.

Maſculum.
Medium.

Obſerua præcipuũ fermè totius Methodi ſeminarium.

Proportio quid.

1 *Proportio extremorum in quæſtione ſimpliciſſima.*

2 *In quæſtione problematica.*

3 *In quæſtione practica.*

In quibus vertatur rerum proportio.

Quo ordine quæſtiones ſingulæ atque proportiones ſe mutuo comprehendant.

quæstio Problematicam requirat, & hæc illam quæ de re quauis primum simpliciter est proponenda. At de consideratione instrumentorum penes consequētiam mutuam, in arte Cyclognomica plura dicemus, vbi à caussis digressi ad constitutionem illius peruenerimus: quanquam & in hoc contextu instrumentorum ordo sit varius, varia diductio, contractio, & appellatio. Videntur enim non tunc ipsius tam methodi instrumenta quàm partes potius integrales, quæ scilicet coagmentatæ inuicem in vnius corporis diagramma, rationem catholicæ methodi (qualis in artium indagatione sola conspicitur) prorsus absoluet.

De artis cyclognomicæ forma.

NVNC de materie satis; cui sicut in naturalibus vsuuenit, adeò implicata est formæ ratio, vt quæ natura nexu perpetuo sociarit, nobis ratione secernere longè sit difficillimum. Doctrinæ igitur Cyclognomicæ formam intimam contemplamur facillimè in ipso materiæ sinu, per syndromen scilicet qualitatum siue formarum accidentalium, quibus id loco muneris natura est delegatum, vt sint velut animæ carpenta in corpus, aut vincula materiei rudis cum gubernatrice forma. Quare si de methodi forma, suprà quàm hactenus traditum est, loqui multò accuratiùs voles; non dubium reor, quin illa sit aliud nihil, quàm ordo cunctorum cognoscibilium præses, seu res videre præsentes deceat, seu præteritorum meminisse, seu demum de impendentibus augurari. Vbique enim, vt sensit Plotinus, ordo omnis intelligentiæ & signum, & dux, & prora & puppis existit. Ac velut omnes particulatim ordines vniuersi vel partium humani corporis ad vnius symphoniam reducuntur. Vtque in Musica plurimi concordes toni ad vnius concentus harmoniam; ita quidem cuique instrumento suus est proprius ordo, quos tamen pro artis totius œconomia si quis contemperet agminatim, absoluet vnius sphæræ circulos omnes, discursuque velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem facto, perfectam tribus dimensionibus methodum Cyclognomicam obtinebit, quæ totius coniugij dialectices cum arte aut facultate qualibet ceu medium sit quoddam futurum vinculum & cæstus indissolubilis, quæque ambitu suo instar prodromæ aut progymnastæ quarumcunque disciplinarum semina & particulares methodos cæteras pulcherrimè comprehendat. O verè immensam huius doctrinæ potentiam & vim inexplicabilem, verè diuinum inuentum Hippocratis atque Platonis, dignum me herculè, cui cedant tot operosæ moles atque Colossi Barbarici, vt inter maiora mundi miracula referatur! Ex antè dictis illorum error se facilè prodit, qui vel instrumenta tantum pro methodis numerant, cùm totius sint methodi partes potius atque subsidia sibimet ipsis constituendis particulares methodos exactura, vel sic à methodis ordinum rationem separant, vt methodi quidem differentias 4. ordinum verò duntaxat tres esse constituant, quasi non constitutis rebus formarum passim constituentium numerus par sit, vel (si in-

Formæ consyderatio à materie ægrè est separabilis.

Syndrome formarum accidentalium.

Quæ sit Methodi forma.

Ordinis encomium.

Particulares ordines omnes in vniuersalis vnius symphoniam cōspirare.

Methodi Cyclognomici breuissima cōprehensio.

Plura in laudem doctrinæ quæ circa rerū ordines occupatur.

Recentiorum error.

(ſi infinitam iſtarum ſeriem ad prima duntaxat genera vocent) non potiùs duo quàm plura ſint ſtatuẽda, cùm omnes omnium ordinum ſpecies tandem ſub ſyntheſis atque analyſis ratione comprehendantur. Sed cùm ex Galeno & veterum monumentis hæc primum confuſio ſcaturierit (vt interim pace tantorum artificũ loquar) quid illos eò compulerit, paucis expediam. Omnis viarũ ſectio tribus abſoluitur, medio videlicet ſpatio & duobus extremis, hinc ſanè & ordinis ſtatim tres voluerunt differẽtias primas, vnam à ſummo verſus inferna, 2. huic oppoſitam ab infimis verſus ſuprema, poſtremò tertiam à medio verſus extremorum alterum. At quàm ſit horum lubrica ratio, ex his quæ ſequuntur facilè deprehendes. Imprimis ante definitionem quamlibet vitanda maximè eſt nominum confuſio: ineptè etenim plurimi viarum nomina & docendi diſcendiúe inſtabiles modos cum ordinum appellatione commiſcẽt. Nam forma diſcurſionis Cyclognomicæ ſiue methodicæ in eſſentialem primo & accidentariam eſt dirimenda, quarũ hanc inſtabilem nunc pro diſcentis ingenio, nunc docentis arbitrio, nunc rerum quæ docentur natura, variè, ſed accidentaliter vbique temperamus; eſtq́; hic non tam ordo quàm tradendi modus interdum ſimplex, interdum quoque compoſitus: illam verò eſſentialem alteram interiore quodam principio ductam, (Naturæ ſolius ſcilicet mouentis vel mobilis imitatione propoſita) in viam deinceps & ordinem appoſitè diſtribuimus: & quanquam vtriuſque ſit ſumma cognatio, ſic tamen ab ordine via diſtinguitur, vt Via ſit ſpatium obiectum rei mobili (vt diſcurrentis animo in arte noſtra) medio & duobus extremis comprehenſum. Vnde & tria ad ipſum ſunt requiſita, quorum reſpectu prodeunt ſanè cuiuſque motus vel ordinis differentiæ tres. Sed ordinem ego non adeò cum viæ ratione confundam, quin illi reſpectus quidã amplius inoleuerit rei mobilis ad viam per quam moueatur. Vnde & inter viam immobilem naturamq́ue mobilem ordo ceu medium potius eſt collocandum, ac ſi perpetuo orbes eiuſmodi tres ſic inuicem copulẽtur, vt rei mobilis naturam contineat exterior ambitus, interior alter immobilis viæ: medius verò ipſorum ordini deſtinetur, qui & viarum & rei mobilis analogiam in ſe tacitè comprehendant. Vnde & via velut indefinitius quiddam exiſtit, velut ordinis character ſubobſcurus ratione extremorum in diſcurſus linea poſitorũ, vtpote ratione termini à quo, ad quem, & medij: ordo autẽ determinatior forma eſt non viam ſolummodo

Galeni ratio qua ordinum diſtributionem à Methodi diuiſione ſecreuit.

Viarum omniũ ſectio tribus abſoluitur.

Ordo & Via neceſſariò diſtinguuntur.

Diuiſio primaria formæ Methodicæ.

Accidentaria forma.

Eſſentialis forma eiúsque ſubdiuiſio in viam & ordinem.

Viarum & ordinum cognatio atque diſtinctio.

Via quid.

Ordo.

Tres igitur orbes præcipui concipi debent, qui circa ſe mutuò conuertantur, Rei mobilis, Ordinis, ac Via.

Exterior orbis 1. Interior orbis 3. Medius 2.

Singulorum turſus collatio mutua.

ſpectans

ſpectans, ſed & motus in via & collationem rei mobilis cum terminis motus,
eſtque via vt ſubſterniculum motus rude indeterminatum, ordo vt directo-
rium ſeu ſtatua mercurialis in via poſita. Eſt igitur & inter ordinum differen-

Ratio cur Methodi diuiſio cũ ordinũ ſectione conſentiat cõtra Gal. & neotericos.

tias quæ viarum rationi minimè competit; non enim via compoſita dicitur ex
contrarijs, ſed motionum ordines interdum oppoſiti complicantur: vt dum
quis ſimul analyticè, ſimul ſyntheticè fertur, qualis eſt planetarum latio, dum
ſimul ſecundum ſignorum ſucceſſionem contraque verſantur. Rurſus in or- 1
dinum diuiſione quendam à medio verſus extrema ſtatuere prorſus eſt ſuper- 2
uacuum, cùm ſemper vel ab infernis ſurſum, vel à ſuperioribus deorſum agi-
temur. Adde quod circularis viæ vix vlla veteribus facta ſit mentio, etſi inte- 3
rim in ſuis diſcurſibus eiuſmodi motionis ſpeciem neglexiſſe minimè videan-
tur. Nunc vt determinatioris formæ, ſiue ordinis ratio plenius innoteſcat,

Ordinis cõſideratio ſecundum inſtituti ſuſceptam rationem.

quando & eſſentialis methodi diſtinctio huius ſolius numine velut anima gu-
bernetur. Ordo eſt formalis ratio habitudinis eſſentialis vnius ad alterum,

Ordinis definitio.

vnde & parens omnis cognitionis, atque memoriæ, omnis inuentionis atque
iudicij, in rebus quoque naturæ vniuerſis primarium vinculum connexa di-

Ordinis poteſtas.

ſtinguens, diſperſa copulans, in veritate, eſſentia, bonitate, & pulchritudine.
Nam per ordinem ſunt res in mente diuina, per eundem genitæ ab eodem in
ſympathia mutua colligantur, aluntur, permanent, atque æternitatis demum
compotes fiunt. Ordo eſt qui diſtinguit ſuprema ab infimis, corporea ab in-
corporeis, dextra à ſiniſtris, qui mundum diſpeſcit in contenta, continentia, &
horum media; qui partem ſenſibilem vniuerſi in cælum, ætherem, elementa,
inſenſibilem alteram in Deum, angelos, animam rationalem. Sed feror extra

Ordinis diuiſio.

compendij metas, atque id magis propoſito dicere neceſſarium eſt, quod or-
dinum alius ſit ſimplex, alius compoſitus. diuiditur ſimplex in rectum ac cir-
cularem, & ſic deinceps, vti ex ſubiecta tabula liquet.

- Formæ methodicæ ratio duplex,
  - Simplicior & magis per se consideratione facta, sic: formarum alia est
    - Essentialis
      - Via indefinitius quiddam in sola terminorũ ratione cõsistens.
        - A supremis deorsum.
        - A medio versus extrema.
        - Ab infimis sursum.
      - Ordo quiddam definitius cõiunctim obseruãs & spatij per quod discurritur & rei mobilis vel discurrentis animi rationem.
        - Simplex
          - Circularis
          - Rectus
            - A notioribus quoad nos Analyticus.
            - A notioribus quoad naturam.
        - Compositus ex analysi & synthesi
    - Accidentaria, vt discẽdi docendiue modus.
      - Pro ratione discentis.
      - Pro docentis arbitrio.
      - Pro rei natura.
  - Compositior iuxta relationis multiplicitatem.
    - Penes consequentiam mutuã quęstionum.

Syntheticus		Analyticus
1		8
2		7
3		6
4		5
5		4
6		3
7		2
8		1

Vide progressum materialis distributionis hoc loco, cui & formę ratio planè consentit.

    - Penes comparationem ad causas cæteras.
      - In
        - Subiecto pathet.
        - Medio
        - Extremo principali.
          - Ordo metaphysicus. 1, 2, 3
          - Ordo logicus 1, 2, 3
          - Ordo Physicus 1, 2, 3

Ordo

Ordo compositus esse dicetur, si quis in toto opere sequatur ordinem Analyticum: in partibus verò syntheticum: vel è contrario, vt sæpe factitarunt veteres, præsertim Galenus & Aristoteles. Ordo circularis existit quoties totum quis analyseos orbem atque syntheseos sua per vestigia circumducit: atqui harum conuersionum vna est longè perfectissima in artium cōstitutione scilicet, cùm quis propositū finem resoluit in media atque principia, & in singulorum rursus examine ducit particulatim circulos plures ex analysi in synthesim, & tandem à simplicium perlustrata natura ad problematicam rursus regreditur, donec scientiæ totius constitutionem prorsus absoluat. Orbes minores istius ambitu compediti in singulis discursuum generibus primùm apparent, mox etiam in instrumentis ipsis variè ad inuicem comparatis; sed harum conuersionum exempla differam in alium locum. Nunc illud rectorum ordinum & circularium interest, quòd illi quidem notitiam præstent determinatam duntaxat vnico modo, Syntheticus quidem quo ad naturam, Analyticus quo ad nos: at circularis scientiam plenè determinat tum quo ad nos, tum quo ad naturam. Nunc & idipsum ita accipias velim, vt determinatæ notitiæ sint plurimi gradus, quando & circulares ordines plures, maioris propemodum minorisque ratione differentes antè constitui. Cùm enim discursuum vnusquisque in longit. latit. & altit. orbes particulatim habeat suos, sitque illa discursio in altitudinem cæteris multò perfectior; idcirco & in hac ipsa quotquot sunt ordines recti, rectis sunt cæteris absolutiores, qui ad totius discursus longitudinem vel latitudinem adhibentur; proinde & circularis in altitudinem commeans circulari est illa perfectior quæ sub alterius dimensionis curriculo prorogatur; his omnibus multò perfectior demum quæ sphæræ totius peripheriam orbemque catholicæ methodi præ se fert. Sed postquam semel de notioribus dici cœptum est, in quibus totius fermè difficultatis cardo versatur, ordinem syntheticum dixi à prioribus seu notioribus naturæ ad posteriora quo ad nos: cui opposita est prorsus analysis. Iam priora nobis sunt quæ ad inuentionem magis accommoda iudicantur: posteriora quæ ad traditionem: naturæ miscellaneæ quæ ad iudicium propius spectant. Rursus Inuentioni magis sunt obuia, & proinde notiora nobis, quæcunque confusam protinus sui cognitionem ingerunt, quę magis de Entis natura participant, (vt tritis voculis vtar) postremò quæcunq; effectus potius quàm caussæ rationem obtinent. Vti & naturæ definitiora, quæ minus entitatis includunt, & caussæ veriùs indolem monstrant: caussam voco dupliciter, essentiæ quidem in discursione metaphysica, cognitionis in Rationali, rerum simul & cognitionis in Physica. Non enim ita confusiora definies, vt hodie passim doctrinæ Aristotelicæ interpretes faciunt, nulla profectò distinctione facta penes cōsecutionis varietatem quæ vel in rebus sit ipsis, vel in discurrentis animo designetur. vnde & in errorum labyrinthos infinitos sese præcipitant. Id enim verissimum est caussam omnem notiorem esse penes naturam, sed nobis indefinitè: effectū contrà notiorem nobis sed notione confusa minusq; definitè quo ad naturam. Sed alia

Ordinis compositi ratio.
Ordo circularis.
Ordo circularis quotuplex.
Maiores circuli.
Minores.
Recti & Circulares ordines in quo precipuè differant.
Determinatæ notitiæ plurimi gradus.
De notioris atque ignotioris ratione tractatus lōgè vtilissimus.
Priora nobis.
Posteriora.
Inuentioni magis obuia.
Entis naturæ magis particeps.
Effectus & caussæ notiones.
Caussalis habitudo duplex.
1 In esse rerū.
2 In cognitione.
3 In vtroque.
Cōfusiora aliter definiri quàm hodie in dialecticorū scholis.
Caussa quomodo notior nobis atque natura.
Effectus quomodo notior vel natura vel quo ad nos.

Nota distinctionem caussalis considerationis in re qualibet. Eandē discursionis speciē simul Syntheticā sæpe simul & analyticam dici simul à confusis quo ad nos simulque quoque ad naturam sed diuersa ratione. Idem effectus & caussæ induere rationem.

est caussæ ratio cum de cognitionis caussis atque scientiæ loquimur; alia cum de caussis essentiæ, vt sunt in natura rerum. Neque absurdum puto eandem discursionis speciem à magis communi scilicet ad minus commune syntheticam simul & Analyticam dici, simul à confusis quò ad nos, quoque ad naturam: quando & vniuersalis naturæ vel particularis cōsideratio partim ad physicam, partim ad Logicen facultatem ambiguè referatur. Nam vt earum rationes existunt in animis nostris, confusius est genus sua specie, minusque determinatum: idcirco & notiùs nobis, habetque effectus imaginem, eò quod ratio eiusdem ex specierum concentu velut principio deriuetur; vnde & tunc locum effectus præ se fert. Sin genus consideres Physicè, non vt genus est, sed naturam vniuersalem existentem in mente opificis; vt materiem indefinitam penitus, vel definitam imperfectè formarum pugnantium induuijs æquè promiscuam, tum sanè penes cōsecutionem æstimabitur; non tam quæ in discurrentis animos cadit, quam quæ in naturæ efficientia, eritque genus vt caussa, species instar effectus aut compositi naturalis. Vnde & genus erit ignotius quo ad nos, & ordo à genere ad speciem inter syntheticos non immeritò referetur. Proinde & particularem ordinis distributionem sic deinceps aptiùs explicabis.

Particularis ordinum sub diuisio quo ad noti ipsius ignotique rationem.

Ordo

- Ordo
  - Simplex
  - Cōpositus
    - Rectus notitiam præstans duntaxat determinatam altero modo
      - ANALYTICUS a notioribus quo ad nos, Inuentioni habilior à magis confusis scilicet, & ab effectu magis ad causam
        - In discursione Metaphysica & reali
          - Ab effectu ad caussam.
          - A toto ad partes.
        - In discursione Logica vbi caussæ effectusq; ratio magis spectatur penes consequētiã quę in animo discurrentis apparet.
          - Ab vniuersalibus ad singula vt:
            - A genere ad speciem.
            - A magis communi differentia ad minus cōmunem.
          - A conclusione ad principia, vel axiomata.
          - A posteriore demonstratione ad priorem.
        - In discursione Physicæ vbi & caussæ ratio spectatur penes consecutionem magis in rerum natura; nōnihil interim vt & in animis nostris
          - A particularibus ad vniuersalia
            - A specie ad genus.
            - A minus communi ad magis commune.
          - A subiectis rebusq; signatis ad
            - Formas essentiales.
            - Formas proprias.
            - Formas accidētarias earumq; syndromen.
          - A formis occultioribus ad euidēriores magisq; sensibiles
            - A differentia ad proprium.
            - A proprietate ad accidens.
      - SYNTHETICUS à notioribus quo ad naturã Traditioni cōmodior à minus confusis ad magis confusa, à caussis rei vel cognitionis ad effectum
        - Huius vbique opposita ratio est sed simili partitioni præcedenti in
          - Discursione Metaphys.
          - Discursione Logica
          - Discursione Physica
    - Circularis notitiã prętans determinatã vtroque modo, horum circulorũ
      - Vnus est absolutus totius discursionis cyclognomicę exactæ sphæræ ideam representans, vt in artium constitutione.
        - Maiores vt in dimensionum triplicium vnaquaq;
          - Metaphysicus circulus in longitudinem
          - Physicus in latitudinem
          - Rationalis in altitudinem.
      - Reliqui velut sphærarum duntaxat circuli aūt particulares orbes sunt vel
        - Minores in singulis rursum partibus quarumcūque discursionum
          - Resolutorius & cōpositorius simplex, ex resol. scilicet & diuisione
          - Definitorius

(The Maiores and the Minores circles together:)

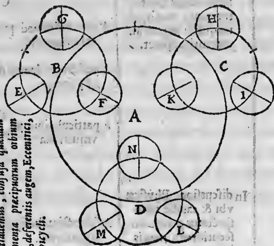
- Ex analysi in synthesim.
- Ex synthesi in analysim.

Demōstratiuus circulus, vt conuersio ex epilogismo ad analogismum, vel è contra.

Quo-

Circuli maiores quopacto minores ordine paulatim in se comprehendant.
1 Plenißimus Circulus.
2 Minores.
3 Minimi.

Quopacto maiores circuli minores in se contineant, facilè tum ex praecedenti tabula, tum praesenti schemate comprehendes; sit enim perfectus circulus A. cuius medietas vna ad synthesim, altera ad analysim referatur. Deinceps minores circuli tres B. C. D. quorum B. quidem discursus in longitudinem, C. in latitudinem, D. in altitudinem repraesentet, in singulis demum media portio sit analytica, media synthetica. In singulis tandem occurrent tres alij pro particularibus instrumentorum circulis: E. quidem pro diuisione & resolutione Metaphysica· F. pro definitionum circulo penes eandem habitudinem ducto: G. pro Metaphysicae demonstrationis peripheria, vbique verò alter hemycyclus sit analyticus, alter synthe-ticus. Idem pari proportione cōstitues de instrumētorum circulis H. I. K. penes habitudinem physicam in circulo C. & de ijsdem penes relationem logicam L. M. N. in circulo D. quanquam & particulares orbes quamplurimi praeter enumeratos hactenus possint recenseri, pro discurrentis animi compositione & diuisione varia.

Circuli dimidia portio ad synthesim, medietas ad analysim spectat.

Forma Methodica altera partitio ad symmetriam ternarij spectans cum caussis caeteris.

Quod ad partitionem alteram formae Cyclognomicae spectat penes vel consequentiam mutuam, vel relationem ad caussas caeteras, nihil hic scrupuli subest: vt enim formae toti materies tota substernitur, & illa tota toti aequaliter permiscetur; ita & partium vices in forma minus sensibiles ex ea materiali atque sensibili distributione deduces, ipso duntaxat nomine paulisper immutato, vt si pro instrumentis ipsis instrumentorum viae vel ordines referantur, vt si in figura nuper depicta, quae materiem penes ternarij symmetriam caussis finalibus atque effectricibus adaptabat, sit longitudo A. B. C. atque A. quidem discursionis metaphysicae ordinem monstret, C. Physicae, B. medium rationalis, pari analogia particularis ordinis distributionem prosequens in latitudinem D. E. F. pro instrumentorum differentijs, & demum in altitudinem G. H. I. pro comparatione instrumentaria, penes magis minusúe commune, K. L. M. penes maiorum minorumúe partium rationem.

Longitudo sectionis.

Latitudo.
Altitudo.

Caput 5. de cōsensu caussarum quae hactenus ad constitutionē Methodi sunt enarratae.

Habes demum constituendae Methodi Catholicae siue artis Cyclognomicae caussas 4. quarum consensus fermè eiusmodi est, vt potestatem vnius in natura alterius facilè contemplemur; vtque vna non probè percepta non secus quàm chordae cuiusque disphonia obrepente (caeteris vel maximè concinentibus) pereat quamprimum totius Musicae tenor. Atqui hunc concentum

ineffa-

ineffabilem pulchrè quidem ex multis ordinibus ipsa opifex rerum Natura temperans, pulchri totius momentum præcipuum in ijsdem collocauit. Et nos proinde tum corpus, tum animam musicam nacti, Naturæ architectricis simiæ sumus, secuti quidem huius vestigia quantum sors tulit, sed ne vmbræ quidem partem millesimam consecuti. Sed satis sit nobis perculsis desiderio pulchri, vt quod non potuerimus publico Bono, voluisse tamen quiuis intelligat. Sunt enim, sunt fœcunda ætatis huius ingenia, qui vbi hæc nostra artis tam claræ tantùm primordia prægustarint, eiusdem quoque fructum plenius discant, accensique laudis cupidine studioúe communis Boni rudem hanc penitus & impolitam machinam vel denuò struant, vel accuratiùs elaborent. Nunc vt caussarum omnium consensum obiter vna in tabella compendiò lustres, isthuc respice.

Pulchritudo vniuersi in ordinũ partiúmq; ordinatarũ consensu maximè reperitur.

Natura in rebus omnibus, sciẽtiis & actionibus tanquam dux & imago certissima.

CON-

CONCENTVS CAVSSARVM OMNIVM AD CONSTITVTIONEM ARTIS CYCLOGNOMICAE CONCVRRENTIVM.

		SVPREMA QVAE ad ascensum trahant	MEDIA QVAE AD circuitum ducant	INFIMA QVAE AD descensus animos vellunt
EFFICIENS DISCVRSI	Primaria	ESSENTIA	AMOR	PVLCHRITVDO
		INTELLECTVS	RATIO	PHANTASIA
		Lux & formarum origo	Spiritus nodus & vinculum vniuersi	Caligo & materies
		Virtus cælestis	Aetherea vis	elementaris vis
ONIS METHODICAE CAVSSA	sequestres	Notiones cõceptusq; primi Classes metaphys.	Discursuum prima seminaria, omnisque cõpositionis & diuisionis rudimenta Classes Rationales	Obiecta sensibilia seu spectra in phantasiam delata Classes Physicæ
FINALES	Habitus	Habitus intellectus { Intellectus scientificus. Intellectio propriè dicta. Intellectus practicus. }	Habitus Rationales { Prudentia, Scientia, Ars }	Habitus Phãtasiæ { Opinio. Peritia. Empiriæ. Habitus }
METHODI CAVSSAE	Ordines scibilium	Mathematica Metaphysica	Grammatica, Rhetorica, Dialectica, Cyclognomica	Physica Medicina, &c.
MATERIES METHODI		Instrum. fabrica ex relatione ad idem principium, vel effectum, Metaphysica in quæstione { Simplici, Problemat. Practica }	Instrumentorum fabrica penes relationem circa idem. Logica. in quęst. { Simpl. Probl. Pract. }	Instrumentorum fabrica relationis secundum idem Physica in quæst. { Simpl. Problemat. Practica. }
RATIO FORMALIS METHODI		Ordo determinans quo ad naturam Synthesis	Ordo definiẽs res quo ad nos pariter & naturam Ordo circularis	Ordo determinans res quo ad nos duntaxat Analysis
EFFECTVS SEV TOTIVS CONSTITVTI PARTES		Discursus in lõgitudinem lineæ comparabilis { Maioris circuitꝰ in quæst. pract. Minoris in Problematica Minimi in simpl. }	Discursus in altitudinem sphæræ solidiori comparabilis. circuitus { Maioris Minoris Minimi }	Discursus in latitudinem superficiei comparabilis circuitus { Maioris Minoris Minimi }
SECTARVM DIFFERENTIAE		Methodica	Dogmatica & Rationalis	Empirica
AVTHORES PRAECIPVI		Themison Proclus Pythagoras Thessalꝰ Laodiceus Mercurius	Hippocrates Galenus Plato Aristoteles	Gorgias Sostratus Hammonius Acron Philinus Serapio Philoxenus Epicurus

FINIS LIBRI SECVNDI.

ARTIS CYCLOGNOMICAE

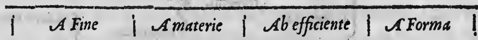
LIBER TERTIVS,

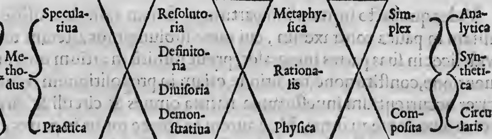
METHODI CATHOLICÆ

CONSTITVTIONEM ABSOLVENS EX ANTE TRADITIS CAVSSIS PER CANONES IX.

OSTQVAM DISCVRSIONIS SPHÆRICÆ CARceres primos, caussas quoque constituendæ arti tum remotiores, tum proximas omnes, cunctarumque consensus abundè & pro virili recêsuerimus, restat demum industria pari vt & constitutionem ipsam vnà cum praxi eiusdem quàm fieri possit breuissimè perstringamus. *Digressio ad constitutionem artis Cyclognomicæ à caussis atque principijs.* Est igitur Methodus, vt ante diximus, inuestigandi veri via compendiaria, cuius vis omnis potissimum tum in instrumentorum, tum in rerum ipsarum ordinibus collocatur. *Repetitur Methodi definitio.* Diuiditur eadem duplici ratione, primò vt genus in species, vel vt communior potiùs in minus communes methodos, idque vel à fine, vel forma eiusdem, vel materie, vel caussæ effectricis analogia. *Eiusdem diuisio obiter repetita.* *1 Diuisio Methodi vt generis in species.* Possunt harũ tabulæ disiunctim statui, possunt & in formam vnius syntagmatis comparari, sic tamen vt præcipuæ differentiæ sint à forma, deinde & à materie dependentes. Secunda diuisionis species est, vt totius methodi in partes integritatem continentes, hanc eius anatomen veriùs quàm diuisionem Logicam paulò post referemus. *2 Diuisio Methodi vt totius in partes.*

Vel dispersim atq; expressius paulò Methodorum alia est.

- Ratione finis
  - Speculatiua methodus cognitioni inseruiens
    - Præteritorum
    - Præsentium
    - Futurorum
      - Rerum simpliciter apprehensarum
      - Propositionum & demonstrationum.
  - Practica inseruiens vel
    - Orationi
    - Actioni
    - Effectioni
      - idque vel
        - Eorum quæ non sunt
          - Productioni per similia.
          - Prohibitioni per contraria.
        - Circa ea quæ facta sunt
          - Conseruationi per similia
          - Demolitioni per contraria.
- Ratione efficientis principij.
  - Methodus intellectualis, vt in longitudinem potissimum, & ad idem referens cuncta.
  - Methodus rationalis in altitudinem circa idem potissimum ducta.
  - Methodus Physica & potentiæ imaginatricis, secundum idem referens cuncta in altitudinem ferè.
- Ratione materiæ
  - Resolutoria
  - Diuisiua
  - Definitiua
  - Demonstratiua
    - Relatione
      - Ad idem
      - Circa idem
      - Secundum idem
        - Comparationis rursum
          - Diuersorum instrumentorum inter se.
          - Magis communium ad minus communia instrumenta.
          - Totius instrumenti ad partes, vel maiorum ad minores partes.
- Ratione formæ
  - Simplex
    - Recta
      - Analytica quo ad nos.
      - Synthetica quo ad naturam.
    - Circularis
      - Absoluta & solida
      - Imperfecta
        - Maioris circuli
        - Minoris
  - Composita

Diuisio Methodi totius in partes.

Vides quopacto immensam partitionis seriem variè & confuse à cæteris traditam in pauca contraxerim, cui nunc subiungimus alteram totius methodi videlicet in suas partes integrales, prout nimirũ in artium quarumcunque inuentione, constitutione, traditione, etiam in propositionum rerumque simpliciter occurrentium inuestiganda natura omnes & circuli & circulorum partes ordine consequantur. Hæc autem anatome totius in partes eò quod circa quæstionum vicissitudinem, circa finem, atque materiem potissimùm occupetur, eorundem sanè vestigia passibus quoque proprioribus legit. Quemadmodum verò in explicanda humani corporis fabrica, vel in cuiusque compagis anatome rudis primùm & cõfusanea totius imago ante oculos subit, quàm in ma-

Anatomica diuisionis ratio.

in maiora ſtatim ſegmenta diſtractam, caput,thoracem,pedes,brachia,minorum paulatim partium numero, vt muſculorum, oſſium,vaſorum, viſcerum, tunicarum , vel vſque ad ſcrupula diſſeramus: ita ſi ſimplex petatur primùm vniuerſæ methodi conſtitutio , dicam in hac totius ideam verſari potiſſimùm ſub facultate ætiologiſtica , ea nimirum quæ circa rei cuiuſque cauſſas occupata,vel in animo vel in natura ſubſiſtentis inuentionis omnis , traditionis atque iudicij viam penitus elaborat. Eius formalis ratio ac velut forma quędam intrinſeca magis eſt ipſa ἔνδειξις vel Indicatio,quę nihil ſit aliud,quàm proportionis mediæ atque analogiæ ſignificatio , inter extrema affinia vel repugnantia,vti latiùs paulò poſt deducemus. Núc ſi totius Methodi catholicæ Endeicticæ ſiue ætiologiſticæ (non refert vt voces) rudior quædam ſit faciunda diuiſio,ponam ſyntagmatis analytici partem primam,quæ circa quæſtiones practicas occupetur : ſecundam quæ circa problematicas : tertiam atque poſtremam circa quæſtiones de rebus abſtractim conſideratis . Syntagma ſyntheticum habebit ſe prorſus oppoſita via . Rurſus ſi totam conſideres methodum, aſcenſus, deſcenſus, & conuerſionis orbitæ longè erunt abſolutiſſimæ: ſin partes eiuſdem, erunt & particulatim ſingulis ſui aſcenſus per analyſim, deſcenſuſque per ſyntheſim, minoreſque circuli,vt ante monſtratum eſt. Propoſita etenim quæſtione quæ de rebus duntaxat abſtractim eloquitur, vt de eſſentia hominis, quantitate , qualitate, vel, vt verbo dicam, de natura illius vniuerſa per cauſſas atque principia ; huius ſoluendæ gratia ipſum reſoluimus in formas duplices,ſyndromen ſcilicet materialem loco materiæ,& formam intrinſecam in materiæ ſinu deliteſcentem,Materiem rurſus duplicem circa quam, ex qua , diuerſas lineas in diſcurrentis longitudine poſituram , reſoluimus in continentes,præcedentes,atque extrinſecas , vnde & à materiali cauſſa paulatim ad effectrices deuenitur. Formalem reſoluimus denuò ad materialis ſimilitudinem , quando & huius occultum numen quod non tam oculis quàm animo concipi potis eſt,in eius vultu ſenſibili protinus eluceſcat. Pro diſcurſus latitudine ſignorum ſeriem per interpuncta ſingula contemplamur, ſcala velut tranſuerſim altera ad partes prioris ſcalæ ſingulas fabricata, in quarum decuſſatione velut pro totius diſcurſionis altitudine tertiam rationi ſphæricæ propius accedentem propter latè patentes inſtrumentorum circulos exaramus. In hoc ſimpliciſſimo quæſtionis genere proportionis indicatio planè ſimplex exiſtit penes habitudinem ſcilicet prioris ad poſterius alterum . Procedit analyſis paſſim ab effectu ad cauſſas atque principia , ſeruatque eidem ſyntheſis ſemper oppoſitam viam. Sed compoſitior ratio eſt,ſi problematicam quæſtionem libeat expedire: vertitur hæc enim omnis vel circa inſtrumentorum fabricam atque contextus varios,vel circa propoſitionum veritatem deſudaſcit. Reſoluitur propoſitio in terminos ſubiectum ſcilicet & prædicatum , quorum analogia ab ipſo medio deriuatur ; extrema rurſus ſoluuntur vlterius, vti & res propoſitæ ſimpliciter extra alterius termini ſyngamiam.

Communiſſima totius compre-hēſio in vnitate.

Aetiologiſmus.

Indicatio ætiologiſmi velut intrinſeca forma.

Methodi totius ſectio cōmuniſſima iuxta triplicium queſtionū ſeriem.

Analyticum ſyntagma.

Syntheticum.

Conuerſiones orbitæ pleniores.

Orbes particulares.

Idea breuiſſima totius Methodicæ diſcurſionis.

1 Queſtionis ſimplicis reſolutio.

Diſcurſuū ſpecies 3. in queſtione ſimpliciſſima.

1 Diſcurſus in longit.

2 Diſcurſus in latitudinem.

3 Diſcurſus in altitudinem.

Proportionis indicatio pro queſtione ſimpliciſſima.

Analyſis paſſim in quæſt. ſimpl.

Syntheſis.

2 Problematicæ queſtionis expeditio.

Reſolutio.

Resoluuntur instrumenta vel vt tota in partes, vel eorum ordo siue contextus in ea quæ mutuo comparantur. Nam si eiusdem generis iuxta analysim præcedent minus communes instrumentorum formulæ, magis communes cæteras iuxta synthesim è conuerso. Si diuersorum generum collatio fiat, ibis analyticè à demonstratione ad definitionem atque axiomaton constitutionem, & hinc ad resolutionem diuisionemque, de quibus singulis particulatim paulò post mentio fiet. Est & huic quæstioni problematicæ sua discursus altera distributio in longitudinem, latitudinem, altitudinem, in simplicissimis singulis propositionum partibus conspicua toties quot ipsæ numero deprehenduntur. Est & vbique analogia consimilis, sed compositior tanto quanto & propositionum termini plures, & terminorum complexus magis est intricatus. Nam tunc non tantum simpliciter quærimus, Quid ipsa sit virtus; sed an verum quod aiunt, summam in virtute felicitatem collocari. Vnde mox virtutem resoluimus in suas caussas atque principia, deinde & felicitatem simili modo, quibus demum mutuò collatis apparet ἀπαθείαν virtutis effectum esse, caussam vero solidæ felicitatis seu summi boni. Hoc igitur velut medio analogiam extremorum continente probamus virtutis & summi boni copulam, dicentes quicquid hominem omni affectus tyrannide quàm liberrimum facit, fons est & cumulus summi boni, Virtus id facit, ergo in virtute summum bonum spectatur. Itaque primùm analogia simplex in singulis terminis caussæ ad effectum scilicet, mox terminorum ad terminos, prædicati ad subiectum in propositione propter caussarum effectuumúe consensionem, idque rursus vel sub nominibus effectus atque principij, vel generis, speciei, differentiæ atque entium rationis. De rebus agendis quæstio longè est compositissima: non enim res modò simpliciter spectat, sed & propositionum siue axiomaton ad artem necessariorum compositionem resolutionemque variam, postremò & sympatheian vel antipatheian mutuam inter agens & patiens, inter subiectum actioni subditum, & subiectum alterum quod actioni præficere meditamur. Vnde sanitatem medici finem in agendarum rerum rationes 4: seu formas quadruplices rectè dissoluimus. Primùm, à parte obiecti pathetici in sanitatem, quæ vt præsens adest, tueri debet per agentis formam consimilem, quæque rursus vt absens vel amissa recuperari debeat expulsione affectus contrarij, per agentis formam contrariam, vnde & mox vel pugnæ vel similitudinis primæ & simplicissimæ indicationes oriuntur. Secundò, à parte obiecti principis vel actiui fit altera resolutio in formã seruatricem vnam, similis per similia; & profligatricem alteram, contrarij per contraria, idq; vbiq; penes analogiam non tantum substantiæ, sed, vt dixi sæpius, ipsorum accidentium quoque, quantitatis scilicet, qualitatis, ordinis, loci, temporis. Hæ formæ 4. seu potius finium conceptus rudiusculi in duos ordines rursus secundum longitudinem dirimuntur, formarum materialium vnum, essentialium alterum. Materies duplex vti in quæstione simplicissima resolutionis progressu ad effectri-

Synthesis & compositio.

Discursus triplices etiam in problematica quæstione emergentes.
In longitudinem
In latitudinem
In altitudinem
Maiorum minorumque conuersionum ratio in quæstione problematica.
Exemplum problematicè discursionis.
Indicatio problematicæ quæstionis.

3 Quæstionis practicæ Methodica expeditio.
Quæstionis practicæ ratio compositissima.

Exemplũ breue discursionis Methodicæ in arte Medica.
Resolutio à parte subiecti passibilis.

Resolutio à parte obiecti passibilis.

1 Discursus prior in longitudinem ab intellectu.

effectricium causarum rationem vsque conscendit, vt non sit necessarium ponere ordines plures, quando & fines habeant interdum effectus speciem, interdum materiæ quoque vel formæ posterioris. Vbi discursum perfeceris per formarum ordines singulos in longitudine ex solo respectu ad idem, ratione scilicet dependentiæ Metaphysicæ, ratione continuitatis in loco, tempore, & similitudine confusanea; mox interpunctis singulis trãsuersim denuò scalam Physicam adaptabis ex signorum intuitu & relatione, quæ secundum idem est maximè dependentem. Postremò πρὸς τὸν χύασμον vtriusque rationalis orbis assurgat instrumentorum agitatione indefinita vtrinque extrema determinans. Vbique sit igitur discursus in triplicem dimensionem, vbique sua synthesis, sua analysis, vbique demum analogia extremorum in medio, tanto sanè perfectior in quæstione practica, quanto hæc cæteras tum structuræ totius ambitu, tum circulorum multitudine superemineat. Verùm vt demus prolixioris negotij summam, sic ante dicta recolliges.

2 Discursus alter in latitudinẽ Physicã ab imaginatrice potentia & sensibilibus signis.

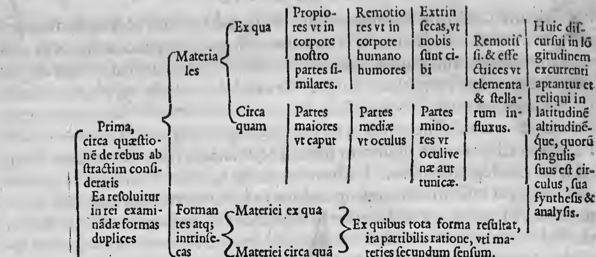
3 Discursus logicus ordine tertius à ratione velut in altitudinem serpens.

Conclusio.

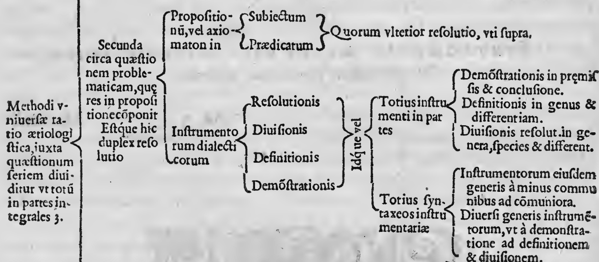
Summa distributionis ante dicta

SYNTAGMATIS METHODICI DIVISIO PRIOR
ex quæstionum vicißitudine tripartita.

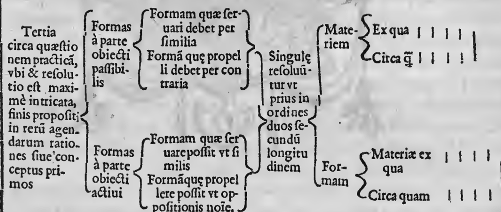

Ad hanc potissimum indicatio spectat ex collatione prioris duntaxat ad id quod sequitur in rei tnaura, penes caussalis dependentiæ modum.

Huc Indicatio spectat ex ipso medio subiecti & prædicati, priorem quoque alteram tacitè includens.

Huc refer Indicationem analogiæ inter agens & patiens, quæ & priores cæteras comprehendit.

METHODI

Iudicij vis potissimum in ordinis vtriusque complexione consistit.

METHODI CATHOLICAE EX SPECIEBVS antedictis omnibus velut partibus in vnius effigiem comparatæ Syntagma Analyticum.

Ordo Syntheticus ad traditionem accommodatior à principiis ad propositum finem	Ordo Analyticus ad inuentionem accommodatior à fine vltimo ad prima vsque principia.	
14	1	¶ Effectio vel praxis quælibet. { Conseruatio per caussæ fomiti consimilia. / Impugnatio per morbificæ caussæ contraria. } Animorũ conuersio ad naturæ archytectricis exemplar.
13	2	¶ Subiecti agentis inuentio similis aut contrarij per caussas. Caussarum indagatio in subiecto agente { Via Rationali. / Via Physica. / Via Metaphysica. }
12	3	¶ Inuentio proportionis siue analogiæ mediæ inter subiectum agens & patiens. Indagatio indicationum ex signis { Subst. / Accid. } { Quant. / Qual. / Loco. / Tempore. }
11	4	¶ Subiecti passibilis cognitio per suas caussas Caussarum inuestigatio in sub. passib. via { Rat. / Phys. / Met. }
10	5	¶ Subiecti vtriusque & medij paragogi resolutio in formarum ordines duplices { Materialium / Essentialium } { Continentium. / Præcedent. / Extrinsec. }
9	6	¶ Finis practici resolutio in terminos 3. { Obiectum agens. / Obiectum passib. / Medium paragogon. }
8	7	¶ Finis practici in conceptus varios rerumque agendarum rationes resolutio prima.
7	8	¶ Finis practici conceptus simplicior .
6	9	¶ Axiomaton cognitio per inuent. Medij.
5	10	¶ Propositionum resolutio in suos terminos { Subiect. / Prædic. }
4	11	¶ Scientia rei abstrctim consyderatæ & vt cognoscibilis tantum.
3	12	¶ Caussarum rei abstractim propositæ determinatio { Materialium / Formãtium } { proxumarũ. / præcedentiũ. / externarum. }
2	13	¶ Discursus circa res abstractim consideratas. { Sub formæ determinatione vel caussæ { Essentialis vt differentiæ proprij generis { quid homo / qualis sit / cur sit. } / Accidentalis vt quid sit virtus in homine, quæ magnitudo } / Absque formæ determinatione { vt { an sit } } Via vel { Rationali in altit. ope { Demonstr. / Definition. / Diuisionis / Cõpositio. } { Relatione circa idem. } / Physica in latitudinem ope potiss. { Epilogismi / Empeiriæ } { Relatione necsecũdum idẽ } / Metaphysica in lõgit. ope potiss. { Analogismi / Notionũ habitus } { Relatione ad idẽ facta. } }
1	14	¶ Finis conceptus simplicior, rei nimirum vt cognoscibilis tantum.

A Arcus Discursionis Practicæ cæteros comprehendens.
B Arcus discursionis problematicæ.
C Arcus discurtionis realis

Communia partibus ſingulis in diſcurſione Methodica.

1. Commune eſt itaque partibus ſingulis, vſque ad minima ſcrupula dari quandam aſcenſus ſpeciem, deſcenſus alterā, peripherię tertiam: dari inquā analyſim, ſyntheſin, & ex vtriſq; conflatū circulum. Cōmune eſt iterū mēbris præſertim maioribus, vt diſcurrentis animum trahant quodāmodo in triplicē dimenſionem ſphæricam, ab intellectu in longitudinem: à ſenſu & phantaſia in longitudinem & latitudinem: à ratione in longum, latum, atque profundum.
2. (see above)
3. Commune poſtremò eſt omnibus, vt extremorum facta collatione ad inuicem proportionem mediam quærant, & ex cauſarum cognitione ſcientiā ex earundem analogia actionis quoque vel effectionis cuiuſlibet modum inueſtigent. Doctrinam hanc vniuerſam digeſſi in Canones 9. quos quiſq; vt ſemper ante oculos gerat, etiam ſculpat in pectore, & pro theſauro circūferat operæpretium duco, poſteaquam in illis ante dictorum vltimus ſcopus & diſcurſionis Cyclognomicæ praxis tota conſiſtat.

Digreſsio ad conſtitutionem artis vniuerſam per Canones 9.

ARTIS CYCLOGNOMICAE CANON PRIMVS, DE *finium reſolutione in practica quæſtione.*

1. Finium reſolutio in diuerſiſsimas conceptuum rationes.
Axionia ad artē analyticā præcipuè ſpectans.

PRIMVS illorum eſt, vti conceptum finem qui ſeſe vt ſimplicem primò, vt vnum atque indiuiſum offeret intellectui noſtro, ceu formam totius ordinis gubernatricem in particulares alios quàm poſſit fieri maximè dirigamus, iuxta diuerſas idæas in idem vltimum conſpirantes. Nam quo magis membratim fines ſinguli in alios diſcerpuntur, eo & indicationum ordo futurus eſt explicatior.

Exempli gratia.

Ita in medicina finis ſimpliciſſimus eſt ſanitas, cuius vlterior reſolutio in reſpect⁹ animi plures ſeu diuerſas rerū agendarum rationes.
} Proponitur autē ſanitas vel vt {
- Tuenda duntaxat, vt in exactæ ſalubri: Huic aſſiſtit indicatio ſimilium per quæ conſeruetur.
- Tuenda vna cum præcautione maiori, vt in corporibus neutris. Huic aſſiſtit indicatio compoſita ſimiliū, & contrariorū, magis tamen magiſq; declinans ad aliā ſpeciem pro latitudine intēperiei vel ſanitatis.
- Tuenda vna cum vt in ſalubribus. { Præ cautione ab ingruentis mali noxa. / Propulſione intemperiei vel vitij iam præſentis. }
  Huic aſſiſtit indicatio compoſita, magis tamen ad contrariorum neceſſitatem aſpirans.

Hic

Hic locus ἐναντιώματα plurima Hipp. & Galeni rectè componit, dum passim asserit, sanos seruari per similia; nonnullibi tamen vt Gal. lib. de Arte, de temp. de sanit. tuenda, sanos foueri contrariis censet. Hippo. lib. de Locis expressè etiam morbos similes curari remediis similibus demonstrauit.

CANON SECVNDVS DE FINIS CVIVSQVE RESOLVTIONE *in terminos tres, Agens, Patiens, & mediam analogiam.*

PRæceptum alterum diremptis finibus in particulares maximè docet vbique proponere obiecti triplicis mutuam necessitudinem. Cùm enim tueri sanitatem & morbos propellere sint actionum species, sitque in singulis necessario quiddam quod agat, quiddam quod patiatur, & tertium vtriusque medium proportionem extremorum in sese complexum; idcirco in quæstione practica faciunda vlterius est resolutio talis. 2 *Obiectorum triplicium comparatio mutua. Agens Patiens Medium*

Exempli gratia pro scopo particulari altero:

Vt sanitatem tueamur spectáda sunt obiecta triplicia.	Obiectum patheticum actioni subditum, in quo seruanda sanitas.	Corpus humanum Pars aliqua	
	Medium paragogon Proportio materiei actiuę ad passibilem in custodienda sanitate.	Hæc est indicationum parens.	
	Obiectum ἀρχηγὸν princeps atque actiuum cuius subsidio sanitas tueri possit.	Aër Motus quies Affectus animi Repletio, inanitio Cibus, potus	Et id genus alia.

Eodem modo in reparanda sanitate & finis alterius cuiusque resolutione procede.

CANON TERTIVS, DE VLTERIORE ANALYSI PRINCIPII *paßiui in caussas, & elementa iuxta ordinem discursus in longit. ab intellectu.*

SEquitur hunc tertius Canon ad rationem ætiologisticen magis magisque contendens: primum sanè discursu in longitudinem facto soluit subiectum patheticum, vt corpus humanum, si ars communis inquiritur; vel eius portionem aliquam, vbi de particulari affectione sit disputandum: Soluit, inquam, id omne in caussas atque principia. 3 *Resolutio subiecti paßibilis in caussas suas principia & elementa discursu primũ in Epicyclim lõgitudinẽ facto per intellectum.*

Caussæ quadruplices. Resolutionis in vnoquoque obiecto ordines 4. qui tamen ad duos optumè reducuntur.

Caussæ rei cuiusque sunt 4. Materies, forma intrinsecè magis, extrinsecè verò finis atque efficiens. Sunt igitur istius resolutionis ordines 4. quos tamen in duos contrahimus sub formæ atque materiæ nominibus optimè comprehensos: ratio ex ante demonstratis liquidò constat; ipsa enim principia interna maximè & proxima habent & rationem finis progressu quoque resolutorio, ab his paulatim ferimur ad efficientes atque extrinsecas, cùm & omnis efficiens per formam quandam agat, perque materiem. Vnde formarum sint ordines duo, Materialium vnus, qui cum sensui pateat, in essentialium abditarumque cognitionem nos perducit, quarum sanè & ordo & sygygia mutua materiei nuper dissectæ vestigijs semper insistit. Materies iterum soluitur in eam ex qua componitur quippiam, & alteram circa quam velut locum potissimùm forma commoratur. Materies circa quam heterogenea magis atque instrumentaria est, particulares differentias obtinens primo maiorum partium, inde mediocrium, & tertio minimarum: in singulis rursus quædam ipsius sunt organi velut continentes caussæ & per se, quædam alterius loci, cuius tamen consensu affici possit velut per caussam extrinsecam: quædam postremò proximioris loci extrema inuicem copulantis, tanquam per caussam proximè præcedentem. Materies ex qua magis est similaris, minusque cum loci ratione coniuncta, sed ex diuisione temporis particulares differentias sæpius trahit. Primum etenim more caussarum omnium in continentem soluitur ceu materiem proximam, deinde in præcedentem atque remotiorem paululò, internam tamen, postremò in effectricem materiem semotam maximè siue extrinsecam. In singulis denuò ratione temporis ea quandoque distinctio subit, vt alia iam actu incumbant affecto loco, alia remotiora rursus etsi nondum incumbant, immineant tamen. Sed valde cognata est loci & temporis ratio, quandoquidem pari vt plurimum proportione ferantur: vbique verò expendi vtramque plurimi refert, quando illarum intuitu intellectus humanus Metaphysicè, & ad idem facta relatione, primam ferè perficiat rudis suæ discursionis lineam, iuxta partes continuitatis scilicet, & dependentiã rudem, cõfusaneam ratione loci ac temporis. Itaque præbet ille discursus nihil ferè quàm longitudinis indeterminatam viam, velut communes locos & interpuncta, quibus quæcunque scrutari altiùs voles, sisti ac definiri per sensus ac rationis subsidia postulent, simulatq; nimirum sensus phantasmata confusis obuia notionibus ab intellectu media ratio per orbem instrumentarium longè plenissimum in examen prouocarit. Huius Canonis tale Paradeigma damus.

Materiei indagatio à sensu protinus, sed Formæ inuestigatio ex materie potissimum.

Materiei resolutio.

Materies circa quam.

Materies organica propior alia, alia remotior.

Materies ex qua

Materies similaris in continentem & remotiores ordine vt resoluatur.

Loci & temporis ratio in discursu intellectuali seu Metaphysico præcipuè obseruatur.

Discursus Metaphysici energia.

Discursus primi scala velut in longitudinem Epicycli.

Sit nimirũ humani capitis tutáda salubris cõstitutio, istic à parte obiecti passibilis humani capitis scilicet paulatim resolutio fiet in formarum ordines 2.

1 Formas materiales siue syndromin accidentariam, hæc resoluitur deinceps in
- Materiem ex qua
- Materiem circa quam.

In his omnibus venamur postea formas accidentarias, tẽperiem magis in similaribus, figuram & cõpositionem in instrumẽtariis.

2 Formas essentiales principes atq; formãtes.
- Forma materiei ex qua
- Forma essentialis materiei circa quam

Harum ratio conformis est quoque cum materie, vtque illic per sensum formæ sensibilis, ita hic per totius abditæ formæ per intellectum faciunda partitio est.

1 CAVSSARVM SYNECTICARVM CLASSIS			2 CAVSSARVM PRAECEDENTIVM CLASSIS		
Continentium Homog. distributio			Contentorum similarium distrib.		
1	2	3	1	2	3
Loci affecti primario partes similares vt capitis caro, os, &c.	Partium copulantium substantia similaris.	Partium connexarũ substantia similaris.	Humores actu in loco affecto existentes.	Humores influentes.	Humores influxuri.
Partium maioris compositionis			Partiũ minoris cõp. vsq; ad minimas		
1	2	3	1	2	3
Partium quæ sunt in ipso capite, vt musculorum, vasorũ, viscerum, tunicarum, &c.	Partium quæ connectunt caput cũ cæteris, vt venarum, arteriarum, neruorũ, tunicarũ, deferẽtiũ, &c.	Partiũ quæ cõsentiunt capiti, vt hæpatis, cordis, ventriculi, &c.	Partium in ipso affecto loco, vt musculorũ partes qui sunt in capite.	Partiũ connectẽtium, vt vasorum copulantium portiones.	Partiũ connexarum, vt os ventriculi, &c.
Formæ continentium similarium			Formæ contentorum similarium		
1	2	3	1	2	3
Loci affecti forma similaris.	Partium copulantium.	Partium connexarum.	Humorum actu obsidentium forma.	Humorũ influẽtium forma.	Humorum qui influẽt fetius.
Formæ particulares partiũ inst. mai. comp.			Formæ partt. instr. minoris comp.		
1	2	3	1	2	3
Partium loci affecti forma.	Partium copulantium.	Partium connexarum.	Partium in affecto loco particulares formæ.	Copulantium formæ amplius dissectæ.	Connexatum formæ particulares.

3 CAVSSARVM EXTRINsecarum & efficientium classis.		
1	2	3
Primi ordinis	Secundi ordinis	Extremi ordinis
Formæ alteratrices, semen parentũ, cibi, potus, &c.	Formæ alteratrices elementorum exteriorum.	Cęlorũ influx⁹, vt magnitudo luminis, substantia, qualitas, situs.

Vbique & in his pro resolutione perfecta quærenda erit postea particularis cuiusque substantia, quantitas, qualitas, locus, tempus, &c.

Caussarũ distributio in continentes præcedentes atque extrinsecas ex ante dictis colligitur.
Axiomata primaria ætiologicæ disciplinæ.

Sunt igitur tum in materialium ordine, tum formarũ essentialium caussæ quædam continentes & proximæ, aliæ præcedentes internæ, aliæ rursus effectrices extrinsecæ. Continentes caussæ vix aliter ab ipso composito differunt, quàm vt elementum ab eo quod ex elementis constituitur. Vbiq; autem attestantur orta suis principijs,& caussæ effectus indolem præ se ferunt. Vbique rursus sublata caussa proxima & necessaria,effectus tollitur,eadem posita cum necessarijs cæteris poni & effectum ratio dictitabit.

Digressio ad sphæræ cõpositionem in anima rationali; sumpto initio à Circulis quæstionũ compositissimarum practicæ & problematicæ,quos deferentium nomine comprehẽdemus.
Rerum etiã simplicissimarum occulta maximè multiplicitas.
Pluralitas ordinũ in rei simplicis resolutione ex occulta illius multiplicitate efflorescit.

Sed ne vlterius progressuri in ipsum vestibulum impingamus,discutiẽdum est aliud quiddam cuius vt plurimum confusa apprehensiò inexercitatos animos ad rerum resolutionem accinctos à primo quoque discursionis stadio remoratur. Nam quòd quæstio practica, iuxta actiuæ formæ atq; passibilis multiplicitatem, plurium quoq; resolutione indigeat, similiter & propositio quælibet iuxta terminorum differentias, notum satis ex antè traditis puto: sed nunc & in rerum quæ considerantur abstractim resolutione simplicissima (sic enim respectu compositiorum cæterarum appellatur) etsi res ipsæ natura sint simplices; iuxta tamen varietatem conceptus in animis nostris,iuxtaq; respectus oppidò differentes, nescio quid sibi occultę propemodum compositionis asciscunt; vnde & eius analysis vel synthesis,cui canones reliqui sint seruituri, non solum ordines plures, sed & multiplicem faciem nasci oporteat, quæ tamen omnes ad communissimam vnam paucis hisce axiomatibus comprehensam optimè reducuntur.

Omnes quæstiones ad simplicissimam reducendas.
Simpliciter propositarum rerum multiplicitas quo pacto examinetur.
Simplex & cõpositum natura quid dicatur.
Simplex & cõpositum penes conceptũ animi.

Siue igitur nudæ res primum,siue connexim in propositione qualibet, eáque vel speculatrice tantum vel practica proponantur; vbique ad simplicissimos tandem terminos, iuxta doctrinam Canonis antecedentis,labi est necessarium. Hic simulatque constiteris, expendendum altiùs,num illud, cuius natura vel ratio vestigatur, simplex sit penes essentiam suam, vel compositum. Num absolutè spectetur penes apprehensionem animi discurrentis, num respectiuè ad alia. natura etenim simplex quæque vel composita res est iuxta varietatem partium,quibus eius imago sensibilis vel species est temperata: sic homo compositum quiddam ex anima & corpore.Iuxta conceptum similiter est & simplicitas & compositio; partim,vt penes ideam vniuersalem pluribus vel paucioribus se communicant; partim, vt formæ quædam in lubrico positæ, ad plura subiecta vel pauciora vel actu, vel potestate denuo referuntur.

Generalis diuisio Rationum qua rerum simplicitas vel multiplicitas obseruetur.

Quin,vt apertiùs loquar, omni simplicissimæ quæstioni subiecta materies consideratur,vel vt particulare quoddam, vel vniuersale. Vtrobique rursus, vt substantia, vel accidens. In singulis demum,vt ad maioris rursum minorisúe compositionis ambitus religatur, quod colligemus in particularibus quidem iuxta sensibilem partium diuersitatem: in communioribus iuxta naturæ vim vniuersalem in plura diffusam, quæ à sensu quidem dispersim tradita, in vnitatem trahitur per rationem.

Præcipuus labor ante resolutionẽ in vestiganda rerum occulta multiplicitate.

Erit itaque ante resolutionem vltimam atque præcipuam ille præcipuus labor (cui nunquam exhausti

satis

ſatis eſt) vti rem omnem à ſenſu vel intellectu examines, expreſſæ an tacitæ quicquam multiplicitatis obtineat; cuius nimirum nomine & reſolutionũ ſeries futura ſit multiplicior. Facillimè etenim de homine pereunctáti dictitat ſenſus; ex anima conflari & corpore: rurſum ex plurimis inſtrumentis corpus. de animali quoque dictat intellectus ipſum ad hominem & bruta promiſcuũ; à plãtarum vero vel lapidum commercijs alienum. Similiter de colore docet experientia, multis illum ſubiectis eſſe communem, albedinem paucioribus, & quo ad partium compoſitionẽ compoſitius eſt corpus humanum, vel animalis alterius quàm plantæ: ſtructura quoque deformior plantis quàm ſit lapidibus atque metallis; & horum rurſus non æquè cõpago ſimplex quàm ſimplicis elemẽti. [a] Prolixior ergo erit & reſolutio hominis, quàm plãtæ ſecundum partes; multiplicior coloris quàm albedinis; ſimplicior verò ſanitatis quę concernit corpus humanum tantum, quàm quæ & hominẽ promiſcuè, & animalia cætera. [b] Vidẽtur itaque ante extremas illas rerum ſyntheſes ſiue analyſes, trina dimenſione perficiundas, confuſæ quædam aliæ diſcurſuum ſpecies partim analyticæ, partim ſyntheticę; vel circulares etiam incipientibus obuerſari; quarum vna ſit rudis maximè & omnium prima [1] propter ordinẽ quæſtionum; vbi ex quæſtione practica in problematicam fit diſſolutio; ex hac in ſimpliciſſimas alias, vti ſuperius eſt demonſtratum. [2] Poſterior propter immerſam rebus multiplicitatem ſit inſtituta in quæſtione ſimplici, eò potiſſimum ſpectans, vti ſciamus de rebus ſingulis, quàm ſæpe pro harum veſtiganda natura, fieri debeat diſcurſus ille poſtremus & perfectiſſimus in triplicem dimenſionem, ſcilicet cum nexu triplicis ſcalæ, quarum tractationem omnem à ſequenti canone protinus ordiemur: nam hic poſtremus animorum eſt ille circuitus inter reliquos anteſignanus. Quare & priores hoſce circuitus rudes tãtum & confuſaneos, rectè miniſtros vel progymnaſmaticos diſtinctionis gratia, vt appelles licet. Sunt enim in iſtis obſcuri tantum aſcenſus, deſcenſuſque characteriſmi, vias quodammodo ad gubernatricem alteram diſcurſionem præparantes, vnde & ſuam accipiunt à ſenſu, ſuã ab intellectu portionẽ, nonnihil etiam fortaſſis à Ratione. Sed quicquid per haſce rudes cõuerſiones eſt inchoatum, id ſequẽs [3] poſtrema & princeps excipit, progreſſuque triplici in longit. latitu. & altitudinem funditus elaborat; ſic omnia penetrãs atq; colluſtrans, vt huic tanquam Phœbeæ lampadi in finitorem altius ſublatæ nihil effugiat, nihil iſtius oculis tectum, nihil in hac natura inferiore dici fingiue imperuium meritò poſſit. [c] Verũ ſi fortè dictum obſcurius viua tabella melius aſſequaris, licet tibi velut erraticæ ſtellæ tres orbes ita connexos depingas in animo tuo, vt ſit exterior, velut deferẽs [1] augem primæ & rudi maximè conuerſioni adæquata; Interior [2] medius pro ſecundo circuitu ſit, vti excentricus lunæ, vel vt deferens medius, qualis in Homocẽtrepicyclo Solis: Poſtremus & [3] minimus inſtar Epicycli corpus erronum maximè determinato circuitu in longitudinem, latitudinẽ, & altitudinem promouebit, vbi tamen nihilominus ſui adhuc ſunt particulares orbes & circuli. Habet enim vnaquæque conuerſio plena ſuos aſcenſus

a Quo quicquã eſt cõpoſitius, eo & eius reſolutio compoſitior.

b Concluſio. Ante diſcurſiones determinatas triplices in longit. lati. & altitudinem confuſiores alias præmittendas: quarum hæ quidẽ ad deferentes circulos: illa ad Epicyclũ pertinebunt.

1. Prior circulus cæteris maior ceu deferens augis.

2. Circulus eccentrico comparabilis circa rerum ſimpliciter propoſitarum occultam multiplicitatem.

Priores orbes in ſphæra animi rudes & confuſanei.

3. Circulus Epicyclo comparabilis circa determinatiores aſcẽſus, deſcẽſuſque, & circuitus in quæſtione ſimpliciſsima.

c Sphæra animi rationalis compoſitio.

1. Deferens abſidem.

2. Deferens epicycli ſiue eccentricus.

3. Epicyclus.

Partes cõuerſionis vniuſcuiuſque.

Epicycli particulares orbes, de quibus supra obiter dictũ est, fusius vero in sequẽtibus demõstratur

ſus atque deſcenſus velut partes & Hemiſphæria axe medio interſtincta. Habet & orbis minimus particulares alios penes ordinis reſolutionem ac compoſitionem, qualis in illo inſtrumentorum ſyntagmate à nobis quoque depicta eſt ſupra in calce ſecundi libri.

Prima et antiqvissima circvlorvm compositio in Sphæra Planetæ ſublunaris ſeu rationalis animæ.

Deferens maior externus atqve concentricvs.

Similitudinis ratio in Sphæra animi cum planetarum ſpheris.

Atque vt demum externus ille & alter interior deferens, ambo vnius Epicycli gratia deſtinantur; Epicyclo tamen potiſſimum ſtella velut carpento inſidet: ita & rationalis animus circa priores tantum circuitus hærẽs, nihil adhuc determinatum videt, ſed vaſtam duntaxat machinam internæ alteri minori quidem, ſed inter cæteras abſolutiſſimæ conferentem: cum huius tandem ſolius pręſidio ex opinionum tenebris, ceu crepuſculo matutino in plenã ſcientiæ lucem ſublimis aſcendat. De prima igitur & rudi maximè conuerſione dictum eſt fuſius ſub prima auſpicia tertij libri, nunc, vt de ſuccenturiata altera atque miniſtra interiore doctrinam ſimiliter compendio demus; hæc per tabellam fortaſſis altius inſidebunt.

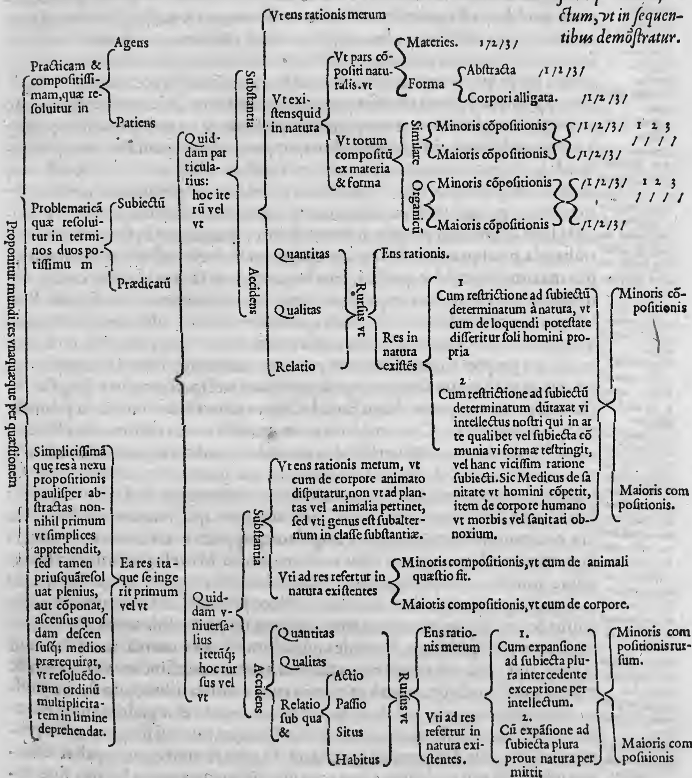
Prima & cõfuſiſſima cõuerſionis ratio primo capite tertij lib. Secundæ conuerſionis ratio per eccentricum.

Exte-

1.
Exterioris Deferentis Circuitus.

2.
Circuitus atque extensio deferentis interni siue Eccentrici

3.
Extrema huius circuli excipiunt orbē tertium vel Epicyclum, trina dimensione plenius distinctum, vt in sequentibus demōstratur.

Circum-

Præcepta secundæ conuersionis per Eccētricū ex antecedente tabula.
Forma.
Materies.
Particulare.
Vniuersale.
Substantia.
Accidens.
Pars. Totum.
Quantitas.
Qualitas.
Relatio.
A natura restrictum.
Restrictū ab intellectu.
Particularis omnium Methodus circa discursionē in orbe Eccent.
Circa indiuidua Quæstiones de singularibus maximè & indiuiduis duplici ratione suscipiuntur.
1. Quo pacto omnis doctrina à sensu exordiū trahat.
Quopacto in Epicyclo pima discursionis momēta ab intellectu trahantur.
2. Singulariū cōsideratio finis est vniuersaliū, & particularis Methodus Methodi communioris.
In singulis primorū orbiū triū tres animæ partes vicissim quod sui est muneris exhibere.
Quid ante discursum omnem maximè sit faciundum.
Sensus instituendus sensibilibus simulachris.
Intellectus principiis confirmandus.
Ratio in discursibus exercitanda.
Via Galeni regiæ.

Circumfer nunc oculos animumque in partes singulas à primis ordinibus vsque ad postremos; sic enim ista digessimus, vt quæ sint minùs cōposita, quæque ex resolutione in longitudinem pauciores ordines trahant, eadem huic tabulæ sint & secundum naturæ ordinem prima. Nam etsi alioqui posterior sit forma suo subiecto, illam tamen hic proponimus non absolutè, sed cum respectu ad subiectum cui inhæret; vnde & eius consideratio respectu præcedentium quiddam est compositius naturæ posterius, etsi fortasse prius quo ad nos, notitiamque confusam. Simplicioris itaque resolutionis est omne particulare quàm vniuersale, simplicior substantiæ resolutio quàm accidentis, simplicior in parte quàm toto; & inter res integras, quicquid structuræ minùs cōpositæ est, illo quod plures obtinet partes integrales. Rursus in accidentium genere simplicior ad resolutionem quantitas qualitate, & relatione qualitas; quodq; à natura restrictum est ad particulare quippiam, quàm quod ab intellectu nostro. Ergo vt particularem in singulis methodum assequare, (cuiusmodi verę illius atque postremæ velut vmbræ sunt quædam siue pręludia) in naturis particularibus primū, quod ad indiuidua spectat, isthæc doctrinæ nullius vt subiecta sunt æstimanda propter infinitudinem, quæ omnis in speciem est contrahenda, priusquam de illis ex arte quippiam statuere valeamus. Nam etsi de illis maximè intercidat quæstio, scito hanc omnem fieri ex duplici causa, vel nimirum, vti omnis sunt inquisitionis exordia: (iuxta sententiam summi Philosophi, qui rectè idcirco doctrinam quamlibet à sensu vult auspicari, tāquam qui prior sit multò & familiarior nobis quàm intellectus; etsi in illa cōuersione vltima propter theatri fabricam, prior quodammodo futura sit tempore, operatio mentis quàm sensus aut phantasmâton) vel spectantur res singulæ, vti illarum gratia tanquam vltimi finis doctrina vniuersalium inuēta sit primum tradita, & constituta. Contemplatio enim qualibet circa communia est, actio circa singula; & vt ab vniuersali idea procedens traditio in particularia terminatur, ita & à particularibus ad communissima primum catholicæ methodi solidęque inuentionis auspicium aduersam orbitam rapit. Sed vti nec pūctus lineæ pars est, vel superficiei linea: (cùm sint principia tantum vel fines) ita nec communissimum genus, nec singulare quippiam in arte nostra, vt discursionum pars est (quanquam illius ambitus omnis his velut columnis vltimis atque limitibus comprehendatur.) Mirandum est attamen quopacto in ipsis quoque discursionum exordiis diuersa isthæc principia ludant, varientq; vices sensus & intellectus, hic rerum communium magis & abditarum, ille sensibilium prius & singularium. Proinde conandum est ante omnia, siue scientiam tradere, siue inuenire sit animus, vt sensus habeamus instinctos vsu rerum & experientia: intellectum verò principiis tum à natura insitis, tum studio multo atque exercitationę sedula comparatis; his enim velut pedibus nixa est omnis doctrina & institutio; quorū si alterū demas, totius syntagma ruere protinus velliq; à fundamento sit necessariū. Quare & vias regias appellat Galenus non malè, etsi vt diximus, non tam sint viæ quàm viarum limites siue auspicia

ſpicia prima;quibus ſi noſtra acceſſerit facultas Cyclognomica,ad veritatis inuentionem nihil quod deſideres vltra eſt.Scandēdum eſt itaque à multis particularibus paulatim ad vniuerſalem ſpeciem,priuſquam vlla cognitio in animis ſtatuatur. Nam cùm Platonem videris ſanum,& Socratem ſanum;idéque de pluribus aliis eiuſdem ſpeciei,mox ſanitatem quandam communiorem in animo fabricamus , cuius ſit ſpecies in apta partium cōſtitutione in actionum integritate collocata;ad quam denuo cùm intuemur rectè per deſcenſum ad ſpeciei eiuſdem particularia cætera,colligimus,velut per ſyntheſim;quādo ſit ſanitas in Achille,& Hectore,& Vlyſſe. Similiter cùm hominem ſanum videris,& equum,& canem,ordine reſolutorio ad ſanitatem communiorem incedimus;quatenus ſcilicet animali competit: conuerſimque per ſyntheſim ex ſanitatis intuitu,quæ cunctis animalibus tanquam communis inuenta eſt, iudicamus de aſini ſanitate,leonis,aut vrſi. Vides hic ilicò obſcuram quādam in foribus ſyntheſim,obſcuram analyſim, & vtriuſque conuerſionem mutuam. Vides & miſturam ſenſus,rationis,& intellectus, vnà cum orbis inſtrumentarij velut ſubnaſcente typo. procedit enim à ſenſu potiſſimum imperfecta quædam deſcriptio cum reſolutione & epilogiſmo;ab intellectu notionum expreſſio rudis cum diuiſione & analogiſmo;à ratione denique epilogiſmi & analogiſmi in vicem adhuc turbata conuerſio. Hæc ſi probè perceperis,parua in ſequentibus eſt difficultas. Nam vt ſubſtantiarum genera percurramus: quod ſi proponitur ens rationis merum,nulla fit reſolutio: vt cùm de homine quæritur vti quid ſpecialiſſimum. Non enim tunc eius ſunt veſtigandæ cauſæ, vt eſt in natura,ſed vt habet in ſubſtantia locum;vnde & rationalis tantum eius fit diſſolutio,vel compoſitio iuxta reſpectum ad inferiora indiuidua vel genera ſuperiora. Idem de communioribus eſto iudicium;ſiue de accidentibus rurſum, ſiue rebus per ſe ſubſiſtentibus mentio fiat. Pars compoſiti naturalis,ſi materies tantum eſt,reſoluitur ſolum in magnitudinis partes, quibus continua eſt, & ab intellectu concipitur. Formæ quoque ſimpliciſſima eſt reſolutio in partes quaſi extenſas iuxta ſubiecti materialis quantitatem: nam etſi propriè ſit indiuiſa,ſic tamē velimus nolimus imaginatione cōcipitur; vt quēadmodum totius organi ratio ex multis partibus probè coagmentatis inſiſtit;ita & forma vnica ex particularium formis innumeris abſoluta;atque vt ex potētia materiæ perfectio naſcitur (quam iuxta Phyſicos actus totius ſiue ἐντελεχεία concomitatur:ita ad notionem ſyndromis materialis ex reſolutione deprehenſam) vis quoque formæ interioris extenſione in plura diuiſibilis elucecſcit. Habet & præter hanc,diſſolutionem alteram in cauſas priores & elementa; cuiuſmodi facilè ex illo aceruo primarū claſſiū 3. potiſſimū verò ex metaphyſicis eruetur. Totum compoſitum ex forma atque materie, ſi heterogeneum eſt,ſolui in diuerſa primum organa debet;& horum rurſus vnumquodque in ſimilaria. Si, quod inquiritur,ſimilare tantum eſt,maiores duntaxat partes in minores ſoluuntur,vel vſque ad externa principia & cauſas omnium primas , annectitur rebus inſtrumentariis ſubdiuiſio quædam ſecundum differentias loci,ſed ho-

Confuſæ adhuc diſcurſionis circulus à particularibus ad vniuerſalia, & ab his rurſum ad particularia.

Vbiq; character aſcēſus deſcēſus atque circuitus, vbique Analyſis ſyntheſis per intellectum ſenſum & rationē.

Epilogiſmus.

Analogiſmus.

Diſcurſionis per Eccentricū vberior exageſis.

1. Ens rationis quo modo inquiratur.

2. Materiei nudæ reſolutio.

3. Formæ reſolutio iuxta materiæ extrinſecā faciem.

ἐντελεχεία.

4. Totius compoſiti reſolutio.

5. Organicarū partiū reſolutio.

6. Similarium reſolutio.

Locus & tēpus.

mogeneis ſecundum tēporis interualla, de quibus poſtea. Omnis itaq; ſpecie-
rū analyſis vel eſt vti totius in partes & elemēta, vel vti effectus in cauſas ſiue
7 Formarũ accidentalium reſolutio. principia. Formarum accidentalium reſolutio propter reſpectum quē ad ſubie
cta reſidem ſeruant, magis quoque cōpoſita requirit, & ordines plures, ſubiecti
ſcilicet primum, quando nimirum iuxta illius extenſionem hæc omnis ſit di-
ſtributa, nec contēplari quantitatem vllã abſque materie, neque figuram aut
8 Quantitatis reſolutio. qualitatē abſque ſubiecto poſſis; niſi vim feceris rationi per intellectũ. Quan-
titas omnis in magnitudinis partes eſt diuiſibilis, numerus in diſcontinuas, in
9 Qualitatis reſolutio. continuas linea, corpus in ſuperficies. Qualitas quod ſi à natura ad vnam ſit
Qualitatis à natura reſtricta. ſpeciem inter ſubſtantias determinata, iuxta illius imaginem diuidi variéque
componi debet, vt cum loquendi ridédíue facultatem excutimus, quò huius
reperias cauſam, diſſolue humanam ſpeciem, ac deinde perluſtra partes ſingu
las, iuxta diſcurſum dimenſionis triplicis quam mox tcodemus. Nec defutu-
Qualitatis reſtricta per intellectum. rum puto vnde & cauſam rei & veritatem methodo conſequaris. Quod ſi tu-
te ipſe formam reuinxeris, vt fere in artibus ſolet, ſoluenda eſt forma pro eius
ſubiecti natura, cui hanc alligaris; vt cum ſanitatem retuleris ad corpus hu-
manum, non eſt quod brutorum corpora ſeces, niſi quatenus ſimilitudinem
10 Relationum Analyſis compoſitiſsima. mutuam vſus in vtriſque docuerit. In relationum indole veſtiganda non te-
nuis labor, oportet enim reſolui & id quod eſt, & alterum cuius id eſſe dica-
tur. Hæc rurſus ſi ſolum ſint entia rationis, vt patris ratio vel filij, in res ra-
tionis quoque diſſoluitur: ſin ita concipitur vt in natura ſubſiſtat, quemad-
modum actio omnis vel paſſio, tum quia actio fit ex agēte in paſſum, eadem-
que vel in contiguum, vel medio diſtans, hic ſtatim paſſibilis rei faciunda eſt
reſolutio, mox & ipſius agentis, ſæpe adeò ipſius medij; quod vtrumque cum
diſſidet, intercedit. In ſingulis ſpectãda eſt propter dimanationem quadru-
plicem, primò formarum vis quæ actioni præſidet, deinde ſpirituum quorum
vehiculo ducitur, propter vtrumque ſyndromis materialis totiuſque ſubiecti
Exemplũ reſolutionis in viſionis veſtigandis cauſis. ſenſibilis, ex cuius φαινομένοις ſcilicet interior illa ſe manifeſtet. Vt cum de cau
ſis viſionis & rebus opticis diſputatur, reſoluendus eſt oculus in partes ſimi-
les atque diſſimiles; ſimiliter & lucidũ omne vel coloratum in differētias ſuas,
poſtremò & elementum intermedium vt aër vel aqua. Vbique ferè illa con-
current quatuor expendenda in agente colorato vel lucido: primum vis diſ-
perſiua radij viſus, vel eundem recolligens; deinde & ſpiritalis quædam aura
pertenuis; poſtremo & denſitas vel raritas, quædã æquabilitas vel inæqualitas,
cum ſubiectæ ſubſtantiæ materiali effluuio, quale tamen in omnibus Phyſici
non admittunt. In oculo quatenus patitur ſpectanda eſt viſus potentia, ſpiri-
tus quoque ab organo ſuo ad analogiam immutatus, qualitas organi & ſtru-
ctura vniuerſa. In aëre ſimiliter ſpectanda vis inſita primum, deinde & aſciti-
tia, motuſque & poſitiones atomorum ad explendum vacuum; quorum om-
nium proportionibus adinuentis natura totius actionis confeſtim & paſſionis
11 Vniuerſaliũ reſolutio. emerget. hæc de rebus hactenus ſub nomine minùs communi. Lōgè iſtarum
methodus eſt intricatior, quando vniuerſalis propoſita quæſtio eſt, & iam non
de ho-

de hominis natura solius sed animalis, aut corporis; non de sanitate solius capitis vel lateris, sed totius molis: vel etiã nõ hominis tantũ, sed & animaliũ cæterorũ. Nã prout vnumquodq; cõmunius in animum subit, eò in plura est dissoluendũ, iuxta nimirũ particulares ambitus in toto genere cõprehensos.

Medicinã à fundamento quopacto per methodũ extruamus cõfnse primũ per circulos ampliores.

Sit enim qui medicinã struere vel à fundamẽto velit, finis illi est sanitas, prout illam in humano duntaxat corpore tueatur: id corpus quia vnius in singulis est speciei, vna tantum resolutione indiget, totius in partes atq; principia; ad cuius symmetriã postmodo & formę extẽsio sit aucupãda, tã quæ naturę indigena est, quàm qualis iuxta finiũ diuersitatẽ à discurrente artifice inter aduenas assignatur. Interim quia in specie vnaquaque propter structurã sensibilẽ cõpositio reperitur, ideo & species respectu partiũ vt quiddã cõmunius se representat: quare & de sanitate vel morbis humani corporis cõmunis est cõsideratio, particulares alias ad inuentionẽ sui prerequirens, primũ in partibus cõpositionis, deinde & in pluribus indiuiduis. Itaq; minoris resolutionis est quæstio de morbo capitis, vẽtris, aut splenis, quã si totius corporis affectiones recensere sit libitũ; hic enim cunctarum partiũ resolutiones sunt faciundæ, illic paucarum vel vnius tantũ.

Moralis doctrinæ inuentio per eandem methodũ panes ideam rudem adhuc & vniuersalem.

Similiter in Ethica disciplina, si quis de sola fortitudine disputarit, virtutem hanc vnicam in membra diducet: sin totam eius philosophiæ partem velit absoluere, non de vna fortitudine tantum, sed & de temperantia, æquitate contendens, tot resolutionum ordines voluet, quot sunt virtutis illius species de qua suscepta est disputatio. his enim à sensu collectis accedit rudis descriptio cum epilogismo, quibus obuius intellectus ex axiomatibus paucis per diuisionem & analogismum totius negotij subobscuros circuitus ducet, vt & particularis doctrinæ & vniuersalis idea crassiuscula protinus efflorescat. Cuius illa potissimum amussis & regula est.

Amußis inuentionũ præcipua.

Quod si ex particularibus aliquot in vnitatem collectis imago quædam doctrinæ siue naturæ communioris exurgat, quæ deinceps reuulsa ad res inferiores cæteras vultum non immutet, ea constans est, legitima, & à veritate indiuidua hãc tuto amplectimur.

Cõclusio summaria ad quã spectat potißmũ totius Eccentrici reuolutio.

Quod de substantiis communibus dictum est, eadem serie ad accidentia referatur. Aptandi sunt enim tot resolutionum ordines passim, quot subiecta sunt numero, quibus proposita forma vel per naturam, vel per intellectus arbitrium alligatur.

1. Simplicitatis & multiplicitatis ordines inter quæstiones de rebus abstracti dandas.

Omnium itaque quæstionũ illa est simplicissima, quę pro infima specie substãtiæ cuiusque suscipitur; præsertim si de parte eiusdem vel principio solo. Compositior est è diuerso de accidentalibus rebus, præsertim propositis sub notione cõmuni. *2.* Sed longè cõpositissima etiam inter quæstiones de rebus nudis, quæ relationẽ euidentẽ sibimet implicarunt, quarũq; natura nõ absq; extremorum differẽtium cõparatione perdisci solet. *3.*

Probãtur eadem per huius artis Cyclognomicæ inuentionem.

Quod si doctrinæ iam traditæ, exẽplum viuidius voles, huius paulisper nostræ inuẽtionis primordia contẽplare; quia etenim pro doctrina ordinum resoluere potissimum atque componere doceamus, vtrumque hoc genus scrutamur ilico tanquam ex materiæ sinu; quare & hoc capite is fuit præcipuus scopus, vti

demonſtraremus quàm multæ eorũ ſint differẽtię, quæ vel analyſi, vel ſyntheſi ſeſe obnoxia fateantur. Illis repertis aſcenſu deſcẽſuque confuſaneo primum, deinde magis magiſque determinato, per plenioris Methodi triplicem viam, iuuantibus ſenſu, ratione, & intellectu. Dedimus & modos particulares ſingulis, numerumque & ordinem, quibus pro naturæ vultibus variis variè reſolui & colligi poſſint.

4 CANON QVARTVS, DOCENS EXPLORARE IDEM SVBIE-*ctum paßibile, iuxta diſcurſum Phyſicum, in latitudinem magis ab imaginatrice potentia profluentem.*

NVNC vt à duobus orbibus, quos tantum velut miniſtros ac deferentes fecimus, ad integritatem principis ſphæræ vel epicycli vlteriùs procedamus; pro Canone quarto prædictis ille ſubiungitur; vt omnẽ diſcurſus in longitudinẽ exporrectã ſcalã, tranſuerſa quadam altera velut in latitudinẽ, interſtinguamus; viáq; ſignatam cõceptũ metaphyſico per ſigna ſulcemus ſenſui manifeſta: horũ collectio eſt omnis ex illo aceruo Generum decẽ, Græci Categorias vocãt. Eſt ergo & hæc diſcurſio prorſus ætiologiſtica, quando ad cauſæ effectuſq; notitiã feratur omnis, velut vltimũ ſcopum. Eius coordinatio nihil eſt aliud, quàm ſimiliũ ac diſſimilium ſignorum ad cauſæ abditæ notitiã bellè inſtructus exercitus. [a]Vis formæ interioris ſola ratiocinatione colligitur, ducta quãdoq; à formis inſenſibilibus, cæteris nunc remotis, nunc propioribus: quarũ tamen omnis prior inuẽtio ex ſenſibilibus formis elicitur. [b]Formæ materialis examẽ à ſenſu fermè depẽdet, niſi cùm à poſteriori ducere argumentum voles, ex formæ ſcilicet intrinſecæ neceſſitudine. [c] Sũmatim verò materies materiẽ indicat, forma formam: forma materiẽ; materies formã; facta relatione potiſſimùm ſecundum idem genus, ſpeciẽ: effectum, cauſam: ſubiectũ, accidẽs: nã & quãtitas prioris, qualitatẽ poſterioris inſinuat, vel è cõtrà: ſimiliter & qualitatẽ qualitas, locum locus, & ſic de cæteris. contraria paſſim cõtrariorum ſiue pugnãtium, ſimilia ſimilium ſunt argumẽta. Oſtẽdit vbique vel cauſa effectum, vt pater filium: vel effectus cauſam, vt filius patrem: vel cauſa eiuſdem effectus cauſam, vt materies formam; parentis qualitas, ſeminis qualitatẽ; vel effectus effectum eiuſdem cauſę, vt frater fratrẽ inducat; vt principum diſſidia, per parelios; ſeditiones populares, per terræmotus, & inundãtum fluminum impetus portẽduntur. Omne itaque ſignum vel à cauſa eſt, vel ab effectu; à cõcauſa vel effectu eiuſdẽ cauſæ: à cauſa rurſus vel propinqua vel remotiore; ſimiliter ab effectu vel proximo vel poſteriore; in ſingulis ducitur ſimilitudinis diſſimilitudinis ratio ex aliquo generũ decem, ſubſtantia, quantit. qualitate, &c. Similiter & ſignatorũ aliud eſt cauſa vel effectus; cõcauſa vel effectus eiuſdẽ cauſſæ; & horum effectus cùm ſignificatur, vel formalis vel materialis exiſtit: cauſa quoque ſignificata per effectum vel aliam cauſam vel forma eſt, vel ipſa materies.

Diſcurſus Phyſici ratio in latitudinem Epicycli, virtute potentiæ imaginatricis potiſsimũ, per ſenſibilia ſimulachra Claſses prædicamẽtales vel categoricas diſcurſui phyſico maximè conuenire; vti claſſes entiũ Metaphyſicas diſcurſui ab intellectu.

a Formæ indagatio Phyſica.

b Materialis formæ examen Phyſicum.

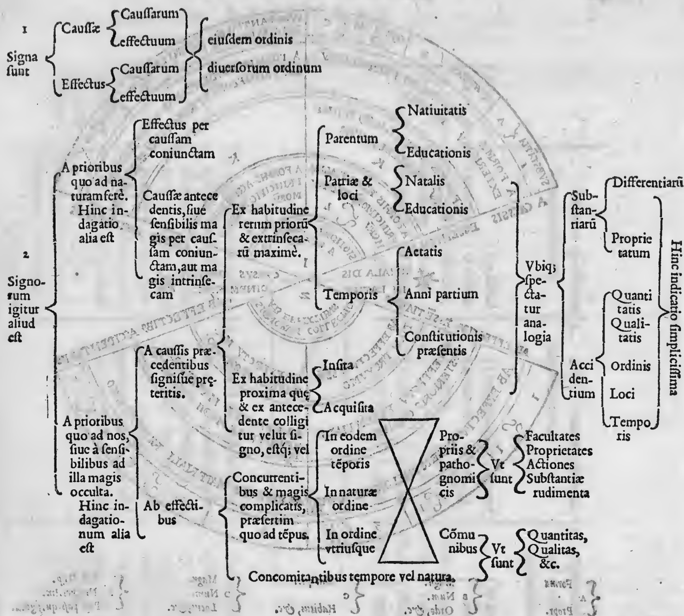
c Sũmaria ratio diſcurſus Phyſici.

Signorum ſignatarumque rerum variæ partitiones.

Signorũ genera.

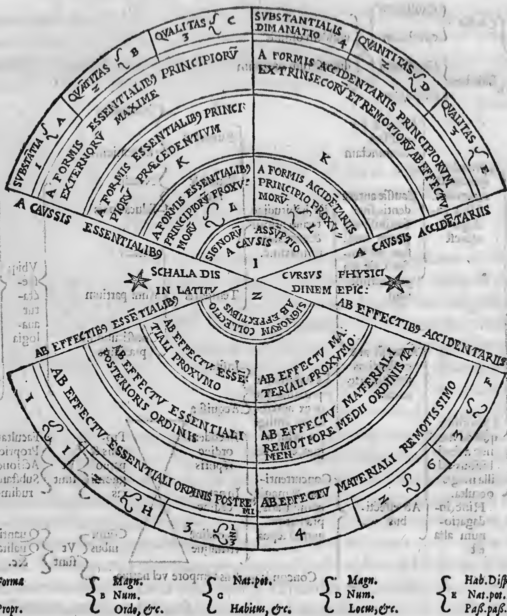
Signatorum genera.

Signa

In hac tabella totam vides latenter inclusam caussarum omnium atque effectuum seriem, sub nominibus signi atque signatæ rei: quam rectè Galenus pro morborum indole perscrutanda, ad ternarium visus est redegisse, dum ait, signorum seriem, partim ab excrementis trahi, siue substantiarum rudimẽtis, (quorum rursus quantitatem, qualitatem, tempus, & habitum contemplamur) partim ab actionibus, partim denique à passione vel passibili qualitate. Sed loquitur potissimùm de significatione ab effectu & symptomatibus: Nos verò transuersam scalam totius ordinis interdum sic exarauimus.

Signorum partitio per Galenum in ternarium redacta.

{A Forma / Propr.} {B Magn. / Num. / Ordo, &c.} {C Nat.pot. / Habitus, &c.} {D Magn. / Num. / Locus, &c.} {E Hab.Disp. / Nat.pot.Im. / Paß.paß.qu.figura.}

Signorum partitio per Galenum, in tentamine redicta.

1 Subst. {I Differ. / propriet.} 2. Quātit. {H Magn. / Num. / Locus situs / Tempus} 3 Qualit. {1 / 2 / 3} 4 Substantialis dimanatio.

2 Quāt. {G Magn. / Num. / Ordo locus / tempus.} 3 Qualit. {F Hab.Disp. / Nat.pot. / paßib.qu. / Figura.} K *A formis accidentarijs principiorum praecedentium.* {L Similarium / Instrumentariorum} {L Similarium / Instrument.}

Circa tabulæ centrum illorum series statuatur quæ vel concaussæ in eodem ordine videbuntur, vel effectus eiusdem caussæ.

Ascensus, descensus atque conuersio in scala physica.

Alia signorum diductio circularis priore magis effusa.

Vbique est rursus quidam circulus, quædam synthesis, quædam analysis, quæ cuncta ex ante demonstratis facilè colliguntur. Vel si eiusdem scalæ physicæ figuram magis explicatam voles formam essentialem, cui vestigandæ potissimum labor omnis incumbit, signorum medio tanquam centrum collocabis; cui sanè signorum ordines ductos à circumferentia vndique sic explicabis.

Ordines

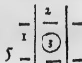
Ordines signorũ ad res significatas gemini referuntur.

- **Priores & manifestæ in sinu materiæ à sensu magis**
  - 1. *Primum effectuum concomitantium.*
    - Vt excremẽtorũ & substantialium defluuiorũ. { Quãtitas, Qualitas, Modus, Locus, Tempus, &c.
  - 2. *Affectionum complicatarum series.*
    - Vt rerũ { Continentiũ, Contentarum, Impetum faciẽtium } { Quant. Qualit. Locus, Tẽpus, &c.
  - 3. *Signorum præcedẽtium vel à rebus extrinsecis desumptorum.*
    - Vt rerũ alterantium { Naturalium, Præter naturã, Neutrarum. } { Subst. Quãt. Qual. Locus, Tempus.
- **Occultiores, in sinu formæ substantialis per rationẽ magis innotescunt.**
  - 1. *Effectionum ordo ex essentia defluẽtium vt facultates, proprietates & actiones; videntur & figuræ nõ procul hoc ordine semouendæ.*
    - In his spectamus et { Quantitatẽ. Qualit. Ordinem. Modum. Tẽpus, &c.
  - 2. *Formæ intrinsecæ essentiam maximè constituentes. Ad has tanquam ad centrum signa vndique referuntur, quanquam & à prioribus naturæ potest hæc esse effectibus cæteris vel signi loco.*
  - 3. *Formæ symmetricæ principiorum præcedentium & extrinsecorum, essentiales tamen, quæ vti in materialibus formis extrinsecis tanquam in gremio resident, ita & ab illis insinuantur proximè.*

Hæc rursus in arte nostra vel sunt { Salubria, Insalubria, Neutra } vel { Necessaria. Pathognomica. Non necessaria.

CANON

CANON QVINTVS, CIRCA IDEM PRINCIPIVM PASSIVVM *discurrere in altitudinem docens filo magis logico, & à rationali facultate deprompto.*

5

Discursu tertius & rationalis à rationali vi potißimum in altitudinem Epicycli propagandus per rationales classes atque discursuũ seminaria prima

SEd cùm ab intellectu subobscuræ sint notiones, sensus quoque ipsius & phantasiæ spectra fugacia; idcirco ab illorum sæpius personata specie, nunc à vero distrahi mentem, nunc in errores præcipitem labi, est necessarium: quandoquidem omnes in eo potissimùm peccant, dum ea quæ pręcedunt, & quæ consequuntur, facilè vident; postea & à successione secundum locum, vel tempus, vel formę fallacem similitudinem, dependentiæ quoque necessitudinem ilicet augurantur: proinde & effectum reijciunt in non caussam velut caussam. Quare discursionibus antedictis succedens ratio, infida phantasmata sensus componit notionibus illis infusis ab intellectu; & instrumentorum circulo, tanquam dimensione tertia in altitudinem prorogata, Methodicam sphæram luculenter absoluit. Circumuoluantur inuicem & promiscuè sese contingant orbes 4. Primus exterior quadruplicia conferat, vt sunt diuersi generis instrumenta, resolutionem, diuisionem, definitionem, demonstrationem: Sub hoc inferior circulus eiusdem generis instrumenta componat differentia penes magis minusúe commune: Interior tertius eorundem partes maiores minoresque diducat: Quartus & intimus compositionem variam, quæ vel ab intellectu in singulis est sub principij scilicet atque effectus habitudine, euidenter expressa vel à phantasia sub nominibus signi atque signatæ rei, vel demum à ratione media sub nominibus entium rationis, generis scilicet, speciei, differentiæ. Horum origo particularis atque sublimior paulò ex antecedentibus liquet; quare nec amplius immorabor. Cogitabis interim in circulis singulis suam rursus conuersionem, suam synthesim atque analysim; quorum differentias facilè scies, si illa quæ de notioribus quo ad nos, quoque ad naturam sint tradita, plenius addidiceris.

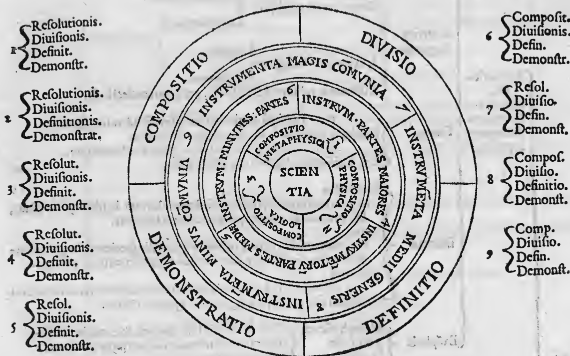
Indeterminatas discursuum rationes in Epicyclo per intellectũ factas, & vim phantasticam absoluit Logicus hic discursus in altitudinem. 1 *Discursus Logici ratio &* 2 *eiusdẽ orbes* 3 *particulares 4.* 4

Vide classium primam constitutionem, deinde & Tractatum de Relatione Methodica. Ascensus descensusqúe & circuitus norma in scala rationali.

SCALA

SCALA ITAQVE RATIONALIS IN EPIcycli altitudinem fabricanda sculpi hoc modo potest.

De particularibus instrumenti cuiusque Methodis dicere hoc loco vel superuacuum est, abundant enim his ipsis Dialecticorum scholę, pleni sunt omnes libri, plenę doctrinarum leges atque artificum monumenta, & nos de demonstratione nonnulla adiecimus in fronte secundi libri. Vt tamen excipiam quantum sit pro compedio satis, breue hoc diagramma pro instrumenti cuiusque caussis lustrare non dedignaberis.

Instrumentis singulis suæ particulares methodi à dialecticis magis sunt accipiendæ.

Dd TABV-

TABVLAE PARTICVLARIS METHODI PRO INSTRVMENTIS SINGVLIS.

Instrumẽtis singulis non minus quam cõpositis naturalib' sunt suæ constitutrices caussæ 3.

- Resolutionis, quæ ab aliis compositio certius appellatur
  - Finis
    - naturam dispersam atque ex diuisione multiplicem in vnitatem colligere, vnde & categoriæ huius & classes discursionum cæterę inuentionis suæ momentum primum obtinuerunt.
  - Materies seu partes
    - Genus in quo colligitur
      - Generalissimum.
      - Subalternum.
    - Species quæ colligitur
      - Infima.
      - Subalterna.
    - Differentia vel forma essentialis, per quam collectio fit.
  - Forma
    - Modus
      - 1. Ascẽsus à particularibus dispersis ad vniuersitatem.
      - 2. Collatio subalternorum in superius
      - 3. Status in communissimo genere vel principio.
    - Lex diuisionum legibus opposita passim.
  - Efficiens
    - Intellectus
      - hinc collectio metaphysica effectuum plurium in idem principium, sub nominibus principij & principium habentis.
    - Ratio
      - hinc compositio vera vel resolutio rationalis, specierum in genus, indiuiduorum in speciem sub nominibus scilicet entium rationis.
    - Phantasia
      - hinc collectio accidentaria plurium vel subiectorum vel accidentium in idem commune, sub signi & rei signatę nomine.
  - Exẽplaria
    - Metaphysicum
    - Rationale
    - Physicum
    - Quæ & cæteris instrumentis & earundem collationibus mutuis communium promptuariorum instar inseruiunt.
- Diuisionis, quà rectiùs dissolutionem cõmuniore vocabulo dices
  - Finis
    - naturam in vnitate multiplicẽ (est enim multiplicitas duplex continens & contẽta) membratim discerpere tum innotescat.
  - Materies
    - Genus quod diuiditur, & magis commune.
    - Species vel minus commune in quod dissolutio fiet.
    - Differentiæ per quas fit diuisio
      - Diuisiuæ generum.
      - Constitutrices specierum.
  - Forma
    - Modus
      - 1. Descensus à genere ad speciem per differentiam diuisiuam.
      - 2. Constitutio specierum per differentiam constitutricem.
      - 3. Diuisio rursus inferiorũ vsque ad statum in specialissimis.
    - Leges ex Platone
      - 1. Pro vitando excessu, ne quid nimirum sub membrorum aliquo lateat extra generis rationẽ huius gratia curandum
        - Vt differẽtię sint oppositę, ac proinde duæ, vel ad binarium faciles vt reducãtur.
        - Vt vltra specialissimam speciem minimè proueharis.
      - 2. Pro vitando defectu, ne quid sub generis ambitu sit sub membrorũ aliquo nõ cõprehẽsum. cuius gratia.
        - Non cessandũ quandiu in naturis cõmunioribus formarũ dissimilitudines pcipi possint.
        - Non labendũ ilico à communioribus ad particularia, maxime priusquam ordines intermedios peragraris.
  - Efficiens, sed per resolutioni oppositam viam
    - Intellectus, hinc diuisio metaph. principij in effectus.
    - Ratio, hinc rationalis & logica, generis in species.
    - Imaginatio, hinc diuisio Physica & accidentalis.
  - Exẽplaria vt supra triplicia
    - Metaphysica classis.
    - Rationalis classis.
    - Physica classis.

- Caussæ constitutrices
  - Definitionis
    - Finis
      - Vt res obscuras determinet.
      - Vt veræ demonstrationi medium subministret.
    - Materies seu partes
      - Genus vt materies rei definitæ
      - Differentia vt rei definitæ forma.
      - Definitum ex vtrisq; vt compositum naturale, quanquam hæ partes varient pro caussę efficientis ratiöne, nam metaphysicę definitionis partes sunt caussa vel effectus; Physicæ signũ vel signatum, subiectum vel accidẽs. Idem & in instrumentorũ cęteris generibus vsuuenit.
    - Forma
      - Modus in def. legitima
        - Vt genus sumatur proximum.
        - Vt addatur constitutrix differentia.
      - Leges
        - Vt omnibus conueniat nec quid contineat superfluum.
        - Vt non pluribus definitio competat quam sese extendit natura definiti, id est, si nihil ad plenitudinem desit.
        - Vt non sit per æquè ignotum, ne definitionum ineptus circulus fiat.
    - Efficiens
      - Intellectus hinc definitio metaphys. sub habitudine expressa caussę atq; effectus.
      - Ratio hinc logica differentia sub nominibus entium rationis, generis, differentiæ.
      - Phantasia hinc descriptio sub nominibus signi atque signati.
    - Exemplaria vel classes triplices
      - Metaphysica.
      - Logica.
      - Physica.
  - Demonstrationis
    - Finis vt verum à falso discernat connexusque in propositionibus subiecti & prædicati rationem assequatur.
    - Materies
      - Vnde desumatur vt loci
        - Axiomata
        - Sedes argumenti à classibus nõ nisi ratione distinctæ
          - Probabiles.
          - Necessariæ.
            - Logicæ.
            - Metaphysicæ.
          - Sophisticæ.
      - Ex qua componitur, velut integrum ex partibus
        - Antecedens
          - Maior vel assumptum.
          - Minor vel subsumptum.
        - Consequens.
    - Forma omnis in applicatione medij ad extrema consistit.
      - Modo
      - Figura
      - De quibus Dialectici plus satis.
    - Efficientiæ diuersitas
      - Ab intellectu metaphys. / A ratione logica — Vt sunt legitimę demonstrat. — τὸ ὅ,τι / διότι — ois vel
        - Analogistica ab vniuers. ad particul. à caussis ad effectus traditioni commodior.
          - Syllogistica.
          - Enthymematica.
        - Epilogistica priori opposita ad inuentionem aptior
          - Inductiua.
          - Exemplaris.
      - A sensu & phantasia vt sunt magna ex parte probabiles demonstrationes.
    - Classes & exemplaria 1. 2. 3. vt supra.

In quo potiſſimũ vis diſcurſus logici ſtatuatur.

Sed quia vis omnis axiomatis quinti non tam ſpectetur in inſtrumentis ſingulis, quàm in eorundem collatione mutua, conandum eſt maximè vt hiſce perceptis primum velut diſcurſionis logicæ elementis primis, paulatim in orbis totius aſcenſu deſcenſuque & peripheria teipſum exerceas. Quod vt quã dexterrimè conſequaris, Primum Erotematicam methodum ſemper ante oculos habe. illam plerique ſic diuidunt, vt primum inquirant an ſit, deinde quid ſit, quæ cauſſæ, qui effectus rei, quæ partes vel ſpecies; hæc omnia ad ſubſtantiam propius ſpectant: vt iſthæc ad naturam magis accidentariam, quantum, quale, quomodo, quando, vbi ambigui generis videntur proprietates, cognata, & repugnantia. Nos hæc vniuerſim ad 6. redegimus, ſunt enim duo quæſtionum genera de rebus abſtractim & per ſe ſumptis, An ſit, Quid ſit: 2. rurſus de rebus in oratione complexim ſumptis, An conueniat, Cur conueniat: 2. poſtremò de rebus ad actionem inſtitutis, vel de his quæ actionis nomine copulantur, An fieri poſſit, & Quo modo. Ad hunc ſenarium pulchrè feruntur quæſtionum ſpecies omnes, quanquam ſint aliæ quæ ad accidentariam magis pertineant tradendi formam, quàm eſſentialem ac principem, vt cùm in operis cuiuſque auſpicio primum de nomine & ſubiecto negotij diſputatur, de ordine partium, operis vtilitate, &c. Vnde ſic luſimus:

Methodi communis ſiue Erotematicæ ratio per quæſtiones inſtituta.

Prima 6. quæſtionum genera.

In operis cuiuſque auſpicio quæ primum ſint veſtiganda.

Membra decem ſubeant animo tradenda docentis,
Subiectum, ſeries, nomen, finitio, cauſſa,
Effectus, ſpecies, partes, cognata, remota.

Erotematicæ methodi curſus ad illam diſcurſionis Phyſicæ officinam propius ſpectat, paulatim tamen ad rationalem & metaphyſicam vſque prorogatur, vnde & illam hoc potius loco breuiſſimè comprehendi, quod & ratio facultates cæteras in ſe quodammodo referat atque contineat: illud verò huc propius ſpectat, vt cùm ſcientiam tibi ex demonſtratione peperiſſe videaris, pedem non ilico figas, ſed progreſſu in ſyntheſim vel analyſim vlterius facto, effectus effectuum, principiorum principia, rationum rationes altius inueſtiges, dum ad extrema ferè pertigeris. Iſtic quoque fiat ſubinde regreſſus & digreſſio frequens, vt liquido conſtet num ordinis vniuerſi œconomia ſit optima, & in ſymphoniam inconcuſſam cuncta conſentiant, nec tali vel tali poſito alterum ſequatur inconueniens vel impoſſibile, quod pluribus ad pauca reſpicientibus vſuuenit, dum rudiuſculæ rerum ſpecies ſub alia ſæpe, atque alia figura ſe repreſentat: non minus quàm ille marinus Proteus vinclis capiẽdus, vt omnem expediat morbi cauſſam. Eius allegoriam longè pulcherrimam vberius alibi proſecuti ſumus, & ſi nuſquam non præterire commodè poſſim, cùm locus patitur, quod huius ſub inuolucro doctrina ferme hæc vniuerſa claudatur. Non enim ceſſandum, prius quàm ficta hæc ſimulachra deponat, vultumque naturæ proprium abſque vlla metamorphoſeos lubricitate commonſtret. Multum huic rei artis præcepta conferent, magis tamen vt vſus & innatus animo vigor, qui ſæpe percurrit citius, quàm ipſa currentis veſtigia vel ſummus artifex deprehendat. Pro ſcalæ iſtius ſoliditate cogitabis inſuper occurrere

Diſcurſus Logici præceptum ante ſignandum.

Præceptum alterum.

Proteus rerũ natura cuius allegoriæ perpulchra ratio vberrimè poſt explanatur.

currere passim breuissimum quẽdam, sed summè admirandum noti cuiusq; & ignoti, prioris & posterioris circulum, quem nisi natura reperisset, discurrẽti animo passim progressus in infinitum foret. Cùm enim semper à notiori sit auspicandum, quæretur sæpius vtrum prior sit conceptus animi quàm simulachrum sensibile, vtrum resolutio diuisionem præcedat, an hæc illam rectius: Iterũ nũ definitio sit diuisione prior, num definitione diuisio. Apparet enim nihil rectè subdiuidi posse, nisi definitum prius: nec rursum definiri cõmodè absque diuisionis præuiæ adminiculo. Idem hic vsuuenit quod fabricando malleo solet, primum enim procuditur malleus rudis, inde elaboratior alter, cuius subsidio rudiusculus prior denuo ad incudem reuocatur. sed intelligẽti pauca. Postremò id quemque in istis monitum volo, ne logicorum horrescant peruulgatas voces, sunt enim arti cuique sua vocabula, vtque in prouerbio est, loquendum vt plurimi, sapiendum vt quàm paucissimi. Idcirco in omni compositione, diuisione, cautè circumspice quid per se, quid per accidens; directè, obliquè; abstractim, concretim; primariò, per consensum; positiuè, priuatiuè; in esse dicatur, in fieri; actu, vel potentia; necessariò, contingenter; sub huius, illius, vel alterius ratione; quæ voce in quantum, eatenus, quatenus, proferuntur. Sunt enim hæc ipsa quibus non modo rebus vel summè dubiis, sed & earum obscurę periphrasi quàm facillimè medearis. Nunc postquam discursus triplicem scalam iuxta animorum partitionem instituimus, contextus omnium optimè sic assequeris.

Prioris & posterioris circuli admirandi in collatione instrumentorum mutua occurrentes.

Solutio difficultatis per similitudinem.

Limitationes logicæ plurimum obseruandæ.

COMPLEXVS PARTICVLARIVM ORBIVM TRIVM IN VNO EPICYCLO RATIONALIS ANIMAE

LATIT. SCALA IN ORBEM 2. A. PHANTAS. PROFLVENS.

Ordo compositorius siue Analyticus

3 Caussarum extrinsecarum indagatio Physica ex relatione secundum idem.

2 Caussarum præcedentium indagatio Physica.

1. Caussarum proxumarum indagatio Physica.

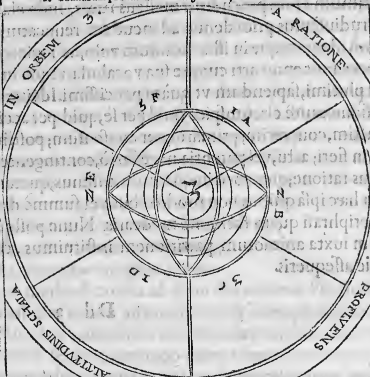
Ordo copositorius siue Syntheticus.

LONGITVD. SCALA IN ORBEM 1. AB INT. PROFLVENS.

1 Notionum influxus ab intellectu & finis resolutio in formas, sub quibus concipitur cuique assignans obiecta 3: Passibile. Medium. Principale.

2 Signorum collectio & distributio metaph. per intellectum & notiones { Ex Loci connexu. Ex temporis consequ. Ex confusanea similit. æquiuoca.

3 Analogismus ex consyderatione Metaph. & dependentiæ classe 2. ad idem scilicet ad vim rationalem vsque descendens.

1 Caussarum continentium seu proximarum indagatio Metaphysica.

2 Caussarum præcedentium indagatio Metaphysica.

3 Caussarum extrinsecarum indagatio Metaph. ex relatione ad idem.

I

Ordo Resolutorius siue Analyticus.

3 Epilogismus ex consideratione Physica & dependentiæ classe secundum idem ad vim rationalem vsque conscendens.

2 Signorum collectio & distributio Physica per vim Imagin. { Concomit. Complic. Præced. } jn { Quantit. Qualit. Loco. Temp. &c. Subitant.

1 Specierum sensibilium apprehensio cum descriptione rudiuscula.

Ordo Resolutorius siue Syntheticus.

2

1 A Caussarum proxumarum examen Logicum.
2 B Caussarum præcedentium examen Logicum.
3 C Caussarum extrinsecarum examen Logicum.
4 D Instrumentorum fabrica.
5 E Instrumentorum mutua collatio.
6 F Conuersio totius Analogismi & epilog. circa idem.

Partium collatio in Epicyclo. Longit. Scala

Vnicuique diméſioni ſuus aſcenſus, ſuus deſcenſus, & ſua peripheria, ſed longitudinis ſcala ſimplicior cæteris, atq; epilogiſmo ſępius fulta facit circuitum lineæ circumductæ, vel circumferentiæ circuli comparabilem. Diſcurſus in latitudinem areę circuli magis vel ſuperficiei orbiculari quadrat, vnde & compoſitior paulo eſt huius conuerſio, alteram pręrequirens vt ſuperficies lineam.

Latitudinis ſcala.

Diſcur-

Discursus tertij scala inter reliquas absolutissima in longum, latum, ac profundum ductilis figurâ corporis sphærici plenius repræsentat. Quòd si diuulsa istius triplicis scalæ extrema reduxeris, vt quæ spectaculi commodioris gratia in planum sunt exporrecta, ad sphæræ natiuæ effigiem denuò innectantur, habebis animi rationalis circuitum plenum,

Altitudinis scala.

Scalæ triplicis coaptatio in orbis vnius effigiē qua Epicyclum præ se ferat.

Qui patet in præceps tantum, tenditque sub vmbras,
Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympum.

Sed vt in cæpta semel similitudine persistamus, quandoquidem in orbe hoc sublunari animam statuimus velut erraticam stellam, imò velut orbis totius præsidem, qui res in multitudinem lapsas ad naturæ simplicioris ideas summa pernicitate componeret, interque tot fluctus, tam varios fortunæ lubricos flatus,

Anima velut erratica stella.

Qui fœdere certo
Et premere, & laxas sciret dare iussus habenas
Ni faciat maria ac terras, cælumque profundum
Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.

Proinde & Mathematicos imitati pro motuum diuersissimorum ratione diuersos orbes affinximus, qui tamen omnes sic coaptantur, vt sphæram Epicycli vnius integram repræsentent implexam circulis tribus ὥσπερ καθ' ὀρθόγωνον sese intersecantibus, qui tamen rursus orbes particulares tum intra se continent, tum (vti monstrauimus nuper) ad normam exterioris seu deferentis duplicis attolluntur, sic vt hi communes duntaxat orbitas & confusaneas prodant, paulatim altius exarandas per Epicyclum. Verùm age præcedentis schematis extremæ Coronides mutuò sic inserantur.

Epicycli summaria compositio. Tres itaque sint Epicycli motus, prior per deferentes externos, alter proprius toti in long. lat. et alt. postremus planè intrinsecus qui propriā quoque longit. sibi et latit. & altitudinem vendicat iuxta collationis instrumentariæ seriem lib. 2. capite 3. demonstratam.

SPHÆ-

SPHÆRARVM OMNIVM ET CIRCVLORVM EXTREMA ΣΥΜΠΛΟΚΗ.

Tollimur in cœlum curuato gurgite, & ijdem
Subducta ad manes imos descendimus vnda

Huius sphæræ encomium.

Mirum adeò tot extitisse hactenus præclaras ingenij faces, quæ non abyssos tantum maris & terræ, sed & cælorum infandos aditus perrumpere potuerũt, quæque tot pinxerint arcus & gnomones, tot spiras & circulos, pro inextricabili motionum percipienda diuersitate: Orbes autem pulcherrimos in animo suo anfractusque difficiles, mundo tamen huic exteriori conformes vel animaduerterint nunquã, vel supini prȩterierint: nisi quæ fortè repererint, mortalibus cæteris inuiderunt. Quid autem hoc aliud est, quàm foras prospicere, circa seipsum maximè cæcutire; videre quæ supra nos posita sunt, nescirȩ quæ ante pedes: ponderare velle res exteras, ipsis ponderibus ante non exploratis. Absit inuidia verbis, Ego me absque huius cognitionis præsidio prȩclari nihil vel discere vel vnquam efficere posse semel sic mihi persuasi, vt inde nũquam ab eius inuestigatione destiterim, quam vt prosequerer, principia quidẽ auxilio ex veterum monumentis habuisse non nego: artem tamẽ & compositionem nulli vnquam nisi Naturȩ opifici acceptam fero, cuius imitatrices animas *Deserta per ardua dulcis*
Raptat amor, iuuat ire iugis, qua nulla priorum
Castaliam molli diuertitur orbita cliuo.

Ne verò futilior quisquam ad huius doctrinȩ integritatem frustra tot ante prȩmissas tabulas, rerumque classes & schemata suspicetur, quasi nimirũ vel adau-

adaugendæ moli vel exornandæ maiorem quàm perficiundæ operam demus: oportunum hic ideo duxi ad hosce extremos discursionum quarumcumque circuitus tres, trium illatum classium iuxtaque relationis triplicis vsum velut exemplo breuissimo commonstrare, sermonem alioqui de singulis vberiorem differens in operis istius alterum tomum.

Totius discursionis cyclognomicæ exemplum in Phrenitide vel inflammatione cerebri.

Propone tibi curãdam phrenitidem vel inflammationem cerebri in particulari homine quouis, sitque imperfecta phrenitidis ratio in causarum necessitudine posita, actionem sanè in singulis absque vniuersali methodo non assequeris.

Quæstio agẽdarũ rerũ proponitur vti primarius finis.

Partimur ilico propositam quæstionem in suos fines siue conceptus, quibus se ingerit animis nostris: nam quia hæc omnis ad actionem pertinet, sintque actionum differentiæ duæ, id quod in cerebro sanum est conseruare, morbum sanitati infestum profligare.

Finis resolutio in conceptus multiplices pro curanda phrenitide.

Curationis obiecta triplicia.

Idcirco actionis vtriusque non modo subiectum inferius, sed & instrumentum agens, mediumque, siue proportio inter agens & patiens ordine sunt vestiganda. Erit itaque & duplex forma passibilis, & actiua duplex, inuentionis gratia per analysim examini subiicieda, Cerebri sanitas scilicet, & morbus eiusdem sanitati contrarius à parte passibilis rei: conseruatrix cerebri virtus, & profligatrix altera à parte obiecti principis vel actiui.

Duplex passibilis forma, et actiua duplex per resolutionem subiecti cuiusq; emergens.

Et hic quidem ascensus seu resolutio quæstionis ad illum spectat deferentem circulum primum, cui iam secundus alter siue eccentricus succenturiatus accedit, qui quoniam à quæstionum ordinibus ad res paulatim trahitur, rectè vt centri alterius in animo fulget, eò contendens, vt simplicissimos resolutionis prioris terminos paulò excutiat altius, rerumque examinandarum simplicitatem vel multiplicitatem, etsi adhuc rudi dũtaxat spectaculo prodat, quale fortassis sufficiat ad vlterioris excursus constituendos carceres primos ceu signa in littoribus posita, vnde proretæ excussas naues recta transuersim, sæpe & in circulos agant.

1. Motus per deferentem circulũ in vestiganda curatione phrenitidis.

2. Motus per eccentricum.

Hæc signa tot numero fecimus, quot fermè sint rerũ partes vel species, aut subiecta denique specie differentia, sub compositioris illius (quod resoluendum proponitur) ambitu comprehensa. Eius itaque subiecti rudem imaginem ante discursus determinatiores vt assequamur, sumendum est aliquid à sensu protinus, aliquid à ratione, & intellectu, confusum id tamen omne, suamq; limam siue incudem denuo posceñs. Cum de humano tantum cerebro malè affecto sit quæstio, cuius affectionis interdum ne nomina quidẽ sunt manifesta, cõstituam primo humanum cerebrum velut subiectum sanitatis aut morbi, cuius scilicet affecta portio morbo contrarium postulet, sana verò altera simile sibi quo conseruetur.

Exẽplaris deductio per Eccentricum.

Idem itaque fermè subiectum est cõtrariorum, si genus consideres vel totum aliquod, vt medicamentum, cerebrum humanum: sed differunt eadem subiecta secundum speciem vel partem, vt tale medicamentum vel tale, hæc vel illa cerebri portio.

Idem subiectum contrariorũ si genus consideres.

Quare cum prior sit quo ad nos cognitio rudis & confusanea, à genere ad speciẽ, à toto ad partes: conuersus iterum ad illas quadruplices formas ex prima resolutione propositas pro morbo & sanitate cerebri, statuam promiscuè subiectum vnicum resoluendum, quod sit humanum cerebrũ, vel caput, si maior de loco affecto sit dubitatio. hæc stabunt

In curatione phrenitidis à parte passibilis rei quid statuatur.

A parte agentis obiecti quid statuatur.

à parte passibilis rei. Similiter pro forma conseruatrice partis sanæ, & profligatrice contrarij, ad resolutionem statuemus medicamentum in communi vel purgans vel diuertens, vel excalfacta refrigerans, vel aliud præstans pro indicationis ratione, ex analogia subiecti tum resoluti, ad illud obiectū actiuum, quod actionis gratia priori sit committendum. Prior ergo sit resolutio humani capitis, quod quia secundem speciem simplex in substantiarum ordine collocatur, sui quoque analysin simpliciorem præbet, quàm si de toto agas humano corpore, vel inflammatione, vt pluribus æquè conueniat. Sed rursum quanquam humanum caput nō minus quam homo sit specialissimum quiddam, & eadem ratione in inferiora specie differentia non dirimatur, multiplex est tamen propter structuram, & quatenus eius communis imago in partes integrales plurimas est diuisibilis. Video enim tum sensu, tum ratione, & intellectu hoc ipsum dirimi primum in formam atque materiem velut principia, deinde in partes heterogeneas, homogeneas, vsque ad elementa. Faciundi sunt igitur resolutionum ordines plures, iuxta conspicuam primò & virtute Eccentrici motus in rebus occurrentem multiplicitatem. Ante formarum seriem insensibilem euidentis materiæ figuram in membra diducam, ponens formarum accidentalium ordines duos, totidemque formantium siue essentialium, quarum vnaquæque scilicet in sua qualibet parte sensibiliū partium singulis correspondeat, sic tamen vt omnes ad vnā simplicissimam naturaq; indiuiduam referantur. In hoc Eccentrici puncto defixus Epicyclus discursionis reliquum peragit, paulatim à rudi & indeterminata analysi magis magisq; ad accuratiorē alteram versabundus. Quin & huius motus auspiciū ab intellectu occultam orbitam pro longitudine signans ex motus prioris velut confinio in rectum atque continuum exporrigitur. Nā simulac subiectum passibile in formam atq; materiem separaueris, vtraque deinceps adhuc sub multa caligine in quosdam continuos causarum ordines duci conueniet,

Humani capitis resolutio multiplex.

1 Dissolutio capitis humani in sua principia prima.

2 In partes heterogeneas & similares.

Formarum materialium ordines 2.

3. Progressus per Epicyclum in cursada Phrenitide.

1. Epicycli raptus in longitunem.

Penitusque necesse est,
Multa diu concreta modis inolescere miris.

Obserua primarum clasium 3. vsus præcipuos in particulari negotio vel artium praxi.

Crassa nobis est ratiocinatio per classem metaphysicam solam absque aliarum adminiculo.

Locus & tēpus rebus intelligibilibus perpetuò cōplicata.

Nam licet totius scalæ protensę in lōgitudinem ductus ab intellectu profluēs ab eodem maximè dirigatur, hic tamen immersus corpori facit hæc omnia quodam corporeo modo, per signa videlicet externo quidem sensui manifesta, sed minùs certa, quàm quibus Physici in suis discursibus vti consueuerunt. hi etenim & à substantia sæpe argumentum trahunt, à quantitate, qualitate, & generibus cæteris; cum Metaphysicus ex classe sua duntaxat tres habeat communes sedes, quibus res referat ad vnum eundemque finem siue principium. Sunt autē eiusmodi signa, quæ partim à quantitate, partim ab illa æquiuoca similitudine depromūtur, quorum hæc sublimior paulò ad primæ illius ideæ Metaphysicæ priorē typum propius spectat, reliqua verò indicia cum à quātitate, vel penes loci, vel tēporis mutuā necessitudinē ad idē ferme similiter trahant, relationis speciē intellectui debent, examē pressius phantasiæ, quæ rebus vel summè intelligibilibus (nedum materiei) locum perpetuo obtrudit

& tem-

& tēpus. Videmus hoc ipſum vel à natura inſitū nobis, vt ante indicij firmamenta ſic ſæpe de rerum cauſis vel effectibus ſententiam craſſiuſculè proferamus: Sumpſit æger hoc medicamētum, deinde deſiit febris, ergo febris ex eo medicamēto eſt profligata; vel, Caput alligatum eſt vaſis, vaſa ex corde & hępate proficiſcuntur, ergo vel cor, vel hæpar afficit caput. Craſſa eſt omnis eiuſmodi demonſtratio ad errorem facile ducens, niſi penitius per ſenſum & rationē illuſtretur; Sit tamen craſſa vt volet, nobis certè diſcentibus primum eſt neceſſaria, cum illa per notiones quaſdā infuſas ab intellectu diſcurſionis ceu longitudinem pręſtet, quæ progreſſa paulatim in latitudinē, vt linea in circulum; & hinc in altitudinem, vt circulus in ſolidam ſphęram, totius tandē ſcientiæ caput abſoluet. Quare ab intellectu phrenitidis cauſas ſi veſtigare propoſitum eſt, prius vt dixi ex metaphyſica claſſe ſignandus eſt ordo, totam diſtribuens obiecti paſſibilis rationem in dependentiæ continuæ gradus partim ab ipſa æquiuoca ſimilitudine, partim à loco & tempore conſignandas. Quare in particularibus multis eiuſdem ſpeciei diſſecto humano capite, partes primum inſtrumentarias contemplabere, maiores, medias, vſq; ad munitiſſimas; vbi ſtatim occurrent connexus ſecundū locum, dū aliæ ſint afficiendæ primario, vt cerebrum ipſum, aliæ afficiant per conſenſum vt mēbranæ, vt ſenſuum circunfuſorum organa, aliæ demū extrema connectāt, vt venæ, arteriæ, nerui. Poſteà cum inſtrumentarias partes abſolueris, rapit te altius ſenſus cum intellectu, ſenſus quidem vt partes illis priores & ſimilares inuenias continentes primum, inde contentas, vel ſi mauis compoſitiores primum, inde paulatim & ſimpliciores vſque ad ſimpliciſſimas: per intellectum verò in illis quæ continentur maximè (vt ſunt humores & ſpiritus, ſeu impetum facientia quælibet) occurrunt nexus perpetui, iuxta tres temporū differentias, dum alia quidem ſunt in affecto loco & actu iā influxerūt, alia influūt quidē, actū nō obſidēt tamē; alia influxū eminus atq; expeditionē parāt. Poſtremo cū depēdentiæ gradus ex quantitate deduxeris, reſtat ab intellectu ſuperior inquiſitio tertia, per æquiuocam ſimilitudinem in cauſis extrinſecis magis conſpicua, vt cū humorum perturbationem in cerebro ab elementis ſublunaribus quis velit deducere, & horum rurſus ab illis æthereis atq; cæleſtibus, dum ad Mathemata fere & formas incorporeas vſque conſcenderit, idq; penes apparentē velut in ſuperficie formarū ſimilitudinē, lucis ſcilicet, abyſſi, atq; proportionis medię, vel penes participationē vnius, veri, boni, pulchri, ex radij illius cōtinuo ductu ab ente principe ad non ens ſiue materiem. Peregrina nōnihil hæc rebus medicis ratio eſt, & quaſi ſupra facultatis limites cōſtituta, illis tamē nō omittēda, quotquot ſcientiā ſolidā quærunt, & nō duntaxat rerū proximas rationes, ſed & rationū rationes vſq; ad extrema principia, quorum gratia diſcēda eſt & Medico, non tantum facultas rationalis cū Phyſica, ſed & Geometrica elementa cū Aſtronomicis rebus, cum ipſa denique Philoſophia prima, vt plenū ingreſſus ſcientiæ circulum (Græcis ἐγκυκλοπαιδείαν. Homericum illud epithetum mereatur ἀνδρῶν ἀντάξιος ἄλλων. Illis ergo Metaphyſicis ſignis pauliſper

Vulgaris hæc ferme diſcurrēdi ratio eſt, vnde infinita penitus errorū atque opinionū ſcena.

Rudis hæc argumentatio quid Methodo cōferat

Summaria ratio diſcurſus Metaphyſici ad veſtigandā phrenitidis curationem.

Expreſſius multo hæc per diſcurſus Metaphyſici adhibitā ſcalam intelligūtur. Vide principiū Canonis 3.

Partiū inſtrumētariarum contēplatio & connexus ſecundū differentias loci.

Partiū ſimilariū reſolutio vt ſunt ſimilares tantū.

Nexus in ſingulis ratione temporis.

Nexus tertij conſyderatio propter equiuocam ſimilitudinem.

Vſus mathematū & Metaphiſice in medicina & particulari ſcientia quanta.

adhuc in lubrico positis, statim congenitas notiones, primorumque conceptuum auxiliares copias mens adiungit, perque analogismum rudiusculam in communi statuit, quæ tandem à quibus in humano capite affici queant, formam quoque affectionis variæ in iisdem deprehendens iuxta materiæ sensibilem extensionem, vtpote quia cerebrum videt connexũ organis sensuũ externorum per venas, neruos, & arterias, ratiocinatur more quãprimum suo externa hæc instrumenta à cerebro affici posse, & hæc vicissim ab illis. Ratiocinatur influxum fieri posse vel ab hæpate ad cerebrum, feruentis sanguinis & crassi, qui inflammationi gignendæ sit habilis, similiter defluxum humoris pituitosi à cerebro per neruos ad oculos, aures, ventriculum, omnesque subiectas capiti partes, vbi per neruorum sympatheiam sint colligatæ. Hactenus fere procedit vis intellectus, cuius confusa dimanatio magis profecto in vniuersalibus pollet per propositionem disiunctiuam (vt sic loquar) quàm vbi suscipitur de particularibus sermo, vbi & inter disiũctiuæ partes quæritur exceptio definita. Proinde mens ipsa diuisionis instrumentum sibi familiarius habet, quemadmodum cõpositio facultati est imaginatrici, cuius proinde influxus etsi cum priori altero in idem continuum fermè æqualiter extendatur, fertur tamen opposita via. Cumque sit vnum vtrisque spacium, motus tamen ordinibus & terminorum ratione assiduè velitantur: cumq; suas particulatim habeant scalas & dimensiones singuli, miscent se tamen in singulis variè, alterq; in alterius ditionem tacitè repens, serit ceu falcem in alienam messem, sic tamen vt penes illum possessio maneat & principatus, qui discurrenti peculiarem relationis speciem subministrat. Postremò quantumuis sensus potissimum cum phantasia in particularibus; intellectus robur in vniuersalibus elucescat: sunt tamen & in vniuersali methodo & particulari qualibet necessaria semper vtriusque subsidia, vt se mutuò elaborent. Nam vbi de re communi quæstio est, mox & notiones vniuersales suggerit intellectus, quibus tamen & à sensu quippiam inoleuit. Partitur deinde idipsum ratio, & rursum sensus auxilio per diuisionis membra se singula confert, & ab eodem accepta primum per eundem rursus examinat. Vbi de singulis quæstio est, similitudinem sensus per indiuidua plurima lustrat, hæc operationis & intellectus in vnitatem colligit, vnde cum rursus doctrina emerserit vniuersalis, redit ad singularia cætera, quodque ex particularibus ante composuit, particularium denuò velut amussim facit. Vides vbique potentiæ triplicis conuersionem mutuam, & circulos admirandos.

Exemplũ discursus per intellectũ solum in phrenitide.

Intellectus magis circa vniuersalia viget.

Diuisio intellectui familiarius instrumentum.

Compositio familiarior virtuti imaginatrici.

Cõplexus occursusque mutuus extremorum sensuum in anima rationali.

Extremorũ sensuum vbiq; mutua necessitudo vt se mutuò elaborent.

Docetur idem exemplo.

Sic tota passim regione vagantur
Aëris in campis latis, atque omnia lustrant.

2.

Progressus animæ secundum per Epicyclum in latitudinẽ excurrẽs per scalam Physicam.

Epilogus discursionis prioris facta per intellectũ

Progredere demum ad classes Physicas, & relationem à facultate imaginatrice præstitam, videbis quid animæ hæc quoque singula conferant in Epicycli latitudinem excurrenti. Quandoquidem scilicet naturam obiecti propositi soluere in partes continuas primum, deinde & in externos alios dependentiæ gradus; quorum censuræ ab intellectu suffecerat loci & tẽporis notio

Diſcurſu Phyſici ratio in phrenitide per potentiam imaginatricem.

Comparatio relationis Phyſicæ et Metaphyſicæ.

Latitudinis Epicycli particularis ſubdiuiſio cum totius idea vbique conſentiens.

Cõnexio 1. penes naturæ ſubſtantialis cõmunionem. 2. penes idem ſubiectum. 3. ſecundum accidens.

Secundum communem ſubſtantiam.

notio cum analoga quadam ſimilitudine referente cuncta ad idem indefinito modo, ſuccedit altera mox diſcurſio à phantaſmatibus oriunda, quæ ſcalam tranſuerſim ſubrigit rebus conſideratis ſecundùm idem, vt ſignum, vel ſignatum ſcilicet. Vtque in ſcala Metaphyſica, totius relationis tres erant communes loci, quorum ſublimior vnus huic facultati familiarior, reliqui cum ſenſu magis vel imaginatione communicent: ita & in diſcurſu Phyſico vna eſt relatio ſecundum idem, vnà tranſuerſi circuli latitudo, diuiſibilis tamen in partes eiuſdem rationis, vt & harum prior ſiue ſublimior rationi fortaſſè plus debeat quàm phantaſmatibus ipſis, dum penes naturæ ſubſtantialis communionem expreſſam ſæpius ſub nomine generis, ſpeciei, proprij, vel differentiæ, rerum ſpectandarum tranſuerſos ordines ducit, earundem captans indicia paſſim nunc obliquè paululum ex apparẽte communi ſimilitudine, (quam ex affinitate vnius ſpeciei vel generis trahunt) nunc ex communione cauſſarum, effectuum, accidentium, ſubiectorumúe cõſideratorum ſemper ſub ſigni nomine vel rei ſignificatæ. Sunt itaque triplices ferè relationum differentię ſecundum idem, vti ad idem in Metaphyſicis, atque harum prior rationis vt plurimum ſemine fermentata vix inde diuellitur, ad phantaſiã nihilominus ſpectat, tum quia res refert vt dixi, tum quòd ſcalam optimè in latitudine ſtruat, cuius intuitu ſi reſolutionis partes ſingulas ante in lõgitudine factas rurſus examines, omnemq; ſignorum exercitum voces inter ſubſtantias & accidentia, futurum eſt nihil effugiat, ſed rerum immenſam ſeriem ſpatio quàm breuiſſimo comprehendas.

Secundum ſubiectum.

Secundum accidens.

Earundem relationum ſecundum idem poſterior altera eſt ſecundum idem ſubiectum: poſtrema ſecundum accidens, quæ quidem vniuerſim effectus atque principij rationem in Metaphyſicis obtinent, hic verò vt ſigni vel rei ſignatæ.

Collatio mutua nexuum ſingulorum in ſcala Phyſica.

Et harum vtraque rurſus diſcurſui Phyſico magis ſunt propria, magis determinata propter maius commercium ſenſus, ſed lubrica tamẽ atque nonnihil æquiuoca, niſi intra prioris illius relationis, quæ ſecundum idem eſſentiale ſit, ambitum refrenentur, quæ firmius paulò (vtpote ſub nominibus entium rationis) & ſcalæ tranſuerſæ continuitatem efficit, & naturæ res ante diſperſas in vnitatem vocat atq; coërcet, non minus quàm in intellectus ſcala loci & temporis continuitas quiddam magis inſtabile præ ſe ferebãt, quod ad ſublimiorem continuitatem alteram rectiùs referatur: quæ quamuis cõfuſior, multò tamen auguſtior cæteris, habet per ſe quippiam quo cauſſæ effectuſque neceſſitudinem mutuam monſtrat, habet & cõmune alterum, quo locis atque temporibus continuitatẽ in longitudinẽ præſtet, totamq; ſeſe vt gubernatrix per tota diffundat.

Exemplum diſcurſionis Phyſicæ in latitudinẽ raptu Epicycli.

1 Secundum communem ſubſtantiam.

Ergo cùm iuxta confuſas & loci & temporis differentias, iuxtaque continuam ſeriem analogæ ſimilitudinis humanum caput reſolueris, formamq; affectuũ à limine videris multa adhuc indagine circumſeptam, Mox hominum genus in claſſe ſubſtantię conſtitutum ita proponito, vt ſub ſe habeat plurima, ſed duntaxat numero differentia, ad quę ſola huius ſcalæ pręſidio deſcẽſus patet. Suprà ſe poſitum animal habet, deinde & corpus animatum, poſtremò corpus atq; ſubſtantiam. Quo magis à ſpecie ſurſum conſcenditur,

ditur, ſigna magis indefinita ſenſui ſunt æſtimanda: vigor enim phantaſiæ (vt diximus nuper) magis eſt circa particularia tanquam ſuæ cognitionis exordia, quorum compoſitione vſque ad ideam communiorem facilè ſcandit. Quin ſi de valdè communibus quæſtio eſt, vt de morborum cura in vniuerſali, tum magis iſtorum omnium ratio per aſcenſum ex morbis particularibus innoteſcet, quàm ſi deſcendens quiſpiam ex natura affectionis de morbo volet diſſerere. Operæpretium tamen exiſtimo, ſcalam totius generis ſemper ante oculos ſtatui, ne quid effugiat, quemadmodum quoque in Metaphyſica ſcala nobis eſt inſtitutum. Neque enim vbique examen ſcrupuloſum eſt neceſſarium, præſertim quando præceps vrget occaſio, quæ citiùs interdum diffluat, quàm plenos hoſce circuitus omnes animæ ratiocinantis admittat. Ve-

Idea perfecti artificis.

rùm etſi res penè ſit inimitabilis, nec ipſe vt velim perpetuò conſequi poſſim, ad perfectionis tamen imaginem vel exemplar optimi aſpirare quis prohibebit? Nec dubium, quin fuci plurimi hæc velut petita longius & extra Methodi ſepta reijcient procul, quando nimirum ad comparandas opes non tam hodie referat quid quiſque ſciat, quàm ſcire vt videatur; quibus ſanè vel lingua venalis ſufficit, vel aſſentandi ſola peritia. verùm aliud eſt ſophiſtam vel paraſitum agere: aliud ſanè artificem vel philoſophum: aliud lucri compendium quęrere, quod norunt vel improbiſſimi: aliud viam ad bene beateq́ue viuendi ſtudia, ad ipſum inconcuſſæ felicitatis cumulum affectare. Sed ne digrediar longiùs. Curandum eſt Phyſicè diſcurrenti, primùm vt rei propoſitæ in quæſtionem habitudo ſpectetur, nunc ſecundum idem commune genus ſupra ſe poſitum, nunc (quod ipſi familiarius multò eſt) ſecundum particularia plurima ſubter degentia, ſiue ſint ſpecies, ſiue eiuſdem ſpeciei indiuidua. à ſuperiori genere nonnulla pro ſignis inueniet, quæ tamen ad rationem propius attinebunt quàm ad facultatem imaginatricem, etſi iuxta figuras ſecundi libri,

Exemplum quomodo ſecundum commune genus ratiocinemur in diſcurſu Phyſico.

altera in alterius ditionem quandoque tranſcendat. Sic enim natura inflammationis confuſe apprehēſa à cæterorum corporum ſimilitudine, quæ inflammantur, formalem quoque inflammationis cauſſam in humano cerebro craſſiuſculè nobis inſinuat, docens confeſtim quæcunque ſint pinguia, quę obſtructa, quæ putrefacta faciliùs inflammari ex ignis afflatu, qui ſibi materiem præ-

Quomodo per ſpecies in idē genus contendentes ratiocinemur.

diſpoſitam faciliùs apprehendit. Ab inferiori ſpecie vel ſingularibus multis multò faciliùs infert imaginatio velut per Epilogiſmum, aſſumptis ſimul partitionibus factis per intellectum, vt ad colligendam ideam phrenitidis vni-

Rurſus aſſumpti prius exempli vberior illuſtratio à diſcurſu Metaphyſico initiū trahens.

uerſalem ſic primò incedimus: Diuiſum eſt humanum caput in oſſa, muſculos, cutem, membranas, cerebrum, neruos, venas, arterias. ſunt autem in ſingulis ſui ſpiritus, ſui humores velut contentæ ſubſtantiæ: Rurſus, connexum eſt cerebrum per venas hæpati, per arterias cordi, per neruos partibus ferè corporis vniuerſi. Ergo & per ſe laborare poteſt pro partium ſimilarium diuerſis locis, naturaque humorum qui actu poſſint incumbere. Horum pituita pigrior minus inflammari potis eſt, calidior ſanguis, calidiſſima bilis, præſertim ſi craſſiori ſanguini complicetur, vnde & in vaſis obſtrui queat, paulatimq́ue putreſcere,

treſcere,

treſcere, & inde calorem induere peregrinum: per conſenſum ſimiliter affici poteſt facta euaporatione à corde, hæpate, ventriculo, cæteriſque partibus ſimili modo colligatis. Hæc ab intellectu ferè ſunt ſingula, qui diſiunctiuè labitur vſque ad rationem, notiones quidem à ſeipſo poſſidens vnà cùm relationis ſpecie, ſed limam à facultate media poſcit, à ſenſu & phantaſmatibus, vt experrectus eorum quæ nouit in patria reminiſcatur.

Diſcurſus Phyſicus ſecundum communem ſubſtantiam.

Tranſuerſim denuo tendens imaginatio per huius diſcurſus ſe confert ſingulas partes, ſimulque naturæ vniuerſitatem relatione vniuoca in concilium vocat, expendit & genera & ſpecies cuiuſque, & indiuidua, cernit in Achille, Hectore, Aiace, Paride ſyndromen Phyſicam non admodum differentem:

Signorum exaggeratio in Phrenitide ſecundum commune ſubiectum vel accidens.

læſa etenim ſit eadem actio mentis, vt Ratiocinatio, Memoria: præcedat in ſingulis animorum intentio vehemens, labor, vigilia, & quæ vehementer excalfaciunt: coniuncta ſint alia ſigna innumera, vt oculorum fulgor, præpoſteræ voces, ſudor in vultu frigidus, maxillarum rubor, inſomnia turbida, & clamitet æger ignem ſeſe videre ſæpius, pugnas, laruas, aut dæmones: poſtremò inter concomitantia per criſim erumpat ſanguis è naribus bilioſus, vel pus per os & aures, vt ſæpè à nobis eſt obſeruatum. Nónne his omnibus per imaginationem à ſenſu ritè collectis inter particularia plurima, ſuccurrit protinus & reſolutio prior ab intellectu, quando nimirum mox propioris cauſſæ ideam in animo fabricamus? Quia etenim dictat id intellectus, ſimilia facilè ſimilibus affici, præſertim quæ ſibi conſentiant affinitate loci, temporis: rurſus ſi quid poſito altero quouis ſic ponatur, vt eo ſublato vnà tolli ſit neceſſarium;

Cauſſarũ adhuc indeterminata collectio in Phrenitide.

Materies morbi quomodo inueſtigetur.

Locus affectus vt colligatur.

Morbi formalis ratio quomodo ſit colligenda.

Forma quo pacto optimè exprimatur.

conijciam ilicò argumentatione adhuc inæquabili ſatis, intraque diſcurſus dimenſionem duntaxat duplicem conſtituta; ex illis infuſis notionibus partim, partim ex ſenſibilibus ſignis, morbi iam obſeruati materiem proximam eſſe feruẽtem ſanguinem craſſum, atque inflammationibus opportunum: Colligam & locum in ventriculis cerebri vel in membranis proximis, vel in ipſa ſubſtantia. Quod ſi materiem ex qua cum loco affecto iunxeris, patet obſcurè & morbi formalis ratio, cerebri nimirum vel membranarum eiuſdem inflammatio à ſanguine calido ſeu bilioſo altiùs ingruente, & ibidem vehementer obſtructo: Non enim hoc aliter melius, quàm per cauſſarum concurſus exprimi poteſt, à quibus nimirum ſit comprehenſa. Docet has cauſſas Epilogiſmus à ſenſu, Analogiſmus ab intellectu: viſum eſt enim in pluribus euacuato pure, vel ſanguine calido ſiue per artem, ſiue naturæ beneficium, continuo & morbum deſijſſe: illis autem perſeuerantibus ægros vitam morte commutaſſe. Accedit illis indicijs quod colores effloreſcunt ſimiles ſuis humoribus, vnde cum in pluribus ſimiliter affectis oculi & maxillæ rubeant, lingua ſæpius ſit bilioſa, vix dubium quin de materie firma vtcunque ſit demonſtratio, niſi fortè quid aliud nobis imponat determinandum altiùs modo per orbem ſcilicet abſolutiſſimum mediæ rationis. Ita profecto ad normam diſcurſus gemini indeterminatam morbi cõmunis rationem inueniſti, cui vel à ſymptomate vel cauſſarum aliqua, vel extrinſeca quadam ſimilitudine iam nomen imponas licet; Græci

Morbis nomina vt imponantur.

ab

Preceptũ aureũ eo ſpectans, vt pauciores diſcurſuum circuli nobis ſint peragrandi.

Experientia rerũ ante omnia veneretur.

Priuatæ experientiæ defectum ſupplet auctorũ expertiſſimorum electio.

ab affecto loco Phrenitidem appellarunt. Meminiſſe verò in harum diſcurſionum ſingulis operæpretium eius quod dictũ eſt ſuprà, quo pauciores vbique circuitus fiant, nec toties alternandæ aſcenſuum deſcenſuumque viciſſitudines, vnum id eſſe ad veri compendia velut momentum præcipuum, & Mercurialis digiti loco, Vt cuncta quæ poſſumus in omni quæſtionum genere primum ſenſibus ipſimet exploremus; quòd ſi id non datur, ab alijs omne id accipi debet, cum delectu tamen, ne quibuſuis temere, ſed exercitatis maximè, maturoque iudicio præditis aſſentiamur præcipuè poſtquàm & tempore & doctorum plurium iudicio ſint approbata. Sed nũnquam ex alijs proficitur melius quàm ſi inſtructis Methodo ſua nobis exempla ſiue hiſtorias prodant, deinde & breues ſententias, atque ex diuturna obſeruatione collecta apotelesmata, vt in re medica ſummus Hippocrates fecit. Quanquam & hæc, & quicquid conſiderationis reliquum eſt, ſuopte ingenio quiuis, & abſque labore inquirere per Methodum poſſit: Quòd eò dico, ne ſemper aliena induſtria freti velut inter edentulos veſcamur, ſolido nunquam niſi præmanſo cibo.

Ex vniuerſali Methodo, quomodo ad ſingularia proficiſcendum.

Quare cum ideam morbi cuiuſque vel alterius rei repereris vniuerſalem, ſi nunc de ſingulari quopiam ſit ineunda ratio, hic ſanè oportet & ante diſcurſum particularem Methodus communior illa præcedat, tanquam amuſſis optima ex vſu multo & axiomatibus ante iam confirmata, quę cùm tibi cauſſarum ſeriem atque effectuum omnium inuentam analyticos per ſyntheſim ob oculos conſtituerit, vt perſtes in illam defixis oculis vide. Nam diſiunctiuè tradita ab intellectu, per ſubſumptionem denuò imaginatrix virtus excipiet, ſic tamen vt in particulari hoc phrenitico ita diſpoſitas cerebri partes, omnemque capitis reſolutionem intelligat, atque in multis hominibus ante per experientiam eſt definitum. Excipiet mox omnis generis ſigna, quæ ſi collecta cum vniuerſali Phrenitidis deſcriptione conſenſerint, nihil aliud ſupereſt, quàm circumſpicere ne quà imponat falſitas perſonata ſub ſpecie veri, cuius gratia ad rationis vrnam pluſquam Minoïam aut Rhadamantinam, ad orbem inſtrumentarium tu te conuertes, incipiens primo accuratiùs componere ſingula, diuidere, definire, eiuſque quod præcedit ad id quod ſequitur neceſſitudinem altiùs explorare per demonſtrationis ſolidæ vim, quæ nos à vulgi errore fœdiſſimo vindicabit, ne temerè ſemper ex continuitate fluxili, ex conſequentia prorſus inſtabili, & vanioribus ſpectris eluſi iudicium proferamus, vt viles duntaxat animæ ſolent, effectum continuò reijcientes in non cauſſam velut cauſſam,

Axioma Methodicum maximè obſeruandum.

3 Digreſſio ad Epicycli tertium ductũ in altitudinem, qui propter vim rationis præſidem rationalis eſt appellatus.

Vſus diſcurſus Rationalis.

Longum hic maris æquor arandum,
Longa procul longis via diuidit inuia terris.

Orbis rationalis totius ſphæra ideam omnem in ſe complectitur, vt ſupra eſt demonſtratum.

Diſcurſus Logici norma.

vt cum poëta loquar, nam qualis in toto fuit circuitu triplex dimenſio, eadem fermè vniuerſa vel in vna hac animi parte principe deſignatur. Perrumpenda tamen eſt acies, & cùm pro quæſtionum varietate de rebus varijs vbique noua ſit difficultas, omnis vel ſub ignoti ſimpliciter, vel ſub multiplicis nomine, vel analogiæ mutuæ inueſtiganda ratione, aptanda ſunt ſingulis inuentionis,

a tque

atque iudicij instrumenta necessaria, ac resoluendum insuper toties quot sunt cuiusque intercidẽtis quęstionis obiecta, vt in Phrenitide cum difficultas suboritur an cerebri substãtia sit pinguis propriè, discenda est ilico natura pinguedinis accuratè per resolutionem nouam, deinde & cum natura cerebri penitius vniuersim hæc definita atque distincta est conferenda, spectandumq́; sedulò num tali vel tali hypothesi data absurdum aliquod vel impossibilè consequatur. Vides vt quæstio quæque quæstionem alteram trahat progressu vel in infinitum, vtque vno dissecto velut hydræ capite, septena regerminent, quę tamen ex illis ordinibus antè signatis intra vnius orbis instrumentarij machinam, si probè nectantur, tantum ex illa infinitudine præsecabitur, vt confectis velut præcipuis, reliqua emoriantur, parteque victoriæ inuictus animus vt acquiescat. Quare hic tibi circuitus solidus cuncta in altitudinem rapiens, magnam à seipso vim possidet, magnam quoque & à sensu, & intellectu; vnde non sua duntaxat instrumenta explorat ratio, illa nimirum circa eandẽ conclusionem seu veritatem voluens velut sphæræ totius vnicum centrum, sed & alas sursum deorsum explicans, ad simulacra sensuum sese demittit, iterumque ad notiones infusas vsque sublimis assurgit, *Et tantum vertice ad auras*

Aethereas, quantum radice ad tartara tendit.
Ergo non hyemes illam, non flabra, nec imbres
Conuellunt, inuicta manet, multosque per annos
Multa virum voluens durando secula vincit:
Tum fortes latè ramos & brachia tendens.
Huc illuc media ipsa ingentem sustinet vmbram.

Exemplũ discussionis logicæ in vestigãda phrenitidis natura.

Rationalis virtutis impetus varij et potestas admiranda.

Itaque cum morbo correptũ delirare quis viderit, non ilico inflammationẽ esse fatebitur, si probè examinet per distinctionẽ accuratã affectus, qui per se sint, quique per consensum, quare ad partes cõsentientes cerebro quamprimũ se transferet, expendẽs sedulo num ab hepate, num à corde per exhalationẽ & sympathiam, nexusq́; venarũ, arteriarũ, idẽ quandoq; accidere rationi sit consentaneũ. Conferet deinceps instrumẽta diuersi generis, postea & instrumẽti easdẽ species, inter se; postremò & instrumẽtorũ singulas partes quæstioni subiiciet, dum totũ cõpleat orbem. Sed velle hęc demõstrare in partibus singulis, negotij prorsus est infiniti, nedum superuacaneũ, pręsertim cum paucis probè cõceptis reliquũ multo celerius mẽs absoluat quàm vel doceri exẽplis, quàm scribi calamo, aut voce exprimi possit. Illa modo dũtaxat adiicimus, diuersam esse longitudinis, latitudinis, & profunditatis rationẽ in Epicyclo, si ratio à facultatibus cæteris separetur, vti nũc facimus: tũc enim penes illarũ differẽtias tres, tria quoq; dimensionũ genera definiuimus. Alia rursus est harũ acceptio cum vis rationalis ita concipitur, vt potestate sit totum quiddã, & aliarũ vires in se contineat; tunc enim vel ipsi soli sua est longitudo, latitudo, atque profunditas ex instrumentariæ collationis diuersitate, vt & superiore libro, capite de materie methodi satis est demonstratũ. Nos vt dispersa quàm maximè trahemus in vnitatẽ, vtrasq; dimensionum effigies, simulq́; ipsius rationalis animę

Exempli superioris illustratio.

Instrumentarij circuli ratio.

Dimensionum Epicycli orbis duplex consyderatio.

1 Rationis potentia à cæteris distincta.

2 Rationis potentia sic concepta, vt intellectum et phantasiam in se complectatur.

motus omnes & circulos vno exprimere præcedenti schemate conabamur, vt & superius tradita nequaquam temere quis existimet, sed cuncta in scopum vnicum & sphæræ vnius fabricam optimè consentire. Accedit alterũ dignum vt obseruetur, quemadmodum scilicet in relationibus cæteris tres erant tanquam cõmunes sedes totius ordinis architectrices; ita & hic cum instrumentorum diuersæ species inuicem comparantur, quiddam est magis rationale. Ad Physicum magis deuergit, cum eiusdem speciei sunt instrumenta, quippe accidentaliter tantum subiectique communioris aut minus cõmunis nomine differentia: sed & illa quid Metaphysicum redolent, quæ instrumẽtum quodlibet soluunt, vt totum in partes integritatem constituentes. Itaque vt & facultatum animæ trium misturas siue occursus mutuos passim, & sedes particulatim singulas in singulis scalis siue dimensionibus animaduertas; idcirco & hanc figuram nolui præterire: ita enim paulatim sphæræ vniuersæ & operis nostri structura membratim vsque ad minutissima scrupula dirimi debet.

In singulis discursibus tribus tres esse totius nexus vel ordinis velut cõmunes locos.

Ostenditur idem in orbe rationali.

1 Sub diuersarũ specierũ notione.

2 Sub magis minusque communis notione.

3 Sub partis atque totius habitudine mutua.

Distinctio singulorum orbiũ velut in gradus atque minuta.

QVADRANS SVPERIORIS SPHÆRÆ PER OMNES *sui dimensiones 3. in minora segmenta diuisa.*

6

Medij consyderãdi ratio, in quo nimirũ figenda sit acies animi ad vestigandas Endeixes proportionesque rerum agẽtium ad passibiles illas, circa quas hactenus ducta est ratiocinatio.

Medium Paragogon.

CANON SEXTVS, DE INDICATIONVM SIVE ἐνδείξεως *classibus constituendis, & mediæ proportionis characterismo.*

OMNI itaque in Dimensionem triplicem pro vestigandis obiecti Pathetici caussis animi discursione perfecta, succedent leges axiomatis sexti, cuius potissimum virtus circa mediũ Paragogon, & in eodem circa ἐνδείξεως siue Indicationis ordinem occupatur. At quodnam est medium hoc Paragogon, in quo duorum sit extremorum scrutanda proportio? Mysterium sanè plusquam magicũ in naturæ abdito

abdito ſinu deliteſcens, infandum ſtupido vulgo fuciſque ignauiſſimis pro ventre atque libidine prius quàm veritate rerum aut pulchritudine contendentibus prorſus imperſcrutabile. eſt enim totius occultæ proprietatis virtutiſque ſpecificæ fomes & index longè certiſſimus, qui tamē ſub primos intuitus non extra eſſentiam terminorum videtur ſubſiſtere, ſed in vtriuſque congreſſu poſitus nobis vix aliter quàm cogitatione deprehendi poteſt. Signandæ ſunt igitur pro reſolutione quædam occultæ viæ, ductuſque diſcurſuum triplices, eodem penitus numero partiumque concentu, atque in obiecto pathetico fieri decreuiſti. Quare & interordiniis ſingulis communem adiicies nominum rationem, vt ſint futuri conciliabuli velut vmbratiles ſedes, quarum theatro ampliſſimo Natura paſſibilis rei iuxta & agētis, ingenium ad lancem pendeat, ad amuſſim ſolidam exploretur. Sed quid verbis opus eſt? metemur rurſus hoc modo proportionis ex parte formarum duplicium ordines duos, & horum ſinguli in particulares alios continuè dirimentur.

Medij conſyderādi vſus vbertimus et in omni negotio maximè neceſſarius.

Medij delineādi ratio.

Pro Resolutione medij Paragogi, formẽtur sic loci cõmunes & Indicationũ Characterismi.

- 1 Analogiæ formarum materialium in agẽte subiecto conceptarũ per hypothesim ad formas materiales rei passibilis ante determinatas, Vt exempli gratia ad formã capitis salubrem tuendam, cuius simile quæritur in materie Medica.
  - Similarium analogia secundum formas materiales.
  - Instrumentariarũ partiũ analogia mutua secundũ materiẽ magis vel formas accidẽt.
- 2 Analogiæ formarum essentialium in obiecto agente conceptarum ad formas essentiales rei passibilis ante repertas & solidè definitas.
  - Similarium proportio essentialis mutua.
  - Instrumẽtorum proportio essentialis mutua.

	1 ANALOGIAE princip. proximorum.			2 ANALOGIAE princip. præced.		
Similarium analogia secundum formas materiales.	Partium communium compositiorum.			Part. communium simplic. humorumque.		
	1	2	3	1	2	3
Instrumentariarũ partiũ analogia mutua secundũ materiẽ magis vel formas accidẽt.	Partium organicarum Maioris compos.			Partium organ. minoris vel mediæ compositionis.		
	1	2	3	1	2	3
Similarium proportio essentialis mutua.	Partium commun. compositiorum.			Partium communiũ minoris cõp. & humorum.		
	1	2	3	1	2	3
Instrumẽtorum proportio essentialis mutua.	Partium organicarũ mai. comp.			Partium instrum. min. composit.		
	1	2	3	1	2	3

In his quęretur frequẽtius Tẽporis Proport.

In his spectanda magis Loci atque figuræ Proportio, & Temperam.

3 ANALOGIAE PRINcipiorum externorũ & remotiorum à natura subiecti.		
Vt naturæ inferioris	Vt cęlestis influuij	Vt rerũ quę supra naturam.
1	2	3

Quod ad naturam ἐνδείξεος eiusque ditionem longè vastissimam spectat, ne plura consecter quæ penè sunt innumerabilia, isthæc pro tanto aceruo cōpræhendimus breui: Primum Indicationis vocabulo paulo aliter vsos veteres, & eorundem asseclas Neotericos, quàm vsi nos hodie sumus. Est enim ἔνδειξις propriè dicta (quo potissimum nomine acceptam Galeno atque Hippocrati reor) similitudinis quædam vel dissimilitudinis notio inter subiectum actiuū, subiectumque patheticum, vim nobis futuræ actionis insinuans ex analogia siue proportione vnius ad alterum. Vt cùm naturam partis affectæ, cùm vires ęgroti ac morbi indolem vniuersam in caussas suas siue principia resolutam, ad cibi vel medicaminis in sua similiter membra dissecti seriem comparamus, isthic secundum substantiam formasque accidentarias spectata proportio rationis endeicticæ nomen optimè promeretur. Hanc eius acceptionem vti legitimam & quæstionibus practicis familiarē laudamus oppido, sed nolim perpetuò his solis limitibus coërceri, quando & ἐπίδειξις Ciceroni dicta, omnisq; adeo vel de duorū in propositione copula, vel de rei abstractim cōsideratę natura per extremorum analogiam in ipso medio suscepta demonstratio ab huius ambitu remoueri non citra iniuriam facilè possit. Cedendum est itaque subinde paulisper ab illa nominum (ne dicam & rerum, cum vsus postulat) peruulgata consuetudine, etsi hodie scriptorum plurimi in veterum verba iurantes, de se sic planè desperent, vt omni iam velut natura prorsus effœta nihil inuentis adiiciant nouum, sed cuncta concedi velint absque vlla in posterum priuati iudicij ac studiorum spe. Sed tardi ingenij est (vt ait Cicero) sectari riuulos, fontes rerū non videre, & iam ętatis est vsusque nostri à capite quod velimus arcessere, & vnde omnia manent videre. Equidem in hoc negotio meo auctoritatem cuiusuis nec suscipiendam leuiter, nec cauillādam temere duxi, quin prius naturæ viuum vbique exemplar intuitus rationum mearum vim vniuersam, opes, & copias (quantum in me fuit) ex legum consensu, ipsisq; ordinibus partium & totius harmonico filo infractam aduersariis struere meditabar, non tamen vbique tam ea quæ vellē perficiundi spe, quàm experiundi voluntate: sed prima conantem honestum est in secūdis tertiisque consistere. Nos itaque priores indicationum differentias penes materiem fecimus circā quam occupentur: succedent istis posteriores aliæ penes naturæ diuersitatē, cuius esse dicuntur: postremò subiungi & tertia potest ab ipsa signorum varietate sumpta distinctio, quanquam eiusdem sint rationis fermè quæ indicantur, & illa à quibus sumi indicatio solet. Quare & indicatarum & indicātium rerum fieri communes locos iuxta ordinem scilicet classium 3. sed præcipuè Categoriarum decem.

Endeixis vel Indicatio in medio contemplanda.

Nominum acceptio.

Indicatio quid Galeno & Hippocrati.

Epideixis Ciceroni.

Indicatio nobis quàm latissimè accipitur pro omni proportionis demonstratione inter extrema vt & ad quæstiones simplices et problematicas eius vis extendatur.

Non semper ab auctoritate pendendum.

Quod optima probationis ratio in operis totius ordinibus ordinumque consensu tacitè includatur.

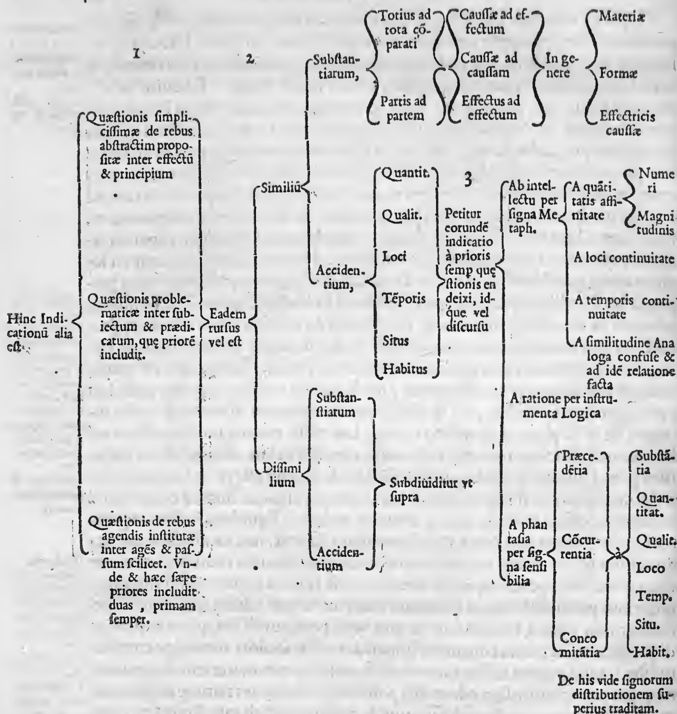
Indicationū distinctio triplex.

1 Penes materiem et quæstionis differentiā.

2 Penes naturā eorum quorum esse dicatur.

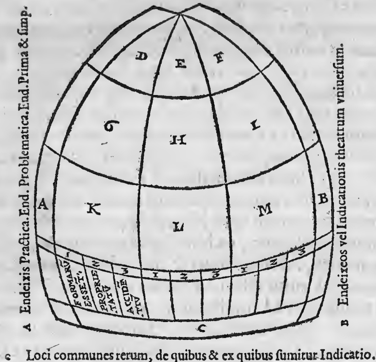
3 Penes signorum differentias per quæ fit Indicatio.

Indicantium & Indicatarū rerū ferè communes loci.

Vniuerſum verò Indicationis ſyſtema, vt formam ſolidam ſpectáti melius præ ſe ferat, ita depinximus.

Cum

c Loci communes rerum, de quibus & ex quibus ſumitur Indicatio.

D Natura effectus inter res abſtractim conſideratas.

E Proportio ſimpliciſſima principij ad effectum naturalem.

F Natura principij vel cauſſę inter res abſtractim cōſideratas.

G Subiectum Propoſitionum.

H Medium extremorū in propoſitione.

I Prædicatum vel extremum maſculum propoſitionis.

K Natura termini vel ſubiecti paſſibilis.

L Proportio agentis obiecti ad paſſum.

M Natura termini agentis vel maſculi.

Cum ergo omnis Indicationum ratio in Analogia vel proportione cōſiſtat, *Indicationū ratio in quo potiſſimum conſiſtat.*
eſt enim iuxta appellationem communiſſimam Indicatio proportionum demonſtratio inter extrema duo; quotcunque fuerint ſanè proportionum differentiæ, totidē & ἐνδείξεος ſtatuantur, ſed proportionū differentiæ tot ſunt quot comparationes inter extrema, tres ſcilicet iuxta quæſtiones nuper diuiſæ ſeriem primam. *Indicationis ſummaria definitio.*
Erunt ergo & Indicationū ſpecies tres, quarum & ordo & compoſitio cum antè dictis ſeruat vbique progreſſum parem. *Indicationū primæ ſpecies 3.*
Primò etenim iuxta Analyſim in quæſtione practica proportio quæritur inter agens & patiens, fitque in horum examine continua quædam collatio materiæ ad materiam, for- *1 Quæſtionis practicæ Indicatio quomodo ſit inſtituenda.*
mæ ad formam, efficientis ad effectricem cauſſam; rurſusque in ſingularū or- 1
dinibus proximioribus cauſſis proximæ, mediis mediæ, & remotiores quæque 2
remotioribus in arenam committuntur, poſtremò & pro minutiſſimis ſcrupu- 3
lis ſpectabis tum loci in ſingulis, tum temporis adæquatas analogias, vbique 4
conſenſus diſſenſuſúe neceſſitudinem quærens, identitatis vel diuerſitatis nomine inter ſubſtantias, æqualitatis inæqualitatis in quantitatis genere, ſimilitudinis vel diſſimilitudinis in qualitate, cōformis difformiſúe naturę in generibus cæteris. Et quāquam non omnibus ſint omnis generis cauſſæ vel in cauſſarum reſolutione progreſſus pares, eò quod aliis rebus alia principia deſint, vt materies, finis, atque in pleriſque ad illa externa vſque principia productæ analyſes ſint ſuperuacuæ, vt ſæpe in ipſa materia rei medicę, vbi vel effectrices proximas velle inquirere minus emolumēti quàm negotij parit: Conandum eſt attamen *Reſolutiones aliæ aliis ſunt perfectiores.* *Reſolutionis exēplar optimum ſemper præ oculis ſtatuendum.*

attamen, vt resolutionis passim & compositionis optimæ, qualis potissimum in Medicinæ subiectis vsu venire solet, præ oculis habeamus, non secus quàm Iouis pictor aut Mineruæ contemplatus alterum, è cuius vultu similitudinem duceret. Insidet enim in animis nostris interdum species optimi, in quam defixi licet inimitabilem ferè, ad eius tamē similitudinem artem & manum dexterè dirigamus. Quin ipsa formæ essentialis resolutio (si amputari negotium magis & circumcidi voles) non tam vbique ad discursionis circularis necessitatem, quàm pulchritudinem confert, cum passim licuerit formæ rationem in ipso constrictam materiæ sinu tacitis præterire, eiusq; tum synthesim tum analysim vniuersam vna discursus linea simplicissima (à materiæ scilicet ad effectrices vltimas caussas) penes syndromis accidentalis seriem inclusam imaginari, vel ex hac ipsa colligendam cæteris dare. Nam licèt propter essentiales formas syndrome accidentaria resoluatur, ex huius tamen conspicuo vultu interna illa & abdita cognoscetur, ad cuius vnius & indiuisæ nutum auscultant velut pedissequę cæteræ. Has enim ipsas concipiens sensus partibili modo diuisas & multiformes transmittit ad intellectum, qui proinde formam etsi simplicissimam necessario vt diuisibilem cernit, cum omnia sint in ipso recipiente per recipientis modum, vt habet axioma Metaphysicum. At vt vnde digressa est reuertatur oratio, Inter Endeixes omnes illa compositissima est & veræ Indicationis nomen maximè promeretur, quæ pro agendarum rerum quæstione suscipitur, caussas actiuas rerum passibilium caussis ordine & veluti in aciem instructas pulcherrimè comparans. Illi succedit altera multo simplicior, ad rationem propius spectans, quàm animi cæteras facultates in propositionum terminis, in subiecti & prædicati comparatione conspicua, quæ tamen Endeixeos species non necessario semper priorem hanc compositissimā & simplicissimam alteram intercedit, vtpote cum nulla problematum resolutio vel compositio mediam se repræsentat: Vnde sæpissimè à quæstione practica statim ad rerum simpliciter vel abstractim cōsideratarum synthesim vel analysim, ætiologismum & indicationem properamus. Sed in hac simplicissima fit rursus vel duorum diuersorum ordinum collatio mutua, vt formarum materialium ad accidentarias, vt singulis respondeant singulæ catenatim, vel vnius ordinis partium inter se, vt cum materiales proximas seu continentes remotioribus aliis, effectrices interiores extrinsecis cæteris ordine comparamus; sic vt omnes licet caussarum nomine ad vnum effectum referantur, eædem tamen effectus particulatim atque principij rationem obtineant inter se.

Resolutio essentialis ordinis pulchra magis quā necessaria, vbi materies satis continua est & ordinata.

Propter formam materiei potissimū fit resolutio.

Forma rei indiuisibilis propter intellectū tamen sensibus alligatum quodāmodo fit diuisibilis.

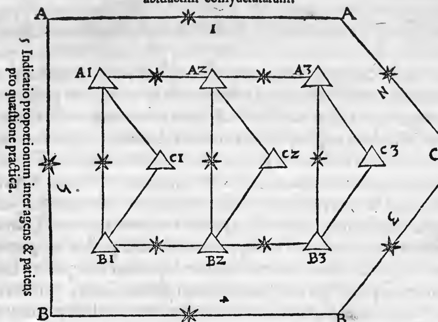
1 *Endeixis practica.*

2 *Endeixis problematica.*

3 *Endeixis simplicissima.*

Endeixeos simplicissima comparatio maximè composita.

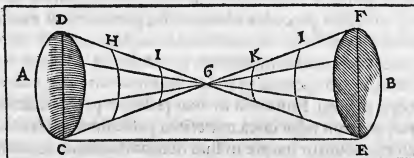
Sint

Sint itaque coordinati trianguli plures A. B. C. in quibus collatio ab A.ad B. analogiam agentis ad passum repræsentet; A. verò ad C. vel B.ad C. subiecti ad prædicatum in axiomatibus artium quarumcunque: postremò A. 1. ad A. 2. vel B. 1. ad B. 2. effectus cuiusque ad causam rei abstractim in animum subeuntis. Isthic quadratum A. 1. A. 2. B. 1. B. 2. continebit omnes triangulos A. D. & B. D. proportiones quoque A. 1. ad A. 2. item B. 1. ad B. 2. Quadrato simplicior trigonus A. C. vel B. C. continebit tamen proportiones A. 1. ad A. 2. item B. 1. ad B. 2. Similiter concurrant inuicem pyramides 2. vna ex parte agentis, altera passibilis rei, erit proportio compositissima totius pyramidis A.G. ad pyramidem B. G. cuius indicatio per omnem C.E. lineam est comprehensa: continet enim hæc ipsa proportionem C.G. ad D. G. item E. G. ad F. G. lineam: C. D. basis ad basim E. F: segmentorum D. H. ad H. I. & I. G: rursum I. G. ad G. K. & H. I. ad K. L. postremò D. H. ad L. F. Secundò sit illa simplicior proportio C. G. ad D. G linea, vel E. G. ad F. G. terminorũ in propositione analogiam repræsentans, continet hæc tamen proportiones priores alias atq; omnium simplicissimas D. H. ad H. I: rursus H. I. ad I. G. indicationibus illis optimè com-

Demõstratio per triangulos.

Altera illustratio per pyramides.

mè comparabiles, quæ rebus in naturæ efficientia nudis inter effectũ & caussam scilicet, vel inter prius principium atque posterius adhibentur. Huius indagationis vlterior via est per illum discursum triplicem, cuius iam frequẽs à nobis facta est mentio. Discursionum verò carceres primi sunt sensus experientia notiones ab intellectu (quo non ineptè autorum receptæ sententiæ & artium quarũq; axiomata communissima referuntur) & in ratione positi cõpositionis diuisionisque rudes characterismi. Atqui vt doctrinæ totius summam expedias breui, eiusdem negotij dicam collatis duobus corporibus ad mutuæ proportionis examen soluere in partes suas proportionales, inq; principia, dum ad puncta perueneris, atque sit resolutio in agentis cuiusuis & passi comparatione vsque ad rerum ipsarum caussas extremas & elementa. Nam in corporibus comparatis soluitur altitudo in partes corporeas primum, mox & in principia proxima, vt superficies: comparantur deinde partes corporeæ partibus, superficies superficiebus: soluitur iterum superficies in partes minores latitudinis totius; in principia quoque eiusdem dimensionis, vt lineas: conferuntur tertiò superficiei partes partibus consimilibus, & lineæ quoque lineis: resoluitur postremò linea in partes longitudinis & in puncta velut principia vlterius indiuisa: comparantur partes partibus lineæ, fiuntq; excursus varij vel à primò puncto ad postremum, vel hinc ad primum, vel à medio quouis ad extremorum alterum. Eadem prorsus ratione si rerum duntaxat analysim spectes, confertur agens passo, vtrumque dirimitur in formarum ordinem duplicem, comparantur deinde ordines maiores agentis maioribus passi, forma agentis formæ passi, materies materiei. Soluitur rursus materies in similarem instrumentariam, forma consimili modo spectatur ilicet & instrumentorum habitudo mutua & similarium inter se. Posterior sectio est maiorum partium instrumentariarum in minores similarium, proximarum in extrinsecas & remotas. conferuntur postremò proximiores agentis caussæ proximioribus passi, præcedentes præcedẽtibus, extremæ extrinsecis, & tandem quoque inter eiusdem longitudinis partes caussæ proximæ agentis rei eiusdem pręcedentibus caussis, præcedentes extrinsecis. Similiter & in excursu passibilis rei, cuius suprema inquisitio in illa consistit mentis agitatione triplici, à sensu, ratione, & intellectu. Quod si magis ad artium constitutionem aptanda sit huius similitudinis ratio, videbis non alio ductu suscepti negotij summam in duas primum partes distribui, vt tertiam assequatur, quarum prior circa materiem passibilem, circa actiuam posterior nos exerceat; soluitur itaque in suas demonstrationes & comparantur singulæ singulis; soluitur denuo demonstratio in sua principia, & hęc in propositiones, quæ rursus in terminos, dum hi postremò in suas dissiliant caussas & elementa; est & vbique collationum æqualis norma. Nec magni artificis duco, eidem similitudini systema alterum applicare, mistum videlicet ex rerum & instrumentorum dissolutione, cuius proinde ideam (ne nimis prolixi simus) ex an-

Quæstionum cõpositissimarum analysis sim. dissolutione corporũ vbique in partes analogas est quàm simillima.

Applicatio similitudinis.

1. Si rerum duntaxat quæstio fiat.

2. Si magis ad artium cõstitutionem rationalem quæstio referatur

3 Si permisti de rebus vt sunt in animo vtque in natura quæstio fiat.

Conclusio summaria de indicationis vi.

ex antedictis videre qui volet potest. Vis itaque Indicationum vniuersa in hoc consistit ex parte rerum, vt rei actiuæ ratio ex passibili colligatur, formalis ordinis ex materiali, & postremò in singulis lineis Maiorum partium ex minoribus, proximarum ex præcedentibus, præcedentium caussarum ex caussis extrinsecis. Vbique sit vestiganda proportio sympathiæ vel antipathiæ secundum substantiam vel accidens, indagationis loci ab iisdem ferè sumantur, quibus ipsa rerum natura dispescitur, & resoluta in cogitationem cadit. Huius demum velut antes extremi in animorum seminio triplici in trina discursione figuntur.

1. Ex parte rerum.

2. Ex parte instrumentorum.

Ex parte instrumentorum similiter compositionis cuiusque notio quò ad nos ab alterius simplicioris notitia pendet, magis communis ex minus communi, interim vt communissimorum finium communes sunt indicationes passim, ita & membratim discerptorum discerptæ magis ac definitæ; vtque actionum nostrarum naturalis actio velut amussis & regula, ita & in resoluendis affectibus præter naturam naturæ congruus status vbique proderit exemplaris loco.

Axioma ad indicationem pertinens.

Transirem ad canones ceteros, nisi me ingens hic scrupulus occuparet de differentiis rationum scilicet, quæ tum res indicatas, tum indicantia loca disterminant. quorum omnium, vti diximus, prima sunt genera duo, substantia nimirum vel accidens. In accidentium genere ordo potissimum & quantitas difficultatem hactenus pepererunt & pariunt nobis.

Quæstiones difficiles de differẽtiis rationũ in disterminandis rebus indicatis & indicantibus.

1. An aliæ à forma aliæ à materie vel qualitate vires totius compositi esse dicãtur.

Quod ad substantiam, illa me fatigauit plurimum Medici ac philosophi ætate nostra clarissimi sententia, quæ in tractatu de abditis caussis, rei cuique genitæ alias à materie, alias à qualitatum temperamento, alias à forma vires inesse definit. Nolim hic ego Fernelij placita argumentis multis incessere, quæ ille forsitan etsi prolixè tradita vel non explicuit satis, vel alio quouis acceperit sensu, quam vt à nobis percipi queat, mihi tamen magis fit verisimile, vim prorsus eandem & vnicam ab accidentariis formis connexis inuicem atque ab ipsa substantia proficisci (nisi per rationem dirimi voles) Deinde & illud violentius iusto est, vt qualitatum temperamentum quò ad actionis ἐνέργειαν à nuda materie separemus, vel (vt ipse constituit) qualitates actiuas calorem frigus, ad nomen qualitatis solius, passibiles cæteras alijs à passibilibus ortas ad vnam materiem relegemus.

Authoris opinio.

Ratio.

Nam vti ex classe Metaphysica satis ostensum est, diuisa est quidem à forma materies, & ab vtrisque qualitas: is tamen est omnium in natura connexus mutuus, vt quamuis supra materiem magnitudini iunctam syndrome sit accidentaria, supra qualitatem spiritus, superior spiritu forma vel anima, possitque forma quid agere interdum absque commercio corporum vel qualitatum, quoties inuicem actu sunt separatæ, sic tamen quoties natura inuicem complicantur, actiones suas coniunctim produnt, vt omnium vnica vis, scopus vnus, atque consensio videatur. Ac ne in verbo sit difficultas, diuersis partibus vnius

compositi diuersa quidem munia viresque contrarias inesse vel sensus docet: nam & qualitatũ in singulis quædam est oppositio, & actionum opposita ratio quamdiu inter se mutuo conferantur; non tamen si vires formæ superioris cũ inferiorum viribus compares actiones diuersas diuersis principiis fluere rectè colligimus, quando nimirum vbicunque miscētur tota principia totis eorum & vires implicitas nunquam se mutuo deserere sit necessarium. Nam quod à forma & spiritu defluere quicquam in continuũ velint absq; hoc vt de subiecta substantia quippiam defluat vnaque sit resolutum, id ne in sole quidē concesserim corporibusque cælestibus cæteris summa virtute concretis. Quod cum sit παραδοξότατον libro sequenti vberius demōstrabitur. Nunc profer si placet ipsius Fernelij ab artificialibus rebus sumptā similitudinem, vbi aliam ait fabro, aliam securi vim inesse (quanquam non sit eadem vbique ratio formæ ad materiem, cui semel immersa est, quæ fabri ad securim, cui totus ipse toti non complicatur, sed vt gubernator assistit solum.) Potest quidem faber extra securis præsentiam struere quodcunque in animo velit, actu tamen efficere nunquam potest, quin & ideā actionis institutæ absque instrumentorum conceptu vix communissimam assequatur. Pro particulari negotio sanè nō securis tantum figuram vt meditetur, sed & quantitatem, qualitatem oportet, atque vtendi modum: quin si viuidius instituenda sit comparatio rei factitiæ, scilicet cum naturali, formam securis vniuersam potius ad particulares compara, totius enim id ratio postulat, vt aptè diffindat, penetret, quanquā sit particularis à forma manubrio vis vt ab agente regatur, fronti securis acutissimæ vt dexterè secet, dorso eiusdem crassiusculo vt obnitenti solido cōtra insistat, nec ad singulos ictus facilè diffringatur. Omnes hæ vires priuatæ atque oppidò differentes secundum figuram particularem distinctis partibus tribui solent, ad communissimam tamen atque ante dictam vnicam velut multarum præsidem, velut quę cunctas ambitu in se contineat, appositissimè referuntur. Sic sanè inest & animali toti, imo & partibus singulis sua quædam communis ratio, formaque cæteris eò latius patens, quantò pars vnaquæq; in plures alias membratim dirimi possit: insunt & singulis vti sunt partes distinctæ quædam seu propriæ vires particulatim rursus formarum accidentaliũ nomine discrepantes, quæ tamen si cogitatione iungantur, vnam totius actionē semper absoluunt, quemadmodum & qualitates ipsæ dum coëunt, syndromen materialem vnicam reddunt, & temperamentum eiusmodi quod ab informi materie si quis abstrahere per intellectum volet, nihil reliquerit præter non ens merum, ens in potentia tantum per se rebus gerendis inefficax. A forma totius itaque actio est generalis, vt à securis forma incisio, sed actionis eiusdē pugnantes inuicem sunt differentiæ plurimæ, quarum essentiales quidem ceu penetrans, resistensque facultas à partium diuersitate resultant: Accidentales autem, vt penetrandi celeritas, robur, commoditas, ordo, à partium quoq; quantitate dependent, ab ordine, situ, figura, & modo. Quemadmodum itaque magis commune quodlibet minùs cōmunium rationem in se complectitur,

actu

Tota totis miscēri in compositione naturæ.

Contra Fernelij rationes obiter. A simili in rebus artificialibus.

Particulares figuræ vires particulares obtinēt, quæ tamen in formæ vnius virtutem vnicam planè consentiunt.

Similitudinis applicatio ad naturalia.

Syndrome materialis seu qualitas.

1. Qualis sit virtus à forma potissimum.

2. Qualis à partiũ differentia sit actionum diuersitas.

3. Qualis ab accidētium differētia actionũ diuersitas in partibus singulis elucescat

Axioma per conclusionis modum ex antedictis

actu tamen ad hoc vel illud ſit indefinitum : ita & forma communis ſiue eſſentia rei cuiuſlibet formarum particularium & actionum ideas optimè nouit, particulatim differentes tamen penes eſſentiam abſque partium diuerſitate non exequitur, vti nec accidentariam in iiſdem actionibus differentiam explet abſque illa quæ ſit in ſingulis accidentium quoque natura diuerſa. Quid igitur dicent ſi alias à forma, alias à qualitatibus vires ineſſe conſtituant? Nam quod à forma præcipua ſit actionis eſſentia,quodque à qualitate qualitas,à quantitate robur,rationi eſt conſentaneum,vnde & totæ ſubſtantiæ totas tribuunt vires,partes & accidētia magis determinant,enimuero pugnant in motus genere extenſio,contractio:item vtriuſque celeritas,tarditas, ſunt & ſua cuique particulatim organa & organorum propriæ formæ,non tamen idcirco aliud eſt inter principia quod membrum extendat vel cōtrahat, aliud quod moueri hominem facit,aliud quod ſeſe mouere celeriter, licet de partibus ſingulis vel qualitatibus collatis mutuò dici id merito poſſit.

Redit ad quæſtianē ante propoſitam cū illuſtratione vberiore

Exempla.

Nec aliud rurſus in animalibus eſt vegetatrix anima,aliud quæ chylum aut ſanguinem coquit. Nec in cerebro diuerſa eſt cognoſcendi virtus, & quæ imaginatur,cum ſic ſe habeant tantum,vt magis minuſúe commune, nec quicquam poſſit communior virtus extra particularium opem ſiue ſubſidium,niſi vnum excipias hominem,cui quædam eſt anima immerſa corpori, quam & brutis ſanè communem volunt:quædam ab hoc diuidua,eique ſolummodo vt clauo gubernator aſſiſtens. Iſti (me Hercule) illud conceſſerim lubens,quod vires ſuppeditet homini inter cōpoſita naturalia ſoli, ſolas à ſola forma meritò nuncupandas ab omni commercio corporis alienas. Sunt huius generis vt intellectio,diuinatio,quæ tamen præſtat ſic rationalis anima, vt forma ſeparata nequaquam in corpus demerſa, quemadmodum & corporeas actiones cæteras ſubit,vt & corporeis organis alligatur.

Exceptio in hominis cōpoſitione

Solus homo vires à forma profert,quæ materiæ non debeantur.

Nam inter formas ſemper abſtractas,vt Angelorum,dæmonū,proportionis ratio eſt ſimpliciſſima, quanquam & has ſe mutuò trahere vix aliter ſenſerit Plato,quàm magnes ferrum, vnde huius nomine videntur ad plenam orbis totius Muſicam ita illarū ſubſtātias effinxiſſe, vt quamuis reſpectu noſtrum omnis ſint compoſitionis expertes, reſpectu tamen ſuperioris opificis penitus indiuiſi, tanquam in plura principia diuidantur,vt ſit in ſingulis ſua quædam cunctis ſuperior forma,ſua deinde ſpiritalis eſſentia,ſua poſtremò qualitas atque materia; quorum proportio vniuerſim infandam illius ordinis hierarchiam pro captu humanæ mentis abſoluit.

Proportionis ratio inter formas abſtractas.

Formis abſtractis ſua tamē eſt compoſitio iuxta Platonicos.

Cùm enim à Deo per Angelos animaſque gradatim inferiores idæarum omnium & rationum ſeminalium ſit vnus continuus ductus, in quo nimirū & formę & ſpiritus & corporeæ qualitates,& ſingularum denique proportiones ordine depingantur,eundem ſanè nec abrumpi in Angelis ipſis,ſed cohærere perpetim (ſuo tamen & inexplicabili modo) rationi eſt conſentaneum. Quanquam iſta licentius forte quam par ſit, iuxtàque veterem magis Theologiam,à qua ſi vſpiam fides Chriſtiana diſſenſerit, flectendum ocyus moneo,ne argumētis lubricis freti imponere Pelio Oſſam,& more Gigātum

Idæarū continuus ductus à Deo ad res inferiores.

Non temere cum ethnicis philoſophis ſentiendum.

Obiectio aduersus ea quæ hactenus sunt tradita de forma vi atq; materia.

Occultæ proprietatis exempla infinita.

bella cum diis gerere videamur. Eſt tamen & inter compoſita naturalia magnum aliquid prorſus & admirandum, cuius occulta ratio vix habet quo referatur, niſi iuxta opinionem vulgatam maximè id formæ principi ſoli virtutique ſpecificæ tribuamus: Etenim animalibus cæteris terribilis leo ad cantum gallinacei pulli protinus expaueſcit. Infinita ſunt animalibus odiorum vel amicitiarum ſemina, paruus piſciculus Echeneis pulſa vi venti nauigia ſiſtit vel medio mari, trahit ferrum herculeus lapis, interdum abigit, trahunt feſtucas & ſurculos electrum, adamas, quodque nec aquæ nec olei capax eſt aurum argento viuo inebriatur. Taceo ſanè marini torpedinis tactum, venenatorum morſuum plagas, vim fulminis admirandam, vim tot liquorum, gemmarum, & ſtirpium; ſtupenda penitus eſt faſcini ratio, ipſarumque imaginum, quæ prolem in vtero matris ſæpe transformant. Quid autem de Catablepha animali conſtituas, deque tot facultatum internarum externarumque conſenſibus, quos antequam numeres, prior deficiat dies?

Authores varij de proprietate rerum abdita pertractantes.

Tractantur doctiſſimè & ex profeſſo infinita pene exempla eiuſmodi, tum à Fernelio ipſo & Fracaſtorio, tum à pluribus alijs illuſtribus viris, quos inter amicitia coniūctiſſimum mihi præterire non poſſum Antonium Mizaldum, qui præter alia præclara maximè in omni philoſophia præſtita, hanc partem vel ſolus abſoluit libris Arcanorum pluribus, lib. de ſimpathiis & antipathiis rerum. Effectus eiuſmodi velut naturæ ſublimioris oracula videmus oculis, haurimus auribus paſſim, effectionis principium tamen vix cogitatione conſequimur. nam quod virtuté vulgo dicant à ſpecie proficiſci, dicere id cuiuis

Quam ſit inepta neotericorū plurium ratio de rerū abditis cauſsis.

& ſemper licet, quodque ſit forma quędam occulta interior virtus & abdita, ne hoc quidem malè, præſertim ſi referatur ad ſenſus. Verùm quid aliud nobis reſponſa eiuſmodi, quàm ignorantiæ meræ, ineptarumque deſcriptionum circulos nectunt, atque in ſcientiæ profeſſione de rebus nil ſciri poſſe demonſtrant: vnde non alios tantum à veri ſedula inquiſitione deterrent, verùm & ſupinos ſtruunt ignauiæ pontes, omnique his veſtigandis methodo intercluſa, nos in æternum chaos noctemque præcipitant. Sed cum diuinæ

Methodi vis præcipuè in rerū abditis cauſsis apparet.

Methodi vis circa proprietates occultas non ſecus ac fuluū ſpectetur in ignibus aurum; deducam hæc latius ſequenti tomo, quo cuncti tantorum operum fructus nunc affatim guſtent, ſimulque comprehendant præcipuum totius negotij caput, vt demum allecti diſcurſus iſtius ſimilitudine velut exemplo imitentur idem in particularibus cæteris. Nunc autem id agimus tantū, vt omnem abſtruſæ ſcientiæ vim in ætiologiſmo atque indicatione poſitam ſcias, vtriuſque columen rurſus in analogia rerum ad inuicem in proportione mutua contineri, quam quia plurimi vel inter claſſicos (fortaſſe animorum modeſtia magis quam torpore vel hebetudine (non tantum ſenſibus, ſed & humanis mentibus inacceſſam, linguæ inexplicabilem dicunt , conandum amplius duxi, num ope diuinę methodi, velut alis ſublati Platonis atq; Hippocratis, mortales oculos iſtos in tantam lucem figere valeamus, alioqui periculum rati, ne maior pereat noſtræ cognitionis & felicitatis portio, eiuſque

simplicioris ætheræ, quam cauæ inclusam ferulæ clam Ioue sustulit illa mens opifex προμήθευς ἀγκυλομήτης, deductamque cælitus terræ penetralibus impertiuit. Omissis itaque hoc loco prolixioribus argumentis, statuam liberè & vnius tantùm demonstrationis subsidio fretus, quod omnis & virtus occulta & manifesta à toto composito proficiscatur: nihil autem à qualitate sola, nihil à spiritu solo, nihil à sola forma; cum nulla fiat extẽsio in rebus compositis, nullaque ab interiore principio sit dimanatio, quæ accidentalis siue extrinsecæ formæ multiplici vultu non obruatur, vnaque (si compares ad actionem occurrentibus rebus) non spiritalis effluuij simul corporumque minutissimorum proportiones efficiat. Vis enim à forma quidem præcipuè in spiritum transit, ab eodem in qualitatem atque materiem; in forma quidem vt simplex, communis, & indiuisa: In materiali gremio vt multiplex, singularis atque dispersa, non minus quam vna sit luminis virtus in ipso vt calefaciat sole, quæ tamen progressu in multitudinem effectrix est sæpe contrarij, dum hæc indurat, ea liquat & fundit; alia viuificat, alia rursus exhaurit & labefacit, eiusdem vbiq; caloris influxu. Quod si has actiones ratione materiæ contrarias esse contendis, non repugno: attamen hæc contrarietas ipsa non tam spectanda est inter principia ordine copulata secundum lineam rectam, quantum inter principiorum singulas partes partiumque oppositas qualitates velut in latitudinem exporrectas. Quare & inter agens passumque quodlibet formarum, spirituum, totius denique syndromis accidẽtarię vna est & indiuisa proportio: si ductus longitudinem spectes: eadem rursus diuersa & multiplex, si partium quarumcunque figuras singulas, & in his nonnihil diuisam totius syndromis effigiẽ, vnaque & spiritalis vehiculi partes velut pro latitudine contempleris, vti in subnexis triangulis liquet. Sit enim superior agẽs quodlibet, inferior autem rei passibilis loco, A. quidem vtrobiq; supremus apex, & angulus formæ sit indiuisę, quæ tamẽ progressu fit diuisibilis, primò secundũ lõgitudinis radiũ, in B. spiritibus sese communicat, In C. syndromi accidẽtarię, In D, corporeæ moli siue materiæ. Ita enim & B. spiritus trãsit in C. & D. vti C. dũtaxat in D. iuxtaq; hanc habitudinem proportio simplex est penitus, A. superioris ad A. inferius, similiter B. ad B. & C. ad C. & D. ad D. totius deniq; triãguli vnius ad alterũ totũ. Sed si nũc & latitudinem seces E. I. in partes proportionales vtrimq; E. F. G. H. I. vt E. quidẽ sit & F. à dextris cuiusque principij: H. & I. sint à sinistris positæ; G. autem in medio, mox & totius syndromis, totius spiritus, atq; materię distinctę formę distin-

Breuis demõstratio eius sententiæ quæ statuit vim omnẽ à toto composito proficisci: siue sit manifesta siue occulta.

Nihil à forma sola vel qualitate proficisci.

Virtutũ transitus vbique à forma per spiritum ordine & qualitatum in materiẽ vsque.

Virtus omnis in forma vnitur, in materiæ gremio dispersa conspicitur.

Simile.

Obiectionis solutio.

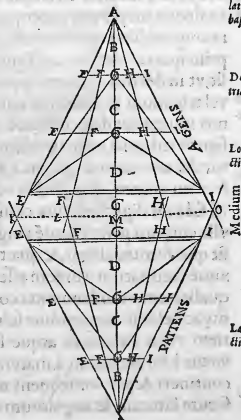
Virtutũ progressus in longitudinem trianguli vnus et indiuisus.

Virtutũ progressus multiplex in latitudinem seu basim trianguli.

Demõstratio per triangulos.

Longitudinis sectio.

Latitudinis sectio.

diſtinctas efficient proportionum ſpecies in K.L.M. N. & O. iuxta radiorum occurſus ab vno in multitudinem diſſectam ordine confluentium. Vnde ſi A. angulo prioris trigoni æqualis fuerit A. poſtremi,& lineæ continentes angulum A. erunt æquales iuxta doctrinam theorematis tertij, primi lib. Eucl. Conuerſim ſi partes E. F. & F. G. quæque deinceps fuerint mutuo correſpōdeant,correſpondebit & tota baſis E. I. vnius trianguli,cum E.I. alterius,quare ſi vtrinq; acceſſerit ęqualitas A.E.lateris vnius ad A.E.alterius,& A. I.vnius, ad A.I. alterius trigoni latus, confeſtim per propoſitionē octauam primi Eucl. reſpondebit & A. angulus ſuperioris trigoni cum A. ſecundi. Vides vbique vt forma ſequatur materiē, & è conuerſo materies formam, proportioque vnius proportionem alterius principij,vt ſi materies tota vnius alterius toti reſponderit,non ſit neceſſe aliam à forma analogiā quærere, vel ab ipſo ſpiritu,quod fuerat demonſtrandum.Solus enim trigonus A.E.I. continet cæteros omnes, & non continetur ab alio: contrà triangulus I. D. E. ſitus eſt intra priores omnes,alium non comprehendit. Horum medij ſunt B. E. I. ſuperior & ſequens,inferior C.E.I.qui tum ſubiectos trigonos continēt,tum à ſupernis cōprehenduntur,interim licet ſuperioris anguli ſit illa poteſtas,vt inferiores quilibet ſuam vim omnem velut ex vnitate collectam habeant, eſt tamen & inferioris cuiuſque trigoni ea poteſtas conuerſim indita, vt propter auguſtiorē baſim ſuperiorum ideas in ſe recipiant promptè, nihilq; poſſit ſuperius quodlibet abſque eo,vt per proportionales partes infernæ baſis ſiue trianguli non transfundatur. Vnde neque ab A. dimanat quippiam quod fugiat lineā E. I. nec in E. I facultas eſt aliqua ab A.non comprehenſa. Si quis moroſior rerum analogias ineptè nos putet per trigonos oſtendiſſe, illud cogitet moneo, figuram quamlibet recti lineam reſolui in triangulos,vt prima quædam omnium principia vel elemenra. Quin ſi & arcus circuli lineæ rectæ commenſurabilis ſit,vt in doctrina ſinuum liquet, poſſintq́ue mathemata aſſignare quadratum vel trigonum æqualem circulo dato, (licet eiuſdem nulli,quod ſciam, hactenus inuenta ſit demonſtratio) conſtabit ſanè & rerum proportiones omnium figuris trilateris primario demonſtrari. Nunc vt à Geometricis denuo ad naturalia reuertamur, dicam ex ante traditis eſſe & in Magnete vim vnicā,quæ ferrum mouet, quæ partus accelerat, quæ amorem ferat atque concordiam (ſi fide res digna eſt) quæ craſſos humores educat,quæque (vt hæmathites) ex vlla corporis parte ruentē ſanguinem ſiſtat, quin etſi in eiuſdem partibus vna ſit quæ ferrum abigat,& quæ trahat altera, concludam ſanè pugnantium maximè facultatum eandem eſſe & vnicam formam,quæ per ſpiritum agat, & qualitatem,vt inſtrumenta coacta inuicem in vnitatem virtute principis formę ac velut in longitudine ſolum,diſperſa denuo in latitudine propter materiem velut externam atque ſenſibilem totius trianguli baſim. Nam vt alia virtus à forma,alia ſit à materie,neceſſe foret vnius rationem intra alterius nō contineri,& per conſequens non vnum eſſe compoſitum naturale,ſed diuerſorum laterum & angulorum quaſi triangulos plures.Loquor autem nō ſemper

Formæ vis atq; materiæ ſe mutuo conſequūtur.

Superioris anguli vis magis in actione.

Inferioris cuiuſque anguli vis magis in paſſione poſita.

Rerū analogias optimè per triāgulos demonſtrari.

Quadratura circuli nondum demonſtrata.

Geometricæ demonſtrationis explicatio in naturalibus.

Vires Magnetis.

Angulus quid ſit,et quotuplici ter eſſe dicatur.

per de angulo, vt ipsum partibilem docet Euclides; sed pro contactu sæpius puncti indiuisibilis cum indiuisibili altero: alia enim in definitionibus ferè, alia in theorematibus eiusdem acceptio est; illic nimirũ vt punctus planè insectilis est, hic vt infinitum penes spatium, scilicet quod à lateribus angulum cõprehendentibus est interseptum. Esto nunc idem iudicium in rebus naturalibus cæteris, vt in lactuca, quæ eadem menses mouet & sistit; in plantaginis radice quæ eadem refrigerat & calefacit, aperit, astringit, densat & rarefacit. Vbique sanè ex rerum sensibili basi nata est multiplicitas primum eò cõfusior scilicet, quantò ab angulo magis & vnitate recesserit, idque ita natura rectè est comparatum, vt mundi res omnes hac ratione simplices simul atque multiplices orirentur: simplices quidem propter actionis robur atque essentiam; multiplices magis propter passibilem vim ac pulchritudinẽ, quæ tamen ceu medium in vnitatis & multitudinis compositione magis apparet velut dispersorũ antè concentus multorumque reductio in vnitatem. Sed vt omnes enumerem breuiter caussas, propter quas vnumquodq; natura vel multiplex fiat vel propter analogiam exteram quasi multiplex videatur.

Lactucæ vires.

Multiplicitas rerũ & pulchritudo ex basi, vnitas autẽ atque essentiæ robur ex angulo magis dependet.

Mundi res omnes simplices simul atque multiplices.

Caussæ diuersæ penes quas res omnis vel multiplex sit vel esse dicatur.

Hh Statuam.

- Statuam multiplicitatis caussas & actionũ inuicem dissidentium ex eodẽ agẽte naturali aliàs
  - Ipsi agẽti intrinsecas per se & absolutè sic æstimandas
    - Propter structuræ diuersitatem in rebus instrumẽtariis maximè cõspicuã. Hęc depræhensa magis est ratione situs & loci, quẽ sępè ordo temporis cõcomitatur.
      - In simularibus siue homogeneis
        - Sic genus est magnetis quod vna parte abigit ferrum, altera prolicit.
        - Ita & vngulæ alcis certa portio attactu curat comitialem morbum.
      - In heterogeneis seu dissimilaribus
        - In homine alia vis
          - Hæpatis
          - Cordis
          - Cerebri
          - Omnium ab anima vnica
        - In plantis vis alia
          - Radicum
          - Foliorum
            - Corticum
            - Medullæ
          - Florum
        - In cæteris mistis
    - Propter misturæ solius inęqualitatem in similaribus conspicuã, sub ratione qua sunt similares. Hæc temporum ratione magis est deprehensa.
      - In argento viuo
      - In plantagine
      - In opio & cicuta & id genus pluribus
      - Hæc vrunt & summè refrigerant tamen.
  - Agẽti extrinsecas quę respectiue dũtaxat tales occurrunt
    - Ex alteratione rei agentis ascititia.
      - Sic magnes cepa vel allio oblitus non trahit ferrum, recipit vires intinctus hircino sanguine.
      - Succinum perfrictum attrahit paleas, magis quàm si non perfricetur.
      - Corallum, aurum, à viris gestatum fit generosius, à mulieribus eneruatur.
    - Ex medio, Ita enim
      - Quædam contagio non afficit vel paululum distans.
      - Ignis elixat per aquam intermediam, & emollit maxime, per aërem medium exiccat, assat, atque indurat.
      - Sol idem incendit fortius, & amburit cutem, corpus nostrũ calore Martij mensis, quàm vel sub Cane vel ante Canem.
      - Præsentia adamantis ligat vim magnetis.
    - Ex natura passibilis rei
      - Ruta viris venerem reprimit, mulieribus auget.
      - Lactuca biliosis fœminis menses mouet, aliis reprimit.
      - Idem Sol limum indurat, emollit ceram.
    - Ex applicationis modo
      - Solis radij directi maximè & perpendiculares amburunt, obliqui minus sunt efficaces.
      - Piper comminutum inflammat, integrum vix excalefacit.

De caussis extrinsecis plena est vniuersa natura. propone tibi vel simplicissimum ignem,

1 De caussis extrinsecis. Ignis actiones viresque diuersissimæ ratione materiæ.

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
Atque leuem stipulam crepitantibus vrere flammis,
Siue inde occultas vires, & pabula terræ
Pinguia concipiant, siue illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exudat inutilis humor,
Seu plures calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta, nouas veniat qua succus in herbas,
Seu durat magis, & venas astringit hiantes,
Ne tenues pluuiæ, rapidiue potentia Solis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.

Cælestium corporum diuersissimæ vires ratione materiæ. Sublunariū rerū pugnantes vires ratione materiæ. Opticæ doctrinæ fundamētum in analogia visus ad rem visibilē.

Confer te ad cælestia, ad stellæ eiusdem effectus propè infinitos, in sublunaribus ad energiam lapidum, herbarum, & metallorum, tota doctrina Optices sufficere potuit vnius exēpli loco. Verùm inter multiplicitatis intrinsecas caussas, quod illa structuræ diuersitas ad actionis multiplicitatē plurimū possit, rerum similiter vsu atq; exemplis assiduè demonstratur, quanquā in apertè dissimilaribus ea sint frequētissima, minus frequētia in similariū genere, vbique tamē si multiplicitas distincta est ratione loci, necesse est tam in homogeneis quàm heterogeneis ipsis structurā esse organicā quandā hic sanè distinctam, & loco magis & qualitate conspicua vel ante effectionē; illic non prius quàm actione se manifestet. Spectandū tamē in horū singulis dexterum, & sinistrum aliud, anterius posterius, sursum deorsum, quæ oēs positionū differētię quantumuis promiscuè contento & cōtinenti cuilibet adaptentur, in rebus tamen instrumētariis vt sunt instrumēta diuersarū quoq; facultatū ab vno principio dimanantiū sedes multiplices docēt. Sed difficultas maior in illa mistura substantiæ similaris occulitur, à quā sæpissimè mistorum corporum facultates & actiones contrariæ fluunt, situ non ita distinctæ, quo ad sensum: Ratione temporis distinctæ sæpius, sæpè & sic permistæ, vt quæ prius agat, quæue posterius, ignoretur. Ita enim vis argenti viui sub occursus primos ea est, vt summè refrigeret; quod si altiùs insederit illius portio, aperiet se paulatim & virtus extremè ignea, qua partes corporis solidæ colliquescant, quæ neruos, ligamenta, & ossa exedat, atque conficiat. Idem & in Cicuta, Opio, vel gustantibus est manifestum. Acetum eodem ferè tempore incendit cutem atque refrigerat, quod & in flatu Boreæ patet, rebusque cæteris, quando particulis frigidis æquali proportione subtiles & calidæ sunt temperatæ. Istorum sublimis ratio est; ex illa mistionis natura imperscrutabili pendet, quam nos pro virili nostra inter exercitamenta Methodi ab origine deducemus, cum absque illius cognita forma actionum ratio nūquam percipitur, nec si actionis naturā prius examines de proportione loqui sit consentaneū, quæ tamen vel sola est omnis endeixeos siue ætiologismi finis, & per consequens Methodi huius vniuersæ.

2 De intrinsecis caussis actionum pugnantiū ab eodem cōposito naturali. Etiam in similaribus structura quædā organica est, sed minus manifesta quo ad positionem ipsam, licet partium diuersitatē & loci tempus ostendat, et cum ipso actionum vicissitudo. In hæterogeneis. In homogeneis partium diuersitas inuentione difficillima. Argenti viui cōtrariæ facultates. Etiam Galenus qualitatem aliā aut vim in superficie, aliā magis intercutaneā docet lib. Simpl. Medic. Cicutæ opÿ contrariæ facultates. Boreæ venti effectus contrarÿ. Parasceue ad quæstionem alteram difficillimā de mistionis natura. De natura mistionis quàm sit medico necessaria quæstio.

Nam omnis cognitio & actio noſtra eſt circa id quod eſt per naturam, eſſentia autem rerum per actionem nata eſt, in eandem vt poteſt perpetuo tendit & terminatur. Nunc illud ſuffecerit quaſi τὸ ὅ τι, vt corpus miſtum ex pluribus vnum & poteſtate multiplex fiat, concurrere inuicem elementa partim contraria, partim conuenientia, vix aliter ſanè quàm per appoſitionem quandam vnius ſubſtantiæ ad alteram, intercedente ſectione mutua ſubſtantiarum ſimul & qualitatum, ſæpè vſque ad particulas minimas ſecundum ſenſum, ſæpè propter ſubiectæ materiæ contumaciam, diuiſione tam inæquabili, vt in ſimilaribus multis ipſas quoque ſubſtantiarum & qualitatum diuerſas ſedes vel ſenſus oſtendat. Lac enim hoc nomine ſimilare eſt, quod omnis ſit eius diuiſio in partes eiuſdem rationis, videt tamen in illo ſenſus alibi ſerum, alibi butyrum, & caſeum. Ligni pars quæuis lignum eſt, interius tamen in vno cortice mollius quiddam & rarius perſtat; in exteriore ſuperficie durius quid atque cruſtaceum. Similiter & in lapide, partes internæ ſubinde ſunt rariores, extremæ denſiores magiſque compactæ, vna tamen dicetur lapidis forma, vnumque totius temperamentum, in quo neque materiæ, nec qualitatum adeò exacta commiſtio eſt, vt tota totis perfundi ſit neceſſarium, licèt Plotinus miſceri quoque ſubſtantias inuicem & corpora ſit arbitratus: Fernelius & eius aſſeclæ dici id quidem de qualitatibus velit, de earundem ſubſtantiis non patiatur: Mihi vbique id abſurdiſſimum eſt, vires aut qualitates latius propagare, quàm forma ſe poſſit extendere; formis autem extenſionem tribuere vltra quàm ſibi ſubiecta materies ſinat. At neque de miſtione hæc hodie vt demonſtranda ſuſcepimus, quippe quæ nunc ceu theſes tantummodo ſibi vt confirmentur proprium quendam & auguſtiorem poſtulent locum. Illud ſilere non poſſum, erroris occaſionem pluribus extitiſſe, quod naturalis miſturæ ſpeciem ab artificiali noſtra tantopere velint diſiungere, vt appoſitionem dici in miſtis naturaliter minimè ferant, cum tamen vtraque miſtio perfectionis duntaxat maioris minoriſúe nomine differant, poſſitque artificialis quælibet ſucceſſu temporis in naturalem maximè terminari, cuius nimirum inchoamentum ſiue auſpicium primum ſit ab artifice, res diuerſas rudi quadam appoſitione inuicem copulante, quam mox excipiẽs natura tum rebus mixtilibus inſita, tum aſſiſtens extrinſecus vlteriore diſſectione perficiat vſq; ad atomos ſeu partes inſectiles quo ad ſenſum. Nã etſi vel ea ſit vera ſententia, Subſtantias non poſſe confundi qualitatibus inuicem tẽperatis, neceſſe eſt penitus vni ſubſtantiæ alium aſſignare locũ in corpore miſto quàm alteri, vnde ſaltẽ ſubſtantiarũ naturalis eſt appoſitio, & non perfecta vnio, ad quam natura quidẽ aſſiduè contendit vt optimã, nunquam peruenit tamen propter materiæ inequabilitatẽ proceſſusq; in infinitũ, dum citius in eodẽ cõpoſito vna ſubſtantia conficiat alterã, quam formæ contrariæ eidẽ inſint ſecundũ eandẽ vltra indiuiſibilem partem. Quare quęcunque formarum fit vnio perfectiſſima in orbe hoc ſublunari, non tam videtur mixtio, quàm vnius in alterã tranſire volentis abſumptio, quàm formæ potentioris victoria,

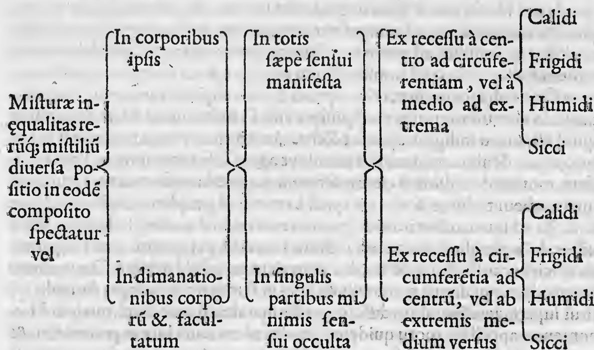
Natura mixtionis obiter explicata.
Miſtionem naturalẽ eſſe quandã appoſitionẽ cõtra neotericorũ ferè omnium & veterum plurium opinionem.
Tota totis ad minimas vſq; particulas cõplicari vel ipſi naturæ eſt impoſſibile.
Docetur idẽ exẽplis primum.
Plotini opinio de natura miſtionis.
Fernelij opinio de nat. miſtionis.
Auctoris opinio.
Erroris occaſio circa naturam miſtionis.
Artificialis miſtio à naturali vix aliter differt quàm ſecundum maiorem minorẽmque perfectionem.
Artificialem miſturam ſæpè & naturalis perficit vbi ingenium mutationis vlterioris principiũ minimè deeſt.
Natura quidem ad perfectam vnionẽ in miſtibilibus tẽdit, ſed nunquam aſſequitur.
Ratio.
Formarum vnio perfectiſſima quid ſit propriè.

ctoria, minus potentis ruina vel interitus. Omnis itaque & humana & naturalis miſtio quamdiu ſubſtantię durant, cum qualitatibus eſt imperfecta, quippe ad vnionem perfectam ſemper aſpirans, nunquam abſoluens, miſtiliũ altero per ſectionem aſſiduam prius abſumpto, quàm penetrare vniuerſim ſe mutuo queant. Nunc vt eò te quò volui ducam, cum in perfecti cuiuſque vel imperfecti genere ſint plurimi gradus, neceſſe eſt penitus infinitam naſci mixturæ varietatem, quæ tamen omnis diſcurſu facto per ſingula, ac velut per epilogiſmum ad communiſſima quædam capita reducuntur, hoc modo,

Concluſio ſummaria de natura miſtionis naturalis & artificialis.

Infertur ex ante dictis miſturæ infinitam eſſe varietatem.

Miſturæ multiplicis prima capita.

Omnis à corpore dimanatio eiuſdem rationis à nobis eſt conſtituta, cuius eſt ipſum compoſitum, eò quòd forma quęlibet ſuo ſe ſemper vehiculo ſiſtat, ſpiritus autem nec formam neque materiem deſerat aut qualitatem, ſed permiſtæ omnes ſeu connexæ maneant, ſeu reſolutæ in continuum proferantur, quam reſolutionẽ & formę extenſio ſequitur extra cõpoſitũ naturale, vt planè ſit neceſſariũ eandẽ & mixtionis ideã perſiſtere in toto effluuio, quæ intra fines ipſius cõpoſiti fuit. Similiter & in toto cõpoſito quæcunq; eſt inæqualitas ſiue occulta, ſiue ſenſui manifeſta, eandẽ reperiri & in particulis minutiſſimis ſeminalium virtutũ cõmunis ratio cuncta permeans atque perrumpens facilè docet, quantumuis ſenſum id ſubterfugiat. Quod ad inæqualitatis modũ, omnis hæc demũ à mixtionis potiſſimũ effectrice cauſſa dependet: eſt autem duplex, primũ toti cõpoſito infuſus ſpiritus, qui rebus intrinſecus earũdem velut portio eſt indiuidua, nouit hic rerũ agendarũ ſpecies omnes, fæcundus actionum ideis à ſuperiore forma, fæcundus idẽ paſſionum quarumlibet ſpeciebus à qualitate ſubiectaque materie. Sed quia vis propria cuique à mouente externo principioque communiore dependet, eſt & pro ſingulis cõmunior quidem ſpiritus ſiue mens opifex auguſtiore ambitu vel communiſſimas rerum

Dimanationes corporum eiuſdẽ rationis cum ipſis compoſitis ſiue corporibus.

Eadẽ miſtionis idea in effluuio cõpoſiti naturalis, qua in ipſo compoſito & econtrario.

Inæqualitatis ratio in omni miſtura potiſſimum ab opifice ſpiritu proficiſcitur.

Opifex ſpiritus duplex intra cõpoſitum et ſupra compoſitum naturale.

Infuſi ſpiritus ἐνέργεια.

Externi & communioris ſpiritus vis.

 ſpecies

ſpecies in ſe complexus, pro cuius impulſu ſcilicet vel orbiculari penitus, vel à medio ad extrema, vel ab extremis ad medium ſpiritus ille ingenitus rapiatur, vnaque in naturalibus imago perſiſtat, molem primo vniuerſam exagitans ſemper, deinde & particulas ſingulas, dum quaſi ex diuturna ſectione inſectiles videantur. Petita ſunt iſthæc longè principia, quæque, qui non intelligunt, mox etiam pro abſurdiſſimis ſint habituri: quare quod reliquū eſt, differam in alterum tomum, hiſce confirmandis ſingulis illuſtrandiſq; maximè dedicatum: tantum de triplici motionis ſpecie nunc illud compendio dicam, quod cum ille formator ſpiritus gradatim incipiat ab indeterminata principiorum compoſitione ad compoſitionem alteram magis magiſque abſolutā, noritque in omnibus ad quem potiſſimum finem mixturæ ratio debeat concinnari, habet idcirco ad ſimilitudinem animę noſtræ tres motionum ſpecies neceſſario cohærentes, iuxta conceptum & finis triplicis rationem, cui comparando illorum motuum vnuſquiſque vice ſit inſtrumenti. Nam quia omne quod eſt, motu indigeat, quo ſe cōſeruet, motu quo ſymmetriā foueat in ſuo toto, motu denique quo rebus externis vt agens ſeſe communicet. Priori quidem, motus ad medium à circumferentia magis eſt conſentaneus: ſecundo is qui in orbem trahitur: tertio qui quaſi à centro ad peripheriā explicatur. Hinc ſanè (vt ad innatos ſiue infuſos ſpiritus reuertamur) materialis ſpiritus lineæ cōparabilis per glutē materiale diffuſus motu ad extremorū alterū aſperitatis efficiens cauſſa, motu ad mediū materiem æquabilē præſtat. Conuerſione ſimpliciſſima qualitatis materialis vtriuſq; vt ſymmetron facit, ita formalis ſpiritus ſuperficiei cōparabilis diffuſus per formæ aream indefinitā, qualem Phenomenon appellaui, motu quidem à medio ad extrema lucem procreat, vti & opacum. Vbi in oppoſitū fertur, vtriuſque ſymmetrum cum circulariter eſt agitatus. Poſtremò & tertij principij gubernator ſiue analogiæ ſpiritus, corporeę moli vt magis eſt comparabilis, ita & motu ad centrum proportionē maioris inæqualitatis extrudit, minoris cum fertur ad circumferentiam, æqualitatis exactæ cum ſphæræ totius plenum circuitum luſtrat. Tandem ab indeterminata principiorum compoſitione, vt ad definitam alterā ſe recipiat, poſteaquam ex antedictis motionibus mundi elementa prodierint, ex luce calidum, ex opaco frigidum, ex aſpero ſiccum, ex illo æquabili fluxum vel humidum: non ceſſat ſpiritus opifex, quin tandem ex elementis 4. compoſitiora quæuis efficiat, vbi rurſus pro ratione antedictorum finium trium vnius elementi molem maiorem quam alterius mouet, nec iam de qualitate aut quantitate duntaxat rerum miſtilium ſatagit, verùm & quis cuiq; conueniat ſitus, vt iam non tantum certa ſit actio vel actionis modus, ſed & agendarum rerum locus & tempus. Quare non temere in aliis ignem magis ſuperficiarium fecit, in aliis intercutaneum magis atque intrinſecum, nonnullis conuerſim frigent vehementer extrinſecæ partes, internæ magis inflammant, cui illud Maronis alludit:

Vrunt Lethæo perfuſa papauera ſomno.

Obſerua obſecro prima totius creationis elementa, ad cuius ideam ferme & Cyclognomici diſcurſus ratio ab auctore primum eſt inſtituta.

Cōmunis ſpirit⁹ vel animæ mūdi triplices motus.

Ordo creationis per opificem illū & cōmuniſſimū ſpiritum mūdi.

Nota vbique et ternarij vim admirandā in conſtituendis ordinibus rerum.

In communiſſ. ſpiritu motus tres differentes.

1

2

3

Prioris ratio.

Secundi.

Tertij.

Infuſi ſpiritus ſimiliter motuū ſpecies. 3

In trium principiorū ſingulis tres Φαινομένων *indefinitas facies præſtant.*

1 *Materialis ſpiritus impetus* 3.

2 *Formalis ſpiritus impetus* 3.

3 *Proportionū ſpiritus impetus* 3.

Progreſſus infuſi ſpiritus à creatione indeterminata ad definitā alterā.

Elementorū procreatio ex principiis primis.

Spiritus opifex cōmunis in productione cōpoſiti naturalis actionis formā atque neceſſitatē ſemper vt finem præ oculis habet, vnde illa demū ſitus diuerſitas etiā in ſubſtātia maximè ſimilari.

Concluſio ex antedictis.

Hæc motus communioris idea non ſolum in toto compoſito eſt, ſed vel in ſingulis partibus, licet quàm minutiſſimè confringantur. Quanquam illa exterior virtus aut ſuperficiaria, non ita ſincerè influat prius, quin de intercutanea qualitate paulùlum ſeſe inſinuet paſſim ſic ſui contrarij ſepta perrumpẽs, vt illi non tam obſtaculo, quàm adiumento ſępius eſſe credatur, non enim cōmodè vel Opij, vel Argenti viui ſuperficiarium frigus agit in corpus noſtrum, quin ille internus calor alas huic frigori ſubminiſtret, ante prolicitus & experrectus à calore noſtro, cuius nimirum ſimilitudine cum inuitatur ruptis carceribus, parat ſe iungere iners primum & inſenſibilis corpori noſtro, vnde & obiectam qualitatem frigidam altiùs promouens, eandem tamen paulo poſt incremento ſui euincens etiam atque conſumens. Similiter in ſulphure externæ partes meræ ſunt igneæ, internæ terreſtres & frigidæ, non defluit tamen à toto compoſito ignea portio, quæ eadem & terrenis particulis ad firmamentum ſui non miſceatur. In violis, roſis, atque plantagine humiditas quædam eſt ſuperficiaria, interior ſiccitas, ſed quæ humiditati frenum iniicit, nimiumque ne diffluat interdicit. Cōuerſim in Cinnamomo aut Garyophyllis, aut Citri cortice occurrunt ſiccæ particulæ prius, quibus ſuccedit occultius pingue ſeu ſubhumidum quiddam ne nimis friabile fiat, vicem coaguli ſupplens, etſi hanc qualitatem denuo ſequantur partes internæ magis multoque feruentiores cæteris, quas guſtus vix percipit, niſi attactu longiuſculo & diſſolutione paulisper facta priores cum expirarint. Videtur & in ea radice Smilacis aſperæ, quàm hodie delatam ab Indis antidoto contra venena maximè & luem gallicam, vulgus Zarſam parillam vocant, videtur (inquam) & huic ſuperficiaria quædam ſiccitas cum tenuitate partium coniuncta, quam mox conſequitur lenis humiditas, emolliendi facultatem maximè ſeruans vſque in venas poſteriores, vbi denuo ſeſe aperit tertiò vis inciſoria quædam in extimis partibus tum ad mundificandum ſanguinem, tum ad ciendas vrinas atque ſudores oportuna. hos partium diuerſarum ſitus virtuteſque loco & tempore differentes oſtendit non tantum actionum ipſarum viciſſitudo, ſed & guſtus prodit ſaporum ſeries, ſi lingua ſenſus ſit exquiſiti, radix ſelectior, & diutius immoretur. Hæc habui quæ de rerum ſubſtantia dicerem, prout illius inter agens & patiens primo ſit veſtiganda proportio, quam quia ex Methodo poſſe per ſigna ſat manifeſta colligi demonſtratum eſt, conficiam paucis & difficultatem alteram, quæ pro rerum analogia in quantitate vertitur, quam & Neoterici omnes & ferè Galenus ipſe præ cæteris quaſi imperſcrutabilem cenſet. Certè ſi vſpiam in rebus medicis etiam inter peritos maximè ſibi fortuna quid arroget, quod verè ſit ſuum, id omne fortaſſis in numero & magnitudine non iniuria ſtatuetur, cuius illa potiſſimum ratio eſt, quod rerum quantitas licet formis quibuſlibet implicetur, earumque virtutes exaugeat, firmet ac ſæpè permutet, ſic tamen materiæ ſit coextenſa, ſimilisque propter inefficaciam, quam ex ſe poſſidet, vt cum

Argenti viui miſtura admirabilis per naturam.

Sulphuris miſtura.

Violarũ, Roſarũ & plantaginis miſtura inæquabilis ratio

Cinamomi, Garyophyllorũ, Corticum Citri miſtura inæquabilis.

Smilacis aſperæ occulta vis per miſturã inæquabilem.

Zarſa parilla.

Summaria concluſio quæſtionis prioris de occulta proprietate an Methodo poſsit inueſtigari.

2 Quæſtio altera de quantitate rerum inueſtiganda per Methodum.

Quantitatis ratio difficillima.

Cur quantitas ægrè per Methodum exploretur.

materie in infinitum diuiſibili vnum perpetuo videatur. Quare cum imagi-
natio noſtra circa non ens merum velut quædam intelligentiæ orbitas ſit (vt

Materies nō niſi adulterina ratione percipitur.
Quantitas ad formam magis quàm ad materiem ſpectat.

verbis Plotini vtar) poſſitq; materies nulli niſi adulterina percipi ratione, quæ
ſcilicet infinitudinem negatione ſimul & affirmatione cōcludat; erit & quan-
titas in omni inuentione atque iudicio præ cæteris indefinita. Quod tamen
eadē ad formā magis quàm ad materiē ſpectet, hinc manifeſtū eſt, quantitas
vbi metitur aut numerat, magis determinantis obtinet rationē; materies autē
vt pura maximè eſt, habeat rei determinabilis locum, vnde ſi loqui propriè vo
les, materiæ naturali quantitas quiddam poſterius æſtimetur; non tamen vt
huius ratione formarum ſuſceptio fiat, ſed ratione materiæ per quantitatem

Per quantitatem materies actu iam differt.
Corpus quid.
Corporeitas.

actu iam differentis: ſimulatque enim materiæ quantitas acceſſerit, mox vel
ſemotis formis cęteris, corporalis ratio eſt abſoluta, vnde Corpus definiūt ſub-
ſtantiam tribus dimenſionibus abſolutā. Sed Corporeitas ratio quædam Plo-
tino exiſtit effectrix dimenſionum & qualitatum. Ratio eſt ſeminaria, in cuius
virtute ſpecifica familiares ſpeciei ſuæ dimenſiones & qualitates ſunt com-

Corpus Plotino quid ſit.
In corporis definitione quid ſit Ratio & quotuplex.

prehenſæ, quas in eadem cōtineri voluit, cum ſic ait: Corpus eſt quiddā com-
poſitum ex materie & ratione. Tangit idem & triplicem rationem, ſummam
ſanè & exemplarem in intellectu, cuius nec eſſe, neque actio ſit in materia: Po-
ſterior in animæ ipſius natura ſit ſeminalis, cuius non tam eſſe, quàm actio in
1 materie eſt; formalis eſt tertia, cuius & actio, & eſſe ſimul in materie viget,
2 vnde concludi fas eſt formarum qualitatumque robur, diſtinctiones & gra-

3

Cōcluſio ex antè dictis quantitatē magis ad formam quàm ad materiem pertinere.

dus minimè ex materie proficiſci; ſed cuncta hæc ipſa velut formalia ad for-
mæ virtutem redigi non minus quàm conditio materialis quælibet ad mate-
riem referatur. At cum formæ poteſtas omnis externis ſenſibus vel abdita ſit,
vel manifeſta, quod autem in abdito eſt ratione per ſenſibilia colligatur; idcir-

Formæ vis abdita per externa et ſenſibilia exploratur.
Non deſperandū Methodicis in quātitatis inueniendа ratione.

co neque de quantitate ſic penitus eſt deſperandum, vt nulla vi Methodi
hanc comprehēſibilem arbitremur: quod ſi enim omnino nos ſubterfugeret,
nō tā ſollicitè noſter Hippocrates ad duos ſemper reſpiciēs ſcopos, vires ęgroti
ſcilicet, & morbi magnitudinē, victus plenioris aut parcioris regulā tēperaret,

Hippocratis Methodus in examinanda quantitate.

nec tā prudēter alibi partim ex afflicti corporis craſi, partim ex circuituū ſuc-
ceſſiuis incremētis, ex ipſo deniq; expulſionis impetu, excretorū cōcoctione ce-
leri ſubinde & copia, nū morbus ſit futurus breuis, num diuturnus, oſtēderet.

Galeni ſentētia de veſtigandæ quantitatis Methodo.

Sed pulchrè Galenus comm. in aphor. 12. lib. 1. Vires quidem ſub primo ſta-
tim ingreſſu comprehendere Medicus poteſt, ex pulſibus ſcilicet, alijsque in-
dicijs, quæ lib. prognoſt. latiùs ſunt explicata. Vnde nemo (inquit) rectè virium
magnitudinem incomprehēſibilem dicat. At ſi non poſſumus earum quanti-
» tatem exquiſitè cognoſcere, poſſe nos tamen artificioſa quadam coniectura
» ad veritatem proximè peruenire nemo inficiabitur. Eandem ſententiam pau-
» lò poſt ad veſtigandas morbi particulares acceſſiones ſucceſſusque reciprocos
ad cognoſcenda tempora principij, augmenti, ſtatus, declinationis viſus eſt ex-
tendiſſe, ſic vt iſtorum nomine præſagire medicum ſæpe ſcienter aſſerat, ſæpe
verò coniecturaliter, non tamen inartificioſe, ſed via ad veritatem proxima per
ſenſum

ſenſum ſcilicet ac rationem. Vides vbique vt exquiſitum illud naturæ pondus ſupra captum humanæ mentis admittant, cum tamen (quoties ad prima venire non liceat nec ſit neceſſe) conandum moneant, vt proximis potiamur. Idem profectò ne quis negotio duntaxat Medici proprium putet, velim & in artibus ſcientijſque cæteris vſuuenire, vt cuncti intelligant cum in plęriſque ne ſenſibilium rerum magnitudinem iuſtam ſenſus exhibeat, vel in definiendis ſyderum locis cum horum Epochæ indefinitæ maximè breui annorum curriculo errores ſecum ſenſibiles trahant, quantum & in prædictionis tempore aberretur, nemo non videt, in gubernanda rep. in decernendis cauſſis iudicialibus domi, foris. Quis ita prudens aut perſpicax, vt cum equi ſpeciem viderit, menſuram tamen exactam vel plenitudinem aſſequatur? Manauit hinc illud (quò nihil verius) nihil nos ſcire firmius, quàm quod nihil ſcimus. Quòd cum reputo gnauiter cùm animo meo, tædet fermè laboris anteacti, ac pœnitet vehementer, optoq; ſæpius quod olim in votis Euripidi fuit, vt miſſis procul ſermonibus artificioſis, res ipſæ ſe quales ſint explicent, & cùm hominibus colloquantur. Ne tamen erga beneuolos deos ſimus ingrati, maturè à quærimonijs abſtinendum, vt quod conceſſum eſt hactenus etiam ceu malè demeritis non auferatur. Ergo ſi quantitatem explorare ſit animus, eius conſiderationem ſic priùs diuidito.

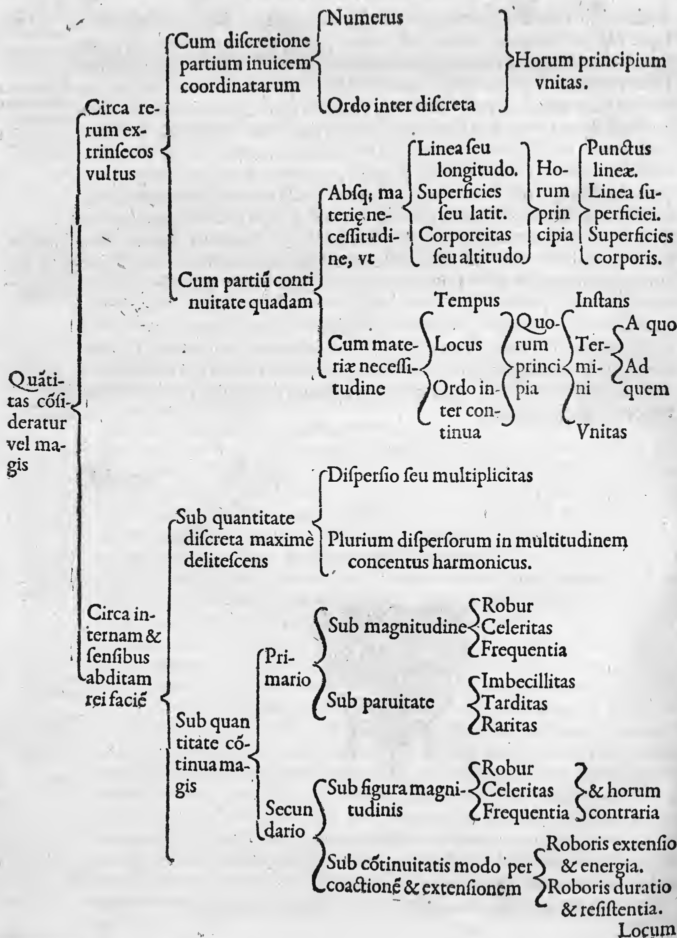
Concluſio ex ante dictis.

Quantitas rerũ non Medicinam modò, ſed & artes ferè cæteras atque ſcientias coniecturales facit.

Nihil nos verè ſcire propter vel ſolam quantitatem rerũ incomprehenſibilem.

Quantitatis inueſtigandæ Methodus.

Quātitas cōſideratur vel magis
Circa rerum extrinſecos vultus
Cum diſcretione partium inuicem coordinatarum
Numerus
Ordo inter diſcreta
Horum principium vnitas.
Cum partiū continuitate quadam
Abſq; materię neceſſitudine, vt
Linea ſeu longitudo.
Superficies ſeu latit.
Corporeitas ſeu altitudo
Horum principia
Punctus lineæ.
Linea ſuperficiei.
Superficies corporis.
Cum materiæ neceſſitudine
Tempus
Locus
Ordo inter continua
Quorum principia
Inſtans
Termini
A quo
Ad quem
Vnitas
Circa internam & ſenſibus abditam rei faciē
Sub quantitate diſcreta maximè deliteſcens
Diſperſio ſeu multiplicitas
Plurium diſperſorum in multitudinem concentus harmonicus.
Sub quantitate cōtinua magis
Primario
Sub magnitudine
Robur
Celeritas
Frequentia
Sub paruitate
Imbecillitas
Tarditas
Raritas
Secundario
Sub figura magnitudinis
Robur
Celeritas
Frequentia
& horum contraria
Sub cōtinuitatis modo per coactionē & extenſionem
Roboris extenſio & energia.
Roboris duratio & reſiſtentia.
Locum

Locum, tẽpus, & ordinem, ſub quãtitate reuinximus; non quòd ſecundum hęc propriè res quãta dicatur, verùm quòd numero aut magnitudine definita mẽſuram aliò transferant, ſibiq; res ſubditas quãtitate, quam poſſidẽt, ad ſenſum optimè circumſcribant. Cùm enim eſſentiam tria potiſſimùm comitentur, motus, ſtatus & copula; rerum magis mobilium tempus exiſtit, ſtabilium locus, prout nimirum ſunt ſtabiles; ordo ſtabilium pariter atq; mobilium, diſcreti atque continui, ſub ratione qua iunctis ſingulis propter concentus harmonicos explet menſuræ vicem. Eſt itaque quantitas omnis vel in materie, vt forma indefinita, connectens cuncta vel copulans. In formis eſt eadem tum ſubſtantialibus ſiue intrinſecis, tum externis vel accidentarijs cæteris, partim vt roboret, partim vt cogat eaſdem atque protendat. Formarum exterarum ordo, diſcretio, & continuitas, externis ſat ſenſibus ſunt manifeſta: Materialis connexio partim à ſenſu eſt propter coextenſionem ſenſibilis formæ, partim quoque à ratione, quæ res latentes ſub mole conſpicua ex apparente foris magnitudine deprehendit. Magis multò vis formæ intrinſecæ latet ſub ſenſibilibus ſignis & veſtiganda methodo eſt, quòd per hanc, ex hac, propter hanc vnam ferè ſint omnia; ſed colle tam arduo ſita eſt, vt, niſi ſuperatis gradibus multis, eò pertingere nobis ſit impoſſibile. Nam, vt rerum quælibet genera ad vnum quiddam in ſuo genere indiuiſibile tendant, cuius ſimplicitate conſiſtant, vtpote motus tempusque ad momentum, figuræ inæquales omnes ad æqualem vndique circularem, circularis ad indiuiſibile centrum totius æqualitatis initium, figuræ rurſus polymorphæ ac multilateræ ad trigonum ſimpliciſſimum, corpus ad ſuperficiem, ſuperficies ad lineam, linea ad punctum, numeri omnes ad vnitatem vltra inſectilem referuntur. Ita & mens humana quotidie à particularibus formis ad vniuerſales abſolutasque ſe confert; ita formæ accidentariæ diuiſibilesque ad ſubſtantialem ac diuiſibilem formam, forma rurſus eiuſmodi ad ſubſtantialem & indiuiſibilem reducatur. Ita demum ſupra naturales formas certis aſtrictas materijs per mathematicas (quibus incerta materies ſubdita eſt) ad metaphyſicas planè ſubuehimur, quæ neque certæ neque incertæ materiæ deſponſantur. Quare, vt robur intimæ formæ vigorem & impetum promptè perſpicias, ab illa te rurſus externa conuertito, quæ pro aſcenſu eiuſmodi,

Locus, tẽpus & ordo quomodo ſub quantitatis genere comprehendantur.

Rerum mobiliũ menſura, tẽpus.

Rerum ſtabiliũ menſura locus.

Ordo rerum mobilium ſimul atq; ſtabilium.

Quantitas in materie quid ſit.

Quantitas in forma quid præſtet.

Formarũ exteriorũ quãtitas ſenſui manifeſta.

Materialis quantitas vnde ſpectetur.

Formæ interioris quantitas, quo modo ſit veſtiganda.

Formarũ eſſentialiũ dignitas.

Formarum quantitas & robur inuentione difficillimum.

Infinitum omne potentia ad infinitum actu reducitur, diſperſumque omne ad vnitatem ſimpliciſſimam.

Animorum aſcenſus.

Concluſio ex antedictis de formarum indaganda quantitate.

Dent manibus virgam, & pedibus talaria nectant,
Aurea, quæ ſublimem alis, ſiue æquora ſupra,
Seu terram rapido pariter cum flamine portent.

Formarũ itaq; eſſentialiũ gratia materiem contẽplamur, propter materiem *Præcepta.*
ſyndromen ſenſibilem ac manifeſtam, vt huius menſura exterior internam il- 1
lam atq; abditam repręſentet; cui certè non aliter q̃ lux perſpicuo, quàm vm-
brę ſuis corporibus adhęreſcit. Inueſtigandi ratio partim in cõſtitutione medij 2
poſita eſt, quo propter adhibito, velut amuſſi aut regula, receſſus defectuſue
ordines expẽdantur; partim in ipſa ſignorum ſpecie, quîs rerum ſubſtantiæ vel 3
cauſſæ à nobis antea ſunt depręhenſæ. Quod ad medium ſpectat, vti in rebus

Medij consyderandi ratio in omni genere quantitatis. Medium quantitatis. triplici relatione distinguitur.

caducis,nihil absolutè bonum malum, magnum paruũ, paucum vel multum
dicitur, ita nec moderatum nisi sub relatione definies, quæ ferè sit triplex: vel
enim ad res eiusdem generis specie differentes : vel res eiusdem speciei nu-
mero diuersas: vel ad idem numero, quod à seipso ratione differat accidenta-
1 li. Statuantur excessus defectusúe gradus vel octo, vel quatuor, vtcunque lu-
2 bitum erit, mihi satisfactum existimo, si cum in ordines septem virtutis lati-
3 tudinem distribueris,vno ad medium,tribus ad latus vtrinq; constitutis,iuxta
istorum imaginem rerum quoque magnitudines vel veras vel veris proximas
æstimare possumus. Nunc cum definienda sit quantitas respectu medij ceu
cuiusdam symmetri, eius quoq; naturam ante omnia non minus quàm Poly-
cleti Canonem explorasse conueniet. In vno quidem particulari homine vel
indiuiduo(vt cum Logicis λογικῶς loquar) sic aptè fit comparatio,vt tẽpus ob-
serues, quo actiones necessarias pro modo,quem illi peculiaris natura tribuit,
dexterrimè visus est absoluisse. Sit enim adolescens vel biliosus maximè respe-
ctu hominum aliorum,dicetur illi quidẽ maior bilis copia in iuuentute,quàm
adolescentia; fieri tamen poterit vt inuentus ipsa sibi sit maximè temperata,
quod actiones & animi,& corporis tũc multò dexterius præstet,ætate interim
adolescente, quæ cæteris ferè sit temperata ipse propter adhuc oppressam spi-
ritus vim,quam ab initio traxit,eadem naturæ munia nõ æqua facilitate com-
mõstret. Forma enim interior sata cælesti semine in seipsa profectò nunquam
neque augescere, nec decrescere potis est, sed magnitudinem habet respectu
aliorum inter res naturales; respectu eiusdem compositi nullam intensionem
vel remissionem suscipit, nisi quo ad virtutem vel à forma dimanantem ra-
dium, qui pro subiecti sui alteratione vel aduentitijs formis nunc magis com-
primitur, nunc latiùs propagatur. Idem penè censendum de spiritu inter for-
mam & qualitatem medio,qui quatenus cæli est particeps, diuinus quoque est
ab origine,& iuxta ideam formæ communissimam, idem & æqualis sibi toto
vitæ curriculo perseuerat; quatenus verò ad corpus est inclinatior, animæ
velut aura simplicior nutritur, augescit, atque decrescit, iuxtaque imagines
plures partium singularum formarumque accidentalium multitudinem in-
finitam fit ipse partibilis, numerique, magnitudinis, temporis, ordinis, loci,
vel mille discriminibus implicatur. Ita me herculè cum victum febricitan-
tibus humidum conuenire statuisset Hippocrates, præsertim pueris, ait, ijs-
que qui tali victu vti consueuerunt. Nam si iuuenis maximè sit calidus sic-
cus, febris similiter affectio maximè siccans & excalfaciens, nónne hic di-
ceret quispiam, vel duplici nomine conueniet victus humidus frigidus? ne-
quaquam, nam etsi tangentibus cæteris febris in iuuene sit fortè feruentior
quàm febris in puero, non tamen eadem febris tam feruens est ipsi iuueni,
quàm olim puero fuit, cùm esset vel toto genere præter naturam. Quòd si
iam comparatio fiat inter ea quæ numero differunt, pro medio quærendus
est ille inter tot singulares sub eadem specie comprehensos,qui actiones spe-
ciei toti necessarias quam dexterrimè possit absoluere, etsi fere hoc ita na-
tura

Excessus defectusque gradus vel 4. vel 8. vel 7.

Septenarius graduum numerus in definienda quantitate in primis cõmodus.

Medij considera tio.

1 Medij consyderatio ad idem numero relatione facta.

Tẽperatum maximè in rebus accidentaliter tantum à semet ipsis differẽtibus.

Forma princeps nec intensionem neque remissionem suscipit.

Virtus formarũ augescere atque diminui potest.

Spiritus mediæ rationis inter corpus & animam.

Victus febricitanti puero qualis debeat exhiberi.

2 Medii consyderatio relatione facta ad ea quæ numero differũt.

Quis temperatus maximè in sua specie.

tura sit constitutum, vt qui in vno genere sit pręclarus, in alio claudicet, quantumque accesserit animi viribus, interdū corpori detrahatur, vel è conuerso, vt habeant singula manes suos, suamque felicitatem, nec sub sole sit vspiam omni ex parte beatum. Idcirco inter res omnes eiusdem speciei vel cogitatione potius tale quid statui debet, vel definiri temperatum, non quod in vna facultate vel altera cæteris præstet, verùm quod iuxta facultatum sygygiam siue concentum sit optimum, quo scilicet totius ordinis atque misturæ ratio æqualitatem maximam præ se ferat, ab hoc velut medio infra supraque siqua recesserint intemperata meritò nuncupentur per plurimos gradus, prout syntagmatis vniuersi vel minor vel maior ęquabilitas apparuerit. Verùm quod & in respectibus cæteris vsuueniet, siue res conferantur eiusdē generis, seu idem ad seipsum accidentaliter differens, vbique licet excipere totius indiuidui scilicet speciei vel generis partē peculiarem aliquā, cuius faciunda sit cōparatio, licet postremo partis qualitatē & quātitatis speciē, qua gradus inuicē dissidere velimus: ita enim in eodem homine confertur stomachus hæpati, cerebrum cordi, vtrum sit firmius scilicet vel infirmius. Confertur deinde vtraq; pars secundum certam qualitatem, vtpote vtra calidior frigidiorúe; siccior aut humidior sit æstimāda. Postremò secundum certam mensuræ rationem, vt cum pulsus pulsui nunc in magnitudine, nūc numero, rhithmo, & tempore comparantur; vbique enim est suum medium, suus à medio excessus atque defectus. Quare cum hominem vniuersum homini comparas, non nisi de tota humana specie quæstio est, in quo nimirum vt symmetro eius idea maximè efflorescat. Quod si pro accidentariis differentiis quantitatum sit ineunda ratio, vnam vel alteram semper excipimus, deinde non tam in toto quàm partibus, non tam indefinitæ quantitatis nomine, quàm penes certæ mensuræ speciem, numeri, magnitudinis, ordinis, loci, temporis. Sic cū in Socrate quęstio est quantum habeat innati calidi, spectamus eiusdem speciei indiuidua non tam vti sub homine sunt comprehensa, quàm quatenus omnes humana specie natiuum calidum habent, cuius caloris mediocritas in illo appareat, qui aliorum respectu in functione calidi sit maximè temperatus. Nec valde dissimilis ratio, si quisquam comparet diuersas species sub eodem genere, vt canem homini, lupo, sub animalis idæa: cornicem psittaco sub auis ratione. Vbique spectabitur medium, vel in toto systemate quod generis conuenit rationi, vel particulatim rursus cum exceptione secundum partem, formæ speciem, atque mensuræ. Verùm euitandæ confusionis gratia sic ante dicta recolliges.

Eiusdem tēperati definitio explicatior.

Intemperata.

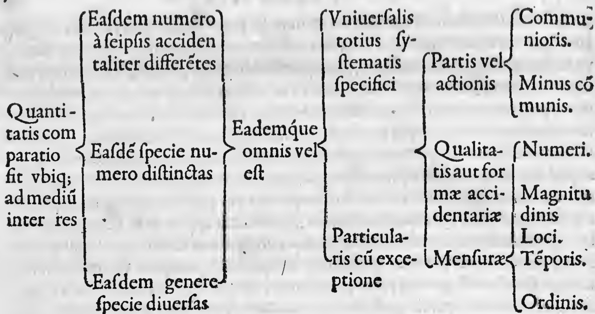
Eiusdem singularis vel cōmunis rei rursum relatio multiplex vel partiū exceptiōe vel mēsuræ specie vel formæ quā mēsuremur.

1 Partium exceptio.
2 Formæ aut actionis.
3 Mensuræ.

Conclusio cū demonstratione exemplari.

3 Comparatio Medij inter res eiusdem generis specie differētes.

In comparatione tertia similiter exceptio triplex.

Digressio à medii contēplatiōe ad signorum seriem pro vestigāda quantitate. Axioma.

Et hæc de medio satis, in quo constituendo labor primarius fuit, cui fecimus secundum alterum in illa signorum specie infinitaque diuersitate ponendum, sed vestigandi ratio ab ea non differt, quæ nobis naturam per
1. causas ex indicationum methodo demonstrauit: sequitur enim formarum robur materiei quantitas, sicut ad vtriusque magnitudinem vis spiritus &
2. qualitatis assurgit, potissimum tamen exterior multitudo ceu pondus virtutum interiorum robur & copiam monstrat, inopiam paucitas molisque
3. defectio. At diffusio molis non semper virtutis magnitudinem monstrat, sed diffusionem consimilem, vti & contractio eiusdem compressionem.
4. Quare si cum pondere iuncta est contractio, maius ad vires momentum
5. afferet, iuxta communem versiculum, *Maiore in exiguo regnabit corpore virtus:* sin cum extensione lenitas sit, virtutis quidem protensio, sed minus
6. efficax sæpissimè demonstratur, similiter temporis interualla raritatem actionum atque frequentiam metiuntur, ordo consensus atque dissensus ἐνέργειαν.
7. Sed conferenda sunt varia variè, ne ad pauca respicientem contingat facilè παραλογίσεσθαι. nam quod ad signorum speciem pertinet, nō æquè singula ab externis rebus ad intimas formas necessariam consequentiam trahunt: aliæ enim qualitates aliis sunt magis intrinsecæ, sed & ipsa qualitate interius quiddam est actio naturæque proprietas formam principem velut è vestigio consecuta. Ergo vti ex actionibus proximè naturas partium indagamus, ita & ex earum robore, intensione, remissione, formarum quoque & ipsorum spirituum quantitatem rectè coniicimus, potissimum verò ex communibus actionibus cōmunium robur & copiam ex propriis instrumētorum.

Actionū consyderatio pro quantitate formæ & facultatis definienda.

Quod si actiones sese cum velis non exerant semper, figuram inspicimus cæterasque sensibiles qualitates. ita enim ex odoris acumine, saporum acrimonia

Figurarū consyderatio & sensibilis qualitatis

nia, colore ſplendidiuſculo; calore ad tactum protinus occurente, de vi innati calidi, de ſpiritus magnitudine, formæque præſtantia vaticinamur.

Sed ſunt inter hæc ipſa denuo ad ſignificandam quantitatem certi incertique ordines plures. Quin vna forma accidentaria iuxta demenſum ſuum alterius comitis ſuæ ſiue pediſſequæ quantitatem oſtendit, eò commodius ſanè, quo ſit externis ſenſibus obuia magis ac manifeſta. Ita enim figura ſæpius naturalem potentiam indicat, ita & ſapor, & odor, color, ſonus, atque tangibilis qualitas qualitatem primam; ſic tamen vt propius hanc doceat ſapor quàm color, aut ſonus, prout nimirum ſignorum vnumquodque rem ſignatam penitius ſpectat, velut cauſam aut fomitem ſui; nam quia ſaporum differentiæ ex analogia calidi in ſubiectum humidum paulo definitius fiunt abſque intermediæ cauſæ cooperatione: proinde & Galenus exactius multò naturam ſimplicium guſtu quàm alio ſenſu vult indagari. Color enim etſi fiat ratione lucis vel calidi in corpus opacum atque perſpicuum; quia tamen cauſarum altera multiplicitas intercedit per tranſmutationes plurimas, idcirco & firmam inter extrema oppido diſſidentia analogiam quærere non tantum inane & ſuperuacuum duxit, ſed & pro fidei lubricioris argumento à vera demonſtratione reiecit, qualis fit maximè per cauſas proximas, nec adeò longè petita principia. Nam etſi calor in luce habitans nitatur omnia vertere in ſimilitudinem ſui, propter tamen ſubiecti multiplicis vel ſimilaris vel diſſimilaris immenſam varietatem, neceſſe eſt vt modò ex aduſtione nigreſcant corpora, modò ad ſplendorem atque albedinem magis deuergant. Vnde & idem ignis carbones aduſtione primo nigerrimos reddit, procedente magis actione eoſdem conuertit in cinerem, donec albeſcant. Idem innatus corpori calor Æthiopum cutim facit nigreſcere, dentes autem diuturniore incendio ſic coquit, vt ſuo fulgore aciem pene perſtringant. Itaque cum inter efficientem cauſam atque effectum vltimum ſint actionis ordines plures, diiudicare difficile eſt, num abeſt agẽtis robore magis, num potius ex actionis diuturnitate eiuſmodi proficiſcatur. Atque cum tam longo ſpatio rei agentis cum paſſibili & medio concurſus ſit infinitus, quopacto (ni ſingula circumſpexeris) vel prima ex vltimis vel ex primis vltima rectè coniicies? eſt tamẽ & huius methodus, ſed valde in arduo ſita, penes totius ordinis ſeriem inconcuſſam ſemper & ſtabilem, cuiuſmodi & loco ſuo referetur à nobis, cum inter exercitamenta methodi de conſtituendis colorum cauſis & differentiis mentio fiet. Inter ſenſibiles qualitates ad quantitatem exprimendam quantitati affinis figura ſedem non infimam tenet, nã vel hæc vnica & magnitudinẽ, & numerum, locũ, & ordinem vnius formæ vultu cõmuniore in ſe complectitur; quare tum robur tum impotentiá primo ſignificat, mox & celeritatem, tarditate, frequẽtiam, raritatem, contractionẽ virtutis ad centrũ, diffuſionem ad circũferentiam, σύνταξιν καὶ ἀταξίαν, quæ non tam quátitates q̃ earundem paſſiones meritò nominentur.

Inter ſigna certi incertique ordines multi.

Figura naturalẽ potentiam indicat.

Saporũ ratio atque ſignificatio.

Colorum ratio.

Colores ægrè facultatem demonſtrant.

Lux caloris ſedes ad cuius impetum præcipuè colorũ omnis fit tranſmutatio.

Effectus indicia lubrica ex ipſis remotioribus cauſis.

Figurarũ vis & conſenſio cũ forma intrinſeca.

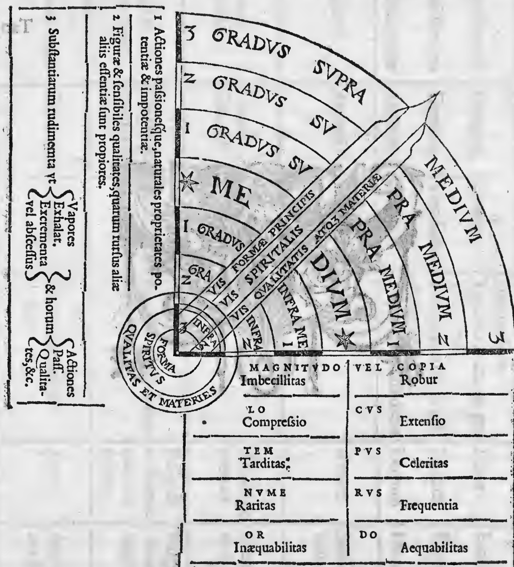
Ex

Physiognomicæ doctrinæ fundamenta. Ex digitorum concinna dispositione & horum agilitas patet, ex magnitudine virtus comprehēdi, ex teli acumine motus celeritatem colligo, ex arteriarum densitate pulsus frequentiā, sæpe ex amplitudine earundem robur soliditas adest, diffusionem & imbecillitatem si vna substantia flaccida est nec tangenti admodum reluctetur. Quantum verò figuræ concinnitas ac pulchritudo ad formatoris spiritus monstrandam efficaciam præstet, tum ex Hippocrate, tum vsu quotidiano satis est manifestum: ita enim in Epidemicis virtutem cerebri ex ipsa palati concinna dispositione aptisque ordinibus dentium visus est æstimasse; propensionem quoque ad tabem ex scapularum structura πτεριγοειδῆ. Ita partus ærumnas miserrimas, eiusdemque facilitatem ex ossis sacri depressione, cōuexitate, ex ossium sedis structura vel amplitudine rectè prædicimus, si causæ signaque cætera ritè consenserint. Ex amplitudine pectoris cor quoq; calidius, ex quantitate capitis prudentiam quoque Galenus cōcludi, sed probabiliter voluit, eandemque certius, si magnitudini iuncta concinnitas erit. *Doctrinæ Physiognomicæ axioma præcipuum.* Scatēt exēplis eiusmodi liber de Arte parua, scatet & tota fere doctrina Physiognomicæ, cuius id veluti axioma precipuum est, Naturaliū propensionum species & quantitates per figuram insinuari vel communissimam rebus quæ *Exēpla plurima.* specie aut genere dirimuntur. Ita cum suem videris immundam, fidelem canem, rapacem miluum, crudelem taurum & furibundum, concludes verisimiliter ex figurarum affinitate mores quoque consimiles, vt quibus sint nares simæ vna cum porci imagine secum & immunditiem trahant, nisi repugnent *Exceptio Physiognomicæ diuinationis.* signa in diuersum vel plura vel firmiora, nisi & educatio, & parta de vitiis per consuetudinem victoria hariolantibus nobis imponat, quod olim de Socrate proditum fuit. Consimiliter iudicabis quibus vngues incurui, quantū ad furta & latrocinia promptius ruant; cui frōs quadrata, taurini oculi, quam istis & truculentus animus insit: Fidelis cui mentum instar oblōgum. Quin & partis vnius robur & quantitas ex forma alterius etsi longiore circuitu sæpe colligitur, vt in illis vulgatis versiculis liquet: *Ex forma nasi. & cætera.*

Sed sit ioco venia inter res serias. Interdum verò & ex particula totum, velut leonem ex vnguibus nosse prouerbio est. Ita & substantiarum rudimenta & excretiones morbi quantitatem nobis insinuant, vt in hemoptonis ex pure vel sanguine, quanta pulmonis sit noxa, aut venæ ana- *Physiologiæ alterum axioma.* stomosis. Vbique igitur non tam signorum multitudine niti conueniet, quàm specie & nobilitate, quæ in hoc consistit maximè, vti signa signatis rebus, effectusque singuli suis principiis figuræ aptitudinem necessariam *Axioma postremum ad signorū distinctionē accuratam maximè pertinens.* semper, & in omnibus stabilem seruent, deinde curandum maximè, vt ea quæ actu dicuntur, ab his quæ potestate sunt talia, deinde & argumenta probabilia passim à demonstratiuis & necessariis, remotiora quæque à proximis in omni causarum, effectuum, signorum, signatorumque genere discernamus, quæ si præstiteris, iam non modo rei naturam vniuersam vt formam atque materiem cum quantitate te deprehendisse dicito per indicationis

cationis Methodum, ſed & principia paulatim præcedentia vſque ad effe-ctrices extrinſecas cauſas, vel ipſo à limine ſalutaſſe, donec progreſſu methodi ad pleniorem notitiam totius ordinis ordine transferaris. Ne quid verò ad lucem deſideres, quæ dicta ſunt hactenus ita depinximus.

QVADRANS DIMENSIONVM QVARVMCVNQVE *in diſcurſu animæ rationalis.*

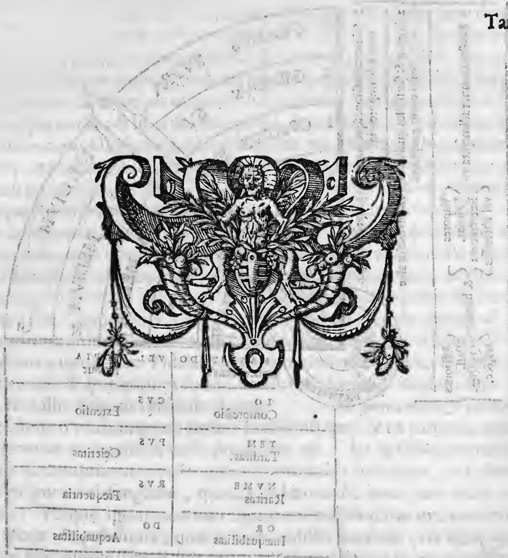
Ita in dioptra A. B. ea ſpectamus primo, quorum quãtitas ſit exploranda, hanc ſi ſtatueris ad latus quadrantis A. C. mox in antedictis ſingulis ſubſtantiarum & accidentium conſpicuam quantitatem elicies, quæ tibi ad inuentionẽ abditæ futura ſit ſigni vel argumenti loco. Quare & ex A. C. linea impreſſi gradus exceſſus omnis atque defectus in lineam A. B. facta reuolutione videbis tum in formarum ordine atque ſpirituum, tum in earum qua-

Quadrantis Geometrici explicatio una cum Praxi.

litatum, quæ tanquam ignotæ quo ad numerum aut magnitudinem proponuntur, indicari primo mensuræ speciem in inferiori quadrantis latere A. D. secundo excessus defectusque differentiam à medio, in circulis areæ totius A. C. D. Potest ad tabulæ vniuersalis exemplar in sensibilium qualitatum genere sic altera fabricari, quæ particularis præstet exempli vicem, vbi tamen non tam res ipsas ad amussim propositas scito, quàm propositionis modum, siue imaginem rudiusculam, cui si vacat, maiorem elaborandæ operam dabis. Parit hanc difficultatem mixturæ varietas, quæ in vnoquoque genere reperitur.

Alterius tabulæ ratio in quãtitate cõsyderãda particularis exẽpli loco.

Tangi-

		3. GRA. Defectus	2. GRA. Defectus	1. GRA. Defectus	* MEDIVM	1. GRA. Excessus	2. GRA. Excessus	3. GRA. Excessus
Tangibiles qualitates	Primæ	Frigidissimum	Frigidius	Frigidum	Temperatum in calore.	Calidum	Calidius	Calidissimum
		Humidissimũ	Humidius	Humidum	Temperatum in humido sicco	Siccum	Siccius	Siccissimum
	Secundæ	Grauissimum	Grauius	Graue	Temperatum in graui & leui	Leue	Leuius	Leuissimum
	Tertię & quartæ	Densissimum	Densius	Densum	Temperatum in dẽso & raro	Rarum	Rarius	Rarissimum
		Mollissimum	Mollius	Molle	Tẽper. in molli duro	Durum	Durius	Durissimum
Sapores		Acerbi	Austeri	Acidi	Dulces	Amari	Salsi & aromatici	Acres
Odores		Inodori Soporiferi	Frigidi Graues	Subtiles paululum	Temperati	Amari & pontici	Aromatici	Acres
Colores		Opaci maximè vt niger	Opaco proximi vt liuidi	Subobscuri	Læti, vt viridis cæruleus	Fulgidi vt luteus croceus ruber	Fulgidiores vt argentei	Fulgidissimi vt albus color
Soni		Graues maxime	Grauiores	Graues	Lenes & temperati	Acuti	Acutiores soni	Acutissimi

παρασκευὴ ad Canonem 7.

Pergamus porrò ad Canones cæteros, octauum, & septimum scilicet: nam & in istis reliquum est quod ad doctrinæ Endeicticæ integritatem pro quæstione practica desideretur. Hactenus verò in simpliciore endeixi diutius immoramur, tum quod posterior illa & compositissima hanc prærequirat semper, tū quod totius ætiologismi ratio, quod omnis doctrina atque scientia rei per suas causas hinc velut perenni fonte scaturiat, & ad eandem ductu reciproco non minus quàm ad oceanum quendam infinita flumina referantur.

Cur de indicatione vberior suscepta sit demonstratio.

Endeictica disciplinæ vsus atq; præstantia.

7 CANON SEPTIMVS DISCVRSVS TRIPLICEM SPECIEM IN *vestiganda natura agentis principij similem docens cum ea quæ pro subiecto passibili ante est præfinita.*

De instituendo discursu triplici eiusdem Epicycli circa obiectū princeps, quod actioni præficiendum ante conceperis.

Cōsyderatio obiecti pathetici & actiui, in quo differāt in constituenda arte.

DISCVRSIONIS Methodicæ is erit septimus Canon, vt indicationum constitutis classibus factoque discursu triplici à primis carceribus medij (quod in actione paragogon fecimus) ad subiectum alterum conuertamur, cuius potissimum adminiculo ex quęstione practica prefixam nobis metam attingere cupiamus. Huius analysis facillima ratio est, si quæ tradidimus supra ventus non discerpserit, non enim differt ab ante dictis alio pacto, quàm quod passibilis subiecti resolutio rerum fit magis abstractim in quæstione positarum; illa autem à parte medij fit cum relatione quadam naturæ iam perspectæ, membratimq; diductæ, ad naturæ alterius nondum perspectam satis, perspiciendam tamē & ad examen prouocandam, vt præstituto à nobis actioni concentu prorsus harmonico quadret, iuxtaq; diuinam numeri rationē à Platone & Pythagoricis intellectam eidem præfici possit. Huius autem obiecti agentis apprehensio tota sub conditione vertitur, eodem posito velut eiusmodi quod formæ passibili per omnem causarum seriem resolutam secundum substantiam, quantitatem, qualitatem &c. vel simile sit, vel dissonans atque contrarium. Fluit hæc omnis interdum à ratione momentanea, interdum ab insufficiente experientia, ex authoritate denique vel improba, vel male intellecta. proinde instabilis est passim, totiesque reiicitur, dum prodeat agentis alterius forma, quæ toto hoc
1. analyseos filo cum re passibili analogiam optimam constanter obseruet. Duntaxat itaq; obiecti agentis effigies sub hypothesi in animum cadat, & tanquam
2. futurū idoneum operis caput quæstioni subiice; diduc rursus in formas dupli-
3. ces, materiales nimirū, & principes; easdē postremò resoluito, instrumentarias quidē vt supra à cōpositioribus ad minus compositas, communium classem à proximis paulatim ad remotiora principia, quanquā perpauca admodū repe-
4. riri possint, quę scopis pluribus cōsequendis sola sufficiāt. Proinde cū in tēperie simul & cōpositione vitiū est; plura interdum agentia sunt vestigāda, quorum scilicet alia peruersam tēperiem curent, alia instrumentorum vitiis medeantur, vbique per antipathię rationē. Mirum igitur non est, si in prima illa analysi obiectum vnicum sæpius resoluendum statuatur, hic verò vel vnum natura multipli-

Obiecti actiui prima conceptio planè hypothetica.

Confusæ hypothesis confusa principia ante inuentionē obiecti actiui vel principis.

Theorema

In actione rerū agentiū pluralitas sepißimè necessaria, sic tamē vt in actionē & scopū principem omnes cōsentiāt.

multiplicis vsus, vel plura numero & potestate differentia, vel denique conflatum ex pluribus vnicum pro diuersarum intentionum specie in obiecto passibili per medium repręsentata. Consistit in hoc potissimùm ratio, quod propter actionum diuersissimarum necessitudinem structura corporis nostri ita sit multiplex, vt non discurrentibus animis tantum facessat negotium, sed & sibi ipsi multis modis iniurium videatur, dum in misturis oppidò differētibus in illa partium multitudine atque consensibus varijs vnà vix affici possit, quin compatiatur & altera, proinde nec alibi consulas rectè, quin alibi rursus impingas; vt, Cum refrigerare hepar quis inflammatum velit, quàm facilè offendit neruosas stomachi partes? Cùm vel in Cerebri meningen aliquam, vel membranam pleuriticam cæpta est fluxio, quæ phlegmonem minitetur, materies partim influxit, partim in motu est parata, vt aliunde influat: nónne hic partim refrigerantibus opus quæ fluxum inhibeant, partim excalefacientibus seu discussorijs moderatis, quæ quod collectum est fundant, agitent, atque si fieri possit, per poros exterminent? Quis nobis hic vni scopo tam probè consulet, vt consecutionem alterius interdum non remoretur? aut quis ita repellet à capite bilis feruentis copiam ex venarum ambitu vndique profluentem, vt omnis quidem deorsum per exteriores propagines refluat, nec interim aliqua eiusdem bilis portio per venas intimas caluæ eadem vi propulsorij medicaminis ad cerebri sedem eiusque membranas incumbat? Rursus cum inflammatio cerebrum actu iam obsidet, cui consilium illud Barbaricum libeat experiri, vt Gallum recenter discerptum semianimem & palpitantem adhuc capiti imponamus, sitque corpus quàm maximè purgatum antea, sanguis ante subductus, vt vix aliud restet, quàm inflammationis materiem foras elicere vel expurgare: quis mihi promittet id sese facturum, vt trahat quod sedi affectæ proximum est, foras, ad sedem affectam eadem vi attractrice fluxionem alteram non alliciat per venas arteriasque confines, quarum scilicet ductus ab hepate, corde, nunquam sinet, quin quicquid humoris propè vel longè dissitum est, quicquid ferè partium est totius corporis in sympathiam capitis quàm celerrimè concitetur. Quare cum pro subiecti multiplicitate in vnum consentiente sint tam multiplices scopi, vt vno præsidio consulere singulis subinde sit impossibile, quærenda sunt sæpius & numero plura, vel vnum aliquod ex pluribus optimè concinnatum. Est & huius negotij necessitas altera; propter caussarum scilicet immensam seriem & concatenatos ordines plures, quæ per discursus totius longitudinem expanduntur. Etenim in curatione humani corporis, vel etiam in conseruanda æquitate Reip. caussarum ingens est ordo, si vel corpus nostrum resolueris, vel ciuitatem, in caussas, principia, & elementa. Est & in singulis quidam perpetuus ductus & nusquam interrupta cognatio, vtriusque integritas summa velut in indiuisibili posita est, à quo cum recesserit, labefactata continuò censeatur: Morbi autem & quicquid constitutionis aduersæ est, simulatque vitiata sit actio (more malorum omnium) vel in parte duntaxat vnica nomen obseruat. Quare illud non modò vsuueniet

1 Ratio ex rei passibilis vnitate & multiplicitate.

Sympathia partium in toto.

1 Exempla. 2

3

Conclusio, Multiplici malo multiplicia adhibēda remedia.

2 Ratio altera propter caussarū sympathiam. Exempla.

Bonū in indiuisibili positum. Mali ratio in infinita latitudine, vnde & mali ex parte, Bonū non nisi ex toto veti? appelletur. Conclusiones ex antedictis.

1 *In curandis malis etiam bonorum habẽdam rationem.*
2 *In curandis morbis nõ tantũ ad proximas collimãdum, sed & ad quasque remotiores ordine vsque ad extrinsecas.*
Simile.
Malorũ radicem penitus extirpandam ne eorundem circulus fiat.
Exẽplum circuli in Morbis non probè curatis.
Exẽplum simile in Reipub. negotijs vt seditione submouenda.

passim, vt dum ægrotis partibus operam damus, saniorum quoq; & connexarum ratio habeatur, vt dum præsenti incumbimus morbo, impẽdentes arcere simul atque auertere debeamus: Verùm & alter vrgebit plusquam herculens labor, vt posita vel sublata caussa continente & proxima, præcedentes ordine moueamus. Quod nisi fecerimus, scito non aliter nobiscum agi, quàm si relicta radice truncum & ramos excindere meditemur: si cùm naufragium imminet, inundantem fluctibus nauem continuè quis exhauriat, rimis aut foraminibus tabularum anteà non obstructis. Quòd si enim catharro afflictam cerebri regionem exiccare quis volet, hepar autem neglexerit siue ventriculum, à quibus potissimum fit exhalatio, necesse est morbi fomes vt relinquatur, & quales caussarum circuli fiunt, illi similiter redeat labor actus in orbem. Sit in Rep. vel ciuitate ingens seditio ac tumultus popularis, sint & ibidem magistratus vel principum corruptelæ, regnet libido, fastus, & auaritia inter magnates, flaccescat mutuus amor, manca sit Deum fides, sit & conuulsa religio, ruptisque legum repagulis opprimantur pauperes, & quò quisque sublimior, tanto securius insolescat; quæ cùm vulgus videt, paulatim obmurmurat, fremit amens arma, fit ira læsa sæpius potentia,

Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.

Palliata Curatio & minus firma.

Facilè est malo tam subito lenimen subitum dare.

Nam pietate grauem & meritis si fortè virum quem
Conspexere silent, (vt ille cecinit.)

Radicis relictæ pericula.

Facile est & seditionis capita violenter opprimere: sed si præcedens illa malorum occasio non auferatur, quid aliud, quam ignem carbonibus occulunt, quos cùm perruperit, & summa & infima pariter in exitium trahat

Magno veluti cum flamma sonore
Virgea suggeritur costis vndantis aheni,
Exultantque æstu latices, furit intus aquai
Fumidus atque altè spumis exuberat amnis,
Nec iam se capit vnda, volat vapor ater ad auras.

Conclusio summaria.
Indicationum ordines vnde maximè sint intricati.

Cùm itaque partim ex scopi multiplicitate circa subiectum vnicum, partim ex infinita caussarum serie indicationum quoque infinitus ordo consurgat, cui & multa insunt persæpe pugnantia, & plura quæ propter occultas maximè caussas falsa pro veris obtrudant, propterque effectus & caussæ reciprocos orbes methodum vel non expectent, vel prorsus inuertant; idcircò fieri tam difficulter existimo, vt morbo instrumentario cuipiam vnius medicaminis forma sufficiat. nam etsi natura sæpius vnica diuersarum rationum partes includat, earum resolutio tamen vix eo se prorogat, vt per caussarum ordines omnes indicationis arbitrio æquabili ductu parique facilitate respondeat.

Canonis septimi præcipuum axioma.

Aptanda sunt igitur plura, & tantò sæpius, quantò subiecti passibilis ratio est compositior, eademque hac lege contemperes æquum est, vt suum singula in actione obseruent tempus & locum, iuxta analogiam subiecti in medio definitam; deinde curandum, vt vni cum prosis, non obsis alteri scopo; neque quod

vna

vna ex parte ædifices, ex alia diruas atque conuellas: sed vel se mutuò iuuent, vel defectus alterutris expleant, vel viam obstaculis intercludant. Resolutionis norma omninò est eadem quæ in subiecto passibili fuit, primò etenim examine rudiusculo quale per orbem excentricum insigniui, spectamus in omnibus, quanti sit illa quæ vel intuentibus statim se prodit in agente compositio. nam si reipsa est multiplex, structuræ scilicet vel diuersissimarum partium ratione, multos quoque hoc nomine & resolutionis ordines obtinebit: sin tantùm in animo quædam est multiplicitas, vt cùm vniuersale proponitur, tum per præscriptam Methodum Canone quarto, ascendendum ac descendendum sæpius, sed oculorum acies maximè in singularia defigatur. Vt in Phrenitide si de exhibendo iure papaueris quæstio, ipsum resoluitur in formam suam atque materiem, forma per syndromen materialem inquiritur ex colore, odore, gustu, & cæteris sensibilibus signis, per quæ medicaminis totius essentia distribuatur in partes, virtute, qualitate, loco, & tempore differentes. Si de venæ sectione simpliciter dubitabis, præstat commune genus ad particularia restringamus, idque petatur potiùs, num venæ cephalicæ sectio quæ loco affecto fit καθ' ἴξιν in inflammatione cerebri præsidium sit allatura. hanc sanè absque idea communi vix primum assequimur, quæ tamen conuersim (vt diximus nuper) à singularibus multis per obseruationem sedulam ante sit constituta. Postquàm de rei actiuæ multiplicitate obiter est constitutum, nil superest aliud, quam ipsam diducere rursus in formam atque materiem, ac si resolui vlterius possit aut debeat in caussas præcedentes externasque, deinceps & elementa, quærens in singulis sedulò naturam similarem omnem atque instrumentariam, vnde mox actiones tum communes tum propriæ & singularum modi, vires, ac magnitudines elucescant, per viam triplicem ante constitutam in Epicyclo, partim à sensu scilicet & phantasmatibus, partim à ratione & intellectu. Verùm de resolutione illa in formam atque materiem cùm de substantijs quæritur, nulla est difficultas, de formis tamen accidentalibus, actione, & passione qualibet dubitatur. Nam venæ Cephalicæ sectio quomodo in illa principia resoluemus, quibus non constituitur, sed occupatur tantum ceu circa subiecta. Certè omnis illarum ratio, etsi per se sit immaterialis, prout respectum tamen ad ipsam materiem semper obseruet, illi quoque vt coextensa diuiditur vt concreta vel per naturam vel animi discurrentis arbitrium. Ita cum venæ illius apertio loco præsidij loco materiei agentis est resoluenda, spectamus formam negotij in aliquo definitæ materiæ sinu, iuxta illius venæ exortum, progressus, & terminos, deinde vasorum substantiam, contentos humores inquirimus, aliarum partium copulam atque consensum; postremò in singulis substantiam, quantitatem, qualitatem, figuras omnes & numeros, proportionesque geometricas, vt recti obliqui ratio, æqualis inæqualis, vtilis inutilis, oportuni & importuni promptè se manifestet. In his enim consonantibus inuicem totius

Resolutionis ratio in obiecto principe siue actiuo.

1 Orbis excentrici motus circa obiectũ actiuũ.

Exemplum.

Exemplum alterum.

Epicycli conuersio circa obiectũ actiuum per discursus triplices antea demonstratos.

Quæstio de rerũ resolutione in formam atque materiem.

Quæstiones de natura actionis aut formæ alterius quomodo resoluatur in formam atque materiem.

Solutio.

Materiei consyderatio etiam rebus immaterialibus quodam modo inoleuit.

Exemplum.

Exemplũ aliud à parte obiecti paßibilis.

negotij vnà quædam ſtabilis & vniuerſalis forma conſiſtit. Idem à parte ſubiecti paſſibilis vſuuenit, quoties de forma ſola aut qualitate mētio eſt, præſertim in morbis quibuſlibet, vt cum febrem reſoluimus vel inflammationem aliquam, affectionis etenim ratio vniuerſa abſq; ſubiecti cui ineſt imagine, nobis nec exprimi rectè nec intelligi poteſt. Verùm hoc differt formæ aduentitiæ reſolutio (vt morbi aut vitij) ab illa ingenitæ formæ & naturalis (vt ſanitatis) quod huius cauſſæ cum ſubiecti cauſſis eædem ſint ferè, ſimiliq́ue tenore perpetuò fluant: illius contra analyſis partim ſe proroget iuxta amplitudinem loci, quem ſemel inuaſit, partim ex circunſtantijs varijs internarum cauſſarum & exteriorum particulares ordines trahat. Sic enim in cerebri ſana conſtitutione vnus eſt ordo totius fabricæ, vnus & ſanitatis: nam quæ compingũt ſeminales rationes, ſanitatem ſemper præ oculis habent, idcircò & ſanitatis forma in partium inſtrumentariarum compoſitione & cõmunium apta temperie poſita eſt, & per eandem optimè declaratur. In inflammatione cerebri pingenda eſt phlegmones ratio primum ratione loci, humorisq; proximi præcedentis & poſterioris. Deinde eſt & cauſſarum proprius ordo, cum inflammationem ex caloris incendio præter naturam, idemq́ue rurſus ex putredine natum aſſerimus, putredinis cauſſam deinceps in obſtructione collocamus, vbique tamen ſeſe materies implicat, cùm neque obſtructio, nec fluxio, neque incendium quomodo fiat commodè percipiatur, niſi & locum & tempus ſubſtratamq́ue materiem omnibus vna cernamus. Poſtremò id etiam atq; etiam monitos volo circa ſubiecti principis reſolutionem, ſiue ſit forma nuda, ſiue ſubſtantia, quæ in quæſtionem cadit, non tam curandum protinus vt reſoluamus ipſa præſidia, quàm actionis formam vniuerſam, quæ ita ſit vnica ex pluribus temperata, vti penes indicationis regulas paſſim cum illa ſubiecti paſſibilis vnitate ſimul & multiplicitate reſpondeat. Non enim inquiram ilico, an rectè phreniticus decocto papaueris reſtituatur, ſed vniuerſam priùs phrenitidis formam animo comprehēdam, qua reſoluta per indicationes rerum quoque agendarum neceſſitas vnà & viciſſitudo ſe prodet. Indicationis ordo mox & actionis totius ideam præ oculis ponit ſibi ſimillimam, ſed in hoc maximè differentem, quòd indicatio ex materie quidem paſſibili ad actiuæ materiei inuentionem iudiciumq́ue deuergat, ſed actionis ordo etſi propter endeixeos neceſſitudinem ſit conſtans & ſtabilis per ſui curriculum vniuerſum; propter tamen materiei commercium propius, (cui actu iam ſcilicet ſparſimq; & indefinitè per partes ſui ſingulas complicatur) etiam inſtabilitatis eſt particeps, vbique incudem poſtulans, vt quæ principio lubrico ſint per hypotheſim data totius Methodi plena conuerſione definiantur. Habet ergo rei actiuæ analyſis ſupra eam quæ pro Indicationis ordine facta eſt, materiale quiddam confuſum atque diuulſum, ſic tamen, vt ex totius actionis forma & vnaquaque materiæ parte ad numerum proportionemq; debitam temperata, fiat quid vnicum, vni ſubiecti paſſibilis formæ tuendæ, comparandæ, profligandæ (vt lubet) maximè neceſſarium. Propone rurſus reſolutam ante phrenitidem penes

Formæ aduētitiæ reſolutio à formæ ingenitæ reſolutione in quo differat.

Exemplum.

Præceptũ aliud circa rei actiuæ reſolutionem non tam materiei ordinem, quam actionis animaduertendũ, vt agens paſſo per indicationem correſpondeat.

Exemplum.

Nota ſedulò.

Ex obiecti paſſibilis cõſideratione indicatio ſurgit, ex indicatione actionis neceſſitas, ex hac demũ rei actiuæ vel obiecti principis inuentio.

Concluſio.

Rei actiuæ analyſim diuulſam & diſcõtinuam per actionis propoſitæ formam continuã in vnitatem reuocari.

Exemplũ eiuſdem præcepti aliàs repetitum.

ſubiectam materiem lociq́ue totius affecti rationem, aperiet ſe mox rerum agendarum ſpecies & ordo per Indicationem in extremorum medio conſtitutam: quare (vt rem in pauca conferam) occurret primum faciunda diuerſio eius quod influxurum eſt, mox & concoctio illius quod influxit, eiuſdemq́ue rurſus euacuatio, cuius ante pars craſſior per vias craſſiores & proximas ſit educenda; tenuiores cæteræ vel altiùs immerſæ per vias inſenſiles magis latentemq́ue perſpiratum: poſtremò quæruntur & amiſſi roboris reſtauratio, ſomniq́ue conciliatio, & id genus alia. Neceſſe eſt igitur vt diuertentia primum aut repellentia medicamina ſeligantur, mox quæ euacuent, roborēt, firment, ſomnum concilient. Totus negotij cardo in ſola Phlegmones cerebri curatione verſatur, ſed partes ſunt plurimæ, quarum ſingulis cum certa præſidia conſtitueris, naſcitur & compoſitius quiddam, quod loco actiuæ materiæ reſoluatur. Incipiam itaque à diuertentibus, etſi per hypotheſim rudiuſculam, ſtatuta eſt venæ ſectio è regione ſedis affectæ, hanc ita reſoluam, vti monſtratum eſt ſupra, ſimiliter in his quæ purgant, quæ roborant tandem, ſomnumq́ue conciliant faciam, conſiderabo particulatim ſomni vigiliæq́ue cauſſas & rationem omnem per methodum ante monſtratam, inde & papaueris vires expendam, facta totius analyſi, ac videbo tandem quę ſit vtriuſque proportio, ratione ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, temporis, loci &c.

CANON OCTAVVS, EX ANTEA CONSTITVTIS *docens inuenire analogiam, ſiue proportionem principij, quod actioni præficiendum eſt, ad illud quod eidem ſubijcitur.*

IAm neque in Octaua Regula ad difficultatem operis quicquam expectes noui: hæc enim peracta in triplicibus terminis conſideratione triplici iubent duntaxat extremorum ordines in medio cōparari. Quare totius doctrinæ Endeictice non tam pars altera quàm ſcopus primarius ac finis exiſtit, quàm forma perfectior ex terminorum trium reſpectu mutuo & actuali collatione compoſita. Hanc ita per partes ſingulas exaratam ita exhibui, vt velle eandem repeti vel refingi denuo inane prorſus & ſuperuacuum putem. Pauca tantum è multis quæ ad totius integritatem ſolidam ſpectent, hæc mente memori condes. Spectanda imprimis eſt extremorum illa proportio, Communium quidem rationum communis, particulariū particularis magis & definita. Commune iam vnumquodque & ſingulare ſtatuimus vel propter naturam vniuerſalem particularem in animo comprehenſam, vel propter partium ſtructuram magis minuſue compoſitam.

8 Quopacto poſt abſolutos ter diſcurſus triplices in ſubiecto ſcilicet paſſibili medio & actiuo extremorum in medio ſit faciunda cōparatio vt plenam artis inuentionē aſſequamur.

Præcepta particularia Canonis octaui. 1

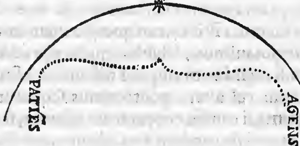
- Sit proposita sanitas humani capitis tanquam primus scop' & simplicissimus, ea sub duplici specie à practico intellectu concipitur. Vel enim
  - Vt conseruanda, si status naturæ cõgruus proponatur, fiet illud per similia vti κατὰ τὰς κοίνας ἐννοίας est manifestum.
    - Occurrit hic
      - Obiectũ patheticum passibile, seu terminus ad quẽ actio referatur. hoc dissoluimus in suas caussas.
        - Formas accidentarias in materiæ sinu collocatas.
          - Communes tum internas, tum extrinsecas.
          - Instrumentarias maiores minoresque ordine.
        - Formas principes & aliarũ gubernatrices essentiam ipsam
          - Communes internas & extrinsecas.
          - Instrumentarias.
      - Medium seu prosagogon extremorum. huius resolutio est qualis in extremis.
      - Subiectum operi præficiẽdum seu terminus à quo. Resoluitur idẽ rursus in
        - Formas accidentarias
          - Communes.
          - Instrumentarias
        - Formas principes
          - Communes.
          - Instrumentarias.
  - Vt reparanda si affectus occupat præter naturam. Præstatur idipsum affectus noxij profligarione per cõtrarium.
    - Occurrit & hic
      - Subiectum passibile resoluitur in
        - Formas accidentarias
          - Communes.
          - Instrumentarias.
        - Formas principes
          - Communes.
          - Instrumentarias.
      - Medium, resoluitur vt extrema
      - Subiectum operi preficiẽdum resoluitur in
        - Formas accidentarias
          - Communes.
          - Instrumentarias.
        - Formas principes
          - Communes.
          - Instrumentarias.

In horum collatione mutua secundum substantiam scilicet, magnitudinem, numerum, ordinem, qualitatem, situm, connexum, locum, tempus, omnis agendi analogia consistit.

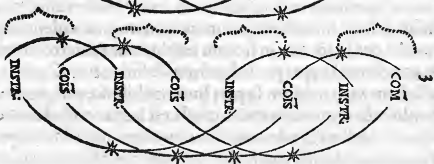
Quantò

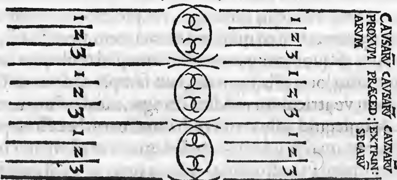
Quantò autem vnaquæque indicatio sit altera prior, & quo pacto proportiones rerum à confusis incedant ad determinatas, maximè ex subiecto schemate faciliùs assequeris.

De indicationis ordine circa proportiones agentis ad passiuum.

Cùm aptè singula singulis in ipso medio composueris; quod si proposito scopo sic agens tesponderit, vt pro consilij nostri ratione similis sit vel contraria secundum substantiam scilicet, quantitatem, qualitatẽ, &c. ipsum amplectere, habes enim negotio tuo non tãtum commodas caussas & media, sed &
3 vtendi dexteritatem, occasionem & modum. Quod si minus conforme fuerit, vel reiiciendum est ilico, vel adiectione, subtractione vnius, aut plurium

Regula falsi ab Arithmeticis sumpta.

corrigatur, donec ęquabile fiat. Erit autẽ eius hypothesis bona iuxta rationem Regulæ falsi, quam Arithmetici tradunt, &. inter cæteros disertissimè meus P.M. parens Gemma Frisius: nos quoque idem inter discursus logicos obser-

Examen Hipothesis circa subiectum princeps siue actiuum.

uandum ante notauimus: cõstabit inquam pro actionis successu semel suscepta sententia, si membrum aliquod resolutionis Endeictic̨ę seriem non interturbet, nec vno vel altero posito maius sequatur absurdum vel inconueniens, erit optima, si caussas cooperantes adiuuet, si tollat obstacula, si rebus

Tertij præcepti vberior explicatio.

aduersis vel procul impendentibus aditum intercludat. Quod si quid horũ deerit, legenda sunt sæpius vestigia retro, sudandumque passim in rebus obuiis, vti in discursu rationali facere te docuimus, donec ad symphoniam quan-

Exemplũ in curanda febre quartana per plantaginem, cuius author est Diosc.

dam musicam quàm proximè totum hoc systema reduxeris. Exempli gratia, quod multi virtutis occultæ putant, radix plantaginis curat quartanã febrem, præsertim si cum vsus postulat & venæ sectio & atræ bilis concoctio vnà cùm euacuatione ante præcesserit: cõstabit methodo actionem hanc omnem non tantum à forma occulta proficisci, quantum ex proportione mutua agentis ad passum ratione substantialis simul atque accidentariæ formæ, nec non ratione quantitatis, ordinis, temporis, loci. Resolue affectum in caussas, in formam scilicet subiectamque materiem, atqui accidentia ipsa cum sint immaterialia per se, idcirco in horum resolutione subiecto vtimur vice materiæ: nã & accidentia sæpius per subiectum definiuntur. Constat in febre eiusmodi affectum ventriculum sæpius humore bilioso, acri, & ex adustione mordaci, similiter & mezenterium. in caussa est hæpar obstructum, atque idcirco amplius incalescens, vnde cum tanta humoris crassissimi copia per hæpatis angustias non transmissa partim hæreat in propaginibus venæ portæ, partim in regionem proximi lienis impingat, vbi profecto & adustionis assiduitate in limum degenerat visco quolibet tenaciorem, necesse est protinus dari medicamentum aliquod, cui non vna sit virtus, sed multiplex loci & temporis vicissi-

Obserua finium multiplicitatem in vno particulari negotio.

tudine cum locis affectis analogiam semper obseruans. Oportet inquam labe factatum ventriculum modicè stringat, excalfactum temperet, fluxiones arceat, & quicquid affluxerit crudi simul exturbet. In hæpate & mezẽterio sunt indicationum ferè ijdem scopi, sed quæritur istis maior incisio, eademque potentior multò in remotissima splenis regione, vbi quædã vis discussoria pri-

Plantaginis mira encomia.

mas obtineat. Omnes has actionum vires vicesque tum ex sapore iuxta Galeni methodum, tum viua eiusdem experientia in vna diuinæ plantaginis radice facillimè deprehendes: habet enim gustãti primò insipidum quiddam, vnde & propter aquei elementi dominium in superficie positum sub occursus

sus

ſus primos refrigerat, poſt aperit quidam ſe blandiuſculus calor concoctioni bilis inſeruiens, cui & amplius exiccatæ ſubtilior altera vis emergit in alto hactenus deliteſcens, quæ cùm in penitiores viſcerum partes vel in venas extimas ſeſe inſinuauerit, potenter incidat, frangat lentiſſimos ſuccos, atque diſcutiat. Huius curationis exemplum vidi in Iuriſconſulto celeberrimo & mihi amico ſummo D. Doctore Elberto Leonino, deinde & in vxore mihi chariſſima Margareta; huic enim cum menſes antè duraſſet 3. illi cùm ſeptimanas ſex, ſtatim ab aſſumpto iure plantaginis, quartana penitus expirauit.

Obſeruatio authoris in Plantagine circa febrē quartanam.

Sed morborum hiſtoriam & obſeruationes penitus admirandas in Therapeutice pariter atque Chirurgicis, in Epidemiis quoque & Anatomicis ſtatim poſt huius operis editionem, ſuperis fauentibus, euulgabo.

Obſeruationum medicarum libri ab authore propediē euulgandi.

Quod ſi in facultate iuris exempla deſideras, etſi verear ne ſutor vltra crepidam non cuiuis palato faciam ſatis; cùm Iuriſprudentiæ domus ſit ciuitas pluriumque ſocietas (Cicerone teſte) excipiam ſanè illam ſocietatis ſpeciem, quæ natura inter humanas cæteras ſemper tum prior tum antiquior fuit.

Exemplum alterum in Iuris negotio.

Iuriſprudētia domus ciuitas.

Vt ſi de conſeruanda coniugum tranquillitate ſit quæſtio, communis eſt ea & quàm latiſſimè patens, quippe quæ neque ad vllam perſonæ differentiam, nec loci, temporis, aut rerum aliarum circumſtantium definitur.

Reſolutio cauſſa matrimonialis.

Imprimis ad conſtituendam iuris vniuerſalis formam, quæ in omnes matrimonij caſus ordine proferatur, opus eſt acri ſpiritu, vſu cōtinuo, & laboribus inexhauſtis. Nam licet quàm maximè ad perfectionis ſpeciem ea trahatur, ſitque talis in rerum natura, qualem velimus maximè; neceſſe eſt tamen illius inueſtigādæ methodum diuulſam in animis noſtris magiſque confuſam multo quàm fuit in negotijs merè naturalibus, apparere; cuius ſanè nec ſimplex, nec nimis abſtruſa ratio eſt: oriuntur enim difficultates plurimæ tum ex parte legum ipſarum, tum ſubiectorum circa quæ verſantur.

In iuris negotijs ordo conſyderandarum rerum maximè diuulſus.

Ratio perturbati ordinis circa ciuilia negotia.

Subiecti diſtinctio pene eſt infinita, proinde & cauſſalis illa connexio modis efferri pluribus poteſt: nam quæ effectus eiuſdem ſunt cauſſæ, interdum & cauſſæ effectuſque ſpeciem inter ſe mutuo gerunt. Nam in coniugij ratione cum ſit ſocietas animorum, formæ, & corporis, hic ſocietas animi interdum eſt cauſſa ſocietatis corporeæ, vel è conuerſo, interdum vtrumque proficiſcitur ab alia quauis extrinſeca cauſſa, vt ex parentum impulſu, & amicorum, rebuſque fortuitis cæteris, vt longè ſit difficillimum certum in rebus ita diſperſis ordinem conſtituere.

1. Ex parte ſubiecti.

Quin quod grauius puto, videtur forma neceſſitudinum humanarum totiuſque contextus ſæpe ſe promptius aperire, quàm ipſe materialis ordo, cui ſit coextenſus: ita enim facilius dicimus ſocietatem animorum & corporum ex rerum proximarum occaſione diduci, vt per contractus mutuos, per parentes, affines, deinde & parētum rerumque proximarum motiones ſiue conſilia à cauſſis præcedentibus mutari. Videtur hic quidem promptiſſimè ductus cauſſarum ſimplex & interruptus, dum partes ſingulæ totius ordinis ſub vniuerſali quadam abſtractaque formarum aut finium imagine proferuntur: ſed ſi materiē ſimul velut formæ coalitam intueberis, vt in ipſo contractu cōiuges primum,

Proinde & huic difficultati medeberis maximè per methodū ſimpliciſſimam quā περισκοπικὴν poſteà nominabit

 dein-

deinde parentes, dotem, atque affines proximos, postea & amicos externaque cætera, multa ex materiei ratione multiplicitas ilico, & totius caussalis ordinis perturbatio nascitur, quæ illud potissimum præstat, vt ex materie vel sensibilibus rebus de forma non facilè iudicemus, cuius contrarium in rebus mere

2. Ex parte formæ Iurisperiti quopacto sæpe amethodi fiant. Mens legum sæpiùs occulta. Rebus etiã deesse nomina.

Physicis vsuvenit. Quod ad Iuris formam siue animam spectat, vel eo nomine necesse est prorsus amethodos fieri, quod legibus ipsis ex circunstantiarum multitudine plus sæpe authoritas atque fortuna quàm ratio contribuerit, & idcirco mens legum vel sit expressa rarius, vel si expressa est olim, nunc hominum incuria sæpe, vel vetustate abolita negligatur. Quin desunt plerisque nomina, vt necessario ad communissimum reducantur, quemadmodum in crimine doli mali, in crimine stellionatus: sed sapiunt pulchrè, mea quidem sen-

Cautela & medicis & Iurisperitis ferè communis cùm rerũ nomina vel rationes ignorantur.

tentia, vti & medici, cùm vel ad authoritatem, vel occultam aliquam proprietatem velut asylum sese recipiunt, vbi rationem rei non intellexerint, licet id faciundi Iurisperitis æqua sit magis occasio quàm Medicis in negotio suo. Sed præstat ignorantiam absque aliorum periculo profiteri, quàm se iactare temere, vel cum honoris vitæque discrimine inepta simul & falsa plurima comminisci. Est & difficultatis altera caussa non infima, potissimùm in illis principijs

3. Ex parte rerum extrinsecarum.

extrinsecis posita, quę tam sunt infinita supraque methodum caput attollũt, vt vel Oceanum lebete prius exhaurias, quàm species rerum & comprehẽdere nomina possis. Nam vti caussarum vna in alterius ditionem vndiquaque transcendit, ita & leges legibus permiscentur, fitq; hic merum chaos & indigesta confusio, vt cùm in matrimoniali caussa de hæreditate ac testamento quæstio est, quatenus contractus matrimonialis nomine delegatur. Item cùm in caussa testamenti quæstio criminalis exoritur, sua enim cuique ex priuata

Conclusio ex antedictis.

περιστάσει est & resolutio particularis: quarum, vt singulæ singulis complicantur ratione partium, rerum, personarum, quantitatis, qualitatis, loci, tẽporis; ita & intricata maximè est Indicationum species vel ordo Endeicticus; quem tamen ita necesse est consentire passim, vt cùm vni quod suum est tribuis, suum alteri non auferatur. Hæc ego pro Iurisperitis non vt à methodo deterream,

Authoris excusatio circa exemplorum particularium considerationem.

sed difficultatis nomine magis impellam & incitem, cùm pulchri ratio sit in sublimi posita, nec sine labore transigi possit facinus magnum & memorabile. Neque verò exemplum eiusmodi à nobis suspicitur, vt cæteros doceã (sus Mineruam quod aiunt) in ea facultate præclaros, sed viam duntaxat digito monstrem: quam semel ingressi cùm simul negotio suo determinata principia addidicerint, eam perfectionis methodicæ speciem facilè consequãtur, quan-

Resolutionis matrimonialis diagramma.

tam sperare humanis viribus licet. Age verò pro matrimonij resolutione ad normam resolutionis Medicæ, diagramma eiusmodi statuatur.

Queri-

Quæritur conſeruatio ſocietatis matrimonialis: ſtatuam

			1. PROXVMAE	2. PRAECEDENTES	3. EXTRINSECAE CAVSSAE.
A parte paſſibilis rei ipſũ matrimonium, cuius ratio vniuerſim poſita ſit in firma illa atque diuina penitus vnione animorum, corporis, atque fortunæ, proinde ex definitione reſoluam idipſum in	Materiẽ quæ per partes diſcerpta eſt, ſic tamẽ vt in vnitatem conſentiant: harum alia Eſt	Anima Reſoluitur deinceps in ſua principia, vt ſunt	Amor mutuus Diuinus atque cæleſtis Conſenſus mutuus per verba de præſenti	Virtutes & mores Fides ac religio, Studia conſimilia	Res petitæ longius, peregrinæ & numero infinitę, quæ tamen mouent, incitant, tardant, aut planè impediũt, vt conſuetudines patriæ, edicta principum, & id genus alia.
		Corpus	Forma Valetudo Liberorum procreatio & carnalis copula	Neceſſaria ad corporis ſuſtentationẽ, vt dos & donatio	
		Fortuna exterarũ rerũ, cuius interim ſunt ordines plures	Propinquior vt per Parentes & Affines proximos	Præcedens vt per cognatos atque amicos	
Medium in analogia ſimiliter poſitũ, vt in negotio medico, quæriturq́ue legum proportio ad neceſſitudinem rerum humanarũ ratione ſubſtantię, quantit. qual. loci, temporis. &c.	In ſingulis habenda ratio rerum & perſonarum primo, inde & Quantitatis, Qualitatis, Ordinis, Loci, Temporis.				
	Formã quæ ſit ipſa coniunctio, vt anima quædam totius cõtractus huius reſolutio ad materiei inſtar incedit, ſed vnita magis & ſtabilis	Rerum: Animi, Corporis, Fortunæ	Conſenſio inter coniuges proximarũ cauſſarum, vt animi, corporis, parẽtum, &c.	Conſenſio principiorũ præcedentium, vt conſenſus morum, religionis, ſtudiorũ, hæreditatis, dotis amicorum	Conſenſio rerum exterarum.
A parte actiuæ rei ſit ipſa Iuſtitia, vel æqui bonique adminiſtratio, matrimonij integritatem conſeruans. Eſt & huic quodammodo ſua	Materies, quæ pene eſt eadẽ cum illa quæ fuit à parte paſſibilis rei, niſi quod hic concipitur magis ſub actiuæ nomine & quatenus ſimilia ſimilibus vel cõtraria contrariis adhibentur. idẽ enim ſubiectum eſt legi atque humanis negotiis, vnde & ſimilis reſolutio		Res diuinæ vel humanæ quę matrimonij cõcernunt proximas cauſas, poſſuntq́; eędẽ ſimiliter tribus generibus cõprehẽdi: Animo, corpore, fortuna	Res diuinæ vel humanæ pręcedentes ordine quæque ſecundas magis reſpiciũt matrimonij cauſſas, ſiue rurſus ſint: Animi, corporis, fortunæ	Res remotæ & extrinſecæ penitus diuinæ humanæq́; quæ tamen ad matrimonij rationem adiumento vel obſtaculo eſſe cenſentur.
	Forma quæ per legum variarum monogrammata & titulos exprimi ſolet		Forma cõprehenſa titulis proximioribus: De Nuptiis; De deſponſatione impuberum; De frigidis & maleficiatis; De cauſſis diuortij; De arrha ſponſalitia	Forma legum minus propriè ſpectantium matrimonij rationem: De dote & donationibus; De gradib. affinitatis; De cognatione ſpirit.; De clandeſtinis deſp.; De inceſtis & nefariis nuptiis	De deſponſatione principum.; De voti redemptione.; De authoritate principum, & parentum in liberos.; De ſeruitute. &c.

παρασκευὴ ad methodum Periscopicen.

Duplex quodãmodo Methodus in Iuris negotio, vna coacta ad naturalis doctrinæ imaginẽ, altera verò commodior & ipsi facultati iuris familiarior, per solam finium resolutionem.

Hæc omnis in Iuris negotio coacta nimium & violenta ratio est, cuius imitamentum non tam proinde vt necessarium, quàm pulchrum atque possibile demonstraui. Coactam censeo, quod hic sit forma proposita ceu colligãda passim ex ipso materiæ sinu, cùm tamen in Iurisprudentia aut non sit semper annexa materies, (vnde & mens aliquid sufficere debeat in illius locum, præsertim sub conceptu vniuersali) aut si materies adsit, diuulsa hæc penitus feratur & discontinua, nisi quatenus à forma totius negotij ordinata maximè atque continua ad illam perpetui nexus cathenam auream religatur, vt potius isthic ex forma materiem, ex vnitate Idæarum vnionem vmbrarum atq; imaginum, quàm è diuerso cernere soleamus. Quod & in artibus cæteris nõ segnius obseruato, quarum præcepta quæ καταλήψεις à Græcis dicuntur, circa res dispersas & discontinuas occupantur.

Artes diuulsæ materiei.

Sunt autem disperſę eiusmodi, quæ non perpetuam seruant inter se mutuo caussæ effectusque necessitudinem; sed nunc se habent vti effectus & caussa, nunc vti effectus eiusdem caussæ, nunc demum vt circumstantium rerum momento impulsa leni in partes varias inclinantur, cuiusmodi sunt ea quæ πεφυκότα Aristoteli recensentur.

πεφυκότα.

Verùm vt huic incommodo succurramus, statuenda est methodus peculiaris altera, non tamen re ipsa, sed solo compendio à priore diuersa, quam nos à resolutione finium, ad quos tanquam scopulos cuncta dirigimus, περισκοπικὴν haud malè vocemus, vel finalem, si Latinis placet.

Methodus finalis vel περισκοπική.

Nã & ipse Cicero ad Herennium, Omnem collocationem, inquit, ad finem accommodo. Quin & consimilem methodum secutus est maxime Plato, taléq; subaudias passim, quoties diuisoria Methodo potissimum vsus esse dicatur, non quę sit simplex diuisio, sed mista quædam discursionis species ex diuisione & resolutione intermedia.

Diuisiua Platonis Methodus quæ sit.

Methodi Periscopices idea breuissima.

Vt cùm proponitur beatitudo tanquam vltimus finis, diuiditur ea in felicitatem animi, corporis, atque fortunæ: Felicitas animorum resoluitur in suas caussas proxumas, vt virtutes; hæ diuiduntur rursus in species suas, Iustitiam, Prudentiam, Fortitudinem, Temperantiam; quæruntur postremò singularum caussæ vel media, vt Iustitiæ ratio sit tribuere cuique quod suum est, huius vlterior forma in legibus comprehensa est, diuiduntur iterum leges in diuinas atque humanas. Procedes hoc modo vel in infinitum si libet, vt varient vices nunc diuisio, nunc resolutio, sequestrata sæpe materie, sæpe & intertexta cum vsus postulabit.

Methodũ Periscopicen nihil esse quam partẽ catholicæ primo canone demonstratam, nisi quod hic per totũ curriculum in continuũ proferatur.

Hanc Methodi rationẽ ego in methodorum tabula velut diuersam speciem nolui recensere, tũ quod accidente duntaxat à cæteris differat in perfectione scilicet; tum quod ex infinita eiusmodi varietate cõfusus animus res, antequã probè gustarit, sæpe repudiet. Quin si benè consideres, multum affinitatis hæc methodus obtinet cum illa catholicæ methodi parte, quæ ante discursus triplices finẽ propositũ soluit in diuersorum conceptuum rationes, vt quæ sanitatis curam in conseruationẽ dirimit partis sanæ, & profligationem affectus contrarij. Tantum in illo dissidet, quod progressa vlterius nunc resoluat, nunc resoluta diuidat, formarumque ordines omnes sub ipso finium priorum posteriorumque nomi-

ne com-

ne comprehendat. Nam vt verum ingenuè fateamur, essentialis rei cuiuslibet forma totum quiddam & omne potentia est, vnde nunc finis, nunc effectricis caussæ rationem includit, interdum & vice materiæ, vice totius compositi, quod ab eadem maximè definitur. Id commodi habet hęc Methodus, quòd materiem non necessariò semper innectat, nec aliàs fermè nisi cum ea sponte se rebus consideratis agglutinat, vt ægrè diuelli possit. Accedit commoditas maior, quòd discurrentis ordinem variè possit inuertere, modò ipsa principia seu priores formæ ad finem ita cõsentiant, vt alibi mutuò non aduersentur. Sunt ergo istius breuissimæ leges: Prior, vt finis simplicior in particulares ordine dirimatur, sic tamen vt ad bimembrem distinctionem, si fieri possit, accedat quàm proximè. Secundò, Diuisæ in particulares maximè conceptuũ rationes paulatim in caussas, media siue principia dirimantur, eademque rursus diuisione noua nouos quoq; resolutionis vlterioris ordines trahant, donec ad prima ferè totius discursus elemẽta pertigeris. Tertiò, Sicubi sese offert materies licet abruptim, non tamen est negligenda, sed & vnà resolui debet, quousque formarum essentialium termino sit exporrecta. Conspicitur ea potissimùm in illis postremis resolutionis ac diuisionis partibus, vt in exemplo sequenti est manifestum. Quartò, Iidem fines diuersis aliquando medijs comparantur, ijdem medio subinde & fines maximè differentes, hinc tam diuersi resolutionis ordines ex oppositis finibus per plura media, quæ tamen desinant in vnum idemque principium. Quintò, Formarum ordini debetur examen triplex, in longitudinem, latitudinem, & profunditatem. vbi tamen cùm sensus obiecta propria non suppeditat, à quàm simillimis ratio sit ineunda. Sextò, Formæ similiter ad formam per omnes dimanationum partes debet esse consensus mutuus per 10. genera & Categorias ab Aristotele constitutas. Septimò, Sæpè etiam dispersi fines opposito ductu denuò ad priorẽ simplicem referuntur, qui duos tresúe fines in se sic comprehendat, vt diuisioni opposita compositio in diuisionis locum ceu postliminio reuocetur, persistente nihilominus discursus totius analytica forma. Verùm exemplo melius hæc innotescent.

Forma rerum essentialis totius cuiusdam rationem in se comprehendit.

Methodi perisco-pices vtilitas. 1 2

Methodi perisco-pica leges. 1 2 3 4 5 6 7

Exemplum investiganda principis felicitate.

Prima divisio conceptus finalis. — **2 Divisio cõceptus finalis.** — **3 Divisio.** — — **Prima compositio conceptus finalis.** — **Secunda finium compositio.** — **Tertia compositio.**

Proponatur exẽpli loco felicitas Principis tanquã scopus, quem placeat resoluere partim in species conceptus finalis, partim in singularum caussas & elementa.

- Prima positio & simplicissima in ratione Principatus posita — Id constat potissimũ
  - Resolutio prior et simpliciss. finis. Sub diuisione.
    1. Vt gerat ea quæ Principe digna sunt.
    2. Rempublicã foueat, cõseruet, atque adaugeat.
    3. Deum et Naturã sibi proponat exemplaris loco.
  - Resolut. II. et compositior. Sub diuis.
    - Vt à bonis ametur — Constat id
      1. Vt virtutẽ in aliis colat.
      2. Vt Philautiã deponat, spemque, metumque omnẽ vti in Rege nostro Philippo, symbolũ oppido consentiens cum ipsius virtute demonstret.
      - Resolut. III.
        - Bonorum renumeratione
          1. Leges et magistratus
          2. Philosophia
        - Bonorum defensione à noxa improborum
          1. Leges et magistratus
          2. Philosophia
    - Vt à malis atque seditiosis metuatur — Constat idipsum
      - Resol. II. Sub diuisione.
        1. Vitia aliorum detestetur.
        2. Ponat amorem, odium, vindictæ studia spem, rursus metumque velut orbis tyrannos maximos teste Luciano.
      - Resolut. III.
        - Malorum castigatione
          1. Leges et magistratus
          2. Philosophia exemplis et ratione constans
        - Sui defensione
          1. Maiestas auctoritasque
          2. Probitas et exẽpla boni
          3. Philosophia

3 Divisio. (for each of the four heads above:)

- Bonorum renumeratione: In Animo 1, 2, 3; In Corpore 1, 2, 3, 4; In Fortuna 1, 2, 3
- Bonorum defensione: In Animo 1, 2, 3; In Corpore 1, 2, 3; In Fortuitis 1, 2, 3
- Malorum castigatione: In Animo 1, 2, 3; In Corpore 1, 2, 3; In Fortuitis 1, 2, 3
- Sui defensione: In Animo 1, 2, 3; In Corpore 1, 2, 3; In Fortuitis 1, 2, 3

Reducũtur iterũquàm maximè dispersi fines ad simpliciores ordines, per cõpositionẽ diuisioni oppositam, manẽte interim per totum curriculũ ordine resolutorio à fine ad caussas siue principia, vt cuncta hæc absoluantur.

Prima compositio conceptus finalis.

- Iustitia 1, Fortitudine 1, Prudentia 1, Temperãtia 1 — 1 Generis Virtute Politica
- Iustitia 2, Fortitudine 2, Prudentia 2, Temperãtia 2 — 2 Generis Virtute Purgatoria
- Iustitia 3, Fortitudine 3, Prudentia 3, Temperãtia 3 — 3 Generis Virtute animi iam purgati
- Iustitia 4, Fortitudine 4, Prudentia 4, Temperãtia 4 — 4 Generis Virtute exemplari

Vide Macrobium cap. 8. in Somniũ Scipionis, lib. I. Vide & Plotinum lib. de Virtutibus.

Referũtur omnes per cõpositionẽ rursus ad 2. simpliciora genera, magisq; communia.

Secunda finium compositio.

- Contemplationem, quæ resoluitur
  - Resol. sub compositione.
    1. In veri, boni, pulchriquẽ desideriũ.
    2. Idem ipsum in abstractionẽ animi à rebus corporeis.
    3. Præstat hæc vsus frequens lectio et denique philosophia ipsa.
- Actionem, quam perficiet
  - Resolut. sub compositione.
    1. Si aliis fecerit quod sibi factum volet.
    2. Si contemplatione accendatur ad virtutis amorem, amétque cæteros plusquam seipsum, quæ verè doctrina est Christiana.
    3. Si gratiam diuinam antè omnia imploret, séque exerceat in philosophia & vsu rerum.

Tertia compositio.

Referantur postremò singula ad Iustitiam, denuo & ad Deũ ipsum fontẽ boni veriqué, & vnionis, vnde fluxerũt.

Vides vt huius ſcopi Analyſis ſolius formalis ordinis diſtributione in continuum proferatur, ſic vt priores ſcopi ſub finium nomine, præcedentes autem ſub efficientium cauſſarum ratione potiſſimum ſint comprehenſæ. Materies circa particulares maximè ſectiones emergit, diuulſa ferè minuſque cohęrens, niſi vbi formarum virtute cõtinuatur tum in legiſlatoris animo, tum in mente naturæ opificis. Vides præterea quopacto totius ſcopi ſint diſtributiones duplices, recto quidem inceſſu per diuiſionem magis Dialecticam, vel totius finis in ſpecies, vel partes & rationes varias, ex quibus conſiſtit: Tranſuerſo rurſus per reſolutionem magis cauſſalem rei conſtituendæ ſcilicet in ſua principia proximiora primo, inde & remotiſſima, ſic vt reſolutionis ordo hic vniuerſus non tam ſit propriè diuiſio rerum ſub finis nomine contentarum, quàm finis ipſius diſſolutio & conſecutionis finalis Anatome, in qua tamen longè id difficillimum eſt, diuiſionis logicæ partes à reſolutionis cauſſalis partibus aptè ſeiungere, cum ipſa diuiſionis membra videantur non iniuria finis iam diuiſi cauſſæ ſiue principia. Nam & collectio ſpecierum generis ipſius formalis ratio eſt, vti & partes ſunt velut elementa totius integralis. Fiunt itaque pro eodem ſcopo diſſolutiones variæ, proque artificis arbitrio, & dexteritate vel numero infinitæ, quæ tamen ad vnitatem quò propius ſpectant, eò ſint meliores minuſque confuſæ: Interim & vniuerſalium finium Analyſes quoque ſunt vniuerſales, vti & minus communium particulares magis atque diſtinctæ. Tendandum adeo ex diſſolutionis cuiuſque partibus ad normam ante præſcriptam, vt progreſſus fiant in Longitudinem, Latitudinem & Altitudinem, tam pro parte paſſibilis ſubiecti, quàm eius quod actioni præficitur: In vtriuſque analogia per Endeixim ſignificata vniuerſus rei cardo verſabitur. Poterat enim in Actionis reſolutione illud ad eius integritatem conſtitui loco intrinſecæ rationis cauſſæq; proximæ, vt neque faciamus aliis, neque fieri patiamur, quæ nolumus fieri nobis. Poterat deinceps ad huius ſcopi conſecutionem ſtatui vlterior ratio & quodammodo natura prior ſiue antiquior ex libris de Republica Platonis, vt iuxta primæuas leges omnia fiant communia, tollaturque Meum, & Tuum ex Ciuitate. Verùm etſi hæc ſit idea ciuitatis optimè conſtitutæ, quia tamen idipſum pro huius æui neceſſitate rationem Iuris Ciuilis obturbat, nec iam in iſthac hominum corruptela locum naturæ ius habeat, cuius duntaxat impreſſa veſtigia manſerunt in animis noſtris, idcirco ita id moderandum eſt, vt ſtudia quidem noſtra imprimis huc vſque contendant, naturæ tamen iam labefactatæ atque præpoſteræ indulgendo tribuatur cuique quod verè ſit ſuum, ita vt ſuum illud quiſque ſuum ſic cogitet, vt natum commune pluribus non ignoret: quodque commune ſit omnibus, ita commune, vt quiſque ex eo carpat ſibi quod ſatis & neceſſarium, cuius moderatio àb ipſa natura eſt, à lege naturæ imitatrice determinatur. O ingens cura & prouidentia Deûm, quæ non in rebus creatis duntaxat omnibus, ſed & in creatorũ vſu, in actione mentis humanæ idẽ & vnum & multiplex, idem cõmune & propriũ ſic eſſe voluerit, vt ex duobus ſummè

Concluſio.

Materiei occurſus in Methodo periſcopici diuulſa et multiplex.

Finium diuiſio duplex in Methodo periſcopica.

1

2

Definitio ſummaria Methodi finalis.

Diuiſionis logicæ partes à cauſſalis analyſeos partibus ægrè ſeiungi.

Ratio.

Examen Methodi periſcopices.

Axioma Methodi finalis.

Præceptum commune et periſcopicæ Methodo, et illi quæ ad naturalia maxima ceu φυσικὴ adaptatur.

Exemplum in examinãda Republica Platonis.

An rectè in Republ. ſtatuat Plato vt ſint cuncta communia.

Quomodo ſuum tuum intellexerit Plato.

Magna Dei prouidentia in conſtituenda republica, ad cuius imaginẽ principis gubernatio omnis ſit dirigenda.

 pugnan-

pugnantibus vna totius musica supra Orpheïcam lyram atque Pindaricam longè tollatur. Nec satis mirari queo, vel doctissimos viros tantopere Platonis Rempublicam criminâtes, quòd bona communia, quòd communes animos, communes quoque vxores & liberos esse voluerit, malè ipsius studiũ mordax ille & Epicureicus Lucianus excepit, malè quotquot ipsum de bruta illa & corporali communione locutum existimauerunt: etsi enim vel fortunarum, vel liberorum, & coniugum faciat mentionem, sic illas communes voluit, vt alter alterius satagens, nõ minùs curaret publicum bonum quàm suum: vnde vt animus vel totius forma nobilior corporeas omnes in se comprehendit, ita & animorum coniunctio coniungit & curam exterarum rerum, vxorum, prolium, parentum, fortunæ, & corporeæ valetudinis. Quòd verò omnes æquales esse voluerit, non ideo sustulit ordinem ab vniuerso, cùm alibi contrariũ potius attestetur; sed partim id voluit, vt in eodem ordine distincto, plurium sit summa æqualitas, partim vt ita minores maioribus seruiant, superiores vicissim inferioribus, vt mutua quædam necessitudo & fortunarum contemperatio videatur, iuxta illud Euangelicum: *Qui maior est vestrum, sit quasi minimus.* quod rectè obseruant & nostri Sancti Pontifices, dum sese gerunt vt seruos seruorum Dei: dum in Ecclesiastica hierarchia minores obediunt maioribus ordine, illi è diuerso his necessaria subministrant; vnde felicitatem communem omnibus voluit, non sic vt omnia omnibus communia statuantur, sed vt nullum Reipub. membrum vel penitus laboret, vel solum exuperet in felicitatis ratione. Quin sit communis in omnibus omnium sympatheia, sintque omnes eiusdem felicitatis consortes pro subiecti modulo, prout cuiusque natura capax existit. Nam & naturæ constituit ordines 3. diuersos quidem in republica non minùs quàm in Musica quauis, in anima hominis & corpore, in mundo maiore atque intelligibili superiore; sed tamen ex symmetria omnium ad pulchri vnius æqualitatem optimè consonantes. Sic sanè officia eadem & viris & fœminis imperat, minoris ferme maiorisque ratione distincta, cùm eius vniuersa relatio sit penè analoga & ad idem vnum. Hanc mentem fuisse diuini Platonis, nemo inficiabitur, si quis contentum eorum omnium videat, quæ libris De regno, Deque republica, & toto ipsius philosophiæ syntagmate per colloquia celebrarit. Quanquam & alia ratione potuerit excusari, quòd ad illud respexerit ius primæuum & penitus naturale, cuius posterius alterum, imago solum, ac velut vmbra dicatur. Deus enim iustitiæ suæ imaginem pectoribus nostris insculpsit, per quam naturaliter inuitamur ad amorem iusti & æqui, deterremur ab iniquo & iniusto, quod sanè ideam appellant philosophi στοργὴν φυσικήν. Sed quia naturæ primæuę permutatio natiuum penè in animis plurium legis characterem aboleuit, sintque paulatim propensiores homines ad amorem sui effrenemque concupiscentiam; idcirco ne ad peccandi licentiam fenestra tot improbis relinquatur, si sola naturæ lex ab omnibus exigatur, necesse est alios legum carceres inueniri, quibus ad parendum publica necessitate cogantur, vt pulchrè Iurisconsulti in facultatis

Defensio Platonis in lib. de Republ.

Contra Lucianũ & Epicureicos.

Qualē communionem rerum voluerit Plato.

Docet idipsum & Reipublicæ nomen.

Vbique in vnitate pluralitas & in pluralitate vnitas conseruanda.

Doctrinæ Euangelicæ summa principia.

Rerum omnium præcipui ordines 3.

Consensus ordinũ in vniuerso.

Consensus similis ordinum in Repub. cum consensibus vniuersi.

Altera Platonis excusatio.

Ius primæuum.

Iuris secundarij necessitas.

suæ libris Isagogicis demonstrarunt. Sed refero gradū, vnde digressus fui; illud etiam atque etiā moniturus, vt in scientiis istiusmodi, quarū subiecta magis à materie sint sequestrata, vel materiem discontinuam adipiscuntur, hanc seruent præcipuè Methodi formam, & in diuisione compositioneque sese imprimis exerceant, præsertim cùm & in facultate nostra sæpius vsuueniat, vt forma se consultantibus ingerat prius quàm formæ substrata materies. Ita enim in febri propter variarum rerum cōplexus infinitos, quoties vel temporis angustia, vel totius περιςάσεως multiplicitate fines dissoluere accuratè nō licet, sic ferè procedimus vt febrem corpore liberemus. est opprimendum humoris huius vel illius incēdium, incendij vis absque sublata putredine auferri non potest. Iterum vt putredo auferatur, tollendæ sunt huius vel illius vasis, aut visceris obstructiones, quæ putredinem pepererūt: Obstructio nō aufertur demum nisi medicamentis partim, partim & bona victus ratione; ac demum nisi mali fomes penitus extirpetur. Vtcumque tamen ita resolutionem medicam præstiteris, occurret passim implicata materiæ ratio; vnde & eiusdem analyses intermediæ requirentur, quas expedire fas est, cùm vsus maximè siue necessitas postulabit, in omnibus alioqui resolutionum partibus prolixa sæpe & superuacua; etsi ad conseruationē humani corporis nullus sit nimium effusus labor. Cōstare iam satis existimo Naturam ætiologismi vniuersam in inuentione, traditione, atque iudicio positā, per indicationes maximè designari, substantiarum, quantitatis, formarumque materialium nexu perpetuo cohærentes.

Conclusio summaria de vsu Methodi periscopices.

Applicatio Methodi periscopicæ ad Medicinam & naturalem facultatem. Exemplum.

Conclusio summaria totius Methodi per antecedentes canones demonstratæ.

Quis Deus hanc Musæ, quis nobis extudit artem?
Vnde noua ingressus hominum experientia cœpit?
Pastor Aristæus fugiens Peneïa Tempe,
Amissis (vt fama) apibus, morboque, fameque
Tristis ad extremi sacrum caput astitit amnis;
Multa querens, atque hac effatus voce parentem:
Mater Cyrene, mater quæ gurgitis huius
Ima tenes, quid me, &c.

Totius Methodi Poetica comprehēsio per Aristæi fabulam ex Georg. 4. circa finem.

Aristæus.

Cyrene.

Necessitas rerum humanarum, velut artium omnium & Methodorum inuentrix prima, à Poëta opt. max. celebratur: huius inuentionis negotiū fabulę comparatur, cuius personæ principes sensus humanus per Aristæū insinuatur, virtus imaginatrix per Arethusam, intellectus per Cyrenen matrem.

Arethusa.

quæ sonitum thalamo sub fluminis alti
Sensit, eam circum Milesia vellera nymphæ
Carpebant, hyali saturo fucata colore,
Drymoque Xanthoque, &c.

Infusæ scilicet desuper notiones simulachris nōnihil sensibilibus implicatæ.

Inter quas curam Clymene narrabat inanem,
Vulcani Martisque dolos, & dulcia furta,
Aque Chao densos Diuūm referebat amores.

Clymene.

Nam per amorē illa diducitur maximè cōtinuitas,ſeu rerum dependentia mutua,cuius confuſa notio ab intellectu primum in inferiores animæ partes eſt propagata.

Sed antè alias Arethuſa ſorores
Proſpiciens ſumma flauum caput extulit vnda,
Et procul à gemitu non fruſtra exterrita tanto
Cyrene ſoror,&c.

Vides vt virtus imaginatrix à ſenſibus excita intellectus potentiam pro inueſtiganda natura rerum in ſubſidium vocat.

Huic perculſa noua mentem formidine mater
Duc age,duc ad nos fas illi lumina diuum
Tangere ait,ſimul alta iubet diſcedere latè
Flumina,qua iuuenis greſſus inferret,&c.

Ita quidē res primo ſenſibiles imaginatrix virtus corporib⁹ abſtrahit,quibus luſtratis amplius intellectus influit, atque in naturæ penetralia penitus ducit.

At illum
Curuata in montis faciem circumſtetit vnda,
Accepitque ſinu vaſto,miſitque ſub amnem.

Hi ſunt confuſæ primum diſcurſionis circuli,quales excentrici & deferentis nomine nuper ſunt inſigniti.

Iamque domum mirans genitricis & humida regna,
Speluncisque lacus clauſos lucosque ſonantes,
Ibat,& ingenti motu ſtupefactus aquarum
Omnia ſub magna labentia flumina terra.
Spectabat diuerſa locis Phaſimque Lycumque,
Et caput vnde altus primum ſe erumpit Enipeus,
Vnde pater Tyberinus,&c.

Hæc ſunt nimirum primæ diſcurſionis rudimenta,à ſenſu & intellectu obſcura penitus, & ſecundum alteram partem indefinita , vt demonſtratum eſt ſupra. Sequitur animi purificatio maior,

Manibus liquidos dant ordine fontes,
Germanæ,tonſisque ferunt mantilia villis.

Et mox:

Oceano libemus,ait,ſimul ipſa precatur
Oceanus. *Oceanumque patrem rerum nymphasque ſorores.*

Hic ſanè inducit fabulæ perſonam principem vim Rationalem , ſcilicet ſub Oceani nomine propter ipſius orbem latiſſimum, antrique totius marginibus exporrectam ditionem,propter æſtus reciprocos,fluxus refluxuſq; continuos,in cuius ſinu tandem ille reconditus Proteus naturæ multiplicis vultus multa obrutus aquarum caligine deliteſcit.Tres itaque diſcurſuum orbes iſtius gratia commonſtrantur.

Ter liquido ardentem perfudit nectare Veſtam,

Ter flamma ad summum tecti subiecta reluxit,
Omine quo firmans animum sic incipit ipsa.

Summam Inuentionis vim in ratione collocat.

Est in Carpathio Neptuni gurgite Vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor Proteus.
Et iuncto bipedum cursu metitur equorum.

Sunt hîc sensibiles species per Imaginationem transmissæ, & notiones per intellectum. Vide verò deinceps rationis infandum numen, naturæque vim à ratione comprehensæ.

Nouit namque omnia vates,
Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno visum est, immania cuius
Armenta & turpes pascit sub gurgite phocas.

Accedit demum ad Rationis Methodum, ipsiusque discursionis orbem absolutissimum.

Hic tibi nate prius vinclis capiendus, vt omnem
Expediat morbi caussam, euentusque secundet.

Quàm expresse verò ad Ætiologismum & Indicationem hæc visus est retulisse?

Nam sine vi non vlla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes, vim duram & vincula rapto
Tende, doli circum hæc demum frangentur inanes.

Quanta verò sese aperiat rerum & circulorũ multiplicitas, & quanta imaginum indiscussa congeries nutantem animum à recta interdum semita trãsuorsum ferat, pulchrè in sequentibus docet.

Verùm vbi correptum manibus vinclisque tenebis,
Tum variæ illudent species atque ora ferarum.
Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
Squamosusque draco.

Quare nisi ad discretionem veri à falso incumbas gnauiter, periculũ fuerit, ne vel sero scientiam consequaris.

Atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit.

Quare totius Endeixeos & Methodi summam ita tandem complexus breuiter.

Sed quantò ille magis formas se vertet in omnes,
Tanto nate magis contende tenacia vincla,
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris incepto tegeret cum lumina somno.

Id est, donec totius resolutionis ordo constans quam maximè videatur, nec vno vel altero posito aliud sequatur absurdum.

Sequitur exercitatio.

Est

Est specus ingens
Exesi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur, inque sinu scindit sese vnda reductos:
Deprensis olim statio tutissima nautis.

Multa hic rursùm de singulis παραφραςικῶς.

Intus se vasti Proteus tegit obice saxi:
Hic iuuenem in latebris &c.

Et paulo pòst de naturæ occultioris imagine, discursuumque congenitis seminariis.

eum vasti circum gens humida ponti
Exultans rorem latè dispergit amarum.
Ipse, velut stabuli custos, &c.

Rursus de Methodo & ratione inueniendi rerum abditas caussas.

Vix defessa senem passus componere membra,
Cum clamore ruit magno, manicisque iacentem
Occupat. ille suæ contrà non immemor artis,
Omnia transformat sese in miracula rerum,
Ignemque, horribilemque feram, fluuiumque liquentem:
Verùm vbi nulla fugam reperit fallacia, victus
In sese redit atque hominis tandem ore locutus.

Hæc

Hæc est fabulæ totius læta Catastrophe, huc omnes ingenij nerui & vires intentæ penitus aspirabant. Aperit tandem Natura caussas, quibus inuentis, ad reparandas apes antè deperditas miser Aristæus,

Haud mora, continuò matris præcepta facessit,
Ad delubra venit, monstratas excitat aras,
Quatuor eximios, &c.

Ab ipsa Analysi ad Synthesim, à contemplatione ad actionem proficiscitur. Hanc mentem tanti viri plusquam Platonici, ac Philosophicam allegoriam nescio an quisquam ante nos animaduerterit, cùm tamen si totum discursum perlegas, eodem loco in vnum conspirare senties vniuersa. Adeò vel poëtis ipsis (quorum furorem Plato tantum in infimo statuit gradu) diuinæ istius methodi discursusque triplicis character inoleuit. Quin ipsam Platonis philosophiam ex horum officina non aliter effluxisse, quàm ex Oceano Mæotis, ex Mæotide Pontus, ex Ponto Hellespõtus, ex Hellesponto Pelagus, testis est Max. Tyrius sermone 16. cùm de Homeri mystica Theologia præclarè differens, eandem ab Academiæ iniustis legibus vindicaret. Authoris carmina eò prolixius enarraui, quò nostra hæc accipi maiore cum voluptate voluerim, memorique menti (vt ex carminibus solet) firmius adhærere. Manifestum insuper ex antè traditis puto, quæ sit Endeixeos & ætiologismi mutua necessitudo: videtur enim subinde confundi vtriusque ratio, subinde tanquam in vices partita ab animo comprehendi. Mihi profectò natura visæ sunt complicari, sic tamen officiorum alternata vicissitudine dirimi, vt vna alteri nunc effectus imaginem, nunc caussæ atque principij præ se ferat. Interdum enim ex caussarum tractatione, endeixis nascitur; interdum ex endeixi rursus cognitio caussæ, si tamen totius discursionis extrema consideres, vnaque & nominum vim, nobis quidem discurrentibus postremum quiddam est ætiologismus, caussæque cognitio: primùm verò ex classium genere triplici petita indicatio, sic tamen vt per discursionis curriculum reliquum & vices varient, & nominum appellationem.

Poetarum laus.

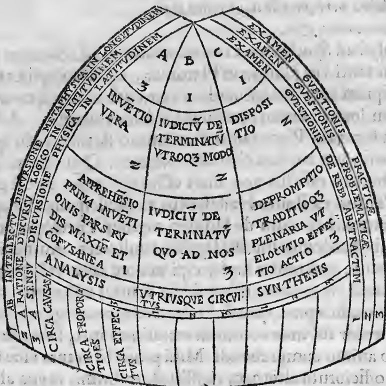
Poetices & Philosophiæ comparatio.

Cur Methodi rationē ex poeta summo deduxerit.

Corollarium de comparatione ætiologismi & indicationis.

HÆC EST TOTIVS ÆTIOLOGISMI BREVISSIMA COMPREHENSIO.

Methodi Catholicæ vsus immensus. Habes demum ex arte Medica cuiuſuis doctrinæ & cognitionis celeberrimos fontes, imò velut immenſi cuiuſdam Oceani caput, & ſeptemplicis oſtia Nili: quæ cùm repereris, illud quoque te cogniturum ſcito, in quo potiſſimum fortuna negotij tui, imò & artium quarumcunque & vitæ felicitas collocetur. *Vtilitatum Methodi Cyclognomicæ particularis demonſtratio. 1 In futurorum prædictione. Scientiæ Aſtrologicæ cõſtitutio.* Nam ſiue ſcientiam nudam, præſentiũ ſcilicet, præteritorum, futurorum, ſeu rectè dicendi methodum, ſeu agendi dexterè cupiamus, vis omnis vbique in extremorũ præcipuè analogia poſita eſt. Vt in prædictionibus Aſtrologicis, vbi ſimplicior reſolutio eſt, quia de mutationibus quæritur ſublimarum rerum. Vnde hæ cieantur inquirimus primùm: atqui elementa ſimplicia conſtat à ſupernorum corporum lationibus affici; hominem verò partim à concurſu fortuito, partim ab Aſtris, partim à Deo ſolo atque inſtrumentorum materie, aut etiam à libera voluntate, quæ cælos vltra cùm libet & aſtra tranſcendit. *In Aſtrologica prædictione quæ ſint ſpectanda præcipuè.* Spectantur itaque pro cuiuſq; euentus genere id quod afficitur, quodq́ue afficit, vtrumque reſolutum in cauſſas vel partes extremaq; ſcrupula, quorum medio proportiones effloreſcunt, ſecundum ſubſtantiam, magnitudinem, numerum, qualitatem, locum, & tempus, vnde propemodum quid prædici debeat, & *Aſtrologiæ facultas quouſq; ſeſe extendat.* quouſq; hæc facultas progredi poſſit, abſq; negotio colligemus. Quòd ſi viderent cæteri, non ita vel tribuendo nimium artem hanc vltra quàm par ſit varijs

rijs

rijs superstitionibus infarcirent, vel derogando plus satis opificis nostri largam benignitatem infringerent. vt Picus fecit, affectu magis quàm veri studio in hanc scientiam concitatus. Quasi non artibus singulis atque scientijs suæ sint imposturæ, sua superstitio, & abusus intolerabilis. Quasi adeò quod imperiti sint homines, quod cæcus animus vel ignorantiæ tenebris vel cupiditate præpeditus, quòd rerum principia difficillima, remota paulisper oculis, remota auribus nostris, idcircò scientias earundem esse sit inconueniens? Sed nos istius doctrinæ particularem Methodum & nunquam hactenus obseruatos canones, nobis autem ratione firmissima atq; vsu assiduo comprobatos propediem in vulgus spargere meditamur. Quod ad orationis methodum spectat, nónne id ante omnia in Oratore præcepit M. Tullius, orationem non tantum constructione verborum & rerum multarum electione firmandam, sed & omnes animorum motus, quos hominum generi natura contribuit penitus pernoscendos, quod omnis dicendi virtus in eorum qui audiunt sedandis mentibus aut concitandis sit exprimenda. Quare & disertos plurimos καὶ λογοδαιδάλους, eloquentem neminem, nisi rerum cognitione imbutum, nisi perfectum philosophum putat; & hunc quidem cernebat animo, re ipsa vidisse minimè, fatebatur. Itaque cum pro rerum partim, partim pro personarum qualitate sit temperanda oratio, sintque istorum primæ differentiæ tres; idcircò & styli differentiam triplicem adaptauit, duas quidem extremas vt grandiloquam vnam & grauem, alteram remissam & tenuem subtili quadam pressaque oratione limatam, quarum sit altera media temperata in neutro excellens vtriusque particeps. Harum singulas in sua diducit principia, rursus resoluens vnamquamque in sententiarum tropos & schæmata, hæc deinceps in verborum figuras vt elementa. Vbique autem sicut reliquarum artium, ita & hic fundamentum est, videre quid deceat, πρέπον appellant Græci, decorum Cicero, qui proinde mouendorum affectuum duos statuit velut cardines antesignanos ἦθος καὶ πάθος, cuius rationem pulchra similitudine à pictoribus ducit, quando sanè nec sartor vestem, neque calceum sutor, nec ædificium architectus probè nisi pro rerum quibus aptantur necessitudine comparabit. Vt itaque nullius est efficaciæ absque anima corpus, ita nec absque rerum cognitione pollet orator, qui non & humilia subtiliter, & magna grauiter, & mediocria temperate dicere potest, quem etsi inuenies nusquam, quis vetat vt animo speciem comprehendas? Eatur demum ad actionis omnem effectionisque disciplinam, isthic non tantum rerum cognitio simplex, caussarum effectuumque proportio in naturæ efficientia, sed & compositi naturalis vnius ad alterum, agentis ad passum committendorum inuicem pro intentione animi nostri, quam nos imitatores opificis nostri ad illum naturæ archetypum ceu Polycleti regulam iugiter applicamus. Vt si quis palestræ Methodum vel artis Athleticæ velit, spectandus est ille qui impugnat, & is qui oppugnatur primum. atqui in impugnante spectatur hostilis inuasio, siue aggressus, & inferendæ plagæ dexteritas. Contra in defendente regressus, & aduenientis

In 1. Picum.

2 Methodi demonstratio exemplaris in Arte Oratoria.

Oratoria facultas in quibus consistat.

Diserti distinctio ab eloquẽte.

Oratoriæ facultatis Methodus.

Orationum genera 3.

Oratoriæ artis fundamẽtum in analogia orationis ad auditorẽ vel rem qua tractatur.

Simile à Pictoribus & Mechanicis.

Quod anima corpori, id Oratori Philosophia rerumque cognitio.

3 Vtilitatis Methodi exemplum tertium in actione.

In Gymnastica vel Athletic.

plagæ repulſio. Sunt itaque hæc artis illius principia 4. à parte quidem paſſibilis rei regreſſus, repulſio, à parte actiuæ rei inuaſio, vulneris illatio: ſed & hic vtrobique multiplices modi, penes omnes poſitiones corporis, penes inſtrumentorum variam rationem. Vnde priuſquam theſes vel antitheſes omnes expediant ordine reſolutorio ad elementa priora vel progymnaſmata deducuntur, quæ ſolent præfigere, vt & arma & manus & pedes & reliquum corpus hac ratione in omnem habitum atque occurſum quàm celerrimè aſſuefaciant. Ita & in arte Nautica (vt hæc ſit inter mechanicas exemplorum plurium loco) diſcēda eſt loci natura, & quâ vela dare conſtituas; diſcendum anni tempus, & ſyderum conſtitutio præſens. Hæc à parte paſſibilis rei, cui oportet reſpondeat & nauis materia, & forma eiuſdem vniuerſa, ipſius quoque gubernatoris induſtria & fortitudo, qui ſcilicet ventis

1 *In arte nautica.*

Nec premat aduerſis nimium, laxetque ſecundis.

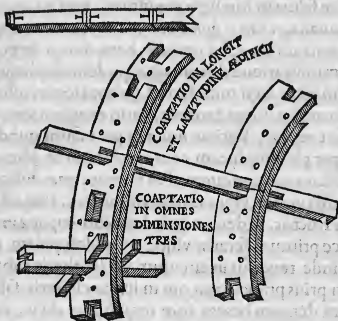
Mira profectò inuenta doctrinæ nauticæ, & circa hanc ipſam ingeniorū ſtupenda miracula, vt patet ex monumentis clariſſ. viri Petri Nonij. Sed longè hanc artem exuperat Architectura, quæ propter vſum mortalibus neceſſariū, propterq; principia Geometrica, à quibus aciem nunquā deflectit; propter denique effectus tam admirandos, vt omnem copiam laudis, omnemq; exuperent orationis vim, digna mehercule eſt, vt ſupra Nauticam & Pictoriam (etſi iſtarum quoque ratio, vt aliarum artium in Mathematica proportione conſiſtat) in artium maximarum & liberalium numerum referatur. Quod vti firmius credas, ſolum tibi vel Archimedem illum Syracuſanum præ oculis ſtatui velim, pugnaſq; omnes & machinas contra Metellum Romanum conſulem, cuius hiſtoriam diſertis admodum verbis inter illuſtrium vitas Plutarchus expreſſit. Vnum hic equidem ſilentio præterire non potui, cuius inuentum ſi probè examines, vel Archimedis inuentis hactenus vel Vitruuianis omnibus non paruam caliginem offudiſſe videbitur. Eius eſt author vir illuſtriſſimus Francorum Regi ab eleemoſynis atque à conſiliis, Abbas reuerendiſſ. S. Elyſij Philibertus de L'orme, in omni Philoſophiæ genere præclarus maximè, præſertim in Mathematicis & Architectura; cuius eam exiſtimationem eſſe Pariſiis audio, vt ædificia integra & turres vaſtiſſimas à fundamento facilè & paruo negotio transferre ad aliquot ſtadia poſſit. Nunc opus eiuſdem inſigne prodijt, eò reſpiciens, vt ſumptu exiguo vel ex lignorum fruſtulis paruis (cùm ſemper magnarum arborum non ſit vbique copia) compactis inuicem parare ingentes trabes, arcus, atque parietes poſſis, vel nullo adhibito ferro, cœmento, aut eius generis nobiliore materia. Atqui vt paucis eiuſdem negotij elementa longè pulcherrima poſſis concipere, aptantur partes in longitudinem primum proportione ſuperioris ad inferiorem, factoque ad commiſſuram vtriuſq; communi ſinu: quibus ita compoſitis, iunguntur in latitudinem aliæ eodem artificio fabricatæ, vt & lōgitudo & latitudo reſpondeat cum certa ſinuum analogia. Tranſuerſim denique & velut in altitudinem iunguntur velut principio maſculo columnæ vel arcus antedicti in eam effigiem totius

In Architectura.

Architectura mirabile quoddā inuentum.

operis

operis, quam conceperis primò, intercedentibus clauis ligneis, qui cuncta copulent atque connectant.

Figuras ex illius opere in hunc decerpsi locũ, partim vt studiosi ad vtilissimã eius lectionẽ inuitẽtur (etsi vino vẽdibili suspẽsa hedera non sit opus) partĩ vt huius intuitu & in nostra sphæra compositionis imaginẽ, & in naturalibus cæteris ideã rudiusculam apprehendãt, qua primùm ex rebus pusillis apta proportione coagmentatis inuicem, vel mũdus struatur hic vniuersus, quò forsan & illa eorum opinio spectat, qui cuncta non ineptè forsitan ex atomorum compositione & diuulsione fieri sunt arbitrati. Eamus ad facultates superiores. *Architectura ratio cum natura opificio comparatur.*

In Medicina quidnam est illa partitione prius, quæ sanitatẽ humani corporis in formam atque materiem secat, vtramque in similarium & instrumentariarum partium symmetriam, & huius gratia paulatim maiora instrumenta in minora, donec ad minima per anatomen deuenitur? Similares quoque continentes in contenta diuidit & impetum facientia, & hęc postremò in elementa prima, à quibus regressus per synthesim fiat, si artis faciũda sit constitutio. Eodem modo sanitati contrarios morbos inquirit, primum à symptomatibus ad morbos ipsos naturę pũgnãtes, ab his postremò ad morborum caussas, caussarumque principia, quæ penè tot numero patent, quot sunt naturam quæ foueant atque conseruent. Affectionum genera cuncta cũ vestigaris, ad eã procedi volunt, quæ vice agentis aut instrumenti accommodi loco vel sanitatem similem seruent, vel morbum morbique effectus & caussas eiusdem sibi contrarias eradicent. Iam vtriusque proportione deprehensa, ad ipsam vltimò curationis conseruationisq; methodum peruenitur, inuentionis via per analysim cœpta, traditionis per synthesin absoluta. Quid autem in iurisprudentia? nonne ad tranquillitatis publicæ & iustitiæ conseruationem operi materies velut subiecta ciuitas est, nexusque dispersæ multitudinis in vnitate? legum verò constitutio velut anima reip. eiusdemq; concordiæ velut efficiens causa. Dirimatur itaque & ciuitas & hominum contractus in causas suas vsque ad elementa, tribuantur & æqui leges & consuetudines, vsque ad illas naturæ primæuæ subobscuras notulas, legumque leges, quibus resp. non secus quàm *2 In medicina.* *3 In iurisprudentia.*

 mundus

mundus hic vniuersus communi quadam anima gubernatur. Hæc vbi compleueris, inox partium quarumcunque dissensus consensus siue proportio institutionem tibi breuissimam alioqui infiniti iuris absoluet. Sed methodum iuris analyticam simul atque syntheticam paucis ita complexus est Maximus Tyrius sermone 6. Reipublicæ salutem intelligo consistere, non vt mænia

Iuris analysis & synthesis ex Max. Tyrio philosopho.

» habeat firmissima, vt integra naualia, vt fana, gymnasia, luces, & porticus, quæ
» vel hostilis iniuria vel ætas vel ignis absumit, sed omnem hanc statuo in com-
» posito more ciuitatis atque administratione decora, quæ quidem nequaquam
» aliter effici possunt, quàm optimarum legũ ministerio. Optimas leges custodit
» vtentium virtus, Vtentium virtus ab ratione exoritur, Ratio exercitatione cõ-
» ualescit, Exercitationem perficit veritas, Veritas non nisi per ocium quod in
» ea assequenda ponatur, id est, per philosophicam contemplationem obtineri
» potest; qua fit vt accensus ea discat quæ nunquam alias viderit, quæ didicerit
» ea & fideliter custodiat, custoditis vtatur, vtens nunquam labatur. Hic est totius considerationis propositus fructus. Viden' vt tota deductio περιοσκοπική, vtque à fine proposito analytice primum feratur vsque ad philosophiam ceu primam & principẽ causam, inde reuersus in circulum via synthetica ab eodem principio tendit ad finem prius propositum, qui in ipsius ciuitatis salute consistit. Rectè igitur Plato tum demum beatas fore respublicas dixit, cum qui gubernant, philosophari inceperint; non quod velit philosophos in magistretum semper assumi, nam qui ex humili loco tolluntur altius, subinde & sui & philosophiæ prorsus obliti, nescio quid magis tyrannicum redolent, vt nihil hoc monstro sit insolentius. Verum reges vult ipsos, atque primates primatum genere natos aut philosophiæ operam dare, aut cum verè philosophis conuersari, & ab iisdem consilia capere omni & spe, & metu, & assentatione deposita. Iure itaque & nostræ ciuitati meoque natali solo sibi in quo gratuletur obtingit, postquam tot genere illustres viri omnes philosophiæ amatores, plærique etiam in hac versati plurimum Rempublicam sapienter hactenus administrant, vti rebus vel summe perturbatis vndique magna cum laude & gloria commonstrarunt, his annis præsertim superioribus 1566. 1567. & præcedentibus aliis, quibus & Ate & ipsa Pandoræ pixis, & omnes Diræ atque infernales Furię terris immissæ viderentur, impiaque æternam tripidarent sæcula noctem.

Digressio in Philosophiæ laudem & Principũ qui hanc amplectũtur.

4. In Theologia Practica.

In Theologicis rebus si praxim obserues, nonne propemodum & eadem ratio est, quæ medicinæ fuit? Nam vt hæc præcipuè affectus corporeos curat, ita & Theologia interdum affectus animæ ex vnitate in multitudinem deriuatæ. Discenda est igitur & hic effectuũ ratio ac multiformitas, proq; plagarum diuersitate, pro rerum & personarum circunstantiis variis versanda remedia variè, vt ad scopum vnicum æternam beatitudinem scilicet in vnione nostrûm cum Christo veterique ecclesia positam quàm celerrime contendamus. Pulchrè id diuinus ille Gregor. Nazianzenus in suo Apologetico tradidit, dum cicurandum animal ob oculos ponit, quod veluti ex multis animalibus constans pro capitum quoque multiplici genere & cicurandi

Gregorij Naziãzeni præclara institutio à simili sumpta.

poscat

poſcat multiplicem modum,quæ ſi relligionis antiſtites in caſtigandis ſubditis animaduertant(vt apud nos fore confido) futurum eſt maximè, vt neque iuſtitia Deûm neque clementia terris exulet, nec vna ex parte dici poſſit in ſocordes nimium illud Ezech.34. Quod confractum eſt nõ colligaſtis,quodque abiectum non reduxiſtis, quod perierat non quæſiſtis, ſed cum auſteritate imperabatis ei & cum potentia.Nec alia ex parte in ſeueros ſupra modum ex Hier. 23. Væ paſtoribus qui diſperdunt & dilacerant oues paſcuæ meæ, ſed contra poſſint cum Pſalmiſta dicere, Domine non abſcondi miſericordiam tuam & veritatem tuam à conſilio multo,Domine ne longè facias miſericordias tuas à me. Qui enim aliorum non miſeretur, à Deo miſericordiam quo ore aut pectore implorabit? vnde & Chryſoſt. in Math. tribus nominibus paſtorem ita cum ſubditis agere docet, vt cum filijs pater .1.mali maioris vitãdi gratia.2.vt ſibi mitiget iudiciũ Dei.3. vt miſericordem Dominũ veſtigiis proximis imitetur.Cum itaque ſit animarum omnium ſpecies vnica ad ſui artificis ſimilitudinem fabricata, quæ tamen propter commercia corporis & ſocietatem cum orbe hoc ſublunari ex loco & tempore ingenij ſæpe metamor phoſin variam ſubit;idcirco cõmunis quidem eſt omnibus vna quædã doctrina Chriſtiana,vna Eccleſia,vnũ baptiſma,& fides in Chriſto Ieſu,à q̃ quiſquis receſſerit,pro transfuga merito & Apoſtata recenſetur. Eadem tamen particulares ſubinde cõſtitutiones variè temperat,rituſque accommodat tãquam particulatim incidentium apta repagula,quorum ſi detur communis ratio in vnitatem priſtinam conſpirare nemo qui ſanus eſt diffitebitur.In legis diuinæ reſolutione labor non tantum eſt arduus,ſed & extremum ſæpe periculum: multi enim ſe ſenſibus temere credunt,& corporis mancipati proluuio, obſeſſique vitiis agminatim pro ſuo modulo cuncta metiuntur. Tumidiores alij & ſemper cum Ethnicis ceſpitantes priuatam quoque rationem pro ſcripturarum interpretatione in ſubſidium vocant,id ſibi in ſacris licitum arbitrati, quod nobis circa Platonis decreta vel Ariſtotelis,fitque vt intelligentes omnia ſemper deſipiant,vt eruant modo ædificentque,aut mutent quadrata rotundis.Maius igitur iſthic,maius diſcurſionis principium eſt ab intellectu ſtabili, qualis ſanè in noſtrum ſingulis haud reperitur,quippe terrenis ſordibus obſoletus,ſed in Deo ſolo eſt formiſque abſtractis,modo tamen multo inferiore nobis demum non niſi à ſancto ſpiritu per Eccleſiam communicatur. Illam ſanè cum multi diſcerpant, variè probant potiſſimum tria. 1. Robur & diuturnitas, 2. Conſentientium multitudo & vnitas. Poſtremò Ordinis perpetuitas & pulchritudo,qualis à Petri temporibus in Romana Eccleſia ad hæc vſque tempora iactata quidem procellis variis, ſed nunquam interrupta proceſſit,palmæ nimirum arboris inſtar, cuius ſe vertex perpetuo frondens in pondus attollit, premique virtus non opprimi poteſt. In hanc ſententiam ſic olim luſimus:

In eos qui ratione priuata res omnes fidei ac Dei magnalia ſe perſcrutari poſſe confidunt

Intellectus poteſtas in rebus fidei.

Intellectus nobis diſperſis à ſenſibus præpeditur, ſed in cõſentientiũ vnitate confirmatur.

Eccleſia vera.

Si

Fundamentum omnis heresεos subuertendæ. Partitio.

Si quid in abstrusis, macerata indagine, rebus,
Vis hominum solidæ cognitionis habet,
Hanc omnem aut ratio, aut sensu simulachra fugaci,
Aut infusa sacræ semina mentis alunt.
Sensus hebes veri nunquam in penetrale subiuit,
Ambiguæ præceps est rationis iter.
Sola intellectus stabilis fax aurea, noctem
Instabilem misso cælitus igne fugat.
Nunc age diuino quoties vis abdita verbo est,
In fluctus animi quam rapit aura vagos.

Sensus & virtus imaginatrix quantū in rebus fidei possint.

Vnde tibi & methodum, & discendi exordia sumes?
A sensu? incipias, & modò fige pedem.
Actum est: Crediderας secretum à corpore mundum
Scandere corporeo te potuisse modo?
Iam Christo Venus & bene lauto ventre sagina,
Iam potior gazæ est turgidioris honos.
Iam pereat strictum gens quæ petit ardua callem,
Iuremus leges ô Epicure tuas.
Non animum dolor, aut carnem ieiunia frangant,
Fide: Iouis larga est gratia, saluus eris.

Ratio in rebus fidei quantum possit.

At quoniam à sensu nimis est via lubrica, quis scit
Certius an doctæ sit rationis iter?
Ingrediar: quo me vitreo sub gurgite Proteus?
Quò rapis in varios terra reducta sinus?
Implexos video millenis orbibus orbes,
Qui dubium æterni turbinis axe rotant.
Iam neque seu vetus has profert Ecclesia leges,
Captiuamque animis mandat habere fidem:
Seu nouus ex alio aduersum tonat agmine cerdo,
Obsequar: ingenio non statuente meo.
Cur potius credam quicquid docet vnus & alter?
Si mihi discursus sit data vena paris.
Orphea iam Moysi anteferam, Christoque Platonem,
Quotquot & expressa plus ratione mouent.
Sed neque Mercurius bene, nec sibi constitit Orpheus,
Credamus nullos protinus esse Deos.

Cōclusio à sufficienti diuisiōe. Intellectus quid possit in rebus fidei. Intellectū tribus cardinibus verti circa sacrorū interpretationem.

Si fallax Ratio, si Sensus, quid modo possit
Ambrosia diuum mens saturata vides.
Hinc etenim lucis vigor inconcussus, & ordo
Vnus, & à primo Spiritus Ente fluit.
Hinc dubiis fidei quicquid de rebus habetur,
Cardinibus punctum vertitur omne tribus.

VNIO

VNIO *sola animat legem, nutritque* VETVSTAS,
Et longo exultans ORDINE *firmat Amor.*

Atque hæc idcircò lubentius retuli, vt plures intelligant subtiles hosce Mæandros Logicæ ac Cyclognomicæ facultatis in rebus Theologicis ad traditionem legum diuinarum, ad praxim atque prudentiam plurimum facere: ad inuentionem earundem vel interpretationem penitus nihil. Quanquam & ille sit vsus mihi longè vberrimus, vt de meipso circa negotium istiusmodi iam minus minusque existimem, & aliorum temerarios ausus facilè rideam, nihilque fretus ingenio meo vltra mortalem sortem, vltra fas ipsum affirmare contendam, quando nimirum discursionis huius principia prima ita nobis obseptis caliginoso carcere indefinitam faciem monstrent, vt veluti noctuarũ oculis ad Solem caligantibus nulla sit certitudo alia vel alius sensus, quàm quòd sentire hanc lucem immensam non valeamus. Quod & diuus Paulus testatur alibi cum Epiphonemate, O altitudo diuitiarum &c. Atqui olim adueniet tempus, cùm aliis oculis singuli quàm carneis istis Diuûm magnalia contemplemur. Nunc quod res poscit, omni deposito fastu atq; hæreseos fundamento, mentem captiuam Christo atque Ecclesiæ demus, vt quæ consensu vniuersali sint stabilita hactenus, ventorũ impulsu vario diuelli nobis, & subrui penitus non patiamur. Quin cùm in sacra Monade consistat Ecclesiæ vigor, & Carmen huic monosyllabicon vnanimi spiritu dedicemus.

In rebus Theologicis quousque Methodi facultas conferat.

Fastus omnium hæreseon radix.

Lux hominum salue ingenij quam nulla capit *Vis:*
Vis rapida exitio rerum quam nulla dedit *Sors:*
Sors medij maris ad fluctum inconcussa velut *Mons:*
Mons à quo cælis vigor est & terricolis *Spes:*
Spes vnde & venæ fluit vberis omnipotens *Pax:*
Pax radio plantis qualem influit æthereo *Sol:*
Sol ô iusticiæ & concordi lege Deûm *Mens:*
Mens qua nec virtus maior sata nec melior *Dos:*
Dos antiqua boni verique & lætitiæ *Fons:*
Fons gelida pariens à bruma frondiferum *Ver:*
Ver cui multiplices spinæ, sed perpetuus *Flos:*
Flos cui firma subest radix, semperque viret *Frons:*
Frons sacro saturam Christi quam rore rigat *Crux:*
Crux salue domitrix inferni, salue hominum *Lux:*

NONVS CANON, TOTAM HACTENVS DEMONSTRATAM *Analyticam viam pro rerum agendarum inuenienda ratione, docens retexere via Synthetica, quæ constituendis artibus imprimis est oportuna.*

9. *De cõuersiõe ex analysi in synthesim instituenda.*

SVCCEDIT iam nonus in arte nostra, atque vltimus Canon, ad quæstionis practicæ traditionẽ syntheticam præcipuè spectans. Postquam enim tot scopulos præruptos Methodo transilueris, en tibi portum in tranquillo positum, vt nihil supersit aliud, quàm auxiliares copias admouere. Habemus etenim in manu nostra duos potissimos scopos, Prædictionem scilicet, naturæq; tractationem: quarum posterior rursus vel actione, vel sola doctrina, & traditione perficitur. Sed fines hos omnes rectè consequimur, ad duo duntaxat capita collimantes, ægroti scilicet indolem pro negotio medico, & affectus rationem. Sic sanè ab ægri viribus & morbi magnitudine, de salute deque interitu præsagium instituimus; sic rursus pro partis natura vel ægri totius, proque affectus noxij statu varias remediorum differentias adhibemus, consentientes passim formarum potissimum essentialium ratione, deinde & accidentium cæterorum, vt modi, magnitudinis, numeri, loci, & temporis. Quemadmodum verò Inuentionis gratia itum est analytica via, à fine scilicet ad caussas atque principia, nunc contra vbique ferè synthetice progredi decet ab ipsis principiis ad effectus eorundem, cautione interim habita iuxta affectionum & rei affectæ postulata. Multi sunt huius loci merè practici & particulares canones vix à prædictis aliter quàm vsus ordine differentes, quorum tamen paucos & antesignanos repetã quàm

In Medicina 2. potißimi scopi. Prædictionis atque curationis promiscuè duo sunt capita prima, affectus ratio & ægri natura. Prædictionis ratio in re medica Curationis Methodus summaria. Syntheseos totius breuißima comprehensio. Synthetica Methodi particulares canones.

1 paucissimos. Primò vt hæc tibi per classes endeicticas & consultationis &
praxeos collecta capita præ oculis statuas quæ sint agenda, qualia, quanta, vbi,
quando, quomodo, & quo ordine; hæc enim sunt ferè quæ Galenus enume-
2 rat. Secundò, vt vel pugnante indicationum agmine vel effectuum & caus-
sarum inter se circulo quodam eius quod violentius vrget, habeatur & ratio
prior; reliquis interim, si fieri possit, non omnino neglectis: quod pulchrè Ga-
lenus exemplo in hydrope docuit, quoties hæc febribus complicatur.
3 Curandum est rursus, vt quæ afflictæ primariò fuerint, vel per se, prius tra-
ctentur illis quæ ex consensu, vel per accidens; nisi minus ex morbo quàm ipso
4 symptomate periculum videatur. Si qua propositam actionem aduersa
obstacula remorentur, illa dimoueas prius quàm ad rerum consecutionem
5 annitaris. Quod si vna eademque opera vel telo simplici victoriam duo-
rum hostium vel plurium possis adipisci, idem præ cæteris magis est eligen-
6 dum. Si rursus currenti ad propositam metam ex eo quod primum cœperis,
maius impendeat malum, relegendum potius est iter vniuersum, quàm vl-
terius absque spe fructus & gloriæ veliteris.
7 Notabis denique in omnibus malè affectæ particulæ curationem vnà cum
bene

bene affectæ prophylactica permisceri, quod copiose Galenus in libris Therapeutices seu de medendi methodo demonstrauit, dum vlcus curandum ita proponit, vt omnes illius differentiæ exiccationem pro remedio postulent. Nam cùm alia aliis sint humidiora, partes quoque affectæ secundum humidi vel sicci gradus plurimum differant; idcirco & quatuor vniuersim coniugationes insinuat, vel vlceris siccioris cum partis natura sicca: vel siccioris vlceris cum parte humida: vel rursus humidioris vlceris cum parte sicca: vel humidi ad humidiorem quampiam. Erunt ergo & indicationum quadruplices syngamiæ; nam cùm affectus præter naturam contraria mandet, partis natura ad sui conseruationem similia: cùm vlcus humidum fuerit, pars autem sicca, iam duplici nomine vehementer est exiccandum. Contrà si pars est humida, vlcus vehementer siccum, in cæteris complexuum generibus mista est indicationum ratio, vnde & medicamenta mediocri modo se gerant in exiccando & molliendo est necessarium. *Vlceris curatio Methodica paucissimis capitibus cõprehensa.*

Multa insuper alia in contemplationem cadunt, vt num morbus sit simplex an compositus, num affectus in esse, an in fieri tantùm, & si sub permanentium genere est, num caussa efficiens agere iam desierit. Ex horum intuitu curationum modos plurimos occasionesque poteris expiscari, quæ omnia ad analogiæ regulas potius sunt referenda. Potissimum verò in tribus versatur curationis gloria, siue dexteritas, vt via restituas tuta, vt breui, vtque iucunda. Quod si in inflammatione cerebri doceri denuo velut exemplo placet, cogita tibi effectus vltimos & maximè sensibus occurrentes facultatis cognitricis læsionem, vigilias, febres nunquam intermissuras: horum symptomatum causa est morbus ipse phlegmone cerebri scilicet, quandoque & membranarum vel partium eminus consentientium inflammatio. Vnde in formarum ordine inflammatio fit à putredine sæpe, putredo ab obstructione, hæc postremo à cibo potuque crassiore, & id genus causis extrinsecis. In materiei dissolutione cerebrum à membranis afficitur, membranæ à venis atque arteriis vndique circumfusis; hæ rursus ab hepate, corde, & ventriculi tunicis. Rursum in singulis substantia similaris continens à contentis afficitur, humor proximus ab influente, influens ab eo qui paratus est influere: humores interni omnes à cibo, potu, atque exterioribus elementis. 8

Curationis gloriã in tribus potissimum verti.

Exemplum rursus discursionis Methodicæ in phrenitide breuiter ex analysi in synthesim finiens.

Analysis.

Quare vt causa cuiusque effectus inuenta est ordine resolutorio, effectus sublatio per internecionem causæ ordine compositorio suscipi debet; non enim aufertur incendium, nisi oppressa putredine; nec putredo dimouetur, nisi aperiantur obstructa, quemadmodum facilè semper recurrit obstructioni cibus, vel potus obstruens interdicatur. Ita si capiti probè consultum voles, venis primum atque arteriis vt consulatur, vide; quin prius interdum & hepati, ventri, cordi, cæterisque partibus ordine colligatis: nequicquam adeò id quod influxit eruimus, nisi influentem simul ma- *Synthesis.*

teriem refrenemus, nisi vel tempestatum semina, vel serò ventura fluxio caueatur. In hoc negotio difficultas ea præcipua est, quòd ordo syntheticus licet semper respuat causam vt prius quiddam, sæpe tamen non ab extremis vsque causis ad effectus vltimos proficiscatur, sed interdũ à causis proximis tantum, à continentibus, & maximè necessariis, interdum quoque inuersa penitus ratione ab effectu progredi videatur ad ipsam causam, quoties effectus vel grauioris causæ ad effectum alterum speciem repræsentat; vel cùm per circulum idem effectus alicuius causæ fit causa eiusdem, à quo primũ dimanarit, quemadmodum de glacie sub ænigmate fertur: *Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.* Ab istis scrupulis, vt te compendio liberem, inprimis aliã paulò in docendo, aliam in agendo synthesim in pluribus expectabis. Quod enim ad traditionem pertinet, ibi ordo syntheticus ferè semper est inconcussus, à primis per media vsque ad postrema, quemadmodum analytica series à compositissimis atque postremis per media, ad simplicissima rerum elemẽta processit. Vnde in Medicina ex actionibus inuentæ sunt facultates & actionum opifices formæ, ex instrumentorum sectione maiorum minores ordine, ex similarium substantia humorũ orta cognitio est, ex humoribus elementorum externorum. Sed in traditione artis medicæ contrà ab elementis ad humores; ab his paulatim ad naturam partium, facultatum, atque actionum descendimus. In actione tamen subinde occurrit quædam præpostera methodus, non tam in rei natura talis, quàm in artificis animo propter inuersam faciem, & nominis commutationem ex habitudine sola vel effectus, vel causæ. Ita in dolore Colico vel Nephritico, cùm dolor sit tantùm effectus morbi siue symptoma; dolori tamen interdum prius occurritur quàm morbo, propter inflammationis vel hypothymiæ pericula, quæ ex doloris acerbitate proficiscuntur, adeò vt & narcotica Galenus nõ semper dissuadeat in affectibus istiusmodi, licet hæc ipsa morbi quoque fomitem nonnihil adaugeat; duum enim malorum cùm alterum euitari non possit, id eligendum sentiunt quod minus est malum. Quod si viuidius paulo in rebus Politicis dari exemplum velis, quo nostra hæc Cyclognomice non solùm ad artem quamlibet atq; scientiam, sed ad ipsius quoque prudentiæ & sapientiæ munia præ cæteris necessaria demonstretur. Sit rursus in regno aut ciuitate quapiam tumultus popularis, diuulsiq; sint omniũ animi, & dispartiti maximè in tresquatuorue factiones: sit & præfectus vel princeps aliquis optimè hactenus de regno, de subditis suis, de ciuibus, totaq; republica meritus, cõtingit vt deterioris sectæ multitudo, sentẽtia quoq; vel duas reliquas antecellat, quarũ vna sit optima ipsius principis animo & bono publico imprimis consentanea; sit medij generis & minùs laudabilis altera, cùm ad optimam comparatur; melior tamen cùm ad perniciosam maximè vel priorem illam deterrimam & viribus maximè præualentem. Hæc, inquam, factionis pessimæ cohors, suo iam numero freta, siue potẽtia, nec factionem mediam feret nec optimam: interim illa, quæ media est (cùm omnis pugna necessitate tandem in binarium redigatur) suo adhærens

Doctrina syntheticæ præcipua difficultas nũ à remotioribus causis, nũ proximis statim curatio sit inchoanda.

Solutio per distinctionem.

In traditione rerum qualis sit ordo cõpositorius

Exemplum.

In actione Methodus subinde præpostera.

Methodi præposteræ exemplum in curatione doloris colici vel nephritici.

Axioma Duorũ malorum eligendũ sæpius quod sit potissimum.

Exemplum præclarum in rebus politicis.

principi

principi, eidem & offerat, & ab eodem subsidia postulet, vt pessimorum ac iam velut communium hostium insolentia reprimatur. Princeps quid agat in summo hoc rerum discrimine constitutus? Si deteriores negligat, iam & de capite suo, de bonis omnibus, de ciuitate, totaque republica actum existimabit: Sin volet opprimere, vt tantùm cum optimis & sibi consentientibus pugnet, longè id optimum atque optatissimum foret. Sed neque pugnantum numerus, nec virtus ipsa fortasse suffecerit. Oritur & rationum in animo conflictus inenarrabilis, & summè intricata quæstio, num velit à secta minùs laudabili, sed tamen à meliori proxima oblatas copias recusare. Si recuset, iam illa se forsitan deterioribus iunget; iam turbæ pessimæ auxilium ingens, bonorum exercitui præsens exitium feret. Si susceperit, iam cum susceptis copijs venturo non multò post tempore dimicabit, iam & fauisse minùs laudabili sectæ ab imperitis iudicabitur, iam fides anceps & parum firma dicetur, vt quamuis pro melioribus arma susceperit, se suaque omnia aduersarijs opposuerit; propter suspicionem attamen famæ, fortasse pericula fortunarumque omnium vnà cum exilio sit subiturus. Necesse est ilicò rebus sic exulceratis, sic perturbatis vndique, virum imprimis se strenuum monstret, cùm nullibi magis, quàm in alternis æstubus, in tempestate ancipiti, gubernatoris animus & virtus inclyta se manifestet. Facturus est igitur, vt Dij fecerunt, Platone teste, priusquàm homines formarentur: cùm enim & corporis robur, seu vitam tribui longam, simul & partis rationalis robur optassent omnes, nec iungi tamen vtrumque commodè posset; duorum malorum id elegerunt quod videbatur optimum. Quare & Princeps si minimè malus, contemptis vulgi varijs opinionibus, quin capite quoque & commodis suis pro salute publica sectæ quidem meliori semper assistet, mediæ verò & minùs malignæ tantisper sese accommodans, dum perniciosam maximè & preualentem optimæ profligarit, omnia priùs experiens, quàm armis & violentia, si fieri possit, vt quamuis & dictis placidis & promissis varijs paulò iniquiores sibi deuinxerit, non tamen illorum pro factionis specie continuò fautor existat, sed diuûm necessitati & tempori duntaxat obsequens, dum liberandæ ciuitatis & expugnandæ tutior via se repræsentet. Nam, vt rectè poëta Æschylus ἀπατῆς δικαίας ὐκ ἀποστατεῖ θεός, fraude etiam iusta interdum non abstinet Deus. Vides profectò quantum in rebus summis doctrina ordinum præstet, quantumque in omni negotio vel intricato maximè nostræ sit methodi pondus atque momentum, vt non immeritò prudentes viros vulgus vulgato vocabulo, optimè resolutos vocet. Quanquam illorum pluribus ingenij atque virtutis perpetua quædam sit conflictatio cum Fortuna Dea; quæ si sit vspiam, à Deo quidem vero remota est oppidò, in sublunaribus tamen sæpissimè respectu scilicet humanæ propositionis apparet. Vnde & communis illa sententia, Mortales proponere, Deos disponere, non ineptè constituit. Nam præter hoc ipsum, quòd resolutionis species & compositionis pro cuiusque captu ad eundem vnicum finem ferè sint infinitæ, accedit sanè caussarum efficientium & peruertentium,

Dilemma varium.

Animi generosi vis in tempestate spectatur.

Deorum consultatio ex Timæo Platonis circa hominis fabricam.

Principis officiũ in tam ancipiti rerum fluctu.

Conclusio.

Prudentiæ fontem in Methodo collocari.

Fortunæ atque prudentiæ crebra conflictatio. Fortuna vbi maximè dominetur.

tium, totiusque periſtaſis ratio ita perplexa & multiplex, vt vel exercitatiſſimi quique in rerum vſu, cognitione, methodoq; quò tandem ſe vertant, neſciant. Falluntur autem vel ſummè methodici inter exempla ſimilitudine, inter rationum anfractus electione potioris, quantitate boni, & demum extrinſecus incidentium aduerſa violentia vel occaſione inſperata, quæ neque in rei paſſibilis vi, neque agentis arbitrio, ſed incidentium infinita varietate collocetur. Quæ quidem in opere medico rarius vſuueniunt; at in ciuilibus quàm ſæpiſſimè, propter cauſſarum, vt dixi, diuerſitatem, & materiei diſcontinuæ ataxian. Hinc ſanè meritorum omnium vel bene vel malè iniquus eſt arbiter populus, dum plagiarium ferè pro medico probo, præſtantem alterum pro tortore vel imperito ducit, dum reges ſuos pro tyrannis ilicò, mediatores palam pro perfidis iudicat, in ſecundis aſſentatur, in rebus afflictis accuſat temere, & criminibus grauat Chameleontis ritu, virtutem denique abſentem quærat ſedulò, præſentem minimè ferat. O verè plebs bellua multiceps; verè illud Homericum apud ſe muſſitent reges:

Etiam ſummè Methodicos à fine aberrare propter fortunæ violẽtiam & rerum extrinſecus occurrentium ἀταξίαν.

Fortunã minus in rebus medicis quàm negotijs ciuilibus dominari.

Vnde potiſsimũ bene vel male meritorum iniquus arbiter populus.

Principum vita miſerrima.

Ζεύς με μέγα κρονίδης ἄτη ἐνέδησε βαρείη

Et illud è Tragico,

Humida vallis
Raros patitur
Fulminis ictus.
Tremuit telo
Iouis altiſono
Caucaſus ingens.

Hæc cùm mecum reputo, non poſſum illud non ſæpius vſurpare cum animo meo,

Sententia Epicureica ſatis.

Bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Etſi fortaſſis ea ſententia generoſis pectoribus minùs ſit inſerenda, idque ſit nobis curandum potiùs, vt pro periculis tantis regi & principibus viris grati perpetuò ſimus, bene geſtorum memores auræ fallaci fidem temerè non habeamus: quod ſanè futurum eſt optimè, ſi cogitemus illud perpetuo, quod viris indignè preſſis res afflictas ſæpius,

Virg. Aen. 11.

Multa dies variusque labor mutabilis æui
Rettulit in melius, multos alterna reuiſens
Luſit, & in ſolido rurſus fortuna locauit. Redeamus vnde digreſſi.

Methodi præpoſteræ ratio duplex.

1 Ex artis natura.

Huius præpoſteræ methodi, quæ ex effectu ad cauſſam in actione proficiſcitur, quam & Græcè προθύστερον liceat appellare, duplex potiſſimum eſt aſſignanda ratio, Prior ex artis natura, prout nimirum vel efficit quicquam, vel reparat; nam quæ efficiunt vt in architectura à ſimpliciſſimis ſtatim exorſi compoſitionem machinantur; ex terra enim lapides ſeliguntur atque cementum, ex hiſce compactis muri ſtruuntur, tecta, atque fundamina, ex omnibus vnica domus, ex ædificijs multis & mœnijs tãdem ciuitas. At qui duntaxat reparant,

parant, vt cùm ruinam minitantes parietes citra orthogonũ inclinantur, non ſtatim reſpiciunt ad remotiſſimas cauſſas, nec fundamenta de nouo ſtruunt; ſed vel calce fiſſuras opplent, vel incumbentes arcus & machinas adhibito fulcro ad tẽpus ſuſtinent, ne priùs mole ſua deorſum concidant, quàm ipſis principijs occurratur. Idem in rebus Medicis vſuuenire & ſimilibus cæteris quàm ſæpiſſimè cogitabis; ſic enim ſe habet Medicus ad opificem Deum, vti ſutor qui calceos reparat ad illum qui concinnat nouos. Poſterior ratio ex rerum indole magis deſumpta, cùm in multorum concomitantium ordine illud potiſſimùm præ oculis ſtatuatur, quod vel grauius vrgeat, vel præſens magis periculum minitetur. Fitque id rurſus dupliciter, vel ex progreſſu ſimplici ad inconueniens maius, vel conuerſioné in circulum quendam, vt diximus ſupra. Progreſſionem ſimplicem voco, vt ſi in Phrenitide obſtructionem arteriarum venarumque voles auferre, inflammatione priùs non animaduerſa; nam illa citiùs depaſcitur ſolidam viſceris ſubſtantiam, quàm præcedentes cauſſæ & pręcedentium fomites opprimantur. Idem in ciuitate ac rebus publicis vſuuenit, ſi quis ſeditionũ antecedentes cauſſas ſtudeat extirpare, legumq; & religionis labefactatam ſpeciem reſarcire, ſeditioſis viris & improbis nõ antè domitis vel oppreſſis. Hinc illud Ciceronis ad Herennium: (credo) Sempérne igitur ordinem collocandi quẽ volumus, tenere poſſumus? non ſanè; nam auditorũ aures moderantur oratori prudenti & prouido, & quod reſpuunt immutandum eſt. Vides quantũ & in Oratoria facultate, quantumq; in actione qualibet inuerſæ iſtius methodi ratio requiratur. Recurſus in circulum patent, quoties effectus cauſſæ ſpeciẽ ſuſcipit ad cauſſam vnde diffluxit. Vt cùm ex libertate nimia ſeditiones oriuntur, ex ſeditionibus morũ & legũ reformatio; ex qua cùm malè ſuſcipitur, ſeditiones iterum nouę atq; licẽtia maior inundat. Ita in Phrenitide ex inflammatione vigiliæ fiunt atq; deliria; ex ijſdẽ vigilijs denuò velut in fontem ſuũ conuerſo flumine inflammationis vigor accreſcit. Succurrendum igitur protinus eſt ipſis vigilijs, & prouocãdus ſomnus, vel antequàm phlegmonẽ extinguamus. Præclarum vidimus exemplum iſtius in caſu clariſſimi Domini Melchioris Schæti, cùm circa Auguſti finem Anno 1567. multis ſtudijs ærumniſq; anteactis in febrem cõtinuam incidit, cuius characteriſmus duarũ tertianarum aſſultus exactiſſimè referebat vſq; ad decimumquartũ diem. Huic primùm ex ſanguinis aduſtione ſumma per cauſſas procatarcticas plures orta eſt vehemẽs obſtructio, tum in hepate & mezeraicis venis, tũ in vena caua, & partibus quæ ſupra hepatis gibbum ſunt conſtitutæ, quemadmodũ ex pathognomicis ſignis proprijs demonſtratiuis facilè fuit colligere. Per obſtructionẽ nata putredo eſt, & hepatis ingens incendiũ; hinc rurſum ſudores copioſi, & ventris perturbatio partim naturalis, partim ſymptomatica, à quibus tandẽ extrema ſiccitas neruoſarum partiũ, ſtupor in extremitatibus digitorũ, affectus conuulſorius in larynge cum deglutiendi difficultate, vt ſanè non leuis hic controuerſia fuerit an concitato ventri magis ſit promouendus, an diuertenda materies potiùs vniuerſa per vrinas, an naturæ deniq; ſecundum ordinẽ & cum intellectu

2 Ex rerum natura.

Cauſſam vrgere grauius dupliciter.

1 Progreſſus ad inconueniens maius.

2 Malorum circulus.

1 Progreſſio ſimplex ad incõueniens maius.

In Phrenitide.

In ciuitate per ſeditionem concitata.

In oratione Rhetorica.

Concluſio de neceſſitate præpoſteræ Methodi.

2 Recurſus malorũ in circulũ.

In ſeditione ciuitatis.

In Phrenitide.

Exemplum circuli & caſus particularis in febre continua.

Conſultatio artificioſa.

tellectu agenti negotium in declinatione febri penitus committēdum. Nam superesse materiem, quę purgamentis indigeat, satis est demonstratum: sed ex eo iam maius impendebat periculum, si per aluum duceretur, eò quòd venter antè in lubrico positus facilè incitetur, totamque saburram à circumferentia trahat ad centrum successu cōtinui scilicet ad impediendum vacuum. Vnde & neruosarum partium siccitas maior, hepatis obstructiones iterum nouæ, ex obstructione febris, vel marcor, vel apoplexia deniq;, ad quam natura & mali specie tum visus est propendisse. *Consilium.* Cunctandum itaque duximus natura iam occupata circa 14. diem (quo vocatus fui) donec crisem inceptam sponte perficiat: *Euentus.* nec spes fefellit; nam post assultus cæteris grauiores, secutus est vehemens sudor atque catholicus, mox & excrementorum alui permutatio in crassius multò magisque concoctum. Vrina quæ hactenus ruffa cum leni hypostasi, sed rara semper occurrit, in crassam, turbidam, copiosam, & digestam optimè transformata est. Secutus est somnus vberior, à quo experrectus leuari se plurimum sensit: verùm restabat ariditas ingens, cui paulatim humectantibus simul ac refrigeratorijs medicamentis (vt ferè sunt cibi medicinales) moderata simul incisione præditis occurrendum duxi, ne ex hepatis siccitate morborum circulus fieret, qualem ab initio metuebamus. Sed & hoc consilium vel ante accessum meū præ oculis habuerunt doctissimi Medici Antuerpienses tres, qui nisi cauissent singula eo quo diximus modo, non dubium quin æger vel vno ex morbo in alios infinitos, in scyllam ex charybdi decidisset, vel quàm celerrimè vitam morte commutasset. Hunc casum ex infinitis alijs, quos breui in lucem spargere constituimus, exceptum eò libentius huic subieci loco, quia cùm hæc tractarem, rei gestæ nobis recentior esset memoria, & accurata diductio propter industriam medicorum, qui illi per totum ferè morbi curriculum ea astiterant ratione, vt methodi veræ nullum potuerit dari exemplum maius, quorū præcipuè summi Philosophi D. Bekanus medicus olim Reginæ Hungariæ, &c. & D. Aluarus Nonius, non possunt mihi non sæpius iucundæ consuetudinis atq; colloquij memoriam in animo refricare. Accedit & illud, quod in ea consultatione nostra sic nobis vniuersa Schœtorum familia semper astiterit, vt nesciam horúmne magis industria ac demonstratione plusquàm philosophica, an nostra particulatim arte medica vel methodo adiuti simus. Est enim in singulis eorum confratrum coniunctissimorum Gaspare, Melchiore, Baltazare, atque Conrardo, non solùm historiæ linguarumque, & Poëtices summa cognitio, verùm & scientiæ naturalis, logicæ, ac Metaphysicæ, vti ex eorum sermonibus coràm præter omnem expectationem deprehendi. Mirabar enim in tantis negotijs rerum publicarum, in tanta rerum felicitate & affluentia locum permanere virtuti simul & cogitationibus Philosophicis potuisse. Non potuit sanè non facere iucunda illorum recordatio, quin pro ornamento methodi summè Methodicis viris artis hanc nostræ coronidem velut gemmis aut stellis fulgentioribus insignirem. *Conclusio. Motus animæ velut erratica stellæ directus atq; retrogradus.* Sunt itaque in actione per synthesim progressus sępe directi, sæpe retrogradi, quemadmodum

admodum & in aliorum planetarum motibus fieri ſolet, vtriuſque generis: alij ſunt rurſus pleniores alijs, prout principiorum plurium vel pauciorum ordines luſtrant. Verùm in traditione, vt dixi, progreſſus regreſſusque fieri neceſſe eſt quàm abſolutiſſimos, aut abſolutis propiores. Erunt autem eiuſmodi in quæſtione practica, ſi à ſimpliciſſimis terminis procedatur ad propoſitionum demonſtrationem, & hinc ad conſtitutionem artis, ſcientiamque proportionis inter agens ſubiectum atque paſſibile. In quæſtione problematica, proceſſus eſt abſolutior, ab inuentione medij ad nexum ſubiecti & prædicati. In examinanda demum natura rei, vt eſt vel ſimpliciter, vel tantum tale, vbi quando paulatim deſcenſus fiat à ſimpliciſſimis principijs per media vſq; ad finem effectusque vltimos à materie ad formam ipſam, ab extrinſecis cauſſis ad præcedentes, mox & ſynecticas ſeu planè conſubſtantiales & rebus immerſas. Similiter ab inſtrumentis minoribus ad maiora ordine ab elementis ad ſimilares ſimplices, & hinc ad magis magisque compoſitas, tandem à conſideratione effectus & cauſſæ ad analogiam vtriuſque. In horum diſcurſuum ſingulis partibus per ſyntheſim explicatis tranſuerſim fiunt aſcenſus deſcenſusque varij per genera decem; mox & in orbem circuitus à compoſitione & diuiſione ad definitiones atque vltimam demonſtrationem ſiue ſcientiam. Hic ordo totius ſyntagmatis compoſitorij tanquam eſſentialis meritò nuncupetur, cui ſeſe interſerunt accidentales plurimi, non tam ad eſſe, quàm eſſe perfectius doctrinæ Methodicæ facientes pro natura vel docentis ſcilicet, vel diſcentis, vel rei quoque quæ traditur accidentaria ratione. De his vberius alibi diſſeruimus. Nunc illud adiũgere his operæpretium fuit, in iſto canone omne artificium poſitum eſſe de rerum atque verborum copia; cuius methodi vice ſolent vel oratores celeberrimi, vel poëtæ ſibi parare quoſdam communes locos, quorum illa ſit diſpoſitio, vt in tabellæ quadratæ ordine ſuperiori res ſibi tractandas in ſua digeſtas membra in laterali ſerie partes conſtituant Erotematicæ methodi. In cõcurſu ordinum ſingulorum ſedes figunt & promptuaria, quibus vel inuenta per ratiocinationem propriam, vel aliunde accepta collocant, memoriæ ſimul, iudicio, & traditioni maximè ſeruitura, vt ſi de cauſſis viciſſitudinum humanarum tractare in animo conſtituerint.

In traditione rerum progreſſus ſynthetici maximè abſoluti.

1 In Longitudinem.

In practica quæſtione.

In Problematica.

In ſimpliciſſima quæſtione.

2 In Latitudinem.

3 In Altitudinem.

Ordinis accidentarij miſtura cũ eſſentiali.

Artificium comparandæ rerum atque verborum copiæ ex 9. Canone artis Cyclognomicæ pendet.

Tractandi thematis vulgaris ratio per communes locos.

HABES SYSTEMA LOCORVM COMMVNIVM,
cuiuſmodi ferè vulgariter exarari ſolet.

	DEFINITIO	DIVISIO	CAVSSÆ	EFFECTA	PARTES	COGNATA	REPVGNANTIA
	F	G	H	I	K	L *Sententia* | *Similitudines* | *Prouerbia* | *Apophtegmata, &c.*	M
DEVS A	A F	A G	A H	A I	A K	A L	A M
NATVRA B	B F	B G	B H	B I	B K	B L	B M
RATIO C	C F	C G	C H	C I	C K	C L	C M
FATVM D	D F	D G	D H	D I	D K	D L	D M
FORTVNA E	E F	E G	E H	E I	E K	E L	E M

Nescio

Nescio certè an hoc sit artificium, quod longis ambagibus atque figuris in arte sua descripsit Lullius, huius enim principia etsi non satis intelligam, nec intelligere vacet aut libeat, quantum tamen à limine potui salutare, in eum spectasse finem mihi videntur, vt breui compẽdio quis in artificem summum possit euadere, & non solùm res mundi vniuersas copiose tradere, sed & de singulis vel saltem probabiliter disputare. Hanc enim eius intentionem declarat obiter illud, quod de terminorum multiplicatione sermonem sæpius cædat, quanquam mihi non tam ad rerum scientias veras, quàm apparentes magis ipsamque sophisticen visus sit aspirasse. Sed aliorum id esto iudicium, quibus illa principia altiùs insiderunt, mihi vt examinem non est ocium: de non expensis censuram ferre, improbi hominis ac scelerati est. Atqui per synthesim vniuersam naturæ deductio, & terminorum multiplicatio quæuis nobis contextu hoc orbium trium absolutissimè designatur, sic vt interior sit artis ipsius vel quæstionis quam quisque examinandam proposuerit: Exterior secundus interiorem ambiens naturæ ipsius statuatur, mundi res omnes continens dupliciter distributas per dependentiæ gradus ab intellectu per genera decem ab imaginatrice facultate iuxta discursuum classes reales duas Physicas scilicet & Metaphysicas: Posterior orbis & extimus complexus interiores cæteros immenso ambitu suo Scientiæ dedicetur, vt quemadmodum in Analysi hæc centri obtinet vicem, nunc contra ad Peripheriam extimam relegetur. Huius molis externæ sunt alij particulares orbes duo, quorum interior sit instrumẽtorum Logicæ facultatis penè secundum distributionem, qualis tum in classe rationali, tum in præceptis atque principijs proximioribus methodi supra est exarata. Hæc demum exterior sit ipsa methodi sphæra, interiores reliquos omnes diuina maiestate atque potentia comprehendens. Licebit hos omnes pari proportione in semel præfixam ternionem conuocare, vel pro arbitrio tuo, quantitatis alterius numeris insignire. Quod si nunc ita coaptes singulos, vt contentorum partes minimè per continentium quaslibet classes & scrupula vniuersa circumducantur, eam probè concipies & rerum & terminorum propagationem quæ à natura duce per rationem optimè sit instituta, qualisque ad animæ rationalis habitum quemlibet, ad omnem inuentionem, traditionem, atque iudicium, ad ipsam instrumentorum rationalium fabricam imprimis est necessaria.

Ars Lullij.

Cõpositio omnis & resolutio & Terminorũ multiplicatio quo-pacto per classes 3. primas inuicem coaptatas optumè commonstretur.

1 *Orbis.*
2 *Orbis.*
3 *Orbis.*

Orbis tertij partes duæ.

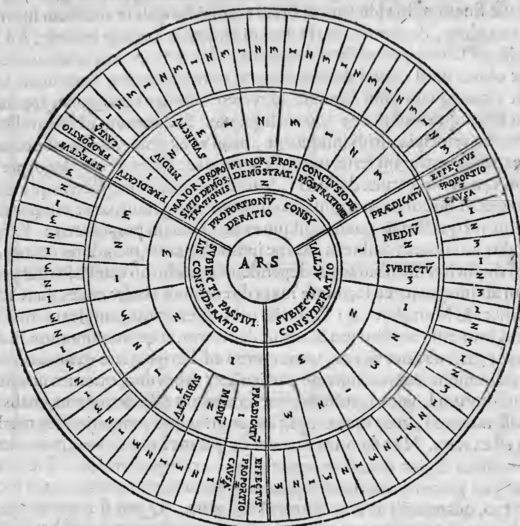
1 *Interior.*

2 *Exterior.*

Consensus omnium.

Vsus tabularum 3. doctrinæ syntheticæ seruientium.

TOTIVS RAPTVS SYNTHETICI PRIOR *atque interior orbis.*

1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSSA

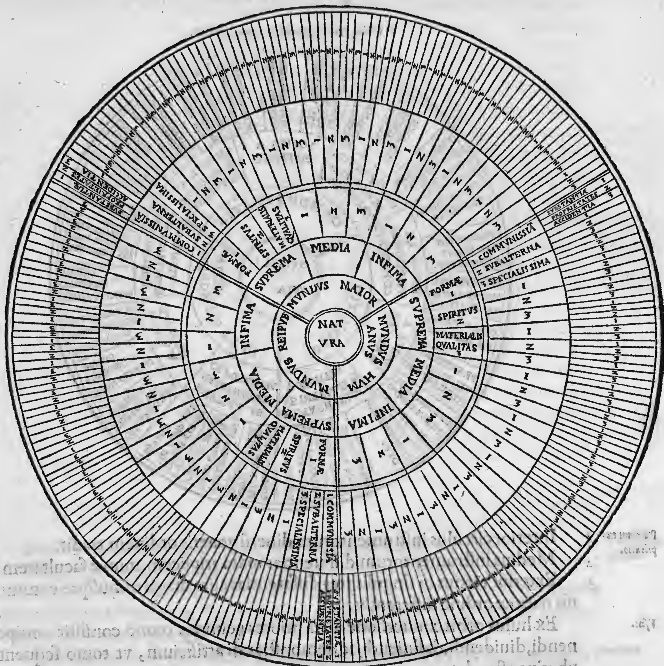
1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSSA

1 EFFECTVS
2 PROPORTIO } & sic per ordinem.
3 CAVSSA

Partium explicatio. 1 Huius internæ partes ad quæstionem practicam penitus spectant, mediæ ad
2
3 problematicam, extimæ ad simplicissimam. Quòd si te segmentorum perturbet multitudo, licebit trinam orbis cuiusq; distinctionem simplicissimam ita concipere, vt & harum singuli circa se inuicem conuertantur, partesq; contentorum quælibet per continentium partes ordine transigantur.

Coaptatio.

ORBIS EXTERIOR ET SECVNDVS PRIOREM *proximè complexus.*

1 FORMAE
2 SPIRITVS
3 MATERIALIS QVALITAS. } & sic per ordinem.

1 SVBSTANTIAE.
2 PROPRIETATES.
3 ACCIDENTIA. } & sic per ordinem.

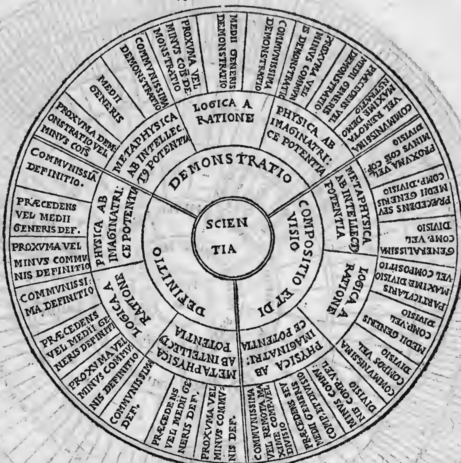
1 COMMVNISSIMA
2 SVBALTERNA
3 SPECIALISSIMA } & sic per ordinem.

Huius interior portio ad classem magis Metaphysicam spectat, & entium gradus, iuxta considerationem æquiuocam ab intellectu. 1 *Partiū explicatio.*

Orbis exterior portio ad classē Physicā, & Categorias 10. magis est referēda. 2

ORBIS EXTIMVS AC TERTIVS ORDINE *priores duos in se complexus, particulatim verò dissectus in alios duos.*

1 Orbis tertij pars prior atque interior.

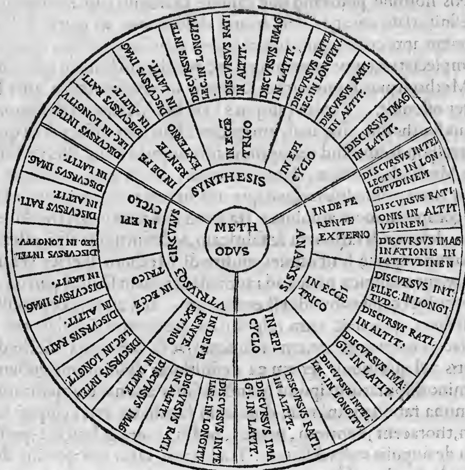
Partium explicatio. 1 Interior circulus instrumentorum diuersi generis ordinem tradit.

2 Medius instrumentorum differentias iuxta triplicem animæ facultatem.

3 Exterior tertius in singulis tres differentias alias magis minusque communis naturæ ordine differentes.

Vsus. Ex huius orbis conuersione intra priores geminos omne consistit componendi, diuidendi, definiendi, aç demonstrandi artificium, vt tomo sequente vberius ostendetur.

ORBIS TERTII PARS ALTERA SIVE EXTERIOR *priores omnes in ſe complexa, vel iiſdem tota totis vt coextenſa.*

Interior circulus primas totius Methodi differentias continet. 1 *Partium explicatio.*

Medius in ſingulis ſpeciebus ſphæræ totius orbes præcipuos tres. 2

Extremus omnium in orbibus particulatim ſingulis trinos tandem diſcurſuum ductus à Phantaſia, Ratione,& intellectu,qui omnes canonibus paucis à nobis ſunt comprehenſi. 3

Aptentur autem hi orbes in vnum ſyſtema, vt circa artem & quæſtiones naturæ ambitus circumducatur, circa naturam ſcientiarum circuli, & tandem circa hos omnes Methodus ipſa,cuius ſphæra vel ita concipitur, vt cunctos interiores ambiat, vel tota totis æqua proportione ſuperincumbat, quò rectius intra ternarij limitem perſiſtamus. *Coaptatio.*

Inſtabat operi iam fermè ſuprema manus,cum alter non leuis huc properantem ſcrupulus occuparet. Equidem non defore ſcio qui ſub Catholica Methodo noſtra Galeni Methodos omnes vel antiquioris Hippocratis nequaquam commodè comprehenſos putent. *De Galeni Methodis 3.*

Nam

Nam in libello artis paruæ essentiales apertè insinuat species tres, quarum
1 prima ex notione finis per resolutionem esse dicatur, cuiusmodi totius sphæ-
2 ręę analysis est vberrimè à nobis hactenus explicata. Posterior ex compositio-
ne eorum quæ per resolutionem siue analysim sint inuēta, cuius doctrina sub
3 Syntheseos nomine postremo hoc canone demonstratur. Accedit his tertia
quam definitoriam vocat, ex definitionis dissolutione in partes scilicet, quæ
definitionem aptè constituant, totius autem artis capita prima quàm paucis-
simis complectatur, cuius exemplum sanè præclarum ibidem ipse huius defi-
nitoriæ Methodi præcipuus author Galenus in constitutione artis Medicæ
luculenter ostendit. Verùm (inquies) vbi hic Methodus definitoria, siue
ipsam quis synthesim, siue analysim spectet? Cui non infrugiferæ quæstioni,
vt paucis respondeam, illud te imprimis admonitum volui, istis vocabulis de-
finitoriæ Methodi, diuisiuæ, demonstratiuæ, resolutiuæ, scriptores veteres
dupliciter vsos: primo sub ratione quæ instrumenta concernit singula, & eo-
rundem compositionem absolutè: Ita enim definitoria Methodus, quæ bre
ui negotio definiendi rationem & fabricam, & definitionis vsus ostendit. sub
isthoc nomine apertè sunt omnes eiusmodi Methodi species velut totius
1 syntheticæ, aut analyticæ partes, ad rationalem orbem scilicet pertinentes, de
2 quibus peculiari capite abundè est enarratum. Sed est & acceptio altera sub
ratione scilicet πρός τι & cum respectu ad quæstiones siue scientias, ad ar-
tium & facultatum traditionem ordinatam, vt sit definitiua Methodus, quæ
totam artis vel quæstionis seriem ex definitionis dissolutione gubernat, vt
si de homine disputaturus ipsum primò definias animal compositum ex cor-
pore & anima rationali; animam diuidas in facultates tres; corpus in caput,
ceruicem, thoracem, ventrem, manus, pedes, crura & brachia; postea par-
ticulatim de singulis voles disserere: Traditionis ratio erit partim definito-
ria, partim & diuisiua. Dicam mehercule secundum quoque acceptionem
eiusmodi definitoriam Methodum frustra vel à Catholicæ Methodi parti-
bus, vel ab ipsis Methodi speciebus primariis separari. Cùm enim omnis es-
sentialis istarū ratio vel sit recta, vel circularis, & rectarū alia vel synthetica,
vel analytica, vel ex vtrisq; cōposita: obserua sedulo exēpla Methodi definito-
riæ, ex quibus & eius indolem, siue naturam quàm facillimè compræhendes;
est enim quodammodo mixta ex vtriusque ratione, prout illius progressus or-
do à discurrente concipitur. Nam quia definitio interdum vt rei natura, in-
terdum vt ens rationis dūtaxat in animum subit; idcirco progressus à defini-
tione ad eiusdem partes ceu doctrinæ capita, erit syntheticus, si definitionem
cogites, velut communem pluribus essentiæ rationem; tendit enim à forma
sub differentiæ nomine, & materie sub nomine generis ad definiti species ve-
lut effectus ex causis eiusmodi constitutos. Apertius tamen ad analyticam
seriem spectat: quod si concepta sit definitio, vt merum ens in ratione. cùm
enim à definitione tota ad partes excurrat singulas, nōne velut ab effectu rur-
sus ad causas atque principia ordo resolutorius esse dicetur? nemo dubitat;

nam

An definitoria Method⁹ sub Catholica sit cōprehensa.

Definitoria diuisiua vel demonstratiua vel Resolutiua Methodus dupliciter appellantur.

Solutio quæstionis.

Ratio.

nam & idcirco à definitionis dissolutione Galenus aptissimè nominauit. Vnde consequitur essentialiter hanc methodi speciem ab illa compositiua & resolutoria non differre. Quod autem accidentaliter differat, minimè nego; transfert enim violenter satis eam ordinis speciem, quæ vni tantum parti debetur rationali in catholica methodo, ad figuram vniuersalem vel artis totius constitutionem solidam, quæ semper à caussis ad effecta legitimè componentibus nobis institui solet. Cui accedit & altera ratio, quòd omnis definitiua methodus istiusmodi essentialem alteram præsupponat (vt logicè loquar) vel quasi præmissam tacitè semper includat; sic enim in definitiua methodo oportet medicum naturam omnium quæ ad medicinam spectent inuenire primum ab effectis ad caussas siue principia, & ab iisdem exorsum cuncta componere, vt artis præcipua capita in traditione perstringat, priusquam ex capitibus illis definitionem communissimam elaboret, quæ summam totius negotij complectatur. Quin si consimiles methodi differentias ex instrumentorum diuersa ratione desumptas, ad artis totius traditionem vel inuentionem torquere quis volet, licebit & cæteras persequi sub eodem genere comprehensas, vt sint accidentariæ species methodi ex essentialibus profluentes 4. compositiua, diuisiua, definitiua, demonstratiua; non quidem absolutè tantum vt ipsam met instrumentorum fabricam obseruemus, sed & respectiue, vti vel artes vel scientiæ singulæ harum præsidio reperiri aut in traditionis ordinem digeri possint. Atqui vt est & instrumenti cuiusque diuisio penes diuersam fabricæ rationem, erunt & rursum particulares cuique differentiæ tres, & tandem in tribus singulis sua vbique analysis, synthesis, atque conuersio. Vnde præter essentiales methodi species in accidentariis singulis comprehensas,

Plures esse methodos secundum accidentariã rationem ex essentiali profluentẽ, nimirum 4.

Diuiditur accidētaria methodi ratio ex eſſentiali profluens in

- Reſolutoriam ceu compoſitiuam
  - Cōpoſitionis metaphyſ.
  - Compoſit. phyſicæ.
  - Compoſit. logicæ
- Diuiſiuam quę vere eſt reſolutoria
  - Diuiſionis metaphyſicæ
  - Diuiſionis phyſicæ
  - Diuiſionis logicæ
- Definitiuam
  - Defin. metap.
  - Defin. phyſ.
  - Defin. logicæ
- Demonſtratiuam
  - Demonſtrat. metaph.
  - Demonſtrat. phyſicę
  - Demonſtrat. logicæ

In ſingulis eſſentialis ordo vel methodus

- Compoſitoria ſiue ſynthetica à cauſſis ad effecta traditioni commodior.
- Reſolutoria ſiue Analytica ab effectis ad cauſſas inuentioni aptior.

exempla definitoriæ Methodi.

Sed vt exemplo vniuſcuiuſque ratio commodius innoteſcat, ab illa Galeni definitoria methodó auſpicemur. Quod ſi totius Philoſophiæ traditio per definitionem ſit gubernanda, dicam imprimis Philoſophiam eſſe rerum & naturalium, & diuinarum earumque omnium quæ ſunt in ratione complexum, ſequetur ilico naturalium rerum diuiſio in corpora & eorundem principia, materiem, formam atque proportionem. Rerum quæ in animo ſunt, vt entia rationis, aliæ rurſus cogitationis, aliæ in orationis opera dirimentur. Poſtremò rerum ſupra naturam aliæ ſunt vel mera mathemata, & creandarum rerum ideæ ſimplices, aliæ verò vt formæ veriſſimæ ſubſiſtentes, & à corporibus ſeparatæ. Rurſum in arte medica quid illo præclarius: Medicina ſcientia eſt ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum; vnde talis deinde & artis diſſolutio conſtituta eſt.

Medi-

- Medicina Scientia
  - Salubriũ vt
    - Susceptiuũ. Corpus sc.
      - Simpliciter: vt semper
      - Vt nunc: vt plurimum.
    - Effectiuum. Caussa sc.
      - Simpliciter: vt semper.
      - Vt nunc: vt plurimum.
    - Indicatiuũ. Signũ sc.
      - Simpliciter: vt semper.
      - Vt nunc: vt plurimum.
  - Insalubrium vt
    - Susceptiuũ. Corpus sc.
      - Simpliciter: vt semper.
      - Vt nunc: vt plurimum.
    - Indicatiuũ. Signũ sc.
      - Simpliciter: vt semper.
      - Vt nunc: vt plurimum.
    - Effectiuũ. Caussa sc.
      - Simpliciter: vt semper.
      - Vt nunc: vt plurimum.
  - Neutrorum vel quia
    - neutrius contrariorum / Vtriusq; / Modo v- nius modo alterius — & horum singula rursus velvt
      - susceptiua corpus sc.
        - Simpliciter: vt semper.
        - vt nunc: vt plurimũ.
      - indicatiua signũ sc.
        - Simpliciter: vt semper.
        - vt nunc: vt plurimũ.
      - Effectiua caussa sc.
        - Simpliciter: vt semper.
        - Vt nunc: vt plurimũ.

Progreditur enim deinceps à corporibus ad caussas & signa, horum vnumquodque subdiuidés, ac definiens iterum donec compendio breui & artificio penitus admirabili immensam capitum seriem ad necessitatem Medici requisitam perlustrarit. Vides autem in hac quoque traditionis specie æquabiliter prorsus & diuisoriam permisceri. nam etsi pręcipuè definitionem artis dissoluat, vt instrumentum in partes integri constitutrices; ita tamen hanc definitionem composuit prius, vt ex diuisione rerum quæ in arte tradũtur inuenta penitus videatur. Vndé à definitione statim ad dissolutionem eiusdem proficiscitur: sed in conceptu hoc rationali tantum non perseuerat, quin statim

ad res delapſus in definitione contẽtas vlteriore diuiſione progreditur, mutatque quodammodo diſſolutionis ſpeciem ex merè mentali in realem ſcilicet, atque hic interdum ſubiectum reſoluit in accidentia, interdum accidens in ſubiecta, interdum & genus in ſpecies vel differentias, nonnunquam & horum ſingula in certos acceptionum modos vel nominis appellationes: quanquam in hiſce partitionibus accidentariis non ſemper tantopere referat quæ quibus præponi, quæque poſtponi diuiſionis membra conueniat, modò illius hic cæteras leges & neceſſarias magis obſerues. Huius interim definitiuæ neceſſitas minime dubium quin ad memoriam rerum potiſſimum conferat, vel Galeno teſte, cum paucis in arte totius infinitudinem cõplectatur. ſed & idcirco illius ratio non tam tyronibus primum eſt attentanda, quàm doctioribus cæteris vt pridem inuenta vel definita latiùs capitibus quam breuiſſimis in penum memoriæ redigantur. Quod ad Methodum diuiſiuam pertinet cùm primum propoſita generis ſectione in ſuas ſpecies, vel totius in partes, vel ſubiecti in differentias accidentales, vel accidentis in ſubiecta, vel denique accidentis in accidentia, paulatim ab vniuerſa in quæuis illius ſegmenta prouehimur; quis non animaduertit eandem penitus vel à priore non multum diſcedere, vel illi æterna quadam neceſſitudine complicari? Oportet enim probè docere volentibus, ſi ſint obſcura quæ proponuntur, definirier primum: ſi multiplicia, diuidi: Vnde & Cicero id maximè voluit, vt in omni quæſtione, vel ſermone philoſophico ante omnia conſtet, quid ſit id de quo diſputetur. ſed quale id cunque exordium ſtruas, in progreſſu tamen variant ſemper & definitionum & diuiſionum vires. nam cùm diſtinxeris virtutem animæ in naturalem, animalem, atque vitalem; definis primùm quid ſit animalis virtus, mox & potentias cæteras. deinde ſubdiuidis rectè animalem in ſenſum & motum, & rurſus vtrũque definis, idemque denuo dum ſenſum in extimos illos interioreſque diſiunxeris, externos in 5. particulares alios, internos in 3, vel 5. vel 4. pro diuidentis animi varia ratione. Hanc ferè Methodum ſecutus eſt Iuſtinianus imperator, dum ius partitur in naturale, gentium ac ciuile. Ac naturalis iuſtitiæ capita in libertates, ſeruitutes & id genus alia, ius gentium in omnes contractuum ſpecies, vt emptionem, venditionem, locationem, conductionem, ſocietatem, depoſitum, mutuum, & alios titulos innumerabiles: ius ciuile in id quod ex ſcripto conſtat & non ſcripto, vt conſuetudines: ſcriptum in legem & plebiſcitum, ſenatus conſulta, principum placita, magiſtratus edicta, & reſponſa ſapientum. Poſtremò iſtorum ſingula vel ad perſonas refert, vel ad res, vel actiones. Sequitur hanc diuiſionem perſonarum, rerum, actionumquè diſtinctio vbique definitionibus & axiomatibus intermedijs, donec in infinitam multitudinem proferatur. Vtiliſſima itaque eſt huius methodi ratio in particulari non tantum quæſtione qualibet, ſed & in artibus ſiue ſcientiis, quarum materies longè lateque diſperſa non facilè ad normam catholicæ perfectioriſque methodi ſpeciem reuocatur. Quanquam & iſta iuris conſtitutio aptari facillimè ad definitoriam poſſit, eoque

Vſus definitoriæ maximus.

De diuiſiua methodo.

Exẽplum diuiſiuæ & definitoriæ in Iuriſprudẽtia.

eoque nonnihil spectare visi sint legum latores, dum primum definiunt iurisprudentiam, iusti iniustique scientiam. Sed huic oppositam methodum resolutoriam vel compositoriam potius ita concipies, vt primò particulare aliquod in quæstionem proferatur, idque collatum cùm cæteris eiusdem generis, mox in superioris vel vniuersalis naturæ vnitatem colligatur. Vt homine tibi proposito simul & bruta consyderes, mox inde ad animalis naturam vsque consurgas, deinde & animal cum planta compares, & vtriusque statim ideam vniuersalem in natura corporis animati, sed neque exempla istius, nec vsus insignes in tradendis artibus facilè est reperire, cùm ad inuentionem potiùs & resolutoriam methodi speciem referatur. Quare vt vltimam tibi ex eodem genere & longè pulcherrimam proferamus, Occurrit tandem & methodus demonstratiua, quæ à principijs conclusionum per propositiones medias vsque ad conclusionem proficiscitur, si traditionem vel synthesim spectes; è contrario autem, si resolutionem siue analysim. Habes istius exemplum in mathematicis opportunum. cùm enim in Geometricis elementis ad doctrinam de triangulis illa potissimum spectet aurea propositio (cuius inuentionem multi Pythagoræ tribuunt) in triangulis orthogonis quadratum quod à latere rectum angulum subtendente producitur, æquum esse quadratis quę ex lateribus fiunt rectum angulum continentibus. Si bene expenderis priorem omnem Euclidis librum, videbis ordine interrupto penitus ab ipsis principiis communissimis priora quidem ad mediarum propositionum demonstrationem maximè pertinere, sed catenatim sic omnes referri demum ad conclusionem vltimam atque præcipuam propositione 46. demonstratam, vt huius ferme vnius gratia susceptæ cæteræ videantur. Erit huic oppositus methodi analyticæ ductus, si quod probandum est maximè, in operis fronte constituas, & hinc à demonstratione proxima ad medias paulatim & remotiores ordine proueharis. Licetque & in definitoria methodo & diuisiua & compositiua non valde dissimilem analysis speciem pro instrumenti primarij ratione constituas. Interim hæc demonstratiua traditionum methodus quiddam præ cæteris tribus magis essentiale redolet, vt ad Catholicam illam in rebus quæ sola ratione subsistunt (vti mathemata & quæstiones logicæ) quàm facillimè reducatur. An autem vlla traditio sit rectè per solam Analysim, non segniter obseruaui: atque illud occurrit summo cùm fructu, in artium quarumcunque vestibulo inuentionis seriem vel compendio protinus exhiberi; quod & Aristoteles egit libro vtriusque analyseos, & Galenus libro de Constitutione artis medicæ. Nos quoque in huius facultatis limine pro virili nostra imitari conati sumus. Vtinam verò & idipsum faciant cæteri, cùm huius ille sit fructus vberrimus, vt fine præcipuo statim præ oculis constituto gnauius incumbatur. Ad extremos etenim fines naturâ omnes maximè aspiramus, cùm præ ardenti eorum desyderio multi præposterè auspicati viam relegere sæpiùs, & more cancrorum sua se per vestigia

Methodus resolutoria.

Demonstratiua methodus.

Demonstratiuæ Methodi exemplum in mathematicis.

An vlla traditio rectè per analyticam fiat.

Analysim consentaneam doctrinæ syntheticæ rectè præmitti in operis cuiuscunque vestibulo.

rursum inflectere, rerum ipsa & principiorum necessitas cogat. quod mihi in rebus medicis & mathematicis olim vsu venisse non diffitebor. Cùm enim curationem morbi, & sanitatis tutelam mihi proponerem, velut studiorum primarios scopos, hic mihi in illo præcipuè gratulabar, quod arcanorum medicaminum quandam farraginem, tum aliorum munere, tum à patre P. M. relictam reperissem. Verum simulatque in ipso vtendi modo difficultates innumeræ propter naturæ parum adhuc perspectæ abditissimas rationes animum sepè in diuersa transferrent, coactus sum via resolutoria ad ipsam quæ de morbis, morborum caussis ac symptomatibus traditur doctrinam regredi; & cùm nec istam rectè perciperem, nisi pluribus antea prælibatis, paulatim ad ipsam humani corporis accuratam anatomen, ad singularium partium vsus quoque & facultates, ad simplicium medicaminum naturam vniuersalem, & singulorum per sensus examen, ac denique ad ipsa omnium elementa prima ipsorum ordinum necessitate deducor; nec prius fructum in arte solidum sensi, quàm planè conuersus ab elementis via compositoria, per caussas medias & scopo proxumas tandem perfectum circulum pro mei ingenij tenuitate lustrassem. Similiter cùm propter medicinam hanc vniuersam ipsius physicæ statim necessitas altius obuersaretur, huc quoque contendi, vt mundi totius consensum cum humano corpore perscrutarer. Sed aperit primum se fructus mathematum in astrologia potissimum iudiciaria constitutus: docet hæc enim superiorum corporum nexus cum elementis humanaque natura, quanquam ipsa elementorum externorum indoles magis à physicis est haurienda. Astrologiæ caussa continuo Astronomiam siue cælestium motuum theoriam mihi summopere necessariam vidi. Vnde ipsa astrologia tantum à limine salutata, ad Planetarios orbes & primi mobilis descriptionem ascendere meditabar; sed & isthic difficultas prior propter arithmeticæ ac Geometriæ imperitiam, cui cùm serius occurrissem, recepi me denuò ab hisce velut totius astrologiæ elementis primis, ad illam tantopere exoptatam metam, vbi (vt absit inuidia verbo) ita me profecisse intelligo vt quantum in facultate pulcherrima vel veritatis vel superstitionis lateat, aduersus vtriusque generis hostes me demonstrare posse confidam. Sed huic negotio (si vitam dî cum mente superstitem seruent) aliquando & suus dabitur locus. Postremò cùm ea quæ sunt in mundo singula ita connexa perspicerem, vt & eorundum scientiæ diuelli inuicem non facilè possent, collegi sanè propter medicinam vnicam & physicen & mathematicam perdiscendam, & propter hæc ipsa metaphysicam ceu phylosophiam primam, dum plenus quodammodo scientiarum circulus foret. Verùm quandoquidem hic labor in infinitum vergeret, vitaque hominis quàm breuissima & propter mutuæ necessitudinis circulum negotij moles inexhausta mentem nonnihil ab hoc feruore compescerent; tandem ad methodum me conuerti, cuius vsus inenarrabilis malo reipsa quam verbis ex me prolixioribus expectetur.

Exemplum præclarum analytici ordinis in vniuersa ferè Encyclopædia. *Medicina.* *Physica.* *Astrologia.* *Astronomia.* *Arithmetica & Geometria.* *Metaphysica.* *Methodus.*

Habes

Habes demum perfectam methodi Sphæram, artiſque totius Cyclognomicæ circuitum plenum, cuius præcipuos Canones 9. ſi breui rurſus epilogo tibi comprehenſos voles, hos verſus nouem ſingulos ſingulis ordine reſpondentes ediſcito. *Operis totius conclusio.*

Nouem Canonum breuis Epilogus.

Compendium canonum 9. totius methodi Cyclognomicæ, 9. carminibus comprehensum.

1. *Quam ſit multa ſcopi facies circumſpice primum.*
2. *Harum quamque in Agens, Patiens, mediumque reſolue.*
3. *Mens trahat in longum cauſſas elementaque Paſſi.*
4. *Serpat & in latum ſignorum à ſenſibus ordo.*
5. *Perficies ſphæræ media ex Ratione profundum.*
6. *Fiat vt in paſſo medij reſolutio triplex.*
7. *Et totidem effuſæ claſſes ab Agente ferantur.*
8. *E medio extremis petitur proportio rebus.*
9. *Componet reſoluta viæ via verſa priori.*

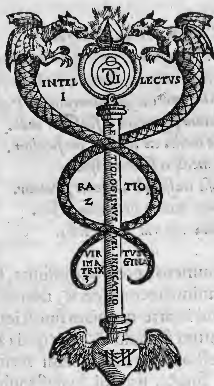
Præcepta hęc pauca numero, poteſtate infinita, ſi bene percepta diſcuſſeris, diſcuſſaque altiore animo recondideris, non erit deinceps quod in ſermone philoſophico, quod in arte quapiam ſiue ſcientia vel craſſioris ignorantiæ tenebras, vel ſophiſtarum ſcopulos & præcipitia amplius extimeſcas. Nulli enim te colubri, nec ſtelliones, nec archiplani verſipelles; nulla argumenta ceratina vel crocodilita, ſutelæ, ſtrophi, hypoſtrophi, paraphoræ, paragogæ, paralogiſmi à veri ipſius compendioſa orbita dimouebunt. Nactus es etenim præter affixa plantis talaria, inſignem illum Mercurij caduceum (quem & nos, ſi digni ſimus, pro ſymbolo circumferimus) contextum orbibus tribus vigilis draconis gemini circa eandem virgam endeicticam vel ætiologiſticen mutuo ſe implicantium.

Methodi potiſſimus vſus contra ſophiſtas, quorũ virulentia hodie quàm latiſſimè patet.

Caduceus mercurij.

Authoris ſymbolum.

1.	2.	3.
REI PASSIBILIS consideratio.	MEDII CONSIDERATIO.	REI ACTIVÆ consideratio.

Hac animas ille euocat orco
Pallentes, alias ſub triſtia tartara mittit.
Dat ſomnos adimitque, & lumina morte reſignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat
Aequora, iamque volans apicem, & latera ardua cernit
Atlantis duri, cælum qui vertice fulcit.

Virg. Aeneid. 4.

Exercitatio methodicis quantũ conferat.

Atqui vt inter cælum terraſque medius voles, nihil deinceps quàm ſola exercitatio ſupereſt, quæ illud præceptis accumulat, vt promptè ſuccurrant ſingula, vtque ex ſubſidiorum infinita congerie in vſum pauca dũtaxat ſtabilia maxime & neceſſaria colligamus. Sed de particularibus exercitamentis, deque ſubſumptionis forma vberius dicendum eſt proximo tomo, qui iuxta analyticam ſeriem ad præcedentium illuſtrationem doctrinæ methodicæ velut auctuarium tradet, vnaque pauciſſimis totius philoſophiæ, logicæ, phyſicæ, ac metaphyſicæ ſeminaria complectetur.

Paraſceue ad ſequentem tomum cum eiuſdem argumento.

Sed nos immenſum ſpatiis confecimus æquor,
Et iam tempus equûm fumantia ſoluere colla.

ΤΕΛΟΣ.

TOTIVS OPERIS BREVIS EPILOGVS, ARTISQVE *Cyclognomicæ ſumma complexio.*

CVM ille ſit artis noſtræ primarius ſcopus, vt in omni negotio & quæſtione, in facultate qualibet veritatem ſiue ſcientiam rerum compendio conſequamur: Sciẽtia autem per rerum ſit cauſas tum proximas, cùm remotiores ordine vſque ad elementa: Res verò diſcendæ mortalibus cùm infinitæ numero, tum ita connexæ mutuo, vt earũdem ſciẽtiæ (Cicerone teſte pro Archia) omnes perpetua quadam neceſſitudine, & cognatione mutua inter ſe contineantur: Idcirco opus fuit compendio facili, quod nobis in hac breuiſſima vita, hoc terrenorũ ſenſuum lenocinio faſcinatis ſcientiarum circulum infinitum ſic comprehendat, vt actiones omnes & ſtudia vel ad principem finem vnicum, vel artem bono publico neceſſariã (quam quiſque ſibi ſeu natura duce, ſiue fortunæ impulſu colendam propoſuerit) filo perpetuo dirigantur: & circa finem primarium certe cauſas eiuſdem proximas præ cæteris inueſtiget, circa remotiores ordine facultates, minorique affinitate deuinctas non ita ſupinus dormiat, quin iuxta præceptum M. Tullij in Oratore, tantum ex illis ſibi deſumat, quantum ad inuentionem principis ſcopi, iudicium & actionem, traditionemúe neceſſarium æſtimabit.

At cùm iſtius compendij ratio in animorum motu ſiue diſcurſu maximè collocetur: ne ad præfixam metam à recta via deflexum aduerſa vſpiam obſtacula remorentur, ideo & ad motus eiuſmodi rationem aptanda ſunt nobis principia propria & cauſæ & elementa, ad facilitatem viæ vel motus tria potiſſimum requiruntur. 1. Pernicitas animæ, vt rei mobilis, quæ partim à natura inſita eſt, partim vſu & exercitatione comparatur. 2. Viarum ſimplicitas quæ maxime in extremorum nexu ſiue proportione cũ medio, in ipſis rerum aptis ordinibus collocatur. Poſtremò motus dexteritas & certa cõpoſitio, quæ ſanè tum pro viarum ſeu perceptibilium rerum, tum pro natura mobilis & motoris primi, in ſphæram vnicam tribus dimenſionibus abſolutam optimè reducatur. Omnis enim hic motus vt ex confuſa multitudine per vnitatem ſtabilem perfici poſſit, aſcenſu deſcenſuque vario ad plenam conuerſionem vſque verſatilis fluit.

Tria hæc igitur ad integritatem operis noſtri, ceu prima capita requirũtur, viarum ratio, rei mobilis, atque ipſius motus, ac ſanè de ſingulis permiſtim in opere hoc vniuerſo pro loci multiplicis oportunitate à nobis eſt explanatum. Peculiariter tamen viarum ratio velut ſtabilioris principij ſpeciem referens abundè monſtrata eſt primo libro. Sed rei mobilis tum primo, tum ſecundo libro. Motus autẽ præcepta vel rationes partim ſecundo, partim in tertio libro.

Vbique cùm ſint omnia in recipiente per recipientis modũ iuxta axioma Phyſicum, omnia ſanè ex vnitate fecimus primo in ternarium fluere, & ex eodem (ceu multiplicatione quadrata rationi corporis cõſona) per nouenarium

prorogati vsque ad 27. figuram absolutissimam cubi. Mox & eandem seriem opposita via ex infinita multitudine reuolui denuò, ex 27. in. 9. ex nouenario iussimus in ternarium & hinc in vnitatem indiuiduam : vt constet vbique & ipsa essentiæ, & pulchritudinis ratio, quorum hæc in multiplicitate musica vel vnita maximè, illa in vnitate multiplici optimè collocetur.

Itaque à primo motore naturarumque Architecto Deo, res omnes & mobiles & stabiles & vnas & triplices obiter demonstraui, vt cuncta suum opificem, cuius characterismo sunt insignita, vndique colant, obseruent, & admirentur: vt iuxta actionis & passionis communissimam rationem, artes omnes, & facultates, quæstiones, actiones, & studia ex trinitate atque vnitate perpetua gubernentur. Est enim hæc omnis inter extrema principia duo, actiuum & passiuum scilicet, seu res naturæ seu rationis examines, quæ tamen extrema in vnius medij ceu Proxenetæ tertij vel Paranymphi cuiusdam ratione sunt comprehensa. In naturali quidem essentia & artificiali, inter agens & patiens quærēda proportio in vtriusque extremorum affinitate vel pugna. In rationali complexu seu Dianoitico inter subiectū vt vocant & prædicatum, in communi medio quod argumentum à dialecticis appellatur.

Vnde eius ternarij progressus à Deo incipiens per medias classes singulas, præcipuè per animam rationalem seu mundum minorem vsque ad humanam rempublicam seu mundum μικρότατον, prorogatur, vsque ad scientiæ vel artis cuiusque inuentionem vel compositionem similem tribus his motibus analysi, synthesi, & vtriusque plena conuersione perficiendam.

Vt enim in Deo mens est, quam patrem omnium vocant Pythagorici, & verbum filius seu patris sapientia, & cuncta connectēs spiritus: ita & res mūdi intelligibiles atq; sensibiles omnes catena quadā aurea in continuum sunt distributæ. Ita & in anima rationali vigent hæ partes præcipuè. 3. intellectus superior scilicet, & virtus inferior siue imaginatrix, extrema hæc denique copulans ratio, eademque ex parte confusa definiens absolutè. Ad normam omnium digesta est sphæræ methodicæ ratio vel artis cyclognomicæ nostræ in orbes potissimos 3. & rursum in singulis discursionum inuoluit orbitas totidem, velut in longitudinem, latitudinem, & altitudinem exporrectas. Longitudinis quidem Metaphysicam ab intellectu ex relatione rerum ad idē principium: Latitudinis à phantasia ceu Physicam viam ex relatione secundum idem potissimum: Altitudinis denique Logicam vel rationalem à ratione passibili oriundā, cum relatione potissimū orbis totius circa idem velut cētrum.

Idcirco apposite (credo) animam rationalem velut stellā erraticā finximus, cui orbes inseruiant cū motus numero & vniuersa specie respondentes. Prior deferens augen; secundus Eccentricus Epicyclum deferens, & tertio cunctorum orbium absolutissimus Epicyclus, intra quem orbes particulares alij, quibus omnibus insidens anima ceu carpento vehitur sursum, deorsum, & in orbē mobilis, recta, trāsuersim, motu directo, stationario atque retrogrado, quē-

admodum fieri & in ſtellis cæteris ſolet. Hæc verò de tota idea operis generatim dicta ſufficiant.

Sed vt membratim eius compoſitionis ſegmenta ſingula perſequamur: Libro quidem priore totius Methodi cauſſas remotas maximè, ſeu velut extrinſecas deſignaui, propiores ordine in ſecundo libro, ſed conſtitutionem ipſam latiſſimè tertius comprehendit.

Rurſus in primo Methodorum omnium exēplar dedimus anteſignanum tum in Deo opifice, tū rebus creatis in mundo ter triplici ratione diſtincto. Secundo hinc profluentē archetypā Methodū, ſed confuſaneā in animis noſtris omnē ſyntheſeos, analyſeos, atq; cōuerſionis rudiuſculæ tribus nominibus cōprehenſam. Quę quia nobis confuſa penitus & indeterminata ſemper aſſiſtat, niſi per obſeruata ſenſuū diuiſionis quoq; & cōpoſitionis ſuccinctas imagines excitetur; idcirco pro elemētis methodi, tres rerū primas & viarū omniū claſſes oſtendi, ea potiſſimum ſpecie, vt duæ extremæ, nimirū Phyſicæ, & Metaphyſicæ ad res naturæ propius ſpectent, media claſſis & rationalis ad entia rationis. hæ primæ diſcerptæ in nouē, & hinc, propter corporeas vbiq; dimēſiones 3. in 27. ex iiſdē denuò in 3. præcipuas, & tandē in ſcalā vnicā mundi pulcherrimā colliguntur. In ſecundo huius operis libro primùm de cauſſis in genere velut cauſarū particulariū methodo προλεγόμενα pauca deſcripſimus. hinc ſtatim iuxta ſimilitudinem diſcurrētis animi in tres præcipuas portiones diſtributi aptaui & methodi cauſſas cęteras, vt effectrices ſecūdarias ſiue ideas & fines, & cauſas proximas, formā videlicet atque materiem. Etenim rationalis anima diſcurſus methodici, vt cauſa efficiens eſt definita, cuius partibus tribus intellectui rationi phantaſię cōſentiunt & habitus totidē loco finis, ſed triplex relatio vt materies, ordo triplex & diſcurſuum via vt primaria forma. quāquam hæc rurſus diuiſione Analoga ex 3. in 9. & hinc in 27. facilè proferantur, vti ex iiſdem quoque in concentum vnicum refluunt, ad normam totius vniuerſi vndique temperatum.

Poſtremò pro argumento tertij libri id breuiter accipe. Anima rationalis & vna & triplex, ceu mundi minoris ſol aut ſtella erratica, vt ciuitatem hanc ſublunarem regat in terris poſita, ſuis inhæret orbibus atque vehiculis certis pro motus neceſſarij ratione compoſitis, vt rerum veritate primò, dehinc & ſummo bono per eandem proxumè potiatur. Sunt orbes illius ab ipſa præfixi natura opifice, & in operibus eius euidenter expreſſi omnes difficiles quidem, ſcandentes altiùs quàm reliquorum ſyderum ſphæræ, proinde & ab humanis ingeniis ſeriùs deprehenſi, ex quæſtionum & motuum varietate ſcilicet; mentiſque reflexione quadam in ſeipſam, cum argumento perpetuò fere ex effectu ad cauſam, vt ſunt inuentæ & Solis & Lunæ & cæterorū cæleſtium orbium theoriæ.

Primò etenim pro indefinito & confuſaneo maximè diſcurſionis rudimento, proponitur orbis deferens, à quæſtione Practica circulum trahens per problematicam vſque ad ſimpliciſſimam; quæ de rebus abſtra-

ctim consyderatis suscipi solet, in hoc est suus ascensus Analyticus, descensus syntheticus, & vtriusque conuersio, quorum prior motus ad inuentionem maximè, secundus ad traditionem, ad iudicium tertius religatur.

Hunc excipit alter Eccentricus Epicyclum deferens in rebus simpliciter vel abstractim consyderatis (cuiusmodi quæstionem omnes compositæ includunt sibi, quippe quæ in eandem vltimo resoluătur) eo potissimum scopo vti occultā & confusaneam rebus immersam multiplicitatē eruat, pro inuenienda scilicet multiplicitate ordinum vel progressus resolutorij & compositorij, quæ ex considerandarum rerum multiplici ratione progerminat, siue sit multiplicitas Physica, qua sæpius totum in partes dirimi solet: vel Metaphysica, qua cuncta in formam atque subiectum, in agens & patiens, & extremorum mediū: Siue demū sit Rationalis, qua genus in species, aut vniuersale quodlibet in minus communia tribuatur. Hic rursus & suus ascensus, suus descensus atque conuersio magis magisque iam definita.

Incumbit duobus circulis Epicyclus tertius maiori violentia & pernicitate cuncta in quæstione determinans pro inuentione similiter Analytica via ab effectu ad caussas, pro traditione per synthesin priori oppositam, pro iudicio tandem per conuersionem plenariam vtriusque.

Et in ipso quidem Epicyclo duplex est compositio, exterior vna secundum facultatum animi trium distinctam rationem: interior altera, quæ rationi soli sic tota respondet, vt ratio in anima, velut facultas vna & princeps cuncta in vnitatem referat, extremasque potentias ambitu suo & potestate contineat.

Sunt autem in singulis istis discursionum circulis sui rursus ascensus particulares, descensus atque circuitus, vt cuncta minora maiorum ideam asiduè repræsentent, donec per resolutionem ad minutissima scrupula proferamur. Est & in singulis discursus in longitudinē sub causæ effectusq; nuda relatione Metaphysica; in latitudinem sub habitudine signi reique signatæ Physica; in altitudinem, sub conceptu Logico, & orbis instrumentarij raptu, vel sub nominibus entium rationis.

Tractantur horum discursuum modi vel orbes idonei singulis, & eorundem arcus vsque ad scrupula ferè distincti per Canones 9. facto auspicio à quęstione practica per problematicam, vsque ad simplicissimam, in quam omnes necessario terminantur.

Vnde cùm in omni praxi, in propositione qualibet, etiam in quouis composito naturali sint semper extrema duo, & extremorum medium siue proportio: Docetur primum dissolutio finis propositi in suos conceptus pro rationis practicæ necessitudine differentes. Inde in conceptibus singulis sua statuuntur extrema siue principia duo, actiuum vnum, & passiuum alterū; quorum Analogia per caussas vtriusque sit vestiganda. Tertiò ab extremorum singulis velut carceribus, discursus ante signati triplices proferuntur, vt à parte subiecti passibilis primum, mox & ab extremo agente vel masculo, tandem & à medio, in quo proportio collocatur, per proportionem indicatio, per in-

dicationem

dicationem Ætiologiſmus abſoluitur, in quo ſcientia demum animæq; ſumma perfectio reponatur, quo rerum veritas, ante naturæ demerſa penetralibus effloreſcit. eſtque hæc facultas ætiologiſtica, velut anima quædam totius Methodi, artisque Cyclognomicæ forma generalis, tota per totam æqualiter exporrecta. & in diſcurſu quidem Metaphyſico theatrum cauſſarum omnium atque effectuum inſtituitur ſecundum ordinem relationis ad idem æquiuocè, à primis principijs ſcilicet per cauſſas medias vel antecedentes vſq; ad extrinſecas vel elementa, quorum primo ſe conſequentia rudis oſtendit ratione loci vel temporis, vel apparentis ſimilitudinis. In diſcurſu Phyſico determinantur ſingula magis per ſigna propria atque communia ſub 10. primis generibus comprehenſa, & relatione ſecundum idem. Abſoluit indefinita vtrinque extrema ratio per orbem inſtrumentarium.

Quo mentem nunc huc celerem, nunc diuidit illuc,
In partesque rapit varias, perque omnia verſat.

Peracta circuitus parte pro inuētionis Methodo docetur & Syntheſis Canone nono Iudicij ratio pro ſui natura per vniuerſos promiſcuè prorogatur, vti circulus ex analyſeos atque Syntheſeos mutua conuerſione perficitur.

Hæc primùm ad vniuerſalem methodum penes ſyntheticam normam ſunt referenda; quam vbi repereris, facilè per ſubſumptionem quandam poteris & in ſingulorum conſyderatione particulares methodos inuenire, dum vniuerſalis ratio inuenta per orbem Cyclognomicum ſub disiunctiuæ propoſitionis habitu conſtituitur, vt ſi dicam inflammatio poteſt fieri vel in neruis, vel in membranis, tunicis, corde, cerebro, hepate, coſtis, &c. fit rurſus vel à ſanguine ſimplici, vel flaua bili vel humore Melancholico, vel horum permiſtione, dum vel pluriū, vti ex vſu aſſiduo & exercitatione per epilogiſmum in pluribus eſt obſeruatum. Hic ſi te ab vniuerſ. Method. ad Achillem aut Socratem cōferas, in quibus morbi confuſa notio ad inflammationis ſpeciem accedere videatur, procede per orbes ante ſignatos 3. diſcurre in longit. latit. & profunditatem: tandem tibi definiet ratio, num magis ſit affectum latus, num pulmonum exteriores muſculi; rurſus quo ad materiem, an magis ex bili, an ex ſanguine, an aliunde. quod ad efficientem cauſſam, an magis à læſione, an ab intemperie, an obſtructione potius. In forma quoq;, an tātum obſtructio; an vnà ſit inflammatio: deinde ſi ſit; nū incipiat, augeatur, cōſiſtat, an declinet potiùs; num ſtet victoria à parte ægri, num ipſius morbi; poſtremò pro ægri & morbi ratione, pro partis affectæ natura, & aliarū circumſtantiarum vi, remediorū quoq; ſubſtantia, quantitas, qualitas, locus, tempus & ordo per analogiam mutuam penitius innoteſcent, vnà cum vniuerſa prędictionis methodo, quæ cuncta ſi dextrè conſequimur, nos ſanè diuinis intelligentijs quàm ſimillimos reddent,

Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subijcient pedibus, ſtrepitumque Acherontis auari.

Vides verò & inter potentiarum habitus circulum, qualis in rebus eſt vniuerſi ſingulis. Nam ex particularium conſyderatione primum vniuerſalis rei

cuiusque Methodus exaratur, atq; ex eadem rursus particulares cæteræ, dum ex confusa notitia determinata nascitur,& ex eadem rursus probantur eadem vel hisce similia, per quæ prior facta est demonstratio. nec tamen idcircò progressus fiunt in infinitum, verùm ex circulorũ natura sæpe se mutuò vel æquè ignota definiunt: cognitionis autem extrema sunt intelligibiles notiones, sensibiles species, & nobis quoque congenita compositionis omnis ac diuisionis seminaria; quorum virtus in omnibus mundis, mundorumque particulis minimis est manifesta. Atqui, vt dies diem aperit, & clauus clauum pellit; sic vna propositio declarat alteram, ars arti lumen affert, experientiæ ratio, experientia rationi.

Equidem quo quisque immensum doctrinæ naturarumque theatrum hoc infinitum angusto pictum velut in clypeo secum circumferat; feci profecto, vt mathematici solẽt, dum cæli vel terræ circulos omnes, lateq; patẽtes ambitus virtute optices & radiorum visus, angulorumq; mutua proportione ad res visibiles in paruam contrahunt Astrolabij vel Planisphęrij formam; in quam defixus oculus, quæ propter infinitudinem in exemplari capere non potest, intuitu celeri in eiusdem imagine consequatur. Nos autem in hoc maiore volumine viam secuti ferè syntheticam sumus, ipsius interim Analyseos ratione non omnino neglecta; quin vt totius forma cum eiusdem materie cõsentiret, quandoquidem in naturæ rebus & rationis ad vnitatem maximè & ternionem & ex hac profluentem nouenarium vbique ferè respexerim. Opus quoq; hoc vnicũ de doctrina ordinũ digessi, primum in tres præcipuas partes, cuiq; assignando capita nouem, vt ad 27. excrescat, qui numerus eius est interualli, quo Luna Soli congressa iterum, & lucis & motus sui perfectum compleat orbem. Fateor tamen secutum me passim seriem satis tumultuariam, multaque sub finem tradidisse, quæ præmisisse forsitan satius fuit principij loco; plura quoq; vel omisisse, vel obscuriora iusto sæpius inculcasse, vt fert ipsorum partium affinitas summa, rerumque tractandarum difficultas vix vllis rationum limitibus circumscripta, vtque fert demum prima quæque inuentio; de qua non dubito quin vsuueniat mihi quod mille hominum solet, vt vsus, ætas, ratio scilicet semper aliquid apportent noui, sintque vulgato prouerbio δευτέραι φρόντιδες σοφώτεραι. Verùm vt verbo me absoluam;

Nunc te Marmoreum pro tempore fecimus: at tu
Si fœtura gregem suppleuerit, aureus esto.

DIALO-

DIALOGVS HERCVLIS ET ATHLANTIS, IN QVO PROGNOSIS VENTVRÆ ÆTATIS,

vna cum circulorum vel circuituum caussis in rebus humanis ab eodem authore composita, Anno 1 5 6 3. ex ea, quæ tum vigere cœpit, planetarum trium sygygia ♄ ♃ ♂ in ♌. dodecatemorio.

Edo humeros pater, adde manus & brachia moli HERC.
Ocius, adde latus lateri, fremit impete vasto
Iste (viden'?) polus alter, & illa Lycaonis Arctos.
Cedo humeros mecum, supremaque robora cedo.
Quid cessas? ruit Oceano grauis vmbra, Deosque
Nescio quam superos, terram, mare, tartara turbet.
Non cadit in superos pauor. heus absiste moueri ATHL.
Tu quem nulla mali pauidum violentia fregit
Hactenus, assuetos mecum partire labores,
Et gemino serua nutantem cardine mundum.
Tu tergum Hesperijs, Septemque aduerte Trioni
Obnixus validè: mihi solis regna cadentis,
Et rutili incumbant face perlustrata Canopi.
Sed quânam tanto prorumpens flamma fragore HERC. Orbis totius tempestas insinuatur.
Surgit? & aduersos Naturæ legibus orbes
Circumagit? videas toto palantia cælo
Sydera, non aliter quàm si ipso à vertice mundus
Ardeat, aut iterum auulsis Phaethonta quadrigis
Præcipitem velut ille Deûm pater, atque hominum rex.
Quò fragor hic? quò fumus abit, terramque, polumque,
Et freta terribili rapiens vertigine secum?
Pande oculos modò, iam tristi (circumspice) vultu
Erigone sæuo cessit sua sceptra Leoni,
Squallet & Arcturi facies, & clara Bootis,
Pleïadesque tuæ patrios sub mole lacertos
Defecisse putant, Titan perterritus ipse
Oceani citiùs vitreo se gurgite condit.
Quid referam quanto versis elementa figuris,

Turbatæque acies (etsi gestemus vterque)
Sæuius incumbant, obluctantesque fatigent?
Vix via spiritui facta est, mihi perforat artus
Sanguineus sudor, linguæque volumina fauces
Ægra trahunt, etiam hospitibus Iunonia restat
Inuidia, & sedes vrunt fera monstra quietas?

ATHL. *Pone modum Alcides, animo iam pone querelas.*
Fatorum noua lux cælo deducta sereno
Spargitur: illa prius nigranti turbine terras
Implicat, & cæca pingit res nube futuras.
Quotque nouæ facies Dijs consultantibus adsunt,
Tot species simul illa nouas, noua monstra figurat.
Laudes Philippi Hisp. regis allegoricôs insinuantur. *Perfer, & obdura Diuûm sate sanguine, felix*
Monstrorum domitor, breuis est, & rarius vrget
Difficilis labor, en labor hic solo Hercule dignus.

HERC. *Non Erymanthei rabies me perculit apri,*
Nec fera Geryonis, neque vis immanior hydræ,
Aut Acherontea tria Cerberus ora palude,
Ter triplici nexu intorquens sub luminis auras.
Nescio quid Tauro, Thressa quid Amazone maius
Leonis dodecatomorion. *Hic Leo parturiat, dudum cui brachia Cancer*
Contrahit, & cæli iusta plus parte reliquit.
Tu modo cùm recreet ratio percepta laborum,
Iapetionides edissere vera roganti,
Et caussas obiter, fatique arcana reclude.
Scis etenim, & multi dotem inuidere Deorum.

ATHL. *Rem petis obscuram, & longi sermonis egentem,*
Pauca tamen minimè verborum in nocte sepulta
Et quantum effari permisit Iupiter, audi.
Principio terram, & conceptos ætheris orbes,
Totque per innumeras distincta animalia classes
Cùm natura parens in mundi vnius honorem
Vi rapiat, flammaque potens correpta ligarit
Fines vniuersi. *Magnus* AMOR, *dignum Pulchri, Verique, Boniqué*

Vnius

Vnius vt germen sit, & exemplaris imago,
Fit sanè vt gemino mundi res fine ferantur:
Quáque Bonum spectent, simplex sit in orbe figura: Vnitatis regula.
Qua Pulchrum, multiplicitas comitetur & Ordo. Multiplicitatis & ordinis.
Singula sub cælo, & subter labentia terras
Fata rotant, iactatæ animæ sursum atque deorsum
Circuitus complent varios, nascentibus ortum Circuitus necessitas in rebus singulis, vniuersi.
Excipit occasus, odium pax, turba quietem.
Hinc gaudent metuuntque, humiles modò tollit in altum,
Præcipitémque trahit modò Fors sublata ruinam.
Has rerum Natura vices quo tempore primum
Brachia Telluri porrexerat Amphitrite
Signiferi iussit celatas margine; Septem Astrorũ circuitus vt signum conuersionis inferioris.
Erronum arbitrio numerúmque, modúmque tenerent.
Contemplare igitur, mentémque per omnia volue
Sedulus, exemplo ditiones, oppida, pagos
Agglomerans, casas tenues, amplósque Penates. Exemplo docentur circuitus rerum humanarum.
Nonne vides quantum quæ sint in honore deorsum
Inclinata ruant, & quæ cecidere, serenum
Protinus assumptis rapiantur in æthera pennis?
Scilicet vt plenum cuncti volitemus in orbem,
Angustis primum melior concordia rebus Conuersionũ gradus.
Pullulat, afflatu pacis simul agmen honorum,
Maiestas, & opum vena fluit vbere riuus, Ascensus.
Donec ad extremum saturato ventre petulcis Fastigium.
In luxum & fraudes mortalia corda fatiscant;
Donec & ambitio rebus malè vincta secundis
Audeat in cædes & aperta tumescere bella,
Vastet agros, hominésque: hinc se prius & sua perdit, Descensus.
Priuati statuens alienum iuris aceruum.
Iam sileo Thebas, excisáque Pergama Troiæ,
Pœnorum patriam, & te quondam maxima mundi
Roma caput. Heu quo Francorum gloria cessit?

Quóque ferox quondam tantis Germania bellis,
Tot ſpolia, & lætos celebrans à Marte triumphos?
Aſpice & Anglorum quæ nunc Sors, quæ fuit olim.
Tum Flandros, Batauoſqúe, & Belgarum inclyta regna.
Vt morum, ſic & Fati quoque Circulus idem
Voluitur. Interea ſolio pater arduus alto

Cæleſtiũ rerum analogia ad orbẽ ſublunarem Poëticõs deſcripta, ſic tamen vt iſtis mentem ſuperiorem non dubitemus.

Tempora dinumerans, quoties in cardine res eſt,
Horribili faciem nymbo dextrámque triſulcis
Ignibus armatam quaſſat, nutúque potenti
Aſtriferas acies vocat, & genus omne Deorum:
Hæc ſeries Fati terdenis circiter annis

Cęleſtiũ reuolutionũ ſpecies diuerſæ.

☌ ♃ ♂ ♄ quid ferè portendat apud Aſtronomos

Vertitur. Ante alios cæli in commune theatrum
Cum Ioue Mars ſeſe, & Saturnia ſtella receptat,
Próque nouis hominum tractant noua fœdera rebus.
Maiores alios rapida ex vertigine cæli
Circuitus dicant alij: maioribus illos
Auſpiciis Deus ad centena aut millia ducit.
Nunc quia magnanimi ſpatioſam Teutonis oram

Humana ſcelera inter pręcipuas cõuerſionum cauſſas.

Laxatis Fortuna diu labefecit habenis,
Et luxum ingeminans, & apertis otia portis:
Hinc ſeges illa virum, & vitiorum fertilis ætas,
Cui cum terra parens toties alimonia fruſtra
Comparet, exhauſtóque ſuis vix vbere natis
Sufficiat, ſupplex queritur Iouis ante ſupremi
Conſilium, fremit ante pedes proſtrata Deorum.

☌ ♄ ♃ ♂ in ♌ 1563. & 1564. cum horrẽdis aliis ſchematiſmis.

Homines Saturnini, vt auari, ſordidi, truculẽti, vt monopolæ, cęteriq́; inuidia, muneribus aut ambitione corrupti.

Inter ſe coëunt Saturnus, Iupiter & Mars,
Veſtibulum ingreſſi rutilantiáque ora Leonis.
Ponè gradum figunt reliqui longo ordine diui,
Et fuſi circum volucres ad murmura quæuis
Nequicquam caſus verſant in mente futuros.
  Falcifer antiqua nihil ex feritate remittens,
Vt ſobolem voret ipſe ſuam, ſqualentia terris
Frigora, terribiléſque immittere fluctibus Orcas

Destinat: ille Famem Stygia ciet horridus vnda:
Ille focum Inuidiæ, & diro manantia tabo
Pectora, fecundámque malorum millibus Aten.
Hinc genus it terris, quo nec crudelius vllum,
Nec magis orbe facem diuini explodit Amoris.
Namque sua totum vt rapiat ditione, Senatus
Et Reges ficta sub Relligione potentes
Allicit, hinc plebis miseræ depascitur artus,
Excidióque domos, & cælum fulgure terret.
Contrà Mars iris acuens mortalia corda,
Tisyphonem media Dirarum ab sede sororum
Suscitat; hæc tumidas Belgarum incensa per vrbes
Bella manu, lethúmque serit, procul ære canoro
Increpitans: paßim vt rapidus volat æquore turbo,
Depexosque iacit nodosis crinibus angues.
Hinc alia exoritur toto gens impia mundo,
Quæ solam sese pietatis nomine iactans
Seruitij immeriti formidine crimen inumbrat:
Quæque rudes animos primum, atque ignobile vulgus
Arma iubet patria pro libertate capessant:
Proque Deum cultu, Iusti sub imagine, leges
Iustitiæ violent & relligionis honorem.
Scilicet vt discant direptis omnibus, omnes
Pauperiem, atque famem, & duros perferre labores,
Vt sileant leges, vt sit via libera vitæ,
Inferna vt superis si poßit, casta profanis
Quilibet, ac cælo terram, mare misceat orco.
At non hæc oculis frustra pater aspicit æquis,
Arripiens geminas accliui examine lances,
Vt capitum imponat molimina tanta duorum.
Nam quamuis glacie Saturni, & Martis ab igne,
Alternis mundi tepor in diuersa trahatur:
Vtraque supplicio tamen & moderamine iusto

Hominum aliud genus naturæ Martię, vt raptores, auctores seditionum, & violentiam publicam exercentes.

Mundus in extrema distractus ruinam minitatur.

 Indiguit,

Indiguit, quia terrigenis in corpore duplex

Animæ species duplex in homine secundum Merc. Trismegistũ cæterosq; Platonicos.

Est animus, quorum huic cum Brutis æqua potestas.
Illi astat ratio & fatis sapientia maior.
Astra quidem variam aspectus sortita figuram
Nunc in amicitiam coëunt, nunc prælia versant.
Sic posita inter se rerum hæc elementa vicissim
Et casus torquent varios, vitámque ministrant.

Anima rationalis omni facto superior.

Sed Ratio, quam certa fides animusqúe perennis
Inuictam voluit superis insistere templis,
Non nisi cum fragiles artus, moribundáque membra

Anima delapsa nimis in sedem corpoream fit fato obnoxia.

Prosequitur, vitam cæli in vertigine ducit.
Quin longè hanc supra graditur cum è carcere cæco
Respiciens multam ad lucem non comprimit auris
Aduersis nimium, neque laxat vela secundis.
Ergo vt Saturni medio, Martisqúe ferocis

♃ ceu medius inter ♄ & ♂ vtriusq; sæuitiem moderatur.

Jupiter ingrediens diuulsa extrema reducat,
Nobilium cœtus, infractáque pectora bello
Magnanimum Heroum vitæ immortalis amore,

Heroũ medius status pro rege & Republ. decertantium.

Vnius & recti æterno sub fœdere vinxit.
Jámque suprema dies & ineluctabile Fati
Tempus erat, quondam vt Saturni sydere terram

Duplex diluuij genus.

Sorpsit aquis, iterum stellis trepidantibus axem
Concutiens Atropos hominum genus atque ferarum
In vastum reditura Chaos dissolueret, atro
Sulphure, & arsurum Martis sale spargeret orbem.

Virtus & constantia principũ virorum.

Stant obnixi animis contra & concordibus armis
Semidei Reges, Comitúmque, Ducúmque phalanges
Non aliter iunctæ, quàm si Deus omnia sparsim

Simile.

Collecta in fascem validum sarmenta ligarit.

Simile.

Aut quoties sæuo tellus percussa tridente
Æstusque, pluuiásque, & atroci vortice ventos
Æolia ciet, hinc Boreas atque impiger Eurus,
Austri illinc, Zephyriqúe tonat domus ardua, qualis

(Oppositi

(Oppositi quanquam furit vnda crepidine saxi,
Inque iugum fluctu maris attolluntur arenæ)
Attamen Euboico Baiarum in littore, moles
Inconcussa manet, flatus, & murmura ponti,
Et rapida ridens crepitantes grandine Fagos:
Sic Ioue nata cohors terræ, pelagique procellis,
Atque minis Erebi nunquam concessa moueri
Hactenus, aduerso insanum regit obice pontum,
Et fugat emissas hyemes, Solemque reducit.
Iamque nouam video Pacem frondente coronâ
Ire per Europam, & reuocatis legibus vltro
Aurea Iustitiam toti dare secula mundo.
Maumethen contrà victum longeque fugatum
Sauromatas vltra & glacialem cedere zonam.
SALVE *magna Deum soboles, salue inclyta bello* Apostrophe ad Sereniss. Regem.
Nobilitas, & tu medio velut agmine flammam
Stella vomens, humero sæuus quam torquet Orion,
Cunctorum columen, caput, & spes vna PHILIPPE,
Cedo humeros, agilesque toros, & brachia cedo.

FINIS.

Libri hi tres artis Cyclognomicæ, per Corneliũ Gemmam conscripti, nihil habẽt S. Romanæ Ecclesiæ fidei contrariũ, aut Reipub. offensiuum: quod attestor Sebastianus Baer Delphius, insignis colle. Eccle. S. Mariæ Hantuerpiensis plebanus.

SVMMA PRIVILEGIORVM.

REGIÆ *Maiestatis priuilegio cautum est, ne quis citra Christophori Plantini Typographi iurati Antuerpiensis voluntatẽ, hunc librum, cui titulus est*, Cornelij Gemmæ Louaniensis Medicinæ Professoris De arte Cyclognomica, Tom. III. *ante sexennium imprimat, aut alibi impressum importet venalemúe habeat, intra omnes eius ditionis fines. Qui secus faxit, confiscationis librorum, & pœna fisco regio exsoluenda mulctabitur, vt latiùs patet in ipso diplomate, dato Bruxellæ, Anno Domini* M. D. LXVII. XVII. *Martij. Stylo Brabantiæ.*

Subsignat.
Vander Aa.

Idem cautum est in Consilio Brabantiæ, ad totidem annos, & sub pœnis iisdem, vt in superiori Priuilegio; quemadmodum latiùs patet in litteris datis Bruxellæ XVIII. *Februarij, eiusdem anni.*

Subsignat.
I. de Witte.

AXIMILIANVS II. *Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Austriæ; Dux Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtenbergæ; Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis: inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis, quidquid fortiter & præclarè gestum esset, illustrari cognoscerent, & æternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quàm domesticis populis exemplo ad virtutem esse posset: quodq́ optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atque vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri, & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigijs insistere summo studio cupientes, dignum imprimis duximus, prudenter & accuratè cauere; vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit.* CVM *itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea visos, & raros, vel emendatiores, aliaq́ opera magni momenti; in primis verò Biblia Hebraica, Nouum Testamētum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres Poëtas correctos vel commentarijs illustratos: Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, L. Iulium Florum de Gestis Romanorum cum Commentario Ioannis Stadl, & si quæ huius generis alia, vel antea non edita, vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacunque in lingua, imprimere constituisse: vereri autem, ne quod sæpenumero vsu venire consueuerit, alij nonnulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegerit, & typis procuderit, mox ad suum compendium, minore sumptu & labore imitentur, atque effingant, illiq́ labor omnis, sumptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeò (quod dici solet) oleum & opera pereat: ideoq́ suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua munire illū dignaremur.* NOS *huiusmodi illius precibus æquis & iustis benignè annuētes, & prædicti Christophori Plantini honestos conatus promouere, atque indemnitati illius quàm maximè consultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & sancimus, ne quis cuiuscunque status, gradus, ordinis, aut conditionis fuerit, quacunque sacri Romani Imperij & ditionis nostræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcunque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impressa, vel ab alijs quidem impressa, nouis autem deinceps scholijs, annotationibus, aut cōmentarijs aucta & illustrata, præfatus Plantinus primus typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis editione vllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab alijs intra nostros & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manifestè vel occultè, sub pœna decem Marcharum auri puri, quarum dimidia fisco nostro Imperiali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter librorum, sicut præmittitur, ad imitationem impressorum amißionem, quos idem Plantinus vbicumque locorum nactus fuerit per se, vel suos, adiumento magistratus loci, vel citra, propria auctoritate sibi vendicare, inq́ suam potestatem redigere potest. In cuius rei fidem præsenti edicto manu nostra subscripsimus, & sigillum nostrum apponi iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriæ, die* XXI. *mensis Februarij, Anno Domini* M. D. LXV. *Regnorum nostrorum, Romani.* III. *Hungarici,* II. *Bohemici verò* XVII.

MAXIMILIANVS.

Ad mandatum sacræ Cæs.
M. proprium.

Haller.

Ad lectorem.

Paucis,te lector candide,istic admonitum velim, quia præ figurarum difficultate, quotquot suis locis, vel interordiniis adhiberi tituli non potuerunt, eos certis quibusdam characteribus insignitos,qui locis respondeant singulis iuxta collocari. Feceris tamen in rem tuam minorique molestia totius schematis artificium perlustrabis, si depictum alibi forma maiuscula suis passim nominibus ac diuisionum membris impleueris: ita enim & minor erit confusio, & totius ordinis ratio, non absque summo emolumento tuo, promptius elucescet. Præterea propter exemplaris difficultatem illud caueri non potuit, quin imprimentibus quædam errata obreperent,quæ suo loco sic restituenda subiunximus:
Prior verò numerus paginam, alter lineam indicat.

LIB. I.folio 7.linea 28.pro *(sicut)* lege,*sunt*,fol.8,5.*intro*,ibidem 8. *intro* 13,18.*genera* 16. in tabula pro [*subiecta dial.*] .*subiecto dial.* 23,40.*extremorum* 24, 12. *vel absque* 25,32.*infusa semina* 40.in tabula *penes entia rationis* 45,39.*voluntatis* 65.*Tu reseca testes,hic legat,ille voret*.76.2. passim leges *Phænomeno* fol. 78. figuræ adscribes hũc titulum prætermissum PYMANDRI SPECTACVLVM MVNDANÆ CREATIONIS SERIEM VNIVERSAM EX MERCVRIO VMBRATILI QVADAM RATIONE COMPLEXVM. fol. 80, 13. *induere* 48, 34. *discursionis* 96, 25. *indicant* 100. 10. *diua non miti &c.* 102. 14. *efferantur* 123.in carmine *vehit*. Ibidem *perficiundi* 139,14.*vnice* 140,36.*infestas* 145, 37. *densum*.

LIB. II.fol. 6. in tabula *materies loco intima* 10, 17. *ex isto* 29, 28. *in summe calidis* 33. in fine tabulæ *comprehensarũ* 41, 25. *à ratione non penitus* 75, 27. *cochleacea* 79, 10. *mediis* 81, 15. *Lychnuchos* 115, 36. *vnitus* 116, 6. *intellectiuum* 131, 5. *inaresſibilem* 137, 12. *repertis* 148. in tabula *anima nudi* 143, 20. *non amplius* 161, 5.*media*.

LIB. III.*fol.* 13, 9. *difformior* 16, 37. *instructos* 67, 31. *ad illa* 88, 11. καταλήψεις, 135, 4. *quianam*.

Cætera quæ sunt exigua,lector candide,tuapte industria deprehensa facile castigabis.